ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ

ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2011

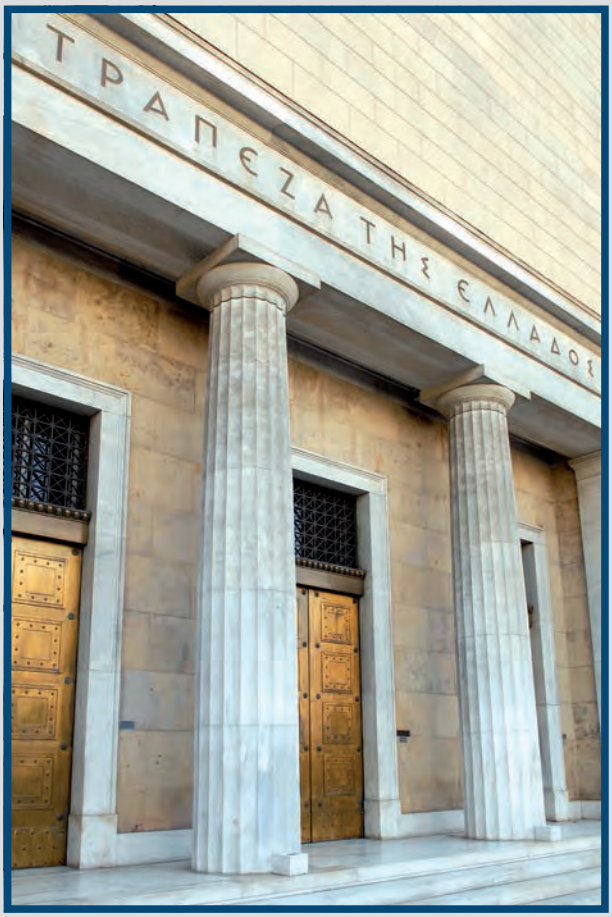

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2012

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ

ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2011

ΠΡΟΣ ΤΗΝ 79η ΕΤΗΣΙΑ ΤΑΚΤΙΚΗ
ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ
ΣΤΙΣ 24 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2012

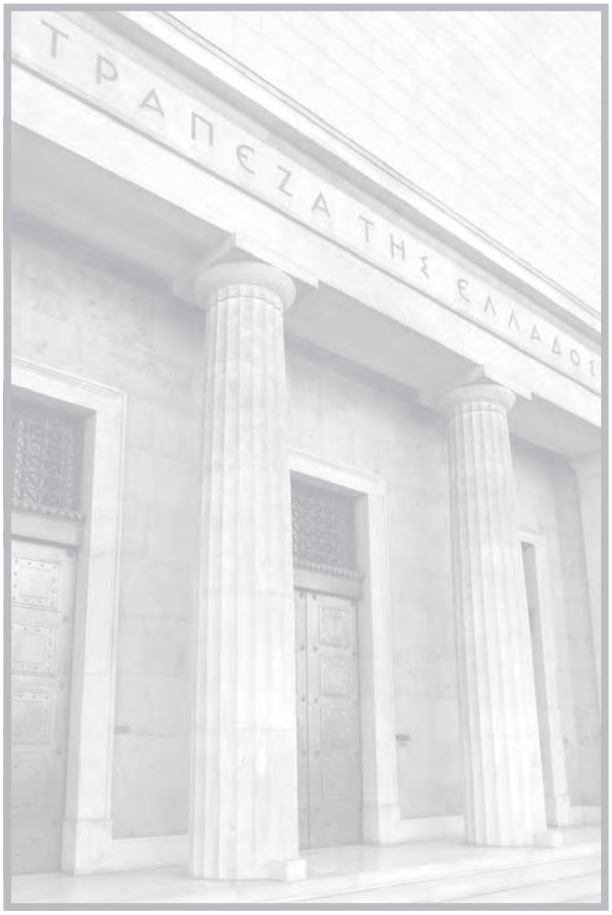

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2012

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Διεύθυνση
Ελ. Βενιζέλου 21
102 50 Αθήνα

Δικτυακός τόπος
http://www.bankofgreece.gr

Τηλέφωνο
+30 210 320.2393

Fax
+30 210 323.3025

Τυπώθηκε στο
Ίδρυμα Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών
της Τράπεζας της Ελλάδος

ISSN 1105 - 0497

ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Γεώργιος Α. Προβόπουλος	**Πρόεδρος – Διοικητής**	
Ελένη Δ. Δενδρινού – Λουρή	**Υποδιοικητής**	
Ιωάννης Μ. Παπαδάκης	**Υποδιοικητής**	
Γεώργιος Δ. Δημόπουλος	Μέλος Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής και Σύμβουλος	*Λήξη θητείας 24.4.2012**
Γεώργιος Ε. Οικονόμου	»	
Χαράλαμπος Κ. Σταματόπουλος**	»	
Δημήτριος Β. Ασημακόπουλος	Σύμβουλος	
Ιωάννης Γ. Γοζαδίνος	»	
Γεώργιος Ν. Κασιμάτης	»	
Γεώργιος Α. Μυλωνάς	»	
Χρήστος Σ. Πολυζωγόπουλος	»	*Λήξη θητείας 2012****
Μιχαήλ Δ. Χανδρής	»	
Παρίσταται:		
Παναγιώτης Α. Καρακούσης	Επίτροπος του Κράτους	

* Στις 24.4.2012 λήγει η θητεία του κ. Γεωργίου Δ. Δημόπουλου, ο οποίος με το από 25.4.2006 Προεδρικό Διάταγμα (ΦΕΚ ΝΠΔΔ 115/25.4.2006) διορίστηκε ως μέλος του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής με εξαετή θητεία, σύμφωνα με το άρθρο 35Α του Καταστατικού.

** Με το από 19.5.2011 Προεδρικό Διάταγμα (ΦΕΚ ΥΟΔΔ 145/24.5.2011) διορίστηκε ο κ. Χαράλαμπος Κ. Σταματόπουλος ως μέλος του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής, και συνακόλουθα του Γενικού Συμβουλίου, με διάρκεια θητείας έως τις 4.4.2019, σύμφωνα με το άρθρο 35Α του Καταστατικού, σε αντικατάσταση του κ. Παναγιώτη-Αριστείδη Θωμόπουλου, ο οποίος διορίστηκε ως Πρόεδρος του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.

*** Στη Γενική Συνέλευση του έτους 2012 λήγει η θητεία του κ. Χρήστου Σ. Πολυζωγόπουλου, ο οποίος εκλέχθηκε Σύμβουλος από την Ετήσια Τακτική Γενική Συνέλευση των Μετόχων της 15.4.2009, σύμφωνα με το άρθρο 21 του Καταστατικού.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ 2011 13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ
ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΔΙΑΚΥΒΕΥΜΑ ΚΑΙ Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΞΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ
1 Οι αντικειμενικές συνθήκες είναι σήμερα ευνοϊκότερες, αλλά η έξοδος από την κρίση θα εξαρτηθεί αποκλειστικά από τη βούληση και την ικανότητα της Ελλάδος να αντιμετωπίσει την ιστορική πρόκληση 19
2 Πρέπει να εφαρμοστεί χωρίς χρονοτριβή και με συνέπεια μια στρατηγική που θα πηγαίνει πέρα από το Μνημόνιο – με σκοπό την έξοδο από την κρίση και τη βιώσιμη ανάπτυξη 23
3 Η αποκατάσταση ομαλών συνθηκών χρηματοδότησης της οικονομίας: η ανασυγκρότηση του τραπεζικού συστήματος θα συμβάλει στην ανάκαμψη και την ανάπτυξη 26
4 Επίλογος 28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ
ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
1 Οικονομικές εξελίξεις και προοπτικές διεθνώς και στη ζώνη του ευρώ και παρεμβάσεις πολιτικής 31
2 Οι οικονομίες των χωρών της ΝΑ Ευρώπης 36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΥ
Η ΕΝΙΑΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ 39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Υ
Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
1 Εξελίξεις και προοπτικές της οικονομικής δραστηριότητας 47
1.1 Οι εξελίξεις της δραστηριότητας το 2011 47
1.2 Η δραστηριότητα το α′ τρίμηνο του 2012 και οι προοπτικές για ολόκληρο το έτος 56
2 Η αγορά ακινήτων 58
2.1 Εξελίξεις και προοπτικές στην αγορά ακινήτων 58
2.2 Πιθανές επιδράσεις στην αγορά ακινήτων από την αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας του Δημοσίου 61
2.3 Πιθανές επιδράσεις από τα πρόσφατα φορολογικά μέτρα 62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΥΙ
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ: ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ 65

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΥΙΙ
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ, ΤΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ – ΑΝΙΣΟΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ
1 Πληθωρισμός 75
2 Αποδοχές – Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος 80
3 Ανταγωνιστικότητα κόστους – Επιδόσεις και προοπτικές πλήρους ανάκτησης της απώλειας του παρελθόντος 83
4 Επιχειρηματικά κέρδη 86
5 Ανισοκατανομή εισοδήματος, φτώχεια και βασικοί δείκτες συνθηκών διαβίωσης στην Ελλάδα 86

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΥΙΙΙ
ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ
1 Εισαγωγή 91
2 Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών 91
2.1 Εμπορικό ισοζύγιο 91
2.2 Ισοζύγιο υπηρεσιών 96
2.3 Ισοζύγιο εισοδημάτων 97
2.4 Ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων 98
3 Ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων 98
4 Ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών 100

5 Διεθνής επενδυτική θέση και ακαθάριστο εξωτερικό χρέος 102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IX
ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

1 Σύνοψη εξελίξεων και προοπτικών 111
2 Οι δημοσιονομικές εξελίξεις του 2011 βάσει των δημοσιονομικών στοιχείων 112
2.1 Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού 113
2.2 Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού 117
2.3 Ο προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων 117
2.4 Οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης και πρόνοιας 118
2.5 Δημόσιες επιχειρήσεις 118
2.6 Το δημόσιο χρέος 120
3 Οι δημοσιονομικές εξελίξεις το 2011 βάσει των ταμειακών στοιχείων 123
4 Ο προϋπολογισμός του 2012: βασικά μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής και θεσμικές δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις 125
4.1 Ο κρατικός προϋπολογισμός του 2012 125
4.2 Χρηματικές δοσοληψίες με την Ευρωπαϊκή Ένωση 127
4.3 Προϋπολογισμοί των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης και των δημόσιων επιχειρήσεων 127
4.4 Βασικά μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής και θεσμικές δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις 129

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ IX
ΜΕΤΡΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 135
ΠΙΝΑΚΑΣ Κλίμακα φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων για όλους τους φορολογουμένους για τα εισοδήματα που αποκτώνται από 1ης Ιανουαρίου 2011 140

ΚΕΦΑΛΑΙΟ X
ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ, ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ
1.1 Νομισματικά μεγέθη: εξέλιξη των καταθέσεων 143
1.2 Οι προοπτικές των καταθέσεων το 2012 και μεσοπρόθεσμα 145
2 Επιτόκια τραπεζικών καταθέσεων 145
3 Επιτόκια τραπεζικών δανείων και περιθώριο επιτοκίου 148
4.1 Πιστωτικά μεγέθη 153
4.2 Οι προοπτικές της πιστωτικής επέκτασης 157
5 Η αγορά ομολόγων του Δημοσίου και η επιτυχής ολοκλήρωση της διαδικασίας ανταλλαγής τίτλων 159
6 Η αγορά μετοχών 162
7 Η αγορά των αμοιβαίων κεφαλαίων 164
8 Σύνοψη εξελίξεων στον τραπεζικό κλάδο το 2011 165

ΚΕΦΑΛΑΙΟ XI
ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ, ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΙΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΑΕΡΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1 Η πολιτική για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής: διεθνείς εξελίξεις 171
1.1 Η στάση της παγκόσμιας κοινότητας: βασικά σημεία της συμφωνίας του Ντέρμπαν (Δεκέμβριος 2011) 171
1.2 Νέες προβλέψεις του ΟΟΣΑ για την περιβαλλοντική προοπτική έως το 2050 – Συμπεράσματα πολιτικής για τις συνέπειες της αδράνειας 171
1.3 Η έκθεση της ανεξάρτητης επιτροπής Hills για την αντιμετώπιση της αυξανόμενης ενεργειακής φτώχειας στο Ηνωμένο Βασίλειο 172

2 Πρόσφατα στοιχεία για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ και στην Ελλάδα **173**
3 Έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος για την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης: θετικές οι ελληνικές επιδόσεις **177**
4 Πρόσφατη νομοθεσία και πολιτική σε θέματα περιβάλλοντος, ενέργειας και κλιματικής αλλαγής **178**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ **Π1**

ΠΙΝΑΚΕΣ

III.1 Βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της παγκόσμιας οικονομίας **32**
III.2 Βασικοί μακροοικονομικοί δείκτες των χωρών της ΝΑ Ευρώπης **37**

IV.1 Προσαρμογές των βασικών επιτοκίων του Ευρωσυστήματος **39**
IV.2 Πράξεις ανοικτής αγοράς του Ευρωσυστήματος το 2011 και τους πρώτους μήνες του 2012 **42**

V.1 Ακαθάριστη δαπάνη της οικονομίας και ακαθάριστο εγχώριο προϊόν **48**
V.2 Δείκτες καταναλωτικής ζήτησης **49**
V.3 Δείκτες επενδυτικής ζήτησης **51**
V.4 Δείκτες δραστηριότητας στον τομέα των υπηρεσιών **52**
V.5 Βιομηχανική παραγωγή **54**
V.6 Δείκτες δραστηριότητας στη βιομηχανία **55**
V.7 Σύνοψη δεικτών τιμών και συναλλαγών στην αγορά ακινήτων **59**

VI.1 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό και απασχόληση **66**
VI.2 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, απασχόληση και ανεργία: β΄ τρίμηνο έτους **68**
VII.1 Δείκτες τιμών **76**
VII.2 Η εξέλιξη των τιμών στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ **77**
VII.3 Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή: Ελλάδα και ΕΕ **78**
VII.4 Συμβολές στη διαφορά πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ **78**
VII.5 Αποδοχές και κόστος εργασίας **82**
VII.6 Μέσες αποδοχές και κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας: Ελλάδα και ζώνη του ευρώ **83**
VII.7 Ελλάδα: Δείκτες ονομαστικής και πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας (ΣΣΙ) **85**
VII.8 Επιλεγμένοι δείκτες κοινωνικής συνοχής **88**

VIII.1 Ισοζύγιο πληρωμών **92**
VIII.2 Εξαγωγικές επιδόσεις - Εισαγωγική διείσδυση κατά κλάδο **95**
VIII.3 Διάρθρωση ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα κατά γεωγραφική περιοχή προέλευσης **100**
VIII.4 Διάρθρωση ελληνικών άμεσων επενδύσεων στο εξωτερικό κατά γεωγραφική περιοχή προορισμού **101**
VIII.5 Διεθνής επενδυτική θέση **102**
VIII.6 Ακαθάριστο εξωτερικό χρέος **102**

IX.1 Ελλείμματα γενικής κυβέρνησης και κρατικού προϋπολογισμού **111**
IX.2 Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού **114**
IX.3 Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού και προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων **116**
IX.4 Αποτελέσματα δημόσιων επιχειρήσεων και χρηματοδότησή τους **119**

IX.5 Ενοποιημένο χρέος γενικής κυβέρνησης 120
IX.6 Ανάλυση των μεταβολών του λόγου του χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ 121
IX.7 Έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού σε ταμειακή βάση 123
IX.8 Πηγές κάλυψης ελλείμματος κρατικού προϋπολογισμού 124
IX.9 Αποτελέσματα κρατικού προϋπολογισμού 126
IX.10 Χρηματικές δοσοληψίες με την Ευρωπαϊκή Ένωση 128

X.1 Ελληνική συμβολή στα βασικά νομισματικά μεγέθη της ζώνης του ευρώ 144
X.2A Επιτόκια νέων τραπεζικών καταθέσεων από τα νοικοκυριά στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ 146
X.2B Επιτόκια νέων τραπεζικών καταθέσεων από τα νοικοκυριά στις χώρες της ζώνης του ευρώ 146
X.3A Επιτόκια νέων τραπεζικών δανείων στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ 149
X.3B Επιτόκια νέων τραπεζικών δανείων στις επιμέρους χώρες της ζώνης του ευρώ 150
X.4 Περιθώριο επιτοκίου στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ 152
X.5 Χρηματοδότηση της οικονομίας από τα ΝΧΙ στην Ελλάδα 154
X.6 Χρηματοδότηση προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα από τα ΝΧΙ στην Ελλάδα 155
X.7 Αντληθέντα κεφάλαια μέσω του Χρηματιστηρίου Αθηνών 164
X.8 Αριθμός και αξία ενεργητικού των αμοιβαίων κεφαλαίων 165
X.9 Αποτελέσματα χρήσεως ελληνικών εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων 166

XI.1 Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου στις χώρες-μέλη της ΕΕ-15 και στην ΕΕ-27 174
XI.2 Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου ανά κατηγορία σε ΕΕ-27, ΕΕ-15 και Ελλάδα 175
XI.3 Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου και στόχοι του Πρωτοκόλλου του Κιότο 176

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

III.1 Βασικά επιτόκια κεντρικών τραπεζών 34
III.2 Διεθνείς τιμές βασικών εμπορευμάτων 34

IV.1 Επιτόκια και διαφορά επιτοκίων (spread) στην αγορά χρήματος στη ζώνη του ευρώ 41

V.1 Δείκτες οικονομικής δραστηριότητας 47
V.2 Δείκτες καταναλωτικής ζήτησης 50
V.3 Παραγωγή και επιχειρηματικές προσδοκίες στη μεταποίηση 53
V.4 Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών για τη μεταποίηση (PMI) 55
V.5 Όγκος νέων οικοδομών και προσθηκών με βάση τις άδειες 60

VI.1 Απασχόληση 65
VI.2 Προσδοκίες των επιχειρήσεων για την απασχόληση 67
VI.3 Ποσοστό συνολικής ανεργίας 67

VII.1 Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή Ελλάδος, ζώνης ευρώ και Ευρωπαϊκής Ένωσης 75
VII.2 Ο πυρήνας του πληθωρισμού στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ με βάση τον ΕνΔΤΚ χωρίς τις τιμές της ενέργειας και των μη επεξεργασμένων ειδών διατροφής 75
VII.3 Διαφορές ετήσιων ρυθμών πληθωρισμού της Ελλάδος και της ζώνης του ευρώ 79
VII.4 Εξέλιξη τιμών καυσίμων του ΔΤΚ και του ΔΤΠ και της τιμής του αργού πετρελαίου σε ευρώ 79

VII.5 Συμβολή της μεταβολής των τιμών των καυσίμων στον πληθωρισμό 80
VII.6 Δείκτης τιμών εισαγωγών στη βιομηχανία και αντίστροφο της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ σταθμισμένης με βάση το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδος 80

VIII.1 Εξέλιξη δεικτών ναύλων πλοίων ξηρού φορτίου (BDI) και πετρελαιοφόρων (BDTI) 97

IX.1 Καθαρές δανειακές ανάγκες της κεντρικής κυβέρνησης σε ταμειακή βάση 124

X.1 Εξέλιξη των καταθέσεων, των συμφωνιών επαναγοράς και των μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων-χρηματαγοράς στην Ελλάδα 145
X.2 Επιτόκια νέων τραπεζικών καταθέσεων από τα νοικοκυριά στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ 147
X.3 Επιτόκια νέων τραπεζικών δανείων στην Ελλάδα 148
X.4 Διαφορές επιτοκίων νέων τραπεζικών δανείων μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ 151
X.5 Διαφορά μέσου επιτοκίου μεταξύ νέων δανείων και νέων καταθέσεων (περιθώριο επιτοκίου) στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ 152
X.6 Συμβολή της χρηματοδότησης των επιμέρους τομέων στη συνολική χρηματοδότηση της οικονομίας από τα εγχώρια ΝΧΙ 153
X.7 Χρηματοδότηση από τα ΝΧΙ της Ελλάδος προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα 156
X.8 Χρέος των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων και των νοικοκυριών στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ 157
X.9 Αποδόσεις δεκαετών ομολόγων του Ελληνικού και του Γερμανικού Δημοσίου στην ΗΔΑΤ 160
X.10 Καμπύλη αποδόσεων των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου 160
X.11 Γενικός δείκτης τιμών μετοχών Χρηματιστηρίου Αθηνών και αξία συναλλαγών 163

ΠΛΑΙΣΙΑ

VI.1 Οι αλλαγές της εργατικής νομοθεσίας στο διάστημα Ιουνίου 2010-Φεβρουαρίου 2012: στόχοι και εφαρμογή 70

VIII.1 Η χρηματοδότηση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών: εξελίξεις την περίοδο 2000-2011 103
ΠΙΝΑΚΑΣ Α Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και η χρηματοδότησή του 104
ΠΙΝΑΚΑΣ Β Επενδύσεις χαρτοφυλακίου 106
ΠΙΝΑΚΑΣ Γ Λοιπές επενδύσεις 108
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ Καθαρές υποχρεώσεις επενδύσεων χαρτοφυλακίου 107

X.1 Λειτουργία εταιριών πιστοποιημένης πιστοληπτικής αξιολόγησης στην Ελλάδα 168

ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ
κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΠΡΟΒΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΕ ΕΝΤΟΛΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΕΠΙ ΤΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΗΣ 31ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2011 ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΤΗΣΙΑ ΤΑΚΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Ι ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ 2011

Τα συνολικά καθαρά έσοδα της Τράπεζας για τη χρήση 2011 αυξήθηκαν κατά 52,7%, ενώ αντιθέτως σημαντική ήταν η μείωση, για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, των γενικών λειτουργικών εξόδων, πλην προβλέψεων (2011: 9%, 2010: 13,2%), και ιδιαίτερα των δαπανών προσωπικού και συντάξεων.

Οι προβλέψεις που σχηματίστηκαν ήταν σημαντικά αυξημένες και ανήλθαν σε 1.151,4 εκατ. ευρώ, έναντι 472,9 εκατ. ευρώ το 2010.

Ως αποτέλεσμα του σχηματισμού υψηλών προβλέψεων, τα κέρδη της Τράπεζας στη χρήση 2011 διαμορφώθηκαν σε 96,6 εκατ. ευρώ, έναντι 190,4 εκατ. ευρώ της προηγούμενης χρήσης.

Σύμφωνα με το άρθρο 71 του Καταστατικού και μετά από σχετική απόφαση του Γενικού Συμβουλίου, προτείνεται στη Γενική Συνέλευση από τα κέρδη της χρήσεως 2011 να διατεθεί στους μετόχους ποσό 16,6 εκατ. ευρώ. Το υπόλοιπο των κερδών (80 εκατ. ευρώ) περιέρχεται στο Ελληνικό Δημόσιο.

Αναλυτικά, τα έσοδα και τα έξοδα της Τράπεζας στη χρήση 2011 διαμορφώθηκαν ως εξής:

Έσοδα

Τα συνολικά καθαρά έσοδα της Τράπεζας από την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, τους τόκους των χαρτοφυλακίων, καθώς και τις προμήθειες και λοιπές ωφέλειες από εργασίες εσωτερικού και εξωτερικού ανήλθαν σε 1.594,8 εκατ. ευρώ, έναντι 1.044,4 εκατ. ευρώ στη χρήση 2010, σημειώνοντας αύξηση κατά 52,7%.

Ειδικότερα:

Τα καθαρά έσοδα από τόκους, χρηματοοικονομικές πράξεις και την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος του Ευρωσυστήματος ανήλθαν σε 1.459 εκατ. ευρώ, έναντι 878 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, σημειώνοντας σημαντική αύξηση κατά 66%. Η αύξηση προήλθε κυρίως από τη διαμόρφωση του βασικού επιτοκίου της ΕΚΤ στο 1,25% κατά μέσο όρο το 2011, έναντι 1% το 2010, από την αύξηση κατά 5,8% της κυκλοφορίας τραπεζογραμματίων και από τις αυξημένες αποδόσεις των χαρτοφυλακίων.

Τα καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες μειώθηκαν κατά 30,6% και διαμορφώθηκαν σε 98,3 εκατ. ευρώ, έναντι 141,5 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση. Η μείωση οφείλεται στις μειωμένες αμοιβές τις οποίες εισπράττει η Τράπεζα από 1.1.2011 για τις εργασίες που εκτελεί για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου.

Τα έσοδα από μετοχές και συμμετοχές αυξήθηκαν κατά 11,5 εκατ. ευρώ και ανήλθαν σε 23,8 εκατ. ευρώ, έναντι 12,3 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση. Το μεγαλύτερο μέρος αφορά έσοδα από τη συμμετοχή στο κεφάλαιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και το υπόλοιπο εισπραχθέντα μερίσματα διαφόρων συμμετοχών της Τράπεζας. Η ΕΚΤ από τα κέρδη της χρήσης 2011 ύψους 1.894 εκατ. ευρώ χρησιμοποίησε, όπως και την προηγούμενη χρήση, ποσό 1.166 εκατ. ευρώ για την ενίσχυση της πρόβλεψης έναντι κινδύνων των χαρτοφυλακίων της. Από το υπόλοιπο ποσό ύψους 728 εκατ. ευρώ, που διανεμήθηκε στις εθνικές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος, η Τράπεζα της Ελλάδος εισέπραξε 20,4 εκατ. ευρώ, σύμφωνα με το μερίδιο συμμετοχής της στο κεφάλαιο της ΕΚΤ (2,80818%), έναντι 4,8 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

Τέλος, τα λοιπά έσοδα αυξήθηκαν κατά 11,2% και ανήλθαν σε 13,9 εκατ. ευρώ, έναντι 12,5 εκατ. ευρώ το 2010. Αφορούν κυρίως έσοδα από τις εργασίες του Ιδρύματος Εκτύπωσης Τραπεζογραμματίων και Αξιών (ΙΕΤΑ) για

λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου, καθώς και διάφορα άλλα έσοδα.

Έξοδα

Τα συνολικά έξοδα στη χρήση 2011 αυξήθηκαν κατά 644,2 εκατ. ευρώ και διαμορφώθηκαν σε 1.498,2 εκατ. ευρώ, έναντι 854 εκατ. ευρώ στη χρήση 2010, αποκλειστικά λόγω του σχηματισμού υψηλών προβλέψεων, ενώ αντιθέτως τα γενικά λειτουργικά έξοδα, πλην προβλέψεων, σημείωσαν μείωση.

Ειδικότερα:

Τα γενικά λειτουργικά έξοδα της Τράπεζας (δαπάνες προσωπικού, συντάξεις, αποσβέσεις, λοιπά έξοδα) πλην προβλέψεων μειώθηκαν κατά 34,4 εκατ. ευρώ (ποσοστό 9%) και διαμορφώθηκαν σε 346,7 εκατ. ευρώ, έναντι 381,1 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, κυρίως λόγω της σημαντικής μείωσης κατά 33,5 εκατ. ευρώ (ποσοστό 10,5%) των δαπανών προσωπικού και συντάξεων.

Στο πλαίσιο της γενικότερης προσπάθειας εξορθολογισμού των λειτουργικών δαπανών της Τράπεζας, τα δύο τελευταία χρόνια μειώθηκαν οι δαπάνες προσωπικού και συντάξεων κατά 14%, ενώ το κόστος των υπερωριών μειώθηκε κατά 39%. Στη χρήση 2011, τα έξοδα για εκτός έδρας υπηρεσιακές μετακινήσεις μειώθηκαν κατά 36%, ενώ οι αμοιβές προς τρίτους για διάφορες βοηθητικές εργασίες μειώθηκαν κατά 14%. Επίσης, τα μέλη της Διοίκησης και του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής έχουν παραιτηθεί του 20% των αποδοχών τους από τους τελευταίους μήνες του 2009.

Οι μειώσεις των λειτουργικών εξόδων πραγματοποιήθηκαν παρά τις αυξημένες υποχρεώσεις της Τράπεζας για τη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος (διενέργεια πρόσθετων ελέγχων κ.λπ.) και την ανάληψη της εποπτείας των ασφαλιστικών εταιριών.

Ο σχηματισμός υψηλών προβλέψεων για την κάλυψη λειτουργικών κινδύνων και υποχρεώσεων της Τράπεζας συνεχίστηκε και στη χρήση 2011 (διατέθηκαν 1.151,4 εκατ. ευρώ) και το σωρευτικό ύψος αυτών διαμορφώθηκε σε 3.951 εκατ. ευρώ.

Η πρακτική του σχηματισμού υψηλών προβλέψεων ακολουθείται στο πλαίσιο της εφαρμοζόμενης από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες του Ευρωσυστήματος αρχής της συντηρητικότητας, με στόχο να ισχυροποιηθεί η οικονομική θέση της Τράπεζας της Ελλάδος, ώστε αυτή να αντεπεξέρχεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στα καθήκοντα που της έχουν ανατεθεί και τους κινδύνους που αναλαμβάνει.

Οργανωτική αναδιάρθρωση

Συνεχίστηκαν συντονισμένα οι ενέργειες προς την κατεύθυνση της δημιουργίας ενός πιο λειτουργικού και αποδοτικού σχήματος για την εξυπηρέτηση των διαρκώς μεταβαλλόμενων αναγκών, μέσα από τη συγχώνευση ή αναδιοργάνωση υπηρεσιακών μονάδων, καθώς και προς την κατεύθυνση της διευκόλυνσης της εύρυθμης και ορθολογικότερης λειτουργίας τους ή της αποτελεσματικότερης εποπτείας και ελέγχου τους.

Συγκεκριμένα, δρομολογήθηκαν βελτιώσεις μέσω της εκλογίκευσης της λειτουργίας του δικτύου των περιφερειακών μονάδων με τη σταδιακή κατάργηση των Ταμειακών Αποθεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤΑΤΕ) που εξυπηρετούν τις Θυρίδες και την απόσυρση των υφιστάμενων σήμερα διαχειριστών σε ΔΟΥ και τελωνεία. Ήδη, από 1.3.2012 αποσύρθηκαν οι διαχειριστές της Τράπεζας από το Τελωνείο Αθηνών και το Β΄ Τελωνείο Θεσσαλονίκης, η δε Θυρίδα Πύργου λειτουργεί από 15.7.2011 χωρίς την υποστήριξη των ταμιακών συναλλαγών της από ΤΑΤΕ, όπως και η Θυρίδα Κέρκυρας από 16.3.2012. Επιπλέον, έχει δρομολογηθεί και η λειτουργία των υπόλοιπων επτά (7) Θυρίδων με κατάργηση των υφιστάμενων ΤΑΤΕ.

Συγχρόνως, θεσμοθετήθηκε διαδικασία ορθολογικότερης παρακολούθησης των χρηματα-

ποστολών προς ΤΑΤΕ, με αποτέλεσμα τη μείωση του αριθμού τους καθώς και του κόστους που συνεπάγεται η πραγματοποίησή τους, σε συνδυασμό με την κατάργηση, από 9.2.2011, εικοσιεπτά (27) ΤΑΤΕ. Στο πλαίσιο αυτό, θεσμοθετήθηκε και διαδικασία περιορισμού της χρήσης μετρητών κατά τη διεκπεραίωση των συναλλαγών, με σκοπό την περαιτέρω μείωση της διακίνησης χρηματικού και την ασφάλεια των συναλλαγών.

Σημειώνεται, επιπλέον, ότι βρίσκεται σε εξέλιξη ο εκσυγχρονισμός του κανονιστικού πλαισίου λειτουργίας των Υπηρεσιακών Μονάδων της Τράπεζας και η εναρμόνισή του στις νέες συνθήκες μέσω της διαδικασίας επεξεργασίας και οριστικοποίησης των Κανονισμών Εργασιών και της τελικής έγκρισής τους από το Γενικό Συμβούλιο.

Παράλληλα, για τη βελτίωση και αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς το Ελληνικό Δημόσιο και λοιπούς φορείς (κυρίως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και δημόσιους οργανισμούς) δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις και υλοποιήθηκε εφαρμογή ολοκληρωμένης ηλεκτρονικής επικοινωνίας, με τις κατάλληλες προσαρμογές στα συστήματα και τις διαδικασίες, για την αυτόματη εξυπηρέτηση εντολών πληρωμής των εν λόγω φορέων υπέρ λογαριασμών δικαιούχων που τηρούνται σε άλλα πιστωτικά ιδρύματα.

Ως προς τις οργανωτικές προσαρμογές και αναδιαρθρώσεις που πραγματοποιήθηκαν, επισημαίνονται ιδιαίτερα:

- οι προσαρμογές στην οργανωτική δομή και λειτουργία της Διεύθυνσης Εποπτείας Πιστωτικού Συστήματος,

- η κατάργηση της Διεύθυνσης Συστημάτων Πληρωμών και η σύσταση νέας Διεύθυνσης με τίτλο Διεύθυνση Συστημάτων Πληρωμών και Διακανονισμού στην οποία εντάχθηκαν τα Τμήματα Διαχείρισης Τίτλων με Λογιστική Μορφή (Άυλοι Τίτλοι) και Ηλεκτρονικής Δευτερογενούς Αγοράς Τίτλων (ΗΔΑΤ) της Διεύθυνσης Εργασιών Δημοσίου,

- η ένταξη του Τμήματος Επίβλεψης Συστημάτων Πληρωμών της καταργηθείσας Διεύθυνσης Συστημάτων Πληρωμών στη Διεύθυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας,

- η συγχώνευση των Τμημάτων Παρακολούθησης Κινδύνων Αγοράς και Παρακολούθησης Πιστωτικού Κινδύνου της Διεύθυνσης Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας σε ένα νέο Τμήμα Παρακολούθησης Χρηματοοικονομικών Κινδύνων,

- η κατάργηση των Διευθύνσεων Διοικητικού, Στρατηγικού Σχεδιασμού και Οργάνωσης και Τεχνικών Υπηρεσιών και η σύσταση δύο νέων Διευθύνσεων (Διεύθυνση Ανθρώπινου Δυναμικού και Οργάνωσης και Διεύθυνση Τεχνικής και Διοικητικής Υποστήριξης) με σκοπό την επίτευξη συνεργειών και την ορθολογικότερη αντιμετώπιση θεμάτων που σχετίζονται με τεχνικά έργα και προμήθειες,

- η δημιουργία ενός πιο αποδοτικού και λειτουργικού σχήματος στη Διεύθυνση Στατιστικής με την κατάργηση των Τομέων και τη συγχώνευση ή κατάργηση Τμημάτων και Υπηρεσιών της.

Εταιρική διακυβέρνηση

Η Επιτροπή Ελέγχου που συστάθηκε στο τέλος του 2010, κατά το έτος 2011 παρείχε υποστήριξη προς το Γενικό Συμβούλιο της Τράπεζας στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, με έμφαση μεταξύ άλλων στους εξής τομείς:

- Επισκόπηση των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων της Τράπεζας ως προς την πληρότητα και αξιοπιστία των στοιχείων και της εν γένει πληροφόρησης που περιέχουν, σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο και τη νομοθεσία, και υποβολή σχετικής Έκθεσης προς το Γενικό Συμβούλιο.

- Αξιολόγηση του έργου των εξωτερικών ελεγκτών, έλεγχος της ανεξαρτησίας τους, εξέταση των όρων απασχόλησης και αμοιβών τους, καθώς και επίβλεψη της διαδικασίας επιλογής νέων εξωτερικών ελεγκτών για τα οικο-

νομικά έτη 2012-2016, σύμφωνα με την ισχύουσα πολιτική της Τράπεζας.

• Εποπτεία του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, στο οποίο περιλαμβάνονται και οι λειτουργίες των Μονάδων Κανονιστικής Συμμόρφωσης και Διαχείρισης Κινδύνων.

• Παρακολούθηση και έλεγχος της ανεξαρτησίας, επάρκειας και αποτελεσματικότητας της λειτουργίας της Διεύθυνσης Εσωτερικής Επιθεώρησης της Τράπεζας.

Από τις αρχές του 2011 λειτούργησε η Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων, το έργο της οποίας επικεντρώνεται στην αποτελεσματική κάλυψη όλων των μορφών κινδύνου, περιλαμβανομένων των χρηματοοικονομικών και λειτουργικών (εξαιρουμένων των κανονιστικών), στη διασφάλιση του ενοποιημένου ελέγχου τους, στην εξειδικευμένη αντιμετώπισή τους και στον απαιτούμενο συντονισμό σε επίπεδο Τράπεζας. Η σύσταση της Μονάδας Διαχείρισης Κινδύνων και της Επιτροπής Διαχείρισης Κινδύνων – στην οποία η Μονάδα εισηγείται τις κατάλληλες τεχνικές προσαρμογής των κινδύνων σε ανεκτά επίπεδα – έχει στόχο την ισχυροποίηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και εταιρικής διακυβέρνησης της Τράπεζας.

Η Μονάδα Κανονιστικής Συμμόρφωσης, σε συνέπεια με τις αρχές εταιρικής διακυβέρνησης που εφαρμόζονται από όλα τα πιστωτικά ιδρύματα, είναι διοικητικά ανεξάρτητη από τις λοιπές Διευθύνσεις της Τράπεζας και υποβάλλει αναφορές απευθείας στη Διοίκηση, στην Επιτροπή Ελέγχου και στο Γενικό Συμβούλιο. Η λειτουργία της κανονιστικής συμμόρφωσης στοχεύει στον εντοπισμό, την αξιολόγηση και την έγκαιρη αντιμετώπιση του νομικού κινδύνου και του κινδύνου φήμης ή της ζημίας που μπορεί να υποστεί η Τράπεζα λόγω μη συμμόρφωσης προς το κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τις εργασίες της. Στον τομέα αρμοδιότητας της Μονάδας συμπεριλαμβάνονται οι υποχρεώσεις που έχει αναλάβει η Τράπεζα, στο πλαίσιο αυτορρύθμισης, για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας που θα μπορούσαν ενδεχομένως να επιδιωχθούν μέσω των εργασιών της. Με τη νέα αυτή διοικητική διάρθρωση επιδιώκεται η ενίσχυση της εν λόγω λειτουργίας μέσω της συστηματικής ανάληψης από τη νέα Μονάδα συμβουλευτικών και συντονιστικών δράσεων, καθώς επίσης και μέσω της αδιάλειπτης παρακολούθησης και ελέγχων εκ μέρους της, σε συνεργασία με την Εσωτερική Επιθεώρηση.

Κτίρια και τεχνικές εργασίες

Όσον αφορά στις εγκαταστάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, το έτος 2011 η Διεύθυνση Τεχνικής και Διοικητικής Υποστήριξης συνέχισε το πρόγραμμα συντήρησης και αναδιαρρύθμισης των κτιρίων και χώρων όπου στεγάζονται υπηρεσίες της Τράπεζας, τόσο στο λεκανοπέδιο της Αττικής όσο και στην περιφέρεια (Υποκαταστήματα και Θυρίδες), με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, την ενίσχυση του βαθμού ασφαλείας των εγκαταστάσεων και των συναλλαγών και την υλοποίηση περιβαλλοντικά ήπιων εφαρμογών.

Ειδικότερα, στο θέμα της περιβαλλοντικής διαχείρισης ολοκληρώθηκε ο διαγωνισμός, ανατέθηκαν οι εργασίες και άρχισε η κατασκευή του ιδιωτικού δικτύου για την κάλυψη των αναγκών σε θέρμανση για τα κτίρια του κτιριακού συγκροτήματος Χαλανδρίου με τη χρήση φυσικού αερίου. Παράλληλα, συνεχίζεται η μελέτη για την κάλυψη μέρους των ενεργειακών αναγκών των παραπάνω κτιρίων μέσω της ανάπτυξης φωτοβολταϊκού πάρκου.

Παράλληλα, εντός του 2011 ολοκληρώθηκε η ανακαίνιση γραφείων του Κεντρικού Καταστήματος, ξεκίνησε το σύνολο των εργασιών για τη μετατροπή του ισογείου επί της οδού Σταδίου σε χώρο συναλλαγών και ελήφθησαν μέτρα για την αναβάθμιση της ασφάλειας στις χρηματαποστολές αλλά και στις κτιριακές εγκαταστάσεις της Τράπεζας στην Αθήνα και στην περιφέρεια. Τέλος, η υλοποίηση νέας σύμβασης για την παροχή υπηρεσιών κινητής και σταθερής τηλεφωνίας στα κτίρια της Αττικής συνετέλεσε στη σημαντική μείωση του κόστους τηλεπικοινωνιών.

Λοιπές δραστηριότητες

Στο πλαίσιο της συνεχιζόμενης οικονομικής έρευνας για θέματα που αφορούν την ελληνική και ευρωπαϊκή οικονομία η Τράπεζα συμμετείχε στις ερευνητικές δραστηριότητες του Ευρωσυστήματος.

Επίσης, το 2011 δημοσιεύθηκαν περίπου 20 δοκίμια εργασίας (Working Papers) και εκδόθηκε ένα τεύχος του Οικονομικού Δελτίου της Τράπεζας της Ελλάδος. Συνεχίστηκε το πρόγραμμα επιστημονικής συνεργασίας με την εκπόνηση κοινών μελετών από ερευνητές της Τράπεζας και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων Ελλάδος και εξωτερικού και τη συμμετοχή μεταπτυχιακών φοιτητών από ελληνικά πανεπιστήμια σε θέματα κοινωνικής πολιτικής, διατηρησιμότητας του δημόσιου χρέους, ανταγωνισμού στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα, κανόνων για τη νομισματική πολιτική και ρυθμιστικού βάρους, ανταγωνισμού και ανάπτυξης.

Επίσης, πραγματοποιήθηκαν 4 συνέδρια και εκδηλώσεις με θέμα την αγορά ακινήτων, την κοινωνική πολιτική, τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, καθώς και 20 περίπου σεμινάρια και εργαστήρια με ομιλητές από την Ελλάδα, την Ευρώπη και την Αμερική, με στόχο την ενημέρωση των οικονομολόγων της Τράπεζας και του ακαδημαϊκού κοινού σχετικά με τις τελευταίες εξελίξεις στην έρευνα.

Το 2011 η Επιτροπή Μελέτης Επιπτώσεων Κλιματικής Αλλαγής (ΕΜΕΚΑ) ολοκλήρωσε την έκθεση με τίτλο "Οι περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην Ελλάδα", η οποία δημοσιεύθηκε σε πολυσέλιδο τόμο και αναρτήθηκε, μαζί με τις σχετικές μελέτες, στο δικτυακό τόπο της Τράπεζας. Για την υλοποίηση του έργου αυτού συνεργάστηκαν, επί διετία, 112 επιστήμονες σχετικών αντικειμένων. Η έκθεση της Επιτροπής παρουσιάστηκε σε ειδική εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών την 1η Ιουνίου 2011.

Το Μουσείο της Τράπεζας συνεχίζει να αποτελεί σταθερό πόλο έλξης για επισκέπτες που ενδιαφέρονται για τη νομισματική και οικονομική ιστορία της νεώτερης Ελλάδος. Το 2011, πρώτο έτος πλήρους λειτουργίας του, ο αριθμός των επισκεπτών ξεπέρασε τις 5.000. Ο κύριος όγκος τους ήταν μαθητές λυκείου και φοιτητές, γεγονός που ανταποκρίνεται πλήρως στον εκπαιδευτικό ρόλο και την αποστολή του Μουσείου. Το Μουσείο επισκέφθηκαν επίσης διπλωματικοί αντιπρόσωποι, καθώς και εκπρόσωποι ξένων κεντρικών τραπεζών.

Στο πλαίσιο της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης της Τράπεζας, πραγματοποιήθηκε κατά το διάστημα Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου 2011 έκθεση με τίτλο "Τράπεζα της Ελλάδος – Τα Κτίρια" στο Μουσείο Μπενάκη. Τα εκθέματα (μακέτες, αρχιτεκτονικά σχέδια, φωτογραφίες κ.ά.) αποτελούν σημαντικά τεκμήρια για την ιστορία της Τράπεζας, αλλά και της νεοελληνικής αρχιτεκτονικής, και παρουσιάστηκαν για πρώτη φορά στο ευρύ κοινό. Παράλληλα με την έκθεση εκδόθηκε από την Τράπεζα ομότιτλο λεύκωμα με πλούσιο εικονογραφικό υλικό. Ο αριθμός των επισκεπτών ανήλθε σε 3.500.

Λήξη θητείας μελών του Γενικού Συμβουλίου

Στις 24.4.2012 λήγει, σύμφωνα με το άρθρο 35Α του Καταστατικού, η θητεία του κ. Γεωργίου Δημόπουλου, ο οποίος είχε διοριστεί μέλος του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής με το από 25.4.2006 Προεδρικό Διάταγμα (ΦΕΚ ΝΠΔΔ 115/25.4.2006) με εξαετή θητεία.

Με Προεδρικό Διάταγμα διορίστηκε ο κ. Χαράλαμπος Σταματόπουλος ως μέλος του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής με διάρκεια θητείας έως τις 4.4.2019, σε αντικατάσταση του κ. Παναγιώτη-Αριστείδη Θωμόπουλου, ο οποίος διορίστηκε Πρόεδρος του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.

Στην παρούσα Τακτική Γενική Συνέλευση λήγει η θητεία του κ. Χρήστου Πολυζωγόπουλου, ο οποίος είχε εκλεγεί Σύμβουλος από την

Ετήσια Τακτική Γενική Συνέλευση των Μετόχων της 15.4.2009, σύμφωνα με το άρθρο 21 του Καταστατικού. Για το λόγο αυτό, η Γενική Συνέλευση θα κληθεί να εκλέξει στη θέση του νέο Σύμβουλο για μία τριετία. Ο απερχόμενος Σύμβουλος είναι επανεκλέξιμος.

II ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΔΙΑΚΥΒΕΥΜΑ ΚΑΙ Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΞΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

I ΟΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΕΥΝΟΪΚΟΤΕΡΕΣ, ΑΛΛΑ Η ΕΞΟΔΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΘΑ ΕΞΑΡΤΗΘΕΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΑΠΟ ΤΗ ΒΟΥΛΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗ

Το ιστορικό διακύβευμα παραμένει

Δύο χρόνια μετά το πρώτο Μνημόνιο, βρισκόμαστε σήμερα μπροστά σε μια νέα πρόκληση, ιδιαίτερα κρίσιμη και καθοριστική για το μέλλον της χώρας. Παρά την πρόοδο που συντελέστηκε, οι ολιγωρίες, οι καθυστερήσεις και η ύφεση κατά το ενδιάμεσο διάστημα επιδείνωσαν τη δυναμική του δημόσιου χρέους και κατέστησαν αναπόφευκτη τη νέα συμφωνία χρηματοδοτικής στήριξης της Ελλάδος από τους Ευρωπαίους εταίρους μας και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Το μέγεθος της δανειακής στήριξης —αν συνυπολογιστεί και η αρχική, του Μαΐου του 2010— είναι χωρίς προηγούμενο σε σχέση με το μέγεθος της οικονομίας μας και καλύπτει, υπό την προϋπόθεση της απαρέγκλιτης εφαρμογής του προγράμματος που τη συνοδεύει, τις δανειακές ανάγκες έως το 2015. Η δανειακή συμφωνία και το πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής 2012-2014 διαμορφώνουν ευνοϊκότερες συνθήκες για τη συνέχιση της προσπάθειας και αποτελούν έμπρακτη απόδειξη της βούλησης των εταίρων μας να τη στηρίξουν. Από την άλλη πλευρά, το διεθνές περιβάλλον παραμένει ρευστό και εξακολουθεί να επικρατεί έντονη αβεβαιότητα τόσο για την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας όσο και για την εξέλιξη της κρίσης χρέους στις ευρωπαϊκές οικονομίες.

Αυτά τα αντικειμενικά δεδομένα στο εσωτερικό και στο εξωτερικό δεν επιτρέπουν καμία χαλάρωση ή εφησυχασμό. Για να αξιοποιηθεί η νέα ευκαιρία, πρέπει τώρα να εφαρμοστούν, χωρίς καμία χρονοτριβή, όσα έχουν συμφωνηθεί και να καλυφθούν με ταχύτατο βηματισμό τα κενά που άφησαν οι καθυστερήσεις των προηγούμενων ετών. Για την έξοδο από την κρίση δεν υπάρχει εύκολος δρόμος. Η προσαρμογή που ξεκίνησε πρέπει να συνεχιστεί με αποφασιστικότητα.

Η τρέχουσα προεκλογική περίοδος εκ των πραγμάτων έχει επιβραδύνει την υλοποίηση των προγραμματισμένων αλλαγών. Έχει ήδη αναλωθεί μέρος του περιορισμένου "κεφαλαίου αξιοπιστίας" που κερδήθηκε χάρη στη δανειακή συμφωνία και στη συνεργασία των πολιτικών δυνάμεων. Αν μετά τις εκλογές τεθεί εν αμφιβόλω η βούληση της νέας κυβέρνησης και της κοινωνίας να εφαρμοστούν η δανειακή συμφωνία και το μεταρρυθμιστικό πρόγραμμα που τη συνοδεύει, οι σημερινές ευνοϊκές προοπτικές θα αντιστραφούν. Σε μια τέτοια περίπτωση, τα προβλήματα θα πολλαπλασιαστούν πολύ γρήγορα και θα επεκταθούν στο σύνολο της οικονομίας, με αποτέλεσμα η χώρα να οδηγηθεί σε αδιέξοδο.

Το ιστορικό διακύβευμα παραμένει και είναι καίριο:

Συντεταγμένη και επίπονη προσπάθεια για την ανασυγκρότηση της οικονομίας εντός της ζώνης του ευρώ με τη συμπαράσταση των εταίρων μας

ή

άτακτη οπισθοδρόμηση της οικονομίας και της κοινωνίας πολλές δεκαετίες πίσω που θα οδηγούσε τελικά τη χώρα εκτός της ζώνης του ευρώ αλλά και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

Στο δίλημμα αυτό πρέπει τώρα να απαντήσουμε με πράξεις και όχι μόνο με λόγια, αναλαμβάνοντας την ιστορική ευθύνη της επιλογής, ως κοινωνία, ως πολιτικό σύστημα και ως υπεύθυνοι πολίτες. Σήμερα εμείς κρατάμε την τύχη της χώρας στα χέρια μας.

Η ολιγωρία και η παρελκυστική τακτική πολλαπλασίασαν το κόστος της προσαρμογής

Η δανειακή σύμβαση και η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους, που συνεπάγεται σημα-

ντική μείωσή του, κλείνουν μια φάση της κρίσης κατά την οποία η χώρα πορεύθηκε συντεταγμένα. Με τη βοήθεια των εταίρων, με προσπάθεια και υψηλό κόστος πραγματοποιήθηκαν αλλαγές που ήταν σημαντικές, αλλά ανεπαρκείς σε σχέση με το μέγεθος του προβλήματος που αντιμετωπίζει η οικονομία. Γι' αυτό, μετά το πρώτο Μνημόνιο χρειάστηκαν αλλεπάλληλες αναθεωρήσεις των στόχων του προγράμματος προσαρμογής και νέες συμφωνίες. Οι αναθεωρήσεις θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί, αν είχαμε εξ αρχής αποδεχθεί τη δική μας ευθύνη, δηλαδή ότι *πρέπει να αλλάξουμε πορεία, γιατί το στρεβλό πρότυπο ανάπτυξης που ακολουθούσαμε επί δεκαετίες είχε πλέον καταρρεύσει.*

Αυτό δεν συνέβη ή τουλάχιστον δεν συνέβη στον απαιτούμενο βαθμό. Το Μνημόνιο, το οποίο περιλάμβανε αλλαγές που έπρεπε να έχουν εφαρμοστεί προ πολλού, αντιμετωπίστηκε αμυντικά, θεωρούμενο έξωθεν επιβολή. Με την ψευδαίσθηση ότι έτσι περιορίζεται το πολιτικό και κοινωνικό κόστος, σε αρκετές περιπτώσεις επιδιώχθηκε να εφαρμοστεί το ελάχιστο δυνατόν από όσα είχαν συμφωνηθεί. Η τακτική όμως αυτή είχε το ακριβώς αντίθετο αποτέλεσμα – *πολλαπλασίασε το κόστος, βάθυνε και παρέτεινε την ύφεση.*

Μια νέα ελπιδοφόρα αφετηρία: κερδήθηκε μια μάχη, αλλά ο πόλεμος συνεχίζεται

Φθάσαμε έτσι στη συνολική συμφωνία που αφορούσε την αναδιάρθρωση του χρέους και τη νέα δανειακή σύμβαση – επιλογές οι οποίες υπό τις συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί ήταν πλέον αναπόφευκτες. Με τη συμφωνία αποτρέπεται η επιδείνωση της δυναμικής του δημόσιου χρέους και δημιουργείται ένα ευνοϊκότερο πλαίσιο για την ελληνική οικονομία. Κλείνει έτσι με σοβαρό κοινωνικό κόστος, αλλά χωρίς καταστροφικές συνέπειες, μια επικίνδυνη φάση της κρίσης και δημιουργείται μια ελπιδοφόρα αφετηρία. Κερδήθηκε μια μάχη, όχι όμως ο πόλεμος, ο οποίος συνεχίζεται. Γι' αυτό δεν δικαιολογείται καμία χαλάρωση, καμία σκέψη για επανάληψη λανθασμένων πρακτικών του παρελθόντος. Αντίθετα, επιβάλλεται αυξημένη και συνεχής επαγρύπνηση, εντατικοποίηση της προσπάθειας με πιο αποτελεσματικούς τρόπους και ταχύτερους ρυθμούς.

Η αποτελεσματική εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων απαιτεί ποιοτικές αλλαγές στο σύνολο της οικονομίας και της κοινωνίας

Για να πετύχουμε τώρα εκεί όπου συστηματικά αποτύχαμε στο παρελθόν, πρέπει να εγκαταλείψουμε τις νοοτροπίες και τις συμπεριφορές που μας οδήγησαν στην κρίση και να προχωρήσουμε σε ουσιαστικές *ποιοτικές* αλλαγές. Πάνω απ' όλα πρέπει να αλλάξει ο τρόπος με τον οποίο σχεδιάζονται, αποφασίζονται και τελικά εφαρμόζονται οι μεταρρυθμίσεις – οι οποίες στη σημερινή κρίσιμη συγκυρία είναι βραχυχρόνια επώδυνες, αλλά ιστορικά αναγκαίες. Να αλλάξουν δηλαδή οι πρακτικές και οι τρόποι διακυβέρνησης σε όλα τα επίπεδα που μέχρι σήμερα έχει αποδειχθεί ότι δεν αποδίδουν. Οι αλλαγές αφορούν κατά βάση τη λειτουργία του κράτους και της δημόσιας διοίκησης και γενικότερα τους θεσμούς, το πολιτικό σύστημα, τη δικαιοσύνη, τους κοινωνικούς εταίρους, τις αξίες και νοοτροπίες που διαμορφώνουν συμπεριφορές.

Απαιτείται κοινωνική και πολιτική συμπαράταξη στο μείζον, που είναι η ευρωπαϊκή προοπτική και η ανάπτυξη

Για να προχωρήσουν οι αλλαγές αυτές —που καθυστερούν επί δεκαετίες— απαιτείται η μέγιστη δυνατή συναίνεση στην κοινωνία και στις πολιτικές δυνάμεις.

Οι πολίτες πρέπει να πειστούν για την αδήριτη αναγκαιότητα των αλλαγών τις οποίες συνεπάγεται η ευρωπαϊκή επιλογή και να κατανοήσουν ότι ενδεχόμενη αποτυχία ισοδυναμεί με καταστάσεις που θα πολλαπλασίαζαν τις απώλειες και θα διαρρήγνυαν ανεπανόρθωτα την κοινωνική συνοχή.

Οι πολιτικές δυνάμεις πρέπει να επικεντρωθούν σε αυτά που τις ενώνουν, διασφαλίζοντας τη συνέχεια του κράτους, η οποία, μεταξύ άλλων, σημαίνει κράτος δικαίου και ισονομία. Επίσης, πέρα από τις θεμιτές —και απαραίτητες σε μια δημοκρατία— διαφορές απόψεων και προσεγγίσεων, πρέπει να διαφυλάσσουν τη συνέχεια του πυρήνα των μεταρρυθμίσεων που έχει ανάγκη η χώρα.

Οι αλλαγές είναι σήμερα εφικτές

Βρισκόμαστε σήμερα σε πλεονεκτικότερη θέση για να δράσουμε με στόχο την ανάκαμψη της οικονομίας και, μεσοπρόθεσμα, την αλλαγή του προτύπου ανάπτυξης και διακυβέρνησης – που κι αυτή όμως πρέπει να αρχίσει αμέσως για να επιτύχουμε βιώσιμη ανάπτυξη. Πρέπει να εκμεταλλευθούμε αυτή τη θέση για να οικοδομήσουμε πάνω σε όσα επιτύχαμε και να απορρίψουμε εκείνα που μας κράτησαν πίσω. Οι αντικειμενικές δυνατότητες υπάρχουν:

- Η αναδιάρθρωση του χρέους μειώνει σημαντικά το ύψος των δανειακών υποχρεώσεων της χώρας και το κόστος εξυπηρέτησής τους, διευκολύνοντας τη δημοσιονομική προσαρμογή και ενισχύοντας την οικονομική ανάπτυξη.

- Η δανειακή σύμβαση και το οικονομικό πρόγραμμα που τη συνοδεύει και περιλαμβάνει ένα πλήθος μεταρρυθμίσεων με συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα ψηφίστηκαν από τη Βουλή των Ελλήνων με πολύ μεγάλη πλειοψηφία.

- Το δημοσιονομικό έλλειμμα παραμένει μεν υψηλό, έχει όμως περιοριστεί σημαντικά τα δύο τελευταία χρόνια. Η επιδιωκόμενη επίτευξη πρωτογενών πλεονασμάτων από το 2013 είναι τώρα εφικτή.

- Η συμπαράσταση των εταίρων της Ελλάδος υλοποιείται με συγκεκριμένη έμπρακτη βοήθεια και μάλιστα σημαντικού ύψους.

- Η ανάγκη επίσπευσης της ανάκαμψης τίθεται στην ημερήσια διάταξη των διαβουλεύσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση και αντιμετωπίζεται θετικά.

- Έχουν συνειδητοποιηθεί ευρύτερα από την κοινή γνώμη η κρισιμότητα των καιρών και η ανάγκη ριζικών αλλαγών για να παραμείνει η χώρα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο.

- Το τραπεζικό σύστημα επέδειξε αντοχές σε μια πολύ δύσκολη περίοδο και σήμερα προσβλέπει στη συντεταγμένη ανασυγκρότησή του, που θα του επιτρέψει να λειτουργήσει πιο αποτελεσματικά προς όφελος της οικονομίας.

Αβεβαιότητα και κίνδυνοι

Οι παράγοντες που προαναφέρθηκαν διευκολύνουν την οικονομία αρχικά να ανακάμψει από την κρίση και, στη συνέχεια, να τεθεί σε σταθερή αναπτυξιακή τροχιά. Ωστόσο, μέχρι στιγμής οι οικονομικές εξελίξεις είναι δυσμενείς, ενώ οι κίνδυνοι παραμένουν υψηλοί και η αβεβαιότητα μεγάλη.

Η ύφεση και η ανεργία εξελίχθηκαν δυσμενέστερα από ό,τι αναμενόταν

- Η οικονομική ύφεση που άρχισε το 2008 συνεχίζεται αμείωτη. Το 2011 το ετήσιο ΑΕΠ μειώθηκε κατά 6,9%. Μάλιστα η κατάσταση επιδεινώθηκε το δ΄ τρίμηνο, αντανακλώντας, μεταξύ άλλων, το γεγονός ότι η αβεβαιότητα παρέμενε αυξημένη. Στην υποχώρηση του ΑΕΠ συνέβαλαν τόσο η μείωση της κατανάλωσης όσο και η μείωση των επενδύσεων. Ειδικότερα, η μείωση των επενδύσεων υπερέβη το 20% και ήταν αισθητά υψηλότερη από την προβλεπόμενη.

- Στην επιδείνωση το δ΄ τρίμηνο του 2011 συνετέλεσε και η ανακοπή της ανοδικής πορείας των εξαγωγών αγαθών, ύστερα από τέσσερα τρίμηνα συνεχούς αύξησης (σε σταθερές τιμές, σε εθνικολογιστική βάση). Έτσι, κατά μέσο όρο το 2011 οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν, αλλά βραδύτερα απ' ό,τι το 2010 (3,6% έναντι 5,4%). Η μείωση των εξαγωγών το δ΄ τρίμηνο εκτιμάται ότι αντανακλά την

επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας στους εμπορικούς εταίρους της χώρας, αλλά και τη δυσχερέστερη πρόσβαση των εξαγωγικών επιχειρήσεων σε τραπεζικές και εμπορικές πιστώσεις.

• Όσον αφορά τις εξελίξεις στην πλευρά της προσφοράς, θα πρέπει να σημειωθεί κατ' αρχάς η μεγάλη μείωση του προϊόντος στο δευτερογενή τομέα (σχεδόν διπλάσια απ' ό,τι τον προηγούμενο χρόνο: -12% έναντι -6,1%), η οποία οφείλεται τόσο στις κατασκευές (-17,9% έναντι -8,1% πέρυσι) όσο και στη βιομηχανία-ενέργεια (-9,1% έναντι -5%). Εντεινόμενη ήταν η πτώση και στον τριτογενή τομέα (-5,9% έναντι -3,1%). Αντίθετα, το προϊόν του γεωργικού τομέα αυξήθηκε κατά 2,5%, λόγω όμως του μικρού μεγέθους του επηρέασε ελάχιστα το ρυθμό μείωσης του συνολικού ΑΕΠ.

• Η μείωση της παραγωγής ήταν η κυριότερη αιτία της καθαρής απώλειας 298 χιλιάδων θέσεων εργασίας. Έτσι, διογκώθηκε η ανεργία, στην οποία το 2011 προστέθηκαν 248 χιλιάδες άτομα.

• Οι συνθήκες στο χρηματοπιστωτικό τομέα επιδεινώθηκαν και ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος υποχωρεί συνεχώς από το 2008, ήταν αρνητικός το 2011. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται εν μέρει στη μείωση της ζήτησης δανειακών κεφαλαίων λόγω της ύφεσης. Σημαντικό ρόλο όμως διαδραμάτισε και η μειωμένη ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος, άμεσο αποτέλεσμα της απώλειας εμπιστοσύνης που δημιούργησαν η δημοσιονομική κρίση και το χρέος. Σήμερα υπάρχει μεγάλος αριθμός υγιών επιχειρήσεων που υφίστανται έντονα τις συνέπειες του περιορισμού της τραπεζικής χρηματοδότησης και αντιμετωπίζουν εξ αυτού του λόγου πρόβλημα επιβίωσης.

Το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης μειώθηκε ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2011, αλλά η επίτευξη των στόχων για το 2012 θα απαιτήσει συνεχή και επίπονη προσπάθεια

Σύμφωνα με εκτιμήσεις που αναμενόταν να δημοσιευθούν από την Eurostat στις 23 Απριλίου, το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης μειώθηκε ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά περισσότερο από μία εκατοστιαία μονάδα, ενώ το πρωτογενές έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης μειώθηκε περίπου κατά 2,5% του ΑΕΠ. Εξάλλου, το α΄ τρίμηνο του 2012 το έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού, σύμφωνα με τα ταμειακά στοιχεία, μειώθηκε αισθητά σε σύγκριση με το α΄ τρίμηνο του 2011, ενώ καταγράφηκε πρωτογενές *πλεόνασμα* της τάξεως του 0,5% του ΑΕΠ, έναντι πρωτογενούς *ελλείμματος* ίσου με 0,5% του ΑΕΠ την αντίστοιχη περίοδο του 2011. Ωστόσο, οι πρωτογενείς δαπάνες μειώθηκαν μεν, αλλά λιγότερο από ό,τι επιδιωκόταν, εξαιτίας των αυξημένων επιχορηγήσεων προς τα ασφαλιστικά ταμεία. Η επίτευξη των στόχων για ολόκληρο το έτος ασφαλώς θα απαιτήσει συνεχή και επίπονη προσπάθεια.

Ταυτόχρονα, μεγάλη είναι η αβεβαιότητα και στο διεθνές περιβάλλον

Η παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα, μετά την ισχυρή ανάκαμψη του 2010, επιβραδύνθηκε το 2011, λόγω της κρίσης χρέους στις προηγμένες οικονομίες, της γενικευμένης υποχώρησης της εμπιστοσύνης, καθώς και των συνεπειών που είχαν στη ζήτηση οι αυξανόμενες και πλέον πολύ υψηλές διεθνείς τιμές των βασικών εμπορευμάτων.

Η πορεία ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας υπέστη ισχυρό πλήγμα το δεύτερο εξάμηνο του 2011 και ιδίως τους τελευταίους μήνες του έτους από τη δραματική αύξηση της αβεβαιότητας λόγω της εντεινόμενης κρίσης δημόσιου χρέους στη ζώνη του ευρώ. Οι κίνδυνοι που περιβάλλουν τις προβλέψεις και για το 2012 συνολικά παραμένουν αυξημένοι. Ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα επιβραδυνθεί στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες, παραμένοντας ωστόσο υψηλός, ενώ μεταξύ των προηγμένων οικονομιών οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία αναμένουν βελτίωση. Αντιθέτως, η ζώνη του ευρώ θα εισέλθει σε ήπια ύφεση το 2012, με αυξημέ-

νους κινδύνους για επιδείνωση της κατάστασης, αν υπάρξει όξυνση της κρίσης χρέους με επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία, καθώς και αν οι τιμές των βασικών εμπορευμάτων αυξηθούν περαιτέρω.

Η ύφεση επηρεάζει αρνητικά τις προσδοκίες και τροφοδοτεί τον φαύλο κύκλο

Οι υστερήσεις της δημοσιονομικής προσαρμογής και των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, οι αρνητικές εξελίξεις στην πραγματική οικονομία και οι δυσμενείς ακόμη συνθήκες όσον αφορά την τραπεζική χρηματοδότηση της οικονομίας, πέραν των άμεσων επιπτώσεων στα εισοδήματα και κυρίως στην ανεργία, εντείνουν την αβεβαιότητα για τις μελλοντικές εξελίξεις. Όσο συντηρείται ο φαύλος κύκλος δημοσιονομικής συστολής-ύφεσης-αβεβαιότητας, εξασθενεί η προοπτική της επίτευξης των στόχων για το έλλειμμα και το χρέος και ανατροφοδοτούνται δυσοίωνες προβλέψεις.

Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι ο φαύλος κύκλος οφείλεται κυρίως στην ασκούμενη περιοριστική πολιτική. Η ερμηνεία έχει ασφαλώς βάση. Είναι όμως μονοδιάστατη, γιατί δεν λαμβάνει υπόψη ότι η δημοσιονομική προσαρμογή, εκτός από την άμεση μείωση της συνολικής ζήτησης που επιφέρει, επηρεάζει και τις *προσδοκίες*. Θετικές προσδοκίες μπορούν να δημιουργηθούν όταν:

(α) η δημοσιονομική προσαρμογή πείθει ότι αποτελεί τμήμα ενός αξιόπιστου μεσοπρόθεσμου προγράμματος, που αποσκοπεί στη μείωση του μεριδίου του δημόσιου τομέα στο σύνολο της οικονομίας, συνεπάγεται την απελευθέρωση πόρων υπέρ του ιδιωτικού τομέα και εξασφαλίζει την απρόσκοπτη εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους,

(β) υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι το πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής έχει μεγάλη πιθανότητα επιτυχίας και διασφαλίζεται η συνέχειά του, ανεξάρτητα από ενδεχόμενες πολιτικές μεταβολές.

Όταν συντρέχουν αυτές οι προϋποθέσεις, εδραιώνονται οι προσδοκίες για *θετική* τελική έκβαση και ενισχύονται δευτερογενώς η κατανάλωση και οι επενδύσεις. Οι δευτερογενείς αυτές επιδράσεις είναι δυνατόν να αντισταθμίσουν, σε μικρό ή μεγάλο βαθμό, την υποχώρηση της ζήτησης που επήλθε από τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και να οδηγήσουν μετά από ένα έως δύο χρόνια στην ανάκαμψη.

2 ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΙ ΧΩΡΙΣ ΧΡΟΝΟΤΡΙΒΗ ΚΑΙ ΜΕ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΜΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΟΥ ΘΑ ΠΗΓΑΙΝΕΙ ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟ ΜΝΗΜΟΝΙΟ – ΜΕ ΣΚΟΠΟ ΤΗΝ ΕΞΟΔΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Εθνική στρατηγική για τη συντεταγμένη ανασυγκρότηση της οικονομίας

Στην παρούσα φάση είναι πια αντιληπτό από πολλούς ότι οι αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν ήταν ανεπαρκείς. Τόσο το δημοσιονομικό έλλειμμα όσο και το εξωτερικό έλλειμμα παραμένουν ακόμη υψηλά – δηλαδή η χώρα εξακολουθεί να ζει πέρα από τις δυνατότητές της, χάρη στη χρηματοδοτική στήριξη των εταίρων μας. Σοβαρές διαρθρωτικές αδυναμίες του δημόσιου τομέα διατηρούνται ακόμη και σε περιπτώσεις που έχουν νομοθετηθεί ρυθμίσεις για την εξάλειψή τους. Οι στρεβλώσεις στις αγορές αντιστρατεύονται τον ανταγωνισμό και παρεμποδίζουν την ανάπτυξη. Η ανταγωνιστικότητα, παρά τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κόστους, υστερεί σημαντικά ως προς τη διαρθρωτική της διάσταση. Αν σ' αυτές τις χρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες προστεθούν τα μεγάλα συγκυριακά προβλήματα που προκαλεί η ύφεση, είναι φανερό ότι το έργο που βρίσκεται μπροστά μας είναι δύσκολο και απαιτεί επίμονη, πολυετή και συντεταγμένη προσπάθεια.

Χρειάζεται λοιπόν τώρα η εφαρμογή μιας συνολικής στρατηγικής που θα πηγαίνει πέρα από το Μνημόνιο.

Ανάκαμψη και ανάπτυξη με κινητοποίηση του ιδιωτικού επιχειρηματικού τομέα

Μια οικονομική στρατηγική για την ανάκαμψη και την ανάπτυξη αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα. Αν δεν περιοριστεί η ύφεση, τίθενται υπό αίρεση και οι στόχοι της δημοσιονομικής προσαρμογής. Όμως η ανάκαμψη και η ανάπτυξη δεν είναι δυνατόν να επισπευσθούν και να στηριχθούν με περιστασιακά μέτρα. Κατά μείζονα λόγο, δεν είναι δυνατόν να τροφοδοτηθούν με δημόσιες δαπάνες. Στις σημερινές συνθήκες, ανάπτυξη σημαίνει κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα και αυτό δεν μπορεί να συμβεί όσο το κράτος εξακολουθεί να έχει δεσπόζουσα θέση στην οικονομία. Δεν μπορεί επίσης να συμβεί όσο υπάρχουν υψηλά και επαναλαμβανόμενα δημόσια ελλείμματα και χρέη. Τέλος, δεν μπορεί να υπάρξει ανάπτυξη όσο επικρατεί κλίμα αβεβαιότητας και δυσπιστίας για τις προοπτικές της οικονομίας.

Προαπαιτούμενα συνεπώς της ανάπτυξης είναι:

1. Η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και η άρση της αβεβαιότητας.

2. Η δημιουργία περιβάλλοντος που θα ευνοεί την επιχειρηματική πρωτοβουλία.

3. Η μεταφορά πόρων από το μη παραγωγικό δημόσιο τομέα προς την παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών στον ιδιωτικό τομέα και —γενικότερα— από τον τομέα των μη διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών προς τον τομέα των διεθνώς εμπορεύσιμων.

Δράσεις για την ανάπτυξη

Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει επισημάνει από το 2010 την αναγκαιότητα ενός συνεκτικού Σχεδίου Δράσης για την Ανάπτυξη, το οποίο θα βαδίζει παράλληλα με τη δημοσιονομική προσαρμογή, θα εξειδικεύει τις διαρθρωτικές πολιτικές και θα παρέχει ένα πλαίσιο για το συντονισμό των δράσεων των δημόσιων φορέων που ενισχύουν την ανάπτυξη, χωρίς να θέτουν σε κίνδυνο τους δημοσιονομικούς στόχους.

Σήμερα απαιτείται ένα ανάλογο σχέδιο, με βραχυχρόνιους και μεσοπρόθεσμους στόχους.

Στόχοι άμεσης απόδοσης

• Επιτάχυνση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων, οι οποίες, πέραν των εσόδων που μειώνουν το χρέος, δημιουργούν ανάγκη για πρόσθετες επενδύσεις, ώστε να αξιοποιηθούν τα περιουσιακά στοιχεία που αποκτήθηκαν. Οι αποκρατικοποιήσεις, αν πραγματοποιηθούν με επιτυχία, θα δημιουργήσουν ευκαιρίες για ξένες άμεσες επενδύσεις, οι οποίες συνεπάγονται μεταφορά τεχνολογίας και βελτίωση της παραγωγικότητας και επομένως μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στη διεύρυνση της επενδυτικής δαπάνης και κατά συνέπεια της συνολικής ζήτησης.

• Ταχύτερη αξιοποίηση των πόρων του ΕΣΠΑ και εξασφάλιση πόρων από διεθνείς οργανισμούς όπως η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων για την επανεκκίνηση σημαντικών δημόσιων επενδύσεων που έχουν διακοπεί.

• Μεταρρυθμίσεις που θα συμβάλουν στη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, όπως είναι η περιστολή της γραφειοκρατίας και η ελάφρυνση του διοικητικού βάρους των επιχειρήσεων, η απλοποίηση του κανονιστικού-ρυθμιστικού πλαισίου, η αποκατάσταση του ανταγωνισμού στις αγορές.

Διαρθρωτικές αλλαγές για τη μετάβαση σε ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο

Πέρα όμως από τα μέτρα άμεσης απόδοσης, χρειάζεται μια μακρόπνοη πολιτική για την ανάπτυξη. Η πολιτική αυτή πρέπει να επιδιώξει σήμερα μεταρρυθμίσεις που θα έχουν αποτελέσματα αύριο – δηλαδή μεταρρυθμίσεις που θα ενθαρρύνουν τη σταδιακή μετάβαση σε ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές πρέπει να εστιαστούν στην αλλαγή των δομών της παραγωγής και στην άρση των στρεβλώσεων που δημιουργήθηκαν τις προηγούμενες δεκαετίες. Η σημαντικότερη ίσως στρέβλωση είναι η συγκέντρωση μεγάλου μέρους των διαθέσιμων πόρων σε δραστηριότητες που

απευθύνονταν μόνο στο εσωτερικό (κυρίως ελεγχόμενες από το δημόσιο τομέα) ή στη μεταπώληση εισαγόμενων αγαθών. Η είσοδος στη ζώνη του ευρώ και ο αυξημένος ανταγωνισμός δεν επέφεραν σημαντικές αλλαγές στο πρότυπο αυτό και η διάρθρωση της παραγωγικής δραστηριότητας μεταβλήθηκε ελάχιστα σε σχέση με τις άλλες οικονομίες, με αποτέλεσμα να διατηρείται χαμηλό το επίπεδο της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας.

Βελτίωση της παραγωγικότητας με διαρθρωτικές αλλαγές

Τα δύο τελευταία χρόνια υπήρξε βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κόστους έναντι των 28 κυριότερων εμπορικών μας εταίρων, η οποία οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη μείωση του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Αυτή είναι κατ' αρχήν μία θετική εξέλιξη. Αλλά δεν αρκεί. Διατηρήσιμη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μπορεί να στηριχθεί μόνο στη συνεχή άνοδο της παραγωγικότητας. Και για να επιτευχθεί αυτό, απαιτούνται διαρθρωτικές αλλαγές που θα άρουν τις στρεβλώσεις και θα επιτρέψουν τη μεταφορά πόρων προς πιο παραγωγικές δραστηριότητες, κυρίως προς την παραγωγή ανταγωνιστικών, διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών. Τελικός στόχος είναι η διεύρυνση των εξαγωγών και η υποκατάσταση των εισαγωγών, δηλαδή η ενίσχυση της θέσης των ελληνικών προϊόντων τόσο στην εξωτερική όσο και στην εγχώρια αγορά. Στην κατεύθυνση αυτή μπορούν να συμβάλουν αποφασιστικά οι διαρθρωτικές αλλαγές που αποσκοπούν στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος φιλικού προς την επιχειρηματικότητα και στην προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων. Τέτοιες διαρθρωτικές αλλαγές είναι:

- η ενδυνάμωση του ανταγωνισμού στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών,
- ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης,
- η επιτάχυνση των διαδικασιών απονομής δικαιοσύνης,
- ο εξορθολογισμός και η απλοποίηση του κανονιστικού-ρυθμιστικού περιβάλλοντος,
- η ενίσχυση της κινητικότητας στην αγορά εργασίας,
- η ενθάρρυνση της καινοτομίας, της έρευνας και της εξωστρέφειας,
- η αύξηση της αποτελεσματικότητας όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης,
- η εξασφάλιση σταθερού φορολογικού συστήματος.

Τίποτε από αυτά δεν είναι νέο. Όλα έχουν επισημανθεί πολλές φορές στο παρελθόν, η αναγκαιότητά τους έχει αναγνωριστεί και για τα περισσότερα έχουν αποφασιστεί μέτρα. Ωστόσο, ο ρυθμός υλοποίησης των μέτρων παραμένει εξαιρετικά βραδύς, με αποτέλεσμα να μην είναι ακόμη ορατές οι θετικές τους επιδράσεις. Στη σημερινή κρίσιμη συγκυρία, όλες αυτές οι αλλαγές πρέπει πλέον να προωθηθούν ταυτόχρονα, με αποφασιστικότητα και χωρίς εκπτώσεις.

Προβλέψεις των βασικών μεγεθών για το 2012

Όπως αναφέρεται στην παρούσα Έκθεση, οι διαθέσιμοι βραχυχρόνιοι δείκτες για τους πρώτους μήνες του 2012 υποδηλώνουν ότι η ύφεση θα συνεχιστεί και εφέτος.

- Η Τράπεζα της Ελλάδος εκτιμά —λαμβάνοντας υπόψη και τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία και ενδείξεις— ότι **ο μέσος ετήσιος ρυθμός μείωσης του ΑΕΠ** θα πλησιάσει το 5%, δηλαδή η ύφεση θα είναι λιγότερο έντονη από ό,τι το 2011, υπό την προϋπόθεση βεβαίως ότι τα μέτρα διαρθρωτικού χαρακτήρα θα εφαρμοστούν χωρίς καθυστέρηση και όπως έχουν σχεδιαστεί. Το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους υπήρξαν ενδείξεις ότι το οικονομικό κλίμα σταθεροποιείται, ωστόσο αυτό παραμένει ευμετάβλητο και η αβεβαιότητα εξακολουθεί να είναι αυξημένη.

• Το **μέσο ποσοστό ανεργίας** θα αυξηθεί εφέτος σε σύγκριση με το μέσο ποσοστό ανεργίας του 2011 και θα υπερβεί το 19% έναντι 17,7% πέρυσι. Τον Ιανουάριο του 2012 το ποσοστό ανεργίας έφθασε το 21,8%.

• Η αναμενόμενη το 2012-13 σημαντική μείωση του **κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος**, σε συνδυασμό και με την προβλεπόμενη εξέλιξη των τιμών, οδηγεί σε μεγάλη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κόστους, που θα συμβάλει στην αύξηση των εξαγωγών και την υποκατάσταση των εισαγωγών. Ειδικότερα, εκτιμάται ότι έως το τέλος του 2012 θα έχουν ανακτηθεί τα 2/3 έως 3/4 της συνολικής απώλειας της ανταγωνιστικότητας κόστους της περιόδου 2001-2009. Επιπλέον, εντός του 2013 θα έχει ανακτηθεί πιθανόν ολόκληρη η απώλεια. Εξάλλου, στην Έκθεση προβλέπεται ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών θα υποχωρήσει από 9,8% του ΑΕΠ το 2011 στο 7,5% του ΑΕΠ περίπου το 2012, ενώ η μείωση θα συνεχιστεί και τα επόμενα έτη.

• Παράλληλα, η πτωτική τάση του πληθωρισμού συνεχίζεται το 2012 και ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός βάσει του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) αναμένεται να διαμορφωθεί γύρω στο 1,2%, ενώ ο πυρήνας του πληθωρισμού μάλλον θα είναι μηδενικός κατά μέσο όρο. Το 2013, σύμφωνα με ορισμένες υποθέσεις, ο πληθωρισμός βάσει του ΕνΔΤΚ αναμένεται να υποχωρήσει περαιτέρω, ενδεχομένως και κάτω από το 0,5%, ενώ ο πυρήνας του πληθωρισμού θα είναι κατά μέσο όρο αρνητικός (περί το -0,3%).

3 Η ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΟΜΑΛΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ: Η ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΘΑ ΣΥΜΒΑΛΕΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΚΑΜΨΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Αλληλεπιδρούν η ύφεση και οι χρηματοδοτικές ροές

Η δημοσιονομική κρίση και το κλίμα αβεβαιότητας για τη δυνατότητα εξόδου από αυτήν επιδείνωσαν σε σημαντικό βαθμό τις χρηματοπιστωτικές συνθήκες τα δύο τελευταία χρόνια. Η αμφισβήτηση της δυνατότητας εξόδου της ελληνικής οικονομίας από τον φαύλο κύκλο συμπαρέσυρε τις τράπεζες, με επακόλουθα τον αποκλεισμό τους από τις διεθνείς αγορές και τη συνεχή υποχώρηση του υπολοίπου των καταθέσεων: από το τέλος Οκτωβρίου του 2009 μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου του 2012 οι τραπεζικές καταθέσεις του εγχώριου ιδιωτικού τομέα μειώθηκαν κατά τουλάχιστον 70 δισεκ. ευρώ, ποσό που ισοδυναμεί με το ένα τρίτο περίπου του ΑΕΠ. Έτσι περιορίστηκαν σε σημαντικό βαθμό οι χρηματοδοτικές δυνατότητες των τραπεζών. Εξάλλου, η αβεβαιότητα, πέρα από τις καταθέσεις, επηρέασε δυσμενώς τη ροή χρηματοδοτικών πόρων για ξένες άμεσες επενδύσεις και την απορρόφηση κονδυλίων από τα Ταμεία της ΕΕ, εξελίξεις που σε συνδυασμό με τη μείωση της τραπεζικής χρηματοδότησης επέτειναν την ύφεση. Ταυτόχρονα, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ύφεση συνέβαλε στην υποχώρηση της ζήτησης δανείων, ενώ η γενικευμένη αύξηση του πιστωτικού κινδύνου αποθάρρυνε την προσφορά δανείων.

Συνεπώς, για την ανάκαμψη της οικονομίας πρέπει να τεθεί σε κίνηση ένας ενάρετος κύκλος, όπου η βελτίωση των προοπτικών της οικονομίας θα υποβοηθεί την ενδυνάμωση των τραπεζών και με τη σειρά της η ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, έτσι ώστε αυτό να διοχετεύει δανειακούς πόρους στην πραγματική οικονομία, θα ανατροφοδοτεί τις θετικές προοπτικές κ.ο.κ.

Η βελτίωση του χρηματοπιστωτικού περιβάλλοντος είναι εφικτή

Το δεύτερο πακέτο χρηματοδοτικής στήριξης και η ελάφρυνση του δημοσιονομικού βάρους μπορούν — υπό την αυτονόητη προϋπόθεση της αποτελεσματικής εφαρμογής των συμφωνιών — να βελτιώσουν αισθητά το χρηματοπιστωτικό περιβάλλον. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τους ακόλουθους τρόπους:

Πρώτον, με την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης, η οποία σε πρώτη φάση θα μπορούσε να επαναφέρει στις τραπεζικές καταθέσεις αποθησαυρισμένα τραπεζογραμμάτια ύψους 10-15 δισεκ. ευρώ και ακολούθως να ενθαρρύνει τον επαναπατρισμό κεφαλαίων που έχουν διοχετευθεί στο εξωτερικό. Αυτό θα βελτίωνε σημαντικά τη ρευστότητα.

Δεύτερον, με την προσέλκυση χρηματοδοτικών πόρων από πηγές πέραν του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Δύο είναι οι πηγές που πρέπει να αναφερθούν σχετικά. Οι ιδιωτικοποιήσεις, οι οποίες, σύμφωνα με το πρόγραμμα, μπορούν να αποφέρουν 19 δισεκ. ευρώ έως το 2015 και 50 δισεκ. ευρώ συνολικά μεσοπρόθεσμα, κυρίως με εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό. Οι συνολικές εισροές θα είναι πολύ μεγαλύτερες, αν συνυπολογιστούν και οι πρόσθετες επενδύσεις που θα χρειαστεί να γίνουν για την αξιοποίηση των αποκτώμενων περιουσιακών στοιχείων. Επιπλέον, η ροή χρηματοδοτικών πόρων προς τις επιχειρήσεις μπορεί να ενισχυθεί με ποσά 15 περίπου δισεκ. ευρώ, εφόσον βελτιωθεί η απορροφητικότητα των κονδυλίων του ΕΣΠΑ. Τέλος, θα πρέπει επίσης να προστεθούν και κεφάλαια της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων που θα διοχετευθούν στις επιχειρήσεις με τη διαμεσολάβηση των εγχώριων τραπεζών.

Η ανασυγκρότηση του τραπεζικού συστήματος

Πέραν ωστόσο των άλλων πηγών από τις οποίες θα μπορούσαν να προέλθουν χρηματοδοτικοί πόροι, ο κύριος παράγοντας που θα επιτρέψει τη βελτίωση των χρηματοπιστωτικών συνθηκών είναι η ανασυγκρότηση και ισχυροποίηση του τραπεζικού συστήματος, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη.

Το 2012 θα αποτελέσει έτος-ορόσημο για τη διαμόρφωση της μελλοντικής φυσιογνωμίας του τραπεζικού συστήματος. Οι τράπεζες καλούνται εφέτος να αντιμετωπίσουν τις ζημίες που έχουν ως γενεσιουργό αίτιο τη δημοσιονομική κρίση. Εκτός του ότι οι τράπεζες βαρύνονται κυρίως από το γεγονός ότι τοποθέτησαν κεφάλαια σε μια μορφή επένδυσης που μέχρι πρόσφατα εθεωρείτο ασφαλής, δηλαδή σε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου, αντιμετωπίζουν επίσης, λόγω της παρατεταμένης ύφεσης, την αυξημένη δυσκολία νοικοκυριών και επιχειρήσεων να εκπληρώνουν κανονικά τις δανειακές τους υποχρεώσεις. Οι ανωτέρω εξελίξεις επιβάλλουν ενίσχυση της κεφαλαιακής βάσης των τραπεζών.

Η Τράπεζα της Ελλάδος, ήδη από το καλοκαίρι του 2011, διαβλέποντας τις προκλήσεις, άρχισε να σχεδιάζει, σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, σειρά ενεργειών για τη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και την απόλυτη προστασία των καταθετών. Οι ενέργειες αυτές περιλαμβάνουν κυρίως τα εξής:

- κάλυψη των βραχυχρόνιων αναγκών των πιστωτικών ιδρυμάτων για ρευστότητα μέσω της παροχής έκτακτης χρηματοδότησης,

- διαμόρφωση, σε συνεργασία με την Πολιτεία, νομικού πλαισίου εξυγίανσης και αναδιάρθρωσης πιστωτικών ιδρυμάτων και εφαρμογή του όπου χρειάστηκε, ώστε να διασφαλιστεί η χρηματοπιστωτική σταθερότητα,

- εξασφάλιση μέσω του Προγράμματος Στήριξης πόρων ύψους 50 δισεκ. ευρώ για την ανακεφαλαιοποίηση και την αναδιάρθρωση του τραπεζικού συστήματος,

- διενέργεια της άσκησης προσδιορισμού των κεφαλαιακών αναγκών των ελληνικών εμπορικών τραπεζών για την περίοδο 2012-2014.

Ιδίως για την άσκηση ανακεφαλαιοποίησης, η Τράπεζα της Ελλάδος έλαβε υπόψη για τις εκτιμώμενες κεφαλαιακές ανάγκες των τραπεζών:

- την απομείωση της αξίας των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου που διακρατούνται στα χαρτοφυλάκια των τραπεζών,

και, για την περίοδο 2012-2014,

- τις αναμενόμενες ζημίες στα χαρτοφυλάκια δανείων των τραπεζών,

- τις ήδη σχηματισθείσες προβλέψεις για τις προαναφερθείσες ζημίες,

- τα επιχειρησιακά σχέδια που υπέβαλαν οι ίδιες οι τράπεζες.

Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών

Μετά την εκτίμηση των κεφαλαιακών αναγκών και την αξιολόγηση των σχεδίων ανακεφαλαιοποίησης που υπέβαλαν οι τράπεζες θα ξεκινήσει η διαδικασία αύξησης κεφαλαίων, εν πρώτοις μέσω άντλησης κεφαλαίων από την αγορά και, κατά περίπτωση στο βαθμό που θα χρειάζεται, από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας υπό συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις, ώστε οι τράπεζες να εξακολουθούν να λειτουργούν με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια. Όπως έχει εκτιμήσει η Τράπεζα της Ελλάδος, τα 50 δισεκ. ευρώ που σύμφωνα με τη δανειακή σύμβαση είναι διαθέσιμα για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών είναι απολύτως επαρκή για να καλυφθούν οι κεφαλαιακές ανάγκες. Η Τράπεζα της Ελλάδος είναι βέβαιη ότι η ανακεφαλαιοποίηση και η ανασυγκρότηση του τραπεζικού συστήματος θα ολοκληρωθούν σύντομα με επιτυχία – εξέλιξη που θα ενδυναμώσει το ρόλο των τραπεζών ως χρηματοδότη της οικονομίας και θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη των καταθετών στο τραπεζικό σύστημα. Η ανασυγκρότηση του τραπεζικού συστήματος αποτελεί μία από τις σημαντικότερες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που χρειάζεται η οικονομία σήμερα και θα συμβάλει ουσιαστικά στη γενικότερη προσπάθεια αποκατάστασης της εμπιστοσύνης.

Στόχος: ένα υγιές, ισχυρό και ανταγωνιστικό τραπεζικό σύστημα

Ο τραπεζικός τομέας μετά την ανασυγκρότησή του θα έχει απαλλαγεί από βάρη του παρελθόντος, θα είναι πολύ πιο υγιής και εύρωστος και το μέγεθός του θα ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες της οικονομίας. Με την αποσαφήνιση των κεφαλαιακών αναγκών θα επιτευχθεί σημαντική αύξηση της διαφάνειας, η οποία εκτιμάται ότι θα συμβάλει στη σταδιακή αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των αγορών και των καταθετών. Θα διευκολυνθούν έτσι οι τράπεζες να επιτελέσουν το βασικό διαμεσολαβητικό τους ρόλο και να συμβάλουν στην επιστροφή της ελληνικής οικονομίας σε τροχιά διατηρήσιμης οικονομικής ανάπτυξης. Με καταλύτη μάλιστα το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, θα υπάρξουν δυνατότητες αξιοποίησης συνεργειών και ενδεχομένως και συμπράξεις που μέχρι σήμερα δεν κατέστη δυνατόν να πραγματοποιηθούν.

4 ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι προβλέψεις για τις οικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα το 2012 επιβαρύνονται με κινδύνους και σημαντικές αβεβαιότητες. Παράλληλα, αβεβαιότητα χαρακτηρίζει και τις προβλέψεις για τις οικονομικές εξελίξεις στη ζώνη του ευρώ, η οποία συνδέεται με την πιθανότητα όξυνσης της κρίσης χρέους. Σε αυτό το κρίσιμο περιβάλλον, η ελληνική οικονομία θα πρέπει να εισέλθει όσο το δυνατόν συντομότερα σε πορεία σταθεροποίησης. Στη σημερινή ιστορικά κρίσιμη καμπή, για να συμβεί αυτό και να μην πάνε χαμένες οι θυσίες των πολιτών, ουσιαστικότερη προϋπόθεση είναι η υπεύθυνη στάση της κοινωνίας – και ειδικότερα των πολιτικών δυνάμεων και των κοινωνικών φορέων. Χρειάζονται, με άλλα λόγια, μια κυβέρνηση και μια κοινωνία σε πλήρη ετοιμότητα από την πρώτη κιόλας στιγμή της μετεκλογικής περιόδου, ώστε να κερδηθεί ο πόλεμος σε όλα τα μέτωπα, αρχίζοντας από την οικοδόμηση ενός αποτελεσματικού και ευέλικτου κράτους που θα υπηρετεί ταυτόχρονα την ανταγωνιστική λειτουργία των αγορών και την κοινωνική δικαιοσύνη, θα προάγει τον κοινωνικό διάλογο και θα διευκολύνει την

αξιοποίηση των πόρων της χώρας. Στην περίπτωση αυτή, θα αποτραπεί η διαμόρφωση συνθηκών που θα οδηγούσαν όχι μόνο σε αχρήστευση των θυσιών, αλλά και σε δραστική υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου. Αντίθετα, η οικονομία θα μπορέσει να μπει στο δρόμο της ανάκαμψης από τα τέλη του 2013 και σταδιακά σ' έναν ενάρετο κύκλο αποκατάστασης της εμπιστοσύνης-δημοσιονομικής ισορροπίας-ανάπτυξης. Αυτός είναι και ο τρόπος για να αρχίσει να μειώνεται η ανεργία από τα σημερινά υψηλά, χωρίς προηγούμενο, επίπεδα και να αυξηθεί και πάλι η απασχόληση.

III ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΔΙΕΘΝΩΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα, μετά την ισχυρή ανάκαμψη του 2010, επιβραδύνθηκε το 2011, λόγω της κρίσης χρέους στις προηγμένες οικονομίες και της αναγκαίας περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής, της γενικευμένης υποχώρησης της εμπιστοσύνης, καθώς και των συνεπειών που είχαν για τη ζήτηση τόσο οι αυξανόμενες και πλέον πολύ υψηλές διεθνείς τιμές των βασικών εμπορευμάτων όσο και η απομόχλευση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Η πορεία ανάκαμψης της παγκόσμιας οικονομίας υπέστη ισχυρό πλήγμα το δεύτερο εξάμηνο του 2011, και ιδίως τους τελευταίους μήνες του έτους, από τη δραματική άνοδο της αβεβαιότητας λόγω της εντεινόμενης κρίσης δημόσιου χρέους στη ζώνη του ευρώ, αλλά σταδιακά αποκαθίσταται μετά τις αποφασιστικές παρεμβάσεις της ΕΚΤ για τη χορήγηση ρευστότητας, τις θετικές εξελίξεις στην Ιταλία, καθώς και την επιτυχή ολοκλήρωση του PSI και την υπογραφή της νέας δανειακής συμφωνίας για την Ελλάδα. Ωστόσο, οι κίνδυνοι που περιβάλλουν τις προβλέψεις για το 2012 συνολικά παραμένουν αυξημένοι. Ο ρυθμός αύξησης του παγκόσμιου ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα επιβραδυνθεί στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες, παραμένοντας ωστόσο σε υψηλά επίπεδα. Μεταξύ των προηγμένων οικονομιών, οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία αναμένουν βελτίωση, ενώ αντιθέτως η ζώνη του ευρώ θα εισέλθει σε ήπια ύφεση το 2012 (βλ. Πίνακα III.1).

Ο ρυθμός ανόδου **του παγκόσμιου ΑΕΠ** επιβραδύνθηκε στο 3,9% το 2011, από 5,3% το 2010, ενώ προβλέπεται ότι θα διαμορφωθεί στο 3,5% το 2012. Η επιβράδυνση έγινε πιο αισθητή στις **προηγμένες οικονομίες** (1,6% από 3,2% το 2010), οι οποίες αντιμετώπισαν σε μεγαλύτερο βαθμό τις συνέπειες της εντεινόμενης κρίσης χρέους, της επιδείνωσης του οικονομικού κλίματος, καθώς και έκτακτων γεγονότων όπως οι πρόσκαιρες πλην σοβαρές ανωμαλίες που παρουσιάστηκαν στις εφοδιαστικές αλυσίδες του διεθνούς εμπορίου από τις φυσικές καταστροφές στην Ιαπωνία το Μάρτιο του 2011.[1] **Στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες**, που παράγουν πλέον το 48,8% του παγκόσμιου ΑΕΠ, σημειώθηκε επιβράδυνση της ανόδου του ΑΕΠ (σε 6,2% το 2011, από 7,5% το 2010), η οποία προβλέπεται ότι θα συνεχιστεί και το 2012 (5,7%), κυρίως λόγω της εξασθένησης της εξωτερικής ζήτησης. Εξαίρεση αποτέλεσαν οι αναδυόμενες οικονομίες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών, όπου ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ επιταχύνθηκε το 2011. Όμως, η προβλεπόμενη για το 2012 ύφεση στη ζώνη του ευρώ θα επηρεάσει εντονότερα τις οικονομίες αυτές λόγω των στενών εμπορικών και χρηματοπιστωτικών σχέσεων. Στις οικονομίες λ.χ. της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ως σύνολο προβλέπεται μεγάλη επιβράδυνση της ανόδου του ΑΕΠ σε 1,9% από 5,3% το 2011.

Αναλυτικότερα, **στις ΗΠΑ** ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ υποχώρησε το 2011 (1,7% από 3,0% το 2010), ωστόσο η ανεργία υποχώρησε στο 9,0% από 9,6% το 2010 και ο ρυθμός ανόδου της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου επιταχύνθηκε. Συγκεκριμένα, ο όγκος των επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου εκτός κατοικιών αυξήθηκε κατά 8,7%, έναντι 4,4% το 2010. Το 2012 ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ προβλέπεται ότι θα επιταχυνθεί στο 2,1%, ο πληθωρισμός θα υποχωρήσει, το ποσοστό ανεργίας θα υποχωρήσει περαιτέρω, ενώ μικρή αύξηση προβλέπεται για το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (βλ. Πίνακα III.1). **Στην Ιαπωνία**, μετά τον καταστροφικότερο σεισμό της πρόσφατης ιστορίας της, το τσουνάμι και την πυρηνική καταστροφή που ακολούθησαν, η ανάκαμψη της οικονομίας υπήρξε ταχεία και το ΑΕΠ προβλέπεται να αυξηθεί κατά 2,0% το 2012, έναντι μείωσης κατά 0,7% το 2011. Ωστόσο, η συνεχής ενίσχυση του γιεν την τετραετία 2008-2011 και η ασθενής εξωτερική

1 Σύμφωνα με το ΔΝΤ, οι 34 προηγμένες οικονομίες ενώ παράγουν το 51,2% του παγκόσμιου ΑΕΠ, πραγματοποιούν το 62,6% των παγκόσμιων εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών.

Πίνακας III.1 Βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της παγκόσμιας οικονομίας

	Αριθμός κρατών	Μερίδιο στο ΑΕΠ[1] %	ΑΕΠ (ετήσιες % μεταβολές όγκου)			Πληθωρισμός[2] (ετήσιες % μεταβολές)			Δημοσιονομικό αποτέλεσμα (% του ΑΕΠ)			Ακαθάριστο δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ)			Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% του ΑΕΠ)		
			2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
Παγκόσμιο σύνολο	**184**	**100,0**	**5,3**	**3,9**	**3,5**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
1. Προηγμένες οικονομίες	*34*	*51,1*	*3,2*	*1,6*	*1,4*	*1,5*	*2,7*	*1,9*	*-7,6*	*-6,5*	*-5,6*	*99,7*	*103,5*	*107,6*	*-0,2*	*-0,2*	*-0,4*
ΗΠΑ		19,1	3,0	1,7	2,1	1,6	3,1	2,1	-10,5	-9,6	-8,1	98,5	102,9	106,6	-3,2	-3,1	-3,3
Ιαπωνία		5,6	4,4	-0,7	2,0	-0,7	-0,3	0,0	-9,4	-10,1	-10,0	215,3	229,8	235,8	3,6	2,0	2,2
Ην. Βασίλειο		2,9	2,1	0,7	0,8	3,3	4,5	2,4	-9,9	-8,7	-8,0	75,1	82,5	88,4	-3,3	-1,9	-1,7
Ζώνη του ευρώ	17	14,3	1,9	1,4	-0,3	1,6	2,7	2,0	-6,2	-4,1	-3,2	85,7	88,1	90,0	0,3	0,3	0,7
2. Αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες	*150*	*48,9*	*7,5*	*6,2*	*5,7*	*6,1*	*7,1*	*6,2*	*-2,8*	*-1,1*	*-1,0*	*40,8*	*37,9*	*36,5*	*1,9*	*1,9*	*1,7*
Κίνα		14,3	10,4	9,2	8,2	3,3	5,4	3,3	-2,3	-1,2	-1,3	33,6	27,1	23,7	5,1	2,8	2,3
Ρωσία		3,0	4,3	4,3	4,0	6,9	8,4	4,8	-3,5	1,6	0,6	11,7	10,5	11,2	4,7	5,5	4,8

Πηγές: ΔΝΤ, *World Economic Outlook*, Απρίλιος 2012, και *Fiscal Monitor*, 24.1.2012.
Σημειώσεις: Για το 2011 εκτιμήσεις και για το 2012 προβλέψεις. Σύμφωνα με την κατάταξη του ΔΝΤ: *Προηγμένες οικονομίες*: Ζώνη του ευρώ-17, οι 4 νέες *βιομηχανικές οικονομίες της Ασίας* (Κορέα, Σιγκαπούρη, Ταϊβάν-Επαρχία Κίνας και Χονγκ Κονγκ-Ειδική Διοικητική Περιφέρεια) και ΗΠΑ, Ιαπωνία, Αυστραλία, Δανία, Ελβετία, Ηνωμ. Βασίλειο, Ισλανδία, Ισραήλ, Καναδάς, Νορβηγία, Ν. Ζηλανδία, Σουηδία και Τσεχία. *Αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες*: Αφρική (44), Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (14), Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών (13 με Μογγολία), Αναπτυσσόμενη Ασία (27), Μέση Ανατολή (20) και Δυτικό Ημισφαίριο (32).
1 Ποσοστό % συμμετοχής στο παγκόσμιο ΑΕΠ το 2011, με βάση τις ισοτιμίες αγοραστικών δυνάμεων (ΙΑΔ).
2 ΕνΔΤΚ για τη ζώνη ευρώ και το Ην. Βασίλειο και ΔΤΚ για τις λοιπές περιπτώσεις. Μέσα επίπεδα έτους.

ζήτηση αποτελούν ανασχετικούς παράγοντες της οικονομικής δραστηριότητας.

Στη ζώνη του ευρώ, το 2012 αναμένεται ελαφρά αρνητικός ρυθμός ανάπτυξης, υπό την επίδραση της συνεχιζόμενης κρίσης του δημόσιου χρέους, της εν εξελίξει απομόχλευσης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και της πιστωτικής στενότητας, της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής και της αυξημένης αβεβαιότητας. Ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ προβλέπεται από το ΔΝΤ να διαμορφωθεί σε -0,3%, έναντι 1,4% το 2011, καθώς τόσο η ιδιωτική κατανάλωση όσο και οι επενδύσεις θα υποχωρήσουν, ενώ και η εξωτερική ζήτηση αναμένεται να επηρεαστεί δυσμενώς από την κάμψη του ρυθμού αύξησης του παγκόσμιου ΑΕΠ και του διεθνούς εμπορίου. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις πρόσφατες ενδιάμεσες προβλέψεις της προβλέπει επίσης ήπια ύφεση (-0,3%) και σταδιακή ανάκαμψη από το β΄ εξάμηνο του έτους. Επίσης, αναφέρει ενδείξεις σταθεροποίησης των χρηματοπιστωτικών αγορών και του κλίματος εμπιστοσύνης καταναλωτών και επενδυτών, παρότι η κατάσταση παραμένει εύθραυστη. Ο πληθωρισμός προβλέπεται ότι θα υποχωρήσει στο 2,0% από 2,7% το 2011, ενώ το ποσοστό ανεργίας θα αυξηθεί περαιτέρω στο 10,9%. Το δημοσιονομικό έλλειμμα στη ζώνη του ευρώ μειώθηκε σημαντικά το 2011, σε 4,1% του ΑΕΠ από 6,2% το 2010, και αναμένεται να μειωθεί περαιτέρω το 2012, σε 3,2% του ΑΕΠ, ενώ το δημόσιο χρέος προβλέπεται ότι θα αυξηθεί στο 90,0% του ΑΕΠ από 88,1% το 2011.

Ο πληθωρισμός ενισχύθηκε το 2011 τόσο στις προηγμένες (2,7% από 1,5% το 2010) όσο και στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες (7,1% από 6,1% το 2010) κυρίως λόγω της μεγάλης ανόδου των διεθνών τιμών των βασικών εμπορευμάτων, παρά την υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας και τη διατήρηση του ήδη μεγάλου παραγωγικού κενού στις μεγάλες προηγμένες οικονομίες (-3,8% του δυνητικού προϊόντος, από 4,0% το 2010). Το 2012 ο πληθωρισμός προβλέπεται να υποχωρήσει στο 1,9% στις προηγμένες οικονομίες και στο 6,2% στις αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες. **Η μέση διεθνής τιμή του αργού πετρελαίου** αυξήθηκε έντονα και το 2011, κατά 31,6% σε όρους δολαρίου (25,3% σε όρους ευρώ), φθάνοντας τα 104,01 δολ. το βαρέλι κατά μέσο όρο. Ο νέος γύρος ανόδου της διεθνούς τιμής του αργού πετρελαίου σε μέσα επίπεδα έτους ανώτερα και του 2008 οφείλεται στις ανησυχίες αρχικά λόγω των εξεγέρσεων και αναταραχών σε χώρες της Βόρειας Αφρικής και Μέσης Ανατολής και πρόσφατα λόγω των πιθανών συνεπειών της αντιπαράθεσης και του εμπάργκο καυσίμων της διεθνούς κοινότητας κατά του Ιράν για το πυρηνικό του πρόγραμμα. Παρομοίως, η έντονη ζήτηση οδήγησε σε νέα άνοδο και τις **διεθνείς τιμές βασικών εμπορευμάτων πλην καυσίμων**, οι οποίες αυξήθηκαν κατά 17,8% το 2011 ή 12,2% σε όρους ευρώ (βλ. και Διάγραμμα ΙΙΙ.2 πιο κάτω). Για το 2012 το ΔΝΤ προβλέπει αύξηση της τιμής του αργού πετρελαίου κατά 10,3%, αλλά υποχώρηση των τιμών των βασικών εμπορευμάτων πλην καυσίμων κατά 10,3%.

Η υποχώρηση της παγκόσμιας εξωτερικής ζήτησης και η αυξημένη αβεβαιότητα είχε αποτέλεσμα την υποχώρηση του ρυθμού αύξησης **του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου** το 2011 από τον εξαιρετικά υψηλό ρυθμό του 2010 (σε 5,8% από 12,9%), ενώ προβλέπεται περαιτέρω υποχώρηση στο 4,0% το 2012.

Η δημοσιονομική πολιτική απέκτησε περιοριστική κατεύθυνση το 2011 σε όλες τις προηγμένες οικονομίες πλην της Ιαπωνίας και το δημοσιονομικό έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης των προηγμένων οικονομιών ως συνόλου υποχώρησε στο 6,5% του ΑΕΠ το 2011, από 7,6% το 2010, ενώ για το 2012 προβλέπεται περαιτέρω μείωση στο 5,6% του ΑΕΠ. Το διαρθρωτικό έλλειμμα στις προηγμένες οικονομίες ως σύνολο, αν και περιορίστηκε το 2011 στο -5,2% του δυνητικού ΑΕΠ (από -5,8% το 2009 και το 2010), προβλέπεται να παραμείνει υψηλό το 2012, στο 4,3% του ΑΕΠ. Το ακαθάριστο δημόσιο χρέος συνεχίζει να διογκώνεται στις προηγμένες οικονομίες (103,5% του ΑΕΠ από 99,7% το 2010), ενώ

υποχώρησε στις αναδυόμενες οικονομίες (37,9% του ΑΕΠ από 40,8% το 2010). Παρά τα επιμέρους προβλήματα συγκεκριμένων οικονομιών, στη ζώνη του ευρώ ως σύνολο τα δημοσιονομικά μεγέθη είναι καλύτερα σε σχέση με εκείνα των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας. Το δημοσιονομικό έλλειμμα υποχώρησε στο 4,1% του ΑΕΠ από 6,2% το 2010 και προβλέπεται να υποχωρήσει περαιτέρω στο 3,2% το 2012.

Η νομισματική πολιτική παρέμεινε εξαιρετικά χαλαρή το 2011 και οι νομισματικές αρχές των προηγμένων οικονομιών πραγματοποίησαν σημαντικές παρεμβάσεις το 2011. Η ΕΚΤ, λαμβάνοντας υπόψη τη ραγδαία επιδείνωση των συνθηκών στη ζώνη του ευρώ και τις χαμηλές πληθωριστικές πιέσεις, προέβη σε δύο διαδοχικές μειώσεις του βασικού της επιτοκίου στις 9 Νοεμβρίου και στις 14 Δεκεμβρίου κατά 25 μονάδες βάσης κάθε φορά διαμορφώνοντάς το σε 1%, ενώ σημαντική ανακούφιση στο ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα προσέφερε και με το νέο πρόγραμμα αναχρηματοδότησης των τραπεζικών ιδρυμάτων τριετούς διάρκειας από το Δεκέμβριο του 2011 και μετά (βλ. Κεφάλαιο IV). Η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ και η Τράπεζα της Ιαπωνίας συνέχισαν την πολιτική σχεδόν μηδενικών επιτοκίων, καθώς και τα προγράμματα ποσοτικής χαλάρωσης (βλ. Διάγραμμα III.1). Τις παρεμβάσεις ποσοτικής χαλάρωσης αποφάσισε να συνεχίσει και η Τράπεζα της Αγγλίας (9 Φεβρουαρίου 2012).

Διάγραμμα III.1 Βασικά επιτόκια κεντρικών τραπεζών (Ιανουάριος 2000 - 15 Απριλίου 2012)

(ποσοστά % ετησίως, ημερήσια στοιχεία)

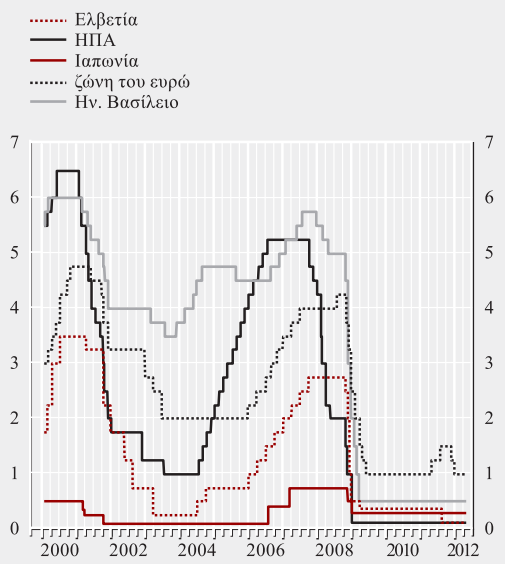

Πηγές: Ζώνη του ευρώ: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ), επιτόκιο στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης. ΗΠΑ: Ομοσπονδιακή Τράπεζα ΗΠΑ, επιτόκιο-στόχος για τα ομοσπονδιακά κεφάλαια. Ιαπωνία: Τράπεζα της Ιαπωνίας, επίσημο προεξοφλητικό επιτόκιο. Ην. Βασίλειο: Τράπεζα της Αγγλίας, επιτόκιο συμφωνιών επαναγοράς. Ελβετία: κεντρική τράπεζα της Ελβετίας, μέσος ορίων στόχου για το τριμηνιαίο επιτόκιο Libor.

Διάγραμμα III.2 Διεθνείς τιμές βασικών εμπορευμάτων (Ιανουάριος 2003-Φεβρουάριος 2012)

(δείκτης αγοραίων τιμών,[1] 2005=100)

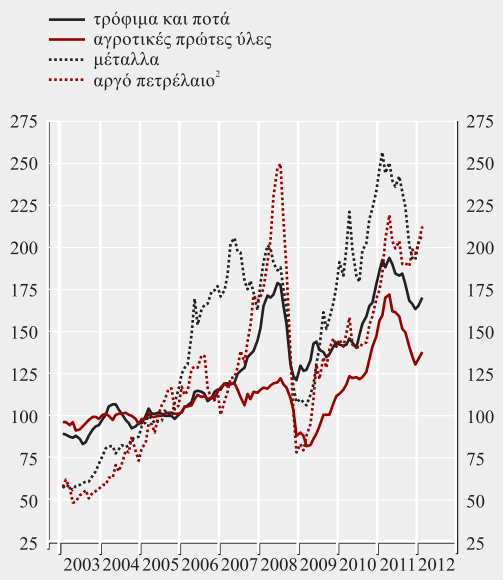

Πηγή: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.
1 Τελευταία παρατήρηση: Φεβρουάριος 2012.
2 Μέση διεθνής τιμή τριών τύπων (UK Brent, West Texas Intermediate και Dubai).

Ζώνη του ευρώ: παρεμβάσεις και προτάσεις πολιτικής

- **Απόφαση της Ευρωομάδας για την ενίσχυση του "τείχους προστασίας", 30.3.2012**

Με στόχο την περαιτέρω βελτίωση της εμπιστοσύνης των αγορών και σε συμφωνία με την απόφαση της συνόδου κορυφής της ζώνης

του ευρώ στις 9.12.2011, η οποία επιβεβαιώθηκε στις 2.3.2012, έγινε επανεκτίμηση της επάρκειας της ανώτατης δανειακής δυναμικότητας των μηχανισμών στήριξης και ελήφθη η απόφαση να αυξηθεί το σημερινό ανώτατο ποσό, 500 δισεκ. ευρώ, για δάνεια μέσω του προσωρινού μηχανισμού EFSF, ο οποίος βρίσκεται ήδη σε λειτουργία, και του μόνιμου μηχανισμού, του ESM, ο οποίος θα αρχίσει να λειτουργεί από τον Ιούλιο του 2012, σε 700 δισεκ. ευρώ. Εάν ληφθούν υπόψη τα 49 δισεκ. ευρώ από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης και τα 53 δισεκ. ευρώ από διμερή δάνεια προς την Ελλάδα που έχουν ήδη καταβληθεί στις χώρες οι οποίες εφαρμόζουν οικονομικά προγράμματα, η ζώνη του ευρώ έχει κινητοποιήσει κεφάλαια για το τείχος προστασίας περίπου 800 δισεκ. ευρώ, δηλαδή περισσότερα από 1 τρισεκ. δολάρια ΗΠΑ.

• Προτάσεις πολιτικής του ΔΝΤ και του ΟΟΣΑ για την ΕΕ και τη ζώνη του ευρώ

Οι πρόσφατες εκθέσεις του ΔΝΤ και του ΟΟΣΑ αναλύουν καίρια ζητήματα οικονομικής διακυβέρνησης και οικονομικής πολιτικής, τα οποία υπήρξαν επίσης αντικείμενο αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και της Ευρωομάδας, και παραθέτουν τις δικές τους προτάσεις πολιτικής. Ορισμένες από τις προτάσεις αυτές αφορούν την ενίσχυση των ευρωπαϊκών ταμείων στήριξης, την παράλληλη επιδίωξη δημοσιονομικής προσαρμογής και ανάπτυξης, καθώς και τη σημασία της ενίσχυσης της Ενιαίας Αγοράς. Τα κυριότερα σημεία των αναλύσεων και προτάσεων αυτών είναι τα ακόλουθα:

Ενίσχυση των ευρωπαϊκών ταμείων στήριξης. Σύμφωνα με το ΔΝΤ, είναι επείγουσα η συγκρότηση ενός προστατευτικού τείχους, το οποίο θα είναι μεγάλο, ισχυρό και ευέλικτο ώστε να αναχαιτίσει τη μετάδοση της κρίσης και να διευκολύνει τη διαδικασία προσαρμογής στις υπερχρεωμένες χώρες προκειμένου να υιοθετήσουν διαρθρωτικές και θεσμικές μεταρρυθμίσεις. Ανάμεσα στις εναλλακτικές λύσεις είναι η παράλληλη λειτουργία του προσωρινού (EFSF) και του μόνιμου (ESM) μηχανισμού και η αύξηση της προγραμματισμένης δυναμικότητας του τελευταίου. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, το τείχος προστασίας θα πρέπει να είναι αρκούντως ισχυρό —τουλάχιστον 1 τρισεκ. ευρώ— ώστε να μη χρειαστεί καν να χρησιμοποιηθεί.

Δημοσιονομική προσαρμογή. Επαρκής δημοσιονομική προσαρμογή είναι ήδη σε εξέλιξη στη ζώνη του ευρώ, σύμφωνα με το ΔΝΤ, αλλά θα πρέπει να σχεδιαστεί έτσι ώστε να αποφευχθεί μια υπερβολική πτώση της ζήτησης βραχυπρόθεσμα. Γενικότερα, δεδομένων των ασθενών αναπτυξιακών προοπτικών στις κυριότερες προηγμένες οικονομίες, αυτές με μεγαλύτερο δημοσιονομικό περιθώριο (συμπεριλαμβανομένου του ιστορικά χαμηλού κόστους δανεισμού) θα πρέπει να επανεξετάσουν το ρυθμό της δημοσιονομικής προσαρμογής. Άλλες οικονομίες θα πρέπει να αφήσουν τους αυτόματους δημοσιονομικούς σταθεροποιητές να λειτουργήσουν ελεύθερα, στο μέτρο που είναι σε θέση να χρηματοδοτήσουν με άνεση υψηλότερα ελλείμματα.

Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, απαιτείται αποφασιστική και άμεση δράση ώστε να σταθεροποιηθούν πλήρως τα ευάλωτα κράτη-μέλη της ευρωζώνης. Ο ΟΟΣΑ διαπιστώνει ότι υπάρχει ανησυχία μήπως η τραπεζική απομόχλευση, καθώς και η δημοσιονομική εξυγίανση και η οικονομική προσαρμογή περιορίσουν υπέρμετρα τη ζήτηση βραχυπρόθεσμα, πριν έλθουν τα οφέλη από τη μακροχρόνια προσαρμογή. Ωστόσο, η εμπειρία δείχνει, σύμφωνα με πρόσφατες αναλύσεις του ΟΟΣΑ, ότι —σε αντίθεση με την επικρατούσα άποψη— ορισμένες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις μπορούν να έχουν θετικά αποτελέσματα ακόμη και βραχυπρόθεσμα. Ένα παράδειγμα είναι οι επενδύσεις που θα μπορούσαν να γίνουν εάν καταργηθούν οι περιορισμοί που κρατούν νέους "παίκτες" μακριά από τις αγορές και εάν εφαρμοστούν βελτιωμένες ρυθμίσεις για την ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Ενιαία Αγορά. Η ενίσχυση της Ενιαίας Αγοράς θα πρέπει να είναι στο επίκεντρο της δράσης της ΕΕ για την προώθηση της ανάπτυξης, σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ, ο οποίος κάνει ιδιαίτερη μνεία στην εφαρμογή της Οδηγίας για τις Υπηρεσίες. Τα κυριότερα εμπόδια εντοπίζονται στις ρυθμίσεις της αγοράς σε εθνικό επίπεδο και στην ατελή εφαρμογή των κανόνων για την ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς. Παρόμοια αναφορά στη σημασία της ενιαίας αγοράς έχει κάνει σε πρόσφατες εκθέσεις του και το ΔΝΤ, ενώ το θέμα αυτό καταλαμβάνει κεντρική θέση και στα συμπεράσματα του εαρινού Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, όπου σημειώνεται η ανάγκη "*να συνεχιστούν οι προσπάθειες προκειμένου να προχωρήσει η Ενιαία Αγορά σε νέο στάδιο ανάπτυξης και να ολοκληρωθεί η Ψηφιακή Ενιαία Αγορά έως το 2015, ιδίως με τη θέσπιση μέτρων για την τόνωση της εμπιστοσύνης στο εμπόριο on line και την παροχή καλύτερης ευρυζωνικής κάλυψης, μεταξύ άλλων, μέσω της μείωσης του κόστους των υποδομών ευρυζωνικής σύνδεσης υψηλής ταχύτητας*".

2 ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΝΑ ΕΥΡΩΠΗΣ[2]

Η διαφαινόμενη ισχυρή ανάκαμψη των οικονομιών των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, κυρίως με βάση τα στοιχεία του α΄ τριμήνου του 2011, δεν επαληθεύθηκε, καθώς οι ρυθμοί ανάπτυξης παρουσίασαν σημαντική επιβράδυνση κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους, αντανακλώντας κατά κύριο λόγο την υποχώρηση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας της ζώνης του ευρώ. Η Τουρκία αποτέλεσε τη μόνη χώρα της οποίας ο ρυθμός ανάπτυξης παρέμεινε σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο, 8,5%, ενώ οι υπόλοιπες χώρες κατέγραψαν αρκετά χαμηλότερους ρυθμούς. Ειδικότερα, η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Σερβία, η ΠΓΔΜ, η Βοσνία-Ερζεγοβίνη και το Μαυροβούνιο σημείωσαν ρυθμούς ανάπτυξης 1,9%, 2,5%, 1,6%, 3,2%, 2,4% και 2,7% αντίστοιχα (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.2.Α).

Η εξασθένηση της αναπτυξιακής δυναμικής συνδέεται σχεδόν αποκλειστικά με την επιδείνωση της κρίσης χρέους των χωρών της ζώνης του ευρώ εντός του 2011. Η υποχώρηση του ρυθμού ανάπτυξης στη ζώνη του ευρώ οδήγησε σε μείωση της εξωτερικής ζήτησης για τις χώρες της ΝΑ Ευρώπης, με αρνητικές επιδράσεις στις εξαγωγές και τη βιομηχανική παραγωγή τους. Παράλληλα, οι δυσκολίες χρηματοδότησης, κυρίως λόγω της ανάγκης απομόχλευσης από πλευράς των ευρωπαϊκών μητρικών τραπεζικών ομίλων, συνέβαλαν στην περαιτέρω αποδυνάμωση του ήδη χαμηλού ρυθμού πιστωτικής επέκτασης και την καθήλωση της εγχώριας ζήτησης σε χαμηλό επίπεδο. Επιπρόσθετα, η εγχώρια ζήτηση παρέμεινε αδύναμη λόγω των συνθηκών ύφεσης που εξακολουθούν να επικρατούν στην αγορά εργασίας, αλλά και της προσπάθειας για δημοσιονομική προσαρμογή. Εξαίρεση βέβαια αποτέλεσε η Τουρκία, όπου η εγχώρια ζήτηση εμφάνισε σημαντική άνοδο.

Από την προηγηθείσα ανάλυση είναι φανερό ότι και για το 2012 η προοπτική ανάπτυξης των χωρών της περιοχής παραμένει περιορισμένη, καθώς είναι στενά συνδεδεμένη με τις εξελίξεις στις χώρες της ζώνης του ευρώ. Αναμφίβολα, το γεγονός ότι η ζώνη του ευρώ αναμένεται να εισέλθει σε περιορισμένη ύφεση (μείωση του ΑΕΠ κατά 0,3%) αποτελεί τον δυσμενέστερο ανασχετικό παράγοντα της αναπτυξιακής προοπτικής. Πράγματι, σύμφωνα με τις τελευταίες προβλέψεις, ο μέσος (σταθμισμένος) πραγματικός ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ των χωρών της περιοχής (εκτός της Τουρκίας) αναμένεται να περιοριστεί στο 1% το 2012 από 2,2% το 2011.[3] Σημαντική υποχώρηση προβλέπεται και στο ρυθμό ανάπτυξης της Τουρκίας, ο οποίος αναμένεται να "προσγειωθεί" στο 3,0% από 8,5% το 2011. Βέβαια, το γεγονός ότι στις αρχές του 2012 η κρίση χρέους στη ζώνη του ευρώ εμφανίζεται να εισέρχεται σε πορεία αποκλιμάκωσης, λόγω κυρίως της αποτελεσματικότερης διαχείρισής της αλλά και της σταδιακής βελτίωσης των δημοσιονομικών μεγεθών των χωρών-μελών, είναι πιθανόν να

2 Η ανάλυση για τις οικονομίες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης αναφέρεται στις εξής χώρες: Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Κροατία, Μαυροβούνιο, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ), Ρουμανία, Σερβία και Τουρκία.

3 Βλ. EBRD, Regional Economic Prospects in EBRD Countries of Operations: Ιανουάριος 2012.

Πίνακας ΙΙΙ.2 Βασικοί μακροοικονομικοί δείκτες των χωρών της ΝΑ Ευρώπης[1]

Α. ΑΕΠ και πληθωρισμός
(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	ΑΕΠ					Πληθωρισμός (μέσος)				
Χώρα	2008	2009	2010	2011 (εκτίμ.)	2012 (πρόβλ.)	2008	2009	2010	2011 (εκτίμ.)	2012 (πρόβλ.)
Αλβανία	7,5	3,3	4,1	3,0	0,5	3,4	2,3	3,6	3,5	1,7
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	5,6	-2,9	0,7	2,4	0,0	7,4	-0,4	2,1	3,7	2,2
Βουλγαρία	6,2	-5,5	0,2	1,9	1,3	12,0	2,5	3,0	3,5	2,7
Κροατία	2,2	-6,0	-1,2	0,2	-1,0	6,1	2,4	1,0	2,3	2,2
Μαυροβούνιο	6,9	-5,7	2,5	2,7	2,2	7,4	3,4	0,5	3,1	2,6
ΠΓΔΜ	5,1	-1,0	1,7	3,2	2,5	8,3	-0,8	1,6	3,9	2,5
Ρουμανία	7,3	-6,6	-1,6	2,5	1,5	7,8	5,6	6,1	5,8	2,7
Σερβία	3,8	-3,5	1,0	1,6	0,7	8,6	6,6	10,3	7,0	4,1
Τουρκία	0,7	-4,8	9,2	8,5	3,0	10,4	6,3	8,6	6,5	7,2

Β. Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και δημοσιονομικό αποτέλεσμα
(ως ποσοστό του ΑΕΠ)

	Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών					Δημοσιονομικό αποτέλεσμα				
Χώρα	2008	2009	2010	2011 (εκτίμ.)	2012 (πρόβλ.)	2008	2009	2010	2011 (εκτίμ.)	2012 (πρόβλ.)
Αλβανία	-15,5	-15,2	-11,3	-12,2	-12,1	-5,5	-7,0	-3,1	-3,5	-4,5
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	-14,0	-6,3	-5,7	-8,7	-8,0	-2,2	-4,4	-2,5	-1,3	-
Βουλγαρία	-23,2	-8,9	-1,3	1,6	1,1	2,9	-0,8	-4,0	-2,1	-1,6
Κροατία	-8,8	-5,2	-1,2	-0,5	0,7	-1,4	-4,1	-4,9	-5,5	-
Μαυροβούνιο	-50,6	-29,6	-24,7	-19,9	-20,4	-0,4	-5,7	-4,9	-4,0	-2,6
ΠΓΔΜ	-12,8	-6,7	-2,2	-2,8	-5,5	-1,0	-2,7	-2,5	-2,5	-2,2
Ρουμανία	-11,6	-4,2	-4,0	-4,0	-4,2	-4,8	-7,3	-6,5	-4,4	-1,9
Σερβία	-20,6	-7,4	-7,5	-9,5	-8,0	-2,6	-4,5	-4,6	-4,7	-3,9
Τουρκία	-5,5	-2,2	-6,4	-10,0	-8,8	-2,2	-5,7	-3,6	-1,4	-2,4

Πηγές: *World Economic Outlook, IMF,* Απρίλιος 2012, *IMF Country Reports, European Commission, CCEQ,* Απρίλιος 2012.
1 Αναμένεται ότι οι εκτιμήσεις για το 2011 και οι προβλέψεις για το 2012 θα αναθεωρηθούν.

δημιουργήσει ευνοϊκότερες συνθήκες ανάπτυξης κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους.

Ο πληθωρισμός παρουσίασε σημαντική αποκλιμάκωση στις περισσότερες χώρες, κυρίως το δεύτερο εξάμηνο του 2011, ενώ περαιτέρω υποχώρηση αναμένεται και το 2012. Εξαίρεση αποτελεί η Τουρκία, της οποίας η οικονομία εμφανίζει σαφή τάση υπερθέρμανσης, καθώς ο πληθωρισμός (τέλος περιόδου) υπερέβη το 10,0% το 2011. Σε αρκετά υψηλό επίπεδο διαμορφώθηκε ο πληθωρισμός στη Σερβία και τη Ρουμανία το 2011 (7,0% και 5,8% αντίστοιχα), αλλά έχει ήδη εισέλθει σε πορεία αποκλιμάκωσης. Η υποχώρηση του πληθωρισμού αντανακλά σε σημαντικό βαθμό τη μείωση των τιμών των βασικών τροφίμων και της ενέργειας, καθώς και την ύπαρξη αρνητικού παραγωγικού κενού στις περισσότερες χώρες. Τέλος, σημειώνεται ότι μια πιθανή αντιστροφή της πορείας των τιμών ενέργειας και βασικών προϊόντων μπορεί να οδηγήσει σε υψηλότερο πληθωρισμό το 2012 από ό,τι τώρα προβλέπεται (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.2.Α).

Οι περισσότερες χώρες επέτυχαν σημαντική δημοσιονομική προσαρμογή το 2011 και η προσπάθεια προβλέπεται να συνεχιστεί και το 2012. Σχεδόν όλες οι χώρες κινήθηκαν εντός των στόχων των προϋπολογισμών τους για το 2011, ενώ καταγράφηκε μείωση του διαρθρωτικού ελλείμματος σε αρκετές χώρες (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.2.Β).

Το 2011, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στις περισσότερες χώρες παρουσίασε τάσεις σταθεροποίησης, με μικρές μεταβολές σε σχέση με το 2010. Αρνητική εξαίρεση αποτέλεσε το εξωτερικό έλλειμμα της Τουρκίας, το οποίο διευρύνθηκε στο 10% του ΑΕΠ, ενώ προς την αντίθετη κατεύθυνση κινήθηκε το εξωτερικό ισοζύγιο της Βουλγαρίας, το οποίο κατέγραψε πλεόνασμα ύψους 1,6% του ΑΕΠ. Οι εξελίξεις στον εξωτερικό τομέα επηρεάστηκαν από την κρίση χρέους στη ζώνη του ευρώ, η οποία είχε αρνητική επίδραση τόσο στις εξαγωγές των χωρών της περιοχής όσο και στην εισροή μεταναστευτικών εμβασμάτων. Για τον ίδιο λόγο, και οι εισροές κεφαλαίων, κυρίως για ξένες άμεσες επενδύσεις, κινήθηκαν σε χαμηλά επίπεδα το 2011. Το 2012 δεν αναμένονται μεγάλες μεταβολές στα μεγέθη του εξωτερικού τομέα των χωρών της περιοχής, αν και πολλά θα εξαρτηθούν από τις εξελίξεις στις χώρες της ζώνης του ευρώ (βλ. Πίνακα ΙΙΙ.2.Β).

Η νομισματική πολιτική στις περισσότερες χώρες της περιοχής επικεντρώθηκε στην ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας και για το λόγο αυτό από το δεύτερο εξάμηνο του 2011 υιοθετήθηκαν επεκτατικές πολιτικές, με σταδιακή αποκλιμάκωση των επιτοκίων. Η αποκλιμάκωση αυτή, σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη τάση υποχώρησης του πληθωρισμού, συνεχίζεται και κατά τους πρώτους μήνες του 2012 με απώτερο στόχο την τόνωση της συνολικής ζήτησης. Ο ρυθμός της πιστωτικής επέκτασης ακολούθησε ανοδική πορεία τους πρώτους μήνες του 2011, αλλά στη συνέχεια παρουσίασε σταδιακή επιβράδυνση. Στην εξέλιξη αυτή συνετέλεσαν η κλιμάκωση της κρίσης χρέους των χωρών της ζώνης του ευρώ σε συνδυασμό με την προσπάθεια μερικής απομόχλευσης των μεγάλων ευρωπαϊκών τραπεζικών ομίλων οι οποίοι δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Εξαίρεση αποτέλεσε η Τουρκία, όπου σημειώθηκε υψηλή ζήτηση νέων πιστώσεων, αντανακλώντας τους ρυθμούς ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας, με αποτέλεσμα η συνολική πιστωτική επέκταση να υπερβεί το 20% για το σύνολο του έτους. Τέλος, επισημαίνεται ότι η ποιότητα του χαρτοφυλακίου των πιστώσεων δεν έχει βελτιωθεί, καθώς το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων παραμένει υψηλό στις περισσότερες χώρες. Από την άλλη πλευρά όμως, ο λόγος των δανείων προς τις καταθέσεις ακολουθεί πτωτική τάση σε αρκετές χώρες, γεγονός που είναι πιθανόν να σηματοδοτεί τη στροφή προς ένα πιο βιώσιμο υπόδειγμα πιστωτικής επέκτασης.

Οι μεγάλοι ευρωπαϊκοί τραπεζικοί όμιλοι που δραστηριοποιούνται στην περιοχή αποτελούν ένα σημαντικό κρίκο οικονομικής διασύνδεσης με τις χώρες της ζώνης του ευρώ. Είναι φανερό ότι ενδεχόμενη διακοπή ή περιορισμός της χρηματοδότησης από τις μητρικές τράπεζες στις θυγατρικές τους στη ΝΑ Ευρώπη θα συντελούσε σε περαιτέρω κάμψη του ήδη χαμηλού ρυθμού πιστωτικής επέκτασης. Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι το τραπεζικό σύστημα των χωρών της περιοχής διαθέτει υψηλό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας, ενώ παράλληλα έχουν αναπτυχθεί σημαντικοί μηχανισμοί άμυνας σε περίπτωση γενικευμένης προσπάθειας απομόχλευσης από την πλευρά των μητρικών τραπεζών. Ειδικότερα, η υιοθέτηση ρυθμίσεων μακροπροληπτικής εποπτείας, όπως η αύξηση των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας, η διατήρηση των εγχώριων συναλλαγματικών διαθεσίμων σε υψηλό επίπεδο, σε συνδυασμό με τις ενέργειες οι οποίες εντάσσονται στο πλαίσιο της "Πρωτοβουλίας της Βιέννης-2" δημιουργούν ένα αρκετά ισχυρό δίκτυ ασφαλείας για το τραπεζικό σύστημα των χωρών της περιοχής.

IV Η ΕΝΙΑΙΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Από το Σεπτέμβριο του 2011 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ άρχισε να διαπιστώνει ότι οι συνθήκες χρηματοδότησης για τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά στη ζώνη του ευρώ επηρεάζονταν δυσμενώς από τους κλυδωνισμούς στις χρηματοπιστωτικές αγορές λόγω της αναζωπύρωσης της δημοσιονομικής κρίσης το θέρος του 2011. Η εξέλιξη αυτή συνέβαλε στην εξασθένηση της οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του ευρώ, με αποτέλεσμα αποκλιμάκωση των πληθωριστικών πιέσεων. Κατά συνέπεια, το Ευρωσύστημα προχώρησε σε μείωση των βασικών επιτοκίων το Νοέμβριο και το Δεκέμβριο του 2011 κατά 25 μονάδες βάσης κάθε φορά (βλ. Πίνακα IV.1).

Πίνακας IV.1 Προσαρμογές των βασικών επιτοκίων του Ευρωσυστήματος

(ποσοστά % ετησίως)

Ημερομηνία μεταβολής επιτοκίων[1]		Πάγια διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων	Πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης		Πάγια διευκόλυνση οριακής χρηματοδότησης
			Δημοπρασίες σταθερού επιτοκίου (σταθερό επιτόκιο)	Δημοπρασίες ανταγωνιστικού επιτοκίου (ελάχιστο επιτόκιο προσφορών)	
2000	6 Οκτωβρίου	3,75	-	4,75	5,75
2001	11 Μαΐου	3,50	-	4,50	5,50
	31 Αυγούστου	3,25	-	4,25	5,25
	18 Σεπτεμβρίου	2,75	-	3,75	4,75
	9 Νοεμβρίου	2,25	-	3,25	4,25
2002	6 Δεκεμβρίου	1,75	-	2,75	3,75
2003	7 Μαρτίου	1,50	-	2,50	3,50
	6 Ιουνίου	1,00	-	2,00	3,00
2005	6 Δεκεμβρίου	1,25	-	2,25	3,25
2006	8 Μαρτίου	1,50	-	2,50	3,50
	15 Ιουνίου	1,75	-	2,75	3,75
	9 Αυγούστου	2,00	-	3,00	4,00
	11 Οκτωβρίου	2,25	-	3,25	4,25
	13 Δεκεμβρίου	2,50	-	3,50	4,50
2007	14 Μαρτίου	2,75	-	3,75	4,75
	13 Ιουνίου	3,00	-	4,00	5,00
2008	9 Ιουλίου	3,25	-	4,25	5,25
	8 Οκτωβρίου	2,75	-	-	4,75
	9 Οκτωβρίου	3,25	-	-	4,25
	15 Οκτωβρίου	3,25	3,75	-	4,25
	12 Νοεμβρίου	2,75	3,25	-	3,75
	10 Δεκεμβρίου	2,00	2,50	-	3,00
2009	21 Ιανουαρίου	1,00	2,00	-	3,00
	11 Μαρτίου	0,50	1,50	-	2,50
	8 Απριλίου	0,25	1,25	-	2,25
	13 Μαΐου	0,25	1,00	-	1,75
2011	13 Απριλίου	0,50	1,25	-	2,00
	13 Ιουλίου	0,75	1,50	-	2,25
	9 Νοεμβρίου	0,50	1,25	-	2,00
	14 Δεκεμβρίου	0,25	1,00	-	1,75

Πηγή: ΕΚΤ.
1 Από τις 10 Μαρτίου 2004 και με εξαίρεση τις αυξομειώσεις στις 8 και 9 Οκτωβρίου 2008, οι μεταβολές των επιτοκίων των πάγιων διευκολύνσεων αποδοχής καταθέσεων και οριακής χρηματοδότησης ισχύουν όχι από την ημερομηνία της συνεδρίασης του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ κατά την οποία λαμβάνεται η απόφαση για προσαρμογή των επιτοκίων, αλλά από την ημερομηνία που διενεργείται η πρώτη πράξη κύριας αναχρηματοδότησης μετά την απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου (οπότε μεταβάλλεται και το ελάχιστο επιτόκιο προσφορών/σταθερό επιτόκιο στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης).

Το Μάρτιο και τον Απρίλιο του 2012 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ επισήμανε ότι η οικονομική δραστηριότητα, η οποία είχε υποχωρήσει το τελευταίο τρίμηνο του 2011, παρουσιάζει σταθεροποίηση στις αρχές του 2012 και καλώς εχόντων των πραγμάτων αναμένεται σταδιακή οικονομική ανάκαμψη κατά τη διάρκεια του έτους, αλλά βεβαίως η πρόβλεψη αυτή υπόκειται σε σημαντικούς καθοδικούς κινδύνους. Από την άλλη πλευρά, ο πληθωρισμός αναμένεται να παραμείνει πάνω από το 2% κατά τη διάρκεια του 2012 λόγω των πρόσφατων αυξήσεων των τιμών της ενέργειας και των έμμεσων φόρων, ενώ υφίσταται κίνδυνος να επιταχυνθεί περαιτέρω. Ωστόσο, ο πληθωρισμός αναμένεται να υποχωρήσει κάτω από το 2% στις αρχές του 2013 και να διαμορφωθεί σε επίπεδα συνεπή με τη σταθερότητα των τιμών μεσοπρόθεσμα,[1] χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν θα πρέπει να παρακολουθούνται στενά τυχόν ενδείξεις ότι οι αυξήσεις των τιμών της ενέργειας μετακυλίονται στους μισθούς ή τα περιθώρια κέρδους ή εν γένει ότι επηρεάζουν το γενικό επίπεδο των τιμών. Εξάλλου, το Ευρωσύστημα έχει στη διάθεσή του όλα τα αναγκαία μέσα προκειμένου να αντιμετωπίσει έγκαιρα και αποτελεσματικά τυχόν ανοδικούς κινδύνους για τη σταθερότητα των τιμών σε μεσοπρόθεσμη βάση.

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ παρατήρησε επίσης ότι οι μειώσεις των βασικών επιτοκίων και τα μη συμβατικά μέτρα νομισματικής πολιτικής τα οποία θέσπισε το τελευταίο δίμηνο του 2011, ιδίως οι δύο πράξεις ανοικτής αγοράς για τη χορήγηση ρευστότητας με διάρκεια 36 μηνών, συνέβαλαν αρχικά σε σημαντική βελτίωση των συνθηκών χρηματοδότησης από τις αρχές του 2012. Εξάλλου, τον Απρίλιο διαπιστώθηκε και βελτίωση της λειτουργίας του μηχανισμού μετάδοσης των αποτελεσμάτων της νομισματικής πολιτικής. Σε αυτές τις ευνοϊκές εξελίξεις συνετέλεσε επίσης η πρόοδος ως προς τον περιορισμό των δημοσιονομικών ανισορροπιών, την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων σε πολλά κράτη-μέλη και τέλος τη θέσπιση ενός ενισχυμένου πλαισίου για την οικονομική διακυβέρνηση στη ζώνη του ευρώ.[2]

Τον Απρίλιο του 2012 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ επισήμανε ειδικότερα ότι με τη βοήθεια όλων των μέτρων νομισματικής πολιτικής που εφάρμοσε το Ευρωσύστημα αποφεύχθηκαν απότομες και άτακτες μεταβολές στους ισολογισμούς των πιστωτικών ιδρυμάτων στη ζώνη του ευρώ. Διευρύνθηκαν οι δυνατότητες άντλησης πόρων εκ μέρους των τραπεζών από τις χρηματοπιστωτικές αγορές, ενισχύθηκε η καταθετική τους βάση, παρατηρήθηκε αύξηση των εκδόσεων χρεογράφων εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων και γενικότερα επαναλειτούργησαν τμήματα των χρηματοπιστωτικών αγορών στα οποία οι συναλλαγές είχαν σταματήσει.

Από την άλλη πλευρά, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ τόνισε ότι η πλήρης θετική επίδραση των μη συμβατικών μέτρων νομισματικής πολιτικής στην εξέλιξη των τραπεζικών δανείων θα εκδηλωθεί με χρονική υστέρηση και μόνο εφόσον ανακάμψει και η ζήτηση των δανείων από τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, η οποία επί του παρόντος παραμένει ασθενής λόγω της υποτονικής οικονομικής δραστηριότητας και της διαδικασίας προσαρμογής των ισολογισμών (δηλ. κυρίως απομόχλευσης) στο μη χρηματοπιστωτικό τομέα της οικονομίας.

Όσον αφορά τις εξελίξεις στην ενιαία αγορά χρήματος, το αντιπροσωπευτικό επιτόκιο Euribor τριών μηνών αυξήθηκε συνολικά στη διάρκεια του 2011 (βλ. Διάγραμμα IV.1), ωστόσο από τον Αύγουστο του 2011 και έπειτα το εν λόγω επιτόκιο κινήθηκε καθοδικά.

Η προαναφερθείσα υποχώρηση των διατραπεζικών επιτοκίων (το δεύτερο εξάμηνο του 2011 και στις αρχές του 2012) τροφοδοτήθηκε αρχικά από τις προσδοκίες για μειώσεις των βασικών επιτοκίων, δεδομένης της αποκλιμάκωσης των πληθωριστικών πιέσεων στην

1 Σύμφωνα με τον ορισμό ο οποίος αποτελεί μέρος της στρατηγικής της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, επικρατεί σταθερότητα των τιμών όταν ο ρυθμός πληθωρισμού παραμένει κάτω αλλά πλησίον του 2%.

2 Σημαντικός σταθμός σε αυτή την πρόοδο ήταν η υπογραφή της Συνθήκης για τη Σταθερότητα, το Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση στην ΟΝΕ, στο περιθώριο της συνόδου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 1ης-2ας Μαρτίου του 2012.

οποία συνετέλεσε η αναζωπύρωση των εντάσεων στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Από την άλλη πλευρά, το ασφάλιστρο που αξίωναν οι συναλλασσόμενοι στη διατραπεζική αγορά έναντι του κινδύνου αντισυμβαλλομένου και ενσωματωνόταν στα διατραπεζικά επιτόκια Euribor αυξήθηκε σχεδόν αδιάκοπα από το Μάιο έως και το Δεκέμβριο του 2011, οπότε έφθασε στα υψηλότερα επίπεδα που έχουν παρατηρηθεί από το α′ τρίμηνο του 2009 (δηλαδή μερικούς μήνες μετά την κατάρρευση της επενδυτικής τράπεζας Lehman Brothers). Η εξέλιξη αυτή υπογραμμίζει τις ανησυχίες που δημιούργησε η έξαρση της κρίσης χρέους ως προς τις δυνητικές επιπτώσεις της έκθεσης πολλών τραπεζών της ζώνης του ευρώ (μέσω των δανειοδοτήσεών τους και των χαρτοφυλακίων τίτλων τα οποία κατέχουν) στα κράτη-μέλη τα οποία αντιμετωπίζουν σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα.

Η πραγματοποίηση των μειώσεων των βασικών επιτοκίων του Ευρωσυστήματος τους τελευταίους δύο μήνες του έτους, η σημαντική αύξηση της υπερβάλλουσας ρευστότητας στη διατραπεζική αγορά στη ζώνη του ευρώ, αλλά και η προοδευτική υποχώρηση του ασφαλίστρου έναντι του κινδύνου αντισυμβαλλομένου μετά τη διεξαγωγή της πρώτης πράξης ανοικτής αγοράς διάρκειας 36 μηνών στα τέλη Δεκεμβρίου του 2011, συνέβαλαν σε περαιτέρω καθοδικές πιέσεις στα διατραπεζικά επιτόκια στα τέλη του 2011 και στις αρχές του 2012.

Το 2011, στο πλαίσιο της χρησιμοποίησης μη συμβατικών μέτρων νομισματικής πολιτικής (βλ. Πίνακα IV.2), πραγματοποιήθηκαν εκ νέου πράξεις ανοικτής αγοράς εξάμηνης και δωδεκάμηνης διάρκειας για τη χορήγηση ρευστότητας σε ευρώ, ενώ —όπως προαναφέρθηκε— για πρώτη φορά πραγματοποιήθηκε πράξη ανοικτής αγοράς για τη χορήγηση χρηματοδότησης διάρκειας 36 μηνών (ανάλογη πράξη διεξήχθη και το Μάρτιο του 2012[3]).

Εξάλλου, σε όλες τις πράξεις κύριας και πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης, το 2011 και την περίοδο Ιανουαρίου-αρχών Απριλίου του 2012 εφαρμόστηκε η διαδικασία

Διάγραμμα IV.1 Επιτόκια και διαφορά επιτοκίων (spread) στην αγορά χρήματος στη ζώνη του ευρώ (Ιανουάριος 2007-Μάρτιος 2012)

(ποσοστά % ετησίως και μονάδες βάσης, ημερήσια στοιχεία)

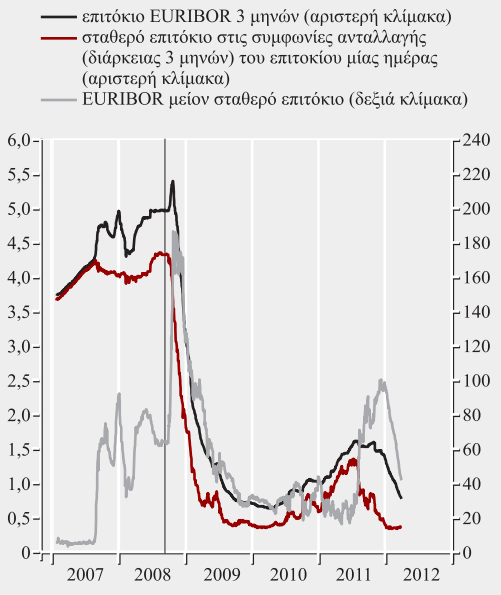

Πηγές: ΕΚΤ και European Banking Federation.
Η κάθετη γραμμή δείχνει την ημερομηνία που ανακοινώθηκε η πτώχευση της Lehman Brothers (15 Σεπτεμβρίου 2008).
Η καμπύλη του επιτοκίου Euribor και του σταθερού επιτοκίου στις συμφωνίες ανταλλαγής αναφέρονται σε διαφορετικό κατακόρυφο άξονα (στον αριστερό άξονα) από την καμπύλη που αναπαριστά την εξέλιξη της διαφοράς των δύο προαναφερθέντων επιτοκίων (η οποία αναφέρεται στον δεξιό άξονα). Η παρουσίαση των τριών αυτών καμπυλών σε ενιαίο διάγραμμα είναι χρήσιμη διότι επιτρέπει στον αναγνώστη να σχηματίσει μια ποιοτική εικόνα για το αν οι μεταβολές στο επιτόκιο Euribor οφείλονται σε μεταβολές της «διαφοράς» (που είναι δυνατόν να ερμηνευθεί ως το ασφάλιστρο έναντι του κινδύνου αντισυμβαλλομένου) ή σε μεταβολές του σταθερού επιτοκίου στις συμφωνίες ανταλλαγής (που αποτυπώνει τις προσδοκίες για το επιτόκιο μίας ημέρας και, απώτερα, για τα βασικά επιτόκια του Ευρωσυστήματος).

των δημοπρασιών με σταθερό επιτόκιο και απεριόριστη χορήγηση ρευστότητας. Το Πρόγραμμα για τις Αγορές Τίτλων εφαρμόστηκε εντατικά από τον Αύγουστο του 2011, ενώ το Νοέμβριο του 2011 ξεκίνησε νέο Πρόγραμμα Αγοράς Καλυμμένων Ομολογιών. Ωστόσο, οι εβδομαδιαίες αγορές κρατικών ομολόγων περιορίστηκαν σημαντικά στις αρχές του 2012.

Επιπροσθέτως, αποφασίστηκε να μειωθεί προσωρινά ο συντελεστής υποχρεωτικών

3 Ως ημερομηνία διεξαγωγής λαμβάνεται η ημερομηνία διακανονισμού της πράξης, δηλ. η ημερομηνία που η πράξη έχει άμεση επίδραση στη ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος.

Πίνακας IV.2 Πράξεις ανοικτής αγοράς του Ευρωσυστήματος το 2011 και τους πρώτους μήνες του 2012*

1. Πράξεις κύριας και πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης:	
1.1 Πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης: χορήγηση ρευστότητας για μία εβδομάδα	**Συχνότητα:** Μία φορά την εβδομάδα. **Διαδικασία:** Τουλάχιστον μέχρι 10.7.2012, δημοπρασία σταθερού επιτοκίου για τη χορήγηση ρευστότητας χωρίς ποσοτικό περιορισμό.
1.2 Πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης:	
1.2.1 Χορήγηση ρευστότητας για μία περίοδο τήρησης	**Συχνότητα:** Μία φορά στην αρχή κάθε περιόδου τήρησης. Οι πράξεις αυτές θα εξακολουθήσουν να διεξάγονται τουλάχιστον μέχρι περίπου τα μέσα του 2012. **Διαδικασία:** Δημοπρασία σταθερού επιτοκίου (ίσου προς το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης) για τη χορήγηση ρευστότητας χωρίς ποσοτικό περιορισμό.
1.2.2 Χορήγηση ρευστότητας για τρεις μήνες	**Συχνότητα:** Μία φορά το μήνα. **Διαδικασία:** Δημοπρασία για τη χορήγηση ρευστότητας χωρίς ποσοτικό περιορισμό με επιτόκιο το οποίο υπολογίζεται εκ των υστέρων ως ο μέσος όρος του σταθερού επιτοκίου των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης οι οποίες έχουν διεξαχθεί κατά τη διάρκεια των τρίμηνων πράξεων.
1.2.3 Χορήγηση ρευστότητας για έξι μήνες	Διενεργήθηκε μία πράξη περίπου εξάμηνης διάρκειας με ημερομηνία διακανονισμού την 11η Αυγούστου 2011. **Διαδικασία:** Δημοπρασία για τη χορήγηση ρευστότητας χωρίς ποσοτικό περιορισμό με επιτόκιο το οποίο υπολογίστηκε εκ των υστέρων ως ο μέσος όρος του σταθερού επιτοκίου των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης οι οποίες πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια της εν λόγω πράξης πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης.
1.2.4 Χορήγηση ρευστότητας για δώδεκα μήνες	Διενεργήθηκε μία πράξη με διάρκεια 371 ημερών (δηλ. περίπου 12 μηνών) με ημερομηνία διακανονισμού στις 27 Οκτωβρίου 2011. **Διαδικασία:** Δημοπρασία για τη χορήγηση ρευστότητας χωρίς ποσοτικό περιορισμό με επιτόκιο το οποίο θα υπολογιστεί εκ των υστέρων ως ο μέσος όρος του επιτοκίου των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης οι οποίες θα διεξαχθούν κατά τη διάρκεια της εν λόγω πράξης πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης.
1.2.5 Χορήγηση ρευστότητας για τριάντα έξι μήνες	Διενεργήθηκαν δύο πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης με διάρκεια 36 μηνών στις 22 Δεκεμβρίου 2011 και 1 Μαρτίου 2012 (ημερομηνίες διακανονισμού) αντιστοίχως. Η πράξη πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης με διάρκεια 406 ημερών η οποία επρόκειτο να διεξαχθεί στις 22 Δεκεμβρίου 2011 (ημερομηνία διακανονισμού) αντικαταστάθηκε από την πράξη διάρκειας 36 μηνών η οποία πραγματοποιήθηκε την ημέρα εκείνη. **Διαδικασία:** Δημοπρασία για τη χορήγηση ρευστότητας χωρίς ποσοτικό περιορισμό με επιτόκιο το οποίο θα υπολογιστεί εκ των υστέρων ως ο μέσος όρος του επιτοκίου των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης οι οποίες θα διεξαχθούν κατά τη διάρκεια των εν λόγω πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης. Στα πιστωτικά ιδρύματα δίνεται η δυνατότητα πρόωρης μερικής ή ολικής εξόφλησης της χρηματοδότησης την οποία θα αντλήσουν, μετά από ένα έτος.
2. Πράξεις οριστικής αγοράς τίτλων:	
2.1 Πρόγραμμα για τις Αγορές Τίτλων	Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφάσισε στις 9.5.2010 για τη διεξαγωγή του Προγράμματος. Μέχρι τα τέλη Μαρτίου του 2012 το Ευρωσύστημα είχε αποκτήσει τίτλους συνολικής αξίας 214 δισεκ. ευρώ.**
2.2 Δεύτερο Πρόγραμμα Αγοράς Καλυμμένων Ομολογιών	Το Πρόγραμμα θα διαρκέσει από το Νοέμβριο του 2011 μέχρι το τέλος Οκτωβρίου του 2012 και αναμένεται να περιλάβει αγορές ομολογιών ύψους 40 δισεκ. ευρώ. Μέχρι τα τέλη Μαρτίου του 2012 το Ευρωσύστημα είχε αποκτήσει καλυμμένες ομολογίες συνολικής αξίας 9,2 δισεκ. ευρώ στο πλαίσιο του Προγράμματος αυτού.
3. Πράξεις εξομάλυνσης των βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας:	
3.1 Απορρόφηση ρευστότητας την τελευταία ημέρα κάθε περιόδου τήρησης	Η διεξαγωγή αυτών των πράξεων διακόπηκε προσωρινά μετά τις 13 Δεκεμβρίου 2011. **Διαδικασία:** Συγκέντρωση ημερήσιων καταθέσεων από τα πιστωτικά ιδρύματα μέσω δημοπρασίας ανταγωνιστικού επιτοκίου με ανώτατο επιτόκιο προσφορών ίσο προς το σταθερό επιτόκιο στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης.
3.2 Απορρόφηση ρευστότητας κάθε εβδομάδα ώστε να αντισταθμιστεί η επίπτωση στη συνολική ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος εξαιτίας του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων	**Συχνότητα:** Κάθε εβδομάδα, αρχής γενομένης από τις 18.5.2010. **Διαδικασία:** Συγκέντρωση καταθέσεων διάρκειας μίας εβδομάδος από τα πιστωτικά ιδρύματα μέσω δημοπρασίας ανταγωνιστικού επιτοκίου με ανώτατο επιτόκιο προσφορών ίσο προς το σταθερό επιτόκιο στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης.
3.3 Χορήγηση χρηματοδότησης με διάρκεια μίας ημέρας, στις 21 Δεκεμβρίου 2011 και 29 Φεβρουαρίου 2012 (ημερομηνίες διακανονισμού) αντιστοίχως	Στόχος αυτών των πράξεων ήταν η αποφυγή διακυμάνσεων της ρευστότητας λόγω του γεγονότος ότι στις 21 Δεκεμβρίου 2011 και στις 29 Φεβρουαρίου 2012 τα πιστωτικά ιδρύματα έπρεπε να εξοφλήσουν τα ποσά τα οποία είχαν αντλήσει μέσω της κύριας πράξης αναχρηματοδότησης την προηγούμενη εβδομάδα, ενώ εκ νέου άντληση χρηματοδότησης μέσω των πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης διάρκειας 36 μηνών ήταν δυνατή μόνο μετά την πάροδο μίας ημέρας.
4. Πράξεις για τη χορήγηση χρηματοδότησης σε δολάρια ΗΠΑ:	
4.1 Πράξεις διάρκειας μίας εβδομάδος 4.2 Πράξεις διάρκειας τριών μηνών	**Διαδικασία:** Δημοπρασία σταθερού επιτοκίου για τη χορήγηση ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ χωρίς ποσοτικό περιορισμό έναντι των εξασφαλίσεων που είναι αποδεκτές από το Ευρωσύστημα στις διάφορες πράξεις χορήγησης ευρώ.

* Ο πίνακας έχει καταρτιστεί με βάση στοιχεία και πληροφορίες διαθέσιμες μέχρι τέλος Μαρτίου του 2012.
** Αφαιρουμένων των εξοφλήσεων.

καταθέσεων[4] από 2% σε 1% από τα μέσα Ιανουαρίου του 2012, με σκοπό να αυξηθούν οι συναλλαγές στην αγορά χρήματος και να περιοριστούν οι ανάγκες των πιστωτικών ιδρυμάτων για άντληση χρηματοδότησης από το Ευρωσύστημα και κατ' επέκταση για κατοχή αποδεκτών εξασφαλίσεων.

Άλλο μέτρο το οποίο αποσκοπεί στην αύξηση των συναλλαγών στην αγορά χρήματος ήταν η προσωρινή διακοπή, από τα μέσα Δεκεμβρίου του 2011, της συγκέντρωσης στο Ευρωσύστημα καταθέσεων από τα πιστωτικά ιδρύματα μέσω δημοπρασίας την τελευταία ημέρα κάθε περιόδου τήρησης.

Επίσης, αποφασίστηκε προσωρινή διεύρυνση του συνόλου των τίτλων οι οποίοι γίνονται αποδεκτοί για την άντληση ρευστότητας από το Ευρωσύστημα. Συγκεκριμένα: Πρώτον, μειώθηκε η κατώτατη επιτρεπτή πιστωτική διαβάθμιση[5] για τους τίτλους οι οποίοι έχουν εκδοθεί έναντι ενυπόθηκων δανείων που χρηματοδοτούν την απόκτηση κατοικιών ή χορηγήσεων προς επιχειρήσεις μικρού και μεσαίου μεγέθους (asset-backed securities – ABS). Δεύτερον, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ επέτρεψε στις εθνικές κεντρικές τράπεζες, ως προσωρινή λύση, να αποδέχονται, με ευθύνη τους, πρόσθετα ενήμερα τραπεζικά δάνεια ως εξασφαλίσεις στις πράξεις κύριας και πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης και στην πάγια διευκόλυνση οριακής χρηματοδότησης.

Όσον αφορά τα εμπορεύσιμα χρεόγραφα, τα οποία έχουν εκδοθεί από το Ελληνικό Δημόσιο και εκείνα τα οποία καλύπτονται πλήρως από εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου, στις 28 Φεβρουαρίου του 2012 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ αποφάσισε προσωρινά να μη γίνονται αποδεκτά ως εξασφαλίσεις στις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος. Οι ανάγκες για ρευστότητα των αντισυμβαλλομένων του Ευρωσυστήματος οι οποίοι επηρεάστηκαν από αυτή την απόφαση ήταν δυνατόν να ικανοποιηθούν από τις οικείες εθνικές κεντρικές τράπεζες μέσω έκτακτης χρηματοδότησης. Ακολούθως, στις 8 Μαρτίου του 2012 οι τίτλοι αυτοί αποφασίστηκε να γίνονται και πάλι αποδεκτοί από το Ευρωσύστημα, δεδομένης της ενεργοποίησης των μέτρων για τη βελτίωση της ποιότητάς

4 Στο πλαίσιο του συστήματος υποχρεωτικών καταθέσεων, τα πιστωτικά ιδρύματα είναι υποχρεωμένα να τηρούν κατάθεση στο Ευρωσύστημα η οποία είναι έντοκη (και διαφορετική από τις καταθέσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων στο πλαίσιο της πάγιας διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων). Ειδικότερα, το επιτόκιο των υποχρεωτικών καταθέσεων ισούται προς το (σταθερό) επιτόκιο στις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης. Προκαθορίζονται περίοδοι τήρησης οι οποίες δεν συμπίπτουν με τους ημερολογιακούς μήνες, διαρκούν όμως περίπου 30 ημέρες. Το ύψος της υποχρεωτικής κατάθεσης, η οποία τηρείται στην οικεία εθνική κεντρική τράπεζα του υπόχρεου πιστωτικού ιδρύματος, δεν επιτρέπεται να υπολείπεται του γινομένου του συντελεστή υποχρεωτικών καταθέσεων (0,01 από 18 Ιανουαρίου 2012) επί το ύψος ενός υποσυνόλου του παθητικού του πιστωτικού ιδρύματος (λ.χ. εξαιρούνται οι υποχρεώσεις προς άλλα πιστωτικά ιδρύματα και οι υποχρεώσεις προς το Ευρωσύστημα) όπως έχει διαμορφωθεί την τελευταία ημέρα του προ-προηγούμενου μήνα. Εάν κατά μέσο όρο στη διάρκεια μιας περιόδου τήρησης η υποχρεωτική κατάθεση υπολείπεται του γινομένου που προαναφέρθηκε, η ΕΚΤ έχει τη δυνατότητα να επιβάλει ποινή στο πιστωτικό ίδρυμα. Η ευχέρεια τήρησης των υποχρεωτικών καταθέσεων *κατά μέσο όρο* στη διάρκεια της περιόδου τήρησης –ώστε το ύψος της υποχρεωτικής κατάθεσης του πιστωτικού ιδρύματος να επιτρέπεται να κυμαίνεται από ημέρα σε ημέρα– συντελεί υπό κανονικές συνθήκες στη σταθεροποίηση των επιτοκίων στην αγορά χρήματος. Επίσης, υπό κανονικές συνθήκες, το σύστημα υποχρεωτικών καταθέσεων διευκολύνει τον επηρεασμό των επιτοκίων στην αγορά χρήματος εκ μέρους της κεντρικής τράπεζας, καθώς συμβάλλει στη δημιουργία ελλείμματος ρευστότητας, πράγμα που σημαίνει ότι οι εμπορικές τράπεζες εξαρτώνται αναγκαστικά από την κεντρική τράπεζα για την άντληση χρηματοδότησης, και άρα επιβαρύνονται με το κόστος το οποίο συνεπάγονται τα επιτόκια που προσδιορίζει η κεντρική τράπεζα για την παροχή ρευστότητας – βλ. τον τόμο που έχει εκδώσει η ΕΚΤ (2011) με τίτλο *The monetary policy of the ECB*, σελ. 101-104. Βεβαίως, επί του παρόντος δεν επικρατούν κανονικές συνθήκες στην ενιαία αγορά χρήματος, γεγονός που επιβάλλει την απεριόριστη χορήγηση ρευστότητας από το Ευρωσύστημα προς τα πιστωτικά ιδρύματα, και άρα μετριάζει τη χρησιμότητα του συστήματος υποχρεωτικών καταθέσεων. Έτσι δημιουργήθηκαν τα περιθώρια για τη μείωση του σχετικού συντελεστή.

5 Η κατώτατη αποδεκτή πιστωτική διαβάθμιση για τους τίτλους οι οποίοι έχουν εκδοθεί έναντι κατεχόμενων περιουσιακών στοιχείων (asset-backed securities) είχε τεθεί, κατά το παρελθόν, σε ΑΑΑ κατά την έκδοση, η οποία ήταν δυνατό να μειωθεί σε Α –ή ισοδύναμη διαβάθμιση με βάση την εναρμονισμένη κλίμακα πιστωτικών διαβαθμίσεων του Ευρωσυστήματος– κατά την περίοδο μέχρι τη λήξη του τίτλου. Από 1ης Μαρτίου 2011 το Ευρωσύστημα απαιτούσε να είναι διαθέσιμες τουλάχιστον δύο πιστωτικές αξιολογήσεις από διαφορετικούς οίκους αξιολόγησης για όλους τους τίτλους στην εν λόγω ευρεία κατηγορία. Όσον αφορά τους τίτλους οι οποίοι εκδόθηκαν μετά την 1η Μαρτίου 2010, είχε καθοριστεί ότι οι διαθέσιμες δύο καλύτερες πιστωτικές αξιολογήσεις δεν έπρεπε να υπολείπονται των ελάχιστων επιτρεπτών πιστωτικών διαβαθμίσεων δηλ. ΑΑΑ κατά την έκδοση και Α κατόπιν. Με τη νέα απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ το Δεκέμβριο του 2011, η κατώτατη αποδεκτή πιστωτική διαβάθμιση για τους τίτλους οι οποίοι έχουν εκδοθεί αποκλειστικά έναντι ενυπόθηκων δανείων που χρηματοδοτούν την απόκτηση κατοικιών, είτε αποκλειστικά έναντι χορηγήσεων προς επιχειρήσεις μικρού και μεσαίου μεγέθους, γίνεται χαλαρότερη. Συγκεκριμένα, για να γίνουν αποδεκτοί ως εξασφαλίσεις τίτλοι σε αυτή την ειδική κατηγορία αρκεί κατά την έκδοση των τίτλων (αλλά και μετέπειτα) η δεύτερη καλύτερη μεταξύ των διαφορετικών πιστωτικών αξιολογήσεων τις οποίες τους έχουν αποδώσει οι διάφοροι οίκοι, να ισοδυναμεί τουλάχιστον με τη διαβάθμιση "Α" της εναρμονισμένης κλίμακας. Επισημαίνεται ότι με τη διαβάθμιση "Α" της εναρμονισμένης κλίμακας πιστωτικών διαβαθμίσεων του Ευρωσυστήματος ισοδυναμούν οι διαβαθμίσεις Α+/Α/Α-, τις οποίες χρησιμοποιούν οι οίκοι Fitch και Standard & Poor's και οι διαβαθμίσεις Α1/Α2/Α3, τις οποίες χρησιμοποιεί ο οίκος Moody's. Για την αποδοχή των εν λόγω τίτλων τίθενται και άλλες προϋποθέσεις όπως π.χ. ότι τα δάνεια έναντι των οποίων έχουν εκδοθεί οι τίτλοι πρέπει να είναι ενήμερα κατά το χρόνο έκδοσης των τίτλων κ.λπ.

τους. Τα μέτρα αυτά βασίζονται στην έκδοση ομολόγων ονομαστικής αξίας 35 δισεκ. ευρώ από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Αποφασίστηκε επίσης ότι η ελάχιστη επιτρεπτή πιστωτική διαβάθμιση δεν θα εφαρμοστεί προσωρινά στην περίπτωση που εμπορεύσιμα χρεόγραφα τα οποία έχουν εκδοθεί από το Ελληνικό Δημόσιο ή καλύπτονται πλήρως από εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου προσφέρονται ως ασφάλειες στο Ευρωσύστημα.

Αρχής γενομένης από τον Οκτώβριο του 2011, η ΕΚΤ και άλλες κεντρικές τράπεζες εκτός της ζώνης του ευρώ επανενεργοποίησαν την τακτική χορήγηση χρηματοδότησης σε δολάρια ΗΠΑ διάρκειας τριών μηνών, ενώ στο τέλος του Νοεμβρίου του 2011 ανακοίνωσαν μείωση του κόστους με το οποίο επιβαρύνονται τα πιστωτικά ιδρύματα (εκτός ΗΠΑ) για την άντληση ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ από την οικεία κεντρική τράπεζα μέσω πράξεων ανοικτής αγοράς. Όσον αφορά το Ευρωσύστημα, η μείωση αυτή επιτεύχθηκε με περιορισμό, κατά 50 μονάδες βάσης, της διαφοράς υπέρ το επιτόκιο της αγοράς, του ετήσιου κόστους με το οποίο επιβαρύνεται η ΕΚΤ για τα διαθέσιμα σε δολάρια ΗΠΑ που αποκτά από την Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ έναντι προσφοράς ευρώ, με βάση τη συμφωνία ανταλλαγής νομισμάτων την οποία έχουν συνάψει οι δύο κεντρικές τράπεζες. Ως επιτόκιο της αγοράς λαμβάνεται το σταθερό επιτόκιο στις συμφωνίες ανταλλαγής του επιτοκίου για καταθέσεις σε δολάρια ΗΠΑ διάρκειας μίας ημέρας (Overnight Index Swap). Ειδικότερα, επιλέγεται το σταθερό επιτόκιο στις συμφωνίες ανταλλαγής (του επιτοκίου μίας ημέρας) οι οποίες έχουν διάρκεια ανάλογη προς το χρονικό διάστημα για το οποίο ανταλλάσσονται δολάρια ΗΠΑ έναντι ευρώ μεταξύ Ομοσπονδιακής Τράπεζας και ΕΚΤ. Αντίστοιχη ρύθμιση έγινε και για τις λοιπές κεντρικές τράπεζες εκτός της ζώνης του ευρώ που έχουν συνάψει συμφωνίες ανταλλαγής νομισμάτων με την Ομοσπονδιακή Τράπεζα. Τα διαθέσιμα σε δολάρια ΗΠΑ τα οποία αποκτά η ΕΚΤ παρέχονται στους αντισυμβαλλομένους του Ευρωσυστήματος μέσω τακτικών δημοπρασιών με σταθερό επιτόκιο και χωρίς ποσοτικό περιορισμό στην προσφορά χρηματοδότησης —όπως δηλ. ισχύει και στις πράξεις ανοικτής αγοράς σε ευρώ— αλλά έναντι παροχής, εκ μέρους των αντισυμβαλλομένων, εξασφαλίσεων οι οποίες είναι αποδεκτές από το Ευρωσύστημα για τη χορήγηση χρηματοδότησης σε ευρώ.

Τα μη συμβατικά μέτρα νομισματικής πολιτικής παρέχουν ενισχυμένη πιστωτική στήριξη στην πραγματική οικονομία στη ζώνη του ευρώ. Διευκολύνουν τη χορήγηση δανείων από τις τράπεζες προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, μέσω της συμπλήρωσης και εξομάλυνσης της λειτουργίας της ενιαίας αγοράς χρήματος και άλλων διεθνών χρηματοπιστωτικών αγορών, προκειμένου να βελτιωθεί η ανακατανομή ρευστών διαθεσίμων μεταξύ των τραπεζών. Ορισμένα από τα εν λόγω μέτρα διευρύνουν τη διαθεσιμότητα για τα πιστωτικά ιδρύματα εξασφαλίσεων έναντι των οποίων επιτρέπεται να αντλήσουν χρηματοδότηση από το Ευρωσύστημα, εν όψει του ότι οι εντάσεις στις χρηματοπιστωτικές αγορές έχουν ως συνέπεια τη μείωση της αξίας πολλών από τους τίτλους που προσφέρονται ως ασφάλειες.

Η εφαρμογή των μη συμβατικών μέτρων κατέστησε δυνατή τη σημαντική αύξηση της άντλησης ρευστότητας από το Ευρωσύστημα εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων από τον Απρίλιο του 2011 μέχρι τα τέλη του έτους. Την περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του 2012 η άντληση ρευστότητας ακολούθησε καθοδική τάση, ωστόσο αυξήθηκε εκ νέου το Μάρτιο του 2012 και μέχρι τις αρχές Απριλίου παρέμενε αυξημένη.

Συγκεκριμένα, η συνολική άντληση ρευστότητας σε ευρώ αυξήθηκε από 480 δισεκ. ευρώ κατά μέσο όρο τον Απρίλιο του 2011 (δηλ. 5,1% του ΑΕΠ της ζώνης του ευρώ) σε 787 δισεκ. ευρώ το Δεκέμβριο του 2011 (δηλ. 8,4% του ΑΕΠ της ζώνης του ευρώ). Κατά μέσο όρο, το Μάρτιο του 2012 η άντληση ρευστότητας παρουσιάζεται περαιτέρω αυξημένη σε 1.207 δισεκ. ευρώ (12,6% του ΑΕΠ που προβλέπεται για το 2012 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή).

Εξάλλου, επισημαίνεται ότι η μείωση του συντελεστή υποχρεωτικών καταθέσεων είχε ως συνέπεια την αποδέσμευση ρευστών διαθεσίμων για τα Νομισματικά Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα (ΝΧΙ) στη ζώνη του ευρώ ύψους περίπου 100 δισεκ. ευρώ.

Παράλληλα, από τα μέσα Ιουνίου του 2011 άρχισε να παρατηρείται ταχεία αύξηση του υπολοίπου των καταθέσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων στη διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων του Ευρωσυστήματος. Συγκεκριμένα, οι καταθέσεις αυτές από 30 δισεκ. ευρώ κατά μέσο όρο το πρώτο εξάμηνο του 2011 αυξήθηκαν σε 323 δισεκ. ευρώ κατά μέσο όρο το Δεκέμβριο του 2011 και σε 783 δισεκ. ευρώ το Μάρτιο του 2012.

Η προαναφερθείσα αύξηση της άντλησης ρευστότητας από το Ευρωσύστημα εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων ήταν αναγκαία, καθώς με την πρόσφατη αναζωπύρωση της κρίσης χρέους εντάθηκαν οι περιορισμοί στη δυνατότητα της διατραπεζικής αγοράς να επιτελέσει την ανακατανομή ρευστών διαθεσίμων μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων με πλεόνασμα ρευστότητας και αυτών με αντίστοιχο έλλειμμα, οι οποίοι παρατηρούνται κατά το μάλλον ή ήττον από το θέρος του 2007. Τις δυσχέρειες στη λειτουργία της διατραπεζικής αγοράς εξάλλου υποδηλώνει και η αύξηση, όπως προαναφέρθηκε, των καταθέσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων στη σχετική πάγια διευκόλυνση του Ευρωσυστήματος.

Κατά το 2011, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ επανειλημμένως τόνισε ότι οι τράπεζες που έχουν περιορισμένες δυνατότητες άντλησης χρηματοδότησης από τη διατραπεζική αγορά πρέπει επειγόντως να αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους και να ενισχύσουν την κεφαλαιακή τους βάση.

Τα πιστωτικά ιδρύματα στη ζώνη του ευρώ συνάντησαν δυσκολίες και ως προς την άντληση διαθεσίμων σε δολάρια ΗΠΑ[6] από τους συνήθεις αντισυμβαλλομένους τους (πολλοί από τους οποίους εδρεύουν στις ΗΠΑ) μέσω της διεθνούς αγοράς, λόγω των ανησυχιών αυτών των αντισυμβαλλομένων σχετικά με τις επιπτώσεις της κρίσης χρέους στην ευρωστία των τραπεζών της ζώνης του ευρώ. Η εκδήλωση αυτών των δυσκολιών δημιούργησε την ανάγκη να ληφθούν, όπως προαναφέρθηκε, μέτρα για την αύξηση της διαθεσιμότητας και τη μείωση του κόστους της χρηματοδότησης των πιστωτικών ιδρυμάτων από το Ευρωσύστημα σε δολάρια ΗΠΑ.

Έτσι, η άντληση ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ από τα πιστωτικά ιδρύματα στη ζώνη του ευρώ, η οποία ήταν μηδενική τον Ιούλιο του 2011, αυξήθηκε σε 53 δισεκ. δολάρια κατά μέσο όρο το Δεκέμβριο του 2011, έφθασε στα 89 δισεκ. δολάρια κατά μέσο όρο το Φεβρουάριο, αλλά υποχώρησε σε 50 δισεκ. δολάρια το Μάρτιο του 2012. Συγκριτικά, το τελευταίο τρίμηνο του 2008 (δηλ. αμέσως μετά την κατάρρευση της τράπεζας Lehman Brothers) η άντληση δολαρίων ΗΠΑ από το Ευρωσύστημα ήταν πολύ μεγαλύτερη – ανερχόταν κατά μέσο όρο σε 242 δισεκ. δολάρια.

6 Πολλά πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν στη ζώνη του ευρώ πραγματοποιούν αγοραπωλησίες τίτλων σε δολάρια ΗΠΑ ή και δραστηριοποιούνται ευρύτερα στην αγορά δανείων στις ΗΠΑ, χορηγώντας δάνεια κ.ο.κ. Αυτά τα στοιχεία ενεργητικού, τα οποία είναι εκφρασμένα σε δολάρια ΗΠΑ, πρέπει να χρηματοδοτηθούν μέσω τακτικά ανανεούμενης άντλησης βραχυπρόθεσμων διαθεσίμων σε δολάρια ΗΠΑ, διαφορετικά το πιστωτικό ίδρυμα θα αναλάμβανε σημαντικό συναλλαγματικό κίνδυνο, βλ. Patrick McGuire and Goetz von Peter, "The US dollar shortage in global banking," *BIS Quarterly Review*, Μάρτιος 2009, σελ. 47-63. Επίσης βλ. Ingo Fender and Patrick McGuire, "European Banks' US dollar funding pressures," *BIS Quarterly Review*, Ιούνιος 2010, σελ. 57-64.

V Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

I ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

I.I ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟ 2011

Οι μακροοικονομικές εξελίξεις το 2011 ήταν δυσμενέστερες των προβλέψεων που είχαν γίνει τους πρώτους μήνες του 2011. Η ΕΛΣΤΑΤ εκτιμά (9 Μαρτίου 2012) ότι το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 6,9% το 2011 (α′ τρίμ.: -8,0%, β′ τρίμ.: -7,3%, γ′ τρίμ.: -5,0%, δ′ τρίμ.: -7,5%), μετά από μείωση κατά 3,5% το 2010 (βλ. Διάγραμμα V.1), ενώ η μεταβολή της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (σε σταθερές τιμές συντελεστών παραγωγής, δηλ. αφού αφαιρεθούν οι έμμεσοι φόροι και προστεθούν οι επιδοτήσεις) ήταν -6,7% (α′ τρίμ.: -8,1%, β′ τρίμ.: -6,5%, γ′ τρίμ.: -5,1%, δ′ τρίμ.: -7,1%).

Η διαφορά ανάμεσα στις πραγματοποιήσεις και τις προβλέψεις των περισσότερων οργανισμών (αρχικά για μείωση της τάξεως του 3% και αργότερα πλησίον του 4%), εντοπίζεται κυρίως στην υποεκτίμηση της μείωσης της τελικής εγχώριας ζήτησης (τόσο οι επενδύσεις όσο και η κατανάλωση —ιδιωτική και δημόσια— υποχώρησαν περισσότερο από ό,τι αναμενόταν), καθώς και στη μικρότερη της αναμενόμενης (θετική) συμβολή των καθαρών εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών. Οι αποκλίσεις αυτές οφείλονται, μεταξύ άλλων, στη λήψη νέων μέτρων αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής, στη διάχυτη αβεβαιότητα, στον εντονότερα (από ό,τι αναμενόταν) αρνητικό ρυθμό πιστωτικής επέκτασης (βλ. Κεφάλαιο Χ), καθώς και στην επιβράδυνση της ανάπτυξης διεθνώς (βλ. Κεφάλαιο ΙΙΙ).

Ελλείψει εποχικά διορθωμένων εθνικολογιστικών τριμηνιαίων στοιχείων, είναι δύσκολο να γίνουν ακριβείς εκτιμήσεις για την πορεία του ΑΕΠ από τρίμηνο σε τρίμηνο, ωστόσο από τους βραχυχρόνιους δείκτες προκύπτει ότι μεταξύ του δεύτερου και του τρίτου τριμήνου η οικονομική δραστηριότητα μειώθηκε μόνο οριακά, ενώ μεταξύ του τρίτου και του τελευταίου τριμήνου υπήρξε σημαντική επιδείνωση.

Διάγραμμα V.I Δείκτες οικονομικής δραστηριότητας

A. Ο σύνθετος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας που καταρτίζεται απο την Τράπεζα της Ελλάδος
(Ιανουάριος 2004 - Ιανουάριος 2012)

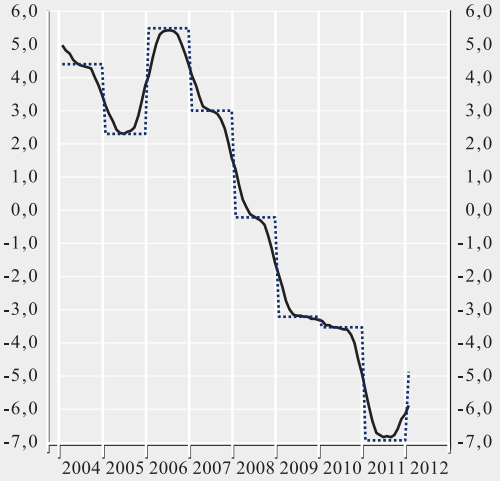

B. Ο σύνθετος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας που καταρτίζεται από την Τράπεζα της Ελλάδος και ο δείκτης οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ελλάδα
(Ιανουάριος 2004 - Μάρτιος 2012)

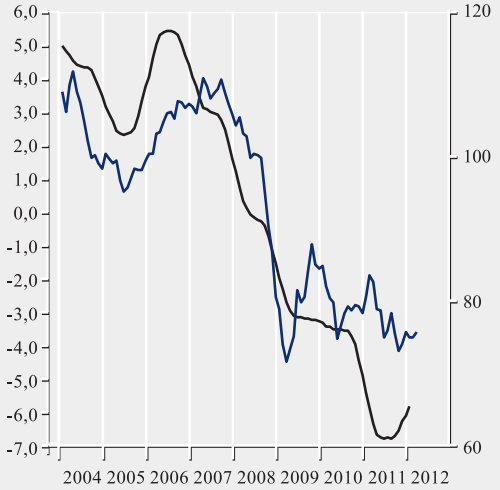

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος (για το σύνθετο δείκτη, καθώς και για το ΑΕΠ του 2012), ΕΛΣΤΑΤ (για το ΑΕΠ 2004 - 2011) και Ευρωπαϊκή Επιτροπή (για το δείκτη οικονομικού κλίματος).

1 Μηνιαίοι ρυθμοί εκατοστιαίας μεταβολής, που έχουν αναχθεί σε ετήσια βάση.
2 Ετήσιος ρυθμός.
3 Μηνιαία στοιχεία.

Πίνακας V.1 Ακαθάριστη δαπάνη της οικονομίας και ακαθάριστο εγχώριο προϊόν

(σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2005)

	Αξία σε εκατ. ευρώ	Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
1. Ιδιωτική κατανάλωση	134.725	4,3	3,7	4,0	-1,3	-3,6	-7,1
2. Δημόσια κατανάλωση	34.937	2,3	7,6	-2,1	4,8	-7,2	-9,1
3. Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου	40.020	20,4	5,4	-6,7	-15,2	-15,0	-20,7
3.1 Κατασκευές	25.156	22,7	-8,9	-12,7	-10,0	-12,2	-21,4
3.2 Εξοπλισμός	13.043	15,6	37,0	1,3	-24,0	-20,0	-22,1
3.2 Λοιπές	1.821	24,4	-10,2	-4,2	15,8	-7,1	-7,0
4. Εγχώρια τελική ζήτηση[1]	209.682	7,0	4,7	0,7	-3,1	-6,3	-9,6
5. Αποθέματα και στατιστικές διαφορές (% του ΑΕΠ)	1.302	0,5	1,6	1,2	-1,7	-1,3	-0,1
6. Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	44.807	3,1	6,9	3,0	-19,5	4,2	-0,3
6.1 Εξαγωγές αγαθών	20.490	5,1	4,1	-0,4	-15,7	5,4	3,6
6.2 Εξαγωγές υπηρεσιών	24.317	1,4	9,5	5,9	-22,5	3,2	-3,8
7. Τελική ζήτηση	255.790	6,2	5,9	0,8	-8,0	-4,4	-7,2
8. Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	62.741	8,2	14,6	3,3	-20,2	-7,2	-8,1
8.1 Εισαγωγές αγαθών	51.875	7,9	15,3	1,5	-21,0	-10,7	-7,1
8.2 Εισαγωγές υπηρεσιών	10.866	9,8	11,6	12,3	-16,5	7,0	-11,6
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές	**193.050**	**5,5**	**3,0**	**-0,2**	**-3,2**	**-3,5**	**-6,9**
		Συμβολή στη μεταβολή του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (εκατοστιαίες μονάδες)					
1. Ιδιωτική κατανάλωση		2,99	2,58	2,78	-0,91	-2,68	-5,25
2. Δημόσια κατανάλωση		0,41	1,34	-0,39	0,87	-1,39	-1,71
3. Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου		4,24	1,28	-1,62	-3,43	-2,98	-3,63
3.1 Κατασκευές		2,95	-1,35	-1,70	-1,18	-1,33	-2,12
3.2 Εξοπλισμός		1,05	2,74	0,12	-2,40	-1,56	-1,43
3.3 Λοιπές		0,23	-0,11	-0,04	0,15	-0,08	-0,08
4. Εγχώρια τελική ζήτηση[1]		7,64	5,17	0,80	-3,47	-7,08	-10,57
5. Αποθέματα και στατιστικές διαφορές		-0,13	1,13	-0,44	-2,81	0,42	1,27
6. Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών		0,72	1,57	0,71	-4,73	0,85	-0,07
6.1 Εξαγωγές αγαθών		0,54	0,43	-0,05	-1,67	0,50	0,37
6.2 Εξαγωγές υπηρεσιών		0,18	1,14	0,75	-3,07	0,35	-0,44
7. Τελική ζήτηση		8,22	7,88	1,07	-11,01	-5,81	-9,37
8. Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών		2,68	4,88	1,23	-7,76	-2,30	-2,47
8.1 Εισαγωγές αγαθών		2,13	4,20	0,45	-6,57	-2,72	-1,68
8.2 Εισαγωγές υπηρεσιών		0,55	0,68	0,78	-1,18	0,43	-0,79
9. Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών (καθαρές εξαγωγές)		-1,96	-3,31	-0,52	3,03	3,14	2,39
ΑΕΠ σε αγοραίες τιμές		**5,5**	**3,0**	**-0,2**	**-3,2**	**-3,5**	**-6,9**

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Εθνικοί Λογαριασμοί, προσωρινά στοιχεία για τα έτη 2006-2011, Μάρτιος 2012.
1 Δεν περιλαμβάνονται αποθέματα και στατιστικές διαφορές.

Πίνακας V.2 Δείκτες καταναλωτικής ζήτησης (2009-2012)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	2009	2010	2011	2012 (διαθέσιμη περίοδος)
Όγκος λιανικού εμπορίου (εκτός καυσίμων και λιπαντικών)	-9,3	-6,9	-8,7	-10.2 (Ιαν.)
Είδη διατροφής-ποτά-καπνός[1]	-6,1	-5,5	-6,0	-8,8 (»)
Ένδυση-υπόδηση	1,4	-11,4	-18,8	-19,9 (»)
Έπιπλα-ηλεκτρικά είδη-οικιακός εξοπλισμός	-15,3	-12,7	-15,7	-10,4 (»)
Βιβλία-χαρτικά-λοιπά είδη	-24,0	-4,3	-5,2	-11,9 (»)
Έσοδα από ΦΠΑ (σταθερές τιμές)	-10,2	0,1	-5,9	-15,6 (Ιαν.-Φεβρ.)
Δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στο λιανικό εμπόριο	-21,4	-26,4	-0,5	-15,0 (Ιαν.-Μάρτ.)
Νέες κυκλοφορίες Ι.Χ. επιβατικών αυτοκινήτων	-17,4	-37,2	-29,8	-36,0 (» »)
Φορολογικά έσοδα από τέλη κινητής τηλεφωνίας[2]	13,2	37,1	-16,8	-6,2 (Ιαν.-Φεβρ.)
Τραπεζική χρηματοδότηση της κατανάλωσης[3]	2,0 (Δεκ.)	-4,2 (Δεκ.)	-6,4 (Δεκ.)	-6,8 (Φεβρ.)

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (λιανικό εμπόριο, αυτοκίνητα), Υπουργείο Οικονομικών (έσοδα ΦΠΑ, τέλη κινητής τηλεφωνίας), ΙΟΒΕ (προσδοκίες), Τράπεζα της Ελλάδος (χρηματοδότηση κατανάλωσης).
1 Περιλαμβάνει τα μεγάλα καταστήματα τροφίμων και τα ειδικευμένα καταστήματα τροφίμων-ποτών-καπνού.
2 Πάγια μηνιαία τέλη ανά σύνδεση έως τον Ιούλιο του 2009. Από τον Αύγουστο του 2009 νέο κλιμακούμενο τέλος συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας και τέλος καρτοκινητής τηλεφωνίας.
3 Περιλαμβάνονται τα δάνεια και τα τιτλοποιημένα δάνεια. Οι ρυθμοί μεταβολής υπολογίζονται αφού ληφθούν υπόψη οι αναταξινομήσεις δανείων, οι διαγραφές δανείων, οι διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών και η μεταβίβαση δανείων σε εγχώρια θυγατρική εταιρία παροχής πιστώσεων το 2009.

Από την πλευρά της **δαπάνης** (βλ. Πίνακα V.1), τη μεγαλύτερη συμβολή στην υποχώρηση του ΑΕΠ είχαν η **ιδιωτική κατανάλωση** (μειώθηκε κατά 7,1% σε σταθερές τιμές, συμβάλλοντας κατά 5,3 εκατοστιαίες μονάδες στη μείωση του ΑΕΠ) και οι **επενδύσεις** (μειώθηκαν κατά 20,7%, συμβάλλοντας κατά 3,6 εκατ. μονάδες στη μείωση του ΑΕΠ). Η μείωση της **δημόσιας κατανάλωσης** κατά 9,1% συνέβαλε κατά 1,7 εκατ. μονάδα στην υποχώρηση του ΑΕΠ. Οι ανωτέρω μειώσεις εν μέρει αντισταθμίστηκαν από τη θετική συμβολή (κατά 2,4 εκατ. μονάδες) που είχε η μεταβολή του **πραγματικού εξωτερικού ισοζυγίου** (δηλ. των καθαρών εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών) και η οποία οφειλόταν κυρίως στη σημαντική μείωση (κατά 8,1%) των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, καθώς και στην άνοδο των εξαγωγών αγαθών κατά 3,6%. Οι εξαγωγές υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 3,8%, λόγω της μείωσης των ναύλων για θαλάσσιες μεταφορές εμπορευμάτων (βλ. Κεφάλαιο VIII).

Η μείωση της **ιδιωτικής κατανάλωσης** αποτυπώνεται στη σημαντική μείωση του όγκου λιανικών πωλήσεων κατά 10,2% (ο όγκος των λιανικών πωλήσεων μη συμπεριλαμβανομένων των καυσίμων μειώθηκε κατά 8,7%), του αριθμού των νέων Ι.Χ. επιβατικών αυτοκινήτων που τέθηκαν σε κυκλοφορία κατά 29,8% (βλ. Πίνακα V.2 και Διάγραμμα V.2), καθώς και της ζήτησης υπηρεσιών (βλ. παρακάτω).

Η υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης αποδίδεται κυρίως στη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος, όπως διαμορφώθηκε λόγω της απώλειας θέσεων εργασίας (βλ. Κεφάλαιο VI), της μείωσης των μισθών (βλ. Κεφάλαιο VII) και της αύξησης των τιμών, αλλά και στην ιδιαίτερα **αυξημένη ανησυχία για τις προοπτι-**

Διάγραμμα V.2 Δείκτες καταναλωτικής ζήτησης

A. Όγκος λιανικού εμπορίου και επιχειρηματικές προσδοκίες[1]
(Ιανουάριος 2006 - Μάρτιος 2012)

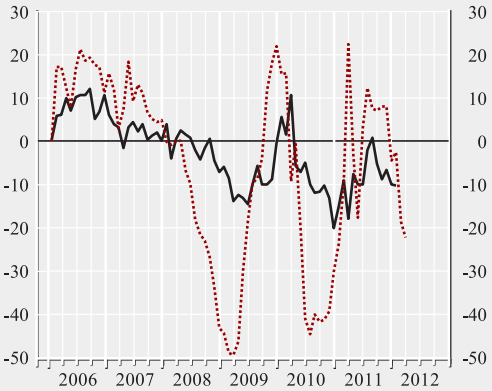

B. Νέες κυκλοφορίες Ι.Χ. επιβατικών αυτοκινήτων[1]
(Ιανουάριος 2006 - Μάρτιος 2012)

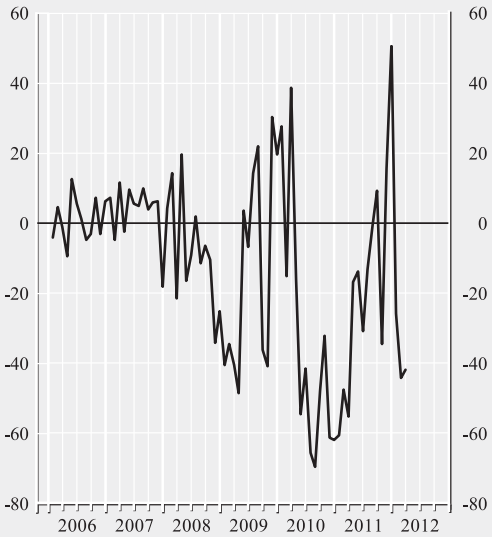

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (για το λιανικό εμπόριο και τα αυτοκίνητα) και ΙΟΒΕ (για τις προσδοκίες). Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις πωλήσεις και το ύψος των αποθεμάτων, καθώς και τις προβλέψεις για την επιχειρηματική δραστηριότητα στο επόμενο τρίμηνο.
1 Εκατοστιαίες μεταβολές έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους.

κές της απασχόλησης και τα **μελλοντικά εισοδήματα**.[1] Ενδεικτικά σημειώνεται ότι το 2011 η άνοδος της τιμής των καυσίμων κατά 18,8% (βλ. Κεφάλαιο VII) συνοδεύθηκε από υποχώρηση της ζήτησης καυσίμων κατά 16,5%, ενώ η υποχώρηση των τιμών των ειδών ένδυσης και υπόδησης (κατά 0,5%) δεν ήταν αρκετή ώστε να οδηγήσει σε αύξηση του όγκου των πωλήσεων, αλλά αντίθετα παρατηρήθηκε σημαντική μείωση (18,8%) του όγκου πωλήσεων των ειδών αυτών λόγω του περιορισμού των εισοδημάτων.

Για το 2011, τα εθνικολογιστικά στοιχεία δείχνουν μείωση, σε τρέχουσες τιμές, της **συνολικής μισθολογικής δαπάνης** (περιλαμβανομένων των εργοδοτικών ασφαλιστικών εισφορών) κατά 10,2%. Καθώς μειώθηκε σημαντικά η απασχόληση, η **μισθολογική δαπάνη ανά μισθωτό** μειώθηκε κατά 3,1% (σωρευτικά την τελευταία διετία η μείωση της μισθολογικής δαπάνης ανά μισθωτό σε ονομαστικές τιμές ανήλθε σε 6,4%).[2] Το 2011, η μεγαλύτερη υποχώρηση στις αμοιβές ανά μισθωτό καταγράφηκε στον κλάδο των κατασκευών και στον κλάδο "ενημέρωση και επικοινωνία" (που περιλαμβάνει εκδοτικές δραστηριότητες, τηλεπικοινωνία, δραστηριότητες σχετικές με τον προγραμματισμό Η/Υ κ.λπ.). Το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα επηρεάστηκε επίσης από τη σημαντική αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης, καθώς και την άνοδο των τιμών.

1 Είναι χαρακτηριστικό ότι, σύμφωνα με το δείκτη καταναλωτικής εμπιστοσύνης τον οποίο δημοσιεύει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή βάσει δειγματοληπτικής έρευνας που διεξάγει στα νοικοκυριά το ΙΟΒΕ, οι Έλληνες καταναλωτές είναι *οι πλέον απαισιόδοξοι στην ΕΕ* ως προς την προοπτική της ανεργίας και τη γενική οικονομική κατάσταση της χώρας τους το επόμενο 12μηνο. Το Μάρτιο του 2012 η διαφορά μεταξύ του ποσοστού των καταναλωτών που εκτιμά ότι η ανεργία θα αυξηθεί έναντι του ποσοστού που εκτιμά ότι θα μειωθεί ήταν 87,5 στην Ελλάδα – τιμή κατά πολύ υψηλότερη από το μέσο όρο στη ζώνη του ευρώ (34,7), αλλά και τις άλλες χώρες που βρίσκονται σε πρόγραμμα μηχανισμού στήριξης (Ιρλανδία: 20,1, Πορτογαλία: 73,2). Σημειώνεται ωστόσο ότι η τιμή του Μαρτίου αποτελεί βελτίωση έναντι της χαμηλότερης ιστορικά τιμής 92,9 του Δεκεμβρίου του 2011. Η διαφορά μεταξύ του ποσοστού των καταναλωτών που εκτιμά ότι η γενικότερη οικονομική κατάσταση θα επιδεινωθεί έναντι εκείνων που εκτιμά ότι θα βελτιωθεί είναι 76,9 – τιμή κατά πολύ υψηλότερη έναντι της αντίστοιχης για τη ζώνη του ευρώ (21,0). Και σ' αυτή την περίπτωση, η τιμή του Μαρτίου είναι βελτιωμένη έναντι της ιστορικά χαμηλής τιμής 88,7 του Οκτωβρίου του 2011. Σημειώνεται τέλος ότι οι Έλληνες καταναλωτές εμφανίζονται συστηματικά πιο απαισιόδοξοι από τους άλλους Ευρωπαίους (ενδεικτικά, στο διάστημα 2000-2008 η μέση τιμή του ισοζυγίου των προσδοκιών για άνοδο της ανεργίας ήταν 40,0 στην Ελλάδα έναντι 19,0 στη ζώνη του ευρώ).

2 Σημειώνεται εδώ ότι η μεταβολή αυτή υποεκτιμά τη μείωση του τυπικού μέσου μισθού των απασχολουμένων, καθώς τα περισσότερα άτομα που έχασαν τη θέση εργασίας τους ήταν χαμηλόμισθοι. Έτσι αυξήθηκε η συμμετοχή των ατόμων με μεσαίες και υψηλές αποδοχές στο σύνολο των απασχολουμένων μισθωτών, με αυξητική επίδραση στο μέσο επίπεδο των αποδοχών η οποία αντιστάθμισε ένα μέρος της μείωσης των μισθών εξαιτίας της ακολουθούμενης πολιτικής και της κρίσης.

Πίνακας V.3 Δείκτες επενδυτικής ζήτησης (2009-2012)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές[1])

	2009	2010	2011	2012 (διαθέσιμη περίοδος)
Παραγωγή κεφαλαιακών αγαθών	-22,5	-22,1	-11,7	-7,7 (Ιαν.)
Βαθμός χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού στη βιομηχανία παραγωγής κεφαλαιακών αγαθών	(73,4)	(66,1)	(62,7)	(56,3) (Ιαν.-Μάρτ.)
Τραπεζική χρηματοδότηση των εγχώριων επιχειρήσεων[2]	5,1 (Δεκ.)	1,1 (Δεκ.)	-2,0 (Δεκ.)	-2,7 (Φεβρ.)
Εκταμιεύσεις Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)[3]	-2,8	-11,3	-17,1	-25,0 (Ιαν.-Φεβρ.)
Δείκτης παραγωγής στις κατασκευές (σταθερές τιμές)	-17,5	-31,6	-28,0	...
Όγκος νέων οικοδομών και προσθηκών βάσει αδειών	-26,5	-23,3	-37,7	...
Παραγωγή τσιμέντου	-21,4	-14,3	-37,8	-58,8 (Ιαν.)
Δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις κατασκευές	-31,4	-27,4	-27,8	25,6 (Ιαν.-Μάρτ.)
Τραπεζική χρηματοδότηση του οικισμού[4]	3,7 (Δεκ.)	-0,3 (Δεκ.)	-2,9 (Δεκ.)	-3,2 (Φεβρ.)

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (παραγωγή κεφαλαιακών αγαθών, όγκος οικοδομών, παραγωγή τσιμέντου, παραγωγή στις κατασκευές), ΙΟΒΕ (βαθμός χρησιμοποίησης, προσδοκίες), Τράπεζα της Ελλάδος (χρηματοδότηση επιχειρήσεων, οικισμού και εκταμιεύσεις ΠΔΕ).
1 Με εξαίρεση το βαθμό χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού στη βιομηχανία παραγωγής κεφαλαιακών αγαθών (ποσοστά %).
2 Περιλαμβάνονται τα δάνεια, τα εταιρικά ομόλογα, καθώς και τα τιτλοποιημένα δάνεια και τα τιτλοποιημένα εταιρικά ομόλογα. Από τον Ιούνιο του 2010 δεν περιλαμβάνονται τα δάνεια προς τους ελεύθερους επαγγελματίες, τους αγρότες και τις ατομικές επιχειρήσεις. Οι ρυθμοί μεταβολής υπολογίζονται αφού ληφθούν υπόψη οι αναταξινομήσεις δανείων, οι διαγραφές δανείων, οι διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών, καθώς και τα εταιρικά ομόλογα και τα δάνεια που μεταβίβασαν τα πιστωτικά ιδρύματα σε θυγατρικές τους τράπεζες εκτός Ελλάδος και σε εγχώρια θυγατρική εταιρία παροχής πιστώσεων το 2009.
3 Από το 2012 τα στοιχεία αφορούν πραγματικές πληρωμές και όχι πιστώσεις του λογαριασμού δημοσίων επενδύσεων.
4 Περιλαμβάνονται τα δάνεια και τα τιτλοποιημένα δάνεια. Οι ρυθμοί μεταβολής υπολογίζονται αφού ληφθούν υπόψη οι αναταξινομήσεις δανείων, οι διαγραφές δανείων, οι διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών και η μεταβίβαση δανείων σε εγχώρια θυγατρική εταιρία παροχής πιστώσεων το 2009.

Το 2011 οι συνολικές (δημόσιες και ιδιωτικές) **ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου** μειώθηκαν (σε σταθερές τιμές 2005) κατά 20,7%, όπως προαναφέρθηκε. Η μείωση αντανακλά κυρίως τη μεγάλη υποχώρηση των επενδύσεων σε κατοικίες (-23,6%, συμβολή -6,7 εκατ. μονάδες στη μεταβολή των ακαθάριστων επενδύσεων πάγιου κεφαλαίου),[3] σε μέσα μεταφοράς (-38,9%, συμβολή -6,5 εκατ. μονάδες) και σε έργα υποδομών (-19,1%, συμβολή -5,4 εκατ. μονάδες). Μετά τη συνεχή και σημαντική μείωσή τους κάθε έτος από το 2007 και μετά, οι επενδύσεις σε κατοικίες βρίσκονται (σε σταθερές τιμές) 68,7% χαμηλότερα από ό,τι το 2006 (και 45,5% χαμηλότερα από ό,τι το 2000), ενώ πλέον αποτελούν μόνο το 28% του συνόλου των επενδύσεων, έναντι 43,9% κατά μέσο όρο την περίοδο 2000-2006.

Οι **επιχειρήσεις αναφέρουν ως αιτίες της μείωσης των δαπανών για επενδύσεις το 2011** την αρνητική επίδραση της οικονομικής πολιτικής, την αύξηση της φορολογίας των κερδών, την περιορισμένη διαθεσιμότητα και το υψηλό κόστος των κεφαλαίων και το (χαμηλό) επίπεδο των κερδών τους.[4] Την έλλειψη κεφαλαίων επιβεβαιώνει και η σημαντική επιβράδυνση του ετήσιου ρυθμού πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις (το Δεκέμβριο του 2011 ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις βρισκόταν κοντά στο -2%, βλ. Πίνακα V.3 και Κεφάλαιο Χ). Η Έρευνα για τις Τραπεζικές Χορηγήσεις (που καλύπτει και τις επιχειρήσεις, βλ. και Κεφάλαιο Χ) δείχνει ότι το τελευταίο τρίμηνο του 2011 ο περιορισμός της πιστωτικής επέκτασης μπορεί να αποδοθεί και στην υιοθέτηση αυστηρότερων πιστοδοτικών κριτηρίων εκ μέρους των τραπεζών. Επίσης, ο όγκος νέων οικοδομών και προσθηκών βάσει αδειών (προπορευόμενος δείκτης της ιδιωτικής κατασκευαστικής δρα-

3 Την εικόνα επιβεβαιώνουν και τα στοιχεία για τα στεγαστικά δάνεια (βλ. Πίνακα V.3), το υπόλοιπο των οποίων το Δεκέμβριο του 2011 ήταν κατά 2,9% χαμηλότερο από ό,τι το Δεκέμβριο του 2010.
4 Βλ. ΙΟΒΕ, *Δελτίο αποτελεσμάτων της έρευνας επενδύσεων στη βιομηχανία*, Έρευνα Οκτωβρίου-Νοεμβρίου 2011, 28.2.2012.

Πίνακας V.4 Δείκτες δραστηριότητας στον τομέα των υπηρεσιών (2009-2012)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	2009	2010	2011	2012 (διαθέσιμη περίοδος)
Δείκτες κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες				
Εμπορία αυτοκινήτων-μοτοσικλετών	-15,7	-36,5	-26,6	...
Χονδρικό εμπόριο	-8,9	-5,9	-13,4	...
Τηλεπικοινωνίες	-8,9	-11,3	-8,9	...
Χερσαίες μεταφορές	-31,5	-18,1	-1,7	...
Θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές μεταφορές	-22,8	-8,5	-2,7	...
Αεροπορικές μεταφορές	-11,7	-7,0	-0,9	...
Αποθήκευση και υποστηρικτικές προς τις μεταφορές δραστηριότητες	-32,2	-10,8	-7,9	...
Ταξιδιωτικά πρακτορεία και λοιπές δραστηριότητες	-9,9	-24,5	-35,3	...
Τουρισμός (υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης)	-9,1	-8,2	-7,4	...
Νομικές-λογιστικές δραστηριότητες και υπηρεσίες παροχής συμβουλών διαχείρισης	-12,4	-7,3	-3,5	...
Δραστηριότητες αρχιτεκτόνων-μηχανικών	-18,6	-20,4	-19,2	...
Υπηρεσίες διαφήμισης και έρευνας αγοράς	-18,4	-23,8	-21,1	...
Υπηρεσίες ενημέρωσης και επικοινωνίας	...	...	...	...
– Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις	1,4	-6,6	-28,4	...
– Δραστηριότητες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	-6,7	-2,1	-27,1	...
Επιβατική κίνηση				
Επιβάτες Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών	-1,5	-5,0	-6,3	-10,9 (Ιαν.-Φεβρ.)
Επιβάτες Aegean Airlines[1]	9,9	-5,1	4,2	...
Επιβατική κίνηση Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς (ΟΛΠ)	-3,8	-6,0	-0,8	-26,9 (Ιαν.)
Δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις υπηρεσίες	-28,3	-9,3	-2,9	-7,9 (Ιαν.-Μάρτ.)

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (δείκτες κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες), ΔΑΑ, Aegean Airlines, ΟΛΠ και ΙΟΒΕ (προσδοκίες).
1 Περιλαμβάνονται και οι ναυλωμένες πτήσεις (charter).

στηριότητας – βλ. Πίνακα V.3 και Διάγραμμα V.5 στο Τμήμα 2 του παρόντος κεφαλαίου) μειώθηκε κατά 37,7% το 2011.

Η μείωση των επενδύσεων για τέταρτο συνεχόμενο έτος επηρεάζει τόσο το τρέχον ΑΕΠ όσο και το ρυθμό μεταβολής του δυνητικού προϊόντος. Ωστόσο, είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι οι επενδύσεις σε εξοπλισμό, οι οποίες λόγω της ενσωματωμένης τεχνολογίας συμβάλλουν και στην άνοδο της συνολικής παραγωγικότητας της οικονομίας, δεν έχουν μειωθεί τα τελευταία χρόνια στον ίδιο βαθμό με τις επενδύσεις σε κατοικίες.[5]

Η υποχώρηση της κατανάλωσης και των επενδύσεων είχε αποτέλεσμα τη συρρίκνωση των **εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών**, οι οποίες το 2011 υποχώρησαν κατά 8,1% σε σύγκριση με το 2010. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στην υποχώρηση των εισαγωγών αγαθών κατά 7,1% (συμβολή 1,7 εκατ. μονάδες), ενώ οι εισαγωγές υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 11,6% (συμβολή 0,8 της εκατ. μονάδας).[6]

5 Ειδικότερα σημειώνεται ότι το 2011 οι επενδύσεις σε μεταλλικά προϊόντα και μηχανήματα είναι σε σταθερές τιμές κατά 14,4% υψηλότερες από ό,τι το 2000.
6 Οι εισαγωγές υπηρεσιών αντιστοιχούν περίπου στο 20% των συνολικών εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών.

Τα εθνικολογιστικά στοιχεία δείχνουν άνοδο των **εξαγωγών αγαθών (+3,6%)** αλλά μείωση των **εξαγωγών υπηρεσιών (-3,8%)** το 2011, με αποτέλεσμα το σύνολο των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών να παραμείνει περίπου σταθερό (-0,3%). Οι λόγοι για την εικόνα αυτή παρουσιάζονται αναλυτικά στο Κεφάλαιο VIII.

Όσον αφορά τις εξελίξεις από την **πλευρά της προσφοράς**, το προϊόν μειώθηκε **σε όλους τους τομείς με εξαίρεση τον πρωτογενή**. Στη μείωση του συνολικού προϊόντος συνετέλεσε περισσότερο ο τομέας των υπηρεσιών, λόγω της σημαντικής υποχώρησης της προστιθέμενης αξίας που παράγει καθώς και του μεγάλου μεριδίου του στην οικονομία.

Η **ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του τριτογενούς τομέα (υπηρεσίες)** μειώθηκε για τρίτο κατά σειρά έτος το 2011 (-5,9% σε σταθερές τιμές), συμβάλλοντας κατά 4,6 εκατοστιαίες μονάδες στη μεταβολή της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (-6,7%). Σημαντική υποχώρηση σημειώθηκε στους κλάδους εμπορίου, ξενοδοχείων-εστιατορίων και μεταφορών-αποθήκευσης (-7,7%), στην ενημέρωση και επικοινωνία (-9,5%) και στις χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες (-9,0%).[7] Επίσης μείωση παρουσιάζει και ο κύκλος εργασιών σε όλους τους κλάδους του τομέα (βλ. Πίνακα V.4). Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις υπηρεσίες (εκτός λιανικού εμπορίου και τραπεζών) μετά από τέσσερα χρόνια συνεχούς μείωσης (από το 2008) διαμορφώθηκε το 2011 στο ιστορικά χαμηλό επίπεδο των 61,7 μονάδων.

Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της **βιομηχανίας**, περιλαμβανομένης και της ενέργειας, το 2011 υποχώρησε κατά 9,1% (έναντι μείωσης κατά 5,0% το 2010) συμβάλλοντας κατά 1,1 εκατοστιαία μονάδα στη μείωση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας. Ανάλογη ήταν η συμβολή του κλάδου των κατασκευών – ενώ το μερίδιό του στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία είναι πολύ μικρότερο από ό,τι της βιομηχανίας (4,5% έναντι 13,5%), καταγράφηκε πολύ σημαντική πτώση της δραστηριότητας (-17,9%).

Διάγραμμα V.3 Παραγωγή και επιχειρηματικές προσδοκίες στη μεταποίηση (Ιανουάριος 2006 - Μάρτιος 2012)

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (για την παραγωγή) και ΙΟΒΕ (για τις προσδοκίες). Ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τη συνολική ζήτηση και το ύψος των αποθεμάτων, καθώς και τις προβλέψεις για την παραγωγή στους επόμενους 3-4 μήνες.

7 Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Οικονομικών (εφημ. Εξπρές 29 Ιαν. 2012) τη διετία 2010-2011 περίπου 368.000 επιτηδευματίες, επιχειρήσεις και ελεύθεροι επαγγελματίες (από τους συνολικά 1.000.572 που το 2009 είχαν ενεργό μητρώο στην εφορία) διέκοψαν τη λειτουργία της έδρας τους (μαζί με τα υποκαταστήματα ο συνολικός αριθμός φτάνει τις 432.309).

Πίνακας V.5 Βιομηχανική παραγωγή

(2005=100)

	Συντελεστές στάθμισης έτους 2005		Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές μέσου επιπέδου δεικτών			Επίπεδο 2011 (2005=100)
			2009	2010	2011	
Βιομηχανία	**100,0**		**-9,4**	**-5,9**	**-8,6**	**77,2**
1. Ορυχεία-Λατομεία	***6,1***	***100,0***	***-11,8***	***-6,5***	***-0,4***	***75,9***
Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη		56,6	-2,3	-13,1	5,9	85,4
Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου		1,9	31,2	42,5	-24,3	89,2
Εξόρυξη μεταλλευμάτων		9,1	-23,3	16,2	18,5	88,0
Άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες		32,4	-27,7	-0,1	-17,1	55,2
2. Μεταποίηση	***69,8***	***100,0***	***-11,2***	***-5,1***	***-9,6***	***75,7***
Τρόφιμα		18,2	-2,7	-4,1	-4,5	92,3
Ποτά		6,0	-4,8	-7,6	-9,4	87,3
Καπνός		1,9	-2,7	-17,5	10,5	82,4
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες		3,1	-27,8	-20,6	-21,8	32,8
Είδη ένδυσης		3,4	-23,6	-23,1	-25,4	36,1
Δέρμα-είδη υπόδησης		0,6	-14,9	-36,9	-14,5	42,7
Ξύλο και φελλός		1,2	-27,3	9,4	2,5	61,9
Χαρτί και προϊόντα από χαρτί		2,3	-3,0	-3,4	-8,5	86,1
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων		1,9	-11,3	-14,1	-24,6	57,1
Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα		11,3	-0,1	5,7	-14,5	94,7
Χημικά προϊόντα		5,3	-14,6	1,5	-4,3	81,0
Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και σκευάσματα		2,5	18,3	2,4	-0,5	152,8
Προϊόντα από ελαστική και πλαστική ύλη		4,2	-13,7	-7,0	-7,2	79,2
Μη μεταλλικά ορυκτά		10,3	-24,2	-14,2	-36,2	37,9
Βασικά μέταλλα		8,0	-17,9	12,0	6,4	98,5
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων		5,1	-17,7	0,2	-4,8	75,9
Ηλεκτρονικοί υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα		1,2	-42,2	-26,6	-17,1	25,4
Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός		3,0	-20,1	-4,1	-12,1	69,5
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού		2,1	-27,0	-21,0	-8,0	59,7
Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα, ημιρυμουλκούμενα		0,8	-13,3	-1,6	-30,2	50,0
Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών		1,6	-18,6	-35,1	-43,5	31,0
Έπιπλα		1,5	-27,2	-19,0	-20,6	49,9
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες		0,5	-12,5	-10,5	-13,5	55,7
Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού		4,1	-15,2	-22,8	-4,9	55,2
3. Ηλεκτρισμός	***20,8***	***100,0***	***-4,2***	***-9,2***	***-8,8***	***78,4***
4. Παροχή νερού	***3,3***	***100,0***	***-3,1***	***0,7***	***-1,7***	***101,9***
Βιομηχανία	**100,0**		**-9,4**	**-5,9**	**-8,6**	**77,2**
Βασικές ομάδες αγαθών						
Ενέργεια	36,8		-2,9	-4,9	-8,4	84,9
Ενδιάμεσα αγαθά	28,0		-18,4	-0,9	-9,7	70,3
Κεφαλαιακά αγαθά	8,6		-22,5	-22,1	-11,7	49,2
Διαρκή καταναλωτικά αγαθά	2,3		-20,7	-13,4	-15,7	56,6
Μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά	24,3		-4,1	-7,2	-6,5	85,3

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, 12 Μαρτίου 2012.

Πίνακας V.6 Δείκτες δραστηριότητας στη βιομηχανία (2009-2012)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές[1])

	2009	2010	2011	2012 (διαθέσιμη περίοδος)
1. Δείκτης κύκλου εργασιών στη βιομηχανία[2]	**-23,1**	**5,9**	**7,1**	**13,6 (Ιαν.)**
Εγχώρια αγορά	-22,1	-0,8	-2,2	4,2 (»)
Εξωτερική αγορά	-25,6	29,3	21,6	33,4 (»)
2. Δείκτης νέων παραγγελιών στη βιομηχανία[3]	**-27,7**	**3,7**	**1,3**	**-14,7 (»)**
Εγχώρια αγορά	-23,0	-3,9	-24,2	-25,2 (»)
Εξωτερική αγορά	-34,4	27,6	22,1	-5,9 (»)
3. Δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία	**-21,5**	**5,1**	**1,4**	**-8,0 (Ιαν.-Μάρτ.)**
4. Βαθμός χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού στη βιομηχανία	**70,5**	**68,5**	**67,6**	**63,5 (» »)**
5. Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών για τη μεταποίηση (PMI)[4]	**45,3**	**43,8**	**43,6**	**41,3 (Μάρτ.)**

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (δείκτες κύκλου εργασιών και νέων παραγγελιών στη βιομηχανία), ΙΟΒΕ (επιχειρηματικές προσδοκίες, βαθμός χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού) και Markit Economics και Ελληνικό Ινστιτούτο Προμηθειών (PMI).
1 Με εξαίρεση το βαθμό χρησιμοποίησης εργοστασιακού δυναμικού στη βιομηχανία (ποσοστά %) και το δείκτη PMI.
2 Αφορά τις πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών των βιομηχανικών επιχειρήσεων σε όρους αξίας.
3 Παρακολουθεί την εξέλιξη της ζήτησης βιομηχανικών προϊόντων σε όρους αξίας.
4 Εποχικά διορθωμένος δείκτης, τιμή άνω του 50 υποδηλώνει άνοδο.

Διάγραμμα V.4 Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών για τη Μεταποίηση (PMI) (Ιανουάριος 2004 - Μάρτιος 2012)

(εποχικά διορθωμένος δείκτης, τιμή άνω του 50 υποδηλώνει αύξηση)

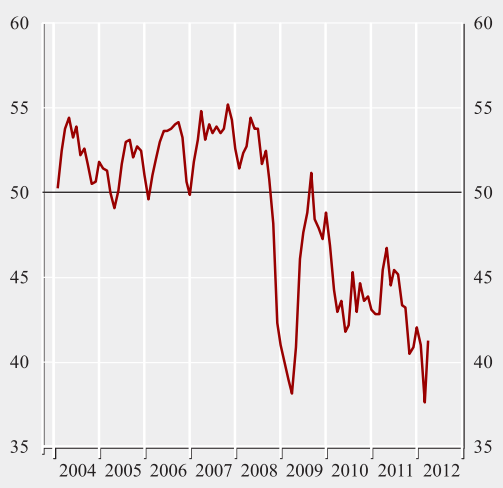

Πηγές: Markit Economics και Ελληνικό Ινστιτούτο Προμηθειών.

Με βάση τους βραχυχρόνιους δείκτες της ΕΛΣΤΑΤ, η βιομηχανική παραγωγή το 2011 μειώθηκε κατά 8,6% (μεταποίηση: -9,6%, βλ. Πίνακες V.5 και V.6 και Διάγραμμα V.3).[8] Μείωση υποδηλώνει και ο Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών στη μεταποίηση – PMI (2011: 43,6, 2010: 43,8, βλ. Πίνακα V.6 και Διάγραμμα V.4). Από τις επιμέρους κατηγορίες αγαθών, τη μεγαλύτερη αρνητική συμβολή στο σύνολο της βιομηχανικής παραγωγής το 2011, είχαν η ενέργεια (-3,4 εκατοστιαίες μονάδες)[9] και τα ενδιάμεσα αγαθά (-2,5 εκατοστιαίες μονάδες).

Καλύτερη εικόνα σε σύγκριση με τη μεταποίηση και την ενέργεια παρουσίασαν το 2011 τα

8 Η σωρευτική μείωση της μεταποιητικής παραγωγής κατά την τετραετία 2008-2011 ανήλθε σε 30,4%. Η υποχώρηση της παραγωγής της μεταποίησης το 2011 οφείλεται κατά κύριο λόγο στη συνεχιζόμενη μείωση της παραγωγής των κλάδων που συνδέονται με την κατασκευαστική δραστηριότητα (μη μεταλλικά ορυκτά), καθώς και στη μεγάλη πτώση της παραγωγής του κλάδου των παραγώγων πετρελαίου και άνθρακα, αλλά και των παραδοσιακών κλάδων της κλωστοϋφαντουργίας, της ένδυσης–υπόδησης και των τροφίμων-ποτών. Ωστόσο, παρά τη μεγάλη ύφεση που πλήττει τον μεταποιητικό τομέα, αύξηση της παραγωγής τους σημείωσαν το 2011 οι εξωστρεφείς κλάδοι των βασικών μετάλλων, του ξύλου-φελλού, και του καπνού, ενώ σε υψηλό επίπεδο, παρά τη μείωσή της το 2011, διατηρήθηκε και η παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων.

9 Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΔΕΣΜΗΕ, που αφορούν όμως μόνο το διασυνδεδεμένο σύστημα της ηπειρωτικής χώρας (δεν περιλαμβάνονται τα νησιά), η συνολική ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας το 2011 σημείωσε πτώση κατά 0,9% (2010: -0,9%), η οποία αποδίδεται στην υποχώρηση της ζήτησης από τα νοικοκυριά και τις εμπορικές και μικρές βιομηχανικές επιχειρήσεις κατά 2,06% (2010: -1,4%). Αντίθετα η ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας από τους επιλέγοντες πελάτες υψηλής τάσης (μεταλλουργικές επιχειρήσεις και μεγάλες βιομηχανίες), εξακολούθησε να κινείται ανοδικά (2011: +4,2%, 2010:+5,9%).

ορυχεία, των οποίων η παραγωγή περιορίστηκε μόνο κατά 0,4%, λόγω της αυξημένης δραστηριότητας στην εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη (+5,9%), καθώς και μεταλλευμάτων (+18,5%[10] – βλ. Πίνακα V.6).

Ο **δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στη βιομηχανία** (ΙΟΒΕ – βλ. Διάγραμμα V.3) από το Σεπτέμβριο του 2011 σημείωσε συνεχή υποχώρηση και το Δεκέμβριο διαμορφώθηκε στις 70,9 μονάδες (έναντι 71,3 μονάδες το Δεκέμβριο του 2010), ενώ το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού το 2011 μειώθηκε κατά μία εκατοστιαία μονάδα (στο 67,6%).

Οι εξελίξεις στη βιομηχανική παραγωγή θα ήταν δυσμενέστερες αν οι επιχειρήσεις δεν είχαν κατευθύνει την παραγωγή προς τις εξαγωγές, όπως προκύπτει από την αύξηση των εξαγωγών αγαθών, την άνοδο του δείκτη κύκλου εργασιών της βιομηχανίας στην εξωτερική αγορά (σε τρέχουσες τιμές) κατά 21,6% το 2011, καθώς και την αύξηση των νέων παραγγελιών της βιομηχανίας από την εξωτερική αγορά (προπορευόμενος δείκτης), κατά 22,1% κατά μέσο όρο το 2011.[11] Ο δείκτης νέων παραγγελιών για εξαγωγές (που καταρτίζεται στο πλαίσιο της έρευνας για το Δείκτη Υπευθύνων Προμηθειών - PMI) επίσης κινήθηκε ανοδικά στο διάστημα Μαΐου-Αυγούστου του 2011 (από 50,1 έως 54,4 μονάδες), αλλά μετά υποχώρησε.

Τέλος, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του **πρωτογενούς τομέα** αυξήθηκε κατά 2,5% το 2011 (μετά από οριακή μείωση κατά 0,6% το 2010 και 1,2% το 2009). Ωστόσο, σύμφωνα με το δείκτη του κατά κεφαλήν πραγματικού αγροτικού εισοδήματος που καταρτίζει η Eurostat, η *καθαρή* προστιθέμενη αξία σε σταθερές τιμές συντελεστών παραγωγής[12] *ανά απασχολούμενο πλήρους απασχόλησης* μειώθηκε κατά 5,5% το 2011 (μετά από μείωση κατά 7,6% το 2010 και άνοδο κατά 2,1% το 2009),[13] ενδεχομένως αντανακλώντας μείωση των επιδοτήσεων στην παραγωγή. Πρέπει να επισημανθεί ότι η αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής μετά το 2013 αναμένεται να επιφέρει αλλαγές (όπως π.χ. τον περιορισμό των επιδοτήσεων σε ελληνικού ενδιαφέροντος προϊόντα), εν όψει των οποίων θα απαιτηθούν ενέργειες για αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της ελληνικής γεωργίας και δραστική ενίσχυση του εξαγωγικού της προσανατολισμού.[14]

Το 2011 είναι το πρώτο έτος μετά το 2008 που **η παραγωγικότητα της εργασίας** (οριζόμενη ως *ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε σταθερές τιμές* ανά απασχολούμενο) δεν μειώθηκε. Μάλιστα, η παραγωγικότητα βελτιώθηκε στον πρωτογενή (+11%) και το δευτερογενή τομέα (+4,6%), αλλά υποχώρησε στον τριτογενή τομέα (-1,8%). Προκειμένου να επιτευχθεί μακροχρόνια διατήρησιμη ανάπτυξη, θα πρέπει η άνοδος της παραγωγικότητας να επεκταθεί σε όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας *και να συμβαδίζει με αύξηση της απασχόλησης*.

I.2 Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΟ Α΄ ΤΡΙΜΗΝΟ ΤΟΥ 2012 ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΟ ΤΟ ΕΤΟΣ

Οι διαθέσιμοι βραχυχρόνιοι δείκτες για τους πρώτους μήνες του 2012 υποδηλώνουν ότι η ύφεση θα συνεχιστεί και εφέτος. Η Τράπεζα

10 Αντίθετα, οι εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες που συνδέονται με τον κατασκευαστικό τομέα σημείωσαν κάμψη κατά 17,1%, ενώ κατά 24,3% μειώθηκε και η άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου .

11 Σε επίπεδο κλάδων της μεταποίησης, επισημαίνεται ότι το 2011, σε σύνολο 23 κλάδων, αύξηση του κύκλου εργασιών από το εξωτερικό σημείωσαν οι 12, με σημαντικότερους εξαγωγικούς κλάδους τα βασικά μέταλλα (+41,4%), τα παράγωγα πετρελαίου-άνθρακα (+26,9%), τον καπνό (+31,1%), τα προϊόντα από μέταλλο (+24,1%), τα χημικά (+12,7%), τα τρόφιμα (+11,9%), καθώς και τα μηχανήματα και είδη εξοπλισμού (+35,9%). Σε ό,τι αφορά τις νέες παραγγελίες από το εξωτερικό, σημειώνεται ότι – από το σύνολο των 12 κλάδων της μεταποίησης που παρακολουθούνται – οι 7 κατέγραψαν άνοδο, κυρίως τα βασικά μέταλλα (+33,5%), τα μεταλλικά προϊόντα (58,0%), τα μηχανήματα και είδη εξοπλισμού (+24,0%) και τα χημικά (+13,2%).

12 Για να προκύψει το μέγεθος αυτό, από την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία αφαιρούνται οι αποσβέσεις του κεφαλαίου και οι φόροι επί της παραγωγής και προστίθενται οι επιδοτήσεις στην παραγωγή.

13 "Indicator A", αναθεωρημένες εκτιμήσεις που δημοσιεύθηκαν στο δικτυακό τόπο της Eurostat στις 28.3.2012.

14 Οι πρωτοβουλίες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, μεταξύ άλλων για εναλλακτικές καλλιέργειες, και η πιθανή στροφή των νέων προς την ύπαιθρο ενδέχεται να οδηγήσουν σε βελτίωση της εξαγωγικής διείσδυσης των αγροτικών προϊόντων. Ήδη σημειώνεται ότι το 2011, σε τρέχουσες τιμές, οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων αυξήθηκαν κατά 8,6% και των μεταποιημένων τροφίμων κατά 18,7%.

της Ελλάδος εκτιμά —λαμβάνοντας υπόψη και τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία και ενδείξεις— ότι ο μέσος ετήσιος ρυθμός μείωσης του ΑΕΠ θα πλησιάσει το 5%, δηλαδή η ύφεση θα είναι λιγότερο έντονη από ό,τι το 2011, υπό την προϋπόθεση βεβαίως ότι τα μέτρα διαρθρωτικού χαρακτήρα θα εφαρμοστούν χωρίς καθυστέρηση και όπως έχουν σχεδιαστεί. Το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους υπήρξαν ενδείξεις ότι το οικονομικό κλίμα σταθεροποιείται, ωστόσο αυτό παραμένει ευμετάβλητο και η αβεβαιότητα εξακολουθεί να είναι αυξημένη.[15]

Τους πρώτους τρεις μήνες του 2012 εκτιμάται ότι σε σύγκριση τόσο με το τελευταίο τρίμηνο του 2011 όσο και με το πρώτο τρίμηνο του 2011 το διαθέσιμο εισόδημα περιορίστηκε περαιτέρω, λόγω της συνεχιζόμενης μείωσης της απασχόλησης και της μείωσης των μισθών (βλ. Κεφάλαιο VII). Η εξέλιξη αυτή θα συμπιέσει ασφαλώς την καταναλωτική ζήτηση, όπως επιβεβαιώνεται και από τους λιγοστούς δείκτες που είναι ήδη διαθέσιμοι. Ο **όγκος λιανικών πωλήσεων** (συμπεριλαμβανομένων των καυσίμων) ήταν τον Ιανουάριο του 2012 χαμηλότερος κατά 10,3% από ό,τι τον αντίστοιχο μήνα του 2011 (Ιαν. 2011:-16,1%), ενώ αν δεν συμπεριληφθούν τα καύσιμα η μείωση ήταν παρόμοια (10,2%).[16] Ο αριθμός των νέων Ι.Χ. επιβατικών αυτοκινήτων που τέθηκαν σε κυκλοφορία το πρώτο τρίμηνο του 2012 ήταν κατά 36,0% χαμηλότερος έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2011. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις τόσο στο λιανικό εμπόριο όσο και στις υπηρεσίες (εξαιρουμένων των τραπεζών και του λιανικού εμπορίου) αξιολογούν την κατάσταση το πρώτο τρίμηνο του 2012 ως δυσμενέστερη από ό,τι τους τελευταίους μήνες του 2011. Ωστόσο, είναι σημαντικό ότι η αξιολόγηση του περιβάλλοντος βελτιωνόταν εν γένει στη διάρκεια του τριμήνου, καθώς και ότι οι επιχειρηματικές προσδοκίες των επιχειρήσεων των δύο τομέων είναι καλύτερες εφέτος από ό,τι το πρώτο τρίμηνο του 2011 και το τελευταίο τρίμηνο του 2011.

Οι μεταποιητικές επιχειρήσεις, σύμφωνα με την έρευνα επενδύσεων του ΙΟΒΕ που διεξήχθη στο διάστημα Οκτωβρίου-Νοεμβρίου 2011, δηλώνουν ότι σχεδιάζουν να μειώσουν τις δαπάνες για επενδύσεις, σε τρέχουσες τιμές, κατά 5,6% το 2012. Μείωση προβλέπεται από τις επιχειρήσεις σε όλους τους κλάδους μεταποιητικής δραστηριότητας, *με εξαίρεση τον κλάδο των τροφίμων-ποτών.*

Από την **πλευρά της προσφοράς**, τον Ιανουάριο του 2012 η βιομηχανική παραγωγή περιορίστηκε σε ετήσια βάση κατά 5,0% (έναντι μείωσης κατά 12,4% το Δεκέμβριο του 2011) και η μεταποιητική παραγωγή κατά 6,3% (έναντι μείωσης κατά 17,1% το Δεκέμβριο του 2011), ενώ η παραγωγή των ορυχείων αυξήθηκε κατά 6,1%.[17] Το **ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού** συνέχισε να υποχωρεί το πρώτο τρίμηνο του 2012 και το Μάρτιο έπεσε στο ιστορικά χαμηλό επίπεδο του 62,8%. Ο Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών (PMI) στη μεταποίηση το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου κινήθηκε σε πολύ χαμηλά επίπεδα (39,3), αλλά το Μάρτιο ανέκαμψε (κατά 3,6 μονάδες σε σύγκριση με το Φεβρουάριο) και έφθασε στο 41,3. Ενώ η τιμή αυτή παραμένει πολύ χαμηλή και δηλώνει συρρίκνωση, εντούτοις το μέγεθος της ανάκαμψης σε σύγκριση με το Φεβρουάριο είναι ενθαρρυντικό (βλ. Διάγραμμα V.4).

Ενθαρρυντική είναι επίσης η άνοδος τον Ιανουάριο του 2012 του κύκλου εργασιών της

15 Την εκτίμηση ότι η αβεβαιότητα βάθυνε την ύφεση στις ΗΠΑ εξετάζουν και οι Baker, Bloom and Davis (2012), "Measuring economic policy uncertainty", mimeo, University of Stanford, και βρίσκουν ότι η υπόθεση δεν μπορεί να απορριφθεί. Τα επιχειρήματα για την αρνητική συσχέτιση μεταξύ δραστηριότητας και αβεβαιότητας περιλαμβάνουν το φόβο για απώλεια των δεσμευθέντων κεφαλαίων στην περίπτωση των επενδύσεων (Bernanke, 1983 "Irreversibility, Uncertainty and Cyclical Investment," Quarterly Journal of Economics, 98, σελ. 85–106) και το αυξημένο κόστος χρηματοδότησης στο οποίο οδηγεί η αβεβαιότητα (Gilchrist, S., J. W. Sim and E. Zakrajsek, 2010, "Uncertainty, Financial Friction and Investment Dynamics", mimeo).

16 Τα εποχικώς διορθωμένα στοιχεία του όγκου των λιανικών πωλήσεων που δημοσιεύει η Eurostat δείχνουν μικρή βελτίωση τον Ιανουάριο του 2012 σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2011 όταν συμπεριλαμβάνονται τα καύσιμα και μικρή μείωση όταν δεν συμπεριλαμβάνονται.

17 Η εξέλιξη αυτή, η οποία ενδεχομένως σηματοδοτεί περιορισμό της υποχώρησης της παραγωγής του τομέα της βιομηχανίας, αποδίδεται κυρίως στην ανάκαμψη της παραγωγής του κλάδου των παραγώγων πετρελαίου και άνθρακα, καθώς και στη συνέχιση της ανόδου της εξορυκτικής δραστηριότητας άνθρακα και λιγνίτη. Επίσης ανοδικά κινήθηκε τον Ιανουάριο του 2012 η παραγωγή των βασικών μετάλλων, καθώς και των ηλεκτρονικών υπολογιστών και του ηλεκτρολογικού εξοπλισμού.

βιομηχανίας στην εξωτερική αγορά κατά 33,4% σε ετήσια βάση. Ωστόσο, η άνοδος των νέων παραγγελιών της βιομηχανίας από την εξωτερική αγορά (προπορευόμενος δείκτης), κατά 22,1% το 2011, δεν συνεχίστηκε τον Ιανουάριο του 2012, καθώς σημειώθηκε μείωση κατά 5,9%. Το στοιχείο αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις προβλέψεις των επιχειρήσεων για τον όγκο των εξαγωγών τους κατά τους προσεχείς μήνες, οι οποίες, ενώ τον Οκτώβριο του 2011 ήταν αρνητικές (μετά από θετική πορεία στο διάστημα Οκτωβρίου 2009 - Ιουλίου 2011), μεταστράφηκαν και πάλι σε θετικές τον Ιανουάριο του 2012 (το σχετικό ερώτημα τίθεται σε τριμηνιαία βάση). Ωστόσο, το Μάρτιο του 2012 οι προσδοκίες των ξενοδοχειακών και τουριστικών επιχειρήσεων για τη ζήτηση τους επόμενους μήνες είναι μεν βελτιωμένες έναντι των αρχών του 2012, αλλά δυσμενέστερες από ό,τι το πρώτο τρίμηνο του 2011.

Ανάμεσα στα μέτρα διαρθρωτικού χαρακτήρα που θα πρέπει να εφαρμοστούν άμεσα περιλαμβάνονται η άρση οποιωνδήποτε περιορισμών στην άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας ("άνοιγμα κλειστών επαγγελμάτων"), ο επανασχεδιασμός του συστήματος διαπραγματεύσεων μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και μέτρα για την βελτίωση της επιχειρηματικότητας. Τον τελευταίο αυτό στόχο εξυπηρετούν τα μέτρα που περιλαμβάνονται στο νομοσχέδιο του Υπουργείου Ανάπτυξης το οποίο κατατέθηκε στη Βουλή στις 22 Μαρτίου 2012 "Βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος – Νέα εταιρική μορφή – Σήματα – Μεσίτες ακινήτων – Ρύθμιση θεμάτων ναυτιλίας, λιμένων, αλιείας και άλλες διατάξεις". Το νομοσχέδιο περιλαμβάνει 79 δράσεις για την άρση των σημαντικότερων εμποδίων που υπάρχουν για την επιχειρηματικότητα. Παράλληλα, ρευστότητα στις επιχειρήσεις (υφιστάμενες και νέες) αναμένεται να δώσει το Ταμείο Εγγυήσεων Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, η σύσταση του οποίου συμφωνήθηκε (21 Μαρτίου 2012) ανάμεσα στην ελληνική κυβέρνηση, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (στόχος είναι μέχρι το τέλος του 2015 να έχουν διοχετευθεί στην αγορά δάνεια ύψους 1,44 δισεκ. ευρώ).

2 Η ΑΓΟΡΑ ΑΚΙΝΗΤΩΝ

2.1 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΑΚΙΝΗΤΩΝ

• Η ελληνική αγορά ακινήτων, μετά τη σημαντική συρρίκνωση που έχει υποστεί κατά την περίοδο της τρέχουσας κρίσης, παραμένει στο ίδιο χαμηλό επίπεδο χωρίς να παρουσιάζει ενδείξεις ανάκαμψης, καθώς παραμένουν αρνητικές οι μεσοπρόθεσμες προσδοκίες. Εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από υπερβάλλουσα προσφορά με σημαντικό απόθεμα αδιάθετων (προς πώληση) ακινήτων και πολύ χαμηλή ζήτηση.[18]

• Παρά την υπερβάλλουσα προσφορά στην αγορά ακινήτων, οι τιμές των διαμερισμάτων και κυρίως των νεόδμητων χαρακτηρίζονται από σχετική ανθεκτικότητα.[19] Με βάση τα στοιχεία που συγκεντρώνονται από τα πιστωτικά ιδρύματα, οι τιμές των διαμερισμάτων υποχώρησαν κατά 3,7% το 2009, 4,7% το 2010 και 5,1% το 2011 (-5,4%, -4,9%, -4,3% και -5,9% το α΄, β΄, γ΄ και δ΄ τρίμηνο του 2011 αντίστοιχα, βλ. Πίνακα V.7).

18 Η μειωμένη ζήτηση στην ελληνική αγορά ακινήτων αντανακλά τις προσδοκίες των νοικοκυριών για περαιτέρω αποκλιμάκωση των τιμών των κατοικιών και κυρίως την αυξημένη αβεβαιότητά τους σχετικά με την απασχόληση και τα μελλοντικά εισοδήματα. Συνδέεται επίσης με τις γενικότερες προοπτικές όσον αφορά την αντιμετώπιση των δημοσιονομικών και διαθρωτικών προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας. Στη μείωση της ζήτησης εκτιμάται ότι έχει συμβάλει και η πιο προσεκτική και επιλεκτική στάση των τραπεζών κατά τη χορήγηση νέων δανείων.

19 Στη σχετική ανθεκτικότητα των τιμών των κατοικιών την περίοδο της τρέχουσας κρίσης εκτιμάται ότι συνέβαλαν το υψηλό ποσοστό ιδιοκατοίκησης (άνω του 80%), ο μεγάλος αριθμός των πολύ μικρών επιχειρήσεων οικογενειακού χαρακτήρα που δραστηριοποιούνται στην κατασκευή κατοικιών (περίπου 12-14 χιλιάδες) και οι οποίες πριν από την τρέχουσα κρίση είχαν αποκομίσει σημαντικά κέρδη που τους επέτρεψαν να μείνουν μακριά από τον τραπεζικό δανεισμό, καθώς και η χαμηλή συχνότητα μεταπώλησης των ακινήτων. Στην ανθεκτικότητα των τιμών συμβάλλουν επίσης το αυξανόμενο κόστος κατασκευής —και κυρίως των υλικών κατασκευής— που δυσχεραίνει την αντικατάσταση του διαθέσιμου αποθέματος κατοικιών, το υψηλό κόστος συναλλαγών (φορολογία μεταβιβάσεων, συμβολαιογραφικά και δικηγορικά έξοδα κ.λπ.), η κατά παράδοση υψηλή εμπιστοσύνη των νοικοκυριών προς την ακίνητη περιουσία, αλλά και οι κοινωνικές αντιλήψεις των ελληνικών νοικοκυριών, τα οποία δεν αντιμετωπίζουν την κατοικία ως επενδυτικό αγαθό αλλά αντίθετα τη μεταβιβάζουν από την μία γενιά στην άλλη (γονική παροχή ή κληρονομιά από τους γονείς προς τα παιδιά).

Πίνακας V.7 Σύνοψη δεικτών τιμών και συναλλαγών στην αγορά ακινήτων

Δείκτες	Μέση ετήσια εκατοστιαία μεταβολή							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1. Δείκτες τιμών κατοικιών (ΤτΕ) και ενοικίων (ΕΛΣΤΑΤ)								
1.1 Δείκτες τιμών κατοικιών (**Νέες σειρές**)								
α. Σύνολο διαμερισμάτων (επικράτεια)	-	-	5,9	1,7	-3,7	-4,7	-5,1	...
α1. Κατά παλαιότητα								
α. Νέα (έως 5 ετών)	-	-	7,2	2,3	-2,0	-4,2	-4,4	...
β. Παλαιά (άνω των 5 ετών)	-	-	5,2	1,3	-4,8	-5,0	-5,6	...
α2. Κατά γεωγραφική περιοχή: Σύνολο								
α. Αθήνα	-	-	6,2	0,9	-4,6	-3,2	-6,3	...
β. Θεσσαλονίκη	-	-	7,0	1,5	-6,0	-7,4	-6,6	...
γ. Άλλες μεγάλες πόλεις	-	-	6,3	1,8	-2,7	-5,3	-3,9	...
δ. Λοιπές περιοχές	-	-	4,6	3,3	-1,9	-5,8	-3,2	...
α2.1 Κατά γεωγραφική περιοχή: Νέα (έως 5 ετών)								
α. Αθήνα	-	-	9,6	0,0	-3,5	-2,7	-6,4	...
β. Θεσσαλονίκη	-	-	3,7	3,5	-5,3	-6,8	-7,3	...
γ. Άλλες μεγάλες πόλεις	-	-	7,8	2,4	-2,1	-4,3	-2,9	...
δ. Λοιπές περιοχές	-	-	4,1	5,4	1,0	-5,7	-1,9	...
α2.2 Κατά γεωγραφική περιοχή: Παλαιά (άνω των 5 ετών)								
α. Αθήνα	-	-	4,5	1,4	-5,2	-3,5	-6,3	...
β. Θεσσαλονίκη	-	-	8,4	0,6	-6,3	-7,6	-6,3	...
γ. Άλλες μεγάλες πόλεις	-	-	5,3	1,4	-3,2	-6,1	-4,8	...
δ. Λοιπές περιοχές	-	-	5,0	1,4	-4,4	-5,9	-4,3	...
1.2 Δείκτες τιμών κατοικιών (**Προηγούμενες σειρές**)								
α. Αστικές περιοχές	10,9	13,0	6,2	1,5	-4,3	-4,4	-5,3	...
α1. Αθήνα	8,6	11,7	6,2	0,9	-4,6	-3,2	-6,3	...
α2. Λοιπές αστικές περιοχές[1]	13,4	13,0	3,8	2,6	-2,9	-6,7	-7,5	...
1.3 Δείκτης τιμών ενοικίων	4,2	4,4	4,5	3,9	3,6	2,4	0,8	-0,6(3μηνο)
1.4 Λόγος δείκτη τιμών κατοικιών προς δείκτη ενοικίων (2007=100)[2]	90,9	98,7	100,0	97,9	91,0	84,7	79,7	...
2. Δείκτες συναλλαγών ακινήτων								
2.1 Δείκτες συναλλαγών οικιστικών ακινήτων με τη διαμεσολάβηση των ΝΧΙ (ΤτΕ)[3]								
α. Αριθμός συναλλαγών	-	-	36,8	-21,7	-35,7	-0,2	-44,1	...
β. Όγκος συναλλαγών (σε τετραγωνικά μέτρα)	-	-	36,6	-23,5	-38,9	-0,1	-41,3	...
γ. Αξία συναλλαγών	-	-	41,1	-20,0	-40,0	-6,2	-41,2	...
2.2 Δείκτες συμβολαίων αγοραπωλησίας ακινήτων με παράσταση δικηγόρου: Αθήνα (ΔΣΑ)								
α. Αριθμός συμβολαίων	-	-22,3	1,4	-10,0	-18,0	-16,3	-34,1	...
β. Αξία συμβολαίων	-	-2,9	12,5	-2,3	-28,3	-20,8	-43,0	...
2.3 Αριθμός συμβολαιογραφικών πράξεων αγοραπωλησίας ακινήτων[4] (ΕΛΣΤΑΤ)								
α. Σύνολο χώρας	29,6	-19,6	-3,0	-5,8	-13,9	-13,3	...	...
β. Αθήνα	49,5	-22,0	-8,2	-9,2	-14,0	-16,8	...	...
2.4 Αριθμός συμβολαίων αγοραπωλησίας ακινήτων[4] (Κτηματολόγιο)								
α. Σύνολο χώρας	-	-	-	-	-16,3	-9,8	-28,1	...
β. Αθήνα	-	-	-	-	-15,2	-12,5	-34,0	...
2.5 Αριθμός ιδιοκτησιών που μεταβιβάστηκαν λόγω αγοραπωλησίας[4] (Κτηματολόγιο)								
α. Σύνολο χώρας	-	-	-	-	-14,0	-13,0	-28,8	...
β. Αθήνα	-	-	-	-	-8,0	-19,2	-33,6	...
2.6 Αριθμός μεταγραφέντων συμβολαίων αγοραπωλησίας οικιστικών ακινήτων στο υποθηκοφυλακείο Αθηνών	-	-	-	-	-	-15,5	-30,5	-39,3(3μηνο)

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ), Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), Δικηγορικός Σύλλογος Αθηνών (ΔΣΑ), Εθνικό Κτηματολόγιο (Κτηματολόγιο), Υποθηκοφυλακείο Αθηνών.

1 Στοιχεία που συλλέγουν τα υποκαταστήματα της ΤτΕ, κυρίως από μεσιτικά γραφεία.

2 Απόλυτες τιμές.

3 Οι δείκτες συναλλαγών βασίζονται στις εκτιμήσεις των μηχανικών των αρμόδιων υπηρεσιών των πιστωτικών ιδρυμάτων σχετικά με την αξία και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των οικιστικών ακινήτων τα οποία αποτελούν αντικείμενο χρηματοδότησης ή εξασφάλιση χορηγούμενων από τα πιστωτικά ιδρύματα δανείων. Μέρος των εκτιμήσεων αυτών είναι πιθανόν να μη συνδέεται με αγοραπωλησία οικιστικών ακινήτων, αλλά να αφορά επαναδιαπραγμάτευση υφιστάμενων δανείων, εγγραφή εξασφαλίσεων (επί ακινήτων) για μη στεγαστικά δάνεια, μεταφορά οφειλών πελατών από μία τράπεζα σε άλλη, κ.ά.

4 Συμπεριλαμβάνονται όλα τα είδη επαγγελματικών ή οικιστικών ακινήτων (κατοικίες, καταστήματα, γραφεία, οικόπεδα, αγροτεμάχια, κ.ά.).

Διάγραμμα V.5 Όγκος νέων οικοδομών και προσθηκών με βάση τις άδειες (Ιανουάριος 2007 - Δεκέμβριος 2011)

(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

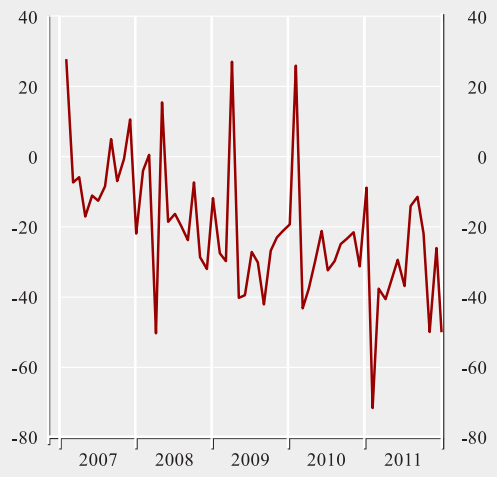

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

• Μεγαλύτερη υποχώρηση των τιμών των κατοικιών τα τελευταία έτη καταγράφεται με βάση τις πληροφορίες που συγκεντρώνονται από τα κτηματομεσιτικά γραφεία.[20] Για παράδειγμα, όπως προκύπτει από επεξεργασία των στοιχείων που συλλέγουν τα υποκαταστήματα της Τράπεζας της Ελλάδος κυρίως από μεσιτικά γραφεία, οι τιμές των κατοικιών στις αστικές περιοχές της χώρας (εκτός της Αθήνας) υποχώρησαν κατά 6,7% το 2010 και 7,5% το 2011.

• Η μείωση των τιμών των κατοικιών σε όλη την περίοδο της κρίσης ήταν ταχύτερη για τα "παλαιά" διαμερίσματα (ηλικίας άνω των 5 ετών: -4,8%, -5,0% και -5,6% το 2009, το 2010 και το 2011 αντίστοιχα) από ό,τι για τα "νέα" (ηλικίας έως 5 ετών: -2,0%, -4,2% και -4,4% το 2009, 2010 και το 2011 αντίστοιχα), γεγονός που αντανακλά τη σχετικά μεγαλύτερη ανθεκτικότητα των τιμών των νεόδμητων διαμερισμάτων, τα οποία κατά κανόνα διατίθενται προς πώληση από τους κατασκευαστές.

• Η ελληνική αγορά κατοικιών πιθανότατα δεν παρουσιάζει χαρακτηριστικά σημαντικής υπερτίμησης,[21] ενώ οι πτωτικές πιέσεις στις τιμές είναι πιθανόν να συνεχιστούν και τους επόμενους μήνες, με περιορισμένο ωστόσο τον κίνδυνο απότομης μεταβολής των τιμών.[22]

• Κατά την περίοδο της κρίσης καταγράφεται στροφή του αγοραστικού ενδιαφέροντος των νοικοκυριών προς ακίνητα μικρότερου εμβαδού, παλαιότερα και κυρίως μικρότερης αξίας, καθώς επίσης και σημαντική αύξηση του ποσοστού των συναλλαγών σε μετρητά και του μεριδίου των μετρητών στη συνολική χρηματοδότηση της απόκτησης ακινήτων.

• Συνεχίζεται με έντονο ρυθμό η μείωση του όγκου της ιδιωτικής οικοδομικής δραστηριότητας (-26,5% το 2009, -23,7% το 2010 και -37,7% το 2011 – βλ. Διάγραμμα V.5), ενώ ανάλογη ήταν και η μείωση των επενδύσεων σε κατοικίες (-23,5%, -18,0% και -23,6% το 2009, 2010 και 2011 αντίστοιχα).

• Στην αγορά επαγγελματικών ακινήτων (γραφεία, καταστήματα, βιομηχανικά κτίρια, αποθηκευτικοί χώροι κ.λπ.) τα τελευταία έτη καταγράφεται μειούμενη ζήτηση, με παράλληλη στροφή των επιχειρήσεων προς φθηνότερη επαγγελματική στέγη, αυξημένη προσφορά με πτωτική τάση τιμών, στενότητα χρηματοδότησης και σχετική επιφυλακτικότητα ως προς την ανάπτυξη νέων επενδυτικών σχεδίων, αύξηση των κενών εμπορικών καταστημάτων και γραφείων, σημαντική υποχώρηση

20 Επισημαίνεται ότι, με βάση τη διεθνή εμπειρία και κυρίως τη σύγκριση των διαφόρων δεικτών τιμών ακινήτων για το Ηνωμένο Βασίλειο, οι δείκτες που βασίζονται στις εκτιμήσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων για την αξία των ακινήτων παρουσιάζουν μία σχετική υστέρηση στην καταγραφή της πραγματικής μείωσης των τιμών στην περίοδο της κρίσης, έναντι των δεικτών που βασίζονται σε στοιχεία πραγματικών συναλλαγών ή προσφερόμενων για πώληση κατοικιών (στοιχεία αγγελιών κ.ά.). Μια τέτοιου είδους υστέρηση στην καταγραφή των πραγματικών μεταβολών των τιμών των κατοικιών, έως ένα βαθμό, είναι πιθανόν να ισχύει και για τους δείκτες της Τράπεζας της Ελλάδος οι οποίοι βασίζονται στα στοιχεία που συγκεντρώνονται από τα πιστωτικά ιδρύματα. Μεσοπρόθεσμα πάντως οι δείκτες αυτοί καταγράφουν πλήρως την πραγματική μείωση των τιμών.

21 Εξάλλου, υποχώρησε σημαντικά τα τελευταία πέντε έτη ο λόγος του δείκτη τιμών των κατοικιών προς το δείκτη των ενοικίων ο οποίος συνήθως συνεκτιμάται με άλλους παράγοντες (π.χ. επιτόκια, αποδόσεις εναλλακτικών επενδύσεων, φάση οικονομικού κύκλου) προκειμένου να διερευνηθεί το ενδεχόμενο υπερεκτίμησης της τρέχουσας αξίας των ακινήτων.

22 Στον περιορισμό του κινδύνου απότομης μεταβολής των τιμών των κατοικιών, εκτός των άλλων έχει συμβάλει τόσο η απαγόρευση των πλειστηριασμών των κατοικιών που αποτελούν την πρώτη κατοικία νοικοκυριών (αντικειμενικής αξίας έως 200 χιλιάδες ευρώ) όσο και η απροθυμία των ίδιων των εμπορικών τραπεζών να εκπλειστηριάσουν τα ακίνητα που αποτελούν εξασφαλίσεις επισφαλών δανείων στην παρούσα φάση της έντονης ύφεσης.

των ενοικίων και επαναδιαπραγμάτευση μισθωτηρίων συμβολαίων.[23]

• Η προοπτική ανάκαμψης της αγοράς ακινήτων εξαρτάται, μεταξύ άλλων, από τη βελτίωση των προσδοκιών των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, τη βελτίωση των συνθηκών χρηματοδότησης από το τραπεζικό σύστημα, καθώς και από την ενίσχυση των προοπτικών ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας και συνεπώς τον περιορισμό της αβεβαιότητας.

2.2 ΠΙΘΑΝΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ

Αντιμέτωπη με τα πάγια προβλήματα της ελληνικής διοίκησης βρίσκεται η προσπάθεια αξιοποίησης της δημόσιας ακίνητης περιουσίας. Παρά τις επανειλημμένες επισημάνσεις ότι η ακίνητη περιουσία του Ελληνικού Δημοσίου πιθανότατα κρύβει σημαντικές δυνατότητες που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην οικονομική ανάπτυξη και να ενισχύσουν τα δημόσια έσοδα, σχετική δυστοκία χαρακτηρίζει τις προσπάθειες αξιοποίησής της.[24] Το γεγονός αυτό είναι άμεσα συνδεδεμένο τόσο με την έντονη ύφεση που χαρακτηρίζει την ελληνική αγορά ακινήτων τα πρόσφατα έτη όσο και με τα σημαντικά προβλήματα στα οποία προσκρούει η προσπάθεια αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας. Μεταξύ των προβλημάτων αυτών είναι η αποσπασματική και ελλιπής καταγραφή των ακινήτων του Δημοσίου, το κατακερματισμένο σύστημα των πολλών αρμόδιων φορέων διαχείρισης, η ανυπαρξία πλήρους και ακριβούς κτηματολογίου, οι εκκρεμότητες όσον αφορά τον επανακαθορισμό των χρήσεων γης και την οριοθέτηση του αιγιαλού και της παραλίας, οι συνεχείς καταπατήσεις και χρόνιες δικαστικές διενέξεις που αφορούν σημαντικό μέρος των ακινήτων του Δημοσίου, αλλά και οι πολλαπλές δεσμεύσεις και οι περιορισμοί που υπάρχουν (π.χ. προστασία του περιβάλλοντος ή της τοπικής αρχιτεκτονικής ταυτότητας, αρχαιολογικοί περιορισμοί, νομοθεσία περί κληροδοτημάτων).[25]

Ανάλογα προβλήματα επισημαίνονται και από την πλευρά του Ταμείου Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ) στην προσπάθεια υλοποίησης του προγράμματος αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας. Ως βασικοί παράγοντες που λειτουργούν ανασταλτικά στην προσπάθεια αυτή αναφέρονται οι εξής:

– Απαιτείται σημαντική προετοιμασία των περιουσιακών στοιχείων και ειδικά των δικαιωμάτων γης, για τα οποία δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή ενεργός αγορά.

– Προέχει να λυθούν πολλά νομικά και τεχνικά προβλήματα, τα περισσότερα εκ των οποίων απαιτούν ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις ή ακόμη και τη δημιουργία και λειτουργία νέων θεσμών (πχ. νέων ανεξάρτητων αρχών).

– Απαιτείται ευρύτατος συντονισμός για τη χάραξη στρατηγικής και πολιτικών ώστε να μεγιστοποιηθεί το αποτέλεσμα, δεδομένου του μεγάλου μεγέθους των προσδοκώμενων άμεσων επενδύσεων, οι οποίες είναι δυνατόν να ασκήσουν σημαντικές επιδράσεις σε ολόκληρη την οικονομία.

– Κάθε διαγωνισμός πρέπει να ελέγχεται εκ των προτέρων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

23 Η υποχώρηση των ενοικίων και η επαναδιαπραγμάτευση μισθωτηρίων συμβολαίων των επαγγελματικών ακινήτων έχει συμβάλει στη μείωση των ενοικίων που καταβάλει το δημόσιο για την στέγαση των υπηρεσιών του. Κατά το 2011, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών που δόθηκαν πρόσφατα στη Βουλή από τον αρμόδιο υφυπουργό, δαπανήθηκαν συνολικά 155,8 εκατ. ευρώ, που αφορούν συνολικά 2.639 συμβάσεις μίσθωσης, ενώ η αντίστοιχη δαπάνη έφτασε τα 169,7 εκατ. ευρώ το 2010 και τα 178,1 εκατ. ευρώ το 2009. Με βάση τα στοιχεία αυτά, επήλθε μείωση της σχετικής δαπάνης κατά 8,2% το 2011 και 4,7% το 2010, ενώ για το 2012 προβλέπεται περαιτέρω μείωση, καθώς ήδη έχει ανακοινωθεί προς τους ιδιώτες η πρόθεση των δημόσιων οργανισμών για μείωση των ενοικίων κατά 20%.

24 Επισημαίνεται ωστόσο ότι μετά από δέκα και πλέον χρόνια συζητήσεων, απραξίας και αντιθέσεων, η δημόσια έκταση των 6.200 στρεμμάτων στο παλιό αεροδρόμιο των Αθηνών (Ελληνικό) βρίσκεται στη διεθνή αγορά και αποτελεί αντικείμενο συζήτησης μεταξύ των επενδυτών και των χρηματοδοτών με στόχο την πιθανή εκδήλωση επενδυτικού ενδιαφέροντος για την αξιοποίησή του. Η επιτυχής έκβαση της διαδικασίας που έχει δρομολογηθεί από το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ) για την αξιοποίηση του Ελληνικού έχει πολύ μεγάλη σημασία, καθώς αναμένεται να αποτελέσει σημείο αναφοράς για την αξιοποίηση των άλλων δημόσιων ακινήτων. Σχετικές προβλέψεις περιλαμβάνει και ο Ν. 4062 που ψηφίστηκε στις 27.3.2012.

25 Βλ. *Νομισματική Πολιτική – Ενδιάμεση Έκθεση 2010*, Ειδικό Θέμα 3.

για θέματα ανταγωνισμού, προμηθειών και κρατικής ενίσχυσης, ενώ κάθε σύμβαση πριν από την υπογραφή της πρέπει να εξετάζεται από το Ελεγκτικό Συνέδριο.

– Για κάθε περιουσιακό στοιχείο που πρόκειται να αξιοποιηθεί, είναι απαραίτητο να υπάρχουν ενδιαφερόμενοι επενδυτές, αλλά και δυνατότητα χρηματοδότησης της σχετικής συναλλαγής και του προγράμματος αξιοποίησης. Υπό τις τρέχουσες συνθήκες αβεβαιότητας για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας αλλά και της ζώνης του ευρώ, δεν παρουσιάζονται εύκολα επενδυτές, παρότι το στρατηγικό ενδιαφέρον φαίνεται να είναι σημαντικό.

Η ανάγκη να επιλυθούν χωρίς καθυστέρηση από την κυβέρνηση τα νομικά και τεχνικά ζητήματα πολεοδομικού σχεδιασμού και έκδοσης αδειών για την αξιοποίηση των ακινήτων του Δημοσίου επισημαίνεται και στο νέο Μνημόνιο Οικονομικών και Χρηματοπιστωτικών Πολιτικών.[26] Η επίλυση των προβλημάτων αυτών είναι βέβαιο ότι θα δημιουργήσει σημαντικές υπεραξίες στα ακίνητα του χαρτοφυλακίου του Δημοσίου και κυρίως θα συμβάλει στην προσέλκυση ξένων επενδυτών στην ελληνική αγορά ακινήτων. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η δυναμική και ορθολογική αξιοποίηση και ανάπτυξη της δημόσιας ακίνητης περιουσίας εκτιμάται ότι μπορεί να εξασφαλίσει —σταθερά και σε μακροχρόνια βάση— έσοδα για το Ελληνικό Δημόσιο, καθώς και πρόσθετα αναπτυξιακά οφέλη στις τοπικές κοινωνίες και οικονομίες. Ωστόσο, παράγοντες της αγοράς ακινήτων εκτιμούν ότι τυχόν διάθεση προς πώληση μεγάλου αριθμού δημόσιων ακινήτων στην παρούσα φάση της έντονης ύφεσης και του μειωμένου ενδιαφέροντος των επενδυτών (λόγω της αβεβαιότητας και της περιορισμένης ρευστότητας που χαρακτηρίζουν την αγορά) θα δυσχεράνει περισσότερο την ανάκαμψή της και επιπλέον δεν θα αποδώσει τα ανάλογα έσοδα και οφέλη για το Ελληνικό Δημόσιο. Αντίθετα, οι θεσμοί των συμβάσεων παραχώρησης και των μακροχρόνιων μισθώσεων εκτιμάται ότι είναι ιδιαιτέρως αποτελεσματικά εργαλεία ταχείας αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας, που θα ενεργοποιήσουν τις άμεσες ξένες και άλλες ιδιωτικές επενδύσεις στηρίζοντας την οικονομική ανάκαμψη, τη βελτίωση του κλίματος της αγοράς, καθώς και τα δημόσια έσοδα.

2.3 ΠΙΘΑΝΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΑ ΠΡΟΣΦΑΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΤΡΑ

Η σημαντική αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης της ακίνητης περιουσίας τα τελευταία τρία έτη (στο πλαίσιο της προσπάθειας ενίσχυσης των δημόσιων εσόδων) εκτιμάται ότι έχει επιτείνει την ύφεση στην αγορά ακινήτων.[27] Πέραν της επιβάρυνσης αυτής, οι συνεχείς εξαγγελίες και αναβολές για επιμέρους πρόσθετα μέτρα παρατείνουν την αβεβαιότητα ως προς το φορολογικό καθεστώς των ακινήτων (η αύξηση των αντικειμενικών αξιών, η επιβολή ΦΠΑ στα επαγγελματικά ακίνητα των φυσικών προσώπων κ.ά.) και δυσχεραίνουν ακόμη περισσότερο τη μελλοντική ανάκαμψη της αγοράς. Για παράδειγμα, η αύξηση των αντικειμενικών τιμών (που προσδιορίζουν την αξία των ακινήτων για φορολογικούς σκοπούς), αν και χρονικά έχει προσδιοριστεί πολλές φορές στο παρελθόν, δεν έχει υλοποιηθεί. Πάντως, η αναπροσαρμογή των αντικειμενικών τιμών στα επίπεδα των τιμών της αγοράς αναμένεται έως τον Ιούνιο του 2012 (νέο Μνημόνιο Οικονομικών και Χρηματοπιστωτικών Πολιτικών).

26 Στο πλαίσιο αυτού του Μνημονίου, το Ταμείο Αξιοποίησης της Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ) θα καταγράψει περίπου 3.000 ακίνητα έως το τέλος Ιουνίου του 2012, προκειμένου αυτά να αξιοποιηθούν. Λαμβάνοντας υπόψη τους παράγοντες που λειτουργούν ανασταλτικά στην υλοποίηση του συνολικού προγράμματος αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας το ΤΑΙΠΕΔ εκτιμά ότι το 2012 μπορούν να εισπραχθούν περίπου 2,8 δισεκατομμύρια ευρώ και περίπου το ίδιο ποσό (3 δισεκατομμύρια) το 2013. Παραμένει ωστόσο ο συνολικός στόχος του προγράμματος στα 50 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ μέχρι το 2015 θα πρέπει να έχουν εισπραχθεί 19 δισεκατομμύρια ευρώ. Περίπου το 50% των αναμενόμενων εσόδων θα προέλθει από την αξιοποίηση της ακίνητης περιουσίας, 30% από παραχωρήσεις υποδομών και λιγότερο από 20% από πώληση μετοχών εταιριών.

27 Μεταξύ των σημαντικότερων πρόσφατων φορολογικών επιβαρύνσεων είναι η επιβολή του έκτακτου ειδικού τέλους ηλεκτροδοτούμενων δομημένων επιφανειών που επιβάλλεται επί των ακινήτων μέσω των λογαριασμών της ΔΕΗ, η σημαντική μείωση του αφορολογήτου για την επιβολή του φόρου ακίνητης περιουσίας, καθώς και η αύξηση του ΦΠΑ στην αγορά νεόδμητων κτισμάτων και στην αντιπαροχή.

Η αύξηση των αντικειμενικών τιμών των ακινήτων αναμένεται να οδηγήσει σε σημαντικές αναπροσαρμογές της φορολογητέας αξίας των ακινήτων (ειδικά σε περιοχές όπου η διαφορά αντικειμενικών-εμπορικών τιμών είναι μεγάλη), συμπαρασύροντας πολλούς φόρους προς τα πάνω και επιτείνοντας την έντονη αβεβαιότητα και την ύφεση στην ελληνική κτηματαγορά.[28] Μια τέτοια αναπροσαρμογή θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να συνδυαστεί με εξορθολογισμό της φορολογίας των ακινήτων, στην κατεύθυνση τόσο της μείωσης της φορολογίας των μεταβιβάσεων[29] όσο και της κατάργησης επιμέρους επιβαρύνσεων και της θέσπισης ή διατήρησης ενός πολύ μικρού αριθμού ενιαίων φόρων που θα αντικαταστήσουν το πλήθος των υπαρχόντων (π.χ. ενιαίος φόρος επί των συναλλαγών και ανάλογος ενιαίος φόρος επί της ιδιοκτησίας ακινήτων).

Επισημαίνεται τέλος ότι η αναπροσαρμογή των αντικειμενικών τιμών των ακινήτων στα επίπεδα των τιμών της αγοράς δεν θα πρέπει να γίνει με κάποιον "οριζόντιο" τρόπο, δηλαδή με κάποια ισοποσοστιαία μεταβολή όλων των αντικειμενικών τιμών που ισχύουν σήμερα, καθώς η μεταβολή των εμπορικών τιμών των ακινήτων από τις αρχές του 2007 (οπότε και έλαβε χώρα η τελευταία αναπροσαρμογή των αντικειμενικών τιμών) έως σήμερα διαφοροποιείται σημαντικά μεταξύ των επιμέρους γεωγραφικών περιοχών.[30]

28 Πράγματι, οι αντικειμενικές αξίες των ακινήτων χρησιμοποιούνται στον υπολογισμό του ύψους διαφόρων επιμέρους φόρων, τελών, εισφορών και προστίμων που σχετίζονται με τα ακίνητα, όπως είναι οι φόροι μεταβίβασης, χρησικτησίας, ανταλλαγής, διανομής, κληρονομιών, γονικών παροχών και δωρεών, το πρόσφατα επιβληθέν ειδικό τέλος στα ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα με οικιακή ή εμπορική χρήση, ο φόρος ακίνητης περιουσίας, το τέλος ακίνητης περιουσίας (ΤΑΠ) των ΟΤΑ κ.ά. Επίσης, η αντικειμενική αξία συνδέεται με το κόστος συμβολαίων μεταβίβασης (συμβολαιογραφικά έξοδα, παράσταση δικηγόρου, τέλη μεταγραφής κ.ά.) και τα τέλη και τις εισφορές οικοδομικών αδειών, ενώ χρησιμοποιείται και για τον προσδιορισμό των τεκμαρτών εισοδημάτων από ακίνητα και των φορολογικών τεκμηρίων διαβίωσης από ιδιόκτητη ή μισθωμένη κατοικία.

29 Επισημαίνεται ότι η φορολογία επί των μεταβιβάσεων και των γονικών παροχών στην Ελλάδα βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα σε σχέση με τις άλλες χώρες της ΕΕ, ενώ εκτιμάται ότι η μείωσή της θα αυξήσει την πολύ χαμηλή συχνότητα των συναλλαγών στην εγχώρια αγορά ακινήτων.

30 Για παράδειγμα, με βάση τα στοιχεία που συγκεντρώνονται από τα πιστωτικά ιδρύματα, οι τιμές των διαμερισμάτων στις υποβαθμισμένες περιοχές του κέντρου της Αθήνας (Πατήσια, Μεταξουργείο, Πλατεία Βικτωρίας κ.ά.) αλλά και του Πειραιά (Δραπετσώνα, Νίκαια, Κερατσίνι, Πέραμα κ.ά.) παρουσίασαν τετραπλάσια μείωση σε σχέση με τις αντίστοιχες τιμές των πιο αναβαθμισμένων περιοχών του κέντρου της Αθήνας (Φιλοπάππου, Πλάκα, Κολωνάκι κ.ά.).

VI ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ: ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Το 2011, σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) της ΕΛΣΤΑΤ, ο μέσος αριθμός των απασχολουμένων μειώθηκε έναντι του 2010 κατά 297,9 χιλ. άτομα (-6,8%) (2010: μείωση κατά 120,0 χιλ. ή -2,7%). Παράλληλα όμως, ήταν ταχεία η **επιδείνωση στη διάρκεια του έτους** (α΄ τρίμηνο: 231,2 χιλ. άτομα ή -5,2%, β΄ τρίμηνο: 270,7 χιλ. ή -6,1%, γ΄ τρίμηνο: 323,6 χιλ. ή -7,3%, δ΄ τρίμηνο: 366,2 χιλ. ή -8,5% – πάντοτε έναντι των αντίστοιχων τριμήνων του 2010) (βλ. Διάγραμμα VI.1).

Ο αριθμός των απασχολουμένων το τελευταίο τρίμηνο του 2011 ήταν χαμηλότερος κατά 13,6% από ό,τι το *δ΄ τρίμηνο του 2008*, έτος κατά το οποίο άρχισε η πτώση της οικονομικής δραστηριότητας (βλ. Διάγραμμα VI.1).

Η επιτάχυνση της υποχώρησης της απασχόλησης στη διάρκεια του 2011 αντανακλά τις αυξημένες αποχωρήσεις μισθωτών από το δημόσιο τομέα, τις αυξημένες απολύσεις μισθωτών από τον ιδιωτικό τομέα, καθώς και τον υψηλότερο αριθμό αποχωρήσεων αυτοαπασχολουμένων από την αγορά εργασίας.

Ειδικότερα, ο αριθμός των απασχολουμένων στο δημόσιο τομέα το 2011 ήταν χαμηλότερος κατά 4,9% (ή κατά 47,7 χιλ. άτομα) από ό,τι το 2010, λόγω και της αύξησης του αριθμού των συνταξιοδοτήσεων. Στον *ιδιωτικό τομέα* ο αριθμός των απασχολουμένων μειώθηκε κατά 7,3%, καθώς οι *μισθωτοί* του ιδιωτικού τομέα, που αποτελούν περίπου το 53% των απασχολουμένων του τομέα αυτού, μειώθηκαν κατά 8,9%. Υποχώρηση (κατά 2,9%) ωστόσο σημειώθηκε και στους *αυτοαπασχολουμένους χωρίς προσωπικό* (π.χ. επαγγελματίες), που αποτελούν περίπου το 30% των απασχολουμένων στον ιδιωτικό τομέα. Ο αριθμός των *αυτοαπασχολουμένων με προσωπικό* (π.χ. καταστηματάρχες), που αποτελούν το 10% των απασχολουμένων στον ιδιωτικό τομέα, επίσης μειώθηκε (κατά 11,2%), ενώ οι *βοηθοί στις οικογενειακές επιχειρήσεις* μειώθηκαν κατά 10,5%.

Η απώλεια θέσεων εργασίας έχει επιπτώσεις στα οικογενειακά εισοδήματα με προεκτάσεις σε θέματα κοινωνικής συνοχής, στο συνολικό παραγόμενο προϊόν, αλλά και στη χρηματοοικονομική κατάσταση των ασφαλιστικών ταμείων. Ειδικότερα, από τα στοιχεία της ΕΕΔ προκύπτει ότι μεταξύ του 2010 και του 2011 ο αριθμός των ασφαλισμένων του ΙΚΑ μειώθηκε κατά 8,7%, του ΟΓΑ κατά 8,6%, του Δημοσίου κατά 2,8% και του ΟΑΕΕ κατά 2,3%.

Διάγραμμα VI.1 Απασχόληση (1999-2011)

(εκατοστιαίες μεταβολές έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του προηγούμενου έτους)

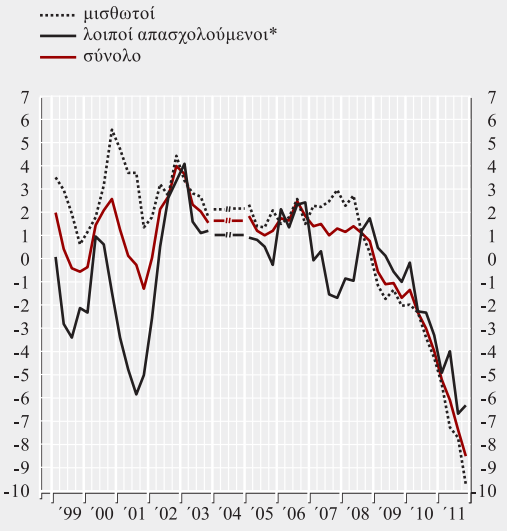

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού. Νέα αναθεωρημένα στοιχεία 1998-2003, τα οποία δημοσιεύθηκαν τον Ιανουάριο του 2005. Για το 2004 δεν εμφανίζονται μεταβολές, επειδή τα στοιχεία δεν είναι απολύτως συγκρίσιμα λόγω του νέου δείγματος με το οποίο έγινε η έρευνα.
* Λοιποί απασχολούμενοι = αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό (εργοδότες) + αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό + βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση.

Η μείωση του αριθμού των απασχολουμένων το τελευταίο τρίμηνο του 2011 κατά 366 χιλιάδες σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2010 προήλθε κυρίως από τις **κατασκευές** (71,6 χιλ.), το **χονδρικό και λιανικό εμπόριο** (71,6 χιλ.), τη **μεταποίηση** (60,7 χιλ.), τον **πρωτογενή τομέα** (37,1 χιλ.) και τη **δημόσια διοίκηση και άμυνα** (28,1 χιλ.).

Η μείωση της απασχόλησης ήταν εντονότερη για άτομα **ξένης υπηκοότητας**, **χαμηλότερου εκπαιδευτικού επιπέδου**, ενώ ήταν μικρότερη

Πίνακας VI.1 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό και απασχόληση

	2011 β΄ τρίμηνο (χιλ. άτομα)	Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές β΄ τρίμηνο έτους[4]				
		2007	2008	2009	2010	2011
Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω[1]	9.338	0,6	0,2	0,3	0,4	0,4
Πληθυσμός ηλικίας 15-64 ετών[1]	7.231	0,8	0,3	-0,1	0,2	0,0
Εργατικό δυναμικό[1]	4.967	0,8	0,4	0,7	0,9	-1,1
Απασχόληση[1]	4.156	1,5	1,4	-1,1	-2,3	-6,1
– Πρωτογενής τομέας[1]	510	-2,6	-0,7	2,1	4,2	-7,6
– Δευτερογενής τομέας[1]	740	3,1	1,1	-6,4	-7,4	-16,5
– Τριτογενής τομέας	2.906	1,7	1,9	0,1	-1,9	-2,8
Ποσοστό % συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό[2]		67,0	67,2	67,7	68,3	67,6
Ποσοστό % απασχόλησης[3]		61,5	62,2	61,6	60,1	56,4
Ανεργία ως ποσοστό % του εργατικού δυναμικού		8,1	7,2	8,9	11,8	16,3

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.
1 Μεταβολή από β΄ τρίμηνο σε β΄ τρίμηνο.
2 Ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών στο εργατικό δυναμικό.
3 Απασχολούμενοι 15-64 ετών ως ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών.
4 Στο κυρίως κείμενο αναφέρονται οι μέσες ετήσιες μεταβολές και τα μέσα επίπεδα έτους.

σε ορισμένες **γεωγραφικές περιφέρειες** και μεγαλύτερη σε **επιχειρήσεις μικρού μεγέθους**. Ειδικότερα, ο αριθμός των απασχολούμενων ατόμων μη ελληνικής υπηκοότητας μειώθηκε κατά 12,8% μεταξύ 2010 και 2011 σε σύγκριση με 6,8% για το σύνολο των απασχολουμένων. Για άτομα ηλικίας μέχρι και 54 ετών ο αριθμός εκείνων που απασχολούνται και κατέχουν τουλάχιστον πτυχίο ανώτερης τεχνολογικής εκπαίδευσης μειώθηκε κατά 3,5%, ενώ ο αριθμός εκείνων που είναι απόφοιτοι τριτάξιου γυμνασίου ή λυκείου μειώθηκε κατά 6,8% και ο αριθμός εκείνων με χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης μειώθηκε κατά 16,2%. Επίσης, σε ορισμένες γεωγραφικές περιφέρειες της χώρας (τα Ιόνια νησιά, το Βόρειο και Νότιο Αιγαίο και την Κρήτη) η ποσοστιαία μείωση της απασχόλησης μεταξύ του 2010 και του 2011 ήταν χαμηλότερη από ό,τι κατά μέσο όρο στο σύνολο της χώρας. Οι προαναφερθείσες διαφοροποιήσεις στην ένταση της υποχώρησης της απασχόλησης συνδέονται σε μεγάλο βαθμό και με την κλαδική διάσταση που παρουσιάστηκε πιο πάνω (π.χ. τα άτομα ξένης υπηκοότητας είναι συγκεντρωμένα σε συγκεκριμένους κλάδους).

Το 2011 ο αριθμός των μισθωτών στις μικρές και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα μειώθηκε περισσότερο από ό,τι σε επιχειρήσεις με 50 εργαζομένους και άνω, οδηγώντας έτσι σε άνοδο του ποσοστού των ατόμων που απασχολούνται σε μεγάλες επιχειρήσεις.

Ως προς τις **μορφές απασχόλησης**, τα στοιχεία της ΕΕΔ και του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας (ΣΕΠΕ) δείχνουν άνοδο του ποσοστού των μερικά απασχολουμένων. Επίσης, τα στοιχεία του ΣΕΠΕ δείχνουν ότι το 2011 το 9% των νέων συμβάσεων εργασίας είναι συμβάσεις εκ περιτροπής εργασίας, έναντι 6,9% το 2010 και 4,3% το 2009.

Το Μάρτιο του 2012 οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις **βραχυχρόνιες προοπτικές** του αριθμού των απασχολουμένων, όπως αποτυπώνονται στις έρευνες συγκυρίας του ΙΟΒΕ (βλ. Διάγραμμα VI.2), ήταν για περαιτέρω μείωση της απασχόλησης στο λιανικό εμπόριο, στις κατασκευές, στις υπηρεσίες και στη μεταποίηση. Σημειώνεται ωστόσο ότι στη μεταποίηση (οριακά) και στο λιανικό εμπόριο οι εκτιμήσεις αυτές είναι λιγότερο αρνητικές το

Διάγραμμα VI.2 Προσδοκίες των επιχειρήσεων[1] για την απασχόληση (Αύγουστος 2008 - Μάρτιος 2012)

(διαφορές ποσοστών θετικών και αρνητικών απαντήσεων)

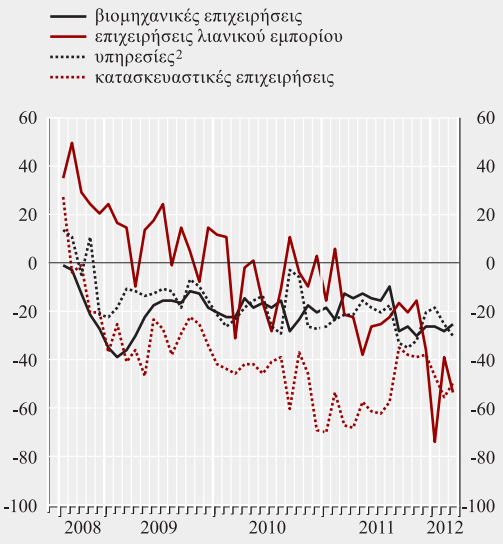

Πηγή: ΙΟΒΕ, Έρευνα Οικονομικής Συγκυρίας.
1 Οι απαντήσεις των επιχειρήσεων αφορούν την προοπτική αύξησης του αριθμού των απασχολουμένων κατά την προσεχή περίοδο.
2 Δεν περιλαμβάνονται οι τράπεζες και οι επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου.

Διάγραμμα VI.3 Ποσοστό συνολικής ανεργίας (1999-2011)

(ποσοστό % του εργατικού δυναμικού)

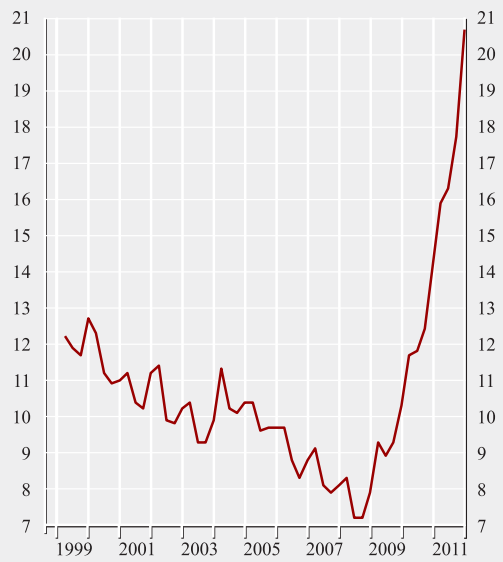

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνες Εργατικού Δυναμικού.

Μάρτιο από ό,τι τον Ιανουάριο του 2012, ενώ —αντίθετα— επιδείνωση καταγράφεται στις κατασκευές και στις υπηρεσίες (πλην λιανικού εμπορίου και τραπεζών).[1]

Η υποχώρηση του αριθμού των απασχολουμένων οδήγησε σε άνοδο του **αριθμού των ανέργων** σε 876,9 χιλ. (κατά μέσο όρο) το 2011. Το μέσο ποσοστό ανεργίας το 2011 ήταν 17,7%, δηλ. κατά 5,2 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερο από ό,τι το 2010 (βλ. Διάγραμμα VI.3).

Το **ποσοστό ανεργίας των ανδρών** το 2011 αυξήθηκε σε 14,9% από 9,9% το 2010, ενώ για τις γυναίκες το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε 21,4% από 16,2%. Για τους νέους ηλικίας 25-29 ετών το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά 9,8 εκατ. μονάδες και ανήλθε σε 29,6% από 19,7%. Για τους νέους ηλικίας 15-24 ετών —των οποίων ωστόσο η συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό είναι μικρή— το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε 44,4% από 32,9%.

Η αύξηση του αριθμού των ανέργων μεταξύ του 2010 και του 2011 κατά 248,2 χιλ. άτομα ήταν μικρότερη (σε κάθε τρίμηνο) από τη μείωση του αριθμού των απασχολουμένων (297,9 χιλ.). Η απόκλιση αυτή, η οποία σημειώθηκε παρότι ο αριθμός των νεοεισερχομένων στην αγορά εργασίας ήταν μεγαλύτερος σε σύγκριση με το 2010, μπορεί να αποδοθεί σε δύο λόγους: πρώτον, στη σημαντική άνοδο του αριθμού των ατόμων που αποχωρούν από το εργατικό δυναμικό λόγω συνταξιοδότησης και, δεύτερον, στην αύξηση του αριθμού των ατόμων που, ενώ βρέθηκαν χωρίς απασχόληση, δεν αναζητούν νέα εργασία επειδή εκτιμούν ότι δεν θα βρουν.

Αν συνυπολογιστεί ο αριθμός των ατόμων που δεν αναζητούν εργασία επειδή πιστεύουν ότι δεν θα βρουν (13,5 χιλ.), εκείνων που θέλουν να εργαστούν αλλά δεν αναζητούν εργασία για οποιονδήποτε άλλο λόγο (55,6 χιλ.), καθώς

1 Σταθεροποίηση, σε χαμηλά ωστόσο επίπεδα, καταγράφει το πρώτο εξάμηνο του 2012 ο δείκτης τάσεων αγοράς εργασίας τον οποίο καταρτίζει το ALBA και αναφέρεται ειδικά σε διοικητικό προσωπικό και διευθυντικά στελέχη (βλ. http://www.alba.edu.gr/RCI/Pages/Reports.aspx).

Πίνακας VI.2 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, απασχόληση και ανεργία: β' τρίμηνο έτους

(χιλιάδες άτομα)

	Πληθυσμός					Εργατικό δυναμικό					Απασχολούμενοι					Άνεργοι					Ποσοστό ανεργίας (%)				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Άνδρες και γυναίκες																									
– σύνολο (15 ετών και άνω)	9.207	9.230	9.262	9.302	9.338	4.918	4.939	4.974	5.021	4.967	4.520	4.582	4.532	4.427	4.156	398	357	443	594	811	8,1	7,2	8,9	11,8	16,3
– 15-64 ετών	7.208	7.228	7.220	7.231	7.231	4.827	4.854	4.887	4.940	4.889	4.431	4.497	4.445	4.347	4.080	397	357	442	593	809	8,2	7,3	9,0	12,0	16,6
– 15-24 ετών	1.172	1.151	1.123	1.103	1.088	364	349	343	333	313	284	277	259	229	179	80	72	84	105	135	22,0	20,6	24,5	31,4	43,0
– 25 ετών και άνω	8.034	8.079	8.140	8.198	8.249	4.554	4.591	4.632	4.688	4.654	4.236	4.305	4.273	4.199	3.978	318	285	358	490	676	7,0	6,2	7,7	10,4	14,5
Άνδρες																									
– σύνολο (15 ετών και άνω)	4.490	4.503	4.518	4.539	4.559	2.906	2.925	2.915	2.918	2.879	2.762	2.789	2.730	2.645	2.485	144	137	185	273	394	5,0	4,7	6,3	9,4	13,7
– 15-64 ετών	3.602	3.615	3.613	3.622	3.626	2.841	2.862	2.854	2.862	2.826	2.698	2.726	2.670	2.589	2.432	143	136	184	272	393	5,0	4,8	6,5	9,5	13,9
– 15-24 ετών	590	579	564	554	546	203	197	192	186	171	174	167	157	140	108	29	30	34	46	63	14,1	15,1	18,0	24,8	36,7
– 25 ετών και άνω	3.900	3.924	3.954	3.985	4.013	2.703	2.728	2.723	2.732	2.707	2.587	2.622	2.573	2.505	2.376	115	107	150	227	331	4,3	3,9	5,5	8,3	12,2
Γυναίκες																									
– σύνολο (15 ετών και άνω)	4.717	4.728	4.744	4.762	4.778	2.012	2.014	2.059	2.103	2.089	1.758	1.794	1.802	1.782	1.672	254	221	258	321	417	12,6	10,9	12,5	15,3	20,0
– 15-64 ετών	3.605	3.613	3.607	3.608	3.605	1.986	1.991	2.033	2.078	2.064	1.733	1.771	1.776	1.757	1.648	254	221	258	321	416	12,8	11,1	12,7	15,4	20,2
– 15-24 ετών	583	572	559	549	542	161	152	151	147	142	109	110	101	89	70	52	42	50	59	72	32,1	27,7	32,9	39,7	50,7
– 25 ετών και άνω	4.134	4.155	4.186	4.213	4.236	1.851	1.862	1.908	1.956	1.946	1.649	1.684	1.700	1.693	1.602	202	178	208	263	345	10,9	9,6	10,9	13,4	17,7

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού.

και εκείνων που εργάζονται με μερική απασχόληση επειδή δεν μπορούν να βρουν εργασία με πλήρη απασχόληση (146,2 χιλ.), εκτιμάται ότι το **ποσοστό ανεργίας-υποαπασχόλησης** το δ' τρίμηνο του 2011 διαμορφώνεται στο 24,7% (έναντι ποσοστού ανεργίας 20,7% το τρίμηνο αυτό).[2]

Ανησυχητική είναι επίσης η **άνοδος του ποσοστού των μακροχρόνια ανέργων**. Πρόκειται για τα άτομα που έχουν παραμείνει άνεργα για πάνω από έτος, ως ποσοστό *του συνολικού αριθμού των ανέργων* (2010: 47,2%, 2011: 51,6%). Η ανησυχία προέρχεται από το γεγονός ότι οι πιθανότητες ένταξης σε θέση εργασίας μειώνονται όσο επιμηκύνεται η διάρκεια της ανεργίας και υπάρχει ο κίνδυνος η πρόσθετη ανεργία να μετατραπεί σε διαρθρωτική ανεργία. Εκφρασμένο σε άλλους όρους, το τελευταίο τρίμηνο του 2011 το "ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας" (δηλ. οι μακροχρόνια άνεργοι ως ποσοστό του *εργατικού δυναμικού*) στην Ελλάδα ήταν 11,3%. Επιπλέον, επειδή το εκπαιδευτικό επίπεδο και η επαγγελματική εξειδίκευση των μακροχρόνια ανέργων είναι εν γένει χαμηλά, έχει πολύ μεγάλη σημασία η άμεση παρέμβαση της πολιτείας με ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης. Ενθαρρυντική είναι η εφαρμογή, με πρωτοβουλία του ΟΑΕΔ, προγραμμάτων κατάρτισης ανέργων (π.χ. κατάρτισης σε δεξιότητες Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) συνοδευόμενα από πιστοποίηση για τις γνώσεις που θα αποκτηθούν).[3]

Εξάλλου, σύμφωνα με στοιχεία του ΟΑΕΔ για τις **ροές μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα**, στη διάρκεια του 2011 οι απολύσεις (περιλαμβανομένων των λήξεων συμβάσεων ορισμένου χρόνου) και οι οικειοθελείς αποχωρήσεις υπερέβησαν τις αναγγελίες προσλήψεων κατά 126 χιλ. άτομα, γεγονός που συνεπάγεται καθαρή μείωση των θέσεων μισθωτής εργασίας (η αντίστοιχη μείωση το 2010 ήταν 96.200, δηλαδή μικρότερη κατά 30.000). Τα στοιχεία του ΟΑΕΔ δείχνουν ότι στη διάρκεια του 2011 οι αναγγελίες προσλήψεων μειώθηκαν σημαντικά (κατά 107 χιλ. περίπου ή 11,3%), ενώ οι απολύσεις (56% των οποίων αφορούσαν λήξεις συμβάσεων ορισμένου χρόνου) επίσης μειώθηκαν (κατά 34 χιλ. περίπου ή 4,6%). Οι οικειοθελείς αποχωρήσεις μειώθηκαν (κατά 43 χιλ.), όπως αναμένεται σε περίοδο κρίσης, αν και τα σχετικά στοιχεία πρέπει να αντιμετωπίζονται με επιφύλαξη, επειδή οι αποχωρήσεις δεν καταγράφονται πλήρως. Το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2012 καταγράφηκε, βάσει των στοιχείων του ΟΑΕΔ, καθαρή μείωση των θέσεων εργασίας κατά 39.562, δηλαδή η ίδια με το αντίστοιχο δίμηνο του 2011 (39.647). Συνολικά, τα στοιχεία του ΟΑΕΔ δείχνουν ότι οι θέσεις εργασίας μειώθηκαν σε κάθε μήνα του 2011 (με εξαίρεση το διάστημα Απριλίου-Ιουλίου). Εντούτοις, από τον Αύγουστο του 2011 η καθαρή μείωση των θέσεων εργασίας είναι σε κάθε μήνα (με εξαίρεση τον Οκτώβριο και το Νοέμβριο του 2011 και το Φεβρουάριο του 2012) μικρότερη από την αντίστοιχη μείωση 12 μήνες ενωρίτερα.

Ο φόβος της ανεργίας, όπως επισημάνθηκε και στο Κεφάλαιο V, είναι μεγάλος ανάμεσα στον πληθυσμό. *Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΕΔ, ακόμη και άτομα που απασχολούνται αναζητούν εργασία, μεταξύ άλλων επειδή φοβούνται ότι θα χάσουν αυτήν που έχουν.* Μάλιστα, παρά τη μείωση του αριθμού των απασχολουμένων, ο αριθμός των απασχολουμένων που αναζητούν εργασία έχει αυξηθεί μεταξύ 2010 και 2011.

Το **2012** το μέσο **ποσοστό ανεργίας** θα αυξηθεί σε σύγκριση με το μέσο ποσοστό ανεργίας του 2011. Σε πρόσφατη έκθεση της Τράπεζας της Ελλάδος (*Νομισματική Πολιτική 2011-2012*, Μάρτιος 2012) είχε διατυπωθεί η πρόβλεψη ότι το 2012 το *μέσο* ποσοστό θα *υπερβεί* το 19%, έναντι 17,7% το 2011. Ωστόσο, το *μέγεθος* της ανόδου – δηλαδή πόσο θα *υπερβεί* το 19% το μέσο ποσοστό ανεργίας – θα εξαρτη-

2 Το δ' τρίμηνο του 2010 η διαφορά μεταξύ των δύο δεικτών ήταν λίγο χαμηλότερη (3,6 εκατ. μονάδες: 14,2% ποσοστό ανεργίας, 17,7% διευρυμένος ορισμός υποαπασχόλησης).

3 Σε πρόγραμμα για το οποίο αιτήσεις ξεκίνησαν στις αρχές Απριλίου θα αρχίσει να εφαρμόζεται η "επιταγή κατάρτισης", την οποία θα χορηγούν στους ανέργους τα Κέντρα Προώθησης της Απασχόλησης (ΚΠΑ) προκειμένου εκείνοι να επιλέξουν το Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης στο οποίο επιθυμούν να παρακολουθήσουν το σχετικό πρόγραμμα.

θεί από το βάθος της ύφεσης και ιδίως από το αν το οικονομικό κλίμα θα σταθεροποιηθεί ή θα βελτιωθεί το β′ και το γ′ τρίμηνο (προκειμένου να αυξηθεί η απασχόληση τους μήνες που είναι αυξημένη η οικονομική δραστηριότητα λόγω εποχικότητας).

Πλαίσιο VI.1

ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΙΟΥΝΙΟΥ 2010-ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2012: ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

1 Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η ανάγκη για διαρθρωτικές αλλαγές στην ελληνική αγορά εργασίας προκύπτει από την περιορισμένη δημιουργία θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα και από την έκταση της ανασφάλιστης εργασίας.[1] Στους παράγοντες που συμβάλλουν στην περιορισμένη δημιουργία θέσεων εργασίας συγκαταλέγονται το υψηλό κόστος προσλήψεων και απολύσεων,[2] καθώς και η αναντιστοιχία μεταξύ των αυξήσεων στους μισθούς και των οικονομικών εξελίξεων στο επίπεδο της επιχείρησης. Η αναντιστοιχία αυτή δημιουργείται από το γεγονός ότι στη σύναψη των κλαδικών συλλογικών συμβάσεων δεν εκπροσωπούνται όλες οι επιχειρήσεις, ενώ οι ομοιοεπαγγελματικές συμβάσεις έχουν ολοένα λιγότερο νόημα σε μια οικονομία όπου οι επιχειρήσεις δεν είναι ομοιογενείς επαγγελματικά.

Επιπλέον, στη συγκεκριμένη συγκυρία και δεδομένης της απώλειας ανταγωνιστικότητας στο διάστημα μετά το 2000 —στην οποία οδήγησε η αύξηση των τιμών των προϊόντων χωρίς παράλληλη άνοδο της παραγωγικότητας, όπως αποτυπώνεται στην άνοδο του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και στη συνεχή άνοδο της πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας— είναι βέβαιο ότι, μεταξύ άλλων, απαιτείται και είναι χρήσιμη η μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος. Η μείωση αυτή μπορεί να επιτευχθεί με δύο τρόπους: μείωση των μισθών ή αύξηση της παραγωγικότητας. Δεδομένου ότι η άνοδος της παραγωγικότητας παίρνει χρόνο, στην πραγματικότητα ο μόνος τρόπος που απομένει για τη βραχυχρόνια υποχώρηση του κόστους εργασίας *ανά μονάδα προϊόντος* είναι η μείωση του συνολικού κόστους εργασίας (δηλ. των μισθών, των εργοδοτικών εισφορών και των άλλων επιβαρύνσεων).

Ταυτόχρονα, η άνοδος της παραγωγικότητας της εργασίας μέσω μέτρων για την αναδιοργάνωση της δημόσιας διοίκησης, κινήτρων για τη μεγέθυνση των επιχειρήσεων, βελτίωσης του εκπαιδευτικού συστήματος —συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής κατάρτισης— και σύνδεσής του με την αγορά εργασίας, καθώς και υιοθέτησης κινήτρων για την ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση, παραμένει η σημαντική πρόκληση για την ελληνική οικονομική και κοινωνική πολιτική.

Οι διαρθρωτικές αδυναμίες οι οποίες επισημάνθηκαν πιο πάνω —και ειδικότερα το υψηλό κόστος προσλήψεων και απολύσεων, σε συνδυασμό και με τα υψηλά ποσοστά εργατικών και εργοδοτικών εισφορών— ευνοούν την ανασφάλιστη εργασία. Η αναγκαιότητα καταπολέμησης του φαινομένου αυτού, με στόχο την προστασία των απασχολουμένων και την εξυγίανση των δημοσιονομικών μεγεθών, είναι ένας επιπλέον λόγος για την εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας.

1 Εκτενής αναφορά στα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής αγοράς εργασίας έχει ήδη γίνει σε προηγούμενες δημοσιεύσεις της Τράπεζας. Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική – Ενδιάμεση Έκθεση*, Οκτώβριος 2010, Πλαίσιο VI.1, σελ. 82-86, και Τράπεζα της Ελλάδος, *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2010*, Απρίλιος 2011, Πλαίσιο VI.1, σελ. 91-93.

2 Συγκρίσεις μεταξύ επιμέρους χωρών ως προς τις συνιστώσες του δείκτη ακαμψίας της αγοράς εργασίας (Employment Protection Legislation Index) που καταρτίζει ο ΟΟΣΑ δείχνουν ότι το κόστος απολύσεων στην Ελλάδα είναι υψηλότερο από ό,τι σε αρκετές άλλες χώρες.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι σημαντικότερες νομοθετικές αλλαγές για τη λειτουργία της αγοράς εργασίας που εισήχθησαν από τον Ιούνιο του 2010 μέχρι και το Φεβρουάριο του 2012, ταξινομημένες ανάλογα με τον άμεσο στόχο τον οποίο επιδιώκουν.

2 ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΕΣ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ ΙΟΥΝΙΟΥ 2010-ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2012

(α) Μέτρα που μειώνουν το κόστος της καταγγελίας συμβάσεων (και κατά συνέπεια και των προσλήψεων)

Η **δοκιμαστική περίοδος** κατά την οποία η σύμβαση ενός υπαλλήλου μπορεί να καταγγελθεί χωρίς να λάβει αποζημίωση επεκτάθηκε από 2 μήνες σε 1 έτος (άρθρο 17, Ν. 3899/2010). Η ρύθμιση αυτή θα διευκολύνει τις προσλήψεις, δεδομένου ότι η υποχρέωση για πληρωμή αποζημίωσης αποθάρρυνε πολλές φορές τις επιχειρήσεις από το να προσλάβουν εφόσον είχαν ανησυχίες για κάμψη της δραστηριότητας. Η ρύθμιση δεν αναμένεται να οδηγήσει σε αυξημένες απολύσεις χωρίς αιτία, δεδομένου ότι για τις επιχειρήσεις υπάρχει το κόστος προσαρμογής των νέων υπαλλήλων.

Επιπλέον, αναπροσαρμόστηκαν τα χρονικά διαστήματα **γραπτής προειδοποίησης υπαλλήλων πριν από την καταγγελία της σύμβασης**. Ειδικότερα, με τον Ν. 3863/2010 (άρθρο 74) μειώθηκε στο μισό το διάστημα της γραπτής προειδοποίησης που πρέπει να παράσχει ο εργοδότης στον εργαζόμενο πριν από καταγγελία της σύμβασης προκειμένου να καταβληθεί μειωμένη αποζημίωση. Ο ανώτατος χρόνος προειδοποίησης είναι τώρα 6 μήνες (για άτομα με χρόνο υπηρεσίας στον ίδιο εργοδότη άνω των 20 ετών), αντί 24 μήνες που ήταν πριν.[3] Ο χρόνος προειδοποίησης αυξάνεται κατά 1 μήνα για κάθε 5 χρόνια στον ίδιο εργοδότη άνω των 10 ετών. Ενδεικτικά, για ένα άτομο με 5 (10) χρόνια υπηρεσίας στον ίδιο εργοδότη η αποζημίωση χωρίς προειδοποίηση είναι ίση με αμοιβές 3 (6) μηνών. Με προειδοποίηση 3 μηνών (4 μηνών), η αποζημίωση περιορίζεται σε αμοιβές 1,5 μηνός (3 μηνών).

Με τον Ν. 3863 (άρθρο 74) επαναπροσδιορίστηκε για όλα τα μεγέθη επιχειρήσεων, με περισσότερους από 20 απασχολουμένους, **το όριο πέραν του οποίου οι απολύσεις χαρακτηρίζονται ομαδικές**. Οι διαφορές είναι ιδιαίτερα αισθητές σε επιχειρήσεις με προσωπικό πάνω από 200 άτομα. Για επιχειρήσεις με 1.500 άτομα και πάνω το όριο παρέμεινε σταθερό στα 30 άτομα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι για μια επιχείρηση με 250 άτομα το όριο του αριθμού των απολυθέντων πέραν του οποίου οι απολύσεις χαρακτηρίζονται ομαδικές αυξήθηκε από 5 άτομα με τον προηγούμενο νόμο σε 12 άτομα με το νέο νόμο.

Καταργήθηκε επίσης με τον Ν. 3863/2010 η ανάγκη για έκδοση αποφάσεων από τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης για το όριο προσδιορισμού των ομαδικών απολύσεων κάθε εξάμηνο.

(β) Μέτρα για τη μείωση του κόστους της εργασίας

Μείωση των κατώτατων μισθών/ημερομισθίων της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας: Ο Ν. 4046/2012 και η Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 6/28.2.2012 επέφεραν την **άμεση μείωση των κατώτατων αποδοχών** που ίσχυαν σύμφωνα με την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (ΕΓΣΣΕ). Για τα άτομα άνω των 25 ετών οι κατώτατες αποδοχές μειώθηκαν κατά 22%. Ειδικά για τους νέους 25 ετών και κάτω οι κατώτατες αμοιβές θα μει-

3 Για τα άτομα με 20 έτη υπηρεσίας στον ίδιο εργοδότη ο χρόνος προειδοποίησης ήταν 16 μήνες.

ωθούν κατά 32%. Επιδίωξη της μεγαλύτερης μείωσης των αποδοχών των νεότερων σε ηλικία (με αποτέλεσμα για τους νέους 25 ετών και κάτω οι μισθοί να είναι 12,8% χαμηλότεροι από ό,τι για τους άνω των 25 ετών) είναι να συντελέσει στην απορρόφησή τους από τις επιχειρήσεις, λειτουργώντας ως κίνητρο για να αντισταθμίσει τη χαμηλότερη παραγωγικότητά τους. Χαμηλότερες κατώτατες αποδοχές για νέους υπάρχουν σε αρκετές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.[4] Ο Ν. 4046/2012 προβλέπει επίσης τη θέσπιση, έως τον Ιούνιο του 2012, της μείωσης κατά 10% (κατά μέσο όρο) των αποδοχών των ειδικών μισθολογίων του δημόσιου τομέα (δικαστικοί, διπλωματικοί υπάλληλοι, γιατροί, πανεπιστημιακοί, στρατιωτικοί, σώματα ασφαλείας).

Επιπλέον, ο Ν. 4046/2012 επέβαλε ορισμένα έκτακτα μέτρα για τη διάρκεια του προγράμματος του ισχύοντος Μνημονίου. Πρώτον, το πάγωμα του κατώτατου μισθού μέχρι τη λήξη του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής στο πλαίσιο του μηχανισμού στήριξης από ΕΕ/ΕΚΤ/ΔΝΤ και, δεύτερον, την αναστολή των αυξήσεων λόγω "ωρίμανσης" που προβλεπόταν από νόμο ή από οποιαδήποτε συλλογική σύμβαση εργασίας (και όχι μόνο από την Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας) έως ότου η ανεργία μειωθεί κάτω του 10%.

Περιορισμός του κόστους των υπερωριών: Το ποσοστό προσαύξησης των αμοιβών για υπερωριακή απασχόληση περιορίστηκε κατά 20% σε σύγκριση με ό,τι ίσχυε από το 2005.

Επίσης, **καταργήθηκε η προσαύξηση κατά 7,5%** των αποδοχών ατόμων που εργάζονται λιγότερες από 4 ώρες ημερησίως (που είχε εισαχθεί με τον Ν. 2874/2000), καθώς και **η προσαύξηση κατά 10% για πρόσθετη εργασία** όσων εργάζονταν με μερική απασχόληση (που είχε εισαχθεί με τον Ν. 3846/10).

(γ) Μέτρα για την ενθάρρυνση των διαπραγματεύσεων στο επίπεδο της επιχείρησης

Ο Ν. 3899/2010 τροποποίησε ρητά τον Ν. 1876/1990, εισάγοντας μια νέου τύπου συλλογική σύμβαση – την *ειδική επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας*. Οι αποδοχές και οι όροι εργασίας που προσδιορίζονταν στη σύμβαση αυτή επέτρεπαν την απόκλιση επί τα χείρω από την κλαδική σύμβαση εργασίας, αλλά όχι από την εθνική γενική συλλογική σύμβαση εργασίας. Ο Ν. 3899/2010 όριζε ρητά ότι η ειδική επιχειρησιακή σύμβαση εργασίας υπερισχύει των κλαδικών συμβάσεων. Περαιτέρω ο νέος νόμος έδινε τη δυνατότητα και σε επιχειρήσεις με λιγότερα από 50 άτομα να υπογράψουν ειδική συλλογική σύμβαση εργασίας. Η συμφωνία έπρεπε να συνάπτεται είτε μεταξύ του εργοδότη και του επιχειρησιακού σωματείου είτε, αν δεν υπάρχει επιχειρησιακό σωματείο, μεταξύ του εργοδότη και του αντίστοιχου κλαδικού σωματείου ή ομοσπονδίας. Πριν από την εφαρμογή ειδικής επιχειρησιακής συλλογικής σύμβασης τα μέρη έπρεπε να υποβάλουν από κοινού έκθεση προς το Συμβούλιο Κοινωνικού Ελέγχου της Επιθεώρησης Εργασίας (ΣΚΕΕΕ), στην οποία να αιτιολογούν την πρόθεσή τους να υπογράψουν την ειδική επιχειρησιακή συλλογική σύμβαση εργασίας. Το ΣΚΕΕΕ είχε την αρμοδιότητα να γνωμοδοτεί για τη σκοπιμότητα της κατάρτισης αυτής της σύμβασης εντός 20 ημερών.

Στην πράξη οι παραπάνω ρυθμίσεις φάνηκε δύσκολο να εφαρμοστούν, καθώς ήταν σχεδόν απαγορευτικές για επιχειρήσεις με λιγότερα από 20 άτομα όπου δεν υπήρχαν επιχειρησιακά σωματεία εργαζομένων, ενώ η γνωμοδότηση από το ΣΚΕΕΕ αποτελούσε ένα πρόσθετο γραφειο-

4 Ενδεικτικά: στο Βέλγιο για άτομα κάτω των 21 ετών, στη Γαλλία για άτομα κάτω των 18 ετών, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ιρλανδία για άτομα κάτω των 20 ετών, στην Ολλανδία για άτομα κάτω των 23 ετών, στο Λουξεμβούργο για άτομα κάτω των 18 ετών.

κρατικό εμπόδιο. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι, για όσο καιρό βρισκόταν σε ισχύ η σχετική ρύθμιση, λιγότερες από 15 επιχειρήσεις υπέγραψαν ειδική επιχειρησιακή σύμβαση εργασίας.

Στη συνέχεια, και ειδικότερα με τον Ν. 4024 ο οποίος ψηφίστηκε τον Οκτώβριο του 2011, καταργήθηκε ο θεσμός της ειδικής επιχειρησιακής συλλογικής σύμβασης εργασίας και επιτράπηκε σε όλες τις επιχειρησιακές συμβάσεις να αποκλίνουν από τις αντίστοιχες κλαδικές για όσο διαρκεί η εφαρμογή του Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Δημοσιονομικής Στρατηγικής, χωρίς να απαιτείται η γνωμοδότηση του ΣΚΕΕ. Το κυριότερο είναι ότι πλέον επιτρέπεται να συναφθεί και επιχειρησιακή σύμβαση μεταξύ εργοδοτών και **"ένωσης προσώπων"**, για τη σύσταση της οποίας (που δεν προϋποθέτει έγκριση καταστατικού από το Πρωτοδικείο, όπως γενικά ισχύει για τα σωματεία – εργατικά και μη) απαιτείται μόνο η συμμετοχή των 3/5 των απασχολουμένων στην επιχείρηση, ανεξαρτήτως του συνολικού αριθμού απασχολουμένων σε αυτήν. Τέλος, ο νόμος αναστέλλει και ρητά για όσο διάστημα διαρκεί το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής την επέκταση των κλαδικών και ομοιοεπαγγελματικών συμβάσεων σε επιχειρήσεις που δεν συμμετέχουν στις διαπραγματεύσεις για την υπογραφή αυτών των συμβάσεων.

Στο διάστημα από τα τέλη Οκτωβρίου του 2011 έως τις 23 Μαρτίου 2012 έχουν υπογραφεί τουλάχιστον 182 επιχειρησιακές συλλογικές συμβάσεις σε επιχειρήσεις από όλους τους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας που αφορούν περίπου 40 χιλιάδες εργαζόμενους και προβλέπουν κατά κανόνα μείωση (ή πάγωμα) αποδοχών (βλ. και Κεφάλαιο VII).[5] Εκτιμάται ότι χωρίς αυτές τις ρυθμίσεις οι απώλειες θέσεων εργασίας θα ήταν ακόμη μεγαλύτερες. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΑΕΔ για τις ροές απασχόλησης των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα, μετά τον Οκτώβριο του 2011 ο αριθμός των καταγγελιών συμβάσεων αορίστου χρόνου μειώνεται τόσο από μήνα σε μήνα όσο και σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους. Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει ότι η ανεργία έχει σταματήσει να αυξάνεται, δεδομένου ότι, πρώτον, τα στοιχεία αυτά δεν καλύπτουν τους αυτοαπασχολουμένους και, δεύτερον, η δημιουργία θέσεων εργασίας —όπως και πριν από τον Οκτώβριο— δεν καλύπτει τις θέσεις που χάνονται. Ο ρυθμός ανόδου της ανεργίας ενδεχομένως τώρα έχει μειωθεί έναντι του τέλους του 2011.

(δ) Μέτρα για την ενίσχυση της ευελιξίας της αγοράς εργασίας

Με τον Ν. 4046/2011 τίθεται **ανώτατο όριο στη διάρκεια των συλλογικών συμβάσεων**. Εφεξής οι συμβάσεις έχουν ανώτατη διάρκεια τα τρία έτη. Όποιες συμβάσεις υπεγράφησαν προηγουμένως και έχουν διάρκεια δύο έτη ή περισσότερο θα λήξουν σε ένα έτος από τη δημοσίευση του νόμου. Αν και ο Ν. 1876/1990 επέτρεπε την πρόωρη επαναδιαπραγμάτευση των συμβάσεων ακόμη και περισσότερο από ένα έτος πριν λήξουν, εφόσον οι συνθήκες που υπήρχαν κατά την υπογραφή της σύμβασης είχαν μεταβληθεί σημαντικά, εντούτοις η διαδικασία της καταγγελίας αποτελούσε συχνά σημείο τριβής.

Ο νέος νόμος περιορίζει από εξάμηνο σε τρίμηνο το διάστημα κατά το οποίο συνεχίζει να εφαρμόζεται μια συλλογική σύμβαση μετά τη λήξη της ισχύος της. Επιπλέον, ορίζει ρητά ότι μετά και την πάροδο των τριών μηνών η μετενέργεια της σύμβασης περιορίζεται μόνο στο βασικό μισθό και στα επιδόματα ωρίμανσης, τέκνων, εκπαίδευσης και βαρέων επαγγελμάτων.

5 Οι επιχειρησιακές συμβάσεις αναρτώνται στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης.

(ε) Άρση της μονιμότητας σε ΔΕΚΟ ή πρώην ΔΕΚΟ

Οι εσωτερικοί οργανισμοί ΔΕΚΟ ή πρώην ΔΕΚΟ παρείχαν στους απασχολουμένους σε αυτές καθεστώς προστασίας από την καταγγελία της σύμβασης εργασίας. Ο Ν. 4024 αίρει αυτή τη μονιμότητα.

(στ) Ρύθμιση διαδικασίας επίλυσης συλλογικών διαφορών

Καταργήθηκε (με τον Ν. 4024) η υποχρεωτικότητα προσφυγής στη διαιτησία, η οποία από τώρα μπορεί να γίνει μόνο αν συμφωνήσουν *και τα δύο μέρη*, με στόχο την ενθάρρυνση των διαπραγματεύσεων.

VII ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ, ΤΗΣ ΑΜΟΙΒΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ – ΑΝΙΣΟΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ

I ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ

• Η διαμόρφωση του ρυθμού του πληθωρισμού στη διάρκεια του 2011 επηρεάστηκε κατά κύριο λόγο από τις αυξήσεις της έμμεσης φορολογίας. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανόδου του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) υποχώρησε στο 3,1% το 2011, από 4,7% το 2010 (βλ. Πίνακες VII.1 και VII.2 και Διάγραμμα VII.1), ενώ το μέσο ετήσιο επίπεδο του πυρήνα του πληθωρισμού (που δεν περιλαμβάνει τις τιμές της ενέργειας και των μη επεξεργασμένων ειδών διατροφής) διαμορφώθηκε στο 1,7%, από 3,0% το 2010 (βλ. Διάγραμμα VII.2). Η πτωτική τάση του πληθωρισμού συνεχίζεται. Έτσι, ο πληθωρισμός βάσει του ΕνΔΤΚ υποχώρησε από 2,2% το Δεκέμβριο του 2011 σε 1,4% το Μάρτιο του 2012. Παράλληλα, ο πυρήνας του πληθωρισμού, που είχε μειωθεί σε 1,1% το Δεκέμβριο του 2011 από 3,0% το Δεκέμβριο του 2010, υποχώρησε περαιτέρω σε 0,3% το Μάρτιο εφέτος. Χωρίς την επίδραση των αυξήσεων της έμμεσης φορολογίας, ο πληθωρισμός βάσει του ΕνΔΤΚ ήταν μόνο 1,1% κατά μέσο όρο το 2011 και μειώθηκε από 0,8% το Δεκέμβριο του 2011 σε 0,3% το Μάρτιο του τρέχοντος έτους. Αντίστοιχα, ο πυρήνας του πληθωρισμού χωρίς την επίδραση των εν λόγω αυξήσεων ήταν μόλις 0,2% κατά μέσο όρο το 2011 και από 0% το Δεκέμβριο του 2011 διαμορφώθηκε σε -0,7% εφέτος το Μάρτιο.

• Η **διαφορά του πληθωρισμού** μεταξύ της Ελλάδος και της ζώνης του ευρώ περιορίστηκε σημαντικά το 2011 σε 0,4 της εκατοστιαίας μονάδας, από 3,1 εκατ. μονάδες το 2010 και 1,0 εκατ. μονάδα το 2009. Η διαφορά του πυρήνα του πληθωρισμού μηδενίστηκε το 2011, από 2,0 εκατ. μονάδες το 2010 και 0,9 της εκατ. μονάδας το 2009. Εξάλλου, **το Μάρτιο του τρέχοντος έτους η διαφορά του πληθωρισμού ήταν αρνητική** (-1,2 εκατ. μονάδα – βλ. Πίνακες VII.3 και VII.4, καθώς και Διάγραμμα VII.3).

• Η υποχώρηση του πληθωρισμού το **2011** αντανακλούσε τη σταδιακή εξασθένηση των επιδράσεων της έμμεσης φορολογίας, τη

Διάγραμμα VII.1 Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή Ελλάδος, ζώνης ευρώ και Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ιανουάριος 2010 - Φεβρουάριος 2012)

(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

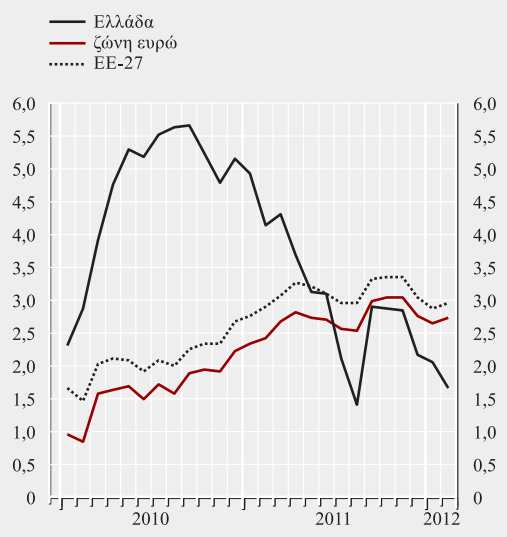

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ και Eurostat.

Διάγραμμα VII.2 Ο πυρήνας του πληθωρισμού στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ με βάση τον ΕνΔΤΚ χωρίς τις τιμές της ενέργειας και των μη επεξεργασμένων ειδών διατροφής (Ιανουάριος 2010 - Φεβρουάριος 2012)

(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

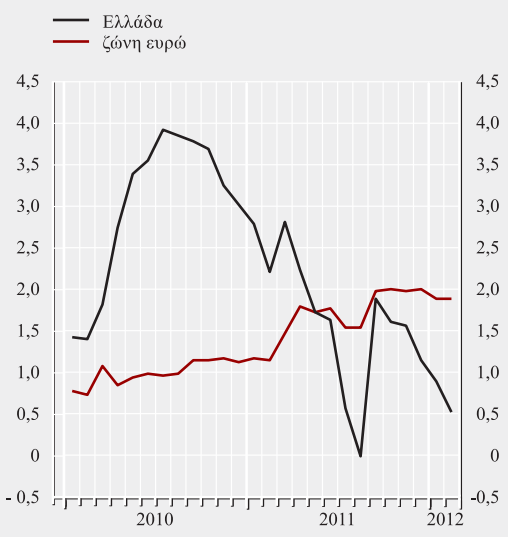

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ και Eurostat.

Πίνακας VII.1 Δείκτες τιμών

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

Έτη ή τρίμηνα	Δείκτης τιμών καταναλωτή								Δείκτης τιμών παραγωγού στη βιομηχανία					Δείκτης τιμών εισαγωγών στη βιομηχανία	
		Ειδικοί δείκτες							Εγχώρια αγορά				Εξωτερική αγορά		
										Ειδικοί δείκτες					
	Γενικός	Αγαθά	Υπηρεσίες	ΔΤΚ χωρίς νωπά οπωρο-κηπευτικά & καύσιμα	ΔΤΚ χωρίς είδη δια-τροφής & καύσιμα	Διατροφή και μη αλκοο-λούχα ποτά	Νωπά οπωρο-κηπευτικά	Καύσιμα	Γενικός	Γενικός χωρίς τιμές ενέργειας	Ενδιάμεσα αγαθά	Καταναλω-τικά αγαθά	Γενικός	Γενικός	Γενικός χωρίς τιμές ενέργειας
2005	3,5	3,4	3,7	3,1	3,2	0,6	-8,1	18,0	5,9	3,0	3,8	2,5	3,7	8,8	1,2
2006	3,2	3,4	3,0	2,7	2,5	3,7	3,3	10,9	7,3	6,5	7,3	6,2	4,8	4,2	2,7
2007	2,9	2,5	3,5	2,9	3,0	3,2	5,6	1,3	4,1	2,7	6,1	-0,3	3,0	2,6	3,0
2008	4,2	4,3	3,9	3,4	3,0	5,4	4,6	14,7	10,0	6,4	8,4	4,5	6,4	7,1	2,5
2009	1,2	-0,5	3,6	2,4	2,6	1,9	5,3	-15,7	-5,8	-0,1	-1,2	0,9	-6,0	-1,8	0,5
2010	4,7	5,6	3,6	3,0	3,4	0,1	-4,3	36,2	6,1	0,9	2,3	-0,3	8,8	6,6	1,4
2011	3,3	4,2	2,3	1,5	1,3	3,1	5,1	18,8	7,4	2,7	4,8	1,1	8,8	7,6	1,5
2008 α′	4,3	5,0	3,3	2,9	2,3	6,1	7,1	24,0	11,5	6,9	9,3	4,9	8,5	8,1	2,5
β′	4,8	5,6	3,6	3,6	3,0	6,4	5,3	21,5	13,5	7,2	9,4	5,3	10,0	10,1	2,3
γ′	4,7	5,1	4,2	3,7	3,2	4,5	-3,1	22,9	14,2	7,2	9,7	4,9	9,8	10,1	2,8
δ′	2,9	1,7	4,5	3,5	3,4	4,5	8,9	-7,4	1,3	4,2	5,4	3,0	-2,4	0,4	2,3
2009 α′	1,5	-0,5	4,3	3,2	3,3	3,6	8,2	-22,6	-5,2	1,1	0,5	1,5	-7,8	-2,4	1,4
β′	0,7	-1,5	3,7	2,3	2,5	2,7	11,0	-23,0	-8,8	-0,7	-2,2	0,5	-9,5	-4,4	0,5
γ′	0,7	-1,2	3,3	2,1	2,3	2,1	8,3	-18,5	-9,1	-1,0	-2,9	0,8	-8,2	-3,7	-0,2
δ′	2,0	1,0	3,2	2,0	2,4	-0,7	-5,8	4,8	0,4	0,4	0,1	0,7	2,0	3,7	0,1
2010 α′	3,0	2,8	3,3	1,7	2,1	-1,7	-9,4	33,0	6,4	1,1	1,5	0,8	9,4	8,3	0,8
β′	5,2	6,2	3,8	3,3	3,8	-0,9	-9,3	42,9	7,5	1,1	2,3	0,0	10,2	8,0	1,4
γ′	5,5	6,7	4,0	3,7	4,1	1,4	1,2	35,3	4,9	0,6	2,3	-0,9	7,5	5,2	1,4
δ′	5,1	6,6	3,1	3,3	3,6	1,6	2,1	33,5	5,6	1,0	3,2	-0,9	8,3	5,1	1,9
2011 α′	4,7	5,9	3,2	2,5	2,5	2,5	3,4	29,2	7,6	2,6	6,3	-0,3	10,2	7,4	2,1
β′	3,5	4,5	2,4	1,7	1,6	3,4	10,2	17,1	7,1	3,0	5,7	1,0	8,4	7,1	1,8
γ′	2,4	2,9	1,8	0,7	0,3	2,8	2,0	16,1	8,1	2,8	4,7	1,6	9,3	7,8	1,5
δ′	2,8	3,6	1,9	1,3	0,8	3,7	4,7	14,3	6,9	2,2	2,8	1,9	7,5	8,1	0,7

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας VII.2 Η εξέλιξη των τιμών στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	2010	2011	2011 Μάιος	2011 Ιούν.	2011 Ιούλ.	2011 Αύγ.	2011 Σεπτ.	2011 Οκτ.	2011 Νοέμ.	2011 Δεκ.	2012 Ιαν.	2012 Φεβρ.
Α. Ζώνη ευρώ												
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) και συνιστώσες του												
Γενικός δείκτης	**1,6**	**2,7**	**2,7**	**2,7**	**2,5**	**2,5**	**3,0**	**3,0**	**3,0**	**2,7**	**2,7**	**2,7**
Αγαθά	1,8	3,3	3,4	3,2	2,9	3,0	3,7	3,9	3,9	3,3	3,2	3,4
Είδη διατροφής	1,1	2,7	2,8	2,7	2,6	2,7	3,0	3,3	3,4	3,1	3,1	3,3
Επεξεργασμένα είδη διατροφής[1]	0,9	3,3	3,2	3,1	3,4	3,6	4,0	4,3	4,3	4,1	4,1	4,1
Μη επεξεργασμένα είδη διατροφής	1,3	1,8	2,4	2,0	1,3	1,1	1,4	1,8	1,9	1,6	1,6	2,2
Βιομηχανικά αγαθά	2,2	3,7	3,6	3,5	3,1	3,1	4,1	4,2	4,1	3,4	3,2	3,4
Βιομηχανικά αγαθά εκτός ενέργειας	0,5	0,8	1,0	0,9	0,0	0,0	1,2	1,3	1,3	1,2	0,9	1,1
Ενέργεια	7,4	11,9	11,1	10,9	11,8	11,8	12,4	12,4	12,3	9,7	9,2	9,5
Υπηρεσίες	1,4	1,8	1,8	2,0	2,0	1,9	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9	1,8
Τιμές παραγωγού στη βιομηχανία	*2,9*	*5,9*	*6,2*	*5,9*	*6,1*	*5,8*	*5,8*	*5,5*	*5,4*	*4,3*	*3,8*	*3,6*
Β. Ελλάδα												
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) και συνιστώσες του												
Γενικός δείκτης	**4,7**	**3,1**	**3,1**	**3,1**	**2,1**	**1,4**	**2,9**	**2,9**	**2,8**	**2,2**	**2,1**	**1,7**
Αγαθά	5,9	4,0	3,9	4,0	2,8	1,6	3,7	3,7	3,7	2,7	2,9	2,5
Είδη διατροφής	3,1	4,2	3,5	3,6	3,3	2,4	3,1	3,7	4,0	4,3	3,3	2,5
Επεξεργασμένα είδη διατροφής[1]	5,0	4,7	2,5	2,1	2,4	2,7	4,6	4,6	4,2	4,2	3,5	3,2
Μη επεξεργασμένα είδη διατροφής	0,2	3,4	5,1	6,1	5,0	2,0	0,6	2,3	3,5	4,4	2,8	1,4
Βιομηχανικά αγαθά	7,7	3,9	4,2	4,2	2,4	1,1	4,0	3,7	3,5	1,7	2,6	2,5
Βιομηχανικά αγαθά εκτός ενέργειας	1,9	-0,2	1,0	1,0	-1,4	-3,3	0,7	0,0	0,1	-0,9	-0,5	-0,7
Ενέργεια	30,4	16,7	14,3	13,9	13,8	13,9	14,5	15,2	14,1	9,5	13,2	14,3
Υπηρεσίες	3,1	1,9	2,0	1,9	1,2	1,1	1,8	1,7	1,7	1,5	0,9	0,3
Τιμές παραγωγού στη βιομηχανία	*6,1*	*7,4*	*7,1*	*6,3*	*8,7*	*7,5*	*8,1*	*7,9*	*7,2*	*5,7*	*7,7*	*6,9*

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΚΤ και ΕΛΣΤΑΤ.
1 Περιλαμβάνονται τα αλκοολούχα ποτά και ο καπνός.

Πίνακας VII.3 Εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή: Ελλάδα και ΕΕ (2010-2012)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

Χώρα	Μέσος όρος έτους 2010	Φεβρουάριος 2011	Μέσος όρος έτους 2011	Φεβρουάριος 2012
Αυστρία	1,7	3,1	3,6	2,6
Βέλγιο	2,3	3,5	3,5	3,3
Βουλγαρία	3,0	4,6	3,4	2,0
Γαλλία	1,7	1,8	2,3	2,5
Γερμανία	1,2	2,2	2,5	2,5
Δανία	2,2	2,6	2,7	2,7
Ελλάδα	**4,7**	**4,2**	**3,1**	**1,7**
Εσθονία	2,7	5,5	5,1	4,4
Ηνωμένο Βασίλειο	3,3	4,4	4,5	3,4
Ιρλανδία	-1,6	0,9	1,2	1,6
Ισπανία	2,0	3,4	3,1	1,9
Ιταλία	1,6	2,1	2,9	3,4
Κύπρος	2,6	3,1	3,5	3,1
Λεττονία	-1,2	3,8	4,2	3,3
Λιθουανία	1,2	3,0	4,1	3,7
Λουξεμβούργο	2,8	3,9	3,7	3,3
Μάλτα	2,0	2,7	2,4	2,4
Ολλανδία	0,9	2,0	2,5	2,9
Ουγγαρία	4,7	4,2	3,9	5,8
Πολωνία	2,7	3,3	3,9	4,4
Πορτογαλία	1,4	3,5	3,6	3,6
Ρουμανία	6,1	7,6	5,8	2,7
Σλοβακία	0,7	3,5	4,1	4,0
Σλοβενία	2,1	2,0	2,1	2,8
Σουηδία	1,9	1,2	1,4	1,0
Τσεχία	1,2	1,9	2,1	4,0
Φινλανδία	1,7	3,5	3,3	3,0
Ευρωπαϊκή Ένωση - 27	2,1	2,9	3,1	3,0
Ζώνη ευρώ	**1,6**	**2,4**	**2,7**	**2,7**

Πηγή: Eurostat.

Πίνακας VII.4 Συμβολές στη διαφορά πληθωρισμού μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ (2006-2011)

(εκατοστιαίες μονάδες)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Διαφορά μέσων ετήσιων ρυθμών μεταβολής ΕνΔΤΚ	**1,1**	**0,9**	**1,0**	**1,1**	**3,1**	**0,4**
Συμβολές:						
Πυρήνας του πληθωρισμού	1,15	1,00	0,77	0,91	1,60	-0,04
εκ του οποίου						
Υπηρεσίες	0,43	0,50	0,56	0,64	0,71	0,01
Επεξεργασμένα είδη διατροφής	0,44	0,13	-0,14	0,14	0,52	0,21
Βιομηχανικά αγαθά χωρίς τιμές ενέργειας	0,28	0,35	0,35	0,13	0,37	-0,26
Μη επεξεργασμένα είδη διατροφής	-0,12	-0,06	0,03	0,39	-0,12	0,08
Ενέργεια	0,11	-0,03	0,24	-0,25	1,66	0,40

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat και Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Διάγραμμα VII.3 Διαφορές ετήσιων ρυθμών πληθωρισμού της Ελλάδος και της ζώνης του ευρώ (2005 - 2012)

(επιλεγμένοι δείκτες, εκατοστιαίες μονάδες)

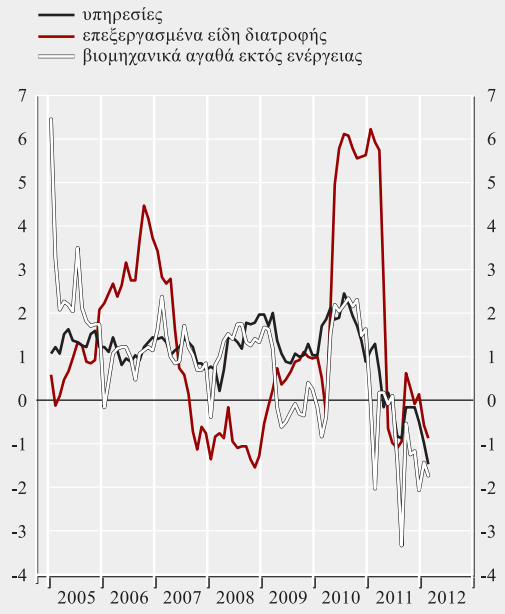

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat και ΕΚΤ.

Διάγραμμα VII.4 Εξέλιξη τιμών καυσίμων του ΔΤΚ και του ΔΤΠ και της τιμής του αργού πετρελαίου σε ευρώ (Ιανουάριος 2010 - Φεβρουάριος 2012)

(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

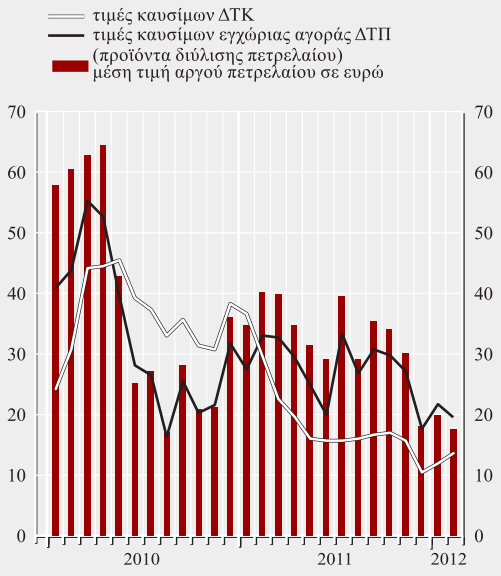

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ και στοιχείων της ΕΚΤ για τις τιμές του αργού πετρελαίου (UK Brent).

μεγαλύτερη από ό,τι το 2010 μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα, τη μεγάλη υποχώρηση της καταναλωτικής ζήτησης και την κάπως μικρότερη από ό,τι το 2010 —αν και σημαντική— αύξηση των τιμών του αργού πετρελαίου (σε ευρώ) στην παγκόσμια αγορά (μέση αύξηση 31,3% το 2011, έναντι 36,1% το 2010 – βλ. Διαγράμματα VII.4 και VII.5).

• Η επίδραση των παραγόντων αυτών εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί και το 2012, καθώς υπολογίζεται —λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πρόσφατα δεδομένα— ότι ο μέσος ετήσιος πληθωρισμός βάσει του ΕνΔΤΚ θα διαμορφωθεί γύρω στο 1,2%, ενώ ο πυρήνας του πληθωρισμού μάλλον θα είναι μηδενικός κατά μέσο όρο. Πράγματι, δεν αναμένονται αξιοσημείωτες μεταβολές της έμμεσης φορολογίας, το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στον επιχειρηματικό τομέα εκτιμάται ότι θα μειωθεί περίπου με διπλάσιο ρυθμό από ό,τι το 2011 και η συρρίκνωση της καταναλωτικής ζήτησης θα συνεχιστεί. Εξάλλου, η τιμή του αργού πετρελαίου —με βάση τις πιο πρόσφατες προθεσμιακές τιμές— προβλέπεται να εμφανίσει αύξηση της τάξεως του 10% σε δολάρια ΗΠΑ (και του 15-16% σε ευρώ), η οποία πάντως συνεπάγεται μεγάλη επιβράδυνση σε σύγκριση με την προαναφερθείσα αύξηση του 2011. Αντίθετα, οι τιμές των άλλων πρώτων υλών και βασικών εμπορευμάτων αναμένεται να μειωθούν εφέτος, μετά από μεγάλες αυξήσεις το 2010 και το 2011.

Τέλος, το 2013, σύμφωνα με ορισμένες υποθέσεις, ο πληθωρισμός βάσει του ΕνΔΤΚ αναμένεται να υποχωρήσει περαιτέρω, ενδεχομένως και κάτω από το 0,5%, ενώ ο πυρήνας του πληθωρισμού θα είναι κατά μέσο όρο αρνητικός (περί το -0,3%).

• Οι τρέχουσες τάσεις των τιμών καταναλωτή και οι γενικές προοπτικές έως τα τέλη του 2013 είναι δυνατόν να συνοψιστούν ως εξής:

Διάγραμμα VII.5 Συμβολή της μεταβολής των τιμών των καυσίμων στον πληθωρισμό (Ιανουάριος 2010 - Φεβρουάριος 2012)

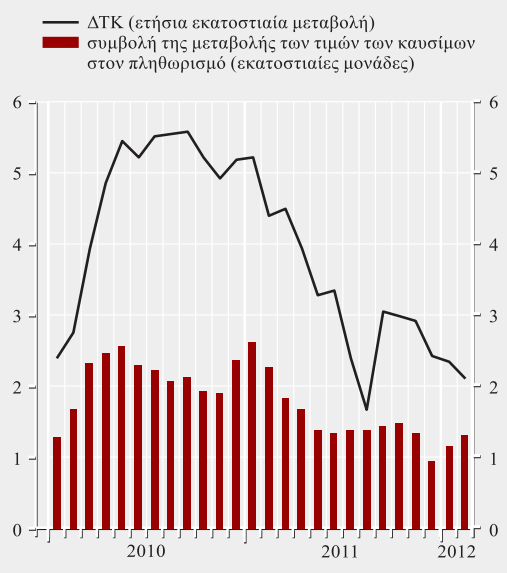

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ.

Διάγραμμα VII.6 Δείκτης τιμών εισαγωγών στη βιομηχανία και αντίστροφο της συναλλαγματικής ισοτιμίας του ευρώ σταθμισμένης με βάση το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδος (Ιανουάριος 2010 - Ιανουάριος 2012)

(εκατοστιαία μεταβολή έναντι του ίδιου μηνός του προηγούμενου έτους)

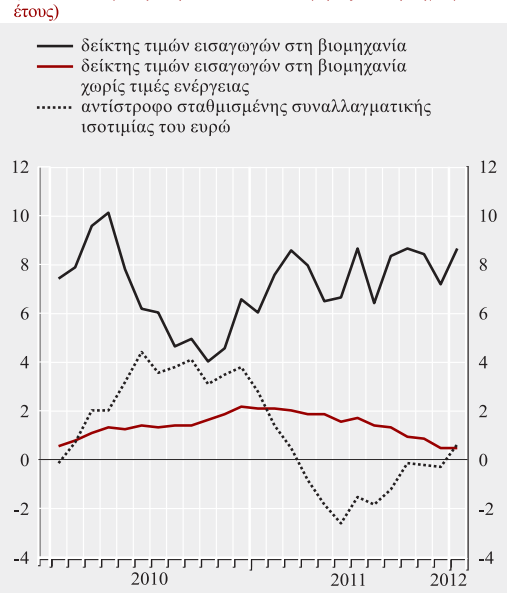

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ και Τράπεζα της Ελλάδος.

– Η κύρια αντιπληθωριστική πίεση – η οποία αντανακλά τόσο την ασθενή ζήτηση όσο και το μειούμενο κόστος εργασίας – προέρχεται από **τις τιμές των "βιομηχανικών αγαθών εκτός ενέργειας"** (από την κατηγορία αυτή εξαιρούνται επίσης τα τρόφιμα), των οποίων ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής είναι αρνητικός από το Δεκέμβριο (Μάρτιος 2012: -1,0%) και εκτιμάται ότι θα κυμαίνεται μεταξύ -1% και -3¼% έως το τέλος του 2013.

– Οι **τιμές των υπηρεσιών** έχουν υποχωρήσει αισθητά (Μάρτιος 2012: 0,5%), λόγω της ασθενούς ζήτησης, της μείωσης του κόστους εργασίας και της πτώσης των ενοικίων. Έως τα τέλη του 2013 ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής τους θα είναι κατά μέσο όρο σχεδόν μηδενικός.

– Αντίθετα, οι **τιμές της ενέργειας** εμφανίζουν διψήφιο θετικό ετήσιο ρυθμό μεταβολής (Μάρτιος 2012: 12,7%), ο οποίος εκτιμάται ότι θα διατηρηθεί υψηλότερος του 10% έως τις αρχές του 2013, ενώ στη συνέχεια θα επιβραδυνθεί και ενδεχομένως θα μεταστραφεί σε αρνητικό τους τελευταίους μήνες του επόμενου έτους.

– Πληθωριστική πίεση εξακολουθούν να ασκούν οι **τιμές των επεξεργασμένων ειδών διατροφής**, παρά τη σημαντική τους επιβράδυνση το τελευταίο δωδεκάμηνο (στο 2,0% το Μάρτιο του 2012, από 8,2% το Μάρτιο του 2011). Αν και ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής τους εκτιμάται ότι θα είναι σχετικά συγκρατημένος (μεταξύ 0,7% και 1,8% κατά την περίοδο έως το πρώτο δίμηνο του 2013), στη συνέχεια ενδέχεται να υπερβεί το 3%, αντανακλώντας με σημαντική χρονική υστέρηση τις μεγάλες αυξήσεις των τιμών των βασικών τροφίμων στην παγκόσμια αγορά το 2011. Υπενθυμίζεται ότι είναι σημαντική η συμμετοχή εισαγόμενων προϊόντων στην εγχώρια παραγωγή επεξεργασμένων ειδών διατροφής.

2 ΑΠΟΔΟΧΕΣ – ΚΟΣΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

• Οι μέσες ονομαστικές προ φορολογίας αποδοχές των μισθωτών στο σύνολο της οικονο-

μίας εκτιμάται ότι μειώθηκαν κατά 3,0% το 2011 και οι πραγματικές αποδοχές κατά 6,1%. Εξάλλου, η μισθολογική δαπάνη ανά μισθωτό, περιλαμβανομένων των εργοδοτικών εισφορών και των δαπανών για συντάξεις των δημοσίων υπαλλήλων, εκτιμάται ότι μειώθηκε κατά 2,0%. Μεγαλύτερη εκτιμάται ότι ήταν η μείωση των μέσων αποδοχών των δημοσίων υπαλλήλων (κατά 4,9% σε ονομαστικούς όρους, κατά 7,9% σε πραγματικούς), ενώ αισθητή ήταν και η μείωση των μέσων αποδοχών στον επιχειρηματικό τομέα (-2,4% σε ονομαστικούς όρους, -5,5% σε πραγματικούς). Αναλυτικότερες εκτιμήσεις παρουσιάζονται στον Πίνακα VII.5.

Αν ληφθεί υπόψη ότι η παραγωγικότητα αυξήθηκε ελαφρά στο σύνολο της οικονομίας και με ρυθμό της τάξεως του 2% στον επιχειρηματικό τομέα, υπολογίζεται ότι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος μειώθηκε για δεύτερο συνεχές έτος – κατά 2,6% στο σύνολο της οικονομίας (2010: -3,8%) και κατά 4,5% στον επιχειρηματικό τομέα (2010: -2,7%).

• Η μείωση των αποδοχών των εργαζομένων το 2011 και κατά το τρέχον έτος επηρεάστηκε και θα συνεχίσει να επηρεάζεται καθοριστικά (α) από σημαντικές παρεμβάσεις πολιτικής, οι οποίες αφορούν άμεσα το επίπεδο των αποδοχών (αρχικά στο δημόσιο τομέα και από εφέτος και στον ιδιωτικό) και το θεσμικό πλαίσιο καθορισμού τους (βλ. και Πλαίσιο VI.1 στο Κεφάλαιο VI), και (β) από τις αρνητικές οικονομικές εξελίξεις, που διαμορφώνουν και τις συνθήκες στην αγορά εργασίας.

– Ήδη από την αρχή της κρίσης, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις επιδίωξαν να προσαρμόσουν το κόστος εργασίας στις συνθήκες μειωμένης ζήτησης, με διάφορους τρόπους: μείωση/εξάλειψη των υπερωριών, θέση του προσωπικού σε διαθεσιμότητα, εισαγωγή μειωμένων εβδομαδιαίων ωραρίων εργασίας, μετατροπή συμβάσεων πλήρους απασχόλησης σε συμβάσεις μερικής ή εκ περιτροπής απασχόλησης, περικοπή αποδοχών βάσει ατομικών συμβάσεων, απολύσεις προσωπικού.

– Επίσης, τους πρώτους δέκα μήνες του 2011 οι ιδιωτικές επιχειρήσεις αξιοποίησαν —σε πολύ περιορισμένη έκταση— τη νέα δυνατότητα σύναψης "ειδικών" επιχειρησιακών συλλογικών συμβάσεων εργασίας για τον καθορισμό αποδοχών σε επίπεδα χαμηλότερα από εκείνα που είχαν καθοριστεί με κλαδικές ή ομοιοεπαγγελματικές συλλογικές συμβάσεις. Συνολικά υπογράφηκαν μόνο 12 συμβάσεις αυτού του τύπου, οι οποίες αφορούσαν 3.555 εργαζομένους.

Νέες τάσεις στις συλλογικές διαπραγματεύσεις στον επιχειρηματικό τομέα και πολιτική μισθών στο δημόσιο τομέα. Προβλέψεις για το 2012-2013

Από τα τέλη Οκτωβρίου 2011, με την ψήφιση του Ν. 4024 (άρθρο 37), ο οποίος διευκόλυνε ουσιαστικά τη σύναψη επιχειρησιακών συμβάσεων (αίροντας εναπομένοντες περιορισμούς), παρατηρείται σαφής στροφή των ιδιωτικών επιχειρήσεων προς τη σύναψη τέτοιων συμβάσεων. Οι επιχειρησιακές συμβάσεις στις περισσότερες περιπτώσεις προβλέπουν προς τα κάτω προσαρμογή των καταβαλλόμενων αποδοχών της τάξεως του 10%-40% —από τα επίπεδα που προέβλεπαν, στην κάθε επιμέρους περίπτωση, οι κλαδικές και ομοιοεπαγγελματικές συμβάσεις— στα επίπεδα της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας (ΕΓΣΣΕ), δηλαδή των κατώτατων αποδοχών και των αντίστοιχων επιδομάτων. Ήδη έως τις 23 Μαρτίου του τρέχοντος έτους υπογράφηκαν τουλάχιστον 182 επιχειρησιακές συλλογικές συμβάσεις που αφορούν περισσότερους από 40.000 μισθωτούς (περιλαμβανομένων και των συλλογικών συμβάσεων του ΟΤΕ και της Εμπορικής Τράπεζας που αφορούν περίπου 15.000 μισθωτούς). Στα 2/3 αυτών των συμβάσεων οι συμβαλλόμενοι από την εργατική πλευρά ήταν απλές "ενώσεις προσώπων", όπως επιτρέπει ο νέος νόμος, ενώ στις υπόλοιπες ήταν επιχειρησιακά σωματεία.

– Στη διάρκεια του 2011, οι αποδοχές των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα υπέστησαν περικοπές βάσει διατάξεων των νόμων 3899/2010, 3986/2011, 4002/2011 και 4024/2011. Εξάλλου, σύμφωνα με τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις

Πίνακας VII.5 Αποδοχές και κόστος εργασίας (2005-2012)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (εκτίμ.)
Ελλάδα								
Μέσες ακαθάριστες αποδοχές (ονομαστικές):								
– στο σύνολο της οικονομίας	4,4	5,7	5,2	6,2	4,6	-4,8	-3,0	-8,4 έως -9,2
– στο Δημόσιο[1]	2,3	3,1	3,8	7,1	5,2	-8,5	-4,9	-7,4
– στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας	7,6	7,0	7,1	8,2	7,7	-5,5	-7,9	-9,5
– στις τράπεζες	1,5[2]	10,8	8,9	0,0	3,7	-1,8	0,1	-7,5
– στο μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα	5,6	6,8	6,1	6,5	2,8	-2,9	-1,7	-8,5 έως -10,1
Κατώτατες αποδοχές	**4,9**	**6,2**	**5,4**	**6,2**	**5,7**	**1,7**	**0,9**	**-19,6[4]**
Μέσες ακαθάριστες αποδοχές (πραγματικές)	**0,9**	**2,4**	**2,2**	**1,9**	**3,3**	**-9,1**	**-6,4**	**-9,5 έως -10,3**
Συνολική δαπάνη για αποδοχές και εργοδοτικές εισφορές	**5,8**	**7,8**	**8,2**	**8,5**	**3,2**	**-7,2**	**-8,4**	**-10,5 έως -11,4**
Δαπάνη για αποδοχές και εργοδοτικές εισφορές ανά μισθωτό	**3,9**	**5,9**	**5,6**	**6,8**	**4,9**	**-4,3**	**-2,0**	**-6,3 έως -7,2**
Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος:								
– στο σύνολο της οικονομίας	3,4	2,2	5,0	8,7	6,6	-3,8	-2,6	-5,9 έως -6,8
– στον επιχειρηματικό τομέα[3]	3,8	2,8	5,8	7,9	4,6	-2,7	-4,5	-7,8 έως -9,1

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (ΑΕΠ 2005-2011) και εκτιμήσεις-προβλέψεις της Τράπεζας της Ελλάδος (για το ΑΕΠ το 2012 και για τα υπόλοιπα ετήσια μεγέθη το 2005-2012).
1 Μέση μισθολογική δαπάνη.
2 Ο σχετικά χαμηλός ρυθμός αύξησης των μέσων αποδοχών στις τράπεζες αντανακλά κυρίως μεταβολές στη διάρθρωση του προσωπικού.
3 Ο επιχειρηματικός τομέας περιλαμβάνει τις ιδιωτικές και τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις τράπεζες.
4 Μέση ετήσια μεταβολή, με βάση τη μείωση από 15.2.2012 των κατώτατων αποδοχών κατά 22% (για άτομα ηλικίας 25 και άνω) έως 32% (για άτομα κάτω των 25 ετών).

στην αγορά εργασίας οι οποίες περιλαμβάνονται στο Μνημόνιο που ψηφίστηκε από τη Βουλή στις 12 Φεβρουαρίου (Ν. 4046/2012), προβλέφθηκαν: (α) η άμεση μείωση των κατώτατων αποδοχών των ατόμων άνω των 25 ετών κατά 22% και των νέων κάτω των 25 ετών κατά 32%, (β) η αναστολή των αυξήσεων λόγω "ωρίμανσης", (γ) ο περιορισμός της "μετενέργειας" των συλλογικών συμβάσεων μετά τη λήξη τους και ο καθορισμός μέγιστης διάρκειας των συλλογικών συμβάσεων, (δ) η μετατροπή των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου μακράς διαρκείας (οιονεί μονιμότητα) του προσωπικού επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα (ή που ανήκαν στο δημόσιο τομέα) σε συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου, (ε) η θέσπιση, έως τον Ιούνιο του 2012, της μείωσης κατά 10% (κατά μέσο όρο) των αποδοχών που προβλέπονται στα ειδικά μισθολόγια (δικαστικοί, διπλωματικοί υπάλληλοι, γιατροί, πανεπιστημιακοί, στρατιωτικοί, σώματα ασφαλείας).

• Με την υπόθεση ότι η ποσοστιαία μείωση των κατώτατων αποδοχών, σε συνδυασμό με την επέκταση των επιχειρησιακών συμβάσεων, θα επηρεάσει περίπου το 25% έως το 33% των μισθωτών του επιχειρηματικού τομέα (εκτός τραπεζών και επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας), έγιναν ορισμένες προσωρινές εκτιμήσεις για τη διαμόρφωση των αποδοχών και του κόστους εργασίας το 2012 (βλ. και Πίνακα VII.5) και το 2013. Ειδικότερα:

– Το 2012 εκτιμάται ότι οι μέσες ονομαστικές προ φορολογίας αποδοχές των μισθωτών στο σύνολο της οικονομίας θα μειωθούν κατά 8,4% έως 9,2% σε ονομαστικούς όρους και κατά 9,5%-10,3% σε πραγματικούς όρους. Μεγαλύτερη εκτιμάται ότι θα είναι η μέση μείωση στον επιχειρηματικό τομέα (-8,7% έως -10,0% σε ονομαστικούς όρους, -9,8% έως -11,1% σε πραγματικούς), ενώ η μείωση των μέσων αποδοχών των δημοσίων υπαλλήλων θα

Πίνακας VII.6 Μέσες αποδοχές και κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας: Ελλάδα και ζώνη του ευρώ (2001-2012)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές)

	Μέσες αποδοχές		Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος	
Έτος	Ελλάδα	Ζώνη του ευρώ	Ελλάδα	Ζώνη του ευρώ
2001	4,7	2,8	3,9	2,4
2002	6,6	2,7	5,5	2,5
2003	5,6	2,9	2,3	2,2
2004	7,2	2,6	4,3	1,0
2005	4,4	2,2	3,4	1,3
2006	5,7	2,5	2,2	1,1
2007	5,2	2,5	5,0	1,4
2008	6,2	3,3	8,7	3,7
2009	4,6	1,8	6,6	4,1
2010	-4,8	1,6	-3,8	-0,8
2011	-3,0	2,3	-2,6	1,0
2012 (πρόβλ.)	-8,4 έως -9,2	2,0	-5,9 έως -6,8	1,4

Πηγές: Για την Ελλάδα: εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος. Για τη ζώνη του ευρώ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Economic Forecasts*, Autumn 2011.

είναι της τάξεως του 7,4% σε ονομαστικούς όρους και του 8,5% σε πραγματικούς. Αν υποτεθεί ότι ο ρυθμός μείωσης του ΑΕΠ θα πλησιάσει το 5% και της μισθωτής απασχόλησης το 4,5%, υπολογίζεται ότι το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος θα μειωθεί σημαντικά (για τρίτο κατά σειρά έτος) κατά **5,9%-6,8%** στο σύνολο της οικονομίας και κατά **7,8%-9,1%** στον επιχειρηματικό τομέα.

– Το **2013**, στη διάρκεια του οποίου θα λήξουν πολλές συλλογικές συμβάσεις (και κατά πάσα πιθανότητα θα προσαρμοστούν προς τα κάτω οι αποδοχές που αυτές προβλέπουν), ενδέχεται οι μέσες ονομαστικές αποδοχές να μειωθούν κατά 7% περίπου στο σύνολο της οικονομίας (κατά 3% περίπου στο Δημόσιο και σχεδόν κατά 9% στον επιχειρηματικό τομέα), με αποτέλεσμα το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος να μειωθεί περαιτέρω κατά 6%-6,5% στο σύνολο της οικονομίας και κατά 8% περίπου στον επιχειρηματικό τομέα.

• Επισημαίνεται ότι, με βάση τους ανωτέρω —προσωρινούς και κατά προσέγγιση— υπολογισμούς, η σωρευτική μείωση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος τη διετία 2012-2013 θα φθάσει το **11,9%-12,7%** στο σύνολο της οικονομίας και το **15,3%-16,5%** στον επιχειρηματικό τομέα. Στο Μνημόνιο που ψήφισε η Βουλή τίθεται ως στόχος η μείωση κατά την τριετία 2012-2014 να φθάσει το 15%.

3 ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΟΣΤΟΥΣ – ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΥΣ ΑΝΑΚΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΠΩΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΟΣ

• Η μείωση του κόστους εργασίας επηρεάζει τις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων, παρόλο που αυτό αντανακλάται μόνο εν μέρει στις τιμές εξαγωγών, όπως αυτές καταγράφονται στο Δείκτη Τιμών Παραγωγού στη Βιομηχανία για την εξωτερική αγορά εκτός ενέργειας. Όντως, ο ετήσιος ρυθμός ανόδου του εν λόγω δείκτη εμφάνισε αξιόλογη επιβράδυνση, από 4,9% το Φεβρουάριο του 2011 σε 1,9% εφέτος το Φεβρουάριο, αλλά όχι μείωση. Ωστόσο, η έρευνα PMI (Δείκτη Υπευθύνων Προμηθειών) στη μεταποίηση καταγράφει συνεχή μείωση των τιμών των τελικών προϊόντων των βιομηχανικών επιχειρήσεων από το Μάρτιο του 2011 έως και το Μάρτιο του 2012 (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία) και επιση-

μαίνει ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις προέβησαν σε σημαντικές περικοπές στις τιμές, λόγω της μειωμένης ζήτησης και του αυξημένου ανταγωνισμού καθώς και για να προσελκύσουν πελάτες.

• Βεβαίως, όπως έχει τονιστεί σε πρόσφατες εκθέσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, η διατηρήσιμη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας δεν μπορεί —μετά από την αναγκαία αρχική περίοδο "διόρθωσης"— να στηρίζεται στη μείωση των ονομαστικών αποδοχών σε συνδυασμό με μείωση ή στασιμότητα της παραγωγικότητας, καθώς οι αρνητικές επιδράσεις μιας διαρκούς μείωσης μισθών στην εγχώρια ζήτηση θα υπεραντιστάθμιζαν τις θετικές επιδράσεις στην εξωτερική ζήτηση. Επομένως, είναι απαραίτητο η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κόστους να στηριχθεί και στην ενίσχυση της παραγωγικότητας. Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που αποσκοπούν στην αποτελεσματικότερη λειτουργία των αγορών προϊόντων και εργασίας επιδιώκεται να έχουν ακριβώς αυτό το αποτέλεσμα και θα επιτρέψουν τόσο τη διαμόρφωση του δυνητικού ρυθμού ανάπτυξης σε υψηλότερο επίπεδο όσο και τη βελτίωση της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας.

• Υπενθυμίζεται ότι, προκειμένου να διερευνηθεί η επίδραση των μεταβολών του κόστους εργασίας στην ανταγωνιστικότητα, η απλούστερη προσέγγιση είναι να μετρηθεί η μεταβολή του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος σε κοινό νόμισμα ή —όπως αποκαλείται— της "πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας βάσει του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας". Ο δείκτης υπολογίζεται έναντι των 28 κυριότερων εμπορικών εταίρων της Ελλάδος, μεταξύ των οποίων και οι χώρες της ζώνης του ευρώ.[1] Σύμφωνα με *πρόσφατα αναθεωρημένες* εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, ο ανωτέρω δείκτης αυξήθηκε κατά **32,5%** την εννεαετία 2001-2009, υποδηλώνοντας ισομεγέθη απώλεια ανταγωνιστικότητας κόστους. Δεδομένου ότι την ίδια περίοδο η ονομαστική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ αυξήθηκε κατά 15,5%, δηλαδή το ευρώ ανατιμήθηκε έναντι των άλλων νομισμάτων (βλ. Πίνακα VII.7), προκύπτει ότι η ταχύτερη αύξηση του κόστους εργασίας στην Ελλάδα από ό,τι στις άλλες χώρες συνέβαλε περίπου κατά το ήμισυ στην απώλεια της ανταγωνιστικότητας. Για την ακρίβεια, το σχετικό κόστος εργασίας αυξήθηκε κατά 14,7% την περίοδο 2001-2009 και το ευρώ ανατιμήθηκε κατά 15,5%, με τελικό αποτέλεσμα απώλεια ανταγωνιστικότητας ίση με 32,5% (1,147 x 1,155 = 1,325).

Μετά το 2009 η κατάσταση άλλαξε. Σύμφωνα με τις προαναφερθείσες *αναθεωρημένες* εκτιμήσεις, η "πραγματική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία βάσει του σχετικού κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας" μειώθηκε κατά **6,6%** το 2010 και κατά **3,7%** το 2011, υποδηλώνοντας ισομεγέθεις βελτιώσεις της ανταγωνιστικότητας κόστους έναντι των 28 εμπορικών μας εταίρων. Η σωρευτική κατά **10,5%** βελτίωση τη διετία 2010-2011 αντανακλά σωρευτική μείωση του σχετικού κόστους εργασίας κατά **7,9%** και σωρευτική υποτίμηση του ευρώ κατά 2,4% (για την ακρίβεια: υποτίμηση κατά 2,8% το 2010 και ανατίμηση κατά 0,5% το 2011).

Επομένως, την ενδεκαετία 2001-2011 η απώλεια ανταγωνιστικότητας περιορίστηκε στο **19,1%** (από 32,5% την εννεαετία) και οφειλόταν πλέον μόνο κατά το ένα τρίτο στην αύξηση του σχετικού κόστους εργασίας (αυτό αυξήθηκε σωρευτικά κατά **5,7%** την 11ετία) και κατά τα δύο τρίτα στην ανατίμηση του ευρώ (κατά 12,7% την 11ετία).

• Υπολογίζεται επίσης και η απώλεια ανταγωνιστικότητας μόνο έναντι των εμπορικών εταίρων της Ελλάδος στη ζώνη του ευρώ. Στο σχετικό υπολογισμό δεν υπεισέρχεται καθόλου η συναλλαγματική ισοτιμία, εφόσον το νόμισμα είναι κοινό, και επομένως η μεταβολή του δείκτη αντανακλά αποκλειστικά τη μεταβολή του σχετικού κόστους εργασίας. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Τράπεζας της

1 Ο συντελεστής στάθμισης για κάθε χώρα υπολογίζεται με βάση το εμπόριο της Ελλάδος με τη χώρα αυτή.

Πίνακας VII.7 Ελλάδα: Δείκτες ονομαστικής και πραγματικής σταθμισμένης συναλλαγματικής ισοτιμίας (ΣΣΙ)[1]

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές μέσου επιπέδου έτους)

		Πραγματική ΣΣΙ	
	Ονομαστική ΣΣΙ	Με βάση τις σχετικές τιμές καταναλωτή	Με βάση το σχετικό κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας
2000	-6,3	-6,9	-5,0
2001	1,7	1,1	0,7
2002	2,3	2,6	4,2
2003	5,0	5,5	3,8
2004	1,7	1,9	4,4
2005	-1,0	-0,1	0,4
2006	0,0	0,8	0,9
2007	1,3	1,6	4,1
2008	2,4	2,5	6,7
2009	1,2	1,6	3,7
2010	-2,8	-0,5	-6,6
2011*	0,5	0,4	-3,7
Σωρευτική εκατοστιαία μεταβολή ενδεκαετίας 2001-2011	12,7	18,5	19,1

Πηγές: Συναλλαγματικές ισοτιμίες: ΕΚΤ, ισοτιμίες αναφοράς του ευρώ. Τιμές καταναλωτή: ΔΤΚ: ΕΚΤ, εναρμονισμένος ΔΤΚ όπου υπάρχει. Κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας: για την Ελλάδα εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, για τις άλλες χώρες ΕΚΤ.
* Προσωρινά στοιχεία και εκτιμήσεις.
1 Οι δείκτες καταρτίζονται από την Τράπεζα της Ελλάδος και περιλαμβάνουν τους 28 κυριότερους εμπορικούς εταίρους της Ελλάδος. Οι συντελεστές στάθμισης υπολογίστηκαν εκ νέου με βάση τις εισαγωγές και εξαγωγές των προϊόντων της μεταποίησης (κατηγορίες 5-8 της Τυποποιημένης Ταξινόμησης Διεθνούς Εμπορίου - SITC 5-8) κατά την τριετία 1998-2000 για την περίοδο 1993-2000 και κατά την τριετία 2004-2006 για την περίοδο 2001-2011, λαμβανομένου υπόψη και του ανταγωνισμού στις τρίτες αγορές.

Ελλάδος, η σωρευτική απώλεια ανταγωνιστικότητας έναντι των εταίρων μας στη ζώνη του ευρώ, βάσει του σχετικού κόστους εργασίας, έφθασε το **22,9%** την περίοδο 2001-2009, ενώ αντίθετα εκτιμάται ότι βελτιώθηκε κατά **3,1%** το 2010 και κατά **3,5%** το 2011, με αποτέλεσμα η σωρευτική απώλεια την περίοδο 2001-2011 να περιοριστεί στο **14,9%**.

• Εξάλλου, σύμφωνα με εκτιμήσεις δεικτών ανταγωνιστικότητας βάσει εναρμονισμένης μεθοδολογίας από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα,[2] ο "πραγματικός εναρμονισμένος δείκτης ανταγωνιστικότητας βάσει του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας" ("real harmonised competitiveness indicators based on unit labour costs indices for the total economy")[3] για την Ελλάδα εμφάνισε αύξηση (δηλ. απώλεια ανταγωνιστικότητας) κατά 22,9% την εννεαετία 2001-2009 και μείωση (δηλ. βελτίωση ανταγωνιστικότητας) συνολικά κατά 6,2% μεταξύ του 2009 και του 2011. Από το 2001 έως το 2011, η αύξηση του δείκτη (δηλ. η απώλεια ανταγωνιστικότητας) περιορίστηκε στο 15,2%.

Αν ληφθεί υπόψη και ο αντίστοιχος "ονομαστικός" δείκτης της ΕΚΤ ("nominal harmonised competitiveness indicator"[4]), ο οποίος είναι ανάλογος με την ονομαστική σταθμισμένη συναλλαγματική ισοτιμία του ευρώ που

2 Βλ. http://www.ecb.int/stats/exchange/hci/html/hci_ulct_2011-04.en.html στην ιστοσελίδα της ΕΚΤ.
3 Ο δείκτης αυτός υπολογίζεται έναντι 36 εμπορικών εταίρων της Ελλάδος, μεταξύ των οποίων και όλες οι άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ.
4 Αυξήθηκε κατά 15,9% την εννεαετία 2001-2009 και μειώθηκε κατά 2,7% τη διετία 2010-2011.

υπολογίζει η Τράπεζα της Ελλάδος, προκύπτει ότι (α) την εννεαετία 2001-2009 η αύξηση του σχετικού κόστους εργασίας συνέβαλε περίπου κατά τα τρία δέκατα στη συνολική απώλεια ανταγωνιστικότητας κόστους, ενώ η υπόλοιπη προήλθε από την ανατίμηση του ευρώ, και (β) την ενδεκαετία από το 2001 έως το 2011 η αύξηση του σχετικού κόστους εργασίας συνέβαλε περίπου κατά το ένα έκτο στη συνολική απώλεια ανταγωνιστικότητας κόστους, ενώ η υπόλοιπη απώλεια προήλθε από την ανατίμηση του ευρώ.

Οι προαναφερθείσες προσωρινές προβλέψεις για την εξέλιξη του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος το 2012 και το 2013 συνεπάγονται ότι η ανταγωνιστικότητα βάσει του σχετικού κόστους εργασίας θα βελτιωθεί ουσιαστικά το 2012: κατά **8,8%-9,7%** έναντι των 28 εμπορικών εταίρων και κατά **7,5%-8,4%** έναντι της ζώνης του ευρώ. Η βελτίωση θα συνεχιστεί και το 2013 (κατά **5,2-5,4%** έναντι των 28 εμπορικών εταίρων και έναντι της ζώνης του ευρώ, σύμφωνα με διαθέσιμες εκτιμήσεις). Τα ανωτέρω συνεπάγονται ότι έως το τέλος του 2012 θα έχουν ανακτηθεί τα δύο τρίτα έως τρία τέταρτα της συνολικής απώλειας ανταγωνιστικότητας της περιόδου 2001-2009. Επιπλέον, εντός του 2013 θα έχει ανακτηθεί **σχεδόν ολόκληρη** η απώλεια έναντι των εμπορικών εταίρων της χώρας.

4 ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΑ ΚΕΡΔΗ

Η υποχώρηση της ζήτησης, που συνεχίστηκε το 2011, αντανακλάται και στον περιορισμό των περιθωρίων κέρδους. Πράγματι, τα περιθώρια κέρδους μειώθηκαν καθώς, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία που αφορούν τα ετήσια αποτελέσματα του 2011 για 171 εταιρίες με μετοχές εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αθηνών οι οποίες δεν ανήκουν στο χρηματοπιστωτικό τομέα,[5] τα μικτά κέρδη υποχώρησαν κατά 7,9% σε σύγκριση με το 2010, ενώ καταγράφηκαν καθαρές ζημίες προ φόρων ύψους 229 εκατομμυρίων ευρώ, έναντι καθαρών κερδών προ φόρων ύψους 810 εκατομμυρίων ευρώ το 2010. Ταυτόχρονα, οι πωλήσεις εμφάνισαν μείωση σε ονομαστικούς όρους κατά 5,5%, με αποτέλεσμα το περιθώριο μικτού κέρδους να μειωθεί κατά 0,5 της εκατοστιαίας μονάδας (στο 16,4%), ενώ το περιθώριο καθαρού κέρδους έγινε αρνητικό (-1,1%) από θετικό (3,7%) το 2010.

Τα ανωτέρω αφορούν τις επιχειρήσεις με μετοχές εισηγμένες στο ΧΑ. Γενικότερα ωστόσο, παρατηρείται ότι από τη σύγκριση της προαναφερθείσας μείωσης του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας το 2011 με την αύξηση του αποπληθωριστή του ΑΕΠ (κατά 1,6%) προκύπτει διεύρυνση του περιθωρίου κέρδους στην οικονομία συνολικά. Το ίδιο συμπέρασμα συνάγεται και από τις προβλέψεις για τη διετία 2012-2013.

5 ΑΝΙΣΟΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ, ΦΤΩΧΕΙΑ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- Με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία,[6] το 20,1% του πληθυσμού της χώρας ή 868.597 νοικοκυριά με συνολικό αριθμό μελών 2.204.800 άτομα βρίσκονται κάτω από το χρηματικό όριο της σχετικής φτώχειας (με βάση τα εισοδήματα του 2009). Ο ανωτέρω δείκτης του κινδύνου φτώχειας για την Ελλάδα αυξήθηκε ελαφρά κατά το πρώτο έτος της τρέχουσας κρίσης (εισοδήματα 2008: 19,7%), ενώ παραμένει σημαντικά υψηλότερος από ό,τι στις περισσότερες χώρες της ΕΕ (ΕΕ-27, EU-SILC 2010: 16,4%, βλ. Πίνακα VII.8). Ανάλογα δυσμενής είναι η σχετική θέση της Ελλά-

5 Δεν περιλαμβάνονται η ΔΕΗ και ο ΟΤΕ. Επίσης δεν περιλαμβάνονται τα δύο διυλιστήρια και μία μεγάλη εταιρία του κλάδου χημικών-πλαστικών, των οποίων οι δείκτες επηρεάστηκαν από ειδικούς παράγοντες.

6 Πρόκειται για τα αποτελέσματα της δειγματοληπτικής Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (Statistics on Income and Living Conditions – EU-SILC) έτους 2010, με περίοδο αναφοράς εισοδήματος το έτος 2009, που ανακοινώθηκαν από την ΕΛΣΤΑΤ και δημοσιοποιήθηκαν από την Eurostat. Η EU-SILC αποτελεί τη βασική πηγή των συγκριτικών στατιστικών για την κατανομή του εισοδήματος, τον κίνδυνο φτώχειας και τον κοινωνικό αποκλεισμό στις χώρες της ΕΕ. Επισημαίνεται πάντως ότι στον ερευνώμενο πληθυσμό δεν περιλαμβάνονται ομάδες πληθυσμού που είναι, κατά τεκμήριο, φτωχές, όπως άστεγοι, διαβιούντες σε ιδρύματα, μεγάλος αριθμός παράνομων οικονομικών μεταναστών, Ρομά κ.ά. Βλ. δελτίο τύπου ΕΛΣΤΑΤ, 3.1.2012.

δος μεταξύ των χωρών της ΕΕ και σε όρους εισοδηματικής ανισότητας.[7]

Υπενθυμίζεται ότι με την έννοια της σχετικής φτώχειας ένα άτομο θεωρείται φτωχό όταν το εισόδημά του δεν επαρκεί για να του εξασφαλίσει επίπεδο διαβίωσης συνεπές με τις συνήθειες και τα πρότυπα της συγκεκριμένης κοινωνίας στην οποία ζει. Σύμφωνα με τη ***σχετική προσέγγιση***, η γραμμή φτώχειας μεταβάλλεται κατ' αναλογία προς το μέσο βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού, ενώ σύμφωνα με την ***απόλυτη προσέγγιση*** η γραμμή φτώχειας διατηρείται σταθερή διαχρονικά σε όρους πραγματικής αγοραστικής δύναμης. **Στην έρευνα του 2010, το χρηματικό όριο της σχετικής φτώχειας για ένα μονομελές νοικοκυριό ήταν 7.178 ευρώ το έτος, ενώ για ένα τετραμελές νοικοκυριό με δύο ενήλικες και δύο παιδιά ήταν 15.073 ευρώ**. Το κατώφλι αυτό ορίζεται στο 60% της διαμέσου του συνολικού διαθέσιμου ισοδύναμου εισοδήματος για το σύνολο των νοικοκυριών (ορισμός Eurostat). **Το μέσο ετήσιο διαθέσιμο εισόδημα του συνόλου των νοικοκυριών της χώρας ανερχόταν σε 24.224 ευρώ.**

• Σε γενικές γραμμές καταγράφηκε σταθερότητα της σχετικής φτώχειας κατά τα τελευταία 15 έτη (για τα οποία υπάρχουν συγκρίσιμα στοιχεία) και έως την αρχή της τρέχουσας κρίσης, δηλ. για την περίοδο 1994-2009.[8] Ωστόσο, **σε *απόλυτους* όρους, δηλαδή όταν το κατώφλι της φτώχειας παραμένει διαχρονικά σταθερό σε όρους πραγματικής αγοραστικής δύναμης, οι διαστάσεις της φτώχειας στην ίδια περίοδο έχουν περιοριστεί σημαντικά**. Για παράδειγμα, το ποσοστό κινδύνου φτώχειας για το έτος 2010 (20,1%) υπολογιζόμενο με το κατώφλι φτώχειας του έτους 2005 (60% του διάμεσου εισοδήματος του 2005 εκφρασμένου σε τιμές του 2010 με βάση τον εναρμονισμένο δείκτη τιμών καταναλωτή) περιορίζεται σε 16,0%, δηλαδή κατά 4,1 εκατοστιαίες μονάδες. Με άλλα λόγια, το 16% του πληθυσμού του 2010 θα κατατασσόταν ως εκτεθειμένο στον κίνδυνο φτώχειας στις συνθήκες του 2005.

• Ομάδες υψηλού κινδύνου φτώχειας στην Ελλάδα είναι κυρίως οι άνεργοι (38,5%) και κυρίως οι άνεργες γυναίκες (40,0%), τα μονογονεϊκά νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί (33,4%), τα νοικοκυριά με έναν ενήλικα ηλικίας 65 ετών και άνω (30,1%), τα νοικοκυριά με 3 ή περισσότερους ενήλικες με εξαρτώμενα παιδιά (29,3%), οι εργαζόμενοι με μερική απασχόληση (29,4%), οι μη οικονομικά ενεργοί εκτός των συνταξιούχων (27,4%), τα νοικοκυριά που διαμένουν σε ενοικιασμένη κατοικία (27,2%) αλλά και τα παιδιά ηλικίας 0-17 ετών (23,0%).

• Από την εξέταση των δεικτών για τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού στην Ελλάδα προκύπτει ότι η στέρηση βασικών αγαθών και υπηρεσιών (δυσκολία ικανοποίησης βασικών αναγκών, ανεπαρκείς συνθήκες στέγασης, επιβάρυνση από τις δαπάνες στέγασης, αδυναμία πληρωμής δανείων ή αγορών με δόσεις, δυσκολίες στην πληρωμή πάγιων λογαριασμών, δυσκολία αντιμετώπισης των συνήθων αναγκών, ποιότητα ζωής) δεν αφορά μόνο το φτωχό πληθυσμό, αλλά και σημαντικό μέρος του μη φτωχού πληθυσμού. Για παράδειγμα, το ποσοστό του πληθυσμού που διαμένει σε κατοικία με στενότητα χώρου ανέρχεται σε 25,5% για το σύνολο του πληθυσμού, ενώ είναι 23,2% για το μη φτωχό πληθυσμό και 34,7% για το φτωχό πληθυσμό. Επίσης, το 27,8% του μη φτωχού πληθυσμού δηλώνει ότι επιβαρύνεται πάρα πολύ από τις συνολικές δαπάνες στέγασης, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για το φτωχό πληθυσμό εκτιμάται σε 50,6%.[9]

• Η αναδιανεμητική επίδραση των κοινωνικών παροχών στην Ελλάδα, αν και βελτιώθηκε τα τελευταία έτη, παραμένει περιορισμένη σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της ΕΕ. Η μείωση της φτώχειας εξαιτίας του συνόλου των κοινωνικών δαπανών περιορίζεται στις 22,7 εκα-

7 Ειδικότερα, από τα ίδια στοιχεία (EU-SILC 2010) προκύπτει ότι σε όρους ανισότητας η Ελλάδα βρίσκεται στις υψηλότερες θέσεις (συντελεστής Gini: 32,9) μεταξύ των χωρών της ΕΕ (ΕΕ-27: 30,5). Επιπλέον, το πλουσιότερο 20% των νοικοκυριών στη χώρα μας κατέχει 5,6 φορές μεγαλύτερο μερίδιο εισοδήματος από ό,τι το φτωχότερο 20% (δείκτης S80/S20), ενώ ο αντίστοιχος λόγος λαμβάνει τιμή 5,0 για το σύνολο των χωρών της ΕΕ-27.

8 Ο δείκτης του κινδύνου φτώχειας, υπολογιζόμενος με την ίδια μεθοδολογία, κατά την περίοδο 1994-2009 για την οποία υπάρχουν συγκρίσιμα διαθέσιμα στοιχεία, κυμαινόταν μεταξύ 19,5% και 23%.

9 Βλ. δελτίο τύπου της ΕΛΣΤΑΤ, 3.1.2012.

Πίνακας VII.8 Επιλεγμένοι δείκτες κοινωνικής συνοχής

Δείκτης	Ελλάδα 2005	2006	2007	2008	2009	2010	ΕΕ-15[1]	ΕΕ-27[1]
Ι. Κίνδυνος φτώχειας								
1 Ποσοστό φτώχειας								
1.1 Σύνολο πληθυσμού	*19,6*	*20,5*	*20,3*	*20,1*	*19,7*	*20,1*	*16,2*	*16,4*
α. Ηλικιωμένοι (65 ετών και άνω)	27,9	25,6	22,9	22,3	21,4	21,3	16,1	15,9
β. Παιδική φτώχεια (παιδιά έως 15 ετών)	19,3	21,5	22,8	22,7	23,4	22,3	19,5	20,2
γ. Μονογονεϊκά νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί	43,5	29,6	34,2	27,1	32,1	33,4	37,1	36,8
δ. Δύο ενήλικες και 3 ή περισσότερα παιδιά	32,7	38,0	29,7	27,2	28,6	26,7	24,0	25,9
1.2 Εργαζόμενοι	*12,9*	*13,9*	*14,3*	*14,3*	*13,8*	*13,8*	*8,0*	*8,5*
α. Μερική απασχόληση	24,2	26,4	27,2	26,0	26,9	29,4	13,2	12,9
β. Προσωρινή απασχόληση	17,4	18,2	19,0	15,9	15,1	13,4	13,2	12,9
1.3 Άνεργοι	*33,2*	*33,1*	*35,4*	*36,8*	*38,1*	*38,5*	*44,9*	*45,1*
2 Χάσμα φτώχειας[2]								
Σύνολο πληθυσμού	23,8	26,1	27,2	24,7	24,1	23,4	22,5	23,1
α. Ηλικιωμένοι (65 ετών και άνω)	23,3	24,4	23,6	20,8	14,7	14,6	16,0	16,3
β. Παιδιά έως 15 ετών	22,5	26,1	29,0	26,5	26,4	27,3	22,2	23,7
3 Γραμμή φτώχειας (σε ευρώ)								
α. Μονομελές νοικοκυριό	5.650	5.910	6.120	6.480	6.897	7.178	...	...
β. Δύο ενήλικες και δύο παιδιά	11.866	12.411	12.852	13.608	14.484	15.073	...	...
ΙΙ. Ανισότητα								
1. Συντελεστής Gini	33,2	34,3	34,3	33,4	33,1	32,9	30,5	30,5
2. S80/S20[3]	5,8	6,1	6,0	5,9	5,8	5,6	5,0	5,0
ΙΙΙ. Κοινωνική πρόνοια								
1. Κοινωνικές δαπάνες, % ΑΕΠ								
Σύνολο	24,9	24,7	24,8	26,3	28,0	...	30,3	29,5
α. Συντάξεις	12,2	12,1	12,3	12,7	13,4	...	13,3	13,1
β. Κοινωνικά επιδόματα	12,7	12,6	12,5	13,5	14,5	...	17,0	16,4
2. Μείωση ποσοστού κινδύνου φτώχειας λόγω:								
Συνόλου κοινωνικών δαπανών	19,6	20,0	21,6	21,4	22,3	22,7	27,1	27,0
α. Συντάξεων	16,6	17,1	18,2	18,2	19,3	19,0	17,2	17,5
β. Κοινωνικών επιδομάτων	3,0	2,9	3,4	3,2	3,0	3,7	9,9	9,5

Πηγή: Eurostat.
1 Τα στοιχεία για την ΕΕ-15 και την ΕΕ-27 αφορούν το τελευταίο διαθέσιμο έτος (2010, εισοδήματα 2009).
2 Μετρά την απόσταση του εισοδήματος των φτωχών από τη γραμμή της φτώχειας ως ποσοστό της τελευταίας.
3 Ορίζεται ως ο λόγος του εισοδηματικού μεριδίου του 20% των νοικοκυριών με το υψηλότερο εισόδημα, προς το αντίστοιχο μερίδιο του 20% των νοικοκυριών με το χαμηλότερο εισόδημα.

τοστιαίες μονάδες (εκ των οποίων 19,0 λόγω συντάξεων και μόλις 3,7 λόγω κοινωνικών επιδομάτων)[10] στην περίπτωση της Ελλάδος, έναντι 27,0 μονάδων (17,5 λόγω συντάξεων και 9,5 λόγω κοινωνικών επιδομάτων) για το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ. **Επισημαίνεται πάντως**

10 Στα κοινωνικά επιδόματα περιλαμβάνονται η κοινωνική βοήθεια (ΕΚΑΣ, εισοδηματικές ενισχύσεις σε νοικοκυριά μόνιμων κατοίκων ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, επίδομα μακροχρόνια ανέργων ηλικίας 45-65 ετών κ.λπ.), τα οικογενειακά επιδόματα, τα επιδόματα ανεργίας, τα επιδόματα ή βοηθήματα ασθένειας, τα επιδόματα ή βοηθήματα αναπηρίας και ανικανότητας, καθώς και οι εκπαιδευτικές παροχές. Στις συντάξεις περιλαμβάνονται οι συντάξεις γήρατος από εργασία και οι συντάξεις από τον/την σύζυγο.

ότι αυτός ο δείκτης αποτελεσματικότητας βελτιώθηκε τα τελευταία έτη για την Ελλάδα, από 19,6 εκατοστιαίες μονάδες το 2005 σε 22,7 το 2010. Στη βελτίωση αυτή εκτιμάται ότι συνέβαλε η σημαντική αύξηση του συνόλου των κοινωνικών δαπανών ως ποσοστού του ΑΕΠ, από 24,9% το 2005 σε 28,0% το 2009.[11]

- **Τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα η φτώχεια φαίνεται να μετατοπίζεται από την ομάδα των ηλικιωμένων προς την ομάδα των νεότερων ζευγαριών με παιδιά, αλλά και προς τους νέους εργαζομένους. Ειδικότερα, το ποσοστό των παιδιών μέχρι 15 ετών που ζουν κάτω από το όριο της σχετικής φτώχειας αυξήθηκε σε 22,3% το 2010 (ΕΕ-27: 20,2%), από 19,3% το 2005 και είναι υψηλότερο κατά δύο και πλέον εκατοστιαίες μονάδες από το αντίστοιχο ποσοστό του συνολικού πληθυσμού. Αντίθετα, εντυπωσιακή ήταν η μείωση του ποσοστού φτώχειας στους ηλικιωμένους (65 ετών και άνω) στο 21,3% το 2010 (ΕΕ-27: 15,9%) από 27,9% το 2005** (βλ. Πίνακα VII.8).

Κατά τη διάρκεια της τρέχουσας δημοσιονομικής κρίσης και βαθιάς ύφεσης ορισμένες δυσμενείς εξελίξεις και κυρίως η δραματική αύξηση του ποσοστού ανεργίας (από 7,2% το β′ και το γ′ τρίμηνο του 2008 σε 20,7% το δ′ τρίμηνο του 2011) εκτιμάται ότι συνετέλεσαν στην αύξηση της σχετικής φτώχειας και των οικονομικών ανισοτήτων στην Ελλάδα. Επισημαίνεται επίσης ότι η σημαντική αύξηση του αριθμού των ανέργων (από 355 χιλιάδες το γ′ τρίμηνο του 2008 σε 1.026 χιλιάδες το δ′ τρίμηνο του 2011) συνδυάζεται και με άλλες ακόμη πιο ανησυχητικές παραμέτρους στη διάρκεια της τρέχουσας κρίσης. Για παράδειγμα, **η ανεργία έχει πλέον πλήξει τον πιο σκληρό πυρήνα του κοινωνικού ιστού, καθώς το μερίδιο των ανέργων που δηλώνουν "αρχηγοί ή υπεύθυνοι νοικοκυριού" έχει αυξηθεί περισσότερο από πέντε εκατοστιαίες μονάδες κατά την τελευταία τριετία.**

Τέλος, καθώς δεν είναι ακόμη διαθέσιμα αναλυτικά δεδομένα εισοδημάτων μετά το 2009, είναι δύσκολο να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για την εξέλιξη των διαστάσεων της ανισότητας και της φτώχειας κατά τα πιο πρόσφατα έτη. Στο δημόσιο διάλογο τόσο στην Ελλάδα όσο και στις περισσότερες άλλες χώρες επικρατεί η άποψη ότι στην περίοδο των οικονομικών κρίσεων αυξάνεται η ανεργία και επομένως αυξάνεται η ανισότητα και η σχετική φτώχεια. Όμως, η άποψη αυτή παραβλέπει το γεγονός ότι ορισμένες άλλες εξελίξεις που επίσης χαρακτηρίζουν τις περιόδους των έντονων οικονομικών κρίσεων είναι πιθανόν να συμβάλουν στην άμβλυνση των κοινωνικών δεικτών. Τέτοιες εξελίξεις είναι π.χ. η σημαντική μείωση των κερδών, τα οποία αποτελούν εισόδημα κυρίως των ευπορότερων κατοίκων, και η έκτακτη οικονομική εισφορά που συνήθως επιβάλλεται στα υψηλά εισοδήματα και τη μεγάλη ακίνητη περιουσία.[12] Οι πρώτες εκτιμήσεις για την Ελλάδα που στηρίζονται σε προσομοιώσεις της κατανομής του εισοδήματος μετά το 2009, αλλά και τα διαθέσιμα δεδομένα για το πρώτο έτος της κρίσης (2009), δείχνουν ότι **κατά πάσα πιθανότητα η εισοδηματική ανισότητα και η *σχετική* φτώχεια αυξήθηκαν, αλλά δεν μεταβλήθηκαν δραματικά στην περίοδο της τρέχουσας κρίσης, παρόλο που η σύνθεση του φτωχού πληθυσμού άλλαξε σημαντικά**. Όμως, η απότομη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος του πληθυσμού πιθανότατα οδήγησε σε σημαντική επιδείνωση της οικονομικής ευημερίας και της *απόλυτης* φτώχειας, δηλαδή όταν η γραμμή φτώχειας παραμένει σταθερή σε πραγματικούς όρους.

11 Η βελτίωση αυτή προήλθε κυρίως από τη μείωση του ποσοστού φτώχειας λόγω των συντάξεων (από 16,6 εκατοστιαίες μονάδες το 2005 σε 19,0 το 2010, βλ. Πίνακα VII.8) και ειδικότερα λόγω των σημαντικών αυξήσεων που χορηγήθηκαν στις κατώτερες συντάξεις και το ΕΚΑΣ.

12 Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική 2010-2011* (Κεφάλαιο ΙΙΙ, Ενότητα 2.Β).

VIII ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι συνθήκες που επικράτησαν στην εσωτερική και τη διεθνή αγορά κατά τη διάρκεια του 2011 συνετέλεσαν στον περιορισμό του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά 8,2% (βλ. Πίνακα VIII.1) και στη διαμόρφωσή του σε 21,1 δισεκ. ευρώ ή 9,8% του ΑΕΠ, από 10,1% του ΑΕΠ το 2010, 11,1% το 2009 και 14,9% το 2008. Η ύφεση στην εγχώρια αγορά κατά την περίοδο 2009-2011 είχε αποτέλεσμα να μειωθεί η δαπάνη για εισαγωγές σχεδόν όλων των κατηγοριών προϊόντων εκτός των καυσίμων. Επίσης, η ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας στις αγορές του εξωτερικού έως τα μέσα του 2011 συνέτεινε στην αύξηση των εισπράξεων από εξαγωγές, τουλάχιστον έως και το γ΄ τρίμηνο του έτους. Ταυτόχρονα, στον περιορισμό του ελλείμματος συνέβαλε την τελευταία διετία και η βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας κόστους των ελληνικών προϊόντων (βλ. Κεφάλαιο VII.3 και Πίνακα VII.7).

Αξίζει να τονιστεί ότι το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών εξαιρουμένων των καθαρών πληρωμών για καύσιμα και για τόκους του τομέα της γενικής κυβέρνησης ακολούθησε συνεχή πτωτική πορεία την τελευταία τετραετία και σχεδόν μηδενίστηκε το 2011. Επίσης, το ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών εξαιρουμένων των καυσίμων και των πλοίων παρουσίασε το 2011 πλεόνασμα 1,8 δισεκ. ευρώ για πρώτη φορά από το 2000 (έτος από το οποίο άρχισε η εφαρμογή της νέας μεθοδολογίας κατάρτισης του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών).

Αν ληφθούν υπόψη τα ανωτέρω, καθώς και η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στο πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων (η οποία θα συμβάλει σε σημαντική μείωση των πληρωμών τόκων), εκτιμάται ότι το τρέχον έτος το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών θα περιοριστεί περίπου στο 7,5% του ΑΕΠ, ενώ η μείωση θα συνεχιστεί και τη διετία 2013-14.

Βεβαίως, για να είναι διατηρήσιμη η περιστολή του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών, πρέπει να στηριχθεί στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των διαρθρωτικών αδυναμιών της ελληνικής οικονομίας οι οποίες οδήγησαν στη διόγκωσή του. Οι κυριότερες είναι οι δυσλειτουργίες των αγορών προϊόντων και εργασίας, οι οποίες συνετέλεσαν στο να διατηρείται χαμηλό το επίπεδο της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας προϊόντων και υπηρεσιών (οι δυσλειτουργίες αυτές έχουν ήδη αρχίσει να αντιμετωπίζονται), η υψηλή ενεργειακή εξάρτηση της οικονομίας από το εξωτερικό, το υψηλό "εισαγωγικό περιεχόμενο" των εξαγωγών, καθώς και η χαμηλού βαθμού υποκατάσταση των εισαγομένων από εγχωρίως παραγόμενα προϊόντα λόγω της αδυναμίας της εγχώριας παραγωγής να ανταποκριθεί στις μεταβολές και στη σύνθεση της εγχώριας ζήτησης. Οι αδυναμίες αυτές συντηρούν μονίμως υψηλό το εμπορικό έλλειμμα, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις επηρεάζουν και το ισοζύγιο των υπηρεσιών, τα κονδύλια του οποίου είναι ούτως ή άλλως ευαίσθητα σε εξωγενείς επιδράσεις και επομένως ευμετάβλητα.

2 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

2.1 ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ

Η μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου κατά 1,1 δισεκ. ευρώ το 2011 αντανακλά τον περιορισμό του ελλείμματος εκτός καυσίμων και πλοίων κατά 3,2 δισεκ. ευρώ και των καθαρών πληρωμών για αγορές πλοίων κατά 0,4 δισεκ. ευρώ, που υπεραντιστάθμισαν την άνοδο των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων κατά 2,5 δισεκ. ευρώ. Ειδικότερα, οι πληρωμές για εισαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων περιορίστηκαν κατά 4,5%, ενώ οι εισπράξεις από αντίστοιχες εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 17,3%, με αποτέλεσμα το ποσοστό κάλυψης των πληρωμών από τις εισπράξεις να αυξηθεί στο 51%, από 41,4% το 2010.

Ο δραστικός περιορισμός του εμπορικού ελλείμματος είναι πρωτίστως αποτέλεσμα της ύφεσης, δεδομένου ότι η μείωση της εισαγωγικής δαπάνης, η οποία είναι υπερδιπλάσια

Πίνακας VIII.1 Ισοζύγιο πληρωμών

(εκατ. ευρώ)

	Ιανουάριος-Δεκέμβριος		
	2009	2010	2011*
I ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (Ι.Α+Ι.Β+Ι.Γ+Ι.Δ)	**-25.818,7**	**-22.975,6**	**-21.096,1**
Ι.Α Εμπορικό ισοζύγιο (Ι.Α.1–Ι.Α.2)	**-30.767,3**	**-28.279,6**	**-27.221,2**
Ισοζύγιο καυσίμων	-7.596,5	-8.627,2	-11.126,9
Εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα	-23.170,8	-19.652,4	-16.094,2
Ισοζύγιο πλοίων	-3.356,9	-3.621,3	-3.261,2
Εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα και πλοία	-19.813,9	-16.031,1	-12.833,0
Ι.Α.1 Εξαγωγές αγαθών	*15.318,0*	*17.081,5*	*20.233,0*
Καύσιμα	3.063,2	4.950,0	6.187,7
Πλοία (εισπράξεις)	771,7	798,6	754,7
Λοιπά αγαθά	11.483,1	11.332,9	13.290,6
Ι.Α.2 Εισαγωγές αγαθών	*46.085,3*	*45.361,0*	*47.454,1*
Καύσιμα	10.659,8	13.577,1	17.314,6
Πλοία (πληρωμές)	4.128,6	4.419,9	4.015,9
Λοιπά αγαθά	31.296,9	27.364,0	26.123,7
Ι.Β Ισοζύγιο υπηρεσιών (Ι.Β.1–Ι.Β.2)	**12.640,2**	**13.248,5**	**14.630,8**
Ι.Β.1 Εισπράξεις	*26.983,3*	*28.477,8*	*28.609,2*
Ταξιδιωτικό	10.400,3	9.611,3	10.504,7
Μεταφορές	13.552,2	15.418,4	14.096,6
Λοιπές υπηρεσίες	3.030,9	3.448,1	4.007,9
Ι.Β.2 Πληρωμές	*14.343,2*	*15.229,4*	*13.978,4*
Ταξιδιωτικό	2.424,6	2.156,0	2.266,5
Μεταφορές	7.073,4	8.155,4	7.233,2
Λοιπές υπηρεσίες	4.845,1	4.917,9	4.478,7
Ι.Γ Ισοζύγιο εισοδημάτων (Ι.Γ.1–Ι.Γ.2)	**-8.984,3**	**-8.143,4**	**-9.066,5**
Ι.Γ.1 Εισπράξεις	*4.282,9*	*3.571,9*	*3.339,4*
Αμοιβές, μισθοί	294,6	199,7	188,0
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	3.988,3	3.372,2	3.151,4
Ι.Γ.2 Πληρωμές	*13.267,2*	*11.715,2*	*12.405,9*
Αμοιβές, μισθοί	411,9	377,6	470,0
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	12.855,2	11.337,7	11.936,0
Ι.Δ Ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων (Ι.Δ.1–Ι.Δ.2)	**1.292,6**	**198,9**	**560,8**
Ι.Δ.1 Εισπράξεις	*5.380,7*	*4.654,3*	*4.435,0*
Γενική κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	3.527,9	3.188,5	3.254,9
Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα κ.λπ.)	1.852,8	1.465,8	1.180,1
Ι.Δ.2 Πληρωμές	*4.088,1*	*4.455,4*	*3.874,2*
Γενική κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	2.679,6	2.860,4	2.485,4
Λοιποί τομείς	1.408,5	1.595,0	1.388,8
II ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (ΙΙ.1–ΙΙ.2)	**2.017,4**	**2.071,5**	**2.671,8**
ΙΙ.1 Εισπράξεις	**2.328,1**	**2.356,2**	**2.932,7**
Γενική κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	2.133,2	2.239,3	2.798,5
Λοιποί τομείς	194,9	116,9	134,2
ΙΙ.2 Πληρωμές	**310,7**	**284,7**	**260,8**
Γενική κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	14,4	15,8	12,7
Λοιποί τομείς	296,3	268,9	248,1
III ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (Ι+ΙΙ)	**-23.801,3**	**-20.904,1**	**-18.424,3**
IV ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (IV.Α+IV.Β+IV.Γ+IV.Δ)	**24.395,4**	**21.323,5**	**17.887,0**
IV.Α Άμεσες επενδύσεις[1]	**274,5**	**-457,4**	**25,1**
Κατοίκων στο εξωτερικό	-1.479,3	-738,8	-1.286,2
Μη κατοίκων στην Ελλάδα	1.753,8	281,4	1.311,3
IV.Β Επενδύσεις χαρτοφυλακίου[1]	**22.663,8**	**-20.855,0**	**-17.778,3**
Απαιτήσεις	-8.973,0	13.278,7	6.139,0
Υποχρεώσεις	31.636,8	-34.133,6	-23.917,3
IV.Γ Λοιπές επενδύσεις[1]	**1.563,1**	**42.538,8**	**35.621,2**
Απαιτήσεις	-23.875,7	7.658,7	5.432,9
Υποχρεώσεις	25.438,8	34.880,2	30.188,3
(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	2.865,0	29.978,2	39.873,9
IV.Δ Μεταβολή συναλλαγματικών διαθεσίμων[2]	**-106,0**	**97,0**	**19,0**
V ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	**-594,1**	**-419,4**	**537,0**
ΥΨΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ	**3.857,0**	**4.777,0**	**5.332,0**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 (+) καθαρή εισροή, (-) καθαρή εκροή.
2 (+) μείωση, (-) αύξηση.

των εισπράξεων από εξαγωγές, οφείλεται κυρίως στην περιστολή της καταναλωτικής και επενδυτικής δραστηριότητας, ενώ η άνοδος των εξαγωγών συνδέεται και με την προσπάθεια των εξαγωγέων για πρόσβαση στις αγορές του εξωτερικού, δεδομένου του περιορισμού της ζήτησης στην εσωτερική αγορά.[1]

Το εμπορικό έλλειμμα εκτός καυσίμων και πλοίων περιορίστηκε σημαντικά, αλλά η βελτίωση αυτή πραγματοποιήθηκε με επιβραδυνόμενο ρυθμό (από 22,9% το α′ τρίμηνο σε 19,7% το δ′ τρίμηνο) στη διάρκεια του 2011. Αυτό αντανακλά κυρίως την επιβράδυνση του ρυθμού μείωσης της σχετικής δαπάνης για εισαγωγές. Οι αντίστοιχες εισπράξεις από εξαγωγές ακολούθησαν ανοδική πορεία με υψηλό ρυθμό – μικρή μείωση κατά 3% σημειώθηκε μόνο το Δεκέμβριο, ενώ αρνητικό ετήσιο ρυθμό εμφάνισαν και άλλοι δείκτες, αντανακλώντας την εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας στους εμπορικούς εταίρους της χώρας.[2]

Η τάση αυτή συνεχίστηκε και τον Ιανουάριο του 2012, όταν το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου εκτός καυσίμων και πλοίων περιορίστηκε κατά 218 εκατ. ευρώ, ενώ και το Φεβρουάριο καταγράφηκε μείωση (κατά 379 εκατ. ευρώ).[3] Το εμπορικό έλλειμμα εκτός καυσίμων και πλοίων περιορίστηκε κυρίως λόγω της ανόδου των εισπράξεων από εξαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων κατά 23,6% τον Ιανουάριο και 1,6% το Φεβρουάριο, ενώ η δαπάνη για αντίστοιχες εισαγωγές παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητη (-0,1%) τον Ιανουάριο, ενώ μειώθηκε κατά 17,8% το Φεβρουάριο.

Τα διαθέσιμα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για τις εμπορευματικές συναλλαγές δείχνουν ότι η αξία των ελληνικών εξαγωγών χωρίς πετρελαιοειδή και πλοία προς τις αγορές της ΕΕ το 2011 αυξήθηκε με ρυθμό (11%) λίγο υψηλότερο από εκείνον των εξαγωγών προς το σύνολο των χωρών. Με πολύ ταχύτερο ρυθμό αυξήθηκε η αξία των εξαγωγών προς την Ιταλία, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, τη Ρωσία και την Κίνα. Επίσης, οι αντίστοιχες εισαγωγές από τις χώρες της ΕΕ (σε όρους αξίας) μειώθηκαν ταχύτερα σε σύγκριση με τις προερχόμενες από τρίτες χώρες.

Εξάλλου, σύμφωνα με τα αναλυτικά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, η άνοδος των εξαγωγών που παρατηρήθηκε το 2011 αφορά όλες τις κατηγορίες προϊόντων. Η κατηγορία της μεταλλουργίας, όπου καταγράφηκε άνοδος των εισπράξεων κατά 45% (κυρίως λόγω υψηλών τιμών), είχε τη μεγαλύτερη συμβολή στη συνολική άνοδο των εξαγωγικών εισπράξεων εκτός καυσίμων, ακολουθούμενη από τα χημικά προϊόντα, τα αγροτικά προϊόντα (κυρίως τρόφιμα τυποποιημένα) και το μηχανολογικό εξοπλισμό. Η ίδια σχεδόν εικόνα διατηρήθηκε και τον Ιανουάριο του 2012, με εξαίρεση την κατηγορία των αγροτικών προϊόντων, που παρουσίασε σχετική στασιμότητα εισπράξεων από εξαγωγές.[4]

Το 2011 ο δείκτης παραγγελιών για την βιομηχανία από την εξωτερική αγορά, ο οποίος εκφράζει τις τάσεις της εξωτερικής ζήτησης για τα ελληνικά προϊόντα, συνέχισε να αυξάνεται με ταχύ ρυθμό για τους περισσότερους κλάδους της μεταποίησης (αν και χαμηλότερο εκείνου του 2010) και με αυξανόμενο ρυθμό για μερικούς κλάδους, όπως του χαρτιού, των

1 Η σωρευτική μείωση των πληρωμών για εισαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων κατά την τριετία 2009-2011 έφθασε το 36,5% (2009: -24,0%, 2010: -12,6%, 2011: -4,5%). Οι εισπράξεις από εξαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων, αφού μειώθηκαν κατά 17,8% το 2009 λόγω της παγκόσμιας ύφεσης, άρχισαν να ανακάμπτουν από τα μέσα του 2010 (εμφανίζοντας πολύ χαμηλό ρυθμό μείωσης για ολόκληρο το έτος: -1,3%) ενώ το 2011 αυξήθηκαν κατά 17,3%.

2 Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, για τις εμπορευματικές συναλλαγές, στο σύνολο του 2011 σημειώθηκε άνοδος της αξίας των εξαγωγών χωρίς πετρελαιοειδή και πλοία κατά 10% περίπου, παρά τη μείωση που παρατηρήθηκε τους τελευταίους τρείς μήνες (10,3% τον Οκτώβριο, 3,5% το Νοέμβριο, ενώ ήταν αμελητέα η μείωση τον Δεκέμβριο) και προήλθε κυρίως από τις κατηγορίες των πρώτων υλών και των χημικών. Επισημαίνεται όμως ότι η υποχώρηση των εξαγωγών τον Οκτώβριο και το Νοέμβριο του 2011 υπολογίζεται σε σύγκριση με τα πολύ υψηλά επίπεδα που καταγράφηκαν τους αντίστοιχους μήνες του 2010. Η αξία των εξαγωγών χωρίς καύσιμα και πλοία είχε αυξηθεί με ετήσιο ρυθμό 24%, 36% και 27% τους μήνες Οκτώβριο, Νοέμβριο και Δεκέμβριο του 2010.

3 Σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, τον Ιανουάριο του 2012 η αξία των εξαγωγών εκτός πετρελαιοειδών και πλοίων αυξήθηκε μόνο κατά 0,9%, ενώ συνεχίστηκε η μείωση της αξίας των αντίστοιχων εισαγωγών κατά 11,3%. Εξάλλου, σύμφωνα με προσωρινές εκτιμήσεις της ΕΛΣΤΑΤ, το Φεβρουάριο η αξία των εξαγωγών εκτός πετρελαιοειδών αυξήθηκε κατά 1,4%, ενώ η αξία των αντίστοιχων εισαγωγών μειώθηκε κατά 13,7%

4 Μείωση των εισπράξεων από εξαγωγές παρατηρήθηκε και στην κατηγορία των μεταφορικών μέσων, η οποία αντιπροσωπεύει μικρό ποσοστό των συνολικών εισπράξεων.

μεταλλικών προϊόντων, των μηχανημάτων και των μεταφορικών μέσων. Τον Ιανουάριο του 2012 όμως, ο δείκτης παραγγελιών από την εξωτερική αγορά μειώθηκε σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2011, εκτός από τους κλάδους που ήδη αναφέρθηκαν, καθώς επίσης και τους κλάδους των ηλεκτρονικών υπολογιστών και ηλεκτρολογικού εξοπλισμού.

Αντίθετα, παρατηρήθηκε μείωση των δεικτών βιομηχανικής και μεταποιητικής παραγωγής με ρυθμό ταχύτερο από ό,τι το 2010. Ο ρυθμός μείωσης παρέμεινε μεγάλος και τον Ιανουάριο του 2012. Άνοδος του δείκτη παρατηρήθηκε το 2011 μόνο σε λίγους κλάδους της μεταποίησης, οι οποίοι παρουσιάζουν αυξημένη εξαγωγική δραστηριότητα, όπως του καπνού, ξύλου και φελλού και βασικών μετάλλων, με ρυθμούς χαμηλότερους σε σχέση με το 2010, καθώς και στον κλάδο της εξόρυξης μεταλλευμάτων.

Οι εξελίξεις αυτές δεν είναι εκ πρώτης όψεως ευοίωνες όσον αφορά την προοπτική των εξαγωγικών επιδόσεων. Ταυτόχρονα όμως, πρέπει να συνεκτιμηθεί η σημαντική βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κόστους κατά τη διετία 2010-2011, η οποία προβλέπεται να συνεχιστεί και να επιταχυνθεί τη διετία 2012-2013, τόσο λόγω της προβλεπόμενης εξέλιξης του κόστους εργασίας όσο και λόγω βελτίωσης της παραγωγικότητας εξαιτίας της εφαρμογής διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στις αγορές προϊόντων και εργασίας.

Σημειώνεται ότι η σωρευτική μείωση των πληρωμών για εισαγωγές αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων κατά την τριετία 2009-2011 προήλθε από όλες τις κατηγορίες. Οι μεγαλύτερες μειώσεις καταγράφηκαν στις πληρωμές για εισαγωγές διαρκών καταναλωτικών αγαθών (-63,1%) και για εισαγωγές κεφαλαιακών αγαθών (-63,8%), ενώ μικρότερη ήταν η μείωση των πληρωμών για εισαγωγές μη διαρκών καταναλωτικών αγαθών (-34,8%) και για εισαγωγές πρώτων υλών (πλην πετρελαίου) και ημικατεργασμένων/ενδιάμεσων προϊόντων (-32,4%). Αυτή η διαφοροποίηση αντανακλά τις εξελίξεις στα μεγέθη της ελληνικής οικονομίας: Συγκεκριμένα, η μεγάλη μείωση των επενδύσεων οδήγησε σε σημαντικό περιορισμό της δαπάνης για εισαγωγές κεφαλαιακών αγαθών, ενώ η μείωση των εισοδημάτων επηρέασε τις προσδοκίες των νοικοκυριών και τις εκτιμήσεις τους για το "μόνιμο" (δηλ. το μακροχρόνιο) εισόδημά τους, συντελώντας στη μείωση του μεριδίου των εισαγόμενων διαρκών καταναλωτικών αγαθών στο σύνολο των εισαγόμενων αγαθών. Τέλος η άνοδος των τιμών στην παγκόσμια αγορά το 2011 και η ανεπάρκεια της εγχώριας παραγωγής περιόρισαν τις δυνατότητες μείωσης της δαπάνης για εισαγωγές πρώτων υλών και ημικατεργασμένων προϊόντων. Μάλιστα το 2011 παρατηρήθηκε αύξηση των πληρωμών για εισαγωγές προϊόντων των κλάδων της μεταλλουργίας και των χημικών (πρώτων υλών και ενδιάμεσων προϊόντων).

Εξαγωγικές επιδόσεις και διείσδυση εισαγωγών κατά κλάδο της μεταποίησης

Το 2011 η **αξία των εξαγωγών αγαθών (χωρίς πλοία και καύσιμα)**, με βάση τα στοιχεία της στατιστικής ισοζυγίου πληρωμών της Τράπεζας της Ελλάδος, αυξήθηκε κατά 17,3% έναντι του 2010. Η **εξαγωγική επίδοση** της μεταποίησης (εξαιρουμένων των καυσίμων), δηλαδή το μερίδιο της παραγωγής που πωλείται σε αγορές του εξωτερικού, βελτιώθηκε κατά 9,0 εκατοστιαίες μονάδες (βλ. Πίνακα VIII.2). Ειδικότερα, βελτιώθηκε η εξαγωγική επίδοση όλων των μεταποιητικών κλάδων, με εξαίρεση τους κλάδους των *βασικών φαρμακευτικών προϊόντων, των μη μεταλλικών ορυκτών, των ηλεκτρονικών υπολογιστών-ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων* και *των επίπλων*. Σε αρκετούς κλάδους η βελτίωση της εξαγωγικής επίδοσης συνοδεύθηκε και από άνοδο της αξίας των εξαγωγών. Εξαίρεση αποτέλεσαν, πέρα από τους κλάδους στους οποίους μειώθηκε η εξαγωγική επίδοση, οι κλάδοι των *κλωστοϋφαντουργικών υλών*, των *ειδών ένδυσης* και των *μηχανοκίνητων οχημάτων*. Στους περισσότερους από τους κλάδους για τους οποίους καταγράφηκε άνοδος της εξαγωγικής επίδοσης, αυτή συνδυάστηκε με μείωση της παραγωγής (σε

Πίνακας VIII.2 Εξαγωγικές επιδόσεις - Εισαγωγική διείσδυση κατά κλάδο[1]

α. Εξαγωγικές επιδόσεις							
Κλάδοι	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Τρόφιμα	19,1	20,0	18,8	20,8	23,3	21,1	25,3
Ποτά	6,3	6,1	4,1	4,3	3,2	3,0	3,7
Καπνός	77,5	66,9	65,2	84,9	61,0	59,8	61,2
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	78,6	68,5	56,9	63,7	97,9	139,1	160,8
Είδη ένδυσης	58,4	60,2	62,1	68,6	71,7	68,3	88,8
Δέρματα - είδη υπόδησης	24,0	39,8	41,6	34,6	26,0	47,6	79,2
Ξύλο και φελλός	10,6	8,0	8,9	9,7	11,4	5,8	7,9
Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	13,6	10,8	11,8	14,9	15,8	12,9	17,8
Εκτυπώσεις	4,6	2,8	1,5	2,1	3,2	2,0	2,8
Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα	30,6	33,0	31,5	38,8	38,2	42,9	50,8
Χημικά προϊόντα	26,9	29,6	22,8	33,1	34,4	32,0	36,7
Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα	87,7	77,8	63,5	65,5	61,0	61,8	59,5
Προϊόντα από ελαστική και πλαστική ύλη	39,6	49,7	52,2	48,4	37,9	39,3	64,2
Μη μεταλλικά ορυκτά	8,8	8,6	7,9	10,0	11,5	11,4	9,5
Βασικά μέταλλα	27,1	33,1	33,9	34,2	24,3	25,9	35,7
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων	33,9	36,1	42,1	61,2	57,6	50,3	62,9
Η/Υ, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	8,4	5,1	7,9	11,7	26,3	28,4	13,5
Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	42,5	40,3	68,9	53,8	47,4	44,2	53,8
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	56,1	51,7	64,5	80,3	87,5	100,8	117,3
Μηχανοκίνητα οχήματα και εξοπλισμός μεταφορών	19,5	29,9	38,9	17,8	14,5	16,4	17,3
Έπιπλα	5,9	8,0	9,5	9,4	9,2	11,5	9,0
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	169,7	162,6	228,3	192,1	110,1	115,2	153,3
Σύνολο μεταποίησης	**28,5**	**30,3**	**31,1**	**34,1**	**32,3**	**36,1**	**45,0**
Σύνολο μεταποίησης χωρίς καύσιμα	**27,9**	**29,4**	**31,0**	**32,3**	**30,4**	**32,6**	**41,6**
β. Εισαγωγική διείσδυση							
Κλάδοι	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Τρόφιμα	38,6	39,5	40,5	43,4	41,5	38,8	40,7
Ποτά	18,0	18,9	18,6	17,6	15,4	14,6	9,3
Καπνός	71,4	65,7	66,6	83,4	63,6	63,7	57,2
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	76,1	71,5	65,2	72,5	98,0	186,7	334,2
Είδη ένδυσης	76,2	81,3	82,3	87,9	90,1	89,6	96,3
Δέρματα - είδη υπόδησης	81,4	85,5	85,9	85,8	84,4	90,1	95,2
Ξύλο και φελλός	59,9	60,6	65,7	65,2	62,1	49,0	37,2
Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	58,4	59,3	61,0	61,6	53,8	48,8	45,0
Εκτυπώσεις	27,3	27,0	25,9	20,8	21,3	19,4	21,6
Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα	63,4	66,3	64,9	70,6	68,3	67,7	74,3
Χημικά προϊόντα	68,2	70,0	67,1	70,8	69,8	68,4	69,1
Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα	94,9	90,8	85,4	86,0	82,5	82,4	85,1
Προϊόντα από ελαστική και πλαστική ύλη	70,5	75,1	76,9	74,5	67,8	65,5	76,5
Μη μεταλλικά ορυκτά	19,2	18,2	20,1	19,8	19,1	16,8	20,7
Βασικά μέταλλα	40,1	47,5	48,4	49,2	35,5	34,4	39,0
Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων	61,8	55,5	62,2	72,2	66,5	58,9	60,3
Η/Υ, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	74,5	77,4	82,3	83,2	88,4	88,4	85,5
Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	81,1	78,5	88,4	84,9	82,2	77,8	79,4
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	94,6	93,4	95,6	97,7	98,6	100,1	102,5
Μηχανοκίνητα οχήματα και εξοπλισμός μεταφορών	85,8	89,8	90,5	88,0	84,1	82,7	80,5
Έπιπλα	55,1	60,6	63,4	65,3	66,9	67,0	66,1
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	112,1	111,4	125,5	114,5	101,7	103,0	111,8
Σύνολο μεταποίησης	**61,7**	**63,8**	**64,9**	**67,7**	**64,1**	**63,7**	**68,2**
Σύνολο μεταποίησης χωρίς καύσιμα	**61,2**	**62,9**	**64,9**	**66,5**	**62,6**	**61,7**	**64,0**

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ (Δείκτης βιομηχανικής παραγωγής, Ετήσια έρευνα βιομηχανίας) και Τράπεζα της Ελλάδος για τα στοιχεία εισαγωγών και εξαγωγών.

1 Η *εισαγωγική διείσδυση* ορίζεται ως ο λόγος της αξίας των εισαγωγών προς τη φαινόμενη κατανάλωση (το άθροισμα των εισαγωγών και της μη εξαγόμενης εγχώριας παραγωγής) και η *εξαγωγική επίδοση* ορίζεται ως το μερίδιο της παραγωγής που εξάγεται.

τρέχουσες τιμές), η οποία σε ποσοστιαίους όρους ήταν μεγαλύτερη από την άνοδο της αξίας των εξαγωγών. Σε λίγους μόνο κλάδους συνδυάστηκε η αύξηση των εξαγωγών με άνοδο της παραγωγής (σε τρέχουσες τιμές) και μάλιστα με ποσοστιαία αύξηση των εξαγωγών υψηλότερη από εκείνη της παραγωγής – πρόκειται για τους κλάδους *καπνού, ξύλου-φελλού* και τη *βασική μεταλλουργία.*

Παράλληλα, το 2011 **οι πληρωμές για εισαγωγές αγαθών (εκτός πλοίων και καυσίμων)** μειώθηκαν. Ωστόσο, η μείωση αυτή συνοδεύθηκε από άνοδο της **εισαγωγικής διείσδυσης**[5] κατά 2,3 εκατ. μονάδες, λόγω μείωσης της εγχώριας παραγωγής και συνεπώς της ακόμη μεγαλύτερης υποχώρησης της "φαινόμενης κατανάλωσης". Επισημαίνεται ότι η συνολική εικόνα συγκαλύπτει σημαντικές διαφορές μεταξύ κλάδων. Ειδικότερα, οι πληρωμές για εισαγωγές μειώθηκαν σε όλους τους κλάδους με εξαίρεση τους κλάδους των *τροφίμων*, των *βασικών φαρμακευτικών προϊόντων*, και των *βασικών μετάλλων*, στους οποίους η εισαγωγική διείσδυση αυξήθηκε επειδή η αύξηση των εισαγωγών ήταν μεγαλύτερη από την άνοδο της "φαινόμενης κατανάλωσης". Η εισαγωγική διείσδυση μειώθηκε σε 7 κλάδους – τους κλάδους *ποτών, καπνού, ξύλου-φελλού, χαρτιού, ηλεκτρονικών υπολογιστών-ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων, μηχανοκίνητων οχημάτων* και *επίπλων*, όπου οι πληρωμές για εισαγωγές μειώθηκαν περισσότερο από τη "φαινόμενη κατανάλωση". Στους περισσότερους από τους άλλους κλάδους στους οποίους οι εισαγωγές μειώθηκαν, η μείωση της "φαινόμενης κατανάλωσης" ήταν μικρότερη από την υποχώρηση των εισαγωγών και επομένως η εισαγωγική διείσδυση αυξήθηκε (όπως δηλαδή συνέβη κατά μέσο όρο και για το σύνολο).

2.2 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών το 2011 αυξήθηκε κατά 1,4 δισεκ. ευρώ, ή 10,4% σε σύγκριση με το 2010. Η αύξηση αυτή αντανακλά την άνοδο των καθαρών εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες, αλλά και τον περιορισμό των καθαρών πληρωμών για "λοιπές" υπηρεσίες, εξελίξεις οι οποίες υπεραντιστάθμισαν τη μείωση των καθαρών εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών.

Η άνοδος των καθαρών εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες οφείλεται κυρίως στη σημαντική αύξηση των δαπανών στην Ελλάδα από μη κατοίκους (κατά 9,3% ή 893 εκατ. ευρώ) σε σύγκριση με το 2010, μετά και την στροφή του τουριστικού ρεύματος από χώρες της Β. Αφρικής λόγω των εξελίξεων στην περιοχή. Σύμφωνα με τα στοιχεία της "έρευνας συνόρων" της Τράπεζας της Ελλάδος, το 2011 οι αφίξεις μη κατοίκων ταξιδιωτών αυξήθηκαν με μέσο ετήσιο ρυθμό 9,5% και έφθασαν τα 16,5 εκατ. επισκέπτες. Οι ταξιδιωτικές δαπάνες στο εξωτερικό από κατοίκους Ελλάδος σημείωσαν αύξηση, μικρότερη όμως εκείνης των αντίστοιχων εισπράξεων (κατά 5,1% ή 110 εκατ. ευρώ), με αποτέλεσμα την άνοδο των καθαρών εισπράξεων κατά 783 εκατ. ευρώ ή 10,5%. Επίσης οι καθαρές πληρωμές για "λοιπές υπηρεσίες" περιορίστηκαν σημαντικά κατά 999 εκατ. ευρώ ή 68,0%.[6] Αντίθετα, μετά τη σημαντική πτώση των ναύλων στις διεθνείς αγορές το 2011 (πτώση του δείκτη BDI κατά 44% και του δείκτη BDTI κατά 13,1% – βλ. Διάγραμμα VIII.1), οι ακαθάριστες εισπράξεις από υπηρεσίες μεταφορών (κυρίως από την εμπορική ναυτιλία) μειώθηκαν κατά 8,6%, ενώ οι αντίστοιχες πληρωμές μειώθηκαν κατά 11,3%, με αποτέλεσμα περιορισμό των καθαρών εισπράξεων κατά 400 εκατ. ευρώ.

Το **2012** το πλεόνασμα του ισοζυγίου υπηρεσιών προβλέπεται ότι θα ενισχυθεί από τις αναμενόμενες γενικά θετικές εξελίξεις στον τουριστικό τομέα (προβλέπεται άνοδος των αφίξεων κατά 3-4% παγκοσμίως), δεδομένης της

5 Δηλαδή του λόγου των εισαγωγών προς τη "φαινόμενη κατανάλωση". Η "φαινόμενη κατανάλωση" είναι το άθροισμα της ακαθάριστης αξίας παραγωγής και των εισαγωγών, αφαιρουμένων των εξαγωγών.

6 Η σημαντική αυτή αύξηση προκύπτει ως συνδυασμένο αποτέλεσμα της ανόδου των εισπράξεων, κυρίως λόγω της δραστηριότητας ελληνικών κατασκευαστικών εταιριών στο εξωτερικό, και της μείωσης των πληρωμών.

7 Ειδικώς για την Ρωσία, οι αντίστοιχες εισπράξεις εμφάνισαν σημαντική αύξηση κατά 50% το 2011 (743 εκατ. ευρώ) και οι αφίξεις κατά 64%.

Διάγραμμα VIII.1 Εξέλιξη δεικτών ναύλων πλοίων ξηρού φορτίου (BDI) και πετρελαιοφόρων (BDTI)

(τριμηνιαία στοιχεία)

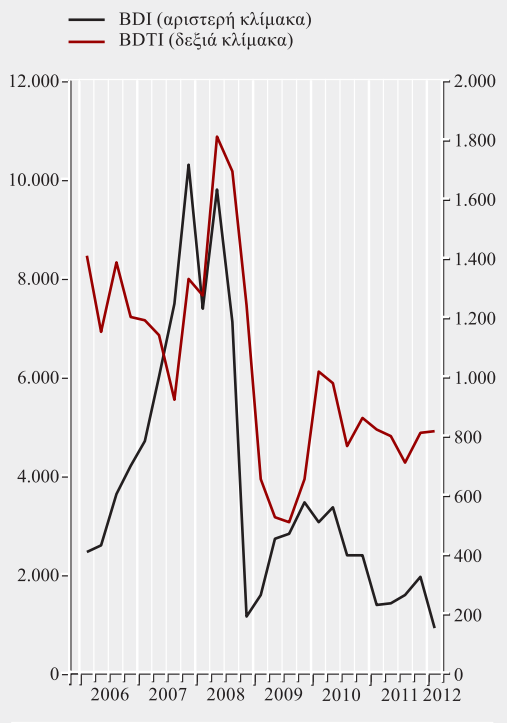

Πηγή: Clarkson Research Services.

πλήρους απελευθέρωσης της αγοράς κρουαζιέρας, αλλά και των ενθαρρυντικών ενδείξεων από *νέες* αγορές (επισκεπτών), όπως η Κίνα και η Ρωσία.[7] Στην αγορά κρουαζιέρας η διακίνηση επιβατών παρουσίασε σημαντική αύξηση το 2011, παρότι δεν είχε ακόμη ολοκληρωθεί η πλήρης απελευθέρωση της αγοράς.[8] Ως προς τη στροφή στις νέες αγορές, υπάρχουν ακόμη πολλά περιθώρια αύξησης των αφίξεων στη χώρα μας, κυρίως με τη βελτίωση της υποδομής και την άσκηση συνεπούς πολιτικής των τιμών. Ταυτόχρονα, ωστόσο, υπάρχουν αρνητικές ενδείξεις από τις παλαιές αγορές.[9] Γι' αυτό είναι απαραίτητο να εξασφαλιστούν συνθήκες ηρεμίας και περιβάλλον φιλικό προς τους ξένους επισκέπτες, ιδίως στην Αθήνα, που αποτελεί βασική πύλη εισόδου στη χώρα και αυτοτελή τουριστικό προορισμό.

Αντίθετα, οι καθαρές εισπράξεις από υπηρεσίες μεταφορών —κυρίως θαλάσσιων— αναμένεται ότι θα συνεχίσουν να μειώνονται, καθώς το 2011 η μεταφορική δυνατότητα του παγκόσμιου στόλου συνέχισε να αυξάνεται ταχύτερα από ό,τι ο όγκος του παγκόσμιου εμπορίου, συντελώντας στη διαμόρφωση των ναύλων σε χαμηλά επίπεδα. Η πτώση των δεικτών BDI κατά 36% και BDTI κατά 1% το α' τρίμηνο του 2012 υποδηλώνει ότι η τάση αυτή θα συνεχιστεί τουλάχιστον έως το δ' τρίμηνο, αν ληφθούν υπόψη η αύξηση των παραδόσεων νέων πλοίων σε συνδυασμό με την προβλεπόμενη επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου του παγκόσμιου ΑΕΠ και του όγκου του παγκόσμιου εμπορίου. Μόνος παράγοντας ανάσχεσης της πτωτικής πορείας των ναύλων θα είναι εφέτος η αύξηση του αριθμού των πλοίων του παγκόσμιου στόλου που αποσύρονται ή τίθενται σε αργία.

2.3 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ

Το έλλειμμα του ισοζυγίου εισοδημάτων αυξήθηκε κατά 923 εκατ. ευρώ το 2011, κυρίως επειδή οι καθαρές πληρωμές για τόκους, μερίσματα και κέρδη αυξήθηκαν κατά 10,3%. Η επιβάρυνση αυτή προήλθε από την άνοδο των καθαρών πληρωμών για τόκους, η οποία όμως αναμένεται να περιοριστεί σημαντικά κατά τα επόμενα έτη λόγω της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στο πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων. Η εξέλιξη αυτή σε συνδυασμό με τη μείωση του επιτοκίου του δανείου που χορηγείται από τις υπόλοιπες χώρες της ζώνης του ευρώ, αναμένεται να συμβάλει ουσιαστικά στη μείωση των πληρωμών τόκων και επομένως στον περιορισμό του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Από προκαταρτικές εκτιμήσεις και με βάση τα έως τώρα δεδομένα προκύπτει ότι η συμμετοχή των ιδιωτών στο πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων θα συντελέσει σε μείωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο εισοδημά-

8 Η σχετική νομοθετική ρύθμιση περιλαμβάνεται στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας που κατατέθηκε στη Βουλή στις 22.3.2012.

9 Είναι ανησυχητικό ότι, σύμφωνα με τον ΣΕΤΕ, το 2012 οι κρατήσεις για την Ελλάδα είναι μειωμένες κατά περίπου 15% (τα υψηλότερα ποσοστά μείωσης, της τάξεως του 30%, καταγράφουν η Γερμανία, η Αυστρία και η Ολλανδία). Επίσης, σύμφωνα την έρευνα συνόρων της Τράπεζας της Ελλάδος, το δίμηνο Ιανουαρίου- Φεβρουαρίου 2012 οι αφίξεις μη κατοίκων ταξιδιωτών μειώθηκαν κατά 11,1%.

των κατά περίπου 2,5 δισεκ. ευρώ, που αντιστοιχούν σε 1-1,5% του ΑΕΠ.

2.4 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων το 2011 ήταν υπερδιπλάσιο από ό,τι το 2010, καθώς η μεγάλη αύξηση των καθαρών μεταβιβαστικών εισπράξεων του τομέα της γενικής κυβέρνησης, κυρίως από την ΕΕ, υπερκάλυψε τη μικρή αύξηση των καθαρών μεταβιβαστικών πληρωμών των λοιπών τομέων που αφορούν κυρίως μεταναστευτικά εμβάσματα. Ωστόσο, η συγκεκριμένη κατηγορία εισροών παρουσιάζει πτωτική τάση διαχρονικά και επομένως η συμβολή της στη χρηματοδότηση του ελλείμματος αγαθών και υπηρεσιών αναμένεται ότι θα συνεχίσει να μειώνεται.[10]

3 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ

Το πλεόνασμα του ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων[11] διαμορφώθηκε το 2011 σε 2,7 δισεκ. ευρώ, από 2,1 δισεκ. ευρώ το 2010. Η απορρόφηση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων βελτιώθηκε σημαντικά κατά το β′ εξάμηνο του έτους. Έτσι, ο προβλεπόμενος στο Μνημόνιο ετήσιος στόχος επιτεύχθηκε και το σωρευτικό ποσοστό απορρόφησης έως τέλος Φεβρουαρίου του 2012 διαμορφώθηκε στο 40% (8,0 δισεκ. ευρώ περίπου) της συνολικής κοινοτικής χρηματοδότησης της περιόδου 2007-2013, υπερβαίνοντας ελαφρά τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ των 27 χωρών-μελών και συμβάλλοντας στον περιορισμό του δημοσιονομικού ελλείμματος. Επίσης επιτεύχθηκαν και οι λοιποί στόχοι του Μνημονίου, όπως ο ετήσιος στόχος για την κατάθεση 15 αιτήσεων για μεγάλα έργα.[12]

Στην ταχεία αύξηση της απορρόφησης των υπολειπόμενων κοινοτικών πόρων ύψους 15 δισεκ. ευρώ περίπου (συμπεριλαμβανομένων των πόρων για την αγροτική ανάπτυξη και την αλιεία) θα συμβάλουν η επικύρωση της απόφασης για αύξηση του ποσοστού κοινοτικής συγχρηματοδότησης των έργων και προγραμμάτων του ΕΣΠΑ στο 95% με αντίστοιχη προεκταμίευση των κοινοτικών κονδυλίων,[13] ο ενισχυμένος ρόλος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ)[14] και η αναθεώρηση των επιχειρησιακών προγραμμάτων του ΕΣΠΑ εντός του 2012 με έμφαση στην ενίσχυση της ρευστότητας και της επιχειρηματικότητας. Συμφωνα με προσωρινα στοιχεία, το πρώτο τρίμηνο του 2012 εισέρρευσαν από τα διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής κονδύλια ύψους 1,3 δισεκ. ευρώ.

Με την υποστήριξη της ειδικής ομάδας τεχνικής βοήθειας (Task Force) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δόθηκε προτεραιότητα σε έργα υψηλής προστιθέμενης αξίας, τα οποία θα συμβάλουν αποφασιστικά στην οικονομική ανάκαμψη, στην αντιμετώπιση της ανεργίας,

10 Οι τρέχουσες μεταβιβάσεις από την ΕΕ περιλαμβάνουν κυρίως τις άμεσες ενισχύσεις και επιδοτήσεις στο πλαίσιο της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), καθώς και τις καταβολές από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), ενώ οι τρέχουσες μεταβιβάσεις προς την ΕΕ περιλαμβάνουν κυρίως τις αποδόσεις προς τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό (ΚΠ). Το μεγαλύτερο μέρος των συνολικών κονδυλίων του έτους τα οποία αφορούν άμεσες ενισχύσεις και επιδοτήσεις εισρέουν σύμφωνα με τις σχετικές διαδικασίες εντός του πρώτου διμήνου κάθε έτους (2,1 δισεκ. ευρώ το πρώτο δίμηνο του 2012).

11 Οι κεφαλαιακές μεταβιβάσεις από την ΕΕ περιλαμβάνουν κυρίως τις απολήψεις από τα Διαρθρωτικά Ταμεία –πλην του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου– βάσει των ΚΠΣ και του ΕΣΠΑ., δηλαδή απολήψεις από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), από το Ταμείο Συνοχής και διάφορα άλλα ποσά όπως από τις "κοινοτικές πρωτοβουλίες". Επισημαίνεται ότι το Ταμείο Συνοχής είναι το μόνο *προς το παρόν* ταμείο για το οποίο οι εισροές συνδέονται με την τήρηση δημοσιονομικής προσαρμογής. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση που το Συμβούλιο κρίνει, σύμφωνα με το άρθρο 126 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της ΕΕ (TFEU), ότι υφίσταται υπερβολικό δημοσιονομικό έλλειμμα και το κράτος-μέλος δεν έλαβε αποτελεσματικά μέτρα για τον περιορισμό του, αναστέλλεται ολόκληρη η οικονομική ενίσχυση ή τμήμα της από την 1η Ιανουαρίου του επόμενου έτους. Η διάταξη αυτή ίσχυσε για πρώτη φορά πρόσφατα στην περίπτωση της Ουγγαρίας. Βλ. European Commission, *Proposal for a Council Decision suspending commitments from the Cohesion Fund for Hungary*, COM (2012)75 final, Brussels, 24.2.2012.

12 Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Δεύτερη Τριμηνιαία Έκθεση της Ομάδας Δράσης για την Ελλάδα*, Μάρτιος 2012, σελ. 6, και European Commission, *The Second Economic Adjustment Programme for Greece,* March 2012, σελ. 43.

13 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είχε εγκρίνει σε πρώτη φάση (Οκτ. 2011) την αύξηση των ποσοστών συγχρηματοδότησης στο 85% αναδρομικά από 1.1.2007. Η περαιτέρω αύξηση στο 95% –κατ' ανώτατο όριο– ισχύει από την 11η Μαΐου 2010. Αυτό το έκτακτο και προσωρινό μέτρο αφορά και άλλες πέντε χώρες οι οποίες βρίσκονται σε πρόγραμμα δημοσιονομικής εξυγίανσης ή αποκατάστασης του ισοζυγίου πληρωμών (Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ρουμανία, Λεττονία, Ουγγαρία) και έχει αποτέλεσμα την εισροή πρόσθετων κονδυλίων ύψους 1,5 δισεκ. ευρώ.

14 Η χρηματοδότηση των τραπεζών από την ΕΤΕπ για τη δανειοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων και μεγάλων έργων θα διευκολυνθεί από δύο εγγυοδοτικούς μηχανισμούς οι οποίοι θα παρέχουν εγγυήσεις προερχόμενες από τους πόρους των διαρθρωτικών ταμείων. Ήδη υπεγράφη η σύσταση Ταμείου Εγγύησης για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, με στόχο να διοχετευθούν από την ΕΤΕ, μέχρι τέλους του 2015 δάνεια ύψους 1,5 δισεκ. ευρώ (ανακοίνωση ΥΠΑΑΝ, 21.3.2012).

στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και στην κατάρτιση.[15]

Επίσης σημαντικό ρόλο στην αναπτυξιακή διαδικασία θα διαδραματίσουν η εφαρμογή του νόμου περί ΣΔΙΤ και του επενδυτικού νόμου (3908/11), η αξιοποίηση των κοινοτικών πρωτοβουλιών JEREMIE, JESSICA κ.λπ. (όπου πάλι συμμετέχει ο ιδιωτικός τομέας), η λειτουργία του ΕΤΕΑΝ και η ενεργοποίηση του επιχειρησιακού προγράμματος "Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων", το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.[16]

Μέχρι και το 2013 οι άμεσες ενισχύσεις και επιδοτήσεις στο πλαίσιο της ΚΑΠ διατηρούνται σε γενικές γραμμές ως έχουν και κυμαίνονται περί τα 2,5 δισεκ. ευρώ ετησίως, δεδομένου ότι η αναθεώρηση της ΚΑΠ θα εφαρμοστεί από το 2014. Ειδικότερα, οι κεφαλαιακές μεταβιβάσεις από την ΕΕ εκτιμώνται σε 3,8 δισεκ. ευρώ κατ' έτος το 2012-2013 και σε 3,3 δισεκ ευρώ το 2014, από 2,8 δισεκ ευρώ το 2011. Κατά συνέπεια, οι συνολικές καθαρές μεταβιβάσεις πόρων από την ΕΕ το 2012 και το 2013 (τρέχουσες και κεφαλαιακές μεταβιβάσεις μείον αποδόσεις στον Κοινοτικό Προϋπολογισμό) θα διαμορφωθούν σε ταμειακή βάση στα 4,5 δισεκ. ευρώ περίπου κατ' έτος και σε 3,8 δισεκ ευρώ το 2014, έναντι 3,6 δισεκ. ευρώ το 2011.

Όσον αφορά την προοπτική μετά το 2013, οι συνολικές μεταβιβάσεις κοινοτικών πόρων προς την Ελλάδα (διαρθρωτικές δράσεις και μεταβιβάσεις προς τον αγροτικό τομέα) θα περιοριστούν και θα γίνονται με εντελώς διαφορετικούς όρους. Σύμφωνα με τις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό (ΚΠ) της περιόδου 2014-2020, η Ελλάδα, στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής, αναμένεται να εισπράξει πολύ λιγότερα κονδύλια από τα διαρθρωτικά ταμεία σε σύγκριση με την περίοδο 2007-2013 (εκτιμώνται σε 12 δισεκ. ευρώ περίπου, έναντι 20,4 δισεκ. ευρώ).

Οι εισοδηματικές ενισχύσεις (1ος πυλώνας της ΚΑΠ),[17] μειώνονται περίπου κατά 5% ετησίως σε ονομαστικούς όρους και διαμορφώνονται περίπου σε 2,0 δισεκ. ευρώ κατ' έτος. Το 70% των ποσών αυτών θα χορηγείται σχεδόν αυτόματα, ενώ το υπόλοιπο θα χορηγείται με την τήρηση αυστηρών περιβαλλοντικών όρων.

Στην παρούσα συγκυρία, πρέπει να δοθεί έμφαση στην αναπτυξιακή συμβολή των κοινοτικών πόρων στο πλαίσιο της ΚΑΠ (τόσο των εισοδηματικών ενισχύσεων όσο και των πόρων για την αγροτική ανάπτυξη και την αλιεία) οι οποίοι είναι δυνατόν να συμβάλουν στην αύξηση της απασχόλησης και τον περιορισμό του ελλείμματος του ισοζυγίου αγροτικών προϊόντων. Οι μεγάλης κλίμακας επιδοτήσεις και άμεσες ενισχύσεις της ΚΑΠ, ενώ περιόριζαν "ταμειακά" το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, είχαν ως επακόλουθο την αύξηση της κατανάλωσης και των εισαγωγών χωρίς ουσιαστική συμβολή στην αντιμετώπιση των χρόνιων προβλημάτων του αγροτικού τομέα. Το ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων παραμένει ελλειμματικό.[18] Δεδομένου ότι οι δίαυλοι επηρεασμού του ισοζυγίου πληρωμών και γενικότερα της οικονομίας

15 Το Νοέμβριο του 2011 δημοσιεύθηκε κατάλογος 181 έργων προτεραιότητας, προϋπολογισμού 11.5 δισεκ. ευρώ με σημαντικό δυνητικά αντίκτυπο στην ανάπτυξη και την απασχόληση. Τα έργα αυτά, που αντιπροσωπεύουν το 56% της διαθέσιμης χρηματοδότησης κατά την περίοδο προγραμματισμού, θα αποτελέσουν αντικείμενο εντατικής παρακολούθησης και ενίσχυσης από τις ελληνικές αρχές και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (βλ. Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής, 29.11.2011, MEMO/11/854). Για την σημασία των κοινοτικών διαρθρωτικών πόρων στην αναπτυξιακή διαδικασία δεδομένων των δημοσιονομικών περιορισμών, βλ. European Commission, "Cohesion Payments Increase as Member States Tap EU Funding for Growth", Press Release, IP/12/78, 27.1.2012. Για τις σημαντικές αποφάσεις που ανακοινώθηκαν σχετικά με την ταχύτερη αξιοποίηση των πόρων του ΕΣΠΑ, βλ. (α) Statement by President Barroso after agreement for a second financial programme for Greece MEMO-12-123, 21.02.2012, (β) Statement by President Barroso at the pre-European Council press conference SPEECH-12-135, 29.02.2012, (γ) Statement by President Barroso following his meeting with Mr Lucas Papademos SPEECH-12-137, 29.02.2012 και (δ) Επιστολή του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στον Έλληνα Πρωθυπουργό (MEMO/12/167, Βρυξέλλες, 6.3.2012).

16 Στη διάθεση των επιχειρήσεων βρίσκονται ήδη τρεις από τις πέντε δράσεις του Ταμείου Επιχειρηματικότητας του ΕΤΕΑΝ (βλ. Ανακοίνωση ΥΠΑΑΝ, 2.2.2012). Για τη θετική πορεία του επιχειρησιακού προγράμματος "Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων" βλ. Ανακοίνωση ΥΠΑΑΝ 21.2.2012.

17 Επισημαίνεται ότι στην Ελλάδα οι εισοδηματικές ενισχύσεις αντιστοιχούν στο 1% του ΑΕΠ – το μεγαλύτερο ποσοστό στην ΕΕ με βάση την επιδότηση ανά εκτάριο.

18 Για τις μακροοικονομικές επιπτώσεις των μεταβιβάσεων της ΚΑΠ στην ελληνική οικονομία και στο ισοζύγιο πληρωμών ειδικότερα, βλ. τη σχετική μελέτη που περιλήφθηκε στην έκδοση της Τράπεζας της Ελλάδος με τίτλο *Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδος: Αιτίες ανισορροπιών και προτάσεις πολιτικής* (Ιούνιος 2010).

είναι διαφορετικοί για τις δύο μορφές μεταβιβάσεων, είναι σκόπιμο να αξιοποιηθούν οι συνέργειες και η συμπληρωματικότητα των πόρων της ΚΑΠ με τους πόρους των διαρθρωτικών ταμείων.

4 ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ

Το 2011 το ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών παρουσίασε καθαρή εισροή (δηλαδή αύξηση των καθαρών υποχρεώσεων των κατοίκων της χώρας έναντι μη κατοίκων άλλων χωρών) 17,9 δισεκ. ευρώ, έναντι 21,3 δισεκ. ευρώ το 2010. Στις επιμέρους κατηγορίες, οι άμεσες επενδύσεις κατέγραψαν καθαρή εισροή 25 εκατ. ευρώ, οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου καθαρή εκροή 17,8 δισεκ. ευρώ και οι λοιπές επενδύσεις καθαρή εισροή 35,6 δισεκ. ευρώ. Επομένως η κατηγορία των λοιπών επενδύσεων, που περιλαμβάνει κυρίως δάνεια και καταθέσεις, υπερκάλυψε τη χρηματοδότηση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών, ενώ η κατηγορία των άμεσων επενδύσεων, όπως κάθε έτος, δεν συνέβαλε ουσιαστικά στην κάλυψη του ελλείμματος και στην κατηγορία των επενδύσεων χαρτοφυλακίου υπήρξε καθαρή εκροή.

Όσον αφορά τις **άμεσες επενδύσεις**, η μικρή καθαρή εισροή ύψους 25 εκατ. ευρώ είναι αποτέλεσμα της καθαρής εισροής 1,3 δισεκ. ευρώ (2010: 0,3 δισεκ. ευρώ) για άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα από μη κατοίκους και της εκροής 1,2 δισεκ. ευρώ (2010: 0,7 δισεκ. ευρώ) για άμεσες επενδύσεις στο εξωτερικό από κατοίκους Ελλάδος (βλ. Πίνακες VIII.3 και VIII.4). Οι σημαντικότερες άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα αφορούν κυρίως χρηματικές ροές για την συμμετοχή σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου όπως της Crédit Agricole SA (Γαλλία) στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της Emporiki Bank, της Société Générale (Γαλλία) στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της Geniki Bank και της Deutsche Telekom (Γερμανία) στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου του ΟΤΕ. Από την κατανομή των άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα ανά γεωγραφική περιοχή προέλευσης προκύπτει ότι 0,8 δισεκ. ευρώ (2010: 0,7 δισεκ. ευρώ) προέρχονται από τις χώρες της ζώνης του ευρώ και 0,5 δισεκ. ευρώ (2010: 0,1 δισεκ. ευρώ) από τις άλλες χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ. Από την αντίστοιχη κατανομή των άμεσων επενδύσεων Ελλήνων στο εξωτερικό ανά γεωγραφική περιοχή προορισμού προκύπτει ότι οι χώρες της ΕΕ παραμένουν βασικός προορισμός των ελληνικών άμεσων επενδύσεων.

Πίνακας VIII.3 Διάρθρωση ξένων άμεσων επενδύσεων στην Ελλάδα κατά γεωγραφική περιοχή προέλευσης

(εκατ. ευρώ)

	2009	2010	2011*
Ευρωπαϊκή Ένωση - 27	1.561	180	722
Ζώνη του ευρώ	1.601	725	845
Υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ[1]	87	93	547
Βαλκανικές χώρες[2]	0	3	-2
Μέση Ανατολή, Μεσόγειος και πρώην ΕΣΣΔ[3]	6	9	15
Άλλες χώρες	100	-3	28
Σύνολο άμεσων επενδύσεων μη κατοίκων	**1.754**	**281**	**1.311**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Αυστραλία, Καναδάς, Ισλανδία, Ιαπωνία, Ν. Κορέα, Μεξικό, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Ελβετία, Τουρκία και ΗΠΑ.
2 Αλβανία και χώρες πρώην Γιουγκοσλαβίας (Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κροατία, ΠΓΔΜ, Σερβία και Μαυροβούνιο).
3 Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδος στη Μέση Ανατολή, τη Μεσόγειο και στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ.

Πίνακας VIII.4 Διάρθρωση ελληνικών άμεσων επενδύσεων στο εξωτερικό κατά γεωγραφική περιοχή προορισμού

(εκατ. ευρώ)

	2009	2010	2011*
Ευρωπαϊκή Ένωση - 27	1.142	605	1.298
Ζώνη του ευρώ	1.118	459	120
Υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ[1]	18	108	68
Βαλκανικές χώρες[2]	143	90	46
Μέση Ανατολή, Μεσόγειος και πρώην ΕΣΣΔ[3]	21	17	5
Άλλες χώρες	155	-81	-130
Σύνολο άμεσων επενδύσεων κατοίκων	**1.479**	**739**	**1.286**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Αυστραλία, Καναδάς, Ισλανδία, Ιαπωνία, Ν. Κορέα, Μεξικό, Νέα Ζηλανδία, Νορβηγία, Ελβετία, Τουρκία και ΗΠΑ.
2 Αλβανία και χώρες πρώην Γιουγκοσλαβίας (Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κροατία, ΠΓΔΜ, Σερβία και Μαυροβούνιο).
3 Οι κυριότεροι εμπορικοί εταίροι της Ελλάδος στη Μέση Ανατολή, τη Μεσόγειο και στις χώρες της πρώην ΕΣΣΔ.

Οι ξένες άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα έχουν κυρίως τη μορφή συμμετοχής σε αύξηση κεφαλαίου, ιδίως τραπεζών, ενώ πολύ λιγότερο αφορούν τη δημιουργία νέων παραγωγικών μονάδων. Το γεγονός αυτό οφείλεται στις δυσλειτουργίες των εγχώριων αγορών προϊόντων και εργασίας,[19] τις ανεπαρκείς υποδομές, τις περίπλοκες και χρονοβόρες γραφειοκρατικές διαδικασίες, τις καθυστερήσεις κατά την επίλυση των δικαστικών διαφορών και την έλλειψη ενός σταθερού φορολογικού πλαισίου με κατάλληλα κίνητρα.

Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου** το 2011 σημειώθηκε καθαρή εκροή κεφαλαίων λόγω μείωσης των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου κατά 24,1 δισεκ. ευρώ, έναντι εκροής 33,0 δισεκ. ευρώ το 2010. Οι εξελίξεις αυτές αντισταθμίστηκαν μόνο εν μέρει από τη μείωση των τοποθετήσεων των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και θεσμικών επενδυτών σε ξένα ομόλογα και έντοκα γραμμάτια κατά 4,8 δισεκ. ευρώ, έναντι εκροής 14,1 δισεκ. ευρώ το 2010. Αυτή η επενδυτική συμπεριφορά τόσο των ξένων όσο και των Ελλήνων επενδυτών παρατηρείται από το 2009 και ερμηνεύεται από τις εξελίξεις στην ελληνική οικονομία και στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα (βλ. Πλαίσιο VIII.1 για αναλυτική παρουσίαση των εξελίξεων όλων των κατηγοριών του ισοζυγίου χρηματοοικονομικών συναλλαγών την περίοδο 2000-2011).

Οι **"λοιπές" επενδύσεις** το 2011 κατέγραψαν καθαρή εισροή (αύξηση των υποχρεώσεων) ύψους 35,6 δισεκ. ευρώ, έναντι καθαρής εισροής 42,5 δισεκ. ευρώ το 2010. Η εξέλιξη αυτή ήταν συνδυασμός της καθαρής αύξησης των υποχρεώσεων κατά 30,2 δισεκ. ευρώ και της καθαρής μείωσης των απαιτήσεων κατά 5,4 δισεκ. ευρώ. Η αύξηση των καθαρών υποχρεώσεων οφείλεται κυρίως στον καθαρό δανεισμό του τομέα της γενικής κυβέρνησης κατά 39,9 δισεκ. ευρώ στο πλαίσιο του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας, ενώ αντίθετα οι υποχρεώσεις από καταθέσεις μη κατοίκων μειώθηκαν κατά 8,8 δισεκ ευρώ. Στις απαιτήσεις από λοιπές επενδύσεις η καθαρή εισροή 5,4 δισεκ. ευρώ αντανακλά αποκλειστικά τη μείωση των καταθέσεων κατοίκων (κυρίως εγχωρίων πιστωτικών ιδρυμάτων) κατά 5,5 δισεκ. ευρώ. Τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα της χώρας** διαμορφώθηκαν στο τέλος Δεκεμβρίου 2011 σε 5,3 δισεκ. ευρώ.

19 Τα προβλήματα αυτά έχουν επισημανθεί επανειλημμένως σε εκθέσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, καθώς και από διεθνείς φορείς: (α) Διεθνής Διαφάνεια, *Corruption Perception Index 2011*, (β) World Bank, *Doing Business 2012*, (γ) World Economic Forum, *Global Competitiveness Report 2011-2012*.

Πίνακας VIII.5 Διεθνής επενδυτική θέση

(εκατ. ευρώ)

	2009	2010[1]	2011*
1. Άμεσες επενδύσεις	-1.835	5.686	11.983
Κατοίκων στο εξωτερικό	27.387	31.899	33.185
Μη κατοίκων στην Ελλάδα	29.222	26.213	21.202
2. Επενδύσεις χαρτοφυλακίου	-140.750	-79.792	-9.314
Απαιτήσεις	97.815	80.209	72.322
Υποχρεώσεις	238.565	160.001	81.636
3. Χρηματοοικονομικά παράγωγα	1.771	1.395	2.104
4. Λοιπές επενδύσεις	-62.449	-142.328	-180.498
Απαιτήσεις	129.561	112.576	106.281
Υποχρεώσεις	192.010	254.904	286.779
5. Συναλλαγματικά διαθέσιμα	3.857	4.777	5.332
Καθαρή διεθνής επενδυτική θέση (1+2+3+4+5)	-199.406	-210.262	-170.393
ΑΕΠ	231.641	227.318	215.088
% του ΑΕΠ	-86,1	-92,5	-79,2

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Αναθεωρημένα στοιχεία.

Πίνακας VIII.6 Ακαθάριστο εξωτερικό χρέος

(εκατ. ευρώ)

	2006	2007	2008	2009[1]	2010[1]	2011*
Α. Γενική κυβέρνηση	**154.660**	**177.106**	**191.985**	**224.946**	**181.902**	**156.995**
Β. Τράπεζα της Ελλάδος	**8.183**	**10.797**	**35.348**	**49.036**	**87.088**	**104.750**
Γ. Λοιπά πιστωτικά ιδρύματα	**68.624**	**97.424**	**111.194**	**112.861**	**116.422**	**91.191**
Δ. Λοιποί τομείς	**18.637**	**19.501**	**21.252**	**24.216**	**16.691**	**9.698**
Ε. Άμεσες επενδύσεις	**2.803**	**3.690**	**4.614**	**5.716**	**5.072**	**5.096**
Υποχρεώσεις προς θυγατρικές εταιρίες	620	827	1.082	2.824	1.635	1.659
Υποχρεώσεις προς άμεσους επενδυτές	2.183	2.863	3.532	2.892	3.437	3.437
Ακαθάριστο εξωτερικό χρέος (ΑΕΧ) (Α+Β+Γ+Δ+Ε)	**252.906**	**308.517**	**364.393**	**416.775**	**407.175**	**367.730**
% του ΑΕΠ	**121,07**	**138,49**	**156,45**	**179,92**	**179,12**	**170,97**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Αναθεωρημένα στοιχεία.

5 ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΚΑΙ ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΧΡΕΟΣ

Η *αρνητική* **Διεθνής Επενδυτική Θέση** της Ελλάδος αποτυπώνει το ύψος των καθαρών υποχρεώσεων της χώρας έναντι μη κατοίκων και συμπεριλαμβάνει τόσο τις άμεσες επενδύσεις όσο και τα συναλλαγματικά διαθέσιμα.

Με βάση τα τελευταία στοιχεία (βλ. Πίνακα VIII.5), στο τέλος του 2011 το υπόλοιπο της *αρνητικής* Διεθνούς Επενδυτικής Θέσης

(ΔΕΘ) της χώρας έφθασε τα 170,4 δισεκ. ευρώ έναντι 210,3 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2010, δηλαδή οι καθαρές υποχρεώσεις της χώρας μειώθηκαν κατά 39,9 δισεκ. ευρώ. Το υπόλοιπο της ΔΕΘ αντιστοιχούσε το 2011 στο 79,2% του ΑΕΠ, έναντι 92,5% του ΑΕΠ το 2010.

Εξάλλου, με βάση τα στοιχεία που συλλέγει η Διεύθυνση Στατιστικής της Τράπεζας της Ελλάδος (βλ. Πίνακα VIII.6), το **ακαθάριστο εξωτερικό χρέος** της χώρας σε τιμές αγοράς ανήλθε στο τέλος του 2011 στα 367,7 δισεκ. ευρώ (171,0% του ΑΕΠ), έναντι 407,2 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2010 (179,1% του ΑΕΠ), δηλαδή μειώθηκε κατά 39,4 δισεκ. ευρώ. Ειδικότερα, το ακαθάριστο εξωτερικό χρέος του τομέα της *γενικής κυβέρνησης* μειώθηκε στη διάρκεια του 2011 κατά 24,9 δισεκ. ευρώ (τέλος 2011: 157,0 δισεκ. ευρώ, τέλος 2010: 181,9 δισεκ. ευρώ). Η μείωση τόσο της αρνητικής Διεθνούς Επενδυτικής Θέσης όσο και του ακαθάριστου εξωτερικού χρέους το 2011 αντανακλά κυρίως τη μείωση της αγοραίας αξίας των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου που κατείχαν μη κάτοικοι.

Πλαίσιο VIII.1

Η ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ: ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2000-2011

Το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (ΙΤΣ) μιας χώρας αντανακλά αντίστοιχη υπέρβαση των πληρωμών από κατοίκους της χώρας προς μη κατοίκους (δηλ. κατοίκους άλλων χωρών) έναντι των εισπράξεων κατοίκων της χώρας από μη κατοίκους. Η διαφορά αυτή θα πρέπει πάντοτε να χρηματοδοτείται από ισόποση καθαρή εισροή κεφαλαίων. Στην περίπτωση της Ελλάδος, συνήθως ένα μικρό μέρος χρηματοδοτείται από τις καθαρές μονομερείς μεταβιβάσεις κεφαλαίου, που κατά κύριο λόγο περιλαμβάνουν μεταβιβάσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Όμως ο κύριος όγκος του ελλείμματος χρηματοδοτείται είτε μέσω αύξησης των υποχρεώσεων των κατοίκων της χώρας έναντι μη κατοίκων είτε μέσω μείωσης των απαιτήσεων των κατοίκων της χώρας έναντι μη κατοίκων. Αυτές οι χρηματικές ροές που αφορούν τη δημιουργία των απαιτήσεων και υποχρεώσεων διαμορφώνουν την αύξηση ή μείωση των καθαρών υποχρεώσεων κατοίκων έναντι μη κατοίκων και καταγράφονται στο ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών (ΙΧΣ), που μαζί με το ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων πρέπει πάντοτε να ισούνται με το έλλειμμα στο ΙΤΣ. Τα επιμέρους ισοζύγια που περιλαμβάνονται στο ΙΧΣ είναι οι ξένες άμεσες επενδύσεις, οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου, οι λοιπές επενδύσεις και η μεταβολή στα συναλλαγματικά διαθέσιμα. Το παρόν πλαίσιο εστιάζει στις εξελίξεις του ΙΧΣ και τη συμβολή των επιμέρους μεγεθών του στη χρηματοδότηση του ελλείμματος του ΙΤΣ της Ελλάδος την περίοδο 2000-2011.

Με σκοπό την πληρέστερη ανάλυση και σύγκριση των εξελίξεων, η υπό εξέταση περίοδος έχει χωριστεί σε τρεις υποπεριόδους: την περίοδο 2000-2005, που χαρακτηρίζεται από μια ομαλή και σχετικά σταθερή εξέλιξη του ελλείμματος στο ΙΤΣ και από την είσοδο της χώρας στη ζώνη του ευρώ, την τριετία 2006-2008, όπου καταγράφεται έντονη και συνεχής επιδείνωση του ελλείμματος στο ΙΤΣ, και την πρόσφατη περίοδο 2009-2011, που περιλαμβάνει τη δημοσιονομική κρίση και την κρίση χρέους στην Ελλάδα. Η κατανομή αυτή έχει το πλεονέκτημα ότι επιτρέπει σύγκριση της πρόσφατης περιόδου με δύο διαφορετικές καταστάσεις όχι μόνο ως προς την εξέλιξη του ΙΤΣ, αλλά και ως προς τη γενικότερη οικονομική συγκυρία στην Ελλάδα και διεθνώς.

Την περίοδο 2009-2011 το σωρευτικό έλλειμμα στο ΙΤΣ έφθασε τα 69,9 δισεκ. ευρώ και ήταν μειωμένο κατά 21,3 δισεκ. ευρώ σε σύγκριση με αυτό που καταγράφηκε την τριετία της έντονης επιδείνωσης 2006-2008 (91,2 δισεκ. ευρώ), αλλά πάντως οριακά μεγαλύτερο του σωρευ-

Πίνακας Α Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και η χρηματοδότησή του

(δισεκ. ευρώ)

	2000-2005			2006-2008			2009-2011		
	Σωρευτικά	Μέσος όρος	Συμμετοχή στη χρηματοδότηση του ΙΤΣ (%)	Σωρευτικά	Μέσος όρος	Συμμετοχή στη χρηματοδότηση του ΙΤΣ (%)	Σωρευτικά	Μέσος όρος	Συμμετοχή στη χρηματοδότηση του ΙΤΣ (%)
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών	**-68,1**	**-11,4**		**-91,2**	**-30,4**		**-69,9**	**-23,3**	
ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ	*-6,9%*			*-13,7%*			*-10,4%*		
Ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων	**12,0**	**2,0**	**17,6**	**11,5**	**3,8**	**12,6**	**6,8**	**2,3**	**9,7**
ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ	*1,2%*			*1,7%*			*1,0%*		
Ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών	**56,7**	**9,5**	**83,3**	**77,9**	**26,0**	**85,5**	**63,6**	**21,2**	**91,0**
ως ποσοστό (%) του ΑΕΠ	*5,7%*			*11,7%*			*9,4%*		
Άμεσες επενδύσεις	0,3	0,0	0,4	0,2	0,1	0,2	-0,1	0,0	-0,1
Επενδύσεις χαρτοφυλακίου	62,9	10,5	92,3	42,0	14,0	46,1	-15,9	-5,3	-22,2
Λοιπές επενδύσεις	-14,6	-2,4	-21,5	36,4	12,1	39,9	79,7	26,6	113,3
Μεταβολή συναλλαγματικών διαθεσίμων	8,2	1,4	12,0	-0,6	-0,2	-0,6	0,0	0,0	0,0
Τακτοποιητέα στοιχεία	**-0,6**	**-0,1**	**-0,8**	**1,8**	**0,6**	**1,9**	**-0,5**	**-0,2**	**-0,7**

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΛΣΤΑΤ.

τικού ελλείμματος στην εξαετία 2000-2005, το οποίο ανήλθε σε 68,1 δισεκ. ευρώ (βλ. Πίνακα Α). Ως ποσοστό του ΑΕΠ, το έλλειμμα της περιόδου 2009-2011 μειώθηκε σε 10,4% από 13,7% που ήταν την τριετία 2006-2008, αλλά παρέμεινε αρκετά υψηλότερο του ποσοστού που καταγράφηκε την περίοδο 2000-2005 (6,9% του ΑΕΠ). Έτσι, ενώ διαπιστώνεται μια βελτίωση την τριετία 2009-2011 σε σύγκριση με την τριετία 2006- 2008, το μέσο επίπεδο του ελλείμματος την τριετία 2009-2011 (23,3 δισεκ. ευρώ) παραμένει υπερδιπλάσιο του αντίστοιχου μέσου επιπέδου της περιόδου 2000-2005 (11,4 δισεκ. ευρώ).

Αν αναλυθεί η χρηματοδότηση του ελλείμματος του ΙΤΣ, παρατηρείται ότι η συμμετοχή του ΙΧΣ στην κάλυψη του ελλείμματος του ΙΤΣ αυξήθηκε την περίοδο 2009-2011 σε 91,0%, από 85,5% και 83,3% που ήταν τις περιόδους 2006-2008 και 2000-2005 αντίστοιχα. Αντίθετα, η συμμετοχή των κεφαλαιακών μεταβιβάσεων, που είναι κυρίως μονομερείς μεταβιβάσεις από την ΕΕ, την περίοδο 2009-2011 μειώθηκε σε 9,7% από 12,6% και 17,6% που ήταν τις περιόδους 2006-2008 και 2000-2005 αντίστοιχα (βλ. Πίνακα Α).

Επίσης, παρατηρείται ότι οι **ξένες άμεσες επενδύσεις** (στο ΙΧΣ) για όλο το υπό εξέταση χρονικό διάστημα αποτελούν μικρά μεγέθη και συμμετέχουν πάντοτε ελάχιστα στη χρηματοδότηση του ΙΤΣ. Συγκεκριμένα κατά τις περιόδους 2000-2005 και 2006-2008 υπήρξε κάλυψη του ελλείμματος του ΙΤΣ κατά 0,4% και 0,2% αντίστοιχα, ενώ την περίοδο 2009-2011 οι άμεσες ξένες επενδύσεις δεν συμβάλλουν στη κάλυψη του ελλείμματος, αφού υπάρχει καθαρή εκροή 0,1 δισεκ. ευρώ, που είναι αποτέλεσμα του ότι οι εκροές για άμεσες επενδύσεις στο εξωτερικό από κατοίκους Ελλάδος (3,5 δισεκ. ευρώ) υπερέβησαν τις εισροές από άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα από μη κατοίκους (3,4 δισεκ. ευρώ, βλ. Πίνακα Α).

Η εξέλιξη αυτή στις ξένες άμεσες επενδύσεις αντανακλά ένα σημαντικό πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας, καθώς όχι μόνο δεν συμβάλλει στη χρηματοδότηση του ΙΤΣ με υγιή και μακροχρόνιου χαρακτήρα κεφάλαια, αλλά και στερεί την παραγωγική βάση από τα οφέλη της μεταφοράς τεχνολογίας και τεχνογνωσίας που συνήθως συνοδεύουν τις ξένες άμεσες επενδύσεις.

Σε ό,τι αφορά τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου και τις λοιπές επενδύσεις, παρατηρείται αντίστροφη εξέλιξη της σχετικής συμμετοχής τους στην κάλυψη του ελλείμματος του ΙΤΣ. Συγκεκριμένα, η συμμετοχή των επενδύσεων χαρτοφυλακίου από 92,3% την εξαετία 2000-2005 μειώνεται κατά το ήμισυ την τριετία 2006-2008, ενώ την τριετία 2009-2011 η κατηγορία αυτή παύει να συμμετέχει στη χρηματοδότηση του ΙΤΣ, αφού πλέον καταγράφει αρνητική καθαρή ροή 15,9 δισεκ. ευρώ. Αντίθετη πορεία καταγράφουν οι λοιπές επενδύσεις (κυρίως δάνεια και καταθέσεις), οι οποίες, ενώ την περίοδο 2000-2005 δεν συμμετέχουν στην κάλυψη του ελλείμματος αφού καταγράφουν καθαρή εκροή 14,6 δισεκ. ευρώ, την περίοδο 2006-2008 με καθαρή εισροή 36,4 δισεκ. ευρώ καλύπτουν το 39,9% του ελλείμματος στο ΙΤΣ, ενώ την πρόσφατη περίοδο 2009-2011 με καθαρή εισροή 79,7 δισεκ. ευρώ υπερκαλύπτουν (113,3%) το έλλειμμα (βλ. Πίνακα Α).

Αναλυτικότερα, στις **επενδύσεις χαρτοφυλακίου** η επενδυτική συμπεριφορά των Ελλήνων και ξένων επενδυτών αλλάζει μετά το 2008, όταν και οι δύο κατηγορίες επενδυτών για διαφορετικούς λόγους αναδιαρθρώνουν τα χαρτοφυλάκιά τους ρευστοποιώντας τις μέχρι τότε επενδύσεις τους. Συγκεκριμένα, από το 2000 μέχρι το 2008 τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα και οι εγχώριοι θεσμικοί και ιδιώτες επενδυτές είχαν αυξήσει τις απαιτήσεις τους σε

Πίνακας Β Επενδύσεις χαρτοφυλακίου

(δισεκ. ευρώ)

	2000-2005		2006-2008		2009-2011	
	Σωρευτικά	Μέσος όρος	Σωρευτικά	Μέσος όρος	Σωρευτικά	Μέσος όρος
Απαιτήσεις	**42,4**	**7,1**	**23,6**	**7,9**	**-10,4**	**-3,5**
Μετοχές	5,2	0,9	-0,1	0,0	1,7	0,6
Ομόλογα και έντοκα γραμμάτια	37,1	6,2	22,9	7,6	-13,4	-4,5
εκ των οποίων						
Απαιτήσεις πιστωτικών ιδρυμάτων	7,9		20,5		-8,3	
Απαιτήσεις λοιπών τομέων	29,2		2,4		-5,1	
Λοιπές απαιτήσεις	0,1	0,0	0,8	0,3	1,3	0,4
Υποχρεώσεις	**105,3**	**17,5**	**65,6**	**21,9**	**-26,4**	**-8,6**
Μετοχές	16,2	2,7	10,4	3,5	-0,9	-0,3
Ομόλογα και έντοκα γραμμάτια	89,1	14,8	54,6	18,2	-25,6	-8,4
εκ των οποίων						
Υποχρεώσεις γενικής κυβέρνησης	90,0		48,1		-21,0	
Λοιπές υποχρεώσεις	0,0	0,0	0,5	0,2	0,1	0,0
Καθαρές υποχρεώσεις	**62,9**	**10,5**	**42,0**	**14,0**	**-15,9**	**-5,3**
Μετοχές	11,0	1,8	10,5	3,5	-2,6	-0,9
Ομόλογα και έντοκα γραμμάτια	52,0	8,7	31,7	10,6	-12,2	-3,9
Λοιπές καθαρές υποχρεώσεις	-0,1	0,0	-0,2	-0,1	-1,2	-0,4

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

τίτλους έκδοσης μη κατοίκων κατά 66,0 δισεκ. ευρώ (2000-2005: 42,4 δισεκ. ευρώ, 2006-2008: 23,6 δισεκ. ευρώ), με ιδιαίτερη έμφαση σε ξένα ομόλογα/έντοκα γραμμάτια (2000-2005: 37,1 δισεκ. ευρώ, 2006-2008: 22,9 δισεκ. ευρώ). Αντίθετα, την τριετία 2009-2011 οι εγχώριοι επενδυτές μειώνουν τις απαιτήσεις τους σε τίτλους μη κατοίκων κατά 10,4 δισεκ. ευρώ και ιδίως σε ομόλογα/έντοκα γραμμάτια (μείωση κατά 13,4 δισεκ. ευρώ, βλ. Πίνακα Β).

Αν εξεταστούν οι μεταβολές των απαιτήσεων σε ξένους τίτλους ανά τομέα της οικονομίας στον οποίο ανήκει ο κάτοικος επενδυτής, παρατηρείται ότι τόσο τα πιστωτικά ιδρύματα όσο και οι λοιποί τομείς (κυρίως θεσμικοί επενδυτές) αντιδρούν ομοιόμορφα κατά την τριετία της οικονομικής κρίσης, ρευστοποιώντας τις τοποθετήσεις των προηγούμενων ετών, προφανώς λόγω του έντονου προβλήματος ρευστότητας και κεφαλαιακής επάρκειας που αντιμετωπίζουν. Συγκεκριμένα, τα πιστωτικά ιδρύματα, ενώ επενδύουν 7,9 δισεκ. ευρώ και 20,5 δισεκ. ευρώ σε ξένα ομόλογα τις περιόδους 2000-2005 και 2006-2008 αντίστοιχα, αντίθετα την τριετία 2009-2011 προχωρούν σε ρευστοποιήσεις ξένων ομολόγων ύψους 8,3 δισεκ. ευρώ. Ανάλογη είναι και η συμπεριφορά των λοιπών (εκτός του τραπεζικού) τομέων της οικονομίας, οι οποίοι, ενώ την περίοδο 2000-2005 και την περίοδο 2006-2008 τοποθέτησαν σε ξένα ομόλογα 29,2 δισεκ. ευρώ και 2,4 δισεκ. ευρώ αντίστοιχα, την περίοδο 2009-2011 μειώνουν την καθαρή θέση τους σε ξένα ομόλογα κατά 5,1 δισεκ. ευρώ (βλ. Πίνακα Β).

Παρομοίως, οι ξένοι επενδυτές για όλα τα έτη από το 2000 μέχρι το 2008 αυξάνουν τις καθαρές τοποθετήσεις τους σε ελληνικούς τίτλους, με αποτέλεσμα την περίοδο 2000-2008 οι τοπο-

θετήσεις αυτές να φθάνουν τα 170,9 δισεκ. ευρώ (2000-2005: 105,3 δισεκ. ευρώ, 2006-2008: 65,6 δισεκ. ευρώ). Αυτή η επενδυτική συμπεριφορά αντιστρέφεται την περίοδο 2009-2011, όταν, υπό το βάρος των εξελίξεων στα δημοσιονομικά της χώρας και τη συνεχή αύξηση του δημόσιου χρέους, σταδιακά απομακρύνονται από τους ελληνικούς τίτλους και καταγράφεται καθαρή εκροή, δηλαδή μείωση των υποχρεώσεων από επενδύσεις χαρτοφυλακίου μη κατοίκων κατά 26,4 δισεκ. ευρώ (2010-2011: καθαρή εκροή 58,0 δισεκ. ευρώ). Από τις ρευστοποιήσεις ελληνικών τίτλων ιδιαίτερα έντονες είναι οι ρευστοποιήσεις ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου, οι οποίες την περίοδο 2009-2011 ανήλθαν σε 25,6 δισεκ. ευρώ (2010-2011: καθαρή εκροή 56,7 δισεκ. ευρώ), ενώ την ίδια περίοδο και οι καθαρές επενδύσεις μη κατοίκων σε μετοχές του Χρηματιστηρίου Αθηνών μειώθηκαν κατά 0,9 δισεκ. ευρώ (βλ. Πίνακα Β και Διάγραμμα).

Καθαρές υποχρεώσεις επενδύσεων χαρτοφυλακίου

(δισεκ. ευρώ)

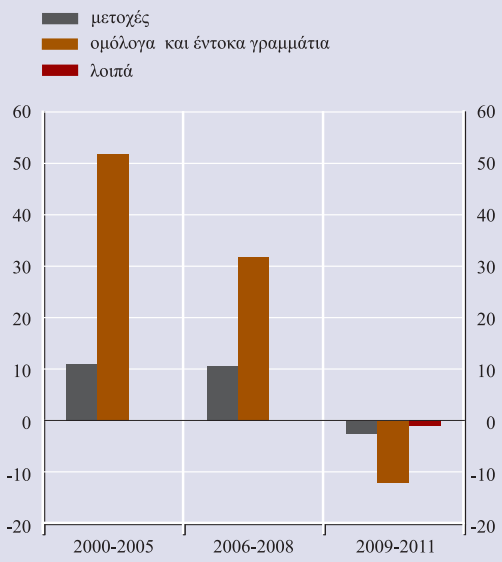

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Με βάση τα ανωτέρω είναι φανερό ότι την περίοδο 2009 -2011 και σε αντίθεση με τα προηγούμενα χρόνια τόσο οι ξένες άμεσες επενδύσεις όσο και οι επενδύσεις χαρτοφυλακίου δεν συνεισέφεραν στην κάλυψη του ελλείμματος του ΙΤΣ. Αντίθετα, παρατηρείται ότι στις λοιπές επενδύσεις (που περιλαμβάνουν τα δάνεια και τις καταθέσεις), ενώ την περίοδο 2000-2005 οι καθαρές υποχρεώσεις μειώθηκαν κατά 14,6 δισεκ. ευρώ, την περίοδο 2006-2008 αυξήθηκαν κατά 36,4 δισεκ. ευρώ και ακόμη περισσότερο, κατά 79,2 δισεκ. ευρώ, την πρόσφατη περίοδο 2009-2011. Αυτό σημαίνει ότι η χώρα αυξάνει τις υποχρεώσεις της από δάνεια και καταθέσεις μη κατοίκων (βλ. Πίνακα Γ).

Αν αναλυθούν περαιτέρω οι λοιπές επενδύσεις σε καταθέσεις και σε δάνεια, παρατηρείται ότι τόσο την περίοδο 2000-2005 όσο και την περίοδο 2006-2008 οι καθαρές υποχρεώσεις από δάνεια μειώνονται κατά 16,7 δισεκ. ευρώ και 4,6 δισεκ. ευρώ αντίστοιχα, ενώ αντίθετα την τριετία 2009-2011 ο καθαρός δανεισμός από μη κατοίκους αυξήθηκε κατά 80,0 δισεκ ευρώ (βλ. Πίνακα Γ).

Επίσης, από την ανάλυση των λοιπών επενδύσεων ανά τομέα της οικονομίας κατοίκου διαπιστώνεται ότι η αύξηση των υποχρεώσεων από δανεισμό προήλθε σχεδόν αποκλειστικά από το δανεισμό του τομέα της γενικής κυβέρνησης κατά 72,7 δισεκ. ευρώ και αντανακλά το δανεισμό που ξεκίνησε το Μάιο του 2010 στο πλαίσιο της χρηματοδοτικής στήριξης από τους Ευρωπαίους εταίρους και το ΔΝΤ.[1] Επιπλέον, ο λογαριασμός TARGET που τηρείται στην Τράπεζα της Ελλάδος, η κίνηση του οποίου καταγράφεται στο ισοζύγιο πληρωμών στην κατηγορία των λοιπών επενδύσεων (υποχρεώσεις-καταθέσεις), παρουσίασε μεγάλη αύξηση του χρεωστικού

1 Σημειώνεται ότι το συνολικό ποσό που έχει εκταμιευθεί από το Μάιο του 2010 μέχρι το Δεκέμβριο του 2011 βάσει του πρώτου πακέτου στήριξης ανήλθε σε 73,1 δισεκ. ευρώ.

Πίνακας Γ Λοιπές επενδύσεις

(δισεκ. ευρώ)

	2000-2005		2006-2008		2009-2011	
	Σωρευτικά	Μέσος όρος	Σωρευτικά	Μέσος όρος	Σωρευτικά	Μέσος όρος
Απαιτήσεις	**17,7**	**3,0**	**49,9**	**16,6**	**10,8**	**3,6**
Δάνεια	0,0	0,0	1,6	0,5	0,2	0,1
Καταθέσεις και repos	16,5	2,7	48,3	16,1	10,2	3,4
Λοιπές απαιτήσεις	1,2	0,2	0,1	0,0	0,4	0,1
Υποχρεώσεις	**3,1**	**0,5**	**86,3**	**28,8**	**90,5**	**30,2**
Δάνεια	-16,7	-2,8	-3,0	-1,0	80,2	26,7
εκ των οποίων						
Δάνεια γενικής κυβέρνησης	-10,9		-2,4		72,7	
Καταθέσεις και repos	17,6	2,9	89,6	29,9	10,7	3,6
εκ των οποίων						
Μεταβολή υπολοίπου λογαριασμού TARGET	7,2		28,1		69,4	
Λοιπές υποχρεώσεις	2,2	0,4	-0,3	-0,1	-0,4	-0,1
Καθαρές υποχρεώσεις	**-14,6**	**-2,4**	**36,4**	**12,1**	**79,7**	**26,5**
Δάνεια	-16,7	-2,8	-4,6	-1,5	80,0	26,7
Καταθέσεις και repos	1,1	0,2	41,3	13,8	0,5	0,2
Λοιπές καθαρές υποχρεώσεις	1,0	0,2	-0,4	-0,1	-0,8	-0,3

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

υπολοίπου του την περίοδο 2009-2011 κατά 69,4 δισεκ. ευρώ, έναντι αύξησης μόνο κατά 28,1 δισεκ. ευρώ την περίοδο 2006-2008, η οποία σε μεγάλο βαθμό αντανακλά την παροχή ρευστότητας από την ΕΚΤ στα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα μέσω της Τράπεζας της Ελλάδος[2] (βλ. Πίνακα Γ). Σημειώνεται ότι το πρόβλημα ρευστότητας που αντιμετωπίζουν οι τράπεζες λόγω της αδυναμίας πρόσβασης στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων επιδεινώθηκε και από τη μεγάλη μείωση των καταθέσεων κατοίκων ιδιωτών και επιχειρήσεων σε αυτές. Η μείωση αυτή, σύμφωνα με τα στοιχεία της ενοποιημένης λογιστικής κατάστασης των πιστωτικών ιδρυμάτων, ανήλθε σε 63,6 δισεκ. ευρώ τη διετία 2010-2011 και τροφοδότησε ανάλογη μεγάλη εκροή καταθέσεων Ελλήνων ιδιωτών προς στο εξωτερικό (9,6 δισεκ. ευρώ το 2010, 7,6 δισεκ. ευρώ το 2011) που καταγράφεται στο ισοζύγιο πληρωμών ως αύξηση των απαιτήσεων στις "λοιπές επενδύσεις" και συγκεκριμένα στο λογαριασμό "καταθέσεις και repos". Βεβαίως, τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, όπως προαναφέρθηκε, αντιμετώπισαν εν μέρει το πρόβλημα της έλλειψης ρευστότητάς τους μειώνοντας τις απαιτήσεις τους τόσο σε ξένα ομόλογα όσο και σε καταθέσεις τους σε τράπεζες του εξωτερικού (κυρίως στα υποκαταστήματά τους).

Συμπεράσματα και προτάσεις

Οι διαπιστώσεις για τις εξελίξεις των βασικών μεγεθών του ισοζυγίου χρηματοοικονομικών συναλλαγών την περίοδο 2000-2011 συνοψίζονται ως εξής:

2 Το υπόλοιπο του λογαριασμού TARGET είναι πάντοτε χρεωστικό και ανήλθε σε 7,2 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2005, 35.3 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2008 και 104,8 δισεκ. ευρώ στο τέλος του 2011.

1. Την περίοδο 2009-2011 το έλλειμμα του ΙΤΣ ανήλθε σε 23,3 δισεκ. ευρώ κατά μέσο όρο και ήταν μειωμένο σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μέσο όρο της περιόδου 2006-2008 (30,4 δισεκ. ευρώ), κατά την οποία καταγράφηκε η εντονότερη επιδείνωση του ελλείμματος στο ΙΤΣ, αλλά παραμένει υπερδιπλάσιο από το μέσο όρο της περιόδου 2000-2005 (11,4 δισεκ. ευρώ).

2. Η χρηματοδότηση του ελλείμματος ΙΤΣ από τις κεφαλαιακές μεταβιβάσεις μειώνεται από 17,6% την περίοδο 2000-2005 σε 9,7% την περίοδο 2009-2011 (βλ. Πίνακα Α), με επακόλουθο την ανάλογη αύξηση της χρηματοδότησης του ελλείμματος του ΙΤΣ από χρηματοοικονομικά μέσα (ιδιαίτερα από τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου και λοιπές επενδύσεις) του ΙΧΣ.

3. Η χρηματοδότηση του ελλείμματος του ΙΤΣ, ενώ την περίοδο 2000-2005 και 2006-2008 βασίζεται στην άντληση κεφαλαίων από τη διεθνή κεφαλαιαγορά κυρίως μέσω έκδοσης ομολόγων/έντοκων γραμματίων (143,7 δισεκ. ευρώ), την τριετία 2009-2011 που εξελίσσεται η κρίση χρέους στην Ελλάδα η χρηματοδότηση, λόγω αδυναμίας πρόσβασης στις διεθνείς κεφαλαιαγορές με τα υψηλά spreads των ελληνικών ομολόγων, πλέον γίνεται από τον επίσημο δανεισμό του μηχανισμού στήριξης (72,7 δισεκ. ευρώ), ενώ οι ξένοι κάτοχοι ελληνικών ομολόγων μειώνουν πλέον σημαντικά τις θέσεις τους κατά 25,6 δισεκ. ευρώ.

4. Τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, αποκλεισμένα από τις διεθνείς αγορές και με μείωση της καταθετικής τους βάσης κατά 63,6 δισεκ. ευρώ τη διετία 2010-2011, αντιμετωπίζουν εν μέρει το έντονο πρόβλημα της έλλειψης ρευστότητας αναδιαρθρώνοντας τα στοιχεία του ενεργητικού τους και, στο πλαίσιο αυτό, μειώνοντας τις απαιτήσεις τους έναντι μη κατοίκων. Πρώτον, ρευστοποιούν ομόλογα μη κατοίκων (8,3 δισεκ. ευρώ) και, δεύτερον, μειώνουν (7,5 δισεκ. ευρώ) τις καταθέσεις τους σε ξένα πιστωτικά ιδρύματα (κυρίως υποκαταστήματά τους στο εξωτερικό).

5. Η πλήρης έλλειψη ρευστότητας και οι ανάγκες κεφαλαιακής επάρκειας καλύπτονται από την ΕΚΤ μέσω των πράξεων παροχής ρευστότητας προς τις ελληνικές τράπεζες, γεγονός που αποτυπώνεται στη μεγάλη αύξηση την περίοδο 2009-2011 κατά 69,4 δισεκ. ευρώ του χρεωστικού υπολοίπου του λογαριασμού TARGET που τηρείται στην Τράπεζα της Ελλάδος.

Επομένως, η παροχή ρευστότητας από την ΕΚΤ και ο δανεισμός στο πλαίσιο του μηχανισμού στήριξης αναπλήρωσαν την έλλειψη ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα και την αδυναμία πρόσβασης του Δημοσίου στη διεθνή χρηματαγορά και κεφαλαιαγορά. Έτσι, το έλλειμμα του ΙΤΣ, παρά τη σημαντική του μείωση την τριετία 2009-2011, παρέμεινε αρκετά υψηλό ως ποσοστό του ΑΕΠ (10,4%) και χρηματοδοτείται αφενός από τα επίσημα δάνεια των Ευρωπαίων εταίρων και του ΔΝΤ και την παροχή ρευστότητας από την ΕΚΤ και αφετέρου από τη μείωση των απαιτήσεων των εγχώριων επενδυτών από επενδύσεις σε ξένα ομόλογα και καταθέσεις τους στο εξωτερικό.

Τέλος, αν και οι εξελίξεις την τριετία 2009-2011 ως προς τον τρόπο χρηματοδότησης του ελλείμματος του ΙΤΣ έχουν διαφοροποιηθεί σημαντικά σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο 2000-2008, τα συμπεράσματα για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο εξωτερικός τομέας τα οποία αναφέρονται σε σχετική μελέτη της Τράπεζας της Ελλάδος[3] παραμένουν επίκαιρα και σήμερα. Ιδιαίτερα δε μετά τη στροφή της κάλυψης του ελλείμματος ΙΤΣ απο-

3 Η μελέτη αυτή περιλαμβάνεται στο Κεφάλαιο 5 της έκδοσης της Τράπεζας της Ελλάδος με τίτλο "Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδος: Αιτίες ανισορροπιών και προτάσεις πολιτικής" (Ιούνιος 2010).

κλειστικά προς τον επίσημο δανεισμό (που προαναφέρθηκε), θα πρέπει να υπάρξει εντονότερη προσπάθεια για άμεση περαιτέρω μείωση των ελλειμμάτων στις εξωτερικές συναλλαγές σε επίπεδο διατηρήσιμο, αφού αυτές οι πηγές χρηματοδότησης των ελλειμμάτων δεν θα έχουν μόνιμο χαρακτήρα αλλά και ενέχουν σημαντικό κόστος εξυπηρέτησής τους.

Υπενθυμίζεται ότι η μείωση των εξωτερικών ελλειμμάτων αποτελεί προϋπόθεση για τη διατήρηση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων και με αυτή την έννοια θα πρέπει να συνοδεύεται από την αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας, την εξυγίανση της δημόσιας διοίκησης, την αποτελεσματική αξιοποίηση των κοινοτικών κονδυλίων και ιδίως την εφαρμογή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στην αγορά εργασίας και προϊόντων. Ταυτόχρονα, η δημοσιονομική ισορροπία και η εφαρμογή των διαρθρωτικών αλλαγών είναι απαραίτητη προϋπόθεση ενός κλίματος που θα ευνοεί τις αποκρατικοποιήσεις και νέες ξένες άμεσες επενδύσεις. Οι τελευταίες αποτελούν τον υγιέστερο τρόπο χρηματοδότησης του ελλείμματος του ΙΤΣ, χωρίς βραχυχρόνιο ή μακροχρόνιο κόστος και αύξηση του δημόσιου χρέους, αλλά αντίθετα με σημαντικά βραχυχρόνια και μακροχρόνια οφέλη για την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας.

IX ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

I ΣΥΝΟΨΗ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ[1]

Οι συνεχιζόμενες καθυστερήσεις στην υλοποίηση δημοσιονομικών μέτρων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, το αρνητικό οικονομικό κλίμα και η δραματική πτώση της οικονομικής δραστηριότητας κατέστησαν αναγκαία – στη διάρκεια του 2011 και στις αρχές του 2012 – την κατ' επανάληψη αναπροσαρμογή των δημοσιονομικών στόχων και τη λήψη πρόσθετων μέτρων, καθώς και την αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους της Ελλάδος. Στο πλαίσιο αυτό, ο στόχος για το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης (ΓΚ) το 2011 που είχε τεθεί στον Προϋπολογισμό του 2011 (7,4% του ΑΕΠ) αναθεωρήθηκε ελαφρά στο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ 2012-2015) τον Ιούνιο του 2011 (σε 7,3% του ΑΕΠ) και αισθητά στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2012 το Νοέμβριο του 2011 (σε 9,0% του ΑΕΠ).

Παρά τις ανωτέρω δυσχέρειες, η δημοσιονομική προσπάθεια είχε απτά αποτελέσματα. Συγκεκριμένα, το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης (ΓΚ) σε εθνικολογιστική βάση αναμένεται να μειωθεί κατά περίπου 1,4 εκατοστιαία μονάδα του ΑΕΠ έναντι του αντίστοιχου μεγέθους του 2010 και να περιοριστεί στο 9,2% του ΑΕΠ[2] (βλ. Πίνακα IX.1). Έτσι, η σωρευτική μείωση του ελλείμματος τη διετία 2010-2011 αναμένεται να φθάσει περίπου τις 6,5 εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ.

Η μεγάλη προσπάθεια για δημοσιονομική προσαρμογή αντανακλάται καλύτερα στο πρωτογενές έλλειμμα της ΓΚ, το οποίο αναμένεται να περιοριστεί κατά περίπου 2,5% του ΑΕΠ έναντι του 2010 και σωρευτικά κατά περίπου 8,2% του ΑΕΠ έναντι του 2009. Πρόκειται για το μικρότερο πρωτογενές έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ από το 2007. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί σημαντικό επίτευγμα δεδομένης της σημαντικής επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης, δηλαδή της σωρευτικής πτώσης του πραγματικού ΑΕΠ πάνω από 10% τη διετία 2010-2011. Επιπλέον, όπως αναφέρει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (*Autumn Forecast 2011*), το κυκλικά προσαρμοσμένο (ή διαρθρωτικό) έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης σε εθνικολογιστική βάση εκτιμάται ότι βελτιώθηκε κατά περισσότερο από 10,0% του ΑΕΠ την περίοδο 2010-2011.

1 Στο κεφάλαιο αυτό έχουν ληφθεί υπόψη στοιχεία και πληροφορίες που είχαν δημοσιευθεί έως τις 6.4.2012.
2 Τελικές εκτιμήσεις για το έλλειμμα και το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης αναμενόταν να ανακοινωθούν από την Eurostat στις 23.4.2012, δηλαδή μετά την εκτύπωση της παρούσας έκθεσης.

Πίνακας IX.1 Ελλείμματα γενικής κυβέρνησης και κρατικού προϋπολογισμού

(ως ποσοστό του ΑΕΠ)

	2007	2008	2009	2010	2011*
Έλλειμμα γενικής κυβέρνησης[1] *(στοιχεία εθνικών λογαριασμών – κριτήριο σύγκλισης)*	**-6,5**	**-9,8**	**-15,8**	**-10,6**	**-9,2**
– Κεντρική κυβέρνηση	**-6,5**	**-9,9**	**-15,6**	**-11,7**	**-**
– Ασφαλιστικοί οργανισμοί, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης και ΝΠΔΔ	0,0	0,1	0,3	1,1	-
Έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού[2] *(δημοσιονομικά στοιχεία)*	**-4,7**	**-6,3**	**-14,3**	**-9,8**	**-10,6**
Έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού[3] *(ταμειακά στοιχεία)*	**-5,6**	**-7,5**	**-14,1**	**-10,3**	**-10,8**

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος, Υπουργείο Οικονομικών και ΕΛΣΤΑΤ.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ, όπως γνωστοποιούνται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Διαδικασία Υπερβολικού Ελλείμματος). Για το 2011 το ποσοστό του ελλείμματος είναι εκτίμηση και αναφέρεται στο Δελτίο ταμειακών στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης μηνός Φεβρουαρίου του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους. Το άθροισμα των επιμέρους στοιχείων ενδέχεται να μη συμφωνεί με το σύνολο λόγω στρογγυλοποίησης.
2 Στοιχεία Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, όπως εμφανίζονται στον κρατικό προϋπολογισμό.
3 Στοιχεία Τράπεζας της Ελλάδος. Τα στοιχεία αυτά αφορούν μόνο το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού σε ταμειακή βάση χωρίς την κίνηση του λογαριασμού του ΟΠΕΚΕΠΕ.

Σημαντικό μέρος της προόδου που συντελέστηκε το 2011 προήλθε από τους λοιπούς φορείς της ΓΚ που δεν εντάσσονται στον Κρατικό Προϋπολογισμό (ΚΠ), όπως τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), τις ΔΕΚΟ και τα λοιπά ΝΠΔΔ. Εξαίρεση αποτελούν οι Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ), των οποίων το αποτέλεσμα επιδεινώθηκε στη διάρκεια του 2011 εξαιτίας της οικονομικής συγκυρίας (της μείωσης των μισθών και της απασχόλησης και της αύξησης της εισφοροδιαφυγής), γεγονός που οδήγησε στην επιβάρυνση του ΚΠ λόγω των αυξημένων επιχορηγήσεων προς αυτούς.

Ανεξάρτητα από τις όποιες αποκλίσεις και καθυστερήσεις που παρατηρήθηκαν, το 2011 τέθηκε η βάση για το μεσοπρόθεσμο σχεδιασμό της δημοσιονομικής πολιτικής. Συγκεκριμένα, τον Ιούνιο του 2011 ψηφίστηκε το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) 2012-2015, το οποίο περιλάμβανε μέτρα για το 2011 (αυτά άρχισαν να τίθενται σταδιακά σε εφαρμογή το δεύτερο εξάμηνο του έτους), καθώς και μια πρώτη λεπτομερή καταγραφή και ποσοτικοποίηση των μέτρων που θα ληφθούν την περίοδο 2012-2015.

Βραχυχρόνια όμως, η δημοσιονομική προσαρμογή έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα. Οι επιπτώσεις αυτές θα ήταν δυνατόν να περιοριστούν σε ένταση και διάρκεια, εάν είχαν προωθηθεί κατά προτεραιότητα οι διαρθρωτικές αλλαγές, οι αποκρατικοποιήσεις, καθώς και οι συγχωνεύσεις και καταργήσεις φορέων που δεν έχουν λόγο ύπαρξης. Η καθυστέρηση στους τομείς αυτούς προκάλεσε μεγαλύτερη επιδείνωση των μακροοικονομικών μεγεθών, η οποία καθιστά δυσχερέστερη τη δημοσιονομική προσαρμογή. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2011 το 73% της αύξησης του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ οφείλεται στις εξελίξεις του ΑΕΠ και του μέσου επιτοκίου δανεισμού του Δημοσίου ("snowball effect"), ενώ μόνο το 11% στο εκτιμώμενο πρωτογενές έλλειμμα. Αντίθετα, το 2008 το 86% της αύξησης του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ οφειλόταν στο έλλειμμα εκείνου του έτους και μόνο το 1,5% περίπου στις μακροοικονομικές εξελίξεις (βλ. Πίνακα IX.6 στο Τμήμα 2.6 του παρόντος κεφαλαίου πιο κάτω).

Όμως, πέρα από τις όποιες βραχυχρόνιες αρνητικές επιπτώσεις της, προβλέπεται ότι μεσοπρόθεσμα η δημοσιονομική προσαρμογή, σε συνδυασμό με την επιτυχή έκβαση του PSI, θα μειώσει το κόστος δανεισμού και θα οδηγήσει σε σταθεροποίηση και αποκλιμάκωση του δημόσιου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ. Η μείωση του κόστους δανεισμού θα συμβάλει στην αύξηση των επενδύσεων, γεγονός που θα τονώσει το μακροχρόνιο δυνητικό ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας.

Όπως έχει τονιστεί σε διάφορες μελέτες του ΟΟΣΑ,[3] οι βραχυχρόνιες αρνητικές επιδράσεις της δημοσιονομικής προσαρμογής περιορίζονται και οι μεσομακροπρόθεσμες θετικές επιδράσεις πραγματοποιούνται ταχύτερα εάν το πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής βασίζεται σε μέτρα που αφορούν την καλύτερη στόχευση των δαπανών, ώστε να αυξηθεί η αποδοτικότητα και η αποτελεσματικότητά τους, και σε διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που οδηγούν σε πιο ανταγωνιστικές αγορές προϊόντων, υπηρεσιών και εργασίας, ώστε να τονωθεί η ανάπτυξη και να αυξηθούν τα μελλοντικά φορολογικά έσοδα.

2 ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟΥ 2011 ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Όπως προαναφέρθηκε, η πέραν του αναμενόμενου πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και οι καθυστερήσεις και η αναποφασιστικότητα στην υλοποίηση των διαρθρωτικών κυρίως μέτρων, κατέστησαν αναγκαία την κατ' επανάληψη αναπροσαρμογή των δημοσιονομικών στόχων.

3 Βλ. D. Sutherland, P. Hoeller and R. Merola (2012), "Fiscal Consolidation: Part 1. How Much is Needed and How to Reduce Debt to a Prudent Level?", OECD Working Paper no. 932 και R. Hagemann (2012), "Fiscal Consolidation: Part 6. What Are the Best Policy Instruments for Fiscal Consolidation?", OECD Working Paper no. 937.

Στο πλαίσιο αυτό, ο στόχος του ελλείμματος του ΚΠ αναθεωρήθηκε τον Ιούνιο με το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) σε 9,3% του ΑΕΠ (έναντι αρχικού στόχου 9,1% του ΑΕΠ στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2011) και το Νοέμβριο, ταυτόχρονα με την κατάρτιση του Προϋπολογισμού του 2012, σε 22.958 εκατ. ευρώ ή 10,5% του ΑΕΠ.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα προσωρινά στοιχεία, το έλλειμμα του ΚΠ τελικά διαμορφώθηκε σε 22.882 εκατ. ευρώ ή 10,6% του ΑΕΠ. Το έλλειμμα αυτό ως απόλυτο μέγεθος δεν διαφέρει ουσιαστικά από εκείνο του 2010 (22.284 εκατ. ευρώ), αλλά ως ποσοστό του ΑΕΠ εμφανίζεται αυξημένο (2011:10,6% του ΑΕΠ, 2010: 9,8% του ΑΕΠ), λόγω της μείωσης του ονομαστικού ΑΕΠ κατά 5,4% (βλ. Πίνακα IX.9 στο Τμήμα 4.1 του παρόντος κεφαλαίου πιο κάτω). Η βελτίωση είναι περισσότερο ορατή στο πρωτογενές έλλειμμα του ΚΠ, το οποίο παρουσίασε σημαντική μείωση τόσο ως απόλυτο μέγεθος (2011: 6.534 εκατ. ευρώ, 2010: 9.061 εκατ. ευρώ) όσο και ως ποσοστό του ΑΕΠ (2011: 3,0% του ΑΕΠ, 2010:4,0% του ΑΕΠ). Σημειώνεται όμως ότι η βελτίωση αυτή εντοπίζεται αποκλειστικά στον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων.

Η συρρίκνωση του ΑΕΠ επηρέασε αρνητικά κυρίως τα έσοδα του ΚΠ, τα οποία τελικά περιορίστηκαν σε 53.861 εκατ. ευρώ (μειωμένα κατά 0,1% έναντι του 2010, ενώ ο αναθεωρημένος στόχος προέβλεπε αύξηση 1,4%) παρά τα επανειλημμένα πρόσθετα φορολογικά μέτρα και τη σημαντική αύξηση των εσόδων του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων. Αντίθετα, οι πρωτογενείς δαπάνες του ΚΠ συγκρατήθηκαν περισσότερο από ό,τι αναμενόταν και μειώθηκαν κατά 4,1%, έναντι αναθεωρημένου στόχου για μείωση κατά 2,8%. Οι εξελίξεις αυτές αναλύονται λεπτομερώς στα επόμενα.

2.1 ΕΣΟΔΑ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Το 2011 τα έσοδα του τακτικού προϋπολογισμού (προ επιστροφών φόρων) μειώθηκαν κατά 1,4% έναντι του 2010 και περιορίστηκαν σε 55.373 εκατ. ευρώ (2010: 56.178 εκατ. ευρώ, βλ. Πίνακα IX.2). Η εξέλιξη αυτή υποδηλώνει υστέρηση ύψους 935 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον αναθεωρημένο στόχο (αύξηση 0,2%) που περιλαμβανόταν στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2012. Σημειώνεται ότι ο αρχικός στόχος σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό του 2011 ήταν *μείωση* των εσόδων κατά 3,5%. Ο στόχος αυτός αναθεωρήθηκε σε *αύξηση* 3,0% λόγω των προβλεπόμενων από το ΜΠΔΣ φορολογικών παρεμβάσεων, ενώ στη συνέχεια αναθεωρήθηκε εκ νέου σε αύξηση 0,2%. Η υστέρηση των φορολογικών εσόδων (έναντι του αναθεωρημένου στόχου) οφείλεται στη μεγάλη κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας και στη φοροδιαφυγή, η οποία έχει ενταθεί λόγω της αύξησης των φορολογικών συντελεστών και της έλλειψης ρευστότητας. Στον περιορισμό της υστέρησης συνέβαλε η αύξηση των εσόδων από την έκτακτη εισφορά των επιχειρήσεων, την εισφορά αλληλεγγύης των φυσικών προσώπων, τα έσοδα από εκχώρηση αδειών του Δημοσίου και από το ειδικό τέλος στα ακίνητα.

Ειδικότερα, τα έσοδα από την άμεση φορολογία παρουσίασαν μικρή αύξηση κατά 0,5%, κυρίως λόγω της ενίσχυσής τους από τα νέα εισπρακτικά μέτρα που ελήφθησαν κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους (έκτακτες εισφορές και ειδικό τέλος στα ακίνητα), ως εξής:

- Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων μειώθηκαν κατά 11,9%. Η σημαντική πτώση των εισπράξεων σε αυτή την κατηγορία φόρου οφείλεται στη μειωμένη παρακράτηση λόγω της μείωσης της απασχόλησης και των μισθών, αλλά και λόγω της έλλειψης ρευστότητας στις επιχειρήσεις.

- Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων επίσης μειώθηκαν (κατά 13,1%), καθώς το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων είχε εμφανίσει ζημίες το 2010.

- Οι εισπράξεις από τη φορολογία κληρονομιών, δωρεών, γονικών παροχών και ακίνητης περιουσίας παρουσίασαν σημαντική αύξηση (140,7%) λόγω της είσπραξης (το

Πίνακας IX.2 Έσοδα τακτικού προϋπολογισμού[1]

(εκατ. ευρώ)

	2008	2009	2010	2011*	Εκατοστιαίες μεταβολές 2009/2008	2010/2009	2011*/2010
I. Άμεσοι φόροι	**20.864**	**21.432**	**20.224**	**20.316**	**2,7**	**-5,6**	**0,5**
1. Φόρος εισοδήματος	16.670	16.590	14.287	12.931	-0,5	-13,9	-9,5
– Φυσικών προσώπων	10.816	10.841	9.398	8.283	0,2	-13,3	-11,9
– Νομικών προσώπων	4.191	3.790	3.149	2.736	-9,6	-16,9	-13,1
– Ειδικές κατηγορίες φόρων εισοδήματος	1.583	1.880	1.670	1.856	18,8	-11,2	11,1
(φόρος πλοίων)	11	13	14	14	21,2	7,7	0,0
(φορολογία τόκων ομολόγων, καταθέσεων κ.λπ.)	635	504	567	1.008	-20,6	12,5	77,8
2. Φόροι κληρονομιών, δωρεών, γονικών παροχών και ακίνητης περιουσίας	486	526	487	1.172	8,3	-7,4	140,7
3. Άμεσοι φόροι υπέρ τρίτων	1	2	1	1	92,5	-70,0	0,0
4. Άμεσοι φόροι παρελθόντων οικονομικών ετών	2.077	2.446	2.874	1.911	17,8	17,5	-33,5
5. Έκτακτοι και λοιποί άμεσοι φόροι	1.631	1.868	2.575	4.301	14,5	37,8	67,0
II. Έμμεσοι φόροι	**30.221**	**28.291**	**31.042**	**28.632**	**-6,4**	**9,7**	**-7,8**
1. Δασμοί και ειδικές εισφορές εισαγωγών-εξαγωγών	320	254	217	198	-20,6	-14,6	-8,8
2. Φόροι κατανάλωσης στα εισαγόμενα	3.246	2.229	2.046	1.910	-31,3	-8,2	-6,6
– ΦΠΑ	2.403	1.756	1.796	1.810	-26,9	2,3	0,8
– Ειδικός φόρος κατανάλωσης αυτοκινήτων	783	441	226	89	-43,7	-48,8	-60,6
– Ειδικός φόρος κατανάλωσης	59	32	24	11	-46,1	-25,0	-54,2
3. Φόροι κατανάλωσης εγχωρίων	23.798	23.758	27.150	25.106	-0,2	14,3	-7,5
– ΦΚΕ	1	1	1	0	72,1	0,0	
– ΦΠΑ	15.840	14.826	15.578	15.077	-6,4	5,1	-3,2
– Καύσιμα	3.689	4.374	5.698	4.653	18,6	30,3	-18,3
– Καπνά	2.516	2.566	2.913	3.045	2,0	13,5	4,5
– Τέλη κυκλοφορίας	997	1.046	1.591	1.117	4,9	52,1	-29,8
– Ειδικά τέλη και εισφορές αυτοκινήτων	73	63	52	42	-14,0	-17,5	-19,2
– Λοιποί[2]	683	882	1.317	1.172	29,1	49,3	-11,0
4. Φόροι συναλλαγών	2.063	1.453	1.120	903	-29,6	-22,9	-19,4
– Μεταβίβαση κεφαλαίων	1.130	831	702	509	-26,5	-15,5	-27,5
– Τέλη χαρτοσήμου	685	459	414	392	-33,0	-9,8	-5,3
– Τέλη άδειας τυχερών παιχνιδιών	247	163	4	2	-34,1	-97,5	-50,0
5. Λοιποί έμμεσοι φόροι	794	597	509	515	-24,8	-14,7	1,2
III. Σύνολο φορολογικών εσόδων	**51.085**	**49.723**	**51.266**	**48.948**	**-2,7**	**3,1**	**-4,5**
IV. Μη φορολογικά έσοδα	**4.249**	**3.720**	**4.912**	**6.426**	**-12,4**	**32,0**	**30,8**
V. Σύνολο εσόδων τακτικού προϋπολογισμού	**55.334**	**53.443**	**56.178**	**55.374**	**-3,4**	**5,1**	**-1,4**

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Για λόγους συγκρισιμότητας, οι επιστροφές φόρων δεν έχουν εκπέσει από τα έσοδα.
2 Συμπεριλαμβάνεται ο ειδικός φόρος κατανάλωσης που επιβάλλεται στα εγχωρίως παραγόμενα αγαθά.

μήνα Δεκέμβριο) του ειδικού τέλους που επιβλήθηκε στα ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα.[4] Η είσπραξη του Φόρου Ακίνητης Περιουσίας (ΦΑΠ) για το 2011 δεν ολοκληρώθηκε όπως αναμενόταν εντός του 2011 και μετατίθεται για το 2012.

4 Ν. 4021/2011, βλ. το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

• Τα έσοδα παρελθόντων οικονομικών ετών μειώθηκαν κατά 33,5%, καθώς οι εισπράξεις από την περαίωση του 2010[5] βαίνουν μειούμενες. Επιπλέον, δεν ήταν οι αναμενόμενες οι εισπράξεις από τις ρυθμίσεις του Ν. 4002/2011,[6] οι οποίες παρέχουν στους φορολογούμενους τη δυνατότητα (α) ρύθμισης με ευνοϊκούς όρους των φορολογικών τους υποχρεώσεων προς το Δημόσιο και (β) υπαγωγής ενός μεγαλύτερου αριθμού επιτηδευματιών στη ρύθμιση της περαίωσης για τις χρήσεις 2000 έως 2009. Τέλος, η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει και τις εισπράξεις του Ενιαίου Τέλους Ακινήτων (ΕΤΑΚ) 2009 και του ΦΑΠ για το 2010, οι οποίες μετατίθενται χρονικά για το 2012 λόγω καθυστέρησης της αποστολής των σημειωμάτων για την καταβολή τους.

• Η αυξημένη απόδοση των λοιπών άμεσων φόρων κατά 67,0% οφείλεται στις σημαντικές εισπράξεις από την έκτακτη εισφορά επί των κερδών των μεγάλων επιχειρήσεων (1.127 εκατ. ευρώ),[7] την ειδική εισφορά αλληλεγγύης των φυσικών προσώπων (1.161 εκατ. ευρώ), και το τέλος επιτηδεύματος (250 εκατ. ευρώ).[8] Με τις εισπράξεις αυτές αντισταθμίζονται εν μέρει οι απώλειες από τις υπόλοιπες κατηγορίες εσόδων.

• Οι εισπράξεις από την έμμεση φορολογία παρουσίασαν σημαντική μείωση κατά 7,8% (έναντι αναθεωρημένου στόχου για μείωση κατά 6,3%), κυρίως λόγω των χαμηλών εισπράξεων από τον ΦΠΑ. Σημειώνεται ότι, με εξαίρεση τις εισπράξεις από τη φορολογία καπνού, οι εισπράξεις από όλες τις άλλες κατηγορίες έμμεσων φόρων μειώθηκαν. Αναλυτικότερα:

– Οι εισπράξεις από τον ΦΠΑ μειώθηκαν κατά 2,8%, παρά την αύξηση του χαμηλού συντελεστή από την αρχή του 2011,[9] την αύξηση του συντελεστή στην εστίαση και στα αναψυκτικά από την 1η Σεπτεμβρίου 2011[10] και την άνοδο των τιμών του πετρελαίου. Η συγκεκριμένη κατηγορία εσόδων παρουσίασε συνεχή επιβράδυνση από την αρχή του 2011 (αρχικός ετήσιος στόχος 3,8%), κυρίως λόγω έξαρσης της φοροδιαφυγής και κάμψης της οικονομικής δραστηριότητας.[11]

– Μειωμένα κατά 18,3% ήταν τα έσοδα από τη φορολογία υγρών καυσίμων, εξέλιξη που εν μέρει συνδέεται με την κάμψη της κατανάλωσης υγρών καυσίμων κατά 4,4%[12] και την αλλαγή του τρόπου φορολόγησης του πετρελαίου θέρμανσης από την 1η Ιανουαρίου 2011.

– Μειωμένη ήταν και η συμβολή των τελών κυκλοφορίας του 2012, παρά την αύξησή τους κατά 10% περίπου,[13] καθώς δεν εισπράχθηκαν όλα έως το τέλος του Δεκεμβρίου 2011 και δόθηκε παράταση για την καταβολή τους, αλλά και επειδή περιορίστηκε ο αριθμός των κυκλοφορούντων αυτοκινήτων. Μείωση καταγράφεται επίσης και στις εισπράξεις από το φόρο μεταβίβασης ακινήτων (-27,1%), από τη φορολογία χαρτοσήμου (-5,3%) και από το φόρο επί των χρηματιστηριακών συναλλαγών (-31,3%).

• Τα μη φορολογικά έσοδα παρουσίασαν σημαντική αύξηση (30,8%) λόγω εισπράξεων από τους καταργούμενους λογαριασμούς του Δημοσίου (985 εκατ. ευρώ) και από το πρόγραμμα ενίσχυσης της ρευστότητας των τραπεζών (909 εκατ. ευρώ). Παράλληλα, σημειώθηκαν εισπράξεις ύψους 1.157 εκατ. ευρώ από την εκχώρηση αδειών τυχερών παιχνιδιών και χρήσης ραδιοσυχνοτήτων.

Το 2011 οι *επιστροφές φόρων* παρέμειναν ουσιαστικά στα υψηλά επίπεδα του 2010 (μείωση 0,7% μόνο), ενώ ο αναθεωρημένος στόχος προέβλεπε μείωση 6,1%. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στις αυξημένες επιστροφές φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, καθώς και στο ότι για πρώτη φορά επετράπη ο συμψηφισμός με οφειλές φορολογουμένων προς το Δημόσιο. Το αποτέλεσμα ήταν ότι τα καθαρά έσοδα του ΤΠ του 2011 μειώθηκαν κατά 1,5%,

5 Ν. 3888/2010.
6 Βλ. το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.
7 Ν. 3845/2010.
8 Ν. 3986/2011.
9 Με τον Ν. 3899/2010 από την 1η Ιανουαρίου 2011 ο χαμηλός συντελεστής ΦΠΑ αυξήθηκε από 11% σε 13% και ο υπερμειωμένος από 5,5% σε 6%.
10 Ν. 3986/2011, βλ. το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.
11 Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, ο δείκτης κύκλου εργασιών την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2011 μειώθηκε κατά 7,2%.
12 Στοιχεία κατανάλωσης ενδεκαμήνου 2011.
13 Ν. 3986/2011, βλ. το Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

Πίνακας IX.3 Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού και προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων

(εκατ. ευρώ)

	Ετήσια στοιχεία				Εκατοστιαίες μεταβολές		
	2009	2010	Εκτέλεση 2011*	Συμπληρ/κος Προϋπ/σμός μετά τη συμμετοχή ιδιωτών (PSI) 2012	2010/09	2011*/10	2012/11*
I. Δαπάνες τακτικού προϋπολογισμού	**74.625**	**67.759**	**70.135**	**62.999**	**-9,2**	**3,5**	**-10,2**
1. Δαπάνες προσωπικού	25.870	23.854	22.990	21.364	-7,8	-3,6	-7,1
εκ των οποίων: για συντάξεις	6.487	6.253	6.572	6.511	-3,6	5,1	-0,9
2. Τόκοι[1]	12.325	13.223	16.348	13.050	7,3	23,6	-20,2
3. Αποδόσεις στην ΕΕ	2.484	2.363	2.155	2.075	-4,9	-8,8	-3,7
4. Αποδόσεις εσόδων τρίτων	6.452	5.775	5.000	4.012	-10,5	-13,4	-19,8
5. Επιδοτήσεις γεωργίας	665	538	666	752	-19,1	23,8	12,9
6. Επιχορηγήσεις	19.015	16.895	18.581	16.409	-11,1	10,0	-11,7
– ασφαλιστικών οργανισμών[2]	15.266	13.666	15.896	14.027	-10,5	16,3	-11,8
– ασφαλιστικό κεφάλαιο αλληλεγγύης γενεών	522	560	571	579	7,3	2,0	1,4
– έκτακτη ενίσχυση κοινωνικής αλληλεγγύης	489	0	0	0			
– λοιπές επιχορηγήσεις	2.738	2.669	2.114	1.803	-2,5	-20,8	-14,7
7. Καταναλωτικές και λοιπές δαπάνες	3.508	2.722	2.136	3.014	-22,4	-21,5	41,1
εκ των οποίων:							
– για διενέργεια εκλογών	293	120	12	...	-59,0	-90,0	
– για αποθεματικό				1.000			
8. Επιχορήγηση νοσηλευτικών ιδρυμάτων για εξόφληση μέρους παλαιών οφειλών τους	1.498	367	435	400	-75,5	18,5	-8,0
9. Εξοπλιστικά προγράμματα Υπουργείου Εθνικής Άμυνας	2.175	1.017	359	700	-53,2	-64,7	95,0
10. Δαπάνες ΝΑΤΟ	51	33	16	60	-35,3	-51,5	275,0
11. Καταπτώσεις εγγυήσεων (φορέων εκτός γενικής κυβέρνησης)	100	145	192	137	45,0	32,4	-28,6
12. Καταπτώσεις εγγυήσεων (φορέων εντός γενικής κυβέρνησης)	484	827	1.254	1.026	70,9	51,6	-18,2
II. Δαπάνες προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων	**9.588**	**8.454**	**6.608**	**7.300**	**-11,8**	**-21,8**	**10,5**
1. Εκτέλεση έργων	3.421	3.198	...	...	-6,5		
2. Επιχορηγήσεις	6.135	5.236	...	...	-14,7		
3. Διοικητικές δαπάνες	32	20	...	...	-37,5		
III. Δαπάνες κρατικού προϋπ/σμού (I+II)	**84.213**	**76.213**	**76.743**	**70.299**	**-9,5**	**0,7**	**-8,4**
Πρωτογενείς δαπάνες κρατικού προϋπ/σμού	71.888	62.990	60.395	57.249	-12,4	-4,1	-5,2
Πρωτογενείς δαπάνες τακτικού προϋπ/σμού[3]	57.992	52.147	51.532	47.626	-10,1	-1,2	-7,6
Χρεολύσια	29.135	19.549	28.843	41.900	-32,9	47,5	45,3

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Συμπεριλαμβάνονται οι "λοιπές δαπάνες" για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους.
2 Συμπεριλαμβάνονται δαπάνες για την εφαρμογή μέτρων κοινωνικής προστασίας (π.χ. ΕΚΑΣ, επίδομα πολυτέκνων κ.λπ.).
3 Δεν περιλαμβάνονται η επιχορήγηση νοσηλευτικών ιδρυμάτων για εξόφληση μέρους παλαιών οφειλών τους, οι δαπάνες για εξοπλιστικά προγράμματα, οι δαπάνες ΝΑΤΟ και οι καταπτώσεις εγγυήσεων.

ενώ ο αναθεωρημένος στόχος προέβλεπε αύξηση 0,9%. Σημειώνεται ότι, ενώ τα φορολογικά έσοδα του 2011 είναι ουσιαστικά στα επίπεδα του 2007 (2011: 48.948 εκατ. ευρώ, 2007: 48.404 εκατ. ευρώ), οι επιστροφές φόρων είναι διπλάσιες τόσο ως απόλυτο μέγεθος (2011: 5.283 εκατ. ευρώ, 2007: 2.623 εκατ. ευρώ) όσο και ως ποσοστό του ΑΕΠ (2011: 2,46%, 2007: 1,18% του ΑΕΠ).

2.2 ΔΑΠΑΝΕΣ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού (ΤΠ) (στις οποίες δεν περιλαμβάνονται οι επιστροφές φόρων, αλλά περιλαμβάνονται οι επιχορηγήσεις προς νοσηλευτικά ιδρύματα για εξόφληση μέρους παλαιών οφειλών τους, οι δαπάνες για εξοπλιστικά προγράμματα και ΝΑΤΟ, καθώς και οι καταπτώσεις εγγυήσεων φορέων εντός και εκτός γενικής κυβέρνησης) αυξήθηκαν το 2011 κατά 3,5%, έναντι αναθεωρημένης εκτίμησης για αύξηση κατά 4,4% στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2012. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη μεγαλύτερη συγκράτηση των πρωτογενών δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού, οι οποίες το 2011 μειώθηκαν κατά 1,2%, έναντι στόχου για μείωση κατά 0,7%. Αξίζει να σημειωθεί ότι η αντίστοιχη κατηγορία δαπανών είχε παρουσιάσει το 2010 μείωση κατά 10,1% λόγω των διαδοχικών μέτρων τα οποία είχαν ληφθεί στη διάρκεια του 2010 στο πλαίσιο της έντονης προσπάθειας για άμεση μείωση του ελλείμματος. Αντίθετα, οι δαπάνες για τόκους αυξήθηκαν το 2011 κατά 23,6%, έναντι αύξησης κατά 7,3% το 2010 (βλ. Πίνακα IX.3).

Βάσει των διαθέσιμων αναλυτικών στοιχείων, η εξέλιξη των κυριότερων κατηγοριών δαπανών του ΤΠ έχει ως εξής:

- Οι δαπάνες προσωπικού (περιλαμβανομένης της δαπάνης για συντάξεις) παρουσίασαν περαιτέρω μείωση το 2011 κατά 3,6%, έναντι μείωσης κατά 7,8% το 2010 (βλ. Πίνακα IX.3). Εξαιρουμένης της δαπάνης για συντάξεις, η μείωση έφθασε το 6,7% το 2011, έναντι μείωσης κατά 9,2% το 2010, και οφείλεται στα μέτρα που αφορούν κυρίως το πάγωμα των προσλήψεων, τη μη ανανέωση συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, την εφαρμογή του ενιαίου μισθολογίου στους υπαλλήλους του Δημοσίου, καθώς και στην πλήρη απόδοση των μέτρων των περικοπών των επιδομάτων των δημοσίων υπαλλήλων που είχαν εφαρμοστεί στη διάρκεια του 2010 ("carry-over"). Οι δαπάνες για συντάξεις, παρά τις περικοπές των κύριων και των επικουρικών συντάξεων, αυξήθηκαν κατά 5,1%, λόγω της μεγάλης αύξησης του αριθμού των συνταξιούχων. Πάντως, σε σχέση με το 2009 οι συνολικές δαπάνες προσωπικού (με συντάξεις) έχουν μειωθεί σωρευτικά κατά 11,1%, ενώ χωρίς συντάξεις η μείωση ανέρχεται σε 15,3%.

- Η συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας, η μείωση της απασχόλησης και των αποδοχών, καθώς και η αύξηση της εισφοροδιαφυγής επέδρασαν αρνητικά στα έσοδα των ασφαλιστικών οργανισμών. Η εξέλιξη αυτή, σε συνδυασμό με την αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων, συνετέλεσε σε διεύρυνση των ελλειμμάτων αυτών των οργανισμών, με αποτέλεσμα να απαιτηθούν αυξημένες επιχορηγήσεις από τον τακτικό προϋπολογισμό. Έτσι, οι δαπάνες για επιχορηγήσεις προς τους ασφαλιστικούς οργανισμούς αυξήθηκαν το 2011 κατά 16,3% (έναντι στόχου για αύξηση κατά 5,6%), αντισταθμίζοντας κατά πολύ τη μείωση κατά 10,5% που είχε επιτευχθεί το 2010.

- Οι καταναλωτικές και λοιπές δαπάνες, καθώς και οι δαπάνες για εξοπλιστικά προγράμματα, μειώθηκαν περαιτέρω κατά 21,5% και 64,7% αντίστοιχα το 2011 έναντι μείωσης κατά 22,4% και 53,2% αντίστοιχα το 2010, συμβάλλοντας στη συγκράτηση των δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού.

2.3 Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Παρά την ύπαρξη διαθέσιμων πόρων από το ΕΣΠΑ, συνεχίστηκε και το 2011 η περικοπή των δαπανών του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), με αποτέλεσμα οι δαπάνες για επενδύσεις να μειωθούν περαιτέρω

κατά 21,8%, μετά από μείωση κατά 11,8% το 2010, και να περιοριστούν σε 6.608 εκατ. ευρώ ή 3,1% του ΑΕΠ (βλ. Πίνακα IX.9 στο Τμήμα 4.1 του παρόντος κεφαλαίου πιο κάτω). Αντίθετα, τα έσοδα του ΠΔΕ αυξήθηκαν κατά 22,7% το 2011, έναντι αύξησης κατά 50,6% το 2010. Λόγω των εξελίξεων αυτών, το έλλειμμα του ΠΔΕ περιορίστηκε σε 2.838 εκατ. ευρώ ή 1,3% του ΑΕΠ, έναντι 2,4% του ΑΕΠ το 2010.

2.4 ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Ο ετήσιος κοινωνικός προϋπολογισμός για το ενοποιημένο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, ο οποίος περιλαμβάνεται στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το έτος 2012, παρουσιάζει εκτιμήσεις για τα αποτελέσματα των ΟΚΑ για το 2011 και προβλέψεις για το έτος 2012, ενώ δεν παρουσιάζονται απολογιστικά στοιχεία για το έτος 2010. Όντως, τα στοιχεία αυτά δεν είναι συγκρίσιμα με τα προηγούμενα έτη.

Συνοπτικά, το έτος 2011 οι ΟΚΑ αντιμετώπισαν αυξημένες χρηματοδοτικές ανάγκες, οι οποίες επιβάρυναν τον κρατικό προϋπολογισμό σχεδόν κατά 1,5 δισεκ. ευρώ επιπλέον του ποσού που είχε αρχικά προβλεφθεί (επιχορηγήσεις Προϋπολογισμού 2011: 14.415 εκατ. ευρώ, πραγματοποιήσεις: 15.896 εκατ. ευρώ). Η εξέλιξη αυτή αντικατοπτρίζει τη μεγάλη μείωση των ασφαλιστικών εισφορών που εισέπραξαν τα ασφαλιστικά ταμεία το 2011, λόγω της ραγδαίας αύξησης της ανεργίας, της κάμψης της οικονομικής δραστηριότητας και της αύξησης της εισφοροδιαφυγής. Έτσι, παρότι επιτεύχθηκε σημαντική συγκράτηση δαπανών προσωπικού και μείωση των δαπανών για συντάξεις, ο εξορθολογισμός των δαπανών δεν αντιστάθμισε τις αρνητικές επιδράσεις της οικονομικής κρίσης στο αποτέλεσμα των ΟΚΑ.

2.5 ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

Το 2011, παρά τη σημαντική μείωση των δαπανών των ΔΕΚΟ, το συνολικό έλλειμμα (των λογαριασμών εκμετάλλευσης και κεφαλαίου) αυξήθηκε και έφθασε τα 1.207 εκατ. ευρώ (ή 0,6% του ΑΕΠ), έναντι ελλείμματος 829 εκατ. ευρώ (ή 0,4% του ΑΕΠ) το 2010 (βλ. Πίνακα IX.4). Η επιδείνωση του αποτελέσματος των δημόσιων επιχειρήσεων οφείλεται κυρίως στις αυξημένες ανάγκες για κεφάλαια κίνησης, στη μείωση των "ειδικών πόρων και προβλέψεων" και στη μείωση των τρεχόντων εσόδων.

Συγκεκριμένα, τα έσοδα του λογαριασμού εκμετάλλευσης, λόγω της γενικότερης αρνητικής οικονομικής συγκυρίας, σημείωσαν πτώση 13,1% και διαμορφώθηκαν σε 2.016 εκατ. ευρώ. Αντίθετα, οι δαπάνες του λογαριασμού εκμετάλλευσης συγκρατήθηκαν στα 3.960 εκατ. ευρώ και περιορίστηκαν κατά 12,4% έναντι του 2010. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά τη μείωση των δαπανών μισθοδοσίας κατά 389 εκατ. ευρώ που σημειώθηκε το 2011, κατ' εφαρμογή του Ν. 3899/2011, ο οποίος προέβλεπε περαιτέρω περικοπές στις αποδοχές των υπαλλήλων των ΔΕΚΟ από 1.1.2011.[14] Παράλληλα, υπήρξε και μείωση των απασχολουμένων, καθώς σύμφωνα με τον Ν. 3986/2011 επιτρέπεται μία πρόσληψη για κάθε δέκα αποχωρήσεις.

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι εντός του 2011 ρυθμίστηκε νομοθετικά (Ν. 3920/2011) η αναδιοργάνωση των δημόσιων αστικών συγκοινωνιών Αττικής με την απορρόφηση του ΗΛΠΑΠ από την ΕΘΕΛ και τη δημιουργία της ανώνυμης εταιρίας "Οδικές Συγκοινωνίες" (ΟΣΥ) καθώς και με την απορρόφηση των ΗΣΑΠ και ΤΡΑΜ από την ΑΜΕΛ και τη δημιουργία της ανώνυμης εταιρίας "Σταθερές Συγκοινωνίες" (ΣΤΑΣΥ). Ο ΟΑΣΑ ορίστηκε αποκλειστικός μέτοχος των δύο νέων εταιριών και υπεύθυνος για την οργάνωση, το συντονισμό και τον έλεγχο του συγκοινωνιακού έργου όλων των επίγειων και υπόγειων μέσων μαζικής μεταφοράς στην Αττική. Τέλος, με τον Ν. 4002/2011 προβλέπεται η αναδιοργάνωση της ΕΡΤ, καθώς και περαιτέρω αναδιοργανώσεις-συγχωνεύσεις δημόσιων επιχειρήσεων.

14 Συγκεκριμένα, μείωση κατά 10% των πάσης φύσεως αποδοχών, εφόσον υπερβαίνουν το ποσό των 1.800 ευρώ το μήνα, αναπροσαρμογή ανώτατου ορίου μηνιαίων αποδοχών στα 4.000 ευρώ και επιβολή ανώτατου ορίου –10% του συνολικού κόστους μισθοδοσίας– σε αμοιβές για υπερωρία, υπερεργασία, εκτός έδρας μετακίνηση, οδοιπορικά κ.λπ.

Πίνακας IX.4 Αποτελέσματα δημόσιων επιχειρήσεων και χρηματοδότησή τους

(εκατ. ευρώ)

	2008	2009	2010[1]	2011*	Προϋπ/σμός 2012	Εκατοστιαίες μεταβολές 2009/2008	2010/2009	2011*/2010	2012/2011*
Α. Λογαριασμός εκμετάλλευσης									
1. Έσοδα	1.806	1.853	2.318	2.016	2.450	2,6	25,1	-13,1	21,6
2. Δαπάνες	3.676	3.820	4.521	3.960	3.435	3,9	18,4	-12,4	-13,2
3. Αποτέλεσμα (1 - 2)	-1.870	-1.967	-2.203	-1.944	-985				
Β. Λογαριασμός κεφαλαίου									
4. Έσοδα	0	0	0	0	0				
5. Δαπάνες	1.330	755	1.385	1.604	1.417	-43,3	83,6	15,8	-11,6
Επενδύσεις	1.112	1.244	1.291	664	386	11,9	3,8	-48,5	-42,0
Κεφάλαια κίνησης	-10	-645	-545	167	389	-	-	-	-
Λοιπές δαπάνες	228	155	639	773	643	-31,9	311,2	20,9	-16,8
6. Αποτέλεσμα (4 - 5)	-1.330	-755	-1.385	-1.604	-1.417				
7. Ειδικοί πόροι και προβλέψεις[2]	1.136	1.249	2.759	2.340	11.201[3]	10,0	120,8	-15,2	378,6
Συνολικό αποτέλεσμα (3+6+7)	***-2.065***	***-1.472***	***-829***	***-1.207***	***8.799[3]***				
% του ΑΕΠ	***0,9***	***0,6***	***0,4***	***0,6***	***4,3***				
Χρηματοδότηση									
8. Επιχορηγήσεις Τακτικού Προϋπολογισμού[4]	191	232	210	389	367	21,2	-9,4	85,2	-5,6
9. Αποσβέσεις	255	276	524	570	450	8,5	89,8	8,7	-21,0
10.Καθαρές δανειακές ανάγκες	1.619	964	95	249	-9.616[3]	-40,5	-90,2	-	-
Σύνολο χρηματοδότησης	***2.065***	***1.472***	***829***	***1.207***	***-8.799***	***-28,7***	***-43,7***	***45,7***	***-828,7***
11.Χρεολύσια δανείων[5]	520	403	699	454	5.112	-22,6	73,5	-35,0	-
12.Εξοφλήσεις πιστώσεων[5]	14	12	299	195	2.191	-11,1	-	-35,0	-
13.Νέες εμπορικές πιστώσεις	38	3	428	733	0	-90,9	-	71,5	-
14.Ακαθάριστες δανειακές ανάγκες (10+11+12-13)	2.115	1.376	665	164	-2.313	-35,0	-51,7	-75,4	-

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών.

* Εκτιμήσεις.

1 Σύμφωνα με το νόμο 3899/2010, η Ειδική Γραμματεία ΔΕΚΟ (ΕΓΔΕΚΟ) εποπτεύει –άνευ εξαιρέσεων πλέον- κάθε ανώνυμη εταιρεία στην οποία το Δημόσιο ασκεί άμεσα ή έμμεσα καθοριστική επιρροή καθώς και ΝΠΙΔ στα οποία το Δημόσιο έχει πλειοψηφική συμμετοχή και ασκεί τη διοίκηση και διαχείρισή τους. Ο ορισμός αυτός διευρύνει τον αριθμό των φορέων που παρακολουθούνται σε 75 ΔΕΚΟ και 57 ΝΠΙΔ το 2010 (από 52 ΔΕΚΟ το 2009). Σημειώνεται ότι από το έτος 2011 το πεδίο εποπτείας της ΕΓΔΕΚΟ περιλαμβάνει 73 ΔΕΚΟ και 57 ΝΠΙΔ λόγω της απορρόφησης από 4.3.2011 (α) της ΗΛΠΑΠ ΑΕ από την ΕΘΕΛ ΑΕ και τη σύσταση της ΟΣΥ ΑΕ και (β) των ΗΣΑΠ ΑΕ και ΤΡΑΜ ΑΕ από την ΑΜΕΛ ΑΕ (Αττικό Μετρό Εταιρεία Λειτουργίας ΑΕ) και τη σύσταση της ΣΤΑΣΥ. Ο Πίνακας IX.4 παρουσιάζει από το 2010 τα οικονομικά αποτελέσματα για τις ΔΕΚΟ μόνο, για λόγους συγκρισιμότητας με προηγούμενα έτη.

2 Προκαταβολές και συμμετοχές καταναλωτών της ΔΕΗ, εφάπαξ εισφορά συνδρομητών του ΟΤΕ, συμμετοχή ιδιωτών σε έργα της ΕΥΔΑΠ και ίδια διαθέσιμα (από πλεονάσματα) ορισμένων δημόσιων επιχειρήσεων. Από το 1997 οι επιχορηγήσεις μέσω του Προϋπολογισμού Δημοσίων Επενδύσεων και της ΕΕ έλαβαν βαθμιαία τη μορφή αυξήσεων μετοχικού κεφαλαίου με αποτέλεσμα να πάψουν σταδιακά να εμφανίζονται στις "επιχορηγήσεις" και να καταγράφονται πλέον ως "ειδικοί πόροι".

3 Η μεγάλη βελτίωση του συνολικού αποτελέσματος και των καθαρών δανειακών αναγκών οφείλεται στην ανάληψη του χρέους του ΟΣΕ και του ΟΑΣΑ-ΤΡΑΜ από το Ελληνικό Δημόσιο. Εάν από το "συνολικό αποτέλεσμα" (8.799 εκατ. ευρώ) αφαιρεθούν τα ποσά του αναληφθέντος χρέους (7.200 εκατ. ευρώ και 2.501 εκατ. ευρώ αντίστοιχα), τότε προκύπτει έλλειμμα 903 εκατ. ευρώ.

4 Επιχορηγήσεις από τον τακτικό προϋπολογισμό προς τις ελλειμματικές δημόσιες επιχειρήσεις, μειωμένες κατά τις αποδόσεις εσόδων των πλεονασματικών επιχειρήσεων.

5 Η διάσπαση του αθροίσματος των χρεολυσίων και των εξοφλήσεων πιστώσεων έγινε καταεκτίμηση, ελλείψει σχετικών πληροφοριών.

2.6 ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

Σύμφωνα με τις τελευταίες εκτιμήσεις, το 2011 το ενοποιημένο χρέος της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ αναμένεται να διαμορφωθεί σε περίπου 165% του ΑΕΠ, έναντι περίπου 145,0% το 2010 (βλ. Πίνακα IX.5).

Η επιδείνωση των μακροοικονομικών μεγεθών, ιδίως η δραματική πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, επηρεάζει αρνητικά τις προσπάθειες δημοσιονομικής προσαρμογής και μάλιστα τη δυναμική του λόγου χρέους προς ΑΕΠ. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2008 η αύξηση του χρέους ήταν 23.794 εκατ. ευρώ (όσο σχεδόν και το 2011), αλλά η άνοδος του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ ήταν μόνο 5,6 εκατοστιαίες μονάδες. Τότε το 86% της αύξησης οφειλόταν στο πρωτογενές έλλειμμα του ίδιου έτους, ενώ το 1,5% περίπου στην εξέλιξη του ΑΕΠ και του μέσου επιτοκίου δανεισμού του Δημοσίου ("snowball effect"). Το 2011 η αύξηση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ αναμένεται να είναι περίπου 20 εκατοστιαίες μονάδες (από 145,0% του ΑΕΠ σε 165% του ΑΕΠ). Από την αύξηση αυτή εκτιμάται ότι μόνο το 11% οφείλεται στο πρωτογενές έλλειμμα του 2011, ενώ το 73% στην εξέλιξη του ΑΕΠ και του μέσου επιτοκίου δανεισμού (βλ. Πίνακες IX.5 και IX.6). Από τα ανωτέρω είναι σαφές ότι η βελτίωση των μακροοικονομικών συνθηκών και η επαναφορά της οικονομίας σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης θα βοηθήσει τα μέγιστα στην επιτυχία της εν εξελίξει δημοσιονομικής προσαρμογής. Παράλληλα, είναι απαραίτητο οι προσπάθειες για δημοσιονομική προσαρμογή να εντείνονται όταν η οικονομία βρίσκεται σε περίοδο ισχυρής ανάπτυξης, όπως έχει προταθεί επανειλημμένα. Διαφορετικά, η δημοσιονομική προσαρμογή σε περιόδους ύφεσης απαιτεί μεγαλύτερη προσπάθεια και πολύ πιο επώδυνα μέτρα, ενώ οι γενικότερες μακροοικονομικές εξελίξεις αποκρύπτουν τις όποιες επιτυχίες στην επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων, καθώς τα διαρθρωτικά ελλείμματα μεταβάλλονται σε κυκλικά.

Πίνακας IX.5 Ενοποιημένο χρέος γενικής κυβέρνησης[1]

(εκατ. ευρώ)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	1.337	2.479	2.180	5.790	12.334	11.745	14.363
– τίτλοι	1.156	943	1.625	5.496	10.820	9.121	11.758
– δάνεια	181	1.536	555	294	1.514	2.624	2.605
Μεσομακροπρόθεσμες υποχρεώσεις	209.846	221.409	236.617	256.766	285.874	316.785	340.434
– τίτλοι	168.336	178.600	192.712	211.516	242.802	244.312	236.880
– δάνεια	41.510	42.809	43.905	45.250	43.072	72.473	103.554
Κέρματα και καταθέσεις	1.235	988	693	728	1.477	1.005	820
Σύνολο	**212.418**	**224.876**	**239.490**	**263.284**	**299.685**	**329.535**	**355.617**
% του ΑΕΠ	*110,0*	*107,7*	*107,5*	*113,0*	*129,4*	*145,0*	*165,3*
– χρέος σε ευρώ	209.671	222.820	237.574	261.652	298.425	323.522	347.466
εκ του οποίου:							
προς την Τράπεζα της Ελλάδος	*(7.988)*	*(7.991)*	*(7.521)*	*(7.051)*	*(6.581)*	*(6.154)*	*(5.684)*
προς το Μηχανισμό Στήριξης						*(27.121)*	*(65.379)*
– χρέος σε νομίσματα εκτός ευρώ	2.747	2.056	1.916	1.632	1.260	6.013	8.151[2]
εκ του οποίου: προς το Μηχανισμό Στήριξης						*(4.704)*	*(7.831)*

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Σύμφωνα με τον ορισμό της Συνθήκης του Μάαστριχτ.
2 Αποτίμηση με βάση τις συναλλαγματικές ισοτιμίες στις 31.12 εκάστου έτους.

Πίνακας IX.6 Ανάλυση των μεταβολών του λόγου του χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ[1]

(εκατοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*
Λόγος χρέους γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ	103,7	101,7	97,4	98,9	110,0	107,7	107,5	113,0	129,4	145,0	165,3
Μεταβολές λόγου χρέους γενικής κυβέρνησης προς το ΑΕΠ	0,3	-2,1	-4,2	1,4	11,2	-2,4	-0,1	5,5	16,3	15,6	20,4
– Επίδραση του πρωτογενούς αποτελέσματος	-2,0	-0,7	0,7	2,6	1,0	1,3	2,0	4,8	10,6	5,0	2,3
– Επίδραση από τη μεταβολή του ΑΕΠ και τη μεταβολή των επιτοκίων	-0,9	-1,4	-4,5	-2,0	0,2	-4,1	-2,4	0,1	5,5	7,9	14,9
– Προσαρμογή ελλείμματος-χρέους[2]	3,2	0,1	-0,4	0,9	10,0	0,3	0,2	0,7	0,2	2,8	3,1

Πηγές: Υπουργείο Οικονομικών, Γενική Διεύθυνση Οικονομικής Πολιτικής, "Hellas: Macroeconomic Aggregates", ΕΛΣΤΑΤ.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Η μαθηματική σχέση που χρησιμοποιείται για την ανάλυση των μεταβολών του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ είναι η εξής:

$$\left(\frac{D_t}{Y_t} - \frac{D_{t-1}}{Y_{t-1}}\right) = \frac{PB_t}{Y_t} + \left(\frac{D_{t-1}}{Y_{t-1}} * \frac{i_t - g_t}{1+g}\right) + \frac{SF_t}{Y_t}$$

όπου D_t = χρέος γενικής κυβέρνησης
PB_t = πρωτογενές αποτέλεσμα (έλλειμμα ή πλεόνασμα)
Y_t = ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές
g_t = ονομαστικός ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ
i_t = μέσο ονομαστικό επιτόκιο δανεισμού του Δημοσίου
SF_t = προσαρμογή ελλείμματος-χρέους
2 Η "προσαρμογή ελλείμματος-χρέους" περιλαμβάνει και δαπάνες ή ανάληψη υποχρεώσεων που, ενώ δεν επηρεάζουν το έλλειμμα, αυξάνουν το χρέος, καθώς και εισπράξεις (π.χ. από αποκρατικοποιήσεις) οι οποίες δεν επηρεάζουν το έλλειμμα αλλά μειώνουν το χρέος.

Η συμφωνία ανταλλαγής ομολόγων (PSI)[15]

Η συμφωνία με τους ιδιώτες επενδυτές κατόχους ελληνικών ομολόγων σε συνδυασμό με τη νέα συμφωνία για χορήγηση χρηματοδότησης ύψους 130 δισεκ. ευρώ από το European Financial Stability Facility (EFSF) και το ΔΝΤ έως το 2014 θέτουν τις βάσεις για τη βελτίωση των προοπτικών της ελληνικής οικονομίας. Ειδικότερα, η αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους μέσω της ανταλλαγής ομολόγων, η οποία έγινε με βάση τους όρους συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα (PSI) που συμφωνήθηκαν κατά τη συνεδρίαση της Ευρωομάδας στις 21 Φεβρουαρίου 2012, θα συμβάλει σημαντικά στον έλεγχο της δυναμικής και την αποκλιμάκωση του λόγου του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ.

Η συμφωνία περιλάμβανε περικοπή της ονομαστικής αξίας των τίτλων της τάξεως του 53,5% για τους ιδιώτες ομολογιούχους και αφορούσε ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου (ΕΔ) ύψους 177 δισεκ. ευρώ τα οποία υπόκεινται στο ελληνικό δίκαιο, ομόλογα του ΕΔ ύψους 8 δισεκ. ευρώ τα οποία υπόκεινται σε ξένο δίκαιο και δάνεια προς επιχειρήσεις του ευρύτερου δημόσιου τομέα ύψους 9,5 δισεκ. ευρώ τα οποία τελούν υπό την εγγύηση του ΕΔ.[16] Οι ομολογιούχοι εκλήθησαν να ανταλλάξουν τα παλαιά ομόλογα με νέα ομόλογα (τα οποία περιλαμβάνουν ρήτρες συλλογικής δράσης (CAC) και υπόκεινται στο αγγλικό δίκαιο) ονομαστικής αξίας 31,5% των παλαιών ομολόγων και με χρεόγραφα του EFSF (διάρκειας έως δύο ετών) ονομαστικής αξίας ίσης με το 15% των παλαιών ομολόγων. Τα νέα ομόλογα έχουν δεκαετή περίοδο χάριτος και λήγουν μεταξύ 2023 και 2042. Το τοκομερίδιο των νέων ομολόγων καθορίστηκε σε 2% για τα έτη 2013-2015, 3% για τα έτη 2016-2020, 3,65% το 2021 και 4,3% για το 2022 και εξής.[17]

15 Βλ. και Κεφάλαιο V.5.
16 Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ, η απώλεια σε όρους καθαρής παρούσας αξίας για τους ιδιώτες ομολογιούχους προσεγγίζει το 70-75%.
17 Στο πλαίσιο της ανταλλαγής οι ιδιώτες ομολογιούχοι θα έχουν τη δυνατότητα να λάβουν υψηλότερη απόδοση από το 2015 και έπειτα σε περίπτωση που το ονομαστικό και πραγματικό ΑΕΠ εξελιχθεί καλύτερα από ό,τι αναμένεται στο πρόγραμμα. Επίσης, στις 12 Μαρτίου 2012 έλαβαν βραχυπρόθεσμα χρεόγραφα του EFSF (εξάμηνης διάρκειας) για τους δεδουλευμένους τόκους έως τις 24 Φεβρουαρίου 2012.

Επιπλέον, η απόφαση της Ευρωομάδας στις 21 Φεβρουαρίου για την περαιτέρω συμμετοχή του "επίσημου" τομέα (Official Sector Involvement) θα συμβάλει επίσης στην αποκλιμάκωση του χρέους. Συγκεκριμένα, αποφασίστηκε ότι το περιθώριο επιτοκίου στο αρχικό δάνειο που δόθηκε στην Ελλάδα θα μειωθεί στις 150 μονάδες βάσης και ότι οι εθνικές κεντρικές τράπεζες θα αποποιηθούν υπέρ της Ελλάδος τις μελλοντικές εισοδηματικές ροές ή προσόδους από ελληνικά ομόλογα που διαθέτουν. Εκτιμάται ότι το πρώτο θα μειώσει το χρέος κατά 2,8% του ΑΕΠ και το δεύτερο κατά 1,8% του ΑΕΠ έως το 2020.

Συνεπώς, η επιτυχής ολοκλήρωση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα, η θετική συμβολή της συμμετοχής του επίσημου τομέα, η συνεχιζόμενη δημοσιονομική εξυγίανση και η επίτευξη πρωτογενών πλεονασμάτων από το 2013, σε συνδυασμό με την επιτάχυνση των διαρθρωτικών αλλαγών, η αποδοτική αξιοποίηση του ΕΣΠΑ με τη βοήθεια της Ομάδας Δράσης της ΕΕ, καθώς και ο ρεαλιστικός και αποτελεσματικός σχεδιασμός και η υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων και αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας είναι δυνατόν να αναστρέψουν το αρνητικό κλίμα και να ενισχύσουν τις μεσομακροπρόθεσμες προοπτικές της ελληνικής οικονομίας.

Σύμφωνα με τις τρέχουσες εκτιμήσεις, ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ από περίπου 165% του ΑΕΠ το 2011 θα διαμορφωθεί σε 163,2% το 2012 (υποβοηθούμενος από την ανταλλαγή ομολόγων), θα αυξηθεί σε 167,3% το 2013 (εξαιτίας της πτώσης του ονομαστικού ΑΕΠ και του μετριοπαθούς στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα ίσο με 1,8% του ΑΕΠ), ενώ θα αρχίσει να αποκλιμακώνεται γρήγορα από το 2014 και έπειτα. Με βάση τα υπάρχοντα δεδομένα, εκτιμάται ότι θα περιοριστεί σε 153,1% το 2015 και περίπου σε 116,5% του ΑΕΠ το 2020.[18]

Η επιτάχυνση της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας θα μπορούσε να οδηγήσει σε υψηλότερο ΑΕΠ, γεγονός που θα βελτίωνε περαιτέρω τη δυναμική του χρέους. Για παράδειγμα, η αύξηση των ονομαστικών ρυθμών ανάπτυξης κατά 1% ετησίως θα συνέβαλλε σε περαιτέρω πτώση του δημόσιου χρέους κοντά στο 105,5% του ΑΕΠ το 2020, ενώ το αντίστροφο σενάριο (μείωση των ονομαστικών ρυθμών ανάπτυξης κατά 1% ετησίως) θα οδηγούσε το χρέος στο 129% του ΑΕΠ το 2020.

Ωστόσο, υπάρχουν κίνδυνοι και αβεβαιότητες όσον αφορά το μελλοντικό στόχο για το λόγο του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ, οι οποίοι συνδέονται με τυχόν καθυστέρηση ή μη υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων και αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας, αστοχίες στη δημοσιονομική προσαρμογή και χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι (α) εάν τα έσοδα από αποκρατικοποιήσεις περιοριστούν μόνο σε 10 δισεκ. ευρώ ως το 2020, το δημόσιο χρέος θα έφθανε στο 130% του ΑΕΠ το 2020, (β) εάν το πρωτογενές πλεόνασμα από το 2014 και μετά δεν υπερβαίνει το 2,5% του ΑΕΠ, ο στόχος του 120% θα επιτευχθεί μόλις το 2030.[19]

Προκειμένου να περιοριστούν οι κίνδυνοι, απαιτείται συνέχιση της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας και επιτάχυνση των ενεργειών για να επιτευχθούν οι μέγιστες δυνατές συνέργειες μεταξύ δημοσιονομικής προσαρμογής, αποκρατικοποιήσεων και διαρθρωτικών αλλαγών. Κάτι τέτοιο θα συμβάλει στη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης, θα ενισχύσει την αξιοπιστία των ακολουθουμένων πολιτικών και τελικά θα αυξήσει το μεσομακροπρόθεσμο δυνητικό ρυθμό ανάπτυξης. Η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας θα συμβάλει στην πραγματο-

18 Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το πρόγραμμα προσαρμογής που συνοδεύει τη νέα δανειακή συμφωνία περιλαμβάνει έναν πιο ρεαλιστικό και αξιόπιστο ρυθμό υλοποίησης του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων και αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας. Συγκεκριμένα, επιδιώκονται έσοδα ύψους 19 δισεκ. ευρώ έως το 2015 και σωρευτικά έσοδα ύψους 45-46 δισεκ. ευρώ έως το 2020 (και 50 δισεκ. ευρώ έως το 2022).

19 Σύμφωνα με το βασικό σενάριο του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής που περιλαμβάνουν οι αναλύσεις του ΔΝΤ και της ΕΕ, η επίδραση της μεταβολής των επιτοκίων είναι χαμηλή εξαιτίας του ότι η Ελλάδα είναι εκτός αγορών, ενώ η προσφυγή στις αγορές από το 2015 και μετά θα γίνει για μικρά ποσά. Επίσης, γίνεται η παραδοχή ότι η έως τότε επιτυχία του προγράμματος θα έχει αποκαταστήσει το κλίμα εμπιστοσύνης, κάτι που θα αντανακλάται στα περιθώρια επιτοκίου.

ποίηση του βασικού σεναρίου του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής που περιλαμβάνει επιστροφή στις αγορές για μεσομακροπρόθεσμο δανεισμό από το 2015 και έπειτα.

3 ΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΤΟ 2011 ΒΑΣΕΙ ΤΩΝ ΤΑΜΕΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Το 2011 το ταμειακό έλλειμμα (δανειακές ανάγκες) του κρατικού προϋπολογισμού[20] συγκρατήθηκε στα 23.144 εκατ. ευρώ, έναντι ελλείμματος 23.396 εκατ. ευρώ το 2010. Εντούτοις, λόγω της μεγάλης ύφεσης της οικονομίας, το έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκε σε 10,8%, από 10,3% το 2010 (βλ. Πίνακα IX.7 και Διάγραμμα IX.1). Σημαντική βελτίωση παρουσίασε το πρωτογενές ταμειακό έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού, το οποίο περιορίστηκε σε 6.900 εκατ. ευρώ (ή 3,2% του ΑΕΠ), από 10.200 εκατ. ευρώ (ή 4,5% του ΑΕΠ) το 2010.

Το έλλειμμα εντοπίζεται κυρίως στον τακτικό προϋπολογισμό (2011: 20.082 εκατ. ευρώ,

20 Δεν περιλαμβάνεται η κίνηση του λογαριασμού ΟΠΕΚΕΠΕ.

Πίνακας IX.7 Έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού σε ταμειακή βάση[1,2]

(εκατ. ευρώ)

	Ετήσια στοιχεία			
	2008	2009	2010	2011*
Κρατικός προϋπολογισμός	**17.361**	**32.622**	**23.396**	**23.144**
% του ΑΕΠ	7,5	14,1	10,3	10,8
– Τακτικός προϋπολογισμός[3]	12.585[4]	25.318[5]	18.333[6]	20.082[7]
– Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων	4.776	7.304	5.063	3.062

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Οπως προκύπτει από την κίνηση των σχετικών λογαριασμών στην Τράπεζα της Ελλάδος και στα πιστωτικά ιδρύματα.
2 Δεν περιλαμβάνεται η κίνηση του λογαριασμού του Οργανισμού Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕΠΕ).
3 Συμπεριλαμβάνεται η κίνηση των λογαριασμών διαχείρισης δημόσιου χρέους.
4 Περιλαμβάνεται είσπραξη ποσού 430,8 εκατ. ευρώ από πώληση μετοχών του ΟΤΕ. Επίσης περιλαμβάνεται δαπάνη για επιχορήγηση ύψους 570,8 εκατ. ευρώ προς τον ΟΓΑ, ενώ δεν περιλαμβάνεται ομολογιακό δάνειο ύψους 1.172 εκατ. ευρώ, το προϊόν του οποίου δόθηκε στο ΙΚΑ για κάλυψη υποχρεώσεων του Ελληνικού Δημοσίου.
Σημειώνεται ότι το μήνα Μάρτιο 2008 κατά τη διάρκεια της απεργίας της Τράπεζας της Ελλάδος πραγματοποιήθηκαν πληρωμές εξυπηρέτησης δημόσιου χρέους μέσω εμπορικών τραπεζών ύψους 1.537 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 359 εκατ. ευρώ αφορούν τόκους οι οποίοι δεν καταγράφηκαν στα ταμειακά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος. Αν αυτοί οι τόκοι προστεθούν στους υφιστάμενους τόκους, τότε οι καθαρές δανειακές ανάγκες του Κρατικού Προϋπολογισμού διαμορφώνονται από 7,5% σε 7,6% του ΑΕΠ.
5 Δεν περιλαμβάνεται δαπάνη ύψους 3.769 εκατ. ευρώ για αγορά προνομιούχων μετοχών από ελληνικές τράπεζες, στο πλαίσιο της κεφαλαιακής τους ενίσχυσης (Ν. 3723/2008), καθώς και δαπάνη ύψους 1.500 εκατ. ευρώ για την κάλυψη της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και πολύ Μικρών Επιχειρήσεων Α.Ε. με έκδοση ομολόγων. Αντίθετα, περιλαμβάνεται ποσό 673,6 εκατ. ευρώ από πώληση μετοχών του ΟΤΕ, ποσό 72,3 εκατ.ευρώ από την αποκρατικοποίηση της Ολυμπιακής καθώς και ομολογιακό δάνειο ύψους 531 εκατ. ευρώ, το προϊόν του οποίου δόθηκε στον ΟΓΑ για κάλυψη υποχρεώσεων του Ελληνικού Δημοσίου.
6 Περιλαμβάνεται δαπάνη: α) για κάλυψη υποχρεώσεων παρελθόντων ετών του Ελληνικού Δημοσίου προς το ΙΚΑ (επανέκδοση ομολογιακού δανείου) ύψους 297,9 εκατ. ευρώ και β) για την κάλυψη από το Ελληνικό Δημόσιο υποχρεώσεων παρελθόντων ετών προς ΕΛΠΕ ΑΕ., ΕΓΝΑΤΙΑ ΑΕ και ΑΤΕ (έκδοση ομολογικού δανείου) ύψους 714,7 εκατ. ευρώ. Δεν περιλαμβάνεται δαπάνη: α) για κάλυψη από το Ελληνικό Δημόσιο οφειλών των νοσοκομείων παρελθόντων ετών (επανέκδοση ομολογιακού δανείου) ύψους 849,2 εκατ. ευρώ βάσει των διατάξεων του άρθρου 27 του Ν. 3867/2010, καθώς οι εν λόγω οφειλές επιβαρύνουν το χρέος του 2010, και β) για κάλυψη από το Ελληνικό Δημόσιο υποχρεώσεων του ΕΛΓΑ (έκδοση ομολογιακού δανείου) ύψους 424,3 εκατ. ευρώ, αφού πρόκειται για αντικατάσταση προηγούμενου δανείου με όμοιους όρους. Επίσης δεν περιλαμβάνεται καταβολή κεφαλαίου στο Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ύψους 1.500 εκατ. ευρώ.
7 Δεν περιλαμβάνονται έσοδα α) από ΑΤΕ, ύψους 675 εκατ. ευρώ, λόγω εξαγοράς προνομιούχων μετοχών της από το Ε.Δ. και β) από ΤΠ&Δ, ύψους 250 εκατ. ευρώ λόγω μείωσης του αποθεματικού του. Αντίθετα, περιλαμβάνονται έσοδα από αποκρατικοποιήσεις ύψους 1.548,3 εκατ. ευρώ. Δεν περιλαμβάνεται δαπάνη: α) για κάλυψη από το Ε.Δ. οφειλών των νοσοκομείων παρελθόντων ετών (επανέκδοση ομολ. δανείου) ύψους 4.011 εκατ. ευρώ βάσει των διατάξεων του άρθρου 27 του Ν. 3867/2010 καθώς οι εν λόγω οφειλές επιβαρύνουν το χρέος του 2011, β) για κάλυψη από το Ε.Δ. υποχρεώσεων του ΕΛΓΑ (έκδοση ομολ. δανείου) ύψους 350 εκατ. ευρώ, αφού πρόκειται για αντικατάσταση προηγούμενου δανείου με όμοιους όρους, και γ) δαπάνη για κάλυψη οφειλών του Ε.Δ. προς τους απολυμένους της Ολυμπιακής (έκδοση ομολ. δανείου) ύψους 140,2 εκατ. ευρώ. Επίσης δεν περιλαμβάνεται δαπάνη ύψους 1.551,8 εκατ. ευρώ από τη συμμετοχή του Ελληνικού Δημοσίου σε αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, εκ των οποίων ποσό ύψους 1.434,5 εκατ. ευρώ αφορά την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της ΑΤΕ καθώς και το προϊόν ομολογιακού δανείου (επανέκδοση) ύψους 1.380 εκατ. ευρώ που διατέθηκε για την αγορά από το Ε.Δ. προνομιούχων μετοχών της ΕΤΕ και Τράπεζας Πειραιώς.

Διάγραμμα IX.1 Καθαρές δανειακές ανάγκες της κεντρικής κυβέρνησης σε ταμειακή βάση (Ιανουάριος 2010 - Δεκέμβριος 2011)

(% του ΑΕΠ)

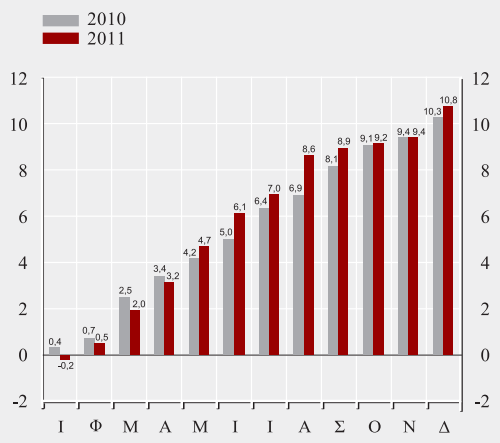

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
Σημείωση: Τα "μηνιαία" στοιχεία είναι το σωρευτικό ποσοστό από την αρχή του έτους. Διευκρινίζεται ότι δεν περιλαμβάνεται το αποτέλεσμα του Οργανισμού Πληρωμών και Ελέγχου Κοινοτικών Ενισχύσεων Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΟΠΕΚΕΠΕ).

2010: 18.333 εκατ. ευρώ) και οφείλεται τόσο στη σημαντική υστέρηση των εσόδων όσο και στην αύξηση των δαπανών για τόκους.

Συγκεκριμένα, τα ταμειακά έσοδα, αν και έχουν επηρεαστεί θετικά από την αύξηση του χαμηλού συντελεστή του ΦΠΑ, την αύξηση του ΦΠΑ στην εστίαση και στα αναψυκτικά, την αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης του πετρελαίου θέρμανσης, τα νέα εισπρακτικά μέτρα, όπως την εισφορά αλληλεγγύης, το τέλος ακινήτων και τις αποκρατικοποιήσεις, εντούτοις παρουσιάζουν μείωση κατά 1,5% έναντι του 2010 λόγω της μεγάλης φοροδιαφυγής και της αρνητικής οικονομικής συγκυρίας. Οι δαπάνες εμφάνισαν άνοδο κατά 4,0%, λόγω αύξησης των δαπανών για τόκους (2011: 16.258 εκατ. ευρώ, 2010: 13.223 εκατ. ευρώ). Αντίθετα, οι πρωτογενείς δαπάνες μειώθηκαν κατά 0,5%. Ο περιορισμός των πρωτογενών δαπανών οφείλεται κυρίως στη συγκράτηση του μισθολογικού

Πίνακας IX.8 Πηγές κάλυψης ελλείμματος κρατικού προϋπολογισμού

(εκατ. ευρώ)

	2008		2009		2010		2011*	
	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή	Ποσά	Εκατοστιαία συμμετοχή
Έντοκα γραμμάτια και ομολογιακοί τίτλοι Ελληνικού Δημοσίου[1]	17.283[4]	99,6	39.953[5]	122,5	1.155[6]	4,9	-19.763[7]	-85,4
Μεταβολή λογαριασμών κεντρικής κυβέρνησης στο πιστωτικό σύστημα[2]	-3.596	-20,7	-4.612[5]	-14,1	-8.148	-34,8	3.086	13,3
Εξωτερικός δανεισμός[3]	3.674	21,2	-2.719	-8,3	-1.314	-5,6	-1.650	-7,1
Δανεισμός από Μηχανισμό Στήριξης					31.703	135,5	41.471	179,2
– από ΕΕ					21.000		31.900	
– από ΔΝΤ					10.703		9.571	
Σύνολο	**17.361**	**100,0**	**32.622**	**100,0**	**23.396**	**100,0**	**23.144**	**100,0**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Περιλαμβάνονται τα έντοκα γραμμάτια, οι βραχυπρόθεσμοι τίτλοι και τα ομόλογα του Δημοσίου που έχουν εκδοθεί στο εσωτερικό, καθώς και τα προμέτοχα.
2 Περιλαμβάνονται οι μεταβολές των λογαριασμών της κεντρικής κυβέρνησης στην Τράπεζα της Ελλαδος και τα πιστωτικά ιδρύματα ενώ δεν περιλαμβάνεται η μεταβολή του λογαριασμού του ΟΠΕΚΕΠΕ.
3 Περιλαμβάνονται οι εκδόσεις τίτλων και η σύναψη δανείων στο εξωτερικό (σε οποιοδήποτε νόμισμα). Δεν περιλαμβάνεται η διακράτηση τίτλων από κατοίκους του εξωτερικού που έχουν εκδοθεί στο εσωτερικό της χώρας.
4 Δεν περιλαμβάνεται η έκδοση ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου για την εξόφληση οφειλών προς το ΙΚΑ. Βλ. και υποσημείωση 4 του Πίνακα IX.7.
5 Περιλαμβάνεται η έκδοση ομολόγων ύψους 3.769 εκατ. ευρώ για την αγορά προνομιούχων μετοχών από ελληνικές τράπεζες στο πλαίσιο της κεφαλαιακής ενίσχυσης των τραπεζών, καθώς και έκδοση ομολόγων ύψους 1.500 εκατ. ευρώ για την κάλυψη της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων Α.Ε.
6 Δεν περιλαμβάνεται η έκδοση ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου για την εξόφληση οφειλών νοσοκομείων και ΕΛΓΑ. Βλ. και υποσημείωση 6 του Πίνακα IX.7.
7 Δεν περιλαμβάνεται η έκδοση ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου για την εξόφληση οφειλών νοσοκομείων, ΕΛΓΑ και Ολυμπιακής. Βλ. και υποσημείωση 7 του Πίνακα IX.7.

κόστους του Δημοσίου καθώς και των λειτουργικών δαπανών, ενώ οι επιχορηγήσεις προς τα ασφαλιστικά ταμεία σημείωσαν μεγάλη υπέρβαση.

Το έλλειμμα του προϋπολογισμού δημοσίων επενδύσεων μειώθηκε σημαντικά το 2011 και περιορίστηκε σε 3.062 εκατ. ευρώ, έναντι ελλείμματος 5.063 εκατ. ευρώ το 2010. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται στη μείωση των δαπανών για επενδύσεις κατά 17,1% και στην επιτάχυνση της απορρόφησης πόρων από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (αύξηση 18%).

Η χρηματοδότηση των δανειακών αναγκών του κρατικού προϋπολογισμού και η αποπληρωμή χρεολυσίων έγινε πρωτίστως με δανεισμό από το Μηχανισμό Στήριξης (41,5 δισεκ. ευρώ) και σε μικρό μόνο βαθμό με την έκδοση εντόκων γραμματίων τρίμηνης και εξάμηνης διάρκειας (καθαρή έκδοση 5,6 δισεκ. ευρώ – βλ. Πίνακα IX.8).

4 Ο ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 2012: ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

4.1 Ο ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 2012

Ως προϋπόθεση για την έγκριση της νέας δανειακής σύμβασης το Φεβρουάριο του 2012 (Μνημόνιο Οικονομικών και Χρηματοπιστωτικών Πολιτικών-ΜΟΧΠ), που συνδεόταν με την υλοποίηση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στην ανταλλαγή ομολόγων (PSI), τέθηκε η κατάρτιση συμπληρωματικού προϋπολογισμού για το 2012 που να περιλαμβάνει επιπλέον παρεμβάσεις προκειμένου να αντισταθμιστούν οι αποκλίσεις στην εκτέλεση του προϋπολογισμού του 2011.

Ο συμπληρωματικός προϋπολογισμός (άρθρο 2 του Ν. 4051/2012, που τροποποιεί τον Ν. 4032/2011 με τον οποίο είχε εγκριθεί ο Κρατικός Προϋπολογισμός του 2012), προβλέπει έλλειμμα της ΓΚ (σε εθνικολογιστική βάση) για το 2012 ύψους 6,7% του ΑΕΠ (13.732 εκατ. ευρώ), έναντι 5,4% του ΑΕΠ (11.427 εκατ. ευρώ) στον αρχικό προϋπολογισμό του 2012. Το πρωτογενές έλλειμμα της ΓΚ το 2012 σε εθνικολογιστική βάση εκτιμάται σε 0,2% του ΑΕΠ (488 εκατ. ευρώ), έναντι πλεονάσματος 1,1% του ΑΕΠ (2.423 εκατ. ευρώ) στον αρχικό προϋπολογισμό. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο στόχος για το πρωτογενές έλλειμμα της ΓΚ που έχει τεθεί στο συμπληρωματικό προϋπολογισμό του 2012 είναι πιο φιλόδοξος από ό,τι επιτάσσει το ΜΟΧΠ (πρωτογενές έλλειμμα 1,0% του ΑΕΠ).

Το έλλειμμα του ΚΠ το 2012 προβλέπεται στο 6,9% του ΑΕΠ (14.139 εκατ. ευρώ) και το πρωτογενές έλλειμμα εκτιμάται σε 0,5% του ΑΕΠ (1.089 εκατ. ευρώ – βλ. Πίνακα IX.9).

Οι κυριότερες αλλαγές σε σχέση με τον αρχικό προϋπολογισμό του 2012 είναι:

- η ενσωμάτωση των νέων μέτρων περικοπής των δαπανών, ύψους 1,5% του ΑΕΠ,
- η μείωση των δεδουλευμένων τόκων στις εθνικολογιστικές προσαρμογές κατά 1,0 δισεκ. ευρώ,
- η μείωση της εξοικονόμησης από την εργασιακή εφεδρεία κατά 200 εκατ. ευρώ,
- η χειροτέρευση του αποτελέσματος των ΟΚΑ κατά 1,4 δισεκ. ευρώ περίπου,
- η μείωση των εγγυήσεων υπέρ φορέων εντός γενικής κυβέρνησης κατά 450 εκατ. ευρώ,
- η επανεκτίμηση των εσόδων του ΤΠ (είναι μειωμένα κατά 3 δισεκ. ευρώ).

Σύμφωνα με το συμπληρωματικό προϋπολογισμό του 2012, σημαντικό μέρος της δημοσιονομικής προσαρμογής θα προέλθει από τη βελτίωση του αποτελέσματος του ΚΠ κατά 8.743 εκατ. ευρώ έναντι του 2011. Αυτό αντανακλά τις χαμηλότερες δαπάνες για τόκους λόγω του PSI (από 16.348 εκατ. ευρώ το 2011

Πίνακας IX.9 Αποτελέσματα κρατικού προϋπολογισμού

(εκατ. ευρώ)

	Ετήσια στοιχεία						Εκατοστιαίες μεταβολές			
	2009	2010	2011			2012	2010/09	2011/2010		2012/11
			Μεσο πρόθεσμο	Εκτιμήσεις	Εκτέλεση*	Συμπλ. προϋπ/σμός μετά τη συμμετοχή ιδιωτών (PSI)		Εκτιμήσεις	Εκτέλεση*	Συμπλ. Προϋπ./ Εκτέλ.*
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7=2:1)	(8=4:2)	(9=5:2)	(10=6:5)
I. Έσοδα	**50.586**	**53.929**	**57.967**	**54.673**	**53.861**	**56.159**	**6,6**	**1,4**	**-0,1**	**4,3**
1. Τακτικός προϋπολογισμός - καθαρά έσοδα	48.546	50.857	54.042	51.308	50.091	51.409	4,8	0,9	-1,5	2,6
Έσοδα προ επιστροφών φόρων	53.443	56.155	57.012	55.212	54.191	54.889	5,1	-1,7	-3,5	1,3
Έσοδα ΝΑΤΟ	55	24	40	40	26	60				
Ειδικά έσοδα εκχώρησης αδειών Δημοσίου	0	0	790	1.056	1.157	270				
Επιστροφές φόρων	4.952	5.322	3.800	5.000	5.283	3.810	7,5	-6,1	-0,7	-27,9
2. Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων	2.040	3.072	3.925	3.365	3.770	4.750	50,6	9,5	22,7	26,0
– Ίδια έσοδα	183	271	203	190	146	200	48,1	-29,9	-46,1	37,0
– Έσοδα από Ευρωπαϊκή Ένωση	1.857	2.801	3.722	3.175	3.623	4.550	50,8	13,4	29,3	25,6
II. Δαπάνες	**84.213**	**76.212**	**79.020**	**77.631**	**76.743**	**70.298**	**-9,5**	**1,9**	**0,7**	**-8,4**
(Πρωτογενείς δαπάνες ΚΠ)	71.888	62.989	63.018	61.251	60.395	57.248	-12,4	-2,8	-4,1	-5,2
1. Τακτικός προϋπολογισμός	74.625	67.758	71.470	70.741	70.135	62.998	-9,2	4,4	3,5	-10,2
– Τόκοι	12.325	13.223	16.002	16.380	16.348	13.050	7,3	23,9	23,6	-20,2
– Πρωτογενείς δαπάνες τακτικού προϋπ/σμού	57.992	52.146	52.009	51.790	51.532	47.625	-10,1	-0,7	-1,2	-7,6
– Επιχορήγηση νοσηλευτικών ιδρυμάτων για εξόφληση μέρους παλαιών οφειλών τους	1.498	367	450	450	435	400				
– Δαπάνες ΝΑΤΟ	51	33	40	40	16	60				
– Εξοπλιστικά προγράμματα	2.175	1.017	1.500	600	359	700				
– Καταπτώσεις εγγυήσεων φορέων εντός και εκτός γενικής κυβέρνησης	584	972	1.469	1.481	1.445	1.163				
2. Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων	9.588	8.454	7.550	6.890	6.608	7.300	-11,8	-18,5	-21,8	10,5
III. Αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού (ΚΠ)	**-33.627**	**-22.284**	**-21.053**	**-22.958**	**-22.882**	**-14.139**	**-33,7**	**3,0**	**2,7**	**-38,2**
% του ΑΕΠ	**-14,5**	**-9,8**	**-9,3**	**-10,5**	**-10,6**	**-6,9**				
1. Τακτικός προϋπολογισμός	-26.079	-16.901	-17.428	-19.433	-20.044	-11.589				
2. Προϋπολογισμός δημοσίων επενδύσεων	-7.548	-5.382	-3.625	-3.525	-2.838	-2.550				
IV. Πρωτογενές πλεόνασμα ΚΠ	**-21.302**	**-9.061**	**-5.051**	**-6.578**	**-6.534**	**-1.089**				
% του ΑΕΠ	**-9,2**	**-4,0**	**-2,2**	**-3,0**	**-3,0**	**-0,5**				
V. Έλλειμμα γενικής κυβέρνησης										
% του ΑΕΠ (εθνικολογιστική βάση)	**-15,8**	**-10,6**	**-7,3**	**-9,0**	**-9,2**	**-6,7**				
Χρεολύσια	29.135	19.549	28.950	28.851	28.843	41.900	-32,9	47,6	47,5	45,3
ΑΕΠ (τρέχουσες τιμές)	231.642	227.318	225.400	217.771	215.088	206.319	-1,9	-4,2	-5,4	-4,1

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.
* Προσωρινά στοιχεία.

σε 13.050 εκατ. ευρώ το 2012), αλλά επίσης και την περαιτέρω μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος του ΚΠ από 6.534 εκατ. ευρώ το 2011 σε 1.089 εκατ. ευρώ το 2012.

Η μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος του ΚΠ (κατά των 5.445 εκατ. ευρώ) θα προέλθει από τη βελτίωση του πρωτογενούς αποτελέσματος του ΤΠ κατά 5.157 εκατ. ευρώ και από τη μείωση του ελλείμματος του ΠΔΕ κατά 288 εκατ. ευρώ (σε 2.550 εκατ. ευρώ). Πιο συγκεκριμένα, το πρωτογενές αποτέλεσμα του ΤΠ εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί σε πλεόνασμα ύψους 1.461 εκατ. ευρώ (ή 0,7% του ΑΕΠ), από έλλειμμα 3.696 εκατ. ευρώ ή 1,7% του ΑΕΠ το 2011.

Παράλληλα, σύμφωνα με το συμπληρωματικό προϋπολογισμό του 2012, στον περιορισμό του ελλείμματος του ΚΠ θα συμβάλει και η αύξηση των εσόδων του ΚΠ κατά 4,3%, η οποία προβλέπεται ότι θα προέλθει από την αύξηση των καθαρών εσόδων του ΤΠ κατά 2,6% και την αύξηση των εσόδων του ΠΔΕ κατά 26% έναντι του 2011. Οι δαπάνες του ΚΠ υπολογίζεται ότι θα μειωθούν κατά 8,4%, παρά την προβλεπόμενη αύξηση των δημόσιων επενδύσεων κατά 10,5%. Η βελτίωση θα προέλθει από τη μείωση των δαπανών του ΤΠ κατά 10,2%, λόγω περιορισμού των δαπανών για τόκους κατά 20,2% και περαιτέρω περιορισμού των πρωτογενών δαπανών του ΤΠ κατά 7,6%.

Όσον αφορά τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης, προβλέπεται ότι τα λοιπά ΝΠΔΔ και οι ΔΕΚΟ θα συμβάλουν στη δημοσιονομική προσαρμογή και το 2012, αλλά λιγότερο από ό,τι το 2011, ενώ το αποτέλεσμα των ΟΚΑ και ΟΤΑ προβλέπεται να είναι σημαντικά χειρότερο του 2011.

Τονίζεται ότι η επιτυχής υλοποίηση του προϋπολογισμού του 2012 είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να συνεχιστεί η δημοσιονομική εξυγίανση, καθώς θέτει τις βάσεις για τη δημιουργία πρωτογενών πλεονασμάτων από το 2013 και έπειτα. Αυτό θα συμβάλει στον έλεγχο του δημόσιου χρέους και τη σταδιακή αποκλιμάκωσή του από το 2013-2014 και έπειτα.

4.2 ΧΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΟΣΟΛΗΨΙΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Όσον αφορά τις χρηματοοικονομικές δοσοληψίες με την ΕΕ, το 2011 οι καθαρές εισπράξεις παρουσίασαν περαιτέρω αύξηση 28,0%, μετά από αύξηση 54,6% το 2010, και έφθασαν τα 3.984 εκατ. ευρώ (βλ. Πίνακα IX.10). Η εξέλιξη αυτή οφείλεται κυρίως στην αύξηση των απολήψεων (12,0%) και σε μικρότερο βαθμό στη μείωση των αποδόσεων στην ΕΕ (-9,0%). Η αύξηση των εισπράξεων εντοπίζεται κυρίως στις απολήψεις από το Κοινωνικό Ταμείο (73,8%) και από το Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (27,9%).

Για το 2012 προβλέπεται περαιτέρω αύξηση των καθαρών εισπράξεων (15,5%), οι οποίες εκτιμάται ότι θα διαμορφωθούν στα 4.602 εκατ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή αναμένεται να προέλθει αποκλειστικά από την αύξηση των απολήψεων κατά 12,9%, δεδομένου ότι οι αποδόσεις προς την ΕΕ θα παρουσιάσουν αύξηση κατά 8,1%. (βλ. Πίνακα IX.10)

4.3 ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης

Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού, τα έσοδα των ΟΚΑ το 2012 θα ενισχυθούν από σειρά μέτρων στο πλαίσιο της εντατικοποίησης της προσπάθειας για την καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής, τον περιορισμό της ανασφάλιστης εργασίας και την είσπραξη των καθυστερούμενων οφειλών. Από την πλευρά των δαπανών, ευνοϊκές επιπτώσεις αναμένεται να έχει στις δαπάνες μισθοδοσίας η καθιέρωση του ενιαίου μισθολογίου-βαθμολογίου και της εργασιακής εφεδρείας (Ν. 4024/2011).

Με την εφαρμογή του Ν. 4024/2011 αναμένεται επίσης και μείωση της συνταξιοδοτικής

Πίνακας IX.10 Χρηματικές δοσοληψίες με την Ευρωπαϊκή Ένωση

(εκατ. ευρώ)

	2008	2009	2010	2011*	Προϋπο-λογισμός 2012	Εκατοστιαίες μεταβολές 2009/2008	2010/2009	2011*/2010	Προϋπο-λογισμός 2012/2011*
Α. Απολήψεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση	**7.481**	**4.498**	**5.476**	**6.135**	**6.928**	**-39,9**	**21,7**	**12,0**	**12,9**
1. Επιστροφή 10% για έξοδα είσπραξης ιδίων πόρων	77	64	64	47	48	-16,9	0,0	-26,7	2,3
2. Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο	992	118	295	513	819	-88,1	150,0	73,8	59,7
3. ΕΓΤΑΑ - Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης	504	261	408	447	354	-48,2	56,3	9,6	-20,9
4. ΕΤΠΑ - Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης	2.858	1.338	1.735	2.220	2.373	-53,2	29,7	27,9	6,9
5. ΕΓΤΕ - Ταμείο Εγγυήσεων	2.718	2.398	2.351	2.234	2.210	-11,8	-2,0	-5,0	-1,1
6. Πρόγραμμα αλληλεγγύης και διαχείρισης μεταναστευτικών ροών	-	6	37	25	36	-	516,7	-31,4	41,7
7. Λοιπές απολήψεις	102	13	16	18	13	-87,3	23,1	13,8	-28,6
8. Ταμείο Συνοχής	200	274	570	591	1.045	37,0	108,0	3,7	76,8
9. ΕΤΑ - Ταμείο Αλιείας	30	26	0	40	30	-13,3	-100,0	-	-24,1
Β. Αποδόσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση	**2.649**	**2.484**	**2.363**	**2.151**	**2.326**	**-6,2**	**-4,9**	**-9,0**	**8,1**
1. Γεωργικές εισφορές - εισφορές ζάχαρης	9	6	2	2	1	-33,3	-66,7	0,0	-50,0
2. Δασμοί ΚΕΔ και αντιντάμπιγκ	298	248	277	182	190	-16,8	11,7	34,4	4,5
3. Συνεισφορές με βάση τον ΦΠΑ	577	512	462	372	408	-11,3	-9,8	-19,5	9,8
4. Συνεισφορές με βάση το ακαθ. εγχ. εισόδημα	1.415	1.522	1.561	1.408	1.648	7,6	2,6	-9,8	17,0
5. Πρόσθετες έκτακτες συνεισφορές	136	150	12	137	10	-	-92,0	1043,3	-92,7
6. Συμμετοχή στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης	40	43	47	47	63	7,5	9,3	-0,9	35,2
7. Επιστροφές από ανεκτέλεστα προγράμματα	174	3	2	4	6	-98,3	-33,3	90,0	57,9
Καθαρές εισπράξεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Α - Β)	**4.832**	**2.014**	**3.113**	**3.984**	**4.602**	**-58,3**	**54,6**	**28,0**	**15,5**

Πηγή: Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.
* Προσωρινά στοιχεία.

δαπάνης, η οποία θα ενισχυθεί και λόγω της επανεξέτασης των αναπηρικών συντάξεων μέσω του Κέντρου Ελέγχου Αναπηρίας και της καθιέρωσης νέων κριτηρίων χορήγησης αυτών των συντάξεων. Επιπλέον, προβλέπεται μείωση της φαρμακευτικής δαπάνης, η οποία θα προέλθει από την πλήρη εφαρμογή της ηλεκτρονικής συνταγογράφησης, από την παρακολούθηση των συνταγών ΙΚΑ-ΕΤΑΜ μέσω ηλεκτρονικού συστήματος και από την καθιέρωση "λίστας" συνταγογραφούμενων φαρμάκων για όλους τους ασφαλιστικούς οργανισμούς. Σημειώνεται ότι στο συμπληρωματικό προϋπολογισμό για το έτος 2012 περιλαμβάνονται επιπλέον μέτρα για τους ΟΚΑ συνολικού ύψους 962 εκατ. ευρώ, που αφορούν μειώσεις κύριων και επικουρικών συντάξεων, καθώς και μέτρα για την περαιτέρω εξοικονόμηση φαρμακευτικής δαπάνης.

Δημόσιες επιχειρήσεις

Το 2012 έχει προγραμματιστεί η ανάληψη από το Ελληνικό Δημόσιο χρεών του ΟΣΕ και του ΟΑΣΑ-ΤΡΑΜ ύψους 7.200 εκατ. ευρώ και 2.501 εκατ. ευρώ αντίστοιχα. Το γεγονός αυτό αντανακλάται στο διευρυμένο "συνολικό αποτέλεσμα" των λογαριασμών εκμετάλλευσης και κεφαλαίου ύψους 8.799 εκατ. ευρώ (βλ. Πίνακα IX.4). Εάν αφαιρεθούν τα ως άνω ποσά, το ενοποιημένο έλλειμμα των λογαριασμών εκμετάλλευσης και κεφαλαίου διαμορφώνεται σε 903 εκατ. ευρώ (ή 0,4% του ΑΕΠ), έναντι αντίστοιχου ελλείμματος 1.207 εκατ. ευρώ το 2011.

Η ως άνω μείωση του ελλείμματος κατά 301 εκατ. ευρώ προκύπτει από τη συγκράτηση των δαπανών εκμετάλλευσης κατά 525 εκατ. ευρώ, αλλά και την αύξηση των τρεχόντων εσόδων κατά 434 εκατ. ευρώ. Παράλληλα, και οι δαπάνες για επενδύσεις (λογαριασμός κεφαλαίου) προβλέπεται να μειωθούν κατά 186 εκατ. ευρώ έναντι του 2011. Τέλος, και οι "ειδικοί πόροι" αναμένεται να μειωθούν κατά 840 εκατ. ευρώ έναντι του 2011 (αφού αφαιρεθούν τα προαναφερθέντα ποσά για την ανάληψη χρέους).

Η αναμενόμενη εξοικονόμηση δαπανών εντοπίζεται κυρίως στις δαπάνες προσωπικού (207 εκατ. ευρώ) και στις λειτουργικές δαπάνες των επιχειρήσεων, μέρος των οποίων είναι δυνατόν να χρηματοδοτηθεί από το πρόγραμμα ΕΣΠΑ. Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού, η συγκράτηση των δαπανών προσωπικού θα προέλθει τόσο από τη μείωση του αριθμού των απασχολουμένων όσο και από τον εξορθολογισμό των αμοιβών.

Όσον αφορά την πρόβλεψη για αύξηση των εσόδων, αυτή στηρίζεται στην απόδοση των μέτρων που έχουν ήδη τεθεί σε εφαρμογή από το 2011 (όπως η αύξηση των εισιτηρίων των συγκοινωνιακών φορέων από την 1.2.2011), καθώς και στην εντατικοποίηση της λειτουργίας των ελεγκτικών μηχανισμών.

Θετικά επίσης θα επηρεαστούν τα οικονομικά αποτελέσματα των ΔΕΚΟ το 2012 και από την ολοκλήρωση και υλοποίηση των σχεδίων αναδιάρθρωσης των συγκοινωνιακών φορέων (ΟΣΕ, ΤΡΑΙΝΟΣΕ και όμιλος ΟΑΣΑ) που άρχισε το 2011, καθώς και τις καταργήσεις και συγχωνεύσεις φορέων (Ν. 4002/2011) που αναμένεται να ολοκληρωθούν εντός του 2012.[21]

4.4 ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

Μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής

Παρά τις όποιες αποκλίσεις και καθυστερήσεις που παρατηρήθηκαν, το 2011 τέθηκε η βάση για το μεσοπρόθεσμο σχεδιασμό της δημοσιονομικής πολιτικής. Συγκεκριμένα, τον Ιούνιο του 2011 ψηφίστηκε το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής

21 Σημειώνεται ότι σύμφωνα με τον Ν. 4051/2012 (Ρυθμίσεις συνταξιοδοτικού περιεχομένου και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις εφαρμογής του Μνημονίου Συνεννόησης του Ν. 4046/2012), ο οποίος ψηφίστηκε στις 28.2.2012 και οι διατάξεις του δεν συμπεριλαμβάνονται στις εκτιμήσεις του Προϋπολογισμού για το έτος 2012, προβλέπονται νέες συγχωνεύσεις – συγκεκριμένα 56 ερευνητικών ινστιτούτων σε 31.

(ΜΠΔΣ)[22] 2012-2015, το οποίο περιλάμβανε μέτρα για το 2011 (αυτά άρχισαν να τίθενται σταδιακά σε εφαρμογή το δεύτερο εξάμηνο του έτους), καθώς και μια πρώτη λεπτομερή καταγραφή και ποσοτικοποίηση των μέτρων που θα ληφθούν την περίοδο 2012-2015.

Στο ΜΠΔΣ 2012-2015 περιλαμβάνονται παρεμβάσεις σε 13 άξονες που αφορούν: (1) εξορθολογισμό της μισθολογικής δαπάνης, (2) μειώσεις λειτουργικών δαπανών, (3) καταργήσεις/συγχωνεύσεις φορέων και μείωση επιχορηγήσεων, (4) αναδιοργάνωση δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών, (5) μείωση αμυντικών δαπανών, (6) εξοικονόμηση δαπανών και βελτίωση των αποτελεσμάτων του τομέα υγείας, (7) εξορθολογισμό δαπανών ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, (8) μείωση δαπανών ΟΚΑ και εξορθολογισμό κοινωνικών δαπανών, (9) βελτίωση εσόδων ΟΚΑ και καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής, (10) ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης,[23] (11) μείωση φοροαπαλλαγών και άλλα φορολογικά έσοδα, (12) βελτίωση αποτελεσμάτων ΟΤΑ, (13) περικοπή δαπάνης ΠΔΕ.

Σύμφωνα με το Προσχέδιο του Προϋπολογισμού του 2012, τα μέτρα του ΜΠΔΣ για όλη την περίοδο 2011-2015 υπολογιζόταν ότι θα απέδιδαν 26.225 εκατ. ευρώ, από τα οποία 12.784 εκατ. ευρώ αφορούσαν περικοπές δαπανών και 13.442 εκατ. ευρώ αφορούσαν αύξηση των εσόδων. Από αυτά, 5.931 εκατ. ευρώ αφορούσαν την απόδοση των παρεμβάσεων που επρόκειτο να υλοποιηθούν μέχρι το τέλος του 2011. Τα μέτρα περιστολής των δαπανών αναμενόταν να συμβάλουν στην εξοικονόμηση 3.082 εκατ. ευρώ και τα μέτρα αύξησης των εσόδων αναμενόταν να αποδώσουν 2.849 εκατ. ευρώ.

Ωστόσο, εξαιτίας της επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης και των αποκλίσεων στην εκτέλεση του προϋπολογισμού του 2011 αποφασίστηκε η λήψη νέων μέτρων προκειμένου να διασφαλιστεί η επίτευξη των αναθεωρημένων στόχων του 2011 και του 2012. Συγκεκριμένα, στον Προϋπολογισμό του 2012 (Νοέμβριος 2011) περιελήφθησαν μέτρα ύψους 2,1 δισεκ. ευρώ (4/5 από την πλευρά των εσόδων) για το 2011 και μέτρα ύψους 5 δισεκ. ευρώ (3/5 περίπου από έσοδα, εκ των οποίων 800 εκατ. ευρώ από αύξηση της κοινοτικής συμμετοχής) για το 2012.

Τα μέτρα για το 2011 αφορούσαν το νέο ειδικό τέλος ηλεκτροδοτούμενων δομημένων επιφανειών, την εφαρμογή του ενιαίου μισθολογίου στο δημόσιο τομέα και τη μείωση συντάξεων, ενώ τα μέτρα για το 2012 αφορούσαν επιπροσθέτως κατάργηση φοροαπαλλαγών, αναβολή πληρωμής της έκτακτης παροχής προς τους δικαστικούς, ενεργοποίηση της εργασιακής εφεδρείας, αύξηση της κοινοτικής συμμετοχής σε συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα και προσαρμογή του ειδικού φόρου κατανάλωσης πετρελαίου θέρμανσης-κίνησης.

22 **Ν. 3985/1.7.2011** "*Μεσοπρόθεσμο πλαίσιο δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015*". Προκειμένου να υλοποιηθούν οι στόχοι του ΜΠΔΣ, ψηφίστηκε σειρά εφαρμοστικών νόμων. Συγκεκριμένα, ο **Ν. 3986/2011** ("*Επείγοντα μέτρα εφαρμογής μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής (ΜΠΔΣ) 2012-2015*") περιλαμβάνει σειρά διατάξεων και ρυθμίσεων που αφορούν την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας (δημιουργία Ταμείου Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου – ΤΑΙΠΕΔ, πολεοδομικές διατάξεις και επενδυτική ταυτότητα δημοσίων ακινήτων και λοιπές ρυθμίσεις), φορολογικές και τελωνειακές ρυθμίσεις, δημοσιονομικές ρυθμίσεις, ρυθμίσεις που αφορούν την αγορά εργασίας και την κοινωνική ασφάλιση και λοιπές διατάξεις. Στον **Ν. 4002/2011** ("*Τροποποίηση της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου - Ρυθμίσεις για την ανάπτυξη και τη δημοσιονομική εξυγίανση – Θέματα αρμοδιότητας Υπουργείων Οικονομικών, Πολιτισμού και Τουρισμού και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης*") περιλαμβάνονται ρυθμίσεις σχετικές με το πλαίσιο που θα διέπει τις τουριστικές επενδύσεις, με ειδική πρόβλεψη για τα σύνθετα τουριστικά καταλύματα και την απλοποίηση των διαδικασιών αδειοδότησης τουριστικών επενδύσεων. Επίσης, επιχειρείται εξορθολογισμός των δαπανών για συντάξεις, δίδεται η δυνατότητα ανάθεσης του ελέγχου των φορολογουμένων σε ιδιωτικές ελεγκτικές εταιρίες, ενώ προβλέπονται, μεταξύ άλλων, η δυνατότητα νέας "περαίωσης", η υποβολή εκπρόθεσμων δηλώσεων χωρίς κυρώσεις και η παράταση της προθεσμίας παραγραφής παραγραφόμενων υποθέσεων. Ο **Ν. 3996/2011** ("*Αναμόρφωση του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας, ρυθμίσεις θεμάτων κοινωνικής ασφάλισης και άλλες διατάξεις*") περιλαμβάνει και διατάξεις που αποσκοπούν στην καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής. Επίσης, με τον **Ν. 4014/2011** για την περιβαλλοντική αδειοδότηση ρυθμίζεται το ζήτημα των προστίμων για τη διατήρηση των αυθαιρέτων κτισμάτων. Σημαντικές παρεμβάσεις δρομολογήθηκαν επίσης στο χώρο της υγείας, π.χ. συστάθηκε και άρχισε να λειτουργεί ο Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ).

23 Τα μέτρα ενίσχυσης της φορολογικής συμμόρφωσης προβλέπεται να αρχίσουν να αποδίδουν από το 2013 και εξής. Ωστόσο, η κυβέρνηση ήδη από το Μάιο του 2011 έθεσε σε εφαρμογή το "*Εθνικό επιχειρησιακό πρόγραμμα καταπολέμησης της φοροδιαφυγής 2011-2013*", όπως προβλέπεται από τον **Ν. 3943/2011 (άρθρο 1)** – το πρόγραμμα αυτό σύμφωνα με το νόμο εκπονείται ανά τριετία. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει: (α) σχέδιο δράσεων κατά της φοροδιαφυγής, (β) εισηγήσεις για θεσμικές αλλαγές και (γ) μέτρα για την αποτελεσματική και συντονισμένη λειτουργία των φορολογικών, δικαστικών και διωκτικών αρχών.

Για την αντιμετώπιση των αποκλίσεων του 2011 και τη συνέχιση της δημοσιονομικής προσπάθειας προκειμένου να επιτευχθούν οι αναθεωρημένοι δημοσιονομικοί στόχοι του 2012, εκτιμάται ότι απαιτούνται πρόσθετα μέτρα ύψους 1,5% του ΑΕΠ. Σύμφωνα με τον συμπληρωματικό προϋπολογισμό του 2012 (Φεβρουάριος 2012), τα νέα μέτρα αφορούν στοχευμένες περικοπές δαπανών – συγκεκριμένα περικοπές στα λεγόμενα "ειδικά μισθολόγια", περικοπές λειτουργικών δαπανών και δαπανών διεξαγωγής εκλογών, περικοπές των στρατιωτικών προμηθειών, περαιτέρω περιορισμό της φαρμακευτικής δαπάνης και βελτίωση των αποτελεσμάτων του τομέα της υγείας, μείωση επιδοτήσεων, επιδομάτων και κοινωνικών δαπανών και δαπανών ΟΤΑ, περαιτέρω μειώσεις κύριων και επικουρικών συντάξεων και του εθνικού σκέλους των δαπανών του ΠΔΕ.

Σύμφωνα με τις εκθέσεις του ΔΝΤ και της ΕΕ του Μαρτίου του 2012, προκειμένου να επιτευχθεί το πρωτογενές πλεόνασμα ύψους 1,8% του ΑΕΠ το 2013 και 4,5% του ΑΕΠ το 2014 θα απαιτηθούν επιπλέον μέτρα ύψους 7% του ΑΕΠ. Μέτρα ύψους 5,5% του ΑΕΠ θα αφορούν περικοπές δαπανών, ενώ τα υπόλοιπα, ύψους 1,5% του ΑΕΠ, θα προέλθουν από την αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος και τη βελτίωση του φοροεισπρακτικού μηχανισμού που αναμένεται να προκύψει προς το τέλος του προγράμματος προσαρμογής, όταν θα αρχίσει να βελτιώνεται η οικονομική δραστηριότητα και να αυξάνεται η ρευστότητα στην οικονομία.

Η αξιολόγηση των δαπανών, που θα πρέπει να ολοκληρωθεί έως τον Ιούνιο του 2012, προβλέπεται ότι θα δίνει ιδιαίτερη έμφαση στους εξής τομείς: (α) αναθεώρηση των κοινωνικών δαπανών (εκτιμάται ότι θα αποδώσει 1-2% του ΑΕΠ, όμως το 0,5-1% του ΑΕΠ θα επανεπενδυθεί σε καλύτερα στοχευμένα βασικά κοινωνικά προγράμματα, όπως τα επιδόματα ανεργίας), (β) αναθεώρηση των κρατικών λειτουργιών στην κεντρική και τοπική διοίκηση, κλείσιμο επιχειρήσεων και οργανισμών κ.λπ. (εκτιμάται ότι θα προκύψουν οφέλη ύψους 1% του ΑΕΠ),[24] (γ) αναθεώρηση των συνταξιοδοτικών δαπανών (εκτιμάται ότι θα αποδώσει 1-2% του ΑΕΠ).

Θεσμικές δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις

Πέρα όμως από τα προαναφερθέντα μέτρα πολιτικής, ιδιαίτερη σημασία έχουν οι θεσμικές δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις που αποσκοπούν στην καλύτερη στόχευση και τη βελτίωση της αποδοτικότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών (π.χ. εκπαίδευση, υγεία, κοινωνικές δαπάνες) και συνεπώς στην καλύτερη αξιοποίηση των σπανιζόντων δημόσιων πόρων ώστε να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αναπτυξιακό αποτέλεσμα. Επίσης στην ίδια κατηγορία περιλαμβάνονται και βελτιώσεις στη δημόσια διοίκηση και το διοικητικό μηχανισμό με σκοπό να αυξηθεί η δυνατότητα προώθησης αλλαγών και η μεταρρυθμιστική δυναμικότητα (reform capacity) του Δημοσίου. Τέλος, όπως έχει τονίσει και η Τράπεζα της Ελλάδος σε προηγούμενες εκθέσεις της, αλλά και όπως τονίζει η πρόσφατη έκθεση του ΔΝΤ (Μάρτιος 2012), οι βελτιώσεις αυτές και η ενδυνάμωση της λειτουργίας και των αρμοδιοτήτων των δημοσιονομικών θεσμών είναι προαπαιτούμενο προκειμένου να υπάρξουν διατηρήσιμες βελτιώσεις στη συλλογή εσόδων και την περιστολή των δαπανών. Αυτό εκτιμάται ότι θα βελτιώσει τις δημοσιονομικές προοπτικές και θα συμβάλει έμμεσα στην τόνωση του ρυθμού ανάπτυξης.

Όσον αφορά τα πεπραγμένα, υπήρξε πρόοδος το 2011 στον τομέα της υγείας – π.χ. σταδιακή εφαρμογή ηλεκτρονικής συνταγογράφησης, εισαγωγή "αρνητικής λίστας", κατάρτιση θετικού καταλόγου φαρμακευτικών προϊόντων, αύξηση της συμμετοχής των ασθενών στη δαπάνη επίσκεψης στα εξωτερικά ιατρεία, μείωση των περιθωρίων κέρδους των φαρμακείων και απελευθέρωση του επαγγέλματος του φαρμακοποιού, αναμόρφωση του συστήματος προμηθειών, δημιουργία του Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας

24 Όπως αναφέρει η έκθεση του ΔΝΤ, σε αντίστοιχες περιπτώσεις (Ηνωμένο Βασίλειο, Καναδάς, Σουηδία, και Γαλλία) το δημοσιονομικό όφελος κυμάνθηκε από 1% ως και 3% του ΑΕΠ.

(ΕΟΠΥΥ) και καθορισμός ενιαίων εισφορών υγείας και αποζημίωσης ιατρών, ενώ ξεκινά επίσης η προσπάθεια για ενιαίες παροχές υγείας.

Επιπλέον, πρόοδος παρατηρήθηκε σε θέματα που αφορούν τον έλεγχο του μισθολογικού κόστους του Δημοσίου μέσω της καθιέρωσης του ενιαίου μισθολογίου. Ωστόσο, η μείωση της απασχόλησης δεν ήταν σύμφωνη με τον αρχικό σχεδιασμό. Όπως αναφέρει και η Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Μάρτιος 2012), οι μεγαλύτερες του αναμενομένου αποχωρήσεις το 2011 υπεραντισταθμίστηκαν από τις μεγαλύτερες του αναμενομένου εισροές, εξαιτίας της έλλειψης ενός αποτελεσματικού κεντρικού συντονισμού των αποφάσεων για την απασχόληση στο δημόσιο τομέα. Παράλληλα πάντως, βελτιώθηκε η διαχείριση των δημόσιων επιχειρήσεων, με τη μείωση των αποδοχών και την αναμόρφωση του συστήματος αποδοχών σύμφωνα με το ενιαίο μισθολόγιο, αλλά και την αναμόρφωση των συγκοινωνιακών φορέων στην περιοχή της Αθήνας.

Το 2011 καταβλήθηκε προσπάθεια όσον αφορά τη βελτίωση του θεσμικού δημοσιονομικού πλαισίου με την ψήφιση του ΜΠΔΣ 2012-2015 που περιλαμβάνει συγκεκριμένους στόχους και μέτρα και όσον αφορά την αναμόρφωση του φορολογικού μηχανισμού (με τη διευθέτηση του συστήματος επίλυσης διαφορών, συγκέντρωση και βελτίωση των μηχανισμών ελέγχων, απλοποίηση του συστήματος είσπραξης φορολογικών οφειλών, ενίσχυση μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου, υιοθέτηση μεσοπρόθεσμου σχεδίου αναμόρφωσης του φορολογικού συστήματος με έμφαση στην αναμόρφωση των εφοριών και σε ελέγχους ειδικών κατηγοριών υψηλού κινδύνου φοροδιαφυγής κ.λπ.). Συνολικά πάντως, η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του Μαρτίου 2012 κρίνει ανεπαρκή την πρόοδο στους κρίσιμους τομείς της φορολογικής διοίκησης, της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, του ελέγχου των δαπανών και της τακτοποίησης των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς προμηθευτές του Δημοσίου.

Συνεπώς, οι κύριοι στόχοι για το 2012 εξακολουθούν να είναι η βελτίωση της φορολογικής διοίκησης, η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και η αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος, καθώς και ο αποτελεσματικότερος έλεγχος των δαπανών και η εκκαθάριση και μη συσσώρευση των ληξιπρόθεσμων οφειλών. Επιπλέον, ιδιαίτερα κρίσιμη για τη συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής είναι η αναμόρφωση της δημόσιας διοίκησης (κεντρική, περιφερειακή, τοπική διοίκηση και δικαιοσύνη), η καλύτερη στόχευση των κοινωνικών προγραμμάτων και η αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος ενιαίων δημόσιων προμηθειών.

Όπως τονίζει ο ΟΟΣΑ στην πρόσφατη έκθεσή του για τη ζώνη του ευρώ,[25] η Ελλάδα, μεταξύ άλλων, θα πρέπει να αναμορφώσει το φορολογικό σύστημα και να περιορίσει την έμμεση συνολική επιβάρυνση λόγω παραμονής στην απασχόληση για τους σχετικά ηλικιωμένους (implicit taxes on continued work at older ages),[26] καθώς και τη μέση "φορολογική σφήνα" (tax wedge) στο εισόδημα από εργασία.[27] Οι παρατηρήσεις αυτές του ΟΟΣΑ θα πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο προβληματισμού κατά την επικείμενη φορολογική μεταρρύθμιση.

Επίσης, σύμφωνα με τις πρόσφατες εκθέσεις της ΕΕ και του ΔΝΤ, η βελτίωση της διαχείρισης των δημόσιων δαπανών θα επιτευχθεί με δράσεις που περιλαμβάνουν: (α) περαιτέρω βελτιώσεις στην κατάρτιση του προϋπολογισμού και την παρακολούθηση της εκτέλεσής του (π.χ. όσον αφορά τη σύνταξη μεσοπρόθεσμων προγραμμάτων και συμπληρωματικών προϋπολογισμών και καλύτερο έλεγχο και παρακολούθηση του κοινωνικού προϋπολογισμού, (β) ενίσχυση του μηχανισμού ελέγχου των δαπανών (προκειμένου να περιοριστούν

25 OECD (2012), *Survey of the Euro Area*, Μάρτιος.
26 Πρόκειται για τη συνολική απώλεια εισοδήματος λόγω της μείωσης της σύνταξης και άλλων παροχών, της συνέχισης της πληρωμής ασφαλιστικών εισφορών και της φορολογικής επιβάρυνσης.
27 Η "φορολογική σφήνα" είναι το άθροισμα του φόρου εισοδήματος και των εργατικών και εργοδοτικών ασφαλιστικών εισφορών (μείον τυχόν μεταβιβάσεις) ως ποσοστό του συνολικού κόστους εργασίας που βαρύνει τον εργοδότη.

και να εκκαθαριστούν πλήρως οι ληξιπρόθεσμες οφειλές) και (γ) καλύτερη και πιο λεπτομερή συλλογή στατιστικών στοιχείων για τα έσοδα και τις δαπάνες από όλους τους φορείς της ΓΚ (ώστε να επιτευχθεί κάλυψη 90% των συνολικών δαπανών έως τα μέσα του 2012). Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ομάδα Δράσης της ΕΕ και το ΔΝΤ συνεχίζουν να προσφέρουν τεχνική βοήθεια για να ενισχύσουν τις δυνατότητες του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (ΓΛΚ) όσον αφορά την καλύτερη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών.[28]

Όπως τονίζει και ο ΟΟΣΑ στην προαναφερθείσα έκθεσή του για τη ζώνη του ευρώ,[29] η Ελλάδα θα επιτύχει υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης αν λάβει μέτρα που βελτιώνουν το ανθρώπινο κεφάλαιο της οικονομίας, όπως είναι η ενίσχυση της πρωτοβάθμιας, της δευτεροβάθμιας και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό αποτελεί πάγια σύσταση του ΟΟΣΑ και μέρος των διαθρωτικών μεταρρυθμίσεων που στοχεύουν στη βελτίωση της δημοσιονομικής διαχείρισης και την ενίσχυση του δυνητικού ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας.

Επιπλέον, όπως επισημαίνει η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, περαιτέρω πρόοδος απαιτείται το 2012 σε θέματα αποκρατικοποιήσεων. Το 2011 εισέρρευσαν στα δημόσια ταμεία μόνο 1,6 δισεκ. ευρώ, εξαιτίας του αρνητικού διεθνούς κλίματος. Ωστόσο, μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του PSI και τη βελτίωση του οικονομικού κλίματος, την καλύτερη προετοιμασία των περιουσιακών στοιχείων και την υιοθέτηση ενός πιο ρεαλιστικού σχεδίου, εκτιμάται ότι μπορούν να πραγματοποιηθούν έσοδα ύψους 19 δισεκ. ευρώ έως το 2015, ενώ από αυτά 5,2 δισεκ. ευρώ είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν έως το τέλος του 2012. Συνεπώς, η προσπάθεια πλέον αφορά την υλοποίηση των νομικών και κανονιστικών δράσεων που απαιτούνται για την καλύτερη προετοιμασία των υπό πώληση περιουσιακών στοιχείων. Σε αυτό το έργο, ειδικά σε θέματα ακινήτων και γης, περιλαμβανομένης και της ολοκλήρωσης του κτηματολογίου, αναμένεται να συμβάλει μέσω τεχνικής βοήθειας και η Ομάδα Δράσης της ΕΕ.

Ωστόσο, η πιο αποτελεσματική και αποδοτική χρήση των σπανιζόντων δημόσιων πόρων θα πρέπει να υποβοηθηθεί και από μια πιο αποτελεσματική λειτουργία της δημόσιας διοίκησης σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Υπάρχουν ήδη αρκετές δράσεις που στοχεύουν προς αυτή την κατεύθυνση. Σύμφωνα με τη Λευκή Βίβλο για τη Διακυβέρνηση,[30] την έκθεση του ΟΟΣΑ για την Ελληνική Δημόσια Διοίκηση (Δεκέμβριος, 2011) και τη 2η έκθεση της Ομάδας Δράσης της ΕΕ, επιδιώξεις της διοικητικής μεταρρύθμισης στην Ελλάδα πρέπει να είναι: (α) η βελτίωση της αποτελεσματικότητας, της λογοδοσίας και της ακεραιότητας της διοίκησης και η απλούστευση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων, (β) η ύπαρξη ενός ισχυρού κέντρου λήψης αποφάσεων με ουσιαστικό διυπουργικό συντονισμό, (γ) η δημιουργία των απαραίτητων δομών σε κάθε αρμόδιο υπουργείο για την αποτελεσματική παρακολούθηση των διαδικασιών, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών, του εσωτερικού ελέγχου και του λογιστικού ελέγχου, της διαχείρισης των ανθρώπινων πόρων και των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ).

Προκειμένου να υποστηριχθούν αυτές οι δράσεις, αποφασίστηκε η σύσταση διευθύνουσας ομάδας υψηλού επιπέδου για τη μεταρρύθμιση υπό την εποπτεία του πρωθυπουργού. Επίσης, όπως επισημαίνει η 2η έκθεση της Ομάδας Δράσης της ΕΕ, κρίνεται ιδιαίτερα θετικό ότι θεσπίστηκε νόμος που προβλέπει την αξιολόγηση πριν από το τέλος του 2012 όλων των δομών του δημόσιου τομέα, συμπεριλαμβανομένων 15 ελληνικών υπουργείων, με προοπτική τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας, την ενίσχυση της ιεράρχησης των προτεραιοτήτων και τη διασαφήνιση των διαδικασιών

28 Θα πρέπει να επισημανθεί ότι έχουν τεθεί συγκεκριμένοι διαθρωτικοί στόχοι για την φορολογική διοίκηση (έλεγχος και συλλογή προστίμων) και τη διαχείριση των δημόσιων δαπανών (καλύτερη συλλογή στατιστικών στοιχείων για έσοδα και δαπάνες και ληξιπρόθεσμες οφειλές) έως το τέλος Ιουνίου και έως το τέλος Δεκεμβρίου 2012. Για παράδειγμα, έως τα τέλη Δεκεμβρίου 2012 εκτιμάται ότι θα έχουν συγκεντρωθεί 2.000 εκατ. ευρώ από τη συλλογή παλαιών οφειλών

29 OECD (2012), ό.π.

30 Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Ιανουάριος 2012.

λήψης αποφάσεων. Στην προσπάθεια αυτή συμβάλλει και η Ομάδα Δράσης (με εμπειρογνώμονες από τη Γαλλία). Επίσης η Γερμανία έχει αρχίσει να παρέχει τεχνική βοήθεια για τη διοικητική μεταρρύθμιση σε αποκεντρωμένο, τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Επιπλέον, όπως επισημαίνει η 2η έκθεση της Ομάδας Δράσης της ΕΕ, έχει αρχίσει και θα συνεχιστεί η υλοποίηση έργων σε αρκετούς τομείς ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, όπως στον προγραμματισμό πόρων (δημοσιονομικά και διαχείριση ανθρώπινου δυναμικού), τη διαχείριση των σχέσεων με τον πολίτη και τις ηλεκτρονικές δημόσιες συμβάσεις. Τα έργα αυτά εκτιμάται ότι θα αξιοποιηθούν στους τομείς προτεραιότητας των οικονομικών, της διοικητικής μεταρρύθμισης και της υγείας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ IX
ΜΕΤΡΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Το 2011 χαρακτηρίζεται από σειρά παρεμβάσεων προκειμένου να μειωθεί το δημοσιονομικό έλλειμμα και να αντιμετωπιστεί η δημοσιονομική κρίση μέσω της ενίσχυσης των φορολογικών εσόδων. Οι κύριες ρυθμίσεις περιλαμβάνονται στο φορολογικό νόμο του Απριλίου,[1] στο Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015 και στους δύο κύριους "πολυνόμους" που ψηφίστηκαν τον Αύγουστο και τον Οκτώβριο. Με αυτούς τους νόμους υιοθετείται πληθώρα μέτρων με σκοπό την άντληση πρόσθετων φορολογικών εσόδων. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν την εισαγωγή νέας κλίμακας φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων, τις αλλαγές στη φορολογία ακίνητης περιουσίας, τα ενισχυμένα τεκμήρια διαβίωσης, την επιβολή της ειδικής έκτακτης εισφοράς αλληλεγγύης στα φυσικά πρόσωπα και του τέλους επιτηδεύματος στους ελεύθερους επαγγελματίες, το ειδικό τέλος στους ιδιοκτήτες ηλεκτροδοτούμενων ακινήτων, τη μετάταξη προϊόντων στον κανονικό συντελεστή ΦΠΑ, αλλαγές στη φορολογία των καυσίμων και του καπνού κ.ά. Επιπλέον, θεσμοθετείται δέσμη μέτρων με σκοπό τη διευκόλυνση της συμμόρφωσης των φορολογουμένων (περαίωση, ρύθμιση για υποβολή εκπρόθεσμων δηλώσεων χωρίς κυρώσεις, παράταση της προθεσμίας παραγραφής παραγραφόμενων υποθέσεων, καθώς και ευνοϊκότερες ρυθμίσεις για την είσπραξη ληξιπρόθεσμων οφειλών). Τέλος, υιοθετείται πλέγμα μέτρων με σκοπό την εντατικοποίηση της προσπάθειας για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής.

* * *

Με το **"Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Καταπολέμησης της Φοροδιαφυγής 2011-2013"** που παρουσιάστηκε το Μάιο του 2011 αναλαμβάνονται συγκεκριμένες δράσεις για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Το πρόγραμμα, το οποίο σύμφωνα με τον Ν. 3943/2011[2] θα εκπονείται ανά τριετία, περιλαμβάνει σχέδιο δράσεων κατά της φοροδιαφυγής, εισηγήσεις για θεσμικές αλλαγές και μέτρα για την αποτελεσματική και συντονισμένη λειτουργία των φορολογικών, δικαστικών και διωκτικών αρχών. Έμφαση δίνεται στην πραγματοποίηση ελέγχων και ηλεκτρονικών διασταυρώσεων, στην ταχύτερη απόδοση της δικαιοσύνης και στην εκλογίκευση των προστίμων ώστε να καθίστανται εισπράξιμα.

Το **Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015 (Ν. 3985/2011)** του Ιουλίου 2011 περιλαμβάνει σειρά δημοσιονομικών παρεμβάσεων για την περίοδο 2012-2015 με συγκεκριμένους ποσοτικούς στόχους. Με τον **εφαρμοστικό νόμο 3986/2011**[3] συμπληρώνεται και συγκεκριμενοποιείται το ανωτέρω πλαίσιο και υιοθετείται σειρά διατάξεων και ρυθμίσεων που αφορούν την αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας, φορολογικά και τελωνειακά θέματα, δημοσιονομικά θέματα, την αγορά εργασίας, το ασφαλιστικό κ.λπ.

Με τις φορολογικές ρυθμίσεις του εφαρμοστικού νόμου καθιερώνεται νέα φορολογική κλίμακα για όλα τα εισοδήματα με αναδρομική ισχύ από 1ης Ιανουαρίου 2011. Το αφορολόγητο όριο μειώνεται στις 8.000 ευρώ,[4] ενώ διατηρείται ο συντελεστής 45% για εισοδήματα άνω των 100.000 ευρώ. Με τον ίδιο νόμο περιορίζεται η έκπτωση από το φόρο των τόκων των στεγαστικών δανείων,[5] των ιατρικών δαπανών, των ασφαλιστικών εισφορών κ.λπ. Συγκεκριμένα, για εισόδημα έως 40.000 ευρώ εκπίπτει το 20% των ανωτέρω δαπανών. Για εισοδήματα πάνω από αυτό το όριο, η δαπάνη επιμερίζεται αναλογικά και για το

1 Τα μέτρα μέχρι τον Απρίλιο του 2011 περιγράφονται στην *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2010*, σελ. 150-151.

2 Ο νόμος "Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών" περιλαμβάνει σειρά ρυθμίσεων που περιγράφονται αναλυτικά στην *Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2010*, σελ. 149-151. Οι εν λόγω ρυθμίσεις αφορούν τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης, τη φορολογική συμμόρφωση των πολιτών, την επιτάχυνση της είσπραξης ληξιπρόθεσμων οφειλών, την ανάπτυξη τεχνικών και μεθοδολογίας για τη βελτίωση της απόδοσης του φορολογικού ελέγχου και την ισχυροποίηση της φορολογικής διοίκησης μέσω της καταπολέμησης της διαφθοράς.

3 "Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015".

4 Το αφορολόγητο όριο αυξάνεται κατά 2.000 ευρώ για ένα τέκνο, κατά 4.000 ευρώ για δύο τέκνα και κατά 12.500 ευρώ για τρία τέκνα.

5 Αφορά δεδουλευμένους τόκους στεγαστικών δανείων για την απόκτηση πρώτης κατοικίας που καταβάλλονται από την 1η Ιανουαρίου 2011 και μετά, ανεξαρτήτως του χρόνου σύναψης του δανείου καθώς και του χρόνου χορήγησης της προκαταβολής.

ποσό της δαπάνης που αντιστοιχεί σε εισόδημα έως 40.000 ευρώ εκπίπτει το 20%, ενώ για το υπόλοιπο της δαπάνης η έκπτωση από το φόρο περιορίζεται στο 10% (της δαπάνης). Από τη μείωση της έκπτωσης στο 10% εξαιρούνται οι δαπάνες για ενεργειακή αναβάθμιση των ακινήτων. Η εν λόγω ρύθμιση αφορά τα εισοδήματα του 2011 που θα δηλωθούν το 2012 και τις δαπάνες που πραγματοποιούνται από την 1η Ιανουαρίου 2011 και μετά. Τα ως άνω τροποποιήθηκαν λίγους μήνες αργότερα με τις διατάξεις του Ν. 4024/2011.

Με ρύθμιση του ίδιου νόμου ενισχύεται ο ρόλος των τεκμηρίων διαβίωσης. Προβλέπεται ότι τα νέα τεκμήρια διαβίωσης θα είναι αυξημένα κατά 30% κατά μέσο όρο για τις κατοικίες και κατά 60% για τα αυτοκίνητα, ενώ θα ισχύσουν για εισοδήματα που έχουν αποκτηθεί από την 1η Ιανουαρίου 2011 και μετά.

Αντίθετα με την ενίσχυση των τεκμηρίων, αναστέλλεται έως την 31η Δεκεμβρίου 2013[6] το "πόθεν έσχες" για αγορά οποιουδήποτε ακινήτου (πρώτης κατοικίας, δευτερεύουσας κατοικίας, εξοχικής κατοικίας, καταστήματος κ.λπ.), ανέγερση οικοδομής, χρονομεριστική ή χρηματοδοτική μίσθωση ακινήτων, καθώς και κατασκευή πισίνας.

Με τον ίδιο νόμο επιβάλλεται ειδική εισφορά αλληλεγγύης στα φυσικά πρόσωπα. Η ειδική εισφορά αφορά τα οικονομικά έτη 2011-2015 (διαχειριστικές χρήσεις 2010-2014) και επιβάλλεται στα εισοδήματα άνω των 12.000. Ειδικότερα, προβλέπεται συντελεστής 1% για τα εισοδήματα από 12.000 έως 20.000 ευρώ, 2% για τα εισοδήματα από 20.001 έως 50.000 ευρώ και 3% για εισοδήματα άνω των 50.000 ευρώ και μέχρι τις 100.000 ευρώ. Οι έχοντες εισοδήματα άνω των 100.000 ευρώ θα πληρώσουν εισφορά 4%. Η εισφορά επιβάλλεται στο σύνολο του ατομικού εισοδήματος και όχι κλιμακωτά και καταβάλλεται σε 6 ισόποσες μηνιαίες δόσεις, καθεμιά από τις οποίες δεν μπορεί να είναι μικρότερη των 300 ευρώ. Σε περίπτωση εφάπαξ καταβολής του οφειλόμενου ποσού παρέχεται έκπτωση 5%. Η εισφορά αλληλεγγύης από τους μισθωτούς και τους συνταξιούχους για τα εισοδήματα του 2011 θα βεβαιώνεται στο ίδιο εκκαθαριστικό σημείωμα με το φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων και θα καταβάλλεται όπως ακριβώς και ο φόρος αυτός.[7] Για τους φορολογουμένους που θα πληρώσουν εφάπαξ την έκτακτη εισφορά η έκπτωση από το 2011 θα περιοριστεί στο 1,5%. Για τα εισοδήματα του 2012, η έκτακτη εισφορά θα παρακρατείται ανά μήνα και θα κατανεμηθεί σε όλους τους μήνες του 2012, όπως ακριβώς υπολογίζεται η μηναία παρακράτηση. Σημειώνεται ότι η έκτακτη εισφορά που θα επιβάλλεται στα πολιτικά πρόσωπα θα υπολογίζεται με συντελεστή 5% επί του συνολικού ποσού. Από την υποχρέωση καταβολής εξαιρούνται οι ολικώς τυφλοί, άτομα με ειδικές ανάγκες που παρουσιάζουν βαριές κινητικές αναπηρίες, οι συνταξιούχοι ανεξαρτήτως ηλικίας με παιδιά με ειδικές ανάγκες, οι μακροχρόνια άνεργοι που είναι εγγεγραμμένοι στα μητρώα ανέργων του ΟΑΕΔ, καθώς και όσοι λαμβάνουν επίδομα ανεργίας από τον εν λόγω οργανισμό, εφόσον κατά το χρόνο της βεβαίωσης δεν έχουν πραγματικά εισοδήματα.

Επιπλέον, στους ελεύθερους επαγγελματίες επιβάλλεται τέλος επιτηδεύματος που διαμορφώνεται από 300 έως 500 ευρώ. Αναλυτικότερα, το τέλος ορίζεται σε 300 ευρώ για το 2011 και από το 2012 αναπροσαρμόζεται σε 400 ευρώ για επιχειρήσεις ή ελεύθερους επαγγελματίες εάν έχουν την έδρα τους σε τουριστικούς τόπους και σε πόλεις ή χωριά με πληθυσμό έως 200.000 κατοίκους και σε 500 ευρώ εάν έχουν την έδρα τους στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη και σε πόλεις με πληθυσμό πάνω από 200.000 κατοίκους. Από το ετήσιο ειδικό τέλος επιτηδεύματος εξαιρούνται οι ελεύθεροι επαγγελματίες και οι ατομικές εμπορικές επιχειρήσεις για τα πρώτα 5 έτη άσκησης της δραστηριότητας, όσοι απέχουν έως και 3 έτη από τη συνταξιοδότησή τους[8] εφόσον είναι ηλικίας μεγαλύτερης των 62 ετών, καθώς και οι εμπορικές επιχειρήσεις και οι ελεύθεροι επαγγελματίες σε χωριά με πληθυσμό έως 500 κατοίκους και

6 Το εν λόγω μέτρο ισχύει με βάση διάταξη του Ν. 3899/2010.
7 Ν. 4024/2011, Ν. 4051/2012.
8 Αφορά μόνο τους επιτηδευματίες και όχι τους ελεύθερους επαγγελματίες.

νησιά με λιγότερους από 3.100 κατοίκους, εκτός εάν πρόκειται για τουριστικούς τόπους. Το τέλος επιτηδεύματος για τους επιτηδευματίες για τα εισοδήματα του 2011 ορίζεται ότι θα βεβαιώνεται και θα καταβάλλεται ενιαία με το φόρο και την ειδική εισφορά αλληλεγγύης (με κοινό εκκαθαριστικό σημείωμα).[9]

Με άλλη διάταξη του ίδιου νόμου επιβάλλονται έκτακτες εισφορές για οχήματα μεγάλου κυβισμού, σκάφη και πισίνες. Οι εισφορές αυτές θα προκύπτουν από το γινόμενο του ποσού της ετήσιας αντικειμενικής δαπάνης επί τον συντελεστή 5%. Ως βάση για τον υπολογισμό της ετήσιας αντικειμενικής δαπάνης θα χρησιμοποιηθεί η δήλωση φορολογίας εισοδήματος οικονομικού έτους 2011 (εισόδημα του 2010).

Ο εφαρμοστικός νόμος προβλέπει επίσης την άρση του τραπεζικού απορρήτου για όλους τους φορολογουμένους. Η Εφορία θα μπορεί να ελέγχει όλες τις τραπεζικές συναλλαγές και τα περιουσιακά στοιχεία, χωρίς μάλιστα την ενημέρωση και τη συγκατάθεση του φυσικού προσώπου ή την άδεια της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Η εν λόγω διάταξη ορίζει ότι φυσικά και νομικά πρόσωπα θα κληθούν να υποβάλουν ηλεκτρονικά στο υπουργείο Οικονομικών κάθε στοιχείο και πληροφορία οικονομικού και φορολογικού ενδιαφέροντος που θα τους ζητηθεί και θα αφορά τα εισοδηματικά στοιχεία και τις οικονομικές συναλλαγές.

Σημαντικές αλλαγές επέρχονται και στη φορολογία ακίνητης περιουσίας, καθώς για το 2011 μειώνεται το αφορολόγητο όριο του Φόρου Ακίνητης Περιουσίας (ΦΑΠ) στις 200.000 ευρώ από 400.000 που ίσχυε.[10] Έτσι, το πρώτο κλιμάκιο διαμορφώνεται τώρα από 200.000 ευρώ έως 300.000 ευρώ και ο αντίστοιχος συντελεστής είναι 2‰. Σημειώνεται ότι ειδικά για το 2011 ο ΦΑΠ που αναλογεί στα φυσικά πρόσωπα, ανεξάρτητα από το χρόνο βεβαίωσής του, καταβάλλεται σε τρεις ίσες δόσεις.

Με τον ίδιο νόμο ορίζεται ότι από την 1η Σεπτεμβρίου 2011 όλα τα αναψυκτικά, οι χυμοί φρούτων και λαχανικών, τα αεριούχα νερά, τα έτοιμα ροφήματα (καφές, τσάι, σοκολάτα) και οι υπηρεσίες εστίασης θα υπάγονται στον κανονικό συντελεστή ΦΠΑ (23%). Επιπλέον, προβλέπεται αύξηση κατά 10% στα τέλη κυκλοφορίας για τα αυτοκίνητα που έχουν ταξινομηθεί για πρώτη φορά στην Ελλάδα έως την 31η Οκτωβρίου 2010 και για τις δίκυκλες και τρίκυκλες μοτοσικλέτες ανεξαρτήτως της ημερομηνίας πρώτης ταξινόμησής τους στην Ελλάδα με βάση τον κυλινδρισμό του κινητήρα τους. Για τα επιβατικά αυτοκίνητα που ταξινομούνται για πρώτη φορά στην Ελλάδα από την 1η Νοεμβρίου 2010 και μετά, τα τέλη καθορίζονται με βάση τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (πράσινα τέλη).

Ο εφαρμοστικός νόμος επιφέρει αλλαγές και στη φορολογία των καυσίμων. Συγκεκριμένα, από την 27η Ιουνίου 2011 αυξάνεται ο ειδικός φόρος κατανάλωσης (ΕΦΚ) που επιβάλλεται στο μαζούτ και το υγραέριο.[11] Παράλληλα, από τη 15η Οκτωβρίου 2011 αυξάνεται ο ΕΦΚ του πετρελαίου θέρμανσης των νοικοκυριών από 21 ευρώ που ίσχυε κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου στα 60 ευρώ ανά χιλιόλιτρο. Επιπλέον, εξισώνεται ο ΕΦΚ του πετρελαίου θέρμανσης και κίνησης για τις επιχειρήσεις. Όσον αφορά το φυσικό αέριο ανεξαρτήτως χρήσης, επιβάλλεται φόρος 1,5 ευρώ ανά γιγατζάουλ από την 1η Σεπτεμβρίου 2011 και θα χρεώνεται στους λογαριασμούς των χρηστών. Τέλος, προβλέπεται η σταδιακή αύξηση της τιμής του ΕΦΚ του πετρελαίου θέρμανσης ώστε μέχρι τη 15η Οκτωβρίου 2012[12] ο ΕΦΚ του πετρελαίου θέρμανσης να φθάσει το 80% του ΕΦΚ του πετρελαίου κίνησης.

9 Ν. 4051/2012 "Ρυθμίσεις συνταξιοδοτικού περιεχομένου και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις εφαρμογής του Μνημονίου Συνεννόησης του Ν. 4046/2012".

10 Υπενθυμίζεται ότι με τον Ν. 3842/2010 είχε καταργηθεί το Ενιαίο Τέλος Ακινήτων (ΕΤΑΚ) και είχε επιβληθεί στα φυσικά πρόσωπα ΦΑΠ με προοδευτικό συντελεστή και με αφορολόγητο ποσό στα 400.000 ευρώ ανά ιδιοκτήτη.

11 Στο μαζούτ ο φόρος αυξάνεται από 19 σε 38 ευρώ/τόνο. Στα υγραέρια που χρησιμοποιούνται ως καύσιμα αυτοκινήτων ο φόρος αυξάνεται από 125 σε 200 ευρώ/τόνο, στα υγραέρια και το μεθάνιο που χρησιμοποιούνται ως καύσιμα θέρμανσης και για άλλες χρήσεις ο φόρος αυξάνεται από 13 σε 60 ευρώ/τόνο και στα υγραέρια και το μεθάνιο που προορίζονται για βιομηχανική, βιοτεχνική και εμπορική χρήση σε κινητήρες (πλην αυτοκινήτων) ο φόρος αυξάνεται από 41 σε 120 ευρώ/τόνο.

12 Όπως ορίστηκε με το μεταγενέστερο νόμο 4024/2011.

Αλλαγή επέρχεται και στη δομή της φορολογίας καπνού, με το συνολικό ποσό του ΕΦΚ να μη μπορεί να είναι κατώτερο του 100% του συνολικού ΕΦΚ που επιβάλλεται στη σταθμισμένη μέση τιμή λιανικής πώλησης των τσιγάρων. Παράλληλα, μειώνεται η προθεσμία καταβολής του ΕΦΚ από τις εταιρίες στο Δημόσιο από τις 56 στις 28 μέρες. Η ισχύς της εν λόγω διάταξης αρχίζει από την 27η Ιουνίου 2011.

Τέλος, θεσπίζεται ετήσιο τέλος για τη λειτουργία χώρων καπνιζόντων εντός των καζίνων και των κέντρων διασκέδασης με ζωντανή μουσική, άνω των 300 τ.μ. Το τέλος ορίζεται στα 200 ευρώ ανά τ.μ. Στη σχετική εγκύκλιο διευκρινίζεται ότι οι χώροι αυτοί δεν επιτρέπεται να υπερβαίνουν το ένα δεύτερο (1/2) του συνολικού εμβαδού του καταστήματος και επισημαίνεται ότι για το πρώτο έτος εφαρμογής του μέτρου ως προθεσμία καταβολής του ορίζεται η 30ή Νοεμβρίου και για κάθε έτος ανανέωσης το ειδικό τέλος θα καταβάλλεται έως την 31η Μαΐου του έτους που αφορά.

Τον Αύγουστο ψηφίστηκε ο νόμος 4002/2011[13] με σειρά ρυθμίσεων που εντάσσονται στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της δημοσιονομικής κρίσης και του περιορισμού του μισθολογικού κόστους του Δημοσίου.

Με τις σημαντικότερες φορολογικές ρυθμίσεις του "πολυνόμου" παρέχεται στους φορολογουμένους η δυνατότητα να ρυθμίσουν φορολογικές τους υποχρεώσεις προς το Δημόσιο, με ευνοϊκούς όρους όσον αφορά την επιβολή κυρώσεων. Συγκεκριμένα, υπόχρεοι φόρου εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων που δεν υπέβαλαν ή υπέβαλαν ανακριβή δήλωση για την καταβολή ή μη φόρων, τελών ή εισφορών υπέρ του Δημοσίου μπορούν μέχρι την 30ή Σεπτεμβρίου 2011 να υποβάλουν αρχικές ή συμπληρωματικές δηλώσεις για εισοδήματα που αποκτήθηκαν μέχρι και το τέλος του 2009, χωρίς την επιβολή πρόσθετου φόρου ή προστίμου. Επίσης, μέχρι την 30ή Σεπτεμβρίου 2011 παρέχεται η δυνατότητα υποβολής δηλώσεων, με ευνοϊκούς όρους, των οποίων η προθεσμία υποβολής έληξε μέχρι την κατάθεση του νόμου, για τη φορολογία ΦΠΑ, φόρου υπεραξίας από την αναπροσαρμογή της αξίας των ακινήτων, φόρου κύκλου εργασιών, φόρου ασφαλίστρων, τέλους συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας και τέλους καρτοκινητής τηλεφωνίας, τελών χαρτοσήμου και φόρων που παρακρατούνται ή προκαταβάλλονται από τις κάθε είδους αμοιβές, αποδοχές και αποζημιώσεις.

Με τον ίδιο νόμο παρατείνεται η προθεσμία παραγραφής φορολογικών υποθέσεων που λήγει την 31η Δεκεμβρίου 2011. Επιπλέον, καταργούνται οι διατάξεις για εθελοντική συμμόρφωση των φορολογουμένων που ενώ είχαν επιλεγεί για προσωρινό ή τακτικό έλεγχο, μπορούσαν να υποβάλουν αρχικές ή συμπληρωματικές δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος, ΦΠΑ και λοιπών φορολογιών, τελών και εισφορών, με μείωση στο 50% των πρόσθετων φόρων που προβλέπονται επί εκπρόθεσμων δηλώσεων. Πλέον όσοι επιλέγονται για έλεγχο θα ελέγχονται άμεσα.

Με τον ίδιο νόμο δίνεται η δυνατότητα να υπαχθεί στη ρύθμιση της περαίωσης για τις χρήσεις 2000 έως 2009 ένας μεγαλύτερος αριθμός επιτηδευματιών,[14] εφόσον δεν προκύπτουν επιβαρυντικά στοιχεία από τον έλεγχο της εφορίας. Με την απόφαση ΠΟΛ.1198/2011 του Υπουργείου Οικονομικών διευκρινίζεται ότι η επέκταση αφορά τις επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών από 20 έως και 40 εκατομμύρια ευρώ, τις εισηγμένες στο Χρηματιστήριο επιχειρήσεις, τους ελεύθερους επαγγελματίες με ακίνητη περιουσία άνω των 400.000 ευρώ και επιχειρήσεις και επιτηδευματίες που υπάγονταν στην αρχική ρύθμιση

13 "Τροποποίηση της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου – Ρυθμίσεις για την ανάπτυξη και τη δημοσιονομική εξυγίανση – Θέματα αρμοδιότητας Υπουργείων Οικονομικών, Πολιτισμού και Τουρισμού και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης".

14 Σημειώνεται ότι η τελευταία περαίωση έγινε στις αρχές Σεπτεμβρίου του 2010. Συγκεκριμένα, με τον Ν. 3888/2010 δόθηκε για μία ακόμη φορά η δυνατότητα περαίωσης 2.000.000 περίπου εκκρεμών (ανέλεγκτων) φορολογικών υποθέσεων, καθώς και είσπραξης των βεβαιωμένων ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο, με ευνοϊκούς όρους για τους φορολογούμενους. Η ρύθμιση αφορούσε την περαίωση των ανέλεγκτων φορολογικών υποθέσεων και τις ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο, για όλες τις διαχειριστικές περιόδους που έκλεισαν μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2009, ενώ είχαν βεβαιωθεί έσοδα ύψους 2 δισεκ. ευρώ.

και είχαν αρνηθεί να περαιώσουν τις ανέλεγκτες χρήσεις.

Στον ίδιο νόμο περιλαμβάνονται ρυθμίσεις για την αξιοποίηση από το Δημόσιο ιδιωτικών ελεγκτικών εταιριών για τους ελέγχους φορολογουμένων με χρέη προς το Δημόσιο. Συγκεκριμένα, δίνεται η δυνατότητα να ανατεθεί έρευνα σε ιδιωτικές εταιρίες (σε ελεγκτικές εταιρίες ή δικηγορικά γραφεία ή κοινοπραξίες τους) με σκοπό τον εντοπισμό περιουσιακών στοιχείων υπόχρεων ή συνυπόχρεων προσώπων.

Τέλος, παρέχονται κίνητρα στους ιδιοκτήτες σκαφών αναψυχής να προβούν σε άρση του επαγγελματικού χαρακτήρα των σκαφών τα οποία ουσιαστικά χρησιμοποιούν για ιδιωτική χρήση. Δεν προβλέπεται υπαγωγή στη ρύθμιση για τις περιπτώσεις που προσκομίστηκαν πλαστά τιμολόγια.

Τον Οκτώβριο, με διάταξη του **Ν. 4021/2011**[15] επιβάλλεται ειδικό τέλος στα ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα με οικιστική ή εμπορική χρήση. Το τέλος επιβάλλεται στα ακίνητα των ιδιωτών αλλά και όλων των επιχειρήσεων που ηλεκτροδοτούνται και είναι εγγεγραμμένα στις καταστάσεις της ΔΕΗ ή των άλλων εναλλακτικών προμηθευτών ηλεκτρικού ρεύματος μέχρι τη 17η Σεπτεμβρίου 2011.[16] Το ποσό του τέλους προκύπτει από τον πολλαπλασιασμό των τετραγωνικών του ακινήτου επί το συντελεστή του ειδικού τέλους, ο οποίος αντιστοιχεί στην τιμή ζώνης του ακινήτου, και επί το συντελεστή προσαύξησης που αντιστοιχεί στην παλαιότητά του. Για τις ευπαθείς ομάδες[17] προβλέπεται μείωση του τέλους επί των ακινήτων. Επιπλέον, από το ειδικό τέλος απαλλάσσονται οι μακροχρόνια άνεργοι και άνεργοι που επιδοτήθηκαν κατά τους έξι τουλάχιστον από τους δώδεκα μήνες που προηγούνται της ημερομηνίας έκδοσης του λογαριασμού ηλεκτρικού ρεύματος, εφόσον το οικογενειακό εισόδημα κατά το προηγούμενο έτος του έτους επιβολής του τέλους υπερβαίνει το ποσό των 12.000 ευρώ.[18] Το ειδικό τέλος του παρόντος άρθρου συνεισπράττεται από τη ΔΕΗ και τους εναλλακτικούς προμηθευτές ηλεκτρικού ρεύματος για το έτος 2011 σε δύο ισόποσες δόσεις που εκδίδονται από αυτούς από τον Οκτώβριο του 2011 έως τον Ιανουάριο του 2012. Σε περίπτωση μη πληρωμής προβλέπεται η διακοπή του ρεύματος εντός 80 ημερών μετά την έκδοση του λογαριασμού.[19]

Με τον "πολυνόμο" **4024/2011**[20] του Οκτωβρίου υιοθετείται υπό την πίεση των δημοσιονομικών αναγκών νέα δέσμη φορολογικών μέτρων προκειμένου να ενισχυθούν τα φορολογικά έσοδα και να μειωθεί το δημοσιονομικό έλλειμμα.

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τη φορολογία εισοδήματος καθιερώνεται νέα κλίμακα με λιγότερα κλιμάκια και περαιτέρω μείωση του αφορολόγητου ορίου από τις 8.000 ευρώ[21] στις 5.000 ευρώ, που αυξάνει τη φορολογική επιβάρυνση σε όλα τα επίπεδα εισοδήματος.[22] Η νέα κλίμακα φορολογίας εισοδήματος έχει εφαρμογή για τα εισοδήματα που αποκτώνται (και τις δαπάνες που πραγματοποιούνται) από την 1η Ιανουαρίου 2011 και μετά. Σημειώνεται ότι για τους νέους ηλικίας έως και 30 ετών, για τους συνταξιούχους άνω των 65 ετών, τους

15 "Ενισχυμένα μέτρα εποπτείας και εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων – Ρύθμιση θεμάτων χρηματοπιστωτικού χαρακτήρα – Κύρωση της σύμβασης – Πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και των τροποποιήσεών της και άλλες διατάξεις".

16 Στο ειδικό τέλος δεν υπόκεινται τα ακίνητα που ανήκουν στο Ελληνικό Δημόσιο, στα ΝΠΔΔ, στους ΟΤΑ και τις δημοτικές επιχειρήσεις, τα ακίνητα που χρησιμοποιούνται για να επιτελούν λατρευτικό-θρησκευτικό, εκπαιδευτικό και κοινωφελές έργο και τα αθλητικά ακίνητα που ανήκουν σε σωματεία και χρησιμοποιούνται αποκλειστικά ως γήπεδα ή χώροι αθλητικών εγκαταστάσεων, καθώς και τα ακίνητα ξένων κρατών, όταν αυτά χρησιμοποιούνται για την εγκατάσταση πρεσβειών και προξενείων υπό τον όρο της αμοιβαιότητας. Επιπλέον, από το ειδικό τέλος απαλλάσσονται οι κοινόχρηστοι χώροι πολυκατοικιών, τα ακίνητα που έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρητέα και ως χώροι ιστορικών ή αρχαιολογικών μνημείων και τα κτίσματα που βρίσκονται εκτός οικισμού ή σε αγροτικές περιοχές και χρησιμοποιούνται για το σταυλισμό ολιγάριθμων οικόσιτων ζώων για οικιακές ανάγκες του υπόχρεου. Τέλος, απαλλάσσεται από το ειδικό τέλος ακινήτων το 17% της συνολικής επιφάνειας των επιχειρήσεων ενοικιαζόμενων δωματίων και επιπλωμένων διαμερισμάτων, εφόσον οι επιχειρήσεις εκμεταλλεύονται περισσότερα από 7 δωμάτια.

17 Περιλαμβάνονται πολύτεκνοι με οικογενειακό εισόδημα κατά το έτος που προηγείται του έτους επιβολής του τέλους μέχρι 30.000 ευρώ και ανάπηροι.

18 Προσαυξάνεται κατά 4.000 ευρώ για κάθε προστατευόμενο τέκνο.

19 Απόφαση ΠΟΛ. 1244/2011.

20 "Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο-βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2025".

21 Ίσχυε με τον Ν. 3986/2011.

22 Το αφορολόγητο όριο αυξάνεται κατά 2.000 ευρώ για κάθε τέκνο από τα δύο πρώτα του φορολογουμένου που τον βαρύνουν και κατά 3.000 ευρώ για κάθε επόμενο τέκνο.

συνταξιούχους ανεξαρτήτως ηλικίας με παιδιά με ειδικές ανάγκες και τα άτομα με ειδικές ανάγκες το αφορολόγητο ποσό ορίζεται στις 9.000 ευρώ, εφόσον το δηλωθέν εισόδημα, πραγματικό ή αυτό που προκύπτει με βάση τις αντικειμενικές δαπάνες και υπηρεσίες και δαπάνες απόκτησης περιουσιακών στοιχείων του φορολογουμένου, δεν υπερβαίνει τις 9.000 ευρώ. Ειδικά για τα πρόσωπα αυτά, εφόσον το συνολικό τους εισόδημα είναι από 9.000 ευρώ και άνω, το ποσό του φόρου που προκύπτει με βάση την ανωτέρω κλίμακα περιορίζεται ώστε το συνολικό καθαρό εισόδημα που προκύπτει μετά την αφαίρεση του φόρου να μην υπολείπεται του ποσού των 9.000 ευρώ. Σε κάθε περίπτωση, το καθαρό ποσό δεν μπορεί μετά και τη φορολόγηση να είναι κατώτερο των 9.000 ευρώ. Σημειώνεται ότι το αφορολόγητο εξακολουθεί να χορηγείται, υπό την προϋπόθεση ότι ο φορολογούμενος θα προσκομίσει αποδείξεις για δαπάνες αγοράς αγαθών και υπηρεσιών σε ποσοστό 25% του ατομικού του εισοδήματος και για ποσό εισοδήματος μέχρι 60.000 ευρώ (ενώ καταργήθηκε η πρόσθετη έκπτωση από την προσκόμιση αποδείξεων ποσού άνω του αφορολόγητου ορίου). Αν το ποσό των προσκομιζόμενων αποδείξεων δαπανών του φορολογουμένου υπολείπεται του πιο πάνω ποσού, τότε επί της διαφοράς επιβάλλεται φόρος με συντελεστή 10%. Η καταγραφή των στοιχείων των αποδείξεων δαπανών που απαιτείται να προσκομιστούν σύμφωνα με τις διατάξεις των προηγούμενων εδαφίων μπορεί να γίνεται μέσω διαδικτύου ή μαγνητικής κάρτας που είναι ανώνυμη και προαιρετική για το φορολογούμενο.

Από το ποσό του φόρου που προκύπτει με βάση τη νέα κλίμακα εκπίπτει το 10%[23] του ποσού που αφορά τις εξής δαπάνες: δαπάνες ιατρικής και νοσοκομειακής περίθαλψης, μισθώματα που καταβάλλονται ετησίως για την κύρια κατοικία του φορολογουμένου και της οικογένειάς του, δαπάνη για φροντιστήρια και ιδιαίτερα μαθήματα, δεδουλευμένους τόκους δανείων που λαμβάνονται για αγορά α΄ κατοικίας,[24] τα ασφάλιστρα για την ασφάλιση του ίδιου του φορολογουμένου, της συζύγου και των τέκνων που τους βαρύνουν κ.ά. Σε κάθε περίπτωση, το ποσό της μείωσης δεν μπορεί να υπερβαίνει ένα συγκεκριμένο ποσό ανά κατηγορία δαπάνης. Το ακαθάριστο ποσό του εισοδήματος από ακίνητα υποβάλλεται και σε συμπληρωματικό φόρο, ο οποίος υπολογίζεται με συντελεστή 1,5%. Ο συντελεστής αυξάνεται σε 3%, εφόσον η επιφάνεια της εκμισθούμενης κατοικίας υπερβαίνει τα 300 τ.μ. ή πρόκειται για επαγγελματική ή εμπορική μίσθωση.

23 Με τον Ν. 3986/2011 του Ιουλίου η έκπτωση φόρου από τις φοροαπαλλαγές ανερχόταν στο 20%, και το ποσοστό αυτό μειωνόταν στο 10% μόνο για τα εισοδήματα που υπερβαίνουν τις 40.000 ευρώ.

24 Το ποσό της μείωσης υπολογίζεται στους τόκους που αντιστοιχούν στο τμήμα του δανείου έως 200.000 ευρώ και εφαρμόζεται για δεδουλευμένους τόκους που καταβάλλονται από 1.1.2011 και μετά, ανεξαρτήτως του χρόνου σύναψης του δανείου και του χρόνου της προκαταβολής.

Κλίμακα φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων για όλους τους φορολογουμένους για τα εισοδήματα που αποκτώνται από 1ης Ιανουαρίου 2011

Κλιμάκιο εισοδήματος	Φορολογικός συντελεστής	Φόρος κλιμακίου	Συνολικό εισόδημα	Συνολικός φόρος
5.000	0	0	5.000	0
7.000	10	700	12.000	700
4.000	18	720	16.000	1.420
10.000	25	2.500	26.000	3.920
14.000	35	4.900	40.000	8.820
20.000	38	7.600	60.000	16.420
40.000	40	16.000	100.000	32.420
Άνω των 100.000	45			

Με ρύθμιση του ίδιου νόμου, καταργείται το ευνοϊκό καθεστώς φορολόγησης[25] βάσει του οποίου απαλλάσσονται από το φόρο εισοδήματος για τα τρία πρώτα χρόνια από την έναρξη της επιχείρησής τους οι νέοι επιτηδευματίες μέχρι 35 ετών με κέρδη 30.000 ευρώ. Η κατάργηση έχει αναδρομική ισχύ, καθώς θα ισχύσει για τα εισοδήματα που αποκτήθηκαν από την 1η Ιανουαρίου του 2011.

Με την **υπ' αριθ. 268/2011 Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου** αναστέλλεται για τρεις μήνες η προβλεπόμενη από την 1η Ιανουαρίου 2012 φορολόγηση της υπεραξίας των μετοχών με συντελεστή 45%.[26] Παράλληλα αναστέλλεται για ένα χρόνο η προβλεπόμενη από την 1η Ιανουαρίου 2012 φορολόγηση κατά 20% των εσόδων από διαφημίσεις.[27] Τέλος, προβλέπεται διάταξη που παρατείνει την προθεσμία νομιμοποίησης αυθαιρέτων από την 29η Φεβρουαρίου 2012 μέχρι την 30ή Ιουνίου 2012.[28]

Με τον **Ν. 4038/2012**[29] του Ιανουαρίου 2012, στο πλαίσιο της διευκόλυνσης των φορολογουμένων να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, δίνεται η δυνατότητα εξόφλησης των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο σε 24 δόσεις, καθεμία από τις οποίες δεν μπορεί να είναι χαμηλότερη από 100 ευρώ. Σε περίπτωση εφάπαξ εξόφλησης, προβλέπεται διαγραφή των προσαυξήσεων 100%. Αν οι οφειλές ρυθμιστούν σε 2-12 δόσεις προβλέπεται διαγραφή προσαυξήσεων 90%, ενώ σε περίπτωση 13-24 δόσεων διαγράφεται το 75%. Όσοι φορολογούμενοι επιθυμούν να ζητήσουν πάνω από 24 δόσεις, ώστε να πληρώνουν το ελάχιστο ποσό των 100 ευρώ μηνιαίως, θα πρέπει να αποδείξουν την οικονομική τους αδυναμία. Η ρύθμιση αφορά οφειλές προς το Δημόσιο μέχρι του ποσού των 10.000 ευρώ για φυσικά πρόσωπα και μέχρι 75.000 για τα νομικά πρόσωπα.[30] Ως προθεσμία υποβολής αίτησης υπαγωγής στη ρύθμιση ορίζεται η 29η Φεβρουαρίου, ημερομηνία που παρατάθηκε, αρχικά έως την 30ή Μαρτίου[31] και στη συνέχεια έως την 30ή Απριλίου 2012.[32]

Με τον ίδιο νόμο δίνεται η δυνατότητα στο στενό και ευρύτερο δημόσιο τομέα καθώς και στα ασφαλιστικά ταμεία και τους οργανισμούς να αναθέτουν σε εισπρακτικές εταιρίες ή σε κοινοπραξίες αυτών, την ενημέρωση των οφειλετών τους για τις οφειλές τους και για τα τυχόν προγράμματα ρυθμίσεων ή αποπληρωμής των οφειλών. Επιπλέον, επεκτείνεται η υποχρέωση λήψης φορολογικού πιστοποιητικού σε όλες τις εταιρίες που ελέγχονται υποχρεωτικά ή προαιρετικά από ορκωτούς ελεγκτές. Δίνεται η δυνατότητα μεταφοράς των φορολογικά αναγνωρίσιμων ζημιών των κοινωφελών επιχειρήσεων που συγχωνεύονται με τις διατάξεις του Ν. 3852/2010 στα επόμενα οικονομικά έτη.

Με άλλες διατάξεις του ίδιου νόμου επέρχονται αλλαγές στη φορολογική μεταχείριση των μερισμάτων και των κερδών που διανέμουν οι ημεδαπές ανώνυμες εταιρίες και εταιρίες περιορισμένης ευθύνης. Συγκεκριμένα, στα διανεμόμενα κέρδη επιβάλλεται φόρος 25%, πέραν του 20% που έχει καταβάλει το νομικό πρόσωπο στο σύνολο των κερδών. Έτσι, οι μέτοχοι φορολογούνται για τα μερίσματα με 45%, ανεξάρτητα του συνολικού ύψους του εισοδήματος.[33] Τέλος, εισάγονται έμμεσες τεχνικές ελέγχου για τους ελεύθερους επαγγελματίες για τον προσδιορισμό του ακαθάριστου εισοδήματός τους. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι κατά τη διενέργεια φορολογικού ελέγχου του επιτηδευματία το ύψος του φορολογητέου εισοδήματός του θα μπορεί να προσδιορίζεται με βάση την ανάλυση της ρευστότητάς του, την καθαρή θέση του, καθώς και το ύψος των τραπεζικών του καταθέσεων και των δαπανών που έχει πραγματοποιήσει με μετρητά. Με τον παραπάνω υπολογισμό θα προκύπτει ο αναλογών Φόρος Προστιθέμενης

25 Η εν λόγω διάταξη είχε ψηφιστεί με τον Ν. 3842/2010, τελικά όμως δεν ίσχυσε ποτέ.
26 Η εν λόγω διάταξη είχε περιληφθεί στο φορολογικό νόμο 3842/2010 και η εφαρμογή της έχει επανειλημμένως αναβληθεί.
27 Η εν λόγω διάταξη είχε περιληφθεί στον Ν. 3845/2010 και η εφαρμογή της έχει επανειλημμένα αναβληθεί,
28 Ν. 4051/2012.
29 "Επείγουσες ρυθμίσεις που αφορούν την εφαρμογή του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015".
30 ΠΟΛ. 1047/24.2.2012.
31 ΠΟΛ. 1047/24.2.2012.
32 ΠΟΛ. 1088/30.3.2012.
33 Σήμερα τα εισοδήματα από μερίσματα συναθροίζονται με όλα τα υπόλοιπα και, αν ο δικαιούχος των μερισμάτων είναι φυσικό πρόσωπο, τότε φορολογείται με συντελεστή μέχρι 45%.

Αξίας, ενώ πριν καταλογιστεί ο επιπλέον φόρος ο φορολογούμενος θα καλείται σε ακρόαση. Με την υπ' αριθ. 2652/29-2-2012 Πράξη Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος διευρύνεται σημαντικά ο ρόλος των πιστωτικών ιδρυμάτων στην καταπολέμηση της φοροδιαφυγής (παράλληλα με τις ήδη υφιστάμενες ρυθμίσεις για νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες). Οι τράπεζες εφεξής υποχρεούνται να εξετάζουν με ιδιαίτερη προσοχή τις τραπεζικές συναλλαγές κατηγοριών συναλλασσομένων που εμφανίζουν αυξημένες πιθανότητες φοροδιαφυγής. Για το λόγο αυτό θα λαμβάνονται υπόψη συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (π.χ. το επάγγελμα, το ύψος των καταθέσεων κ.λπ.) προκειμένου να εντοπιστούν συναλλασσόμενοι "υψηλού κινδύνου". Παράλληλα, δίδονται και ενδεικτικά παραδείγματα ασυνήθιστων συναλλαγών ή δραστηριοτήτων τα οποία ενδεχομένως υποκρύπτουν περιπτώσεις φοροδιαφυγής. Τέλος, οι τράπεζες υποχρεούνται να συντάσσουν έκθεση σχετικά με τους πελάτες "υψηλού κινδύνου".

Με την Κοινή Υπουργική Απόφαση υπ' αριθ. 513.2/12/15.2.2012 επιβάλλεται τέλος ακινησίας στα σκάφη αναψυχής ανάλογα με το μήκος τους για όσους επιθυμούν να αποφύγουν έκτακτες εισφορές και φόρους. Το τέλος θα κυμαίνεται από 10 έως 100 ευρώ.

Χ ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ, ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Ι.Ι ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ: ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

Το νομισματικό μέγεθος Μ3[1] υποχώρησε το 2011 με ταχύτερο ετήσιο ρυθμό μείωσης από ό,τι το 2010 (Δεκέμβριος 2011: -16,5%, Δεκέμβριος 2010: -12,5%). Η πτωτική τάση του νομισματικού μεγέθους εντάθηκε περαιτέρω τους δύο πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους, με αποτέλεσμα ο ετήσιος ρυθμός μείωσής του να διαμορφωθεί σε 19,0% το Φεβρουάριο του 2012 (βλ. Πίνακα Χ.1).

Η σχεδόν αδιάλειπτη υποχώρηση των βασικών συνιστωσών του νομισματικού μεγέθους Μ3 στην Ελλάδα το 2011 και το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του 2012 οφείλεται κατ' αρχάς στη βαθιά οικονομική ύφεση. Σημαντικός ερμηνευτικός παράγοντας της υποχώρησης του Μ3 είναι επίσης η αβεβαιότητα, η οποία συνέχισε να επικρατεί το 2011 και στις αρχές του 2012 και ήταν κατά διαστήματα έντονη. Έτσι, την ανωτέρω περίοδο παρατηρήθηκε εκτεταμένη υποκατάσταση εγχώριων καταθέσεων[2] με τοποθετήσεις σε καταθέσεις ή χρεόγραφα στο εξωτερικό και αποθησαυρισμός τραπεζογραμματίων ευρώ μεγάλης κυρίως ονομαστικής αξίας κ.ά.

Εκτιμάται ότι η επίδραση της αβεβαιότητας μετριάστηκε μετά τη σύσταση της κυβέρνησης συνεργασίας στις 11 Νοεμβρίου 2011, γεγονός που συνέβαλε σε μικρή αύξηση των καταθέσεων το Δεκέμβριο, σε αντίθεση με τις αρχές του 2012, όταν κατά καιρούς δημιουργήθηκαν αμφιβολίες ως προς το αν θα υπερψηφιζόταν η νέα δανειακή σύμβαση και κατά συνέπεια ως προς τη συνέχιση της χρηματοδοτικής στήριξης της Ελλάδος από τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ και το ΔΝΤ. Η μείωση των καταθέσεων του εγχώριου ιδιωτικού μη χρηματοπιστωτικού τομέα επιπροσθέτως συνδέεται με τις αυξημένες φορολογικές υποχρεώσεις των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων και των νοικοκυριών και την πτώση της αξίας των λοιπών περιουσιακών τους στοιχείων. Η υποχώρηση των καταθέσεων ενέτεινε τις πιέσεις επί της ρευστότητας των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και συνετέλεσε στην παρατηρούμενη πιστωτική συστολή.[3]

Οι συνιστώσες του Μ3 υποχώρησαν το 2011 και τους δύο πρώτους μήνες του 2012, αλλά καθεμία με διαφορετική ταχύτητα, η οποία φαίνεται ότι επηρεάστηκε από την εξέλιξη των επιτοκίων καταθέσεων. Ειδικότερα, το επιτόκιο των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας[4] σημείωσε πολύ μικρή αύξηση την εξεταζόμενη περίοδο, ενώ το επιτόκιο των καταθέσεων προθεσμίας αυξήθηκε αισθητά, με συνέπεια σημαντική άνοδο του κόστους ευκαιρίας των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας. Έτσι, οι καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας, οι οποίες εξάλλου παρουσιάζουν μεγαλύτερη συσχέτιση με την οικονομική δραστηριότητα, υποχώρησαν με εντεινόμενο ρυθμό, με αποτέλεσμα ο ετήσιος ρυθμός *μείωσής* τους να διαμορφωθεί σε 21,0% το Φεβρουάριο του 2012 (Δεκέμβριος 2011: -18,0%, Δεκέμβριος 2010: -11,9%). Ο ετήσιος ρυθμός *μείωσης* των καταθέσεων προθεσμίας περιορίστηκε τους πρώτους 8 μήνες του 2011, αλλά ενισχύθηκε στη συνέχεια και διαμορφώθηκε σε 17,5% το Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους (Δεκέμβριος 2011: -15,3%, Δεκέμβριος 2010: -12,8%).[5] Ο ρυθμός *μείωσης* του συνόλου των καταθέσεων που περιλαμβάνονται στο Μ3 ήταν διψήφιος σχεδόν καθ' όλη την εξεταζόμενη περίοδο Ιανουαρίου 2011-Φεβρουαρίου 2012 (Φεβρουάριος 2012: -18,9%, Δεκέμβριος 2011: -16,4%, Δεκέμβριος 2010: -12,4%). Ταχύτερη ήταν η υποχώρηση των καταθέσεων των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (Φεβρουάριος 2012: -30,5%, Δεκέμβριος 2011: -24,1%) έναντι των νοικοκυριών (Φεβρουάριος 2012: -17,9%, Δεκέμβριος 2011: -15,9%). Από τις υπόλοιπες συνιστώσες του Μ3, τόσο οι τοποθετή-

1 Το μέγεθος αυτό αποτελεί την ελληνική συμβολή στο αντίστοιχο μέγεθος της ζώνης του ευρώ και δεν περιλαμβάνει το νόμισμα σε κυκλοφορία. Περιλαμβάνει τις καταθέσεις μίας ημέρας, προθεσμίας έως 2 ετών και υπό προειδοποίηση έως 3 μηνών, τις συμφωνίες επαναγοράς, τα μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων-χρηματαγοράς και τα χρεόγραφα διάρκειας έως 2 ετών.

2 Οι καταθέσεις που περιλαμβάνονται στο Μ3 αποτελούσαν κατά μέσο όρο το 2011 το 99,5% του νομισματικού μεγέθους Μ3.

3 Βλ. Τμήμα 4 του παρόντος κεφαλαίου.

4 Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται οι καταθέσεις σε τρεχούμενους λογαριασμούς, λογαριασμούς όψεως και λογαριασμούς ταμιευτηρίου.

5 Έτσι, η συμμετοχή των καταθέσεων προθεσμίας στο Μ3 ενισχύθηκε σε 56,8% το Φεβρουάριο του 2012 (Δεκέμβριος 2010: 55,4%), σε αντίθεση με τη συμμετοχή των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας (Φεβρουάριος 2012: 41,2%, Δεκέμβριος 2010: 42,7%).

Πίνακας Χ.1 Ελληνική συμβολή στα βασικά νομισματικά μεγέθη της ζώνης του ευρώ

(μη εποχικώς διορθωμένα στοιχεία)

	Υπόλοιπα 29.2.2012 (εκατ. ευρώ)	Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές[1]										
		2006	2007	2008	2009	2010	2011					2012
		δ΄ τρίμ.[2]	δ΄ τρίμ.[2]	δ΄ τρίμ.[2]	δ΄ τρίμ.[2]	δ΄ τρίμ.[2]	α΄ τρίμ.[2]	β΄ τρίμ.[2]	γ΄ τρίμ.[2]	δ΄ τρίμ.[2]	Δεκ.[3]	Φεβρ.[3]
1. Καταθέσεις μίας ημέρας	69.288	0,7	-0,9	-7,0	11,4	-8,0	-11,6	-12,6	-13,7	-17,3	-18,0	-21,0
1.1 Όψεως και τρεχούμενοι λογαριασμοί	21.133	1,8	10,3	-3,6	15,7	-7,6	-8,4	-7,1	-9,1	-12,8	-12,2	-18,0
1.2 Απλού ταμιευτηρίου	48.155	0,2	-4,6	-7,9	9,5	-8,1	-13,1	-15,3	-16,0	-19,3	-20,3	-22,1
2. Καταθέσεις προθεσμίας έως 2 ετών	95.491	37,5	42,2	39,1	2,7	-13,8	-11,2	-8,6	-9,0	-14,6	-15,3	-17,5
3. Καταθέσεις υπό προειδοποίηση έως 3 μηνών [4]	2.591	-24,4	-20,3	-24,1	64,2	-7,0	-8,1	0,1	-15,0	-14,9	-13,6	-12,5
4. Σύνολο καταθέσεων (1+2+3)	**167.370**	**12,1**	**15,9**	**15,3**	**6,6**	**-11,3**	**-11,3**	**-10,3**	**-11,1**	**-15,7**	**-16,4**	**-18,9**
5. Συμφωνίες επαναγοράς (repos)	73	-35,7	-54,3	-11,4	-67,1	-48,9	-43,9	-27,5	-36,0	1,4	2,4	-28,4
6. Μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων-χρηματαγοράς	635	-2,5	40,5	-58,8	-44,8	-45,8	-29,3	-7,0	-11,8	-22,7	-31,6	-36,2
7. Χρεόγραφα διάρκειας έως 2 ετών [5]	-1	24,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8. Μ3 χωρίς το νόμισμα σε κυκλοφορία (4+5+6+7)	**168.077**	**10,6**	**14,7**	**14,4**	**4,8**	**-11,8**	**-11,4**	**-10,2**	**-11,2**	**-15,8**	**-16,5**	**-19,0**

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ.

1 Ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής του αντίστοιχου δείκτη. Κάθε δείκτης καταρτίζεται με βάση το υπόλοιπο του σχετικού νομισματικού μεγέθους το Δεκέμβριο του 2001 και τις σωρευμένες μηνιαίες ροές, διορθωμένες για διακυμάνσεις συναλλαγματικών ισοτιμιών, σφάλματα ταξινόμησης κ.ά.

2 Μέσοι όροι τριμήνου, οι οποίοι προκύπτουν από τους αριθμητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς για κάθε μήνα και όχι από τους ρυθμούς στο τέλος του μηνός. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός για κάθε μήνα υπολογίζεται ως ο μέσος όρος του ρυθμού στο τέλος του μηνός αναφοράς και στο τέλος του μηνός που προηγείται του μηνός αναφοράς (βλ. τις "Τεχνικές σημειώσεις" στο τμήμα "Στατιστικά στοιχεία για τη ζώνη του ευρώ" του Μηνιαίου Δελτίου της ΕΚΤ).

3 Ετήσιοι ρυθμοί μεταβολής με βάση το σχετικό δείκτη στο τέλος του μηνός.

4 Περιλαμβάνονται και καταθέσεις ταμιευτηρίου σε λοιπά νομίσματα (εκτός ευρώ).

5 Το μέγεθος αυτό υπολογίζεται σε ενοποιημένη βάση με τις άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ. Επομένως από τα χρεόγραφα διάρκειας έως δύο ετών που έχουν εκδοθεί από τα εγχώρια ΝΧΙ στην Ελλάδα αφαιρούνται οι τοποθετήσεις τους σε χρεόγραφα έως δύο ετών που έχουν εκδοθεί από τα ΝΧΙ της υπόλοιπης ζώνης του ευρώ.

Διάγραμμα Χ.1 Εξέλιξη των καταθέσεων, των συμφωνιών επαναγοράς και των μεριδίων αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων-χρηματαγοράς στην Ελλάδα[1] (Ιανουάριος 2004 - Φεβρουάριος 2012)

(υπόλοιπα τέλους περιόδου, σε εκατ. ευρώ)

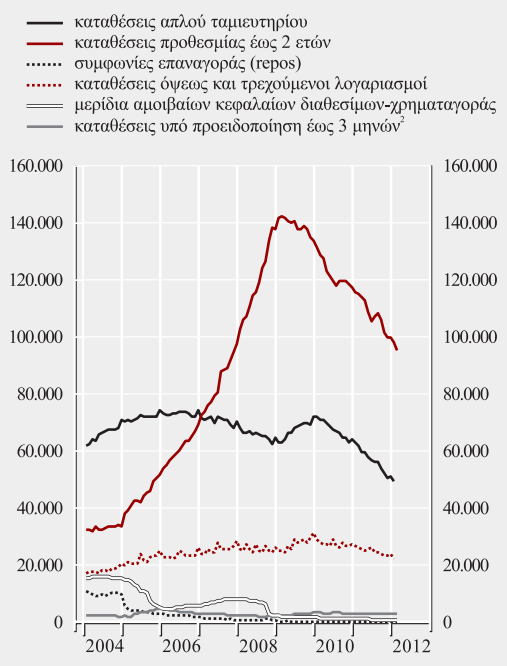

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
1 Τα μεγέθη αυτά περιλαμβάνονται στο Μ3, σύμφωνα με τον ορισμό της ΕΚΤ, και επομένως αποτελούν την ελληνική συμβολή στα αντίστοιχα μεγέθη της ζώνης του ευρώ.
2 Περιλαμβάνονται και καταθέσεις ταμιευτηρίου σε λοιπά νομίσματα (εκτός ευρώ).

σεις σε repos όσο και οι τοποθετήσεις σε μερίδια αμοιβαίων κεφαλαίων διαθεσίμων-χρηματαγοράς και τα τραπεζικά χρεόγραφα διάρκειας έως 2 ετών συνέχισαν να μειώνονται (βλ. Πίνακα Χ.1 και Διάγραμμα Χ.1), με αποτέλεσμα το Φεβρουάριο του 2012 να έχει σχεδόν μηδενιστεί το ποσοστό συμμετοχής τους στο Μ3 (0,04%, 0,38% και 0,00% αντιστοίχως).

1.2 ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΤΟ 2012 ΚΑΙ ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΑ

Η αναμενόμενη περαιτέρω υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας (όπως εξάλλου και η εξέλιξη του ΑΕΠ στο πρόσφατο παρελθόν) αναμένεται να ασκήσει αρνητική επίδραση στις καταθέσεις το 2012. Από την άλλη πλευρά, η γενικότερη βελτίωση του κλίματος εμπιστοσύνης, με την εξασφάλιση του δεύτερου προγράμματος χρηματοδοτικής στήριξης της ελληνικής οικονομίας (το οποίο συμπεριλαμβάνει πόρους για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών), την αύξηση της διαφάνειας λόγω του προσδιορισμού των κεφαλαιακών αναγκών των πιστωτικών ιδρυμάτων και τέλος τη δρομολόγηση της αναδιάρθρωσης και εξυγίανσης στον τραπεζικό τομέα, αναμένεται να συμβάλει σε επιστροφή καταθέσεων στις ελληνικές τράπεζες μεσοπρόθεσμα.

Ωστόσο, καθώς η ζήτηση καταθέσεων επηρεάζεται από την εξέλιξη της οικονομικής δραστηριότητας, η αντιστροφή της πτωτικής τάσης που ακολουθεί τα τελευταία δύο έτη το νομισματικό μέγεθος Μ3 στην Ελλάδα προϋποθέτει —προκειμένου να σταθεροποιηθεί— και την ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας, θα εξαρτηθεί δηλαδή σε τελική ανάλυση από την επιτυχία των πολιτικών αποκατάστασης της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

2 ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

Τα επιτόκια των περισσότερων κατηγοριών νέων καταθέσεων στην Ελλάδα συνέχισαν το 2011 και το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2012 την ανοδική πορεία που ακολουθούσαν από το τέλος του 2009. Η άνοδος των επιτοκίων το 2011 ήταν μεγαλύτερη στις καταθέσεις προθεσμίας (έως 126 μονάδες βάσης ανάλογα με το δικαιούχο —μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, νοικοκυριά— και τη διάρκεια) σε σύγκριση με τις καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας (έως 12 μονάδες βάσης ανάλογα με το δικαιούχο, βλ. Πίνακα Χ.2Α και Διάγραμμα Χ.2). Την περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2012 το επιτόκιο καταθέσεων μειώθηκε οριακά στη σημαντικότερη εγχώρια κατηγορία καταθέσεων προθεσμίας, τις καταθέσεις από τα νοικοκυριά με συμφωνημένη διάρκεια έως ένα έτος (κατά 2 μονάδες βάσης), ενώ υποχώρησε ελαφρά στις καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας (έως 6 μονάδες βάσης).

Η αύξηση των επιτοκίων στις νέες τραπεζικές καταθέσεις στην Ελλάδα κατά την εξεταζό-

Πίνακας Χ.2Α Επιτόκια νέων τραπεζικών καταθέσεων από τα νοικοκυριά στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ

(ποσοστά % ετησίως)

	Δεκέμβριος 2010	Δεκέμβριος 2011	Μεταβολή μεταξύ Δεκ. 2010 και Δεκ. 2011 (σε εκατ. μονάδες)	Φεβρουάριος 2012	Μεταβολή μεταξύ Δεκ. 2010 και Φεβρ. 2012 (σε εκατ. μονάδες)
Διάρκειας μίας ημέρας[1]					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	0,43	0,54	0,11	0,52	0,09
Μέγιστο επιτόκιο	1,10	1,10	0,00	1,12	0,02
Ελάχιστο επιτόκιο	0,07	0,09	0,02	0,09	0,02
Επιτόκιο στην Ελλάδα	0,44	0,48	0,04	0,47	0,03
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	0,01	-0,06	-0,07	-0,05	-0,06
Με συμφωνημένη διάρκεια έως 1 έτος[2]					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	2,27	2,78	0,51	2,90	0,63
Μέγιστο επιτόκιο	3,98	4,88	0,90	4,86	0,88
Ελάχιστο επιτόκιο	0,75	1,03	0,28	0,55	-0,20
Επιτόκιο στην Ελλάδα	3,68	4,88	1,20	4,86	1,18
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	1,41	2,10	0,69	1,96	0,55

Πηγές: ΕΚΤ και εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ.
1 Επιτόκιο στο τέλος του μηνός.
2 Μέσο επιτόκιο μηνός.

Πίνακας Χ.2Β Επιτόκια νέων τραπεζικών καταθέσεων από τα νοικοκυριά στις χώρες της ζώνης του ευρώ[1]

	Διάρκειας μίας ημέρας[2]		Με συμφωνημένη διάρκεια έως 1 έτος[3]	
	Δεκέμβριος 2010	Φεβρουάριος 2012	Δεκέμβριος 2010	Φεβρουάριος 2012
Αυστρία	0,57	0,79	1,22	1,76
Βέλγιο	0,34	0,32	0,75	0,55
Γαλλία	0,08	0,09	1,87	2,18
Γερμανία	0,71	0,88	1,06	1,42
Ελλάδα	**0,44**	**0,47**	**3,68**	**4,86**
Εσθονία	0,12	0,12	1,19	1,12
Ιρλανδία	0,62	0,53	1,84[4]	2,47[4]
Ισπανία	0,27	0,26	2,68	2,64
Ιταλία	0,28	0,37	1,40	3,21
Κύπρος	1,10	1,12	3,98	4,29
Λουξεμβούργο	0,71	0,78	0,80	0,68
Μάλτα	0,28	0,31	1,96	1,89
Ολλανδία	0,43	0,55	2,49	3,03
Πορτογαλία	0,07	0,11	2,56	3,52
Σλοβακία	0,37	0,42	1,97	2,29
Σλοβενία	0,20	0,24	1,94	2,35
Φινλανδία	0,42	0,44	1,67	1,78

Πηγές: ΕΚΤ και εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ.
1 Παρά την προσπάθεια εναρμόνισης της μεθοδολογίας συλλογής των στατιστικών στοιχείων στη ζώνη του ευρώ, η ομαδοποίηση των επιτοκίων δεν έχει απαλείψει την ανομοιογένεια της σύνθεσης κατά προϊόν σε κάθε κατηγορία επιτοκίων, η οποία εν μέρει αντανακλά διαφορές ως προς τις ακολουθούμενες εθνικές πρακτικές, καθώς και ως προς τις κανονιστικές και δημοσιονομικές ρυθμίσεις.
2 Επιτόκιο στο τέλος του μηνός.
3 Μέσο επιτόκιο μηνός.
4 Το επιτόκιο αφορά όλες τις καταθέσεις προθεσμίας ανεξαρτήτως διάρκειας. Το τελευταίο διαθέσιμο στοιχείο αναφέρεται στον Ιανουάριο του 2012.

Διάγραμμα Χ.2 Επιτόκια νέων τραπεζικών καταθέσεων από τα νοικοκυριά στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ (Ιανουάριος 2003 - Φεβρουάριος 2012)

(ποσοστά % ετησίως)

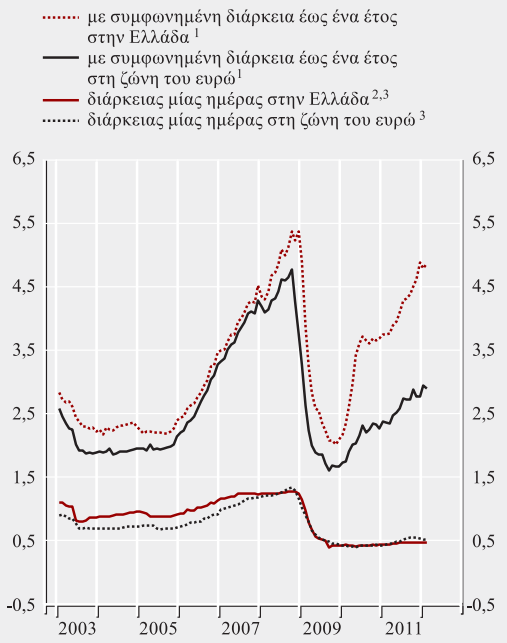

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ.
1 Μέσο επιτόκιο μηνός.
2 Ο κύριος όγκος των καταθέσεων μίας ημέρας αφορά καταθέσεις ταμιευτηρίου και το επιτόκιο καταθέσεων μίας ημέρας σχεδόν συμπίπτει με το επιτόκιο των καταθέσεων ταμιευτηρίου.
3 Επιτόκιο στο τέλος του μηνός.

μενη περίοδο αντικατοπτρίζει τις σοβαρές πιέσεις επί της ρευστότητας των ελληνικών τραπεζών. Στο πλαίσιο της αντιμετώπισης αυτών των πιέσεων, οι τράπεζες επιδίωξαν να συγκρατήσουν την απόσυρση των καταθέσεων εκ μέρους των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, προσφέροντας υψηλές ονομαστικές αποδόσεις στις καταθέσεις προθεσμίας.[6] Παρά τις μειώσεις των βασικών επιτοκίων του Ευρωσυστήματος και των επιτοκίων Euribor μετά τον Οκτώβριο του 2011,[7] το μέσο επιτόκιο των νέων τραπεζικών καταθέσεων στην Ελλάδα αυξήθηκε κατά 19 μονάδες βάσης το δίμηνο που ακολούθησε (Δεκέμβριος 2011: 2,81%) και οριακά τους δύο πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους (Φεβρουάριος 2012: 2,83%). Η συνολική αύξηση από το Δεκέμβριο του 2010 (2,15%) έφθασε τις 68 μονάδες βάσης.

Σε συνέπεια με την εξέλιξη των ονομαστικών επιτοκίων, τα πραγματικά επιτόκια[8] καταθέσεων αυξήθηκαν το 2011 κατά 274-401 μονάδες βάσης στις καταθέσεις προθεσμίας (ανάλογα με το δικαιούχο —μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, νοικοκυριά— και τη διάρκεια) και κατά 278-288 μονάδες βάσης στις καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας (ανάλογα με το δικαιούχο). Η ανωτέρω εξέλιξη αντανακλά και τη σημαντική υποχώρηση του πληθωρισμού μεταξύ 2010 και 2011. Αν οι προσδοκίες για μεγαλύτερη υποχώρηση του πληθωρισμού που επικρατούσαν είχαν πραγματοποιηθεί, η αύξηση των πραγματικών επιτοκίων θα ήταν ακόμη μεγαλύτερη.

Την περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2012 τα πραγματικά επιτόκια καταθέσεων αυξήθηκαν κατά 5-146 μονάδες βάσεις στις καταθέσεις προθεσμίας και κατά 25-33 μονάδες βάσης στις καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας. Έτσι, στις καταθέσεις προθεσμίας με συμφωνημένη διάρκεια έως ένα έτος και στις καταθέσεις διάρκειας μίας ημέρας από τα νοικοκυριά το πραγματικό επιτόκιο υπολογίζεται σε 2,47% και -1,94% αντιστοίχως το Δεκέμβριο του 2011 (Φεβρουάριος 2012: 2,77% και -1,63%, Δεκέμβριος 2010: -1,49% και -4,73%).

Τα επιτόκια αυξήθηκαν στις περισσότερες κατηγορίες νέων καταθέσεων στη ζώνη του ευρώ την περίοδο Ιανουαρίου 2011-Οκτωβρίου 2011 (δηλ. πριν από τις μειώσεις των βασικών επιτοκίων του Ευρωσυστήματος στις αρχές του Νοεμβρίου και του Δεκεμβρίου του 2011), αλλά η αύξησή τους ήταν σαφώς μικρότερη σε σύγκριση με την αύξηση των επιτοκίων καταθέσεων στην Ελλάδα. Την περίοδο Νοεμβρίου 2011-Φεβρουαρίου 2012 τα επιτόκια αυτά στη ζώνη του ευρώ

6 Ενδεικτικά, στη σημαντικότερη κατηγορία εγχώριων καταθέσεων, τις καταθέσεις από τα νοικοκυριά με συμφωνημένη διάρκεια έως ένα έτος, από το Μάιο του 2011 καταγράφεται στην Ελλάδα το υψηλότερο ονομαστικό επιτόκιο μεταξύ των χωρών της ζώνης του ευρώ (βλ. Πίνακα Χ.2Β).

7 Υπενθυμίζεται ότι την περίοδο Οκτωβρίου 2011-Φεβρουαρίου 2012 τα βασικά επιτόκια του Ευρωσυστήματος και το αντιπροσωπευτικό επιτόκιο Euribor 3 μηνών υποχώρησαν κατά 50 μονάδες βάσης και 53 μονάδες βάσης αντίστοιχα.

8 Το πραγματικό επιτόκιο για ένα δεδομένο μήνα προκύπτει αν από το ονομαστικό επιτόκιο που παρατηρείται το συγκεκριμένο μήνα (κατά μέσο όρο ή στο τέλος του μήνα, ανάλογα με την κατηγορία καταθέσεων) αφαιρεθεί ο δωδεκάμηνος ρυθμός πληθωρισμού, ο οποίος καταγράφεται τον ίδιο μήνα.

υποχώρησαν στις περισσότερες κατηγορίες καταθέσεων, σε συνέπεια με τις μειώσεις των διατραπεζικών επιτοκίων οι οποίες συνεχίστηκαν και στις αρχές του 2012, ή αυξήθηκαν ελαφρά, αλλά λιγότερο σε σύγκριση με τα αντίστοιχα επιτόκια καταθέσεων στην Ελλάδα. Έτσι, η διαφορά μεταξύ του ελληνικού επιτοκίου και του αντίστοιχου στη ζώνη του ευρώ διευρύνθηκε το 2011 και τους δύο πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους στις περισσότερες κατηγορίες νέων καταθέσεων, γεγονός που υποδηλώνει ότι οι πιέσεις στη ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών εντάθηκαν προοδευτικά.

3 ΕΠΙΤΟΚΙΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΕΠΙΤΟΚΙΟΥ

Η ανοδική τάση που παρουσίαζαν τα επιτόκια στην πλειονότητα των κατηγοριών νέων δανείων στην Ελλάδα από τα τέλη του 2009 αντιστράφηκε από τα μέσα του 2011 στα καταναλωτικά δάνεια και από τα τέλη του ίδιου έτους στα επιχειρηματικά και στα στεγαστικά δάνεια (βλ. Διάγραμμα Χ.3). Όσον αφορά τα καταναλωτικά δάνεια, οι μειώσεις επιτοκίου το 2011 ήταν σημαντικές, με αποτέλεσμα το μέσο επιτόκιο των δανείων αυτών να διαμορφωθεί το Δεκέμβριο του 2011 κατά 76 μονάδες βάσης χαμηλότερα από ό,τι το Δεκέμβριο του 2010. Εντούτοις, την περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2012 το εν λόγω επιτόκιο αυξήθηκε κατά 17 μονάδες βάσης και διαμορφώθηκε σε 9,09%. Αντιθέτως, το μέσο επιτόκιο των στεγαστικών δανείων και εκείνο των επιχειρηματικών δανείων διαμορφώθηκαν το Δεκέμβριο του 2011 σε επίπεδα υψηλότερα, κατά 35 μονάδες βάσης και 128 μονάδες βάσης αντιστοίχως, από ό,τι το Δεκέμβριο του 2010. Την περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2012 τα εν λόγω επιτόκια υποχώρησαν κατά 39 μονάδες βάσης και 50 μονάδες βάσης σε 3,75% και 6,53% αντιστοίχως.

Οι μειώσεις των επιτοκίων κυρίως των στεγαστικών δανείων συνδέονται άμεσα με τις μειώσεις των βασικών επιτοκίων του Ευρωσυστήματος και τη συνακόλουθη υποχώρηση των επιτοκίων Euribor, καθώς τα τελευταία χρησιμοποιούνται ως επιτόκια αναφοράς στις

Διάγραμμα Χ.3 Επιτόκια νέων τραπεζικών δανείων στην Ελλάδα (Ιανουάριος 2003 - Φεβρουάριος 2012)

(ποσοστά % ετησίως)

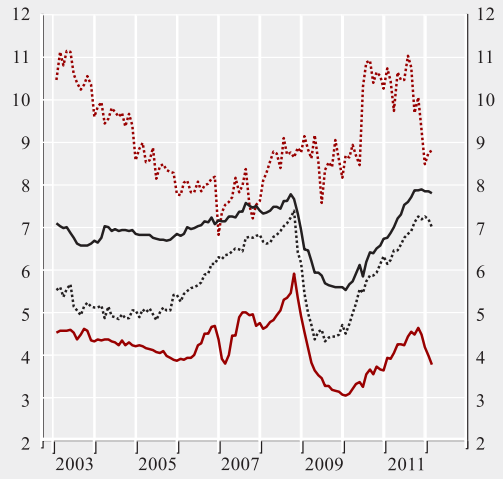

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
1 Μέσο επιτόκιο μηνός.
2 Επιτόκιο στο τέλος του μηνός.
3 Βλ. υποσημείωση 2 του Πίνακα Χ.3Α.

περισσότερες συμβάσεις στεγαστικών δανείων στην Ελλάδα. Επιπροσθέτως, η εξέλιξη των επιτοκίων, ιδιαιτέρως όσον αφορά τα καταναλωτικά δάνεια, επηρεάστηκε από την πραγματοποίηση αναδιαρθρώσεων-ρυθμίσεων δανείων (δηλ. την επαναδιαπραγμάτευση, μεταξύ δανειοληπτών και τραπεζών, των όρων σε υφιστάμενα δάνεια), οι οποίες δρομολογούνται λόγω της σημαντικής χειροτέρευσης της χρηματοοικονομικής κατάστασης ορισμένων νοικοκυριών. Όσον αφορά τα επιχειρηματικά δάνεια, οι μειώσεις των επιτοκίων δανεισμού ήταν πολύ μικρότερες, γεγονός που είναι συνεπές με το μικρότερο (σε σύγκριση με τα στεγαστικά και τα καταναλωτικά δάνεια) ποσοστό δανείων σε καθυστέρηση, με το αντιστοίχως μικρότερο ποσοστό των ρυθμιζόμενων επιχειρηματικών δανείων (σε σχέση με τα δάνεια προς τα νοικοκυριά), αλλά και με το γεγονός ότι η υπο-

Πίνακας Χ.3Α Επιτόκια νέων τραπεζικών δανείων στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ

(ποσοστά % ετησίως)

	Δεκέμβριος 2010	Δεκέμβριος 2011	Μεταβολή μεταξύ Δεκ. 2010 και Δεκ. 2011 (σε εκατ. μονάδες)	Φεβρουάριος 2012	Μεταβολή μεταξύ Δεκ. 2010 και Φεβρ. 2012 (σε εκατ. μονάδες)
Α. Δάνεια με επιτόκιο κυμαινόμενο ή επιτόκιο σταθερό έως 1 έτος[1]					
Α.1. Δάνεια μέχρι 1 εκατ. ευρώ προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	3,50	4,47	0,97	4,28	0,78
Μέγιστο επιτόκιο	6,64	7,53	0,89	7,54	0,90
Ελάχιστο επιτόκιο	2,55	2,87	0,32	2,38	-0,17
Επιτόκιο στην Ελλάδα[2]	6,34	7,26	0,92	7,02	0,68
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	2,84	2,79	-0,05	2,74	-0,10
Α.2. Δάνεια άνω του 1 εκατ. ευρώ προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	2,59	3,15	0,56	2,65	0,06
Μέγιστο επιτόκιο	6,18	7,55	1,37	6,47	0,29
Ελάχιστο επιτόκιο	1,95	2,24	0,29	1,82	-0,13
Επιτόκιο στην Ελλάδα	4,98	6,64	1,66	5,81	0,83
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	2,39	3,49	1,10	3,16	0,77
Α.3. Στεγαστικά δάνεια					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	2,78	3,49	0,71	3,44	0,66
Μέγιστο επιτόκιο	5,16	5,73	0,57	5,23	0,07
Ελάχιστο επιτόκιο	1,88	2,52	0,64	2,12	0,24
Επιτόκιο στην Ελλάδα	3,65	4,18	0,53	3,77	0,12
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	0,87	0,69	-0,18	0,33	-0,54
Α.4. Καταναλωτικά δάνεια					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	5,15	5,26	0,11	5,70	0,55
Μέγιστο επιτόκιο	18,99	21,33	2,34	22,49	3,50
Ελάχιστο επιτόκιο	3,16	3,08	-0,08	3,20	0,04
Επιτόκιο στην Ελλάδα	10,27	8,49	-1,78	8,80	-1,47
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	5,12	3,23	-1,89	3,10	-2,02
Β. Δάνεια με επιτόκιο σταθερό άνω του ενός και έως 5 έτη[1]					
Β.1. Στεγαστικά δάνεια					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	3,52	3,74	0,22	3,64	0,12
Μέγιστο επιτόκιο	5,46	5,31	-0,15	5,55	0,09
Ελάχιστο επιτόκιο	2,38	2,57	0,19	2,54	0,16
Επιτόκιο στην Ελλάδα	3,95	3,29	-0,66	2,80	-1,15
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	0,43	-0,45	-0,88	-0,84	-1,27
Β.2. Καταναλωτικά δάνεια					
Μέσο σταθμικό επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ	5,95	6,44	0,49	6,58	0,63
Μέγιστο επιτόκιο	29,23	23,06	-6,17	17,88	-11,35
Ελάχιστο επιτόκιο	4,56	4,76	0,20	3,23	-1,33
Επιτόκιο στην Ελλάδα	8,21	9,87	1,66	9,66	1,45
Διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ	2,26	3,43	1,17	3,08	0,82

Πηγές: ΕΚΤ και εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ.
1 Μέσο επιτόκιο μηνός.
2 Από τον Ιούνιο του 2010 τα δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν χωριστή κατηγορία και δεν συμπεριλαμβάνονται πλέον στα δάνεια προς επιχειρήσεις.

Πίνακας Χ.3Β Επιτόκια νέων τραπεζικών δανείων στις επιμέρους χώρες της ζώνης του ευρώ[1]

(ποσοστά % ετησίως)

	Νέα δάνεια με επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως 1 έτος[2]								Νέα δάνεια με επιτόκιο σταθερό άνω του ενός και έως 5 έτη[2]	
	Προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις				Στεγαστικά		Καταναλωτικά		Καταναλωτικά	
	Για δάνεια μέχρι 1 εκατ. ευρώ		Για δάνεια άνω του 1 εκατ. ευρώ							
	Δεκ. 2010	Φεβρ. 2012	Δεκ. 2010	Φεβρ. 2012	Δεκ. 2010	Φεβρ. 2012	Δεκ. 2010	Φεβρ. 2012	Δεκ. 2010	Φεβρ. 2012
Αυστρία	2,55	2,67	2,20	2,18	2,75	3,06	4,95	5,12	4,88	5,17
Βέλγιο	2,63	2,38	1,95	1,82	3,12	3,86	5,27	6,28	5,90	6,26
Γαλλία	2,65	3,04	2,19	2,58	3,06	3,71	6,40	6,44	5,68	6,55
Γερμανία	3,77	3,56	2,78	2,58	3,38	3,55	3,16	3,20	5,27	5,58
Ελλάδα	**6,34**	**7,02**	**4,98**	**5,81**	**3,65**	**3,77**	**10,27**	**8,80**	**8,21**	**9,66**
Εσθονία	5,01	4,62	4,12	4,02	3,23	3,11	18,99	22,49	29,23	17,88
Ιρλανδία	3,87	4,72	3,12	2,40	3,01	3,09	4,76	7,94	[3]	[3]
Ισπανία	3,78	4,96	2,57	2,90	2,52	3,54	5,06	7,73	8,07	10,29
Ιταλία	3,18	4,92	2,56	3,09	2,52	3,99	6,63	9,09	6,65	7,99
Κύπρος	6,64	7,12	6,18	6,47	5,16	5,23	6,79	6,98	[3]	[3]
Λουξεμβούργο	2,69	2,55	2,52	2,24	1,88	2,12	[3]	[3]	4,56	3,23
Μάλτα	4,81	5,03	4,32	3,94	3,42	3,29	5,81	5,69	[3]	[3]
Ολλανδία	3,47	3,30	2,29	2,38	3,58	4,01	[3]	[3]	[3]	[3]
Πορτογαλία	5,92	7,54	4,44	5,90	2,96	4,38	6,67	8,36	10,13	12,46
Σλοβακία	4,02	4,39	3,30	2,30	4,74	5,02	7,56	14,10	15,13	16,11
Σλοβενία	5,60	6,04	5,06	4,35	3,35	3,72	4,73	5,25	6,74	7,26
Φινλανδία	2,86	3,21	2,47	2,41	2,08	2,27	3,38	3,97	4,67	5,90

Πηγές: ΕΚΤ και εθνικές κεντρικές τράπεζες της ζώνης του ευρώ.
1 Παρά την προσπάθεια εναρμόνισης της μεθοδολογίας συλλογής των στατιστικών στοιχείων στη ζώνη του ευρώ, υπάρχει σημαντική ανομοιογένεια ως προς τα χαρακτηριστικά και τη σχετική βαρύτητα των προϊόντων σε κάθε κατηγορία επιτοκίων, η οποία εν μέρει αντανακλά διαφορές ως προς τις ακολουθούμενες εθνικές πρακτικές, καθώς και ως προς τις κανονιστικές και δημοσιονομικές ρυθμίσεις.
2 Μέσο επιτόκιο μηνός.
3 Στις χώρες αυτές δεν δημοσιεύονται στοιχεία για τα εν λόγω επιτόκια.

χώρηση της ζήτησης για επιχειρηματικά δάνεια είναι πιθανόν πιο περιορισμένη αλλά και πιο πρόσφατη από την υποχώρηση της ζήτησης για δάνεια από τα νοικοκυριά.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά τα δάνεια προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, το μέσο επιτόκιο των νέων δανείων διαμορφώθηκε σε 7,03% το Δεκέμβριο του 2011 (Φεβρουάριος 2012: 6,53%, Δεκέμβριος 2010: 5,75%). Όσον αφορά τα νέα δάνεια προς τα νοικοκυριά, το μέσο επιτόκιο των στεγαστικών δανείων στην Ελλάδα διαμορφώθηκε το Δεκέμβριο του 2011 σε 4,14% (Φεβρουάριος 2012: 3,75%, δηλ. κατά 81 μονάδες βάσης χαμηλότερα από ό,τι τον Οκτώβριο του 2011), έναντι 3,79% το Δεκέμβριο του 2010. Το μέσο επιτόκιο των καταναλωτικών δανείων με καθορισμένη διάρκεια διαμορφώθηκε σε 8,92%, δηλαδή κατά 163 μονάδες βάσης χαμηλότερα έναντι της υψηλής τιμής του Αυγούστου του 2011 (Δεκέμβριος 2010: 9,68%). Το Φεβρουάριο του 2012 το μέσο επιτόκιο των καταναλωτικών δανείων με καθορισμένη διάρκεια αυξήθηκε σε 9,09%.

Τα πραγματικά επιτόκια των νέων δανείων αυξήθηκαν αισθητά το 2011, κατά 97-504 μονάδες βάσης στις σημαντικότερες κατηγορίες νέων δανείων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Η εν λόγω αύξηση αντανακλά κυρίως τη σημαντική επιβράδυνση του πληθωρισμού μεταξύ 2010 και 2011. Το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2012 τα πραγματικά επιτόκια συνέχισαν να αυξάνονται στις περισσότερες κατηγορίες χορηγήσεων όσον αφορά τα καταναλωτικά δάνεια, σε αντίθεση με τα στεγαστικά και τα επιχειρηματικά δάνεια. Έτσι, στα επιχειρηματικά δάνεια το πραγματικό επιτόκιο υπολογίζεται σε 4,62% το Δεκέμβριο του 2011 (Φεβρουάριος 2012: 4,43%, Δεκέμβριος 2010: 0,58%) και 1,72% και 6,50% στα στεγαστικά και στα καταναλωτικά δάνεια αντιστοίχως (Φεβρουάριος 2012: 1,65% και 7,00%, Δεκέμβριος 2010: -1,38% και 4,51%).

Η διαφορά επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ περιορίστηκε τους τελευταίους μήνες του 2011 και το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2012 στις σημαντικότερες κατηγορίες νέων δανείων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, ενώ όσον αφορά τα καταναλωτικά δάνεια με επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως ένα έτος ο περιορισμός της διαφοράς είχε παρατηρηθεί ήδη από τα μέσα του 2011 (βλ. Πίνακες Χ.3Α και Χ.3Β και Διάγραμμα Χ.4). Η σμίκρυνση των διαφορών επιτοκίων δανεισμού αντικατοπτρίζει κυρίως τη μεταβολή των επιτοκίων στην Ελλάδα και υποδηλώνει περιορισμό του βαθμού στον οποίο οι χρηματοπιστωτικές συνθήκες στη χώρα μας είναι δυσμενέστερες από εκείνες που επικρατούν κατά μέσο όρο στη ζώνη του ευρώ, πιθανόν λόγω της εξάπλωσης της κρίσης χρέους.

Το περιθώριο επιτοκίου στην Ελλάδα διατήρησε την περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου του

Διάγραμμα Χ.4 Διαφορές επιτοκίων νέων τραπεζικών δανείων μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ (Ιανουάριος 2003 - Φεβρουάριος 2012)

(εκατοστιαίες μονάδες)

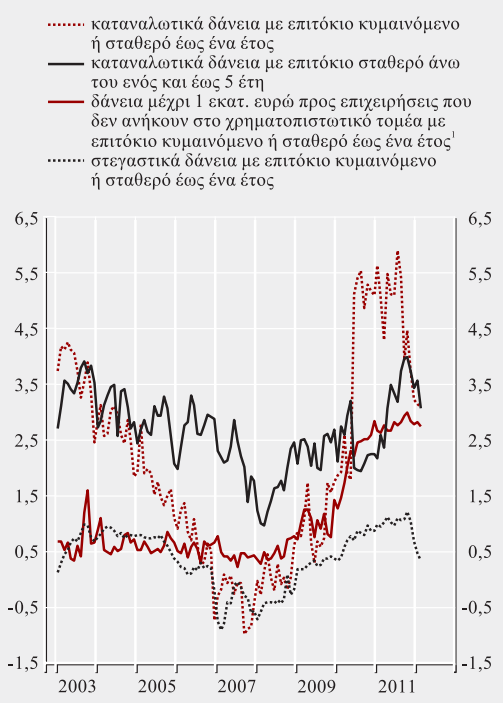

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ.
1 Βλ. υποσημείωση 2 του Πίνακα Χ.3Α.

Πίνακας Χ.4 Περιθώριο επιτοκίου στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ

(εκατοστιαίες μονάδες)

	Μέσο επιτόκιο νέων δανείων στην Ελλάδα[1] (ποσοστά % ετησίως)	Μέσο επιτόκιο νέων καταθέσεων στην Ελλάδα[1] (ποσοστά % ετησίως)	Περιθώριο επιτοκίου στην Ελλάδα	Περιθώριο επιτοκίου στην Ελλάδα με στάθμιση ζώνης του ευρώ	Περιθώριο επιτοκίου στη ζώνη του ευρώ
Δεκ. 1998	16,21	8,12	8,09	...	...
Δεκ. 1999	14,02	6,98	7,04	...	...
Δεκ. 2000	9,68	4,00	5,68	...	...
Δεκ. 2001	7,26	1,96	5,30	...	...
Δεκ. 2002	6,29	1,67	4,62	...	...
Δεκ. 2003	5,92	1,2	4,72	4,47	2,78
Δεκ. 2004	5,94	1,22	4,72	4,2	2,54
Δεκ. 2005	5,79	1,27	4,52	3,60	2,57
Δεκ. 2006	6,38	1,87	4,51	3,66	2,91
Δεκ. 2007	6,67	2,53	4,14	3,50	3,11
Δεκ. 2008	6,72	3,27	3,45	3,26	2,63
Δεκ. 2009	5,09	1,32	3,77	3,39	2,29
Δεκ. 2010	6,08	2,15	3,93	4,02	2,25
Δεκ. 2011	6,81	2,81	4,00	4,52	2,44
Φεβρ. 2012	6,45	2,83	3,62	4,06	2,28

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ.
1 Το μέσο επιτόκιο εξαρτάται τόσο από το ύψος των επιτοκίων των επιμέρους κατηγοριών καταθέσεων-δανείων όσο και από τα μερίδια συμμετοχής κάθε μορφής κατάθεσης-δανείου στο αντίστοιχο σύνολο. Επομένως, το μέσο επιτόκιο μπορεί να μεταβληθεί είτε λόγω μεταβολής των επιτοκίων είτε λόγω μεταβολής των μεριδίων των διαφόρων κατηγοριών καταθέσεων-δανείων. Για να μετριαστεί η επίδραση των απότομων μεταβολών των μεριδίων συμμετοχής, ο υπολογισμός του μέσου επιτοκίου γίνεται με βάση το μέσο όρο των μεριδίων συμμετοχής κατά τους τελευταίους 12 μήνες.

2011 την ανοδική πορεία που ακολουθούσε από τα μέσα του 2010, εξέλιξη που είναι συνεπής με την προοδευτική υποχώρηση του συνολικού μεγέθους του ισολογισμού του ελληνικού πιστωτικού συστήματος από το Μάιο του 2010. Ωστόσο, το περιθώριο μειώθηκε την περίοδο Νοεμβρίου 2011-Φεβρουαρίου 2012 και διαμορφώθηκε σε 4,00% το Δεκέμβριο του 2011 (Δεκέμβριος 2010: 3,93%) και 3,62% το Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους (βλ. Πίνακα Χ.4 και Διάγραμμα Χ.5). Η διαφορά του περιθωρίου επιτοκίου μεταξύ Ελλάδος και ζώνης του ευρώ επίσης διευρύνθηκε κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 2011, ενώ περιορίστηκε τους τέσσερις μήνες που ακολούθησαν. Αν η σύνθεση των δανείων και των καταθέσεων ήταν ίδια με εκείνη κατά μέσο όρο στη ζώνη του ευρώ, το περιθώριο του επιτοκίου στην Ελλάδα θα διαμορφωνόταν το Δεκέμβριο του 2011 σε 4,52% (δηλ. θα ήταν μεγαλύτερο κατά 52 μονάδες βάσης) και η διαφορά του από το αντίστοιχο μέγεθος στη ζώνη του ευρώ θα

Διάγραμμα Χ.5 Διαφορά μέσου επιτοκίου μεταξύ νέων δανείων και νέων καταθέσεων (περιθώριο επιτοκίου) στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ (Ιανουάριος 2003 - Φεβρουάριος 2012)

(εκατοστιαίες μονάδες)

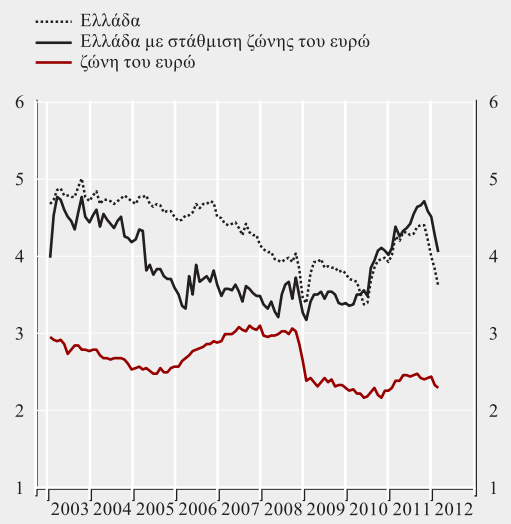

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ.

αυξανόταν στις 208 μονάδες βάσης (Φεβρουάριος 2012: περιθώριο: 4,06%, διαφορά περιθωρίου: 178 μονάδες βάσης).

4.1 ΠΙΣΤΩΤΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

Ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της συνολικής χρηματοδότησης της οικονομίας από τα εγχώρια ΝΧΙ μεταστράφηκε από θετικές σε ολοένα και περισσότερο αρνητικές τιμές κατά τη διάρκεια του 2011 (Δεκέμβριος 2011: -1,9%, Δεκέμβριος 2010: 5,7%) (βλ. Πίνακα Χ.5 και Διάγραμμα Χ.6). Η εξέλιξη αυτή αντανακλά αφενός την έντονη επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης προς τη γενική κυβέρνηση (Δεκέμβριος 2011: 2,3%, Δεκέμβριος 2010: 28,3%) —καθώς οι δανειακές ανάγκες του τομέα αυτού χρηματοδοτούνται κατά το μεγαλύτερο μέρος πλέον από το μηχανισμό στήριξης— και αφετέρου τη σταδιακή ενίσχυση του αρνητικού ρυθμού μεταβολής της χρηματοδότησης προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα (Δεκέμβριος 2011: -3,1%, Δεκέμβριος 2010: 0,0%, βλ. Πίνακα Χ.6 και Διάγραμμα Χ.7) τα αίτια της οποίας αναλύονται πιο κάτω. Το πρώτο δίμηνο του τρέχοντος έτους, ο ετήσιος ρυθμός μεταβολής της χρηματοδότησης προς τον ιδιωτικό τομέα έγινε περισσότερο αρνητικός και διαμορφώθηκε σε -3,8% το Φεβρουάριο του 2012. Αντιθέτως, ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης προς τη γενική κυβέρνηση επιταχύνθηκε εκ νέου το Φεβρουάριο του 2012 σε 6,6%, αν και για τεχνικούς λόγους, με αποτέλεσμα ο ετήσιος ρυθμός μείωσης της συνολικής χρηματοδότησης της οικονομίας να περιοριστεί σε 1,4%.[9]

Όσον αφορά τον ιδιωτικό τομέα, ο ρυθμός μεταβολής της χρηματοδότησης προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις διαμορφώθηκε σε ολοένα και περισσότερο αρνητικές τιμές από το Σεπτέμβριο του 2011 (Φεβρουάριος 2012: -3,3%, Δεκέμβριος 2011: -1,8%, Δεκέμβριος 2010: 0,8% – βλ. Πίνακα Χ.6 και Διάγραμμα Χ.7). Ο ρυθμός μεταβολής των δανείων προς τους ιδιώτες και τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα (δηλαδή κατ' ουσίαν τα νοικοκυριά) έγινε επίσης προοδευτικά περισσότερο αρνητικός κατά τη διάρκεια του 2011 και των δύο πρώτων μηνών του 2012 και έφθασε το -4,3% το Φεβρουάριο του 2012 (Δεκέμβριος 2011: -3,9%, Δεκέμβριος 2010:

Διάγραμμα Χ.6 Συμβολή της χρηματοδότησης των επιμέρους τομέων στη συνολική χρηματοδότηση της οικονομίας από τα εγχώρια ΝΧΙ (Δεκέμβριος 2006-Φεβρουάριος 2012)

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές, συμβολές σε εκατοστιαίες μονάδες)

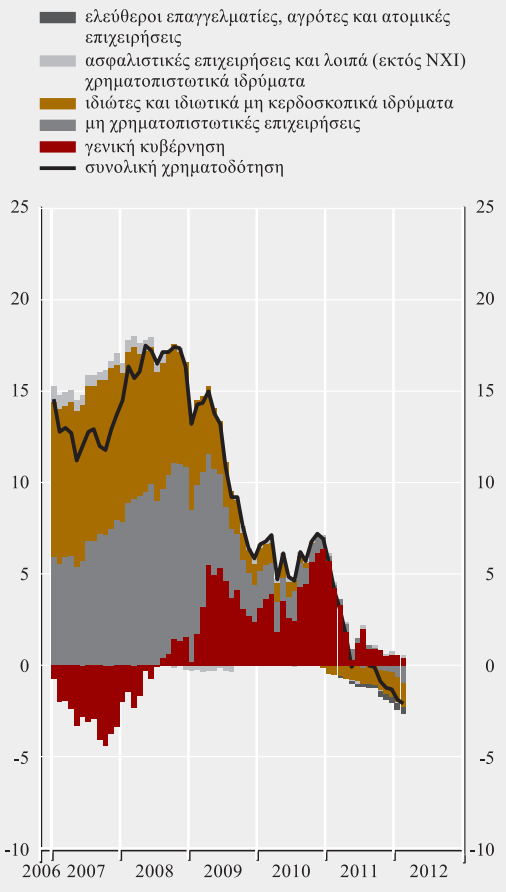

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
Σημείωση: Η χρηματοδότηση της οικονομίας από τα εγχώρια ΝΧΙ περιλαμβάνει τα υπόλοιπα των δανείων που αυτά έχουν χορηγήσει στον εγχώριο ιδιωτικό τομέα και τον τομέα της γενικής κυβέρνησης, το σύνολο των χρεογράφων του Ελληνικού Δημοσίου και των ομολόγων των επιχειρήσεων που διακρατούνται από τα ΝΧΙ, καθώς και τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που έχουν τιτλοποιηθεί. Για τον υπολογισμό των ρυθμών μεταβολής της συνολικής χρηματοδότησης λαμβάνονται επίσης υπόψη οι συναλλαγματικές διαφορές, οι αναταξινομήσεις δανείων, καθώς και το σύνολο των διαγραφών στις οποίες προέβησαν οι τράπεζες κατά την περίοδο αναφοράς.

9 Δηλ. δεν οφείλεται στην άντληση πρόσθετης χρηματοδότησης εκ μέρους του τομέα της γενικής κυβέρνησης από τους λοιπούς τομείς.

Πίνακας Χ.5 Χρηματοδότηση[1] της οικονομίας από τα ΝΧΙ στην Ελλάδα

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές, μη εποχικώς διορθωμένα στοιχεία)

	2008	2009	2010		2011					2012	
	δ΄ τρίμ.[2]	δ΄ τρίμ.[2]	δ΄ τρίμ.[2]	Δεκ.[3]	α΄ τρίμ.[2]	β΄ τρίμ.[2]	γ΄ τρίμ.[2]	δ΄ τρίμ.[2]	Δεκ.[3]	Ιαν.[3]	Φεβρ.[3]
1. Συνολική χρηματοδότηση της οικονομίας από τα ΝΧΙ	16,3	6,5	6,8	5,7	3,6	0,5	0,0	-1,3	-1,9	-2,1	-1,4
2. Χρηματοδότηση της γενικής κυβέρνησης	7,3	17,2	32,7	28,3	17,9	5,2	4,9	2,5	2,3	1,9	6,6
3. Χρηματοδότηση του ιδιωτικού τομέα	18,3	4,5	0,9	0,0	-0,2	-0,8	-1,4	-2,4	-3,1	-3,3	-3,8
3.1 Χρηματοδότηση των επιχειρήσεων[4]	21,8	5,5	2,0	1,1	1,0	0,7	0,3	-0,8	-2,0	-1,9	-2,7
εκ της οποίας:											
3.1.1 Χρηματοδότηση των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων	23,8	5,4	1,9	0,8	0,8	0,9	0,1	-1,0	-1,8	-2,6	-3,3
3.1.2 Χρηματοδότηση των ασφαλιστικών επιχειρήσεων και των λοιπών (εκτός ΝΧΙ) χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων	-2,4	7,4	4,2	8,2	4,0	-2,1	3,1	4,2	-5,2	10,5	7,1
3.2 Χρηματοδότηση των ελεύθερων επαγγελματιών, αγροτών και ατομικών επιχειρήσεων[4]	-	-	1,4	0,3	0,1	-2,2	-4,1	-6,0	-6,6	-7,3	-7,8
3.3 Χρηματοδότηση των ιδιωτών και ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων	14,6	3,3	-0,3	-1,2	-1,5	-2,2	-2,8	-3,6	-3,9	-4,1	-4,3
εκ της οποίας:											
3.3.1 Στεγαστικά δάνεια	13,1	3,9	0,5	-0,3	-0,8	-1,5	-2,0	-2,5	-2,9	-3,1	-3,2
3.3.2 Καταναλωτικά δάνεια	18,4	2,4	-2,8	-4,2	-4,2	-5,0	-6,2	-6,6	-6,4	-6,6	-6,8

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

1 Περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των τραπεζικών δανείων, των εταιρικών ομολόγων και των χρεογράφων του Δημοσίου που διακρατούν στα χαρτοφυλάκιά τους τα ΝΧΙ. Επίσης περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που έχουν τιτλοποιηθεί. Για τον υπολογισμό των ρυθμών μεταβολής λαμβάνονται υπόψη οι διαγραφές δανείων, τα σφάλματα ταξινόμησης δανείων και οι συναλλαγματικές διαφορές που προκύπτουν από την αποτίμηση σε ευρώ των δανείων σε ξένο νόμισμα. Σημειώνεται ότι για τον υπολογισμό του ρυθμού μεταβολής της χρηματοδότησης έχουν ληφθεί υπόψη δάνεια και εταιρικά ομόλογα που μεταβίβασαν τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα από και προς θυγατρικές τους τράπεζες με έδρα εκτός Ελλάδος και σε εταιρία παροχής πιστώσεων με έδρα εντός Ελλάδος. Επειδή οι συναλλαγές αυτές, αν και μειώνουν ή αυξάνουν αντίστοιχα τα υπόλοιπα της χρηματοδότησης όπως αυτά εμφανίζονται στις λογιστικές καταστάσεις των εγχώριων ΝΧΙ, δεν επηρεάζουν το δανεισμό των εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών, ο υπολογισμός των καθαρών ροών και των ρυθμών μεταβολής έχει διορθωθεί αναλόγως.

2 Μέσοι όροι τριμήνου, οι οποίοι προκύπτουν από τους αριθμητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς για κάθε μήνα και όχι από τους ρυθμούς στο τέλος του μηνός. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός για κάθε μήνα υπολογίζεται ως ο μέσος όρος του ρυθμού στο τέλος του μηνός αναφοράς και στο τέλος του μηνός που προηγείται του μηνός αναφοράς (βλ. τις "Τεχνικές σημειώσεις" στο τμήμα "Στατιστικά στοιχεία για τη ζώνη του ευρώ" του Μηνιαίου Δελτίου της ΕΚΤ).

3 Ετήσιος ρυθμός μεταβολής στο τέλος του μηνός.

4 Από τον Ιούνιο του 2010 τα δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν χωριστή κατηγορία και δεν συμπεριλαμβάνονται πλέον στα δάνεια προς επιχειρήσεις.

Πίνακας Χ.6 Χρηματοδότηση[1] προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα από τα ΝΧΙ στην Ελλάδα

(ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές, μη εποχικώς διορθωμένα στοιχεία)

	Υπόλοιπα 29.02.12	2008	2009	2010		2011					2012	
	(εκατ. ευρώ)	δ΄ τρίμηνο[2]	Δεκέμβριος[3]	δ΄ τρίμηνο[2]	Δεκέμβριος[3]	α΄ τρίμηνο[2]	β΄ τρίμηνο[2]	γ΄ τρίμηνο[2]	δ΄ τρίμηνο[2]	Δεκέμβριος[3]	Ιανουάριος[3]	Φεβρουάριος[3]
Α. Επιχειρήσεις[4]	**119.455**	**21,8**	**5,5**	**2,0**	**1,1**	**1,0**	**0,7**	**0,3**	**-0,8**	**-2,0**	**-1,9**	**-2,7**
Α.1 Μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις[5]	**110.418**	**23,8**	**5,4**	**1,9**	**0,8**	**0,8**	**0,9**	**0,1**	**-1,0**	**-1,8**	**-2,6**	**-3,3**
1. Εμπόριο	24.146	22,2	5,0	-2,1	-3,5	-3,4	-3,1	-5,0	-5,7	-6,0	-6,6	-7,4
2. Βιομηχανία[6]	23.138	17,4	-2,8	-1,3	-2,0	-1,2	-0,7	1,0	0,4	0,1	-1,9	-2,6
3. Ναυτιλία	16.182	24,6	3,9	6,9	4,2	6,5	4,6	0,3	1,1	2,4	0,1	-0,4
4. Κατασκευές	10.614	37,4	2,2	2,3	1,9	0,2	-0,3	0,0	-3,6	-7,4	-7,6	-6,4
5. Τουρισμός	7.435	24,4	6,4	4,0	2,9	1,1	-0,2	0,1	-1,0	-2,3	-1,9	-1,1
6. Ηλεκτρισμός - Φυσικό αέριο - Ύδρευση	5.924	36,5	14,8	23,1	21,6	19,0	18,3	18,8	13,9	12,3	12,0	8,7
7. Γεωργία	1.938	20,5	3,7	0,6	1,1	-0,7	-0,2	-2,9	-5,0	-5,6	-8,4	-8,9
8. Μεταφορές πλην Ναυτιλίας	1.839	35,7	19,5	-3,8	-9,2	-10,2	-10,8	-12,9	-7,9	-3,7	-4,8	-6,0
9. Λοιποί κλάδοι	19.202	23,8	12,3	5,0	4,1	4,5	5,0	2,8	0,1	-2,1	-1,5	-2,8
Α.2 Ασφαλιστικές επιχειρήσεις και λοιπά (εκτός ΝΧΙ) χρηματοπιστωτικά ιδρύματα	**9.037**	**-2,4**	**7,4**	**4,2**	**8,2**	**4,0**	**-2,1**	**3,1**	**4,2**	**-5,2**	**10,5**	**7,1**
Β. Ελεύθεροι επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις[4]	**15.149**	**-**	**-**	**1,4**	**0,3**	**0,1**	**-2,2**	**-4,1**	**-6,0**	**-6,6**	**-7,3**	**-7,8**
Γ. Ιδιώτες και ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα	**112.237**	**14,6**	**3,3**	**-0,3**	**-1,2**	**-1,5**	**-2,2**	**-2,8**	**-3,6**	**-3,9**	**-4,1**	**-4,3**
1. Στεγαστικά δάνεια	77.857	13,1	3,9	0,5	-0,3	-0,8	-1,5	-2,0	-2,5	-2,9	-3,1	-3,2
2. Καταναλωτικά δάνεια	32.568	18,4	2,4	-2,8	-4,2	-4,2	-5,0	-6,2	-6,6	-6,4	-6,6	-6,8
– Πιστωτικές κάρτες	7.187	12,4	-0,4	-4,6	-5,4	-5,8	-7,0	-9,4	-9,9	-9,9	-10,0	-10,4
– Λοιπά καταναλωτικά δάνεια[7]	25.382	20,9	3,5	-2,2	-3,7	-3,6	-4,4	-5,2	-5,6	-5,3	-5,6	-5,7
3. Λοιπά δάνεια	1.811	7,5	-2,3	9,6	10,7	12,1	14,7	23,7	3,8	-2,2	-0,4	-3,3
ΣΥΝΟΛΟ	**246.841**	**18,3**	**4,5**	**0,9**	**0,0**	**-0,2**	**-0,8**	**-1,4**	**-2,4**	**-3,1**	**-3,3**	**-3,8**

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

1 Περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που διακρατούν στα χαρτοφυλάκιά τους τα ΝΧΙ. Επίσης περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που έχουν τιτλοποιηθεί. Για τον υπολογισμό των ρυθμών μεταβολής λαμβάνονται υπόψη οι διαγραφές δανείων, τα σφάλματα ταξινόμησης δανείων και οι συναλλαγματικές διαφορές που προκύπτουν από την αποτίμηση σε ευρώ των δανείων σε ξένο νόμισμα. Σημειώνεται ότι για τον υπολογισμό του ρυθμού μεταβολής της χρηματοδότησης έχουν ληφθεί υπόψη δάνεια και εταιρικά ομόλογα που μεταβίβασαν τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα από και προς θυγατρικές τους τράπεζες με έδρα εκτός Ελλάδος και σε εταιρία παροχής πιστώσεων με έδρα εντός Ελλάδος. Επειδή οι συναλλαγές αυτές, αν και μειώνουν ή αυξάνουν αντίστοιχα τα υπόλοιπα της χρηματοδότησης όπως αυτά εμφανίζονται στις λογιστικές καταστάσεις των εγχώριων ΝΧΙ, δεν επηρεάζουν το δανεισμό των εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών, ο υπολογισμός των καθαρών ροών και των ρυθμών μεταβολής έχει διορθωθεί αναλόγως.

2 Μέσοι όροι τριμήνου, οι οποίοι προκύπτουν από τους αριθμητικούς μέσους ετήσιους ρυθμούς για κάθε μήνα και όχι από τους ρυθμούς στο τέλος του μηνός. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός για κάθε μήνα υπολογίζεται ως ο μέσος όρος του ρυθμού στο τέλος του μηνός αναφοράς και στο τέλος του μηνός που προηγείται του μηνός αναφοράς (βλ. τις "Τεχνικές σημειώσεις" στο τμήμα "Στατιστικά στοιχεία για τη ζώνη του ευρώ" του Μηνιαίου Δελτίου της ΕΚΤ).

3 Ετήσιος ρυθμός μεταβολής στο τέλος του μηνός.

4 Από τον Ιούνιο του 2010 τα δάνεια προς ελεύθερους επαγγελματίες, αγρότες και ατομικές επιχειρήσεις αποτελούν χωριστή κατηγορία και δεν συμπεριλαμβάνονται πλέον στα δάνεια προς επιχειρήσεις.

5 Η κατάταξη των κλάδων γίνεται σύμφωνα με το ποσοστό συμμετοχής κάθε κλάδου στη συνολική χρηματοδότηση, με εξαίρεση την κατηγορία "λοιποί κλάδοι". Οι ρυθμοί μεταβολής κατά κλάδο περιλαμβάνουν τις διαγραφές απαιτήσεων.

6 Περιλαμβάνει τους κλάδους της μεταποίησης (βιομηχανία, βιοτεχνία) και των ορυχείων-μεταλλείων-λατομείων.

7 Περιλαμβάνονται τα προσωπικά δάνεια και τα δάνεια έναντι δικαιολογητικών.

Διάγραμμα Χ.7 Χρηματοδότηση[1] από τα ΝΧΙ της Ελλάδος προς τον εγχώριο ιδιωτικό τομέα (Ιανουάριος 2008-Φεβρουάριος 2012)

(μηνιαία καθαρή ροή,[2] ετήσια εκατοστιαία μεταβολή)

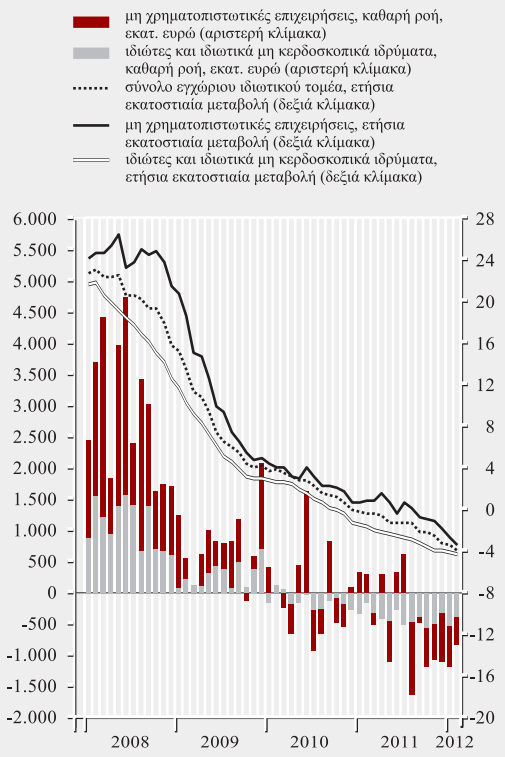

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
1 Περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που διακρατούν τα ΝΧΙ στα χαρτοφυλάκιά τους. Επίσης περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των δανείων και των εταιρικών ομολόγων που έχουν τιτλοποιηθεί. Για τον υπολογισμό των ετήσιων ρυθμών μεταβολής λαμβάνονται υπόψη οι διαγραφές και αναταξινομήσεις δανείων, καθώς και οι συναλλαγματικές διαφορές που προκύπτουν από την αποτίμηση σε ευρώ των δανείων σε ξένο νόμισμα.
2 Η μηνιαία καθαρή ροή χρηματοδότησης υπολογίζεται ως η μηνιαία μεταβολή του υπολοίπου της χρηματοδότησης, συν το άθροισμα των διαγραφών και αναταξινομήσεων δανείων, καθώς και των συναλλαγματικών διαφορών από την ανατίμηση του ευρώ ως προς τα ξένα νομίσματα πλην τις συναλλαγματικές διαφορές από την υποτίμησή του, κατά τον ίδιο μήνα.

-1,2%). Η εξέλιξη αυτή αντανακλά την ενίσχυση του αρνητικού ρυθμού μεταβολής τόσο των στεγαστικών όσο και των καταναλωτικών δανείων (Φεβρουάριος 2012: -3,2% και -6,8% αντιστοίχως, Δεκέμβριος 2011: -2,9% και -6,4%, Δεκέμβριος 2010: -0,3% και -4,2%).

Το 2011 η σωρευτική ροή χρηματοδότησης από τα ΝΧΙ προς το σύνολο της οικονομίας ήταν αρνητική (-6,3 δισεκ. ευρώ, έναντι θετικής καθαρής ροής 17,9 δισεκ. ευρώ το 2010), λόγω της αρνητικής καθαρής ροής χρηματοδότησης προς τον ιδιωτικό τομέα (-8,1 δισεκ. ευρώ, έναντι θετικής καθαρής ροής 50 εκατ. ευρώ το 2010), ενώ η καθαρή ροή της χρηματοδότησης προς τη γενική κυβέρνηση ήταν θετική αν και σημαντικά μειωμένη (1,8 δισεκ. ευρώ, έναντι 17,8 δισεκ. ευρώ το 2010). Τη μεγαλύτερη συμβολή στην αρνητική ροή χρηματοδότησης προς τον ιδιωτικό τομέα το 2011 είχε η καθαρή ροή δανείων προς τους ιδιώτες και τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα, δηλ. κατ' ουσίαν τα νοικοκυριά (2011: -4,6 δισεκ. ευρώ, 2010: -1,4 δισεκ. ευρώ). Η σωρευτική καθαρή ροή χρηματοδότησης προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις ήταν επίσης αρνητική το 2011 και διαμορφώθηκε σε -2,1 δισεκ. ευρώ έναντι θετικής ροής το 2010 (1,0 δισεκ. ευρώ). Το Φεβρουάριο του 2012 η καθαρή ροή χρηματοδότησης από τα ΝΧΙ προς το σύνολο της οικονομίας διαμορφώθηκε σε 1,9 δισεκ. ευρώ (Ιανουάριος 2012: -1,8 δισεκ. ευρώ), καθώς η υψηλή θετική ροή χρηματοδότησης προς τη γενική κυβέρνηση αντιστάθμισε το άθροισμα των αρνητικών μηνιαίων ροών χρηματοδότησης προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, τα νοικοκυριά, τις ασφαλιστικές επιχειρήσεις και τα λοιπά μη χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Ο λόγος του υπολοίπου της χρηματοδότησης προς το μη χρηματοπιστωτικό ιδιωτικό τομέα ως προς το ονομαστικό ΑΕΠ, σύμφωνα με τα στοιχεία των χρηματοπιστωτικών λογαριασμών, *αυξήθηκε* το Σεπτέμβριο του 2011 σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2010, παρά την υποχώρηση του υπολοίπου της χρηματοδότησης, λόγω της μείωσης του ονομαστικού ΑΕΠ. Ειδικότερα, το υπόλοιπο της χρηματοδότησης προς τους ιδιώτες και τα ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα, τους ελεύθερους επαγγελματίες, τους αγρότες και τις ατομικές επιχειρήσεις ήταν 61,2% του ΑΕΠ το Σεπτέμβριο του 2011 έναντι 60,7% το Δεκέμβριο του 2010. Αντίστοιχα, το υπόλοιπο της χρηματοδότησης προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις ήταν 65,6% του ΑΕΠ το Σεπτέμβριο του 2011 έναντι 63,9% το Δεκέμβριο του 2010 (βλ. Διάγραμμα Χ.8).

Διάγραμμα Χ.8 Χρέος των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων[1] και των νοικοκυριών[2] στην Ελλάδα και στη ζώνη του ευρώ (2000-Σεπτέμβριος 2011)

(ως ποσοστό % του ΑΕΠ)

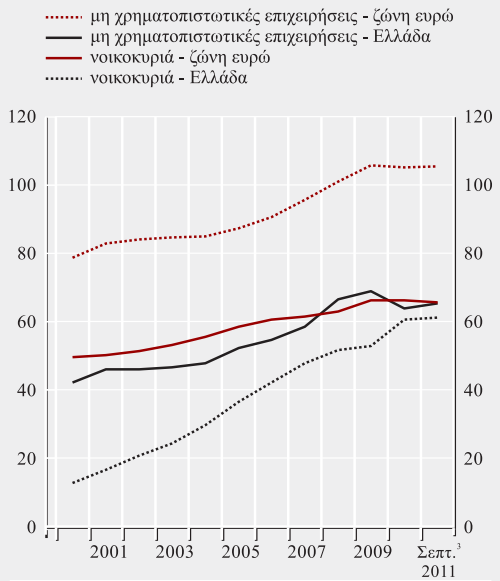

Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και ΕΚΤ για τα υπόλοιπα του χρέους, Eurostat και ΕΛΣΤΑΤ για το ΑΕΠ. Για το ΑΕΠ του 2011, άθροισμα τεσσάρων τριμήνων μέχρι το γ΄ τρίμηνο του 2011.

1 Το χρέος των επιχειρήσεων περιλαμβάνει τα δάνεια, τα εκδοθέντα χρεόγραφα και τα αποθεματικά ταμείων συντάξεων των επιχειρήσεων.

2 Το χρέος των νοικοκυριών περιλαμβάνει τα υπόλοιπα των δανείων και των τιτλοποιημένων δανείων τους. Τα στοιχεία του χρέους βασίζονται στους χρηματοπιστωτικούς λογαριασμούς των νοικοκυριών οι οποίοι καταγράφουν το σύνολο των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων και απαιτήσεών τους.

3 Μετά τον Ιούνιο του 2010 η χρηματοδότηση των ελεύθερων επαγγελματιών περιλαμβάνεται πλέον στα νοικοκυριά και όχι στις επιχειρήσεις του μη χρηματοπιστωτικού τομέα. Η αλλαγή αυτή αυξάνει το υπόλοιπο του χρέους των νοικοκυριών και μειώνει το υπόλοιπο του χρέους των επιχειρήσεων του μη χρηματοπιστωτικού τομέα σε σύγκριση με το Δεκέμβριο του 2009.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της Έρευνας για τις Τραπεζικές Χορηγήσεις,[10] μεταξύ αρχής και τέλους του 2011 τα πιστοδοτικά κριτήρια των τραπεζών κατέστησαν αυστηρότερα στις βασικότερες κατηγορίες χορηγήσεων, ενώ σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των τραπεζών η ζήτηση για δάνεια υποχώρησε την περίοδο αυτή.

4.2 ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗΣ ΕΠΕΚΤΑΣΗΣ

Επειδή οι τράπεζες, εξαιτίας της κρίσης χρέους, έχουν απολέσει σχεδόν κάθε δυνατότητα πρόσβασης στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων, ενώ σημειώνεται εκτεταμένη απόσυρση καταθέσεων από τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά (όπως εξάλλου και από άλλους τομείς που διακρατούν χρήμα) διαρκώς από τα τέλη του 2009, είναι εύλογο να έχει περιοριστεί σημαντικά η ευχέρεια των τραπεζών να διοχετεύουν δανειακά κεφάλαια προς την πραγματική οικονομία – ακόμη και αν υποτεθεί ότι υπάρχουν πολλές ευκαιρίες για δανειοδοτήσεις χωρίς υψηλό βαθμό κινδύνου.

Η χρηματοδότηση την οποία παρέχει προς τα πιστωτικά ιδρύματα η Τράπεζα της Ελλάδος αφενός ως αναπόσπαστο μέρος του Ευρωσυστήματος και αφετέρου με δική της ευθύνη (έκτακτη χρηματοδότηση) απέτρεψε την απότομη συρρίκνωση των τραπεζικών δανείων προς το μη χρηματοπιστωτικό ιδιωτικό τομέα. Ωστόσο, η εξάρτηση των πιστωτικών ιδρυμάτων από την Τράπεζα της Ελλάδος για άντληση χρηματοδότησης στην παρούσα μεγάλη έκταση δεν είναι δυνατόν να διαιωνιστεί, αντιθέτως η άντληση χρηματοδότησης από την κεντρική τράπεζα θα πρέπει σταδιακά να περιοριστεί.

Έτσι από τα τέλη του 2009, καθώς η διαφορά αποδόσεων μεταξύ ελληνικών και γερμανικών κρατικών τίτλων δεκαετούς διάρκειας άρχιζε να διευρύνεται σημαντικά, αυξήθηκαν σταδιακά και τα επιτόκια τραπεζικών καταθέσεων και τραπεζικού δανεισμού, αντανακλώντας την προσπάθεια των τραπεζών αφενός να συγκρατηθεί η απόσυρση καταθέσεων και αφετέρου να αποθαρρυνθεί η ζήτηση για δάνεια. Όπως προαναφέρθηκε, σε πολλές κατηγορίες δανείων πρόσφατα καταγράφηκαν μειώσεις επιτοκίων, ιδίως κατόπιν των μειώσεων των βασικών επιτοκίων του Ευρωσυστήματος, ωστόσο στις περισσότερες κατηγορίες τα επιτόκια παραμένουν υψηλότερα *από ό,τι στα τέλη του 2009*.[11] Σε πραγματικούς όρους εκτιμάται ότι τα τραπεζικά

10 Η Έρευνα για τις Τραπεζικές Χορηγήσεις διεξάγεται από την Τράπεζα της Ελλάδος σε τριμηνιαία βάση, στο πλαίσιο ευρύτερης έρευνας του Ευρωσυστήματος.

11 Αντιθέτως, τα επιτόκια στα καταναλωτικά δάνεια το Φεβρουάριο του 2012 είχαν υποχωρήσει πλέον σε παραπλήσια επίπεδα με αυτά που επικρατούσαν στα τέλη του 2009.

επιτόκια ακολούθησαν ανοδική πορεία αδιάκοπα από τα μέσα περίπου του 2010, βοηθούσης και της υποχώρησης του πληθωρισμού από το τελευταίο τρίμηνο του 2010.[12]

Στη διάρκεια της διετίας 2010-2011, τα πιστοδοτικά κριτήρια των εγχώριων τραπεζών εξακολούθησαν να καθίστανται αυστηρότερα. Έτσι, οι απαιτήσεις των τραπεζών από τους δανειολήπτες για παροχή εξασφαλίσεων αυξήθηκαν, ενώ οι τράπεζες επίσης περιόρισαν τη διάρκεια και το ύψος των χορηγούμενων δανείων και, στην περίπτωση της στεγαστικής πίστης, το ποσοστό της αξίας των υπέγγυων ακινήτων το οποίο επιτρέπεται να καλύπτουν τα χορηγούμενα δάνεια.

Επιπροσθέτως, η έρευνα της ΕΚΤ (Δεκέμβριος 2011) η οποία αναφέρεται στην πρόσβαση των επιχειρήσεων μικρού και μεσαίου μεγέθους σε πηγές εξωτερικής χρηματοδότησης διαπίστωσε ότι το ποσοστό των αιτήσεων των επιχειρήσεων για τραπεζικά δάνεια που ικανοποιούνται καθ' ολοκληρίαν από τα πιστωτικά ιδρύματα είναι σημαντικά χαμηλότερο στην Ελλάδα από ό,τι στις άλλες χώρες-μέλη της ζώνης του ευρώ.[13] Υπάρχουν παρόμοια ευρήματα και από άλλες έρευνες για τις επιχειρήσεις.[14] Κατά συνέπεια, η υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων ή ακόμη και η τρέχουσα παραγωγή ορισμένων επιχειρήσεων φαίνεται ότι περιορίζονται λόγω έλλειψης επαρκούς χρηματοδότησης. Αντιστοίχως, είναι πολύ πιθανό η απόκτηση κατοικίας και διαρκών καταναλωτικών αγαθών από τα νοικοκυριά να έχει δυσχερανθεί λόγω περιορισμού της διαθεσιμότητας τραπεζικής χρηματοδότησης.

Η υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας τα τελευταία έτη συνέβαλε και αυτή, ήδη την περίοδο πριν αρχίσουν να αυξάνονται τα επιτόκια δανεισμού, στη μείωση της ζήτησης για δάνεια και συνεπώς στην επιβράδυνση του ετήσιου ρυθμού μεταβολής των πιστωτικών μεγεθών, η οποία παρατηρείται π.χ. για τα επιχειρηματικά δάνεια ήδη από τα μέσα του 2008.[15]

Εξάλλου, η γενικευμένη αύξηση του πιστωτικού κινδύνου στην ελληνική οικονομία λόγω του συνδυασμού παρατεταμένης οικονομικής ύφεσης και δημοσιονομικής κρίσης[16] αποθαρρύνει, όπως είναι φυσικό, τη χορήγηση πιστώσεων εκ μέρους των τραπεζών.

Η βελτίωση των οικονομικών προοπτικών στη χώρα μας με την έναρξη εφαρμογής του δεύτερου προγράμματος χρηματοδοτικής στήριξης, η αύξηση της διαφάνειας στο πιστωτικό σύστημα με τον προσδιορισμό των κεφαλαιακών αναγκών των τραπεζών, καθώς και η δρομολόγηση στο πλαίσιο του εν λόγω προγράμματος της ανακεφαλαιοποίησης των πιστωτικών ιδρυμάτων και της αναδιάρθρωσης και εξυγίανσης στον τραπεζικό τομέα αποτελούν προϋποθέσεις προκειμένου να αποκατασταθεί η δυνατότητα των τραπεζών να αντλούν σε τακτική βάση χρηματοδότηση από τις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων. Επίσης, αναμένεται να συμβάλουν στη συγκράτηση της απόσυρσης των καταθέσεων λιανικής, με μεσοπρόθεσμη προοπτική οι αποταμιεύσεις να αρχίσουν να επιστρέφουν στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

Η βελτίωση των οικονομικών προοπτικών στην Ελλάδα θα οδηγήσει τις τράπεζες σε αναθεώρηση των εκτιμήσεών τους για τον πιστωτικό κίνδυνο, θα τις ενθαρρύνει να αυξήσουν την προσφορά τραπεζικών δανείων, με δεδομένη και την ενίσχυσή τους

12 Έτσι, στα επιχειρηματικά δάνεια και σε μικρότερο βαθμό και στα στεγαστικά δάνεια τα πραγματικά επιτόκια βρίσκονταν στις αρχές του 2012 σε επίπεδα ανώτερα από ό,τι στα τέλη του 2009.

13 Με εξαίρεση την Ιρλανδία.

14 Βλ. για παράδειγμα τη μελέτη που αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα του ΙΟΒΕ το Δεκέμβριο του 2011: "Έρευνα στις επιχειρήσεις για την πρόβλεψη των μεταβολών στα περιφερειακά παραγωγικά συστήματα και τις τοπικές αγορές εργασίας", την οποία ανέθεσε ο ΣΕΒ στο ΙΟΒΕ και στο Εργαστήριο Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας του ΕΜΠ, η οποία αναφέρει π.χ. (σελ. 4) ότι "αρκετά εκτεθειμένες στην έλλειψη ρευστότητας είναι οι επιχειρήσεις στο σημερινό περιβάλλον οικονομικής κρίσης κυρίως όμως λόγω αντίστοιχου προβλήματος που αντιμετωπίζουν είτε οι πελάτες τους είτε οι προμηθευτές τους και επειδή οι τράπεζες δεν εγκρίνουν νέα δάνεια. Η μείωση του τραπεζικού δανεισμού είναι ιδιαίτερα καθοριστικός παράγοντας για τον κατασκευαστικό κλάδο...".

15 Ωστόσο, η υποχώρηση του ετήσιου ρυθμού μεταβολής των στεγαστικών δανείων ξεκίνησε πολύ νωρίτερα, το Φεβρουάριο του 2006.

16 Ένας άμεσος δίαυλος, από τους πολλούς διαύλους μέσω των οποίων η δημοσιονομική κρίση αυξάνει τον πιστωτικό κίνδυνο, είναι η συσσώρευση ληξιπρόθεσμων οφειλών του Δημοσίου προς τον ιδιωτικό τομέα.

με νέα μετοχικά κεφάλαια τα οποία θα υπερβαίνουν την απομείωση (λόγω της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στην αναδιάρθρωση του δημοσίου χρέους) της αξίας των χαρτοφυλακίων τους με τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου, ενώ ταυτόχρονα θα ενισχύσει τη ζήτηση χρηματοδότησης εκ μέρους του ιδιωτικού τομέα, καθώς η παραγωγή θα ανακάμπτει και οι επενδυτικές ευκαιρίες θα πολλαπλασιάζονται.

Τέλος, δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι η ροή χρηματοδοτικών πόρων προς τις ελληνικές επιχειρήσεις εξαρτάται άμεσα και από την πορεία του ΕΣΠΑ – συνεπώς η βελτίωση της απορρόφησης των σχετικών κονδυλίων θα αντιστάθμιζε σε κάποιο βαθμό την παρούσα περιστολή της προσφοράς δανείων από το τραπεζικό σύστημα. Σημαντική σχετική εξέλιξη αποτελεί η πρόσφατη υπογραφή[17] της σύστασης Ταμείου Εγγύησης για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις που θα επιτρέψει τη διοχέτευση δανειακών κεφαλαίων από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) συνολικού ύψους, κατ' ελάχιστον, 1,44 δισεκ. ευρώ μέχρι το τέλος του 2015 το οποίο δύναται να αυξηθεί ανάλογα με την εξέλιξη της πιστωτικής αξιολόγησης της Ελλάδος, στις επιχειρήσεις αυτές με τη διαμεσολάβηση των ελληνικών τραπεζών. Οι ελληνικές τράπεζες θα χρηματοδοτούν ανάγκες για κεφάλαια κίνησης και επενδυτικές δαπάνες επιχειρήσεων μικρού και μεσαίου μεγέθους αντλώντας αντίστοιχη χρηματοδότηση (ή βασιζόμενες σε εγγυήσεις) από την ΕΤΕπ. Από τη σκοπιά της ΕΤΕπ, μέρος των κεφαλαίων[18] που θα διοχετεύει προς τις ελληνικές τράπεζες θα καλύπτεται από εγγυήσεις οι οποίες (αν καταπέσουν) θα χρηματοδοτηθούν από τα κονδύλια του ΕΣΠΑ, τα οποία είναι μεν διαθέσιμα στην Ελλάδα αλλά δεν έχουν απορροφηθεί.

5 Η ΑΓΟΡΑ ΟΜΟΛΟΓΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ Η ΕΠΙΤΥΧΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ ΤΙΤΛΩΝ

Το 2011 η αγορά ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου χαρακτηρίστηκε από συνθήκες αυξημένης αβεβαιότητας ως προς τις οικονομικές προοπτικές της χώρας. Οι συνθήκες αυτές αποτυπώνονται στη μεγάλη υποχώρηση των συναλλαγών στη δευτερογενή αγορά και τη σημαντική άνοδο των αποδόσεων των κρατικών ομολόγων. Τους πρώτους μήνες του 2012, αρχικά η πρόοδος των σχετικών διαπραγματεύσεων και στη συνέχεια η επίτευξη της συμφωνίας μεταξύ της χώρας μας και των πιστωτών που ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα (στην Ελλάδα και διεθνώς) για την αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους[19] στις 21 Φεβρουαρίου 2012 αποτέλεσε αποφασιστικό βήμα προς την κατεύθυνση της υποχώρησης της αβεβαιότητας και της επιστροφής της εμπιστοσύνης στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Την περίοδο αυτή, η ανοδική τάση των αποδόσεων των ελληνικών κρατικών ομολόγων σταδιακά αμβλύνθηκε, ενώ στη συνέχεια (μετά την ανταλλαγή των ομολόγων στο πλαίσιο της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στην αναδιάρθρωση του χρέους – PSI+), οι αποδόσεις των νέων ομολόγων διαμορφώθηκαν σε σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με τους παλαιούς τίτλους ανάλογης διάρκειας.

Ειδικότερα, μεταξύ τέλους του 2010 και τέλους του 2011, η *απόδοση του ελληνικού δεκαετούς ομολόγου* στην Ηλεκτρονική Δευτερογενή Αγορά Τίτλων (ΗΔΑΤ) διπλασιάστηκε και ανήλθε σε 25,68% από 12,55%, ενώ μέχρι τις 9 Μαρτίου 2012, τελευταία ημέρα

17 Την 21η Μαρτίου 2012.

18 *Μέρος μόνον*, με αυτή την έννοια η ΕΤΕπ πραγματοποιεί μόχλευση των κεφαλαίων του ΕΣΠΑ, η οποία θα είναι τόσο μεγαλύτερη όσο υψηλότερη πιστωτική διαβάθμιση αποδοθεί στην Ελλάδα από τους οίκους πιστωτικής αξιολόγησης. Επίσης σημειώνεται ότι 440 εκατ. ευρώ από το σύνολο των 1.440 εκατ. ευρώ προς διοχέτευση μέχρι το 2015 θα καλύπτονται από εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου προς την ΕΤΕπ.

19 Η απόφαση της Συνόδου Κορυφής των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων της ζώνης του ευρώ της 26ης Οκτωβρίου 2011 έθεσε τους βασικούς στόχους για την εθελοντική συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους (PSI+). Η απομείωση της ονομαστικής αξίας των κρατικών ομολόγων στην κυριότητα του ιδιωτικού τομέα θα έπρεπε να είναι τουλάχιστον 50%, ενώ η συνεισφορά των κρατών-μελών της ζώνης του ευρώ στη διαδικασία του PSI+ θα έφθανε μέχρι 30 δισεκ. ευρώ. Θα επιδιωκόταν μείωση του ελληνικού δημόσιου χρέους σε 120% του ΑΕΠ το 2020. Με βάση τη συμφωνία της Ευρωομάδας της 21ης Φεβρουαρίου 2012, η επιτυχής ολοκλήρωση του PSI+ τέθηκε ως προϋπόθεση για την περαιτέρω χρηματοδοτική στήριξη της χώρας, ενώ το ποσοστό απομείωσης της ονομαστικής αξίας των κρατικών ομολόγων στην κατοχή του ιδιωτικού τομέα αυξήθηκε στο 53,5%.

προ της έναρξης διαπραγμάτευσης των νέων ομολόγων, η απόδοση αυτή είχε φθάσει το 31,02% (βλ. Διάγραμμα Χ.9).

Ενδεικτική ήταν και η εξέλιξη της διαφοράς αποδόσεων μεταξύ του ελληνικού και του γερμανικού δεκαετούς κρατικού ομολόγου, η οποία διευρύνθηκε σημαντικά στη διάρκεια του 2011 (βλ. Διάγραμμα Χ.9). Η διεύρυνση της διαφοράς αυτής αποδίδεται αφενός σε εκτιμήσεις των επενδυτών ότι τα ελληνικά κρατικά ομόλογα ενείχαν αυξημένο πιστωτικό κίνδυνο και αφετέρου στην αντίληψη διεθνώς ότι τα γερμανικά ομόλογα αποτελούν ασφαλή τοποθέτηση, με αποτέλεσμα την υποχώρηση

Διάγραμμα Χ.9 Αποδόσεις δεκαετών ομολόγων του Ελληνικού και του Γερμανικού Δημοσίου στην ΗΔΑΤ[1] (Ιανουάριος 2010-Μάρτιος 2012)

(αποδόσεις σε ποσοστά %, διαφορά σε εκατοστιαίες μονάδες, ημερήσια στοιχεία)

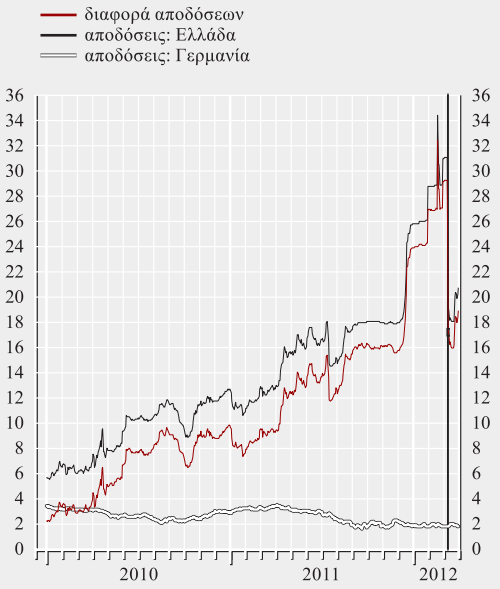

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

1 Λόγω του ότι η διαπραγμάτευση των ελληνικών κρατικών ομολόγων λαμβάνει χώρα σε πολλές οργανωμένες αγορές (π.χ. ΗΔΑΤ, BrokerTec, MTS, ICAP κ.ά.) αλλά και σε ηλεκτρονικές πλατφόρμες εξωχρηματιστηριακής διαπραγμάτευσης (π.χ. Reuters, Bloomberg), κατά καιρούς παρατηρούνται αποκλίσεις στις τιμές (και τις αντίστοιχες αποδόσεις) ανάλογα με τον πάροχο πληροφόρησης. Οι αποκλίσεις αυτές έγιναν έντονες το δ΄ τρίμηνο του 2011 λόγω του σημαντικού περιορισμού των τελικών πράξεων σε ελληνικά ομόλογα.
Η κάθετη γραμμή απεικονίζει την ημερομηνία έναρξης διαπραγμάτευσης των νέων ελληνικών ομολόγων (12 Μαρτίου 2012) μετά την ολοκλήρωση της ανταλλαγής των παλαιών ελληνικών ομολόγων στο πλαίσιο του PSI+.

Διάγραμμα Χ.10 Καμπύλη αποδόσεων των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου

(ετήσιες αποδόσεις %)

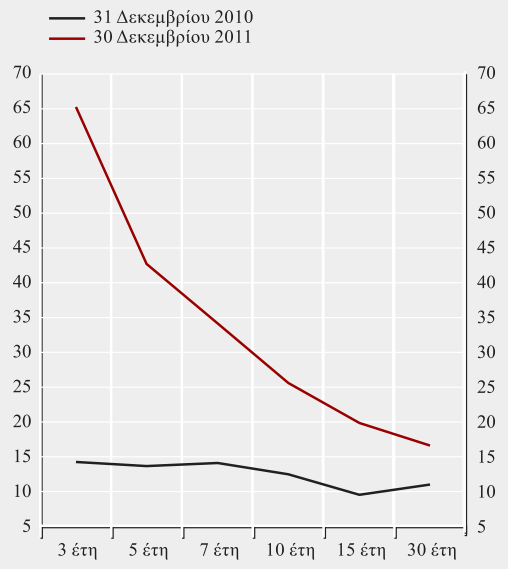

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

των αποδόσεων των γερμανικών ομολόγων κατά το μεγαλύτερο μέρος του 2011 λόγω υψηλής ζήτησης.

Η κλίση της καμπύλης αποδόσεων των ελληνικών ομολόγων έγινε το 2011 περισσότερο αρνητική, καθώς η αύξηση των αποδόσεων ήταν αισθητά εντονότερη στους τίτλους διάρκειας 3 ετών σε σχέση με τους τίτλους μακρότερης διάρκειας (βλ. Διάγραμμα Χ.10), τάση που συνεχίστηκε και τους πρώτους μήνες του 2012 μέχρι την ανταλλαγή των ομολόγων.

Η ολοκλήρωση του PSI και τα χαρακτηριστικά των νέων τίτλων του Δημοσίου που αντικατέστησαν τους παλαιούς

Η επιτυχής ολοκλήρωση[20] της διαδικασίας ανταλλαγής των ελληνικών ομολόγων μετά τη δημόσια πρόσκληση εκ μέρους της Ελληνικής Δημοκρατίας στις 24 Φεβρουαρίου

20 Στις 13 Μαρτίου 2012, δηλαδή μετά την ανακοίνωση της υψηλής συμμετοχής που επιτεύχθηκε στη διαδικασία ανταλλαγής των ελληνικών ομολόγων, ο οίκος Fitch αναβάθμισε την πιστοληπτική αξιολόγηση της Ελλάδος, κατά 6 βαθμίδες, σε B-, με σταθερές προοπτικές.

2012,[21] είχε αποτέλεσμα την αντικατάσταση των παλαιών ομολόγων[22] του Ελληνικού Δημοσίου: (α) με νέους τίτλους εκδόσεως του Ελληνικού Δημοσίου, που διέπονται από το αγγλικό δίκαιο και λήγουν μεταξύ 2023 και 2042, ονομαστικής αξίας ίσης με το 31,5% της ονομαστικής αξίας των επιλέξιμων για ανταλλαγή παλαιών τίτλων που κατείχαν οι ομολογιούχοι, (β) με τίτλους του EFSF διάρκειας έως δύο ετών από το χρόνο ανταλλαγής των ομολόγων και ονομαστικής αξίας ίσης με το 15% της ονομαστικής αξίας των επιλέξιμων τίτλων που κατείχαν οι ομολογιούχοι. Τέλος, έναντι του ποσού των δεδουλευμένων τόκων επί των παλαιών ομολόγων που αναλογούσαν μέχρι τις 24 Φεβρουαρίου 2012, το Ελληνικό Δημόσιο διέθεσε στους δικαιούχους βραχυπρόθεσμους τίτλους (έξι μηνών) του EFSF.

Το τοκομερίδιο[23] των νέων ομολόγων εκδόσεως του Ελληνικού Δημοσίου έχει την ακόλουθη διάρθρωση: είναι 2% για τα έτη 2013 έως 2015, 3% για τα έτη 2016 έως 2020, 3,65% για το 2021 και 4,3% για το 2022 και εξής. Οι τόκοι επί των νέων ομολόγων προβλέπεται να προσαυξάνονται σύμφωνα με ρήτρα οικονομικής ανάπτυξης.[24] Χρεολύσια για την αποπληρωμή των νέων ομολόγων θα αρχίσουν να καταβάλλονται από το 2023 και μετά.

Η ανταπόκριση των ιδιωτών, όπως καταγράφηκε στις 8 Μαρτίου 2012, όταν έληξε το πρώτο σκέλος της σχετικής διαδικασίας ανταλλαγής το οποίο αφορούσε τους τίτλους εκδόσεως του Ελληνικού Δημοσίου που διέπονταν από το ελληνικό δίκαιο (οι οποίοι αποτελούσαν την πλειονότητα των επιλέξιμων ομολόγων), ήταν εξαιρετικά υψηλή. Η συνολική αξία των επιλέξιμων για τη διαδικασία ανταλλαγής ομολόγων ανερχόταν σε 206 δισεκ. ευρώ, ενώ η αξία των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου που είχαν εκδοθεί υπό το ελληνικό δίκαιο ανερχόταν σε 177 δισεκ. ευρώ – το υπόλοιπο αφορούσε ελληνικά κρατικά ομόλογα εκδοθέντα υπό αλλοδαπό δίκαιο και ομόλογα δημοσίων επιχειρήσεων με εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου.[25] Αρχικά, οι κάτοχοι του 86% της ονομαστικής αξίας του συνόλου των ελληνικών κρατικών ομολόγων που διέπονταν από το ελληνικό δίκαιο ανταποκρίθηκαν θετικά. Τελικά, σύμφωνα με τις διαδικασίες συλλογικής δράσης,[26] ανταλλάχθηκε με νέα ομόλογα το σύνολο των τίτλων που είχαν εκδοθεί υπό ελληνικό δίκαιο. Η εφαρμογή των ρητρών συλλογικής δράσης εκτιμήθηκε ως πιστωτικό γεγονός από τη Διεθνή Ένωση Συμβολαίων Ανταλλαγής και Παραγώγων (ISDA), με αποτέλεσμα την ενεργοποίηση των συμβολαίων ανταλλαγής πιστωτικής αθέτησης (CDS)[27] και την καταβολή

21 Επισημαίνεται ότι η πρόσκληση αυτή αφορούσε όλους τους κατόχους ελληνικών ομολόγων στον ιδιωτικό τομέα (δηλ. τράπεζες, ασφαλιστικά ταμεία, αμοιβαία κεφάλαια, άλλα επενδυτικά κεφάλαια, φυσικά πρόσωπα κ.λπ.). Σύμφωνα με τις αποφάσεις της 21ης Φεβρουαρίου 2012, τα ελληνικά κρατικά ομόλογα που διακρατούνταν στο πλαίσιο του Ευρωσυστήματος, δηλ. από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τις εθνικές κεντρικές τράπεζες, εξαιρέθηκαν από τη διαδικασία του PSI+. Αυτό συνέβη επειδή αναγνωρίστηκε ότι η διακράτηση ελληνικών ομολόγων από την ΕΚΤ εξυπηρετούσε σκοπούς νομισματικής πολιτικής, ενώ οι εθνικές κεντρικές τράπεζες δεσμεύθηκαν ότι τα κέρδη που απορρέουν από τα ομόλογα αυτά θα τα διοχετεύσουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο προς την Ελλάδα.

22 Διευκρινίζεται ότι τα έντοκα γραμμάτια του Ελληνικού Δημοσίου δεν συμπεριλαμβάνονταν στους επιλέξιμους για ανταλλαγή τίτλους.

23 Δηλαδή ο τόκος που θα αποδώσουν τα ομόλογα ως ποσοστό της ονομαστικής τους αξίας. Ως ημερομηνία καταβολής των τόκων ορίζεται η 24η Φεβρουαρίου εκάστου έτους.

24 Αυτό σημαίνει ότι το Ελληνικό Δημόσιο θα καταβάλλει από το 2015 και μετά πρόσθετες προς το τοκομερίδιο ετήσιες πληρωμές επί των νέων ομολόγων σε περίπτωση που αφενός το εγχώριο ονομαστικό ΑΕΠ υπερβεί ένα συγκεκριμένο όριο και αφετέρου η Ελλάδα καταγράψει ανάπτυξη σε πραγματικούς όρους πέραν των στόχων που έχουν τεθεί.

25 Από τα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου που διέπονταν από αλλοδαπό δίκαιο και τα ομόλογα δημόσιων επιχειρήσεων που είχαν εκδοθεί με εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου (κυρίως ελληνικού αλλά και αλλοδαπού δικαίου) συνολικής αξίας 28 περίπου δισεκ. ευρώ η ανταλλαγή ομολόγων αξίας 20 δισεκ. ευρώ περίπου ολοκληρώθηκε στις 11 Απριλίου 2012.

26 Οι ρήτρες συλλογικής δράσης θεσπίστηκαν με τον Ν. 4050/2012 που ψηφίστηκε στις 23.2.2012. Σύμφωνα με αυτόν, οι ομολογιούχοι κλήθηκαν να αποφασίσουν σχετικά με τη συμμετοχή τους στην ανταλλαγή των τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου υπό ελληνικό δίκαιο στο πλαίσιο συνέλευσης ομολογιούχων. Για να έχει ισχύ η απόφαση της συνέλευσης απαιτείτο η συμμετοχή τουλάχιστον του 1/2 του συνολικού ανεξόφλητου κεφαλαίου των επιλέξιμων τίτλων. Εφόσον η συνέλευση των ομολογιούχων έκανε αποδεκτή την πρόταση του Ελληνικού Δημοσίου για ανταλλαγή των τίτλων με πλειοψηφία τουλάχιστον 2/3 (66%) επί του συμμετέχοντος στη συνέλευση κεφαλαίου, η καταφατική αυτή απόφαση συμμετοχής στην ανταλλαγή ίσχυσε *έναντι πάντων* (βάσει των παραγράφων 4 και 9 του άρθρου 1 του σχετικού Νόμου), δέσμευσε δηλαδή και τους υπόλοιπους ομολογιούχους είτε είχαν λάβει μέρος στη συνέλευση (αλλά ψήφισαν αρνητικά ως προς τη συμμετοχή στην ανταλλαγή) είτε όχι.

27 Οι ομολογιούχοι αποζημιώθηκαν από τους πωλητές των CDS για το γεγονός ότι η παρούσα αξία των ελληνικών ομολόγων που κατείχαν απομειώθηκε στο πλαίσιο της ανταλλαγής των ελληνικών ομολόγων (PSI+). Τα ασφαλιστήρια συμβόλαια κάλυπταν ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου αξίας 2,4 δισεκ. ευρώ, αλλά λόγω της μερικής μόνο απομείωσης της αξίας των ομολόγων αυτών με το PSI+ οι πωλητές των CDS απαιτήθηκε να χορηγήσουν αποζημιώσεις ύψους 1,8 δισεκ. ευρώ. Το ύψος της αποζημίωσης αυτής καθορίστηκε βάσει δημοπρασίας που πραγματοποιήθηκε στις 19 Μαρτίου 2012 και εκκαθαρίστηκε πλήρως και οριστικά στις 27 Μαρτίου 2012, οπότε και καταβλήθηκαν οι αποζημιώσεις.

των σχετικών αποζημιώσεων στους δικαιούχους.

Από τις 12 Μαρτίου 2012 εισήχθησαν προς διαπραγμάτευση στη δευτερογενή αγορά τα νέα ελληνικά κρατικά ομόλογα διάρκειας 11 έως 30 ετών. *Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στο τέλος Μαρτίου του 2012 η απόδοση των νέων ομολόγων στην ΗΔΑΤ διαμορφώθηκε ως εξής: 20,73% για το ομόλογο δεκαετούς διάρκειας*[28] *και 16,70% για το ομόλογο τριαντακονταετούς διάρκειας,*[29] *δηλαδή σε επίπεδα αισθητά χαμηλότερα εκείνων πριν από την ανταλλαγή. Αντίστοιχα, η διαφορά απόδοσης μεταξύ του ελληνικού και του γερμανικού δεκαετούς κρατικού ομολόγου στο τέλος Μαρτίου 2012 ανερχόταν σε 18,91 εκατοστιαίες μονάδες, έναντι 27,07 εκατοστιαίων μονάδων στο τέλος Φεβρουαρίου του 2012.*

Οι χαμηλότερες αποδόσεις των νέων ελληνικών κρατικών ομολόγων καταδεικνύουν τη βελτίωση των προοπτικών της ελληνικής οικονομίας λόγω της σημαντικής ελάφρυνσης του δημοσιονομικού βάρους ως αποτέλεσμα της επίτευξης, στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης του χρέους, σημαντικής μείωσης της ονομαστικής αξίας έναντι των παλαιών ομολόγων, σχετικά χαμηλού μέσου επιτοκίου και σχετικά μεγάλης μέσης διάρκειας στα νέα ομόλογα, καθώς βεβαίως και της αναδρομικής μείωσης του επιτοκίου επί των διμερών δανείων από τα κράτη-μέλη της ζώνης του ευρώ, ενώ και το δεύτερο πρόγραμμα στήριξης θα χρηματοδοτηθεί με χαμηλότοκα δάνεια από το EFSF. Γενικότερα επιτεύχθηκε δραστικός περιορισμός του κινδύνου χρεοκοπίας της χώρας και εν δυνάμει βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους.

Η *μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών επί ελληνικών κρατικών ομολόγων* συρρικνώθηκε το 2011 σε όλες τις αγορές όπου αυτά αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης. Η μέση ημερήσια αξία της συναλλακτικής δραστηριότητας, όπως καταγράφεται στους λογαριασμούς του Συστήματος Άυλων Τίτλων (ΣΑΤ),[30] υποχώρησε το 2011 σε 712 εκατ. ευρώ από 3.319 εκατ. ευρώ το 2010, ενώ η μέση ημερήσια αξία της συναλλακτικής δραστηριότητας στην ΗΔΑΤ διαμορφώθηκε αντιστοίχως σε 22 εκατ. ευρώ από 390 εκατ. ευρώ. Η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών στο ΣΑΤ παρουσίασε σημαντική ανάκαμψη το Μάρτιο του τρέχοντος έτους, αν και συνολικά το α΄ τρίμηνο του 2012 υποχώρησε περαιτέρω σε 369 εκατ. ευρώ. Μετά την έναρξη της διαπραγμάτευσης των νέων ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου, η αντίστοιχη ημερήσια αξία συναλλαγών στην ΗΔΑΤ ανήλθε σε 5 εκατ. ευρώ, έναντι σχεδόν μηδενικών συναλλαγών τους δύο πρώτους μήνες του 2012.

Το 2011 το Ελληνικό Δημόσιο συνέχισε την τακτική έκδοση εντόκων γραμματίων εξάμηνης και τρίμηνης διάρκειας, αντλώντας συνολικά 45 δισεκ. ευρώ, με το μέσο σταθμικό επιτόκιο των εκδόσεων αυτών να παρουσιάζεται αυξημένο σε 4,67% το 2011 από 3,80% το 2010. Κατά το α΄ τρίμηνο του τρέχοντος έτους το Ελληνικό Δημόσιο άντλησε μέσω της έκδοσης εντόκων γραμματίων ίδιας διάρκειας συνολικά 9,6 δισεκ. ευρώ με μέσο σταθμικό επιτόκιο που διαμορφώθηκε στο ίδιο επίπεδο με εκείνο του 2011 (4,67%).

6 Η ΑΓΟΡΑ ΜΕΤΟΧΩΝ

Το 2011 συνεχίστηκε, για δεύτερο κατά σειρά έτος, η έντονη πτώση των τιμών των μετοχών στο Χρηματιστήριο Αθηνών (ΧΑ), ενώ η υποχώρηση των τιμών των μετοχών στη ζώνη του ευρώ ήταν αισθητά μικρότερη. Σημαντικά μειωμένη ήταν η συναλλακτική δραστηριότητα στο ΧΑ, ενώ υποχώρηση εμφάνισε και η άντληση κεφαλαίων από τη χρηματιστηριακή αγορά. Στις εξελίξεις αυτές συνετέλεσε το δυσμενές επενδυτικό κλίμα που διαμορφώθηκε από το συνδυασμό δημοσιονομικής κρί-

28 Δηλαδή λήξεως 24.2.2023.
29 Δηλαδή λήξεως 24.2.2042.
30 Η αξία των συναλλαγών η οποία καταγράφεται στο ΣΑΤ της Τράπεζας της Ελλάδος περιλαμβάνει, πέραν των πράξεων στην ΗΔΑΤ, τις αγοραπωλησίες τίτλων και τις συμφωνίες επαναγοράς στις άλλες ηλεκτρονικές αγορές διαπραγμάτευσης, καθώς και στην εξωχρηματιστηριακή αγορά (over-the-counter), δεδομένου ότι το ΣΑΤ λειτουργεί ως αποθετήριο για τους τίτλους του Ελληνικού Δημοσίου.

Διάγραμμα Χ.11 Γενικός δείκτης τιμών μετοχών Χρηματιστηρίου Αθηνών και αξία συναλλαγών (Ιανουάριος 2009 - Μάρτιος 2012)

(ημερήσια στοιχεία)

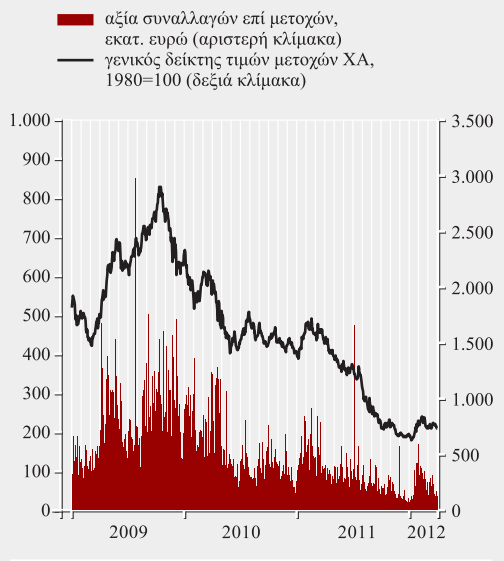

Πηγή: Χρηματιστήριο Αθηνών.

σης και επιδεινούμενης ύφεσης στην Ελλάδα, ο οποίος αποτυπώθηκε και στη συρρίκνωση της κερδοφορίας των επιχειρήσεων με μετοχές εισηγμένες στο ΧΑ.[31,32] Βελτίωση της εικόνας αυτής παρατηρήθηκε στο μεγαλύτερο μέρος του α′ τριμήνου του 2012, στη διάρκεια του οποίου οι τιμές των μετοχών του ΧΑ, και κυρίως εκείνες των τραπεζών, παρουσίασαν άνοδο παράλληλα με την πρόοδο των διαπραγματεύσεων για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην ανταλλαγή ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου. Η επιτυχής ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων άσκησε ιδιαίτερα ευνοϊκή επίδραση στη χρηματιστηριακή αγορά, καθώς οδήγησε στην έγκριση του δεύτερου προγράμματος για τη χρηματοδοτική στήριξη της χώρας και τη σημαντική ελάφρυνση του βάρους του δημόσιου χρέους, εξελίξεις αποφασιστικής σημασίας για τις οικονομικές προοπτικές της χώρας και το εγχώριο επιχειρηματικό περιβάλλον.

Μεταξύ τέλους Δεκεμβρίου του 2010 και τέλους Δεκεμβρίου του 2011 ο γενικός δείκτης τιμών μετοχών του ΧΑ (ΓΔΧΑ) υποχώρησε κατά 52%[33] (βλ. Διάγραμμα Χ.11). Την ίδια περίοδο ο δείκτης τιμών μετοχών στη ζώνη του ευρώ Dow Jones EURO STOXX Broad μειώθηκε κατά 18%. Το α′ τρίμηνο του 2012 ο ΓΔΧΑ σημείωσε άνοδο κατά 7%, η οποία ήταν ελαφρώς χαμηλότερη σε σχέση με την αύξηση των τιμών των μετοχών στη ζώνη του ευρώ (9%).

Από τα άλλα βασικά μεγέθη του ΧΑ, η μέση ημερήσια αξία των συναλλαγών το 2011 διαμορφώθηκε σε 83 εκατ. ευρώ, δηλαδή μειώθηκε κατά 41% περίπου σε σύγκριση με το 2010, ενώ τους τρεις πρώτους μήνες του 2012 μειώθηκε περαιτέρω σε 61 εκατ. ευρώ. Παρατηρήθηκε περιορισμός και των συνολικών κεφαλαίων που αντλήθηκαν μέσω της χρηματιστηριακής αγοράς, τα οποία ανήλθαν το 2011 σε 3.165 εκατ. ευρώ έναντι 3.755 εκατ. ευρώ το 2010 (βλ. Πίνακα Χ.7). Όπως και το 2010, το μεγαλύτερο μέρος των κεφαλαίων το 2011 αντλήθηκε από τράπεζες.[34]

Η ποσοστιαία μείωση του δείκτη τιμών των τραπεζικών μετοχών το 2011 (-79%) ήταν υψηλότερη από εκείνη του ΓΔΧΑ και περίπου διπλάσια από εκείνη του δείκτη τιμών των τραπεζικών μετοχών στη ζώνη του ευρώ (-38%). Η εξέλιξη αυτή αποδίδεται στις έντονες και αυξανόμενες πιέσεις στην κερδοφορία τους που δέχθηκαν το 2011 οι ελληνικές τράπεζες,[35] στην επιδείνωση της ποιότητας των χαρτοφυλακίων δανείων τους ως απόρ-

31 Ενδεικτικά αναφέρεται ότι, σύμφωνα με τα αποτελέσματα εννεαμήνου Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2011, οι επιχειρήσεις αυτές κατέγραψαν ζημίες ύψους 7,5 δισεκ. ευρώ περίπου (μετά από φόρους και δικαιώματα μειοψηφίας), έναντι κερδών 480 εκατ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2010. Βλ. και Κεφάλαιο VII για στοιχεία ολόκληρου του 2011 που αφορούν τις εισηγμένες επιχειρήσεις του μη χρηματοπιστωτικού τομέα.

32 Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΧΑ, το 2011 παρατηρήθηκε (μικρή σχετικά) εκροή κεφαλαίων από ξένους επενδυτές ύψους 262 εκατ. ευρώ έναντι εκροής 1,1 δισεκ. ευρώ το 2010. Το ποσοστό της συνολικής κεφαλαιοποίησης που ήταν στην κυριότητα ξένων επενδυτών διατηρήθηκε το 2011 σε 51%, δηλ. στο ίδιο περίπου επίπεδο με το 2010.

33 Η υποχώρηση του μέσου ετήσιου επιπέδου του ΓΔΧΑ το 2011 περιορίστηκε σε 32% (2010: -22%).

34 Επιπλέον, το Δεκέμβριο του 2011 δύο τράπεζες προέβησαν σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου με την έκδοση προνομιούχων μετοχών υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου, στο πλαίσιο του Ν. 3723/2008, όπως ισχύει σήμερα, και των σχετικών υπουργικών αποφάσεων.

35 Ειδικότερα ο κλάδος των τραπεζών με μετοχές εισηγμένες στο ΧΑ σημείωσε το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2011 ζημίες (μετά από φόρους και δικαιώματα μειοψηφίας) ύψους 7 δισεκ. ευρώ, έναντι κερδών 205 εκατ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2010. Βλ. και Τμήμα 8 του παρόντος κεφαλαίου.

Πίνακας Χ.7 Αντληθέντα κεφάλαια μέσω του Χρηματιστηρίου Αθηνών

(σε εκατ. ευρώ)

	Αριθμός επιχειρήσεων		Αντληθέντα κεφάλαια (εκατ. ευρώ)[1]	
	Ιανουάριος-Δεκέμβριος		Ιανουάριος-Δεκέμβριος	
Κατηγορίες εταιριών	**2010**	**2011***	**2010**	**2011***
Εταιρίες με ήδη εισηγμένες μετοχές	15	12	3.755,2	3.165,2
Νέες εταιρίες	-	-	0,0	0,0
Σύνολο	**15**	**12**	**3.755,2**	**3.165,2**
Χρηματοπιστωτικός τομέας – Τράπεζες	5	3	3.537,2	2.931,5
Μη χρηματοπιστωτικός τομέας	10	9	218,0	233,7

Πηγές: Χρηματιστήριο Αθηνών και Τράπεζα της Ελλάδος.
* Προσωρινά στοιχεία.
1 Αύξηση μετοχικού κεφαλαίου με δημόσια εγγραφή και ιδιωτική τοποθέτηση. Κριτήριο για τη χρονική καταχώρηση των αντληθέντων κεφαλαίων αποτελεί η τελευταία ημέρα της προθεσμίας εγγραφής για συμμετοχή στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου.

ροια των δυσμενών οικονομικών συνθηκών, καθώς και στις ανησυχίες οι οποίες επικράτησαν κατά καιρούς ως προς τις επιπτώσεις στην κεφαλαιακή τους βάση από την ενδεχόμενη εξέλιξη της αξίας των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου και ειδικότερα από τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα σε αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους. Ωστόσο, το α′ τρίμηνο του 2012 οι τιμές των μετοχών των τραπεζών παρουσίασαν εντονότερη ποσοστιαία αύξηση (14%) από εκείνη του ΓΔΧΑ, λόγω του περιορισμού των αβεβαιοτήτων που προαναφέρθηκαν, κατόπιν των θετικών εξελίξεων που συνδέονται με την έγκριση του δεύτερου προγράμματος για τη χρηματοδοτική στήριξη της χώρας, τη δρομολόγηση της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών και τη διευκρίνιση ορισμένων σημαντικών θεμάτων σχετικών με τις τεχνικές της λεπτομέρειες.

7 Η ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΑΜΟΙΒΑΙΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Το 2011 η έντονη αβεβαιότητα διεθνώς και οι αρνητικές εξελίξεις στις αγορές χρήματος και κεφαλαίων στη ζώνη του ευρώ επηρέασαν δυσμενώς και τη δραστηριότητα των αμοιβαίων κεφαλαίων,[36] η οποία εμφάνισε περαιτέρω κάμψη (για έβδομο συνεχές έτος). Μεταξύ του τέλους του 2010 και του τέλους του 2011, το συνολικό ενεργητικό των αμοιβαίων κεφαλαίων συρρικνώθηκε κατά 37,1% και διαμορφώθηκε σε 4 δισεκ. ευρώ, ενώ ο αριθμός τους μειώθηκε (2011: 224, 2010: 230 – βλ. Πίνακα Χ.8). Κατά το πρώτο δίμηνο του 2012 το ενεργητικό των αμοιβαίων κεφαλαίων σημείωσε μικρή ανάκαμψη.

Από τις επιμέρους κατηγορίες αμοιβαίων κεφαλαίων, η μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση ενεργητικού το 2011 παρατηρήθηκε, όπως ήταν αναμενόμενο, στα ομολογιακά αμοιβαία κεφάλαια, λόγω της σημαντικής υποχώρησης της τιμής των ελληνικών κρατικών ομολόγων, και ακολούθως στα μετοχικά αμοιβαία κεφάλαια, λόγω της πτώσης των τιμών των μετοχών στην Ελλάδα και τη ζώνη του ευρώ. Σημαντική ωστόσο μείωση εμφάνισε και το ενεργητικό των λοιπών επιμέρους κατηγοριών αμοιβαίων κεφαλαίων (με εξαίρεση εκείνη των σύνθετων αμοιβαίων κεφαλαίων, η οποία εμφανίζεται για πρώτη φορά).[37]

36 Η ανάλυση αφορά τα αμοιβαία κεφάλαια τα οποία διαχειρίζονται Ανώνυμες Εταιρίες Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων (Α.Ε.Δ.Α.Κ.) με έδρα την Ελλάδα.

37 Σύμφωνα με απόφαση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (6/587/2.6.2011) στο πλαίσιο κατευθυντήριων γραμμών των αρμόδιων ευρωπαϊκών αρχών, τα αμοιβαία κεφάλαια κατατάσσονται πλέον, ανάλογα με το είδος των χρηματοπιστωτικών μέσων στα οποία επενδύουν, στις εξής κατηγορίες: (α) αμοιβαία κεφάλαια χρηματαγοράς, (β) ομολογιακά αμοιβαία κεφάλαια, (γ) μικτά αμοιβαία κεφάλαια, (δ) μετοχικά αμοιβαία κεφάλαια και (ε) σύνθετα αμοιβαία κεφάλαια. Η διαχείριση των σύνθετων αμοιβαίων κεφαλαίων αποσκοπεί, βάσει μαθηματικού τύπου, στην επίτευξη προκαθορισμένης απόδοσης κατά τη λήξη τους.

Πίνακας Χ.8 Αριθμός και αξία ενεργητικού[1] των αμοιβαίων κεφαλαίων

Έτος	Αριθμός	Αξία ενεργητικού Σε εκατ. ευρώ
2000	269	30.978,7
2001	272	26.826,1
2002	263	25.429,2
2003	265	30.384,0
2004	262	31.628,5
2005	258	27.089,9
2006	269	22.971,0
2007	260	20.701,0
2008	269	8.385,0
2009	236	8.070,0
2010	230	6.372,0
2011	224	4.009,0

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.
1 Τέλος περιόδου.

Δεδομένων και των ανωτέρω εξελίξεων, στο τέλος του 2011 τα μετοχικά αμοιβαία κεφάλαια αποτελούσαν το 31% του συνολικού ενεργητικού των αμοιβαίων κεφαλαίων, τα ομολογιακά το 25%, τα αμοιβαία κεφάλαια διαχείρισης διαθεσίμων-χρηματαγοράς το 19%, τα μικτά το 13% και τα σύνθετα αμοιβαία κεφάλαια το 12%. Τέλος, η επενδυτική συμπεριφορά των αμοιβαίων κεφαλαίων το 2011 (με βάση την ποσοστιαία διάρθρωση των επενδύσεών τους) δεν μεταβλήθηκε σημαντικά έναντι του 2010.

8 ΣΥΝΟΨΗ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΣΤΟΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΚΛΑΔΟ ΤΟ 2011

Ο τραπεζικός κλάδος δέχθηκε έντονες και αυξανόμενες πιέσεις κατά τη διάρκεια του 2011. Όσον αφορά την κερδοφορία, με βάση τα δημοσιευμένα οικονομικά στοιχεία της περιόδου Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2011,[38] οι τράπεζες εμφάνισαν ζημίες (μετά από φόρους) ύψους 7,4 δισεκ. ευρώ και αντιστοίχως οι τραπεζικοί όμιλοι[39] ζημίες ύψους 7,3 δισεκ. ευρώ (βλ. Πίνακα Χ.9). Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλαν κυρίως:

– οι ζημίες από την αρχική συμφωνία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 21ης Ιουλίου 2011 για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην ανταλλαγή ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου (PSI),

– ο σχηματισμός υψηλότερων προβλέψεων για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου, συνέπεια του ταχέως επιδεινούμενου μακροοικονομικού περιβάλλοντος που επιδρά αρνητικά στη χρηματοοικονομική κατάσταση των δανειοληπτών,

– η υποχώρηση της οργανικής κερδοφορίας (δηλ. των καθαρών εσόδων από τόκους και από προμήθειες) λόγω του περιορισμού των τραπεζικών εργασιών στον οποίο επίσης συμβάλλει, μεταξύ άλλων, η οικονομική ύφεση.

Μικρή θετική επίδραση στα οργανικά αποτελέσματα είχε η υποχώρηση που εμφάνισαν

38 Λόγω της παράτασης που εκτάκτως ενέκρινε το Υπουργείο Οικονομικών όσον αφορά την προθεσμία δημοσίευσης των αποτελεσμάτων του έτους 2011, τα πλέον πρόσφατα στοιχεία για την κερδοφορία των τραπεζών καλύπτουν την περίοδο μέχρι και το τέλος Σεπτεμβρίου 2011.
39 Τα αποτελέσματα των ομίλων περιλαμβάνουν και εκείνα των θυγατρικών των τραπεζών.

Πίνακας Χ.9 Αποτελέσματα χρήσεως ελληνικών εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων (εννεάμηνο 2010 - εννεάμηνο 2011)

(ποσά σε εκατ. ευρώ)

	Τράπεζες			Τραπεζικοί όμιλοι		
	Ιαν.-Σεπτ. 2010	Ιαν.-Σεπτ. 2011	Μεταβολή (%)	Ιαν.-Σεπτ. 2010	Ιαν.-Σεπτ. 2011	Μεταβολή (%)
Λειτουργικά έσοδα	**6.465**	**6.545**	**1,2**	**10.160**	**9.890**	**-2,7**
Καθαρά έσοδα από τόκους	6.094	6.002	-1,5	8.807	8.436	-4,2
– Έσοδα από τόκους	12.654	13.595	7,4	16.142	16.765	3,9
– Έξοδα τόκων	6.559	7.593	15,8	7.335	8.329	13,5
Καθαρά έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες	371	543	46,3	1.353	1.454	7,5
– Καθαρά έσοδα από προμήθειες	857	617	-28,0	1.402	1.175	-16,2
– Έσοδα από χρηματοοικονομικές πράξεις	-617	-372	-	-324	-204	-
– Λοιπά έσοδα	131	298	127,6	275	483	75,7
Λειτουργικά έξοδα	**4.134**	**3.839**	**-7,1**	**5.909**	**5.591**	**-5,4**
Δαπάνες προσωπικού	2.480	2.279	-8,1	3.412	3.184	-6,7
Διοικητικά έξοδα	1.381	1.297	-6,1	2.004	1.891	-5,6
Αποσβέσεις	231	254	10,0	439	461	5,1
Λοιπά έξοδα	42	9	-78,9	53	56	4,3
Καθαρά έσοδα (λειτουργικά έσοδα – λειτουργικά έξοδα)	**2.331**	**2.707**	**16,1**	**4.251**	**4.299**	**1,1**
Προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο	3.874	5.245	35,4	4.678	6.178	32,1
Προβλέψεις για τη Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα[1]		5.926	-		6.264	-
Κέρδη / ζημίες από συμμετοχές			-	-12	-53	-
Κέρδη προ φόρων	**-1.542**	**-8.465**	**-**	**-439**	**-8.195**	**-**
Φόροι	178	-1.052	-	439	-924	-310,5
Κέρδη μετά από φόρους	**-1.720**	**-7.413**	**-**	**-878**	**-7.271**	**-**

Πηγή: Οικονομικές καταστάσεις ελληνικών εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων.
1 Αφορά τη συμφωνία της 21ης Ιουλίου 2011 για τη Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα.

τους εννέα πρώτους μήνες του 2011 τα λειτουργικά έξοδα κατά 7,1% σε επίπεδο τραπεζών και 5,4% σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2010. Ωστόσο, η μείωση αυτή δεν θεωρείται επαρκής αν ληφθούν υπόψη τόσο το βάθος της ύφεσης της ελληνικής οικονομίας όσο και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κλάδος. Κατά συνέπεια, ο περαιτέρω εξορθολογισμός του κόστους λειτουργίας —με δεδομένες τις νέες συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί— αποτελεί επιτακτική ανάγκη.

Περαιτέρω επιδείνωση της κερδοφορίας θα καταγραφεί με την οριστικοποίηση των αποτελεσμάτων για ολόκληρο το έτος 2011, καθώς οι τράπεζες θα συμπεριλάβουν σε αυτά την επίπτωση από τη συμφωνία της Ευρωομάδας της 21ης Φεβρουαρίου 2012 για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους (PSI+), αλλά και αυξημένες προβλέψεις έναντι του πιστωτικού κινδύνου, καθώς έχει ενταθεί η δυσκολία των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών να εκπληρώνουν με συνέπεια τις δανειακές τους υποχρεώσεις. Χαρακτηριστικό είναι ότι στο τέλος Δεκεμβρίου 2011 ο λόγος των δανείων σε καθυστέρηση προς το σύνολο των δανείων ανήλθε σε 15,9%, από 10,5% στο τέλος Δεκεμβρίου 2010. Επιδείνωση εμφάνισε η ποιότητα των δανείων

σε όλες τις επιμέρους κατηγορίες. Ανησυχητική είναι η αύξηση που παρατηρήθηκε στην κατηγορία των στεγαστικών δανείων, ενώ συγκριτικά πιο έντονη ήταν η επιδείνωση στην κατηγορία των καταναλωτικών δανείων. Παράλληλα, σε χαμηλό επίπεδο παρέμεινε το ποσοστό κάλυψης των δανείων σε καθυστέρηση από προβλέψεις.

Το 2011 αυξήθηκαν περαιτέρω οι πιέσεις στη ρευστότητα των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία από τα τέλη του 2009 έχουν κατ' ουσίαν αποκλειστεί από τις διεθνείς αγορές χρήματος και ομολόγων. Οι τράπεζες συνέχισαν να αντιμετωπίζουν σημαντικού ύψους εκροή καταθέσεων από τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά (35 δισεκ. ευρώ συνολικά για το έτος 2011), ενώ και η αξία των διαθέσιμων εξασφαλίσεων έναντι των οποίων τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν τη δυνατότητα να αντλούν χρηματοδότηση από το Ευρωσύστημα μειωνόταν συνεχώς.

Θετική επίδραση στη ρευστότητα, μέσω της δημιουργίας αποδεκτών εξασφαλίσεων, είχε η επέκταση του σκέλους των εγγυήσεων (Ν. 3965/2011), που χορηγεί το Ελληνικό Δημόσιο για την κάλυψη ομολόγων τα οποία εκδίδουν οι τράπεζες προκειμένου να τα καταθέσουν ως εξασφάλιση στο Ευρωσύστημα, όπως επίσης και η αύξηση του ύψους των εγγυήσεων από το Ελληνικό Δημόσιο προς την Τράπεζα της Ελλάδος (Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου 203/14.9.2011 και Ν. 4031/2011) για την πρόσθετη εξασφάλιση της αντλούμενης από τα πιστωτικά ιδρύματα έκτακτης χρηματοδότησης. Με τους τρόπους αυτούς διευκολύνθηκε η παροχή χρηματοδότησης προς τα πιστωτικά ιδρύματα μέσω των τακτικών πράξεων ανοικτής αγοράς και της πάγιας διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος και η χορήγηση έκτακτης χρηματοδότησης με ευθύνη της Τράπεζας της Ελλάδος.

Η επίπτωση από τη συμμετοχή των πιστωτικών ιδρυμάτων στην αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους, ο αυξημένος πιστωτικός κίνδυνος και η αδυναμία πρόσβασης των ελληνικών τραπεζών στις αγορές χρήματος και κεφαλαίων δημιούργησαν την ανάγκη σημαντικού ύψους ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών. Η Τράπεζα της Ελλάδος, ήδη από το καλοκαίρι του 2011, διαβλέποντας τις επερχόμενες προκλήσεις, άρχισε να σχεδιάζει, σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, σειρά ενεργειών για τη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και την απόλυτη προστασία των καταθετών. Οι ενέργειες αυτές συνίσταντο στα εξής:

- κάλυψη των βραχυχρόνιων αναγκών των πιστωτικών ιδρυμάτων για ρευστότητα μέσω της παροχής έκτακτης χρηματοδότησης,

- εξασφάλιση μέσω του Προγράμματος Στήριξης επαρκών πόρων για τη χρηματοδότηση της ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών και της αναδιάρθρωσης του τραπεζικού συστήματος,

- διενέργεια της άσκησης προσδιορισμού των κεφαλαιακών αναγκών των ελληνικών εμπορικών τραπεζών για την περίοδο 2012-2014,[40]

- διαμόρφωση, σε συνεργασία με την πολιτεία, νομικού πλαισίου εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων.

Το νομικό πλαίσιο για την εξυγίανση των πιστωτικών ιδρυμάτων

Θετική, τέλος, επίδραση στη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος έχει και η υιοθέτηση διατάξεων περί εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων.[41] Το θεσμικό πλαίσιο παρέχει τη δυνατότητα επιλογής μεταξύ εναλλακτικών μέτρων εξυγίανσης και προβλέπει τη χρηματοδότηση των μέτρων αυτών μέσω του Ταμείου Εγγύη-

40 Η διενέργεια της άσκησης έγινε σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα και το περιεχόμενο που εξειδικεύθηκαν στο Μνημόνιο Συνεννόησης στις Συγκεκριμένες Προϋποθέσεις Οικονομικής Πολιτικής του Φεβρουαρίου 2012 και τον εφαρμοστικό νόμο Ν. 4046/2012.

41 Πρόκειται ιδίως για τα άρθρα 9-11 του Ν. 4051/2012, με τα οποία τροποποιούνται διατάξεις του Ν. 3864/2010 για το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, του Ν. 3601/2007 για την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων και του Ν. 3746/2009 για το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του Ν. 4021/2011 για τα ενισχυμένα μέτρα εποπτείας και εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων.

σης Καταθέσεων και Επενδύσεων και του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Όσον αφορά τα μέτρα εξυγίανσης, δίδεται πλέον η δυνατότητα στην Τράπεζα της Ελλάδος να προχωρήσει σε κατ' αρχήν επιλογή στοιχείων ενεργητικού και παθητικού πιστωτικού ιδρύματος το οποίο πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 63Β του Ν. 3601/2007, όπως ισχύει, και κατόπιν, μέσω άτυπης και εμπιστευτικής διαδικασίας υποβολής προσφορών, να μεταβιβάσει τα εν λόγω στοιχεία σε ανάδοχο πιστωτικό ίδρυμα. Εναλλακτικά η Τράπεζα της Ελλάδος δύναται να προτείνει στον Υπουργό Οικονομικών την ίδρυση ενός νέου μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος (bridge bank), στο οποίο θα μεταφερθούν τα επιλεγέντα από την Τράπεζα της Ελλάδος στοιχεία ενεργητικού και παθητικού του πιστωτικού ιδρύματος. Η άδεια λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων, τόσο στην περίπτωση της μεταφοράς στοιχείων ενεργητικού-παθητικού όσο και στην περίπτωση της δημιουργίας μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος, θα ανακαλείται.

Μέτοχος του νέου αυτού πιστωτικού ιδρύματος προβλέπεται να είναι το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, σκοπός του οποίου θα είναι να αναδιαρθρώσει το ίδρυμα και να το πωλήσει εντός διετίας (με δυνατότητα παράτασης για δύο επιπλέον έτη) σε τυχόν ενδιαφερόμενο αγοραστή. Η χρηματοδότηση που απαιτείται για την υλοποίηση όποιου μέτρου τελικά επιλεγεί θα παρέχεται από το Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων (ΤΕΚΕ), στο οποίο έχει δημιουργηθεί, εκτός του σκέλους εγγυήσεων, και σκέλος εξυγίανσης, ή/και από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.[42] Από τον Οκτώβριο του 2011 μέχρι σήμερα έχει ενεργοποιηθεί το σχετικό νομικό πλαίσιο ήδη για δύο πιστωτικά ιδρύματα[43] και τρία πιστωτικά ιδρύματα με τη μορφή πιστωτικού συνεταιρισμού.[44]

42 Με το άρθρο 9 παρ. 12 του Ν. 4051/2012 προβλέπεται ότι το ΤΧΣ θα καταβάλλει τα ποσά που θα κατέβαλλε το ΤΕΚΕ για τον πρώτο χρόνο από τη δημοσίευση του νόμου.
43 Τράπεζες Proton Bank και TBank.
44 Συνεταιριστικές τράπεζες Αχαϊκή Συν. Π.Ε., Λαμίας Συν. Π.Ε., Λέσβου-Λήμνου Συν. Π.Ε.

Πλαίσιο Χ.1

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΕΤΑΙΡΙΩΝ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΠΙΣΤΟΛΗΠΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η αρνητική επίδραση της οικονομικής ύφεσης καθιστά περισσότερο επιτακτική ανάγκη την αναζήτηση πιο αναλυτικής πληροφόρησης για την οικονομική συμπεριφορά των δανειοληπτών, προκειμένου να εκτιμάται κατά το δυνατόν ακριβέστερα ο πιστωτικός κίνδυνος που τα πιστωτικά ιδρύματα αναλαμβάνουν ή καλούνται να αναλάβουν. Η σωστή εκτίμηση του πιστωτικού κινδύνου όχι μόνο συμβάλλει στη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος, αλλά είναι επωφελής και για τους δανειολήπτες, καθώς τα πιστωτικά ιδρύματα είναι σε καλύτερη θέση να χορηγούν πιστώσεις όταν γνωρίζουν τον κίνδυνο που αναλαμβάνουν γι' αυτές.

Στην ελληνική αγορά, δεδομένου του σχετικά μικρού μεγέθους των επιχειρήσεων και της επακόλουθης έλλειψης πιστοληπτικών αξιολογήσεων από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης, είναι αναγκαία η λειτουργία ανεξάρτητων εταιριών παροχής πιστοληπτικών αξιολογήσεων. Σήμερα λειτουργούν εταιρίες που προβαίνουν σε πιστοληπτικές αξιολογήσεις (ICAP, Hellastat, Systemic). Από αυτές ωστόσο, μόνο μία, η ICAP, έχει λάβει πιστοποίηση από την αρμόδια ευρωπαϊκή αρχή (ESMA) ώστε να έχει τη δυνατότητα να λειτουργεί ως οργανισμός αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας (credit rating agency). Παράλληλα, καθώς είναι η μόνη εταιρία που έχει εγκριθεί από το Ευρωσύστημα ως φορέας παροχής μέσων διαβάθμισης (rating tool provider), οι πιστοληπτικές διαβαθμίσεις που παρέχει χρησιμοποιούνται για να διαπιστωθεί η δυνατότητα χρήσης περιουσιακών στοιχείων των αντισυμβαλλόμενων πιστωτικών ιδρυμάτων ως ενεχύρου στις πράξεις νομισματικής πολιτικής.

Είναι επιθυμητό λοιπόν, για την αποτελεσματικότερη λειτουργία της εν λόγω αγοράς, να πιστοποιηθούν περισσότερες εταιρίες. Εξίσου σημαντικό είναι να διευρυνθεί το πεδίο ανάλυσής τους (η ICAP π.χ. παρέχει αξιολογήσεις μόνο για επιχειρήσεις, εξαιρουμένων χρηματοπιστωτικών και ασφαλιστικών οργανισμών) ώστε αυτό να περιλαμβάνει και δεδομένα "συμπεριφορικής" ανάλυσης φυσικών προσώπων. Θετική επίσης συμβολή στην καλύτερη μέτρηση του πιστωτικού κινδύνου θα είχε η αξιοποίηση πληροφοριών για τις σφραγισμένες επιταγές, τις απλήρωτες συναλλαγματικές, τις καταγγελίες συμβάσεων καταναλωτικής, στεγαστικής και επιχειρηματικής πίστης, τις κατασχέσεις, τους πλειστηριασμούς, καθώς και τις κυρώσεις που επιβάλλει το Υπουργείο Οικονομικών για παραβάσεις της φορολογικής νομοθεσίας. Τα δεδομένα αυτά θα πρέπει να έχουν επαρκή ιστορικότητα, η οποία θα συντελεί σε αυξημένη αξιοπιστία των στατιστικών αποτελεσμάτων που θα προκύπτουν κατά την αξιολόγησή τους με βάση ειδικά υποδείγματα βαθμολόγησης της συναλλακτικής συμπεριφοράς (behaviour scoring). Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται π.χ. η πιλοτική εφαρμογή που έχει τεθεί σε εφαρμογή από την εταιρία "ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ ΑΕ",[1] με ενθαρρυντικά μέχρι στιγμής αποτελέσματα όσον αφορά την προβλεπτική της ικανότητα.

Η ανάπτυξη ανεξάρτητων συστημάτων εκτίμησης του πιστωτικού κινδύνου, και ιδίως από εταιρίες που θα είναι σε θέση να παρέχουν πιστοποιημένες βαθμολογήσεις πιστοληπτικής αξιολόγησης (credit scoring), μπορεί να προσφέρει χρήσιμες υπηρεσίες στο τραπεζικό σύστημα και κατ' επέκταση και στην ελληνική οικονομία.

1 Αναφέρεται επίσης ότι στα υποδείγματα που έχει αναπτύξει η "ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ ΑΕ" θα ενταχθούν σταδιακά και πληροφορίες για την πρόληψη της απάτης στις συναλλαγές (π.χ. για χαμένες ή κλεμμένες ταυτότητες και διαβατήρια, ώστε να αποτραπεί η χρήση τους στο τραπεζικό σύστημα από μη δικαιούχους), αλλά και δεδομένα παραβατικής συμπεριφοράς διαμεσολαβητών στο χώρο της ιδιωτικής ασφάλισης, η αξιοποίηση των οποίων εκτιμάται ότι θα συμβάλει ουσιαστικά στην εξυγίανση στον τομέα της ιδιωτικής ασφάλισης.

XI ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ, ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΤΙΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΑΕΡΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗ ΜΕΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΠΗΓΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

1.1 Η ΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ: ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΝΤΕΡΜΠΑΝ (ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2011)

Η 17η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή πραγματοποιήθηκε στο Ντέρμπαν της Νοτίου Αφρικής από 28.11-11.12.2011.[1] Κύριος στόχος της διάσκεψης ήταν η συμφωνία μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών για τους τρόπους υλοποίησης των αποφάσεων που είχαν ληφθεί στην προηγούμενη διάσκεψη, στο Κανκούν το 2010,[2] κυρίως σχετικά με την ενεργοποίηση του Πράσινου Ταμείου για την κλιματική αλλαγή, καθώς και την πρόοδο προς μια παγκόσμια δεσμευτική συμφωνία με σκοπό την επίτευξη του συμφωνημένου στόχου για συγκράτηση της αύξησης της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη στους 2° C. Η σπουδαιότητα της συγκεκριμένης διάσκεψης έγκειται στο ότι το Πρωτόκολλο του Κιότο —η μοναδική μέχρι σήμερα διεθνής δεσμευτική συμφωνία— εκπνέει το Δεκέμβριο του 2012, το οποίο σημαίνει ότι αν οι χώρες δεν προχωρήσουν στην ανάληψη δεσμεύσεων για την υλοποίηση των συγκεκριμένων μέτρων, δεν θα υπάρχει κανένας περιορισμός στις εκλύσεις αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων ανέκυψαν σημαντικές δυσκολίες που δημιούργησαν τον κίνδυνο να οδηγηθεί η διάσκεψη σε αδιέξοδο. Ειδικότερα, ορισμένες μεγάλες ανεπτυγμένες χώρες (η Ιαπωνία, η Ρωσία, ο Καναδάς) δεν ήταν διατεθειμένες να υποστηρίξουν τις θέσεις της ΕΕ, αν δεν αναλάμβαναν παρόμοιες δεσμεύσεις και οι αναπτυσσόμενες χώρες. Από την πλευρά τους, οι αναπτυσσόμενες χώρες επισήμαναν ότι η διατήρηση του Πρωτοκόλλου του Κιότο αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων, αλλά παράλληλα δεν ήταν πρόθυμες (π.χ. η Κίνα και η Ινδία) να επιβάλουν όρια στους ρύπους τους, δεδομένου ότι άλλα ανεπτυγμένα κράτη (όπως οι ΗΠΑ) δεν τα εφαρμόζουν.

Τελικά, μετά από έντονες διαπραγματεύσεις, περίπου 190 χώρες συμφώνησαν τα ακόλουθα:

- Να αρχίσουν νέες διαπραγματεύσεις από το 2012 με σκοπό να επιτευχθεί το 2015 και να τεθεί σε ισχύ το 2020 συνολική συμφωνία όλων των χωρών —ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων— για μείωση των εκπομπών, αφού προηγουμένως αποσαφηνιστεί η ακριβής νομική φύση της συγκεκριμένης συμφωνίας. Επιπλέον, η ΕΕ και μερικές άλλες ανεπτυγμένες χώρες, με εξαίρεση τον Καναδά και την Ιαπωνία, συμφώνησαν να υπάρξει μια δεύτερη δεσμευτική περίοδος του Πρωτοκόλλου του Κιότο από 1.1.2013 μέχρι την έναρξη ισχύος της νέας συμφωνίας το 2020. Επίσης, οι ΗΠΑ, καθώς και οι περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες, έχουν αναλάβει να μειώσουν με εθελοντικές συμφωνίες τις εκπομπές ρύπων τους έως το 2020.

- Να προχωρήσουν στο σχεδιασμό ενός Πράσινου Ταμείου για το Κλίμα, το οποίο θα βοηθήσει τις φτωχότερες χώρες να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις των κλιματικών αλλαγών με ποσό 100 δισεκ. ευρώ ετησίως μέχρι το 2020. Ωστόσο, δεν προσδιορίστηκαν οι πηγές και ο τρόπος χρηματοδότησης του συγκεκριμένου ταμείου.

1.2 ΝΕΕΣ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΟΟΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΕΩΣ ΤΟ 2050 – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΔΡΑΝΕΙΑΣ

Στις 15 Μαρτίου του τρέχοντος έτους δημοσιεύθηκε μια σημαντική έκθεση του ΟΟΣΑ για την περιβαλλοντική προοπτική έως το 2050.[3] Σύμφωνα με τις προβλέψεις του σεναρίου αναφοράς (baseline scenario ή "business-as-usual") που περιγράφεται στην έκθεση, αν δεν υιοθετηθούν πιο φιλόδοξες πολιτικές από αυτές που εφαρμόζονται σήμερα, οι εκπομπές

1 UNFCCC, "Report of the Conference of the Parties on its seventeenth session, held in Durban from 28 November 2011 to 11 December 2011", 15.3.2012.
2 Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος, *Νομισματική Πολιτική 2010-2011*, Φεβρουάριος 2011, σελ.38.
3 OECD (2012), *OECD Environmental Outlook to 2050: The Consequences of Inaction.*

αερίων του θερμοκηπίου θα αυξηθούν κατά 50% μέχρι το 2050, ενώ οι συγκεντρώσεις των συγκεκριμένων εκπομπών στην ατμόσφαιρα θα ανέλθουν σε 685 ppm (parts per million) CO_2, επίπεδο πολύ ανώτερο από το όριο των 450 ppm που απαιτείται, για να μην αυξηθεί η μέση θερμοκρασία της ατμόσφαιρας περισσότερο από 2° C (σύμφωνα με το στόχο που έθεσε το 2010 η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή στο Καγκούν). Η προβλεπόμενη άνοδος θα προέλθει κυρίως από την αύξηση κατά 70% των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα από τη χρήση ενέργειας. Επίσης, οι εκπομπές αερίων από τις μεταφορές προβλέπεται να διπλασιαστούν, λόγω της μεγάλης ζήτησης αυτοκινήτων που θα σημειωθεί στις αναπτυσσόμενες χώρες. Επομένως, αν και μέχρι σήμερα οι περισσότερες εκπομπές αερίων προέρχονται από τις ανεπτυγμένες χώρες, στο μέλλον η αύξηση των ρύπων θα οφείλεται και στην οικονομική ανάπτυξη των κυριότερων αναδυόμενων οικονομιών.

Βεβαίως, στην ίδια μελέτη προβλέπεται ότι η τεχνολογική πρόοδος και η αναδιάρθρωση της παραγωγής και των προτύπων οικονομικής ανάπτυξης των αναδυόμενων οικονομιών (π.χ. της Ινδίας, της Βραζιλίας, της Κίνας, της Νοτίου Αφρικής) θα βελτιώσουν σημαντικά την ενεργειακή ένταση των συγκεκριμένων οικονομιών στο άμεσο μέλλον. Ωστόσο, η συγκεκριμένη βελτίωση σε περιφερειακό επίπεδο θα *εξουδετερωθεί* από την αύξηση της ενεργειακής ζήτησης σε παγκόσμιο επίπεδο. Ταυτόχρονα πάντως, οι εκπομπές αερίων από τη χρήση γης, την αλλαγή χρήσεων γης και τη δασοπονία προβλέπεται να μειωθούν τα επόμενα 30 χρόνια, ενώ πτωτική προβλέπεται η τάση των εκπομπών αερίων στις περισσότερες αναδυόμενες οικονομίες, καθώς θα επιβραδυνθεί η αποψίλωση των δασών.

Τέλος, επισημαίνεται η σπουδαιότητα της άμεσης λήψης μέτρων ώστε η *αύξηση* της θερμοκρασίας να σταθεροποιηθεί στους 2° C, καθώς το κόστος των απαιτούμενων μέτρων μέχρι το 2050 θα ανέλθει το ανώτερο σε 5,5% του παγκόσμιου ΑΕΠ. *Αντίθετα, οποιαδήποτε καθυστέρηση στη λήψη μέτρων μέχρι το 2020 θα οδηγήσει σε κόστος υψηλότερο κατά 50% περίπου μέχρι το 2050*: αυτό είναι το κόστος της αδράνειας. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα καίριο συμπέρασμα πολιτικής που επιβεβαιώνει το βασικό συμπέρασμα της έκθεσης Stern, που είχε δημοσιευθεί τον Οκτώβριο του 2006. Όσον αφορά τις απαιτούμενες πολιτικές, στην έκθεση του ΟΟΣΑ προτείνονται οι ακόλουθες δράσεις:

- αναμόρφωση των πολιτικών που υποστηρίζουν τη χρήση ορυκτών καυσίμων,

- θεσμικές ρυθμίσεις (π.χ τιμολόγηση του άνθρακα, θέσπιση προτύπων για εξοικονόμηση ενέργειας στα κτίρια),

- προώθηση της έρευνας για την ανάπτυξη και χρήση καθαρής τεχνολογίας κ.ά.

1.3 Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ HILLS ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΣΤΟ ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Ταυτόχρονα με την έκθεση του ΟΟΣΑ, δημοσιεύθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο η έκθεση της ανεξάρτητης επιτροπής υπό τον καθηγητή John Hills για τη μέτρηση και την αντιμετώπιση της ενεργειακής φτώχειας (όσον αφορά τα καύσιμα – fuel poverty), ύστερα από ανάθεση από το βρετανικό Υπουργείο Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Η έκθεση (*Getting the measure of fuel poverty: Final Report of the Fuel Poverty Review - John Hills, Μάρτιος 2012*) επιβεβαίωσε ότι η ενεργειακή φτώχεια αποτελεί σοβαρό πρόβλημα που πρόκειται να ενταθεί με ταχύ ρυθμό και πλήττει άτομα/νοικοκυριά με χαμηλά εισοδήματα τα οποία *ταυτόχρονα* αντιμετωπίζουν υψηλότερο κόστος/δαπάνη για ενέργεια από το τυπικό κόστος για άτομα με μεσαία ή υψηλά εισοδήματα. Η έκθεση προβλέπει ότι το εν λόγω "χάσμα" πρόκειται να διευρυνθεί και προτείνει στοχευμένα μέτρα πολιτικής για να αντιμετωπιστεί ο πυρήνας του προβλήματος. Συγκεκριμένα, επισημαίνει ότι ιδιαίτερα αποτελεσματικές μπορούν να είναι οι παρεμβάσεις για τη

βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης (energy efficiency) των κατοικιών όπου διαμένουν τα άτομα με χαμηλά εισοδήματα.

Υπενθυμίζεται ότι στην έρευνα της Επιτροπής Μελέτης Επιπτώσεων Κλιματικής Αλλαγής (ΕΜΕΚΑ) με τίτλο "*Οι περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην Ελλάδα*", την οποία εξέδωσε η Τράπεζα της Ελλάδος τον Ιούνιο του 2011, αναφέρονται τα εξής για το ίδιο θέμα:

"Κατά τη χάραξη πολιτικής για την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής θα είναι περισσότερο έντονες για τις κοινωνικές ομάδες χαμηλού εισοδήματος, οι οποίες δεν έχουν τους απαραίτητους πόρους για να αντιμετωπίσουν άμεσα τα προβλήματα που δημιουργεί η κλιματική αλλαγή ούτε, κατά μείζονα λόγο, για να λάβουν εγκαίρως προληπτικά μέτρα. Η λήψη μέτρων προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή ή μετριασμού των επιπτώσεών της θα απαιτούσε εκ μέρους των νοικοκυριών ορισμένες κεφαλαιακές δαπάνες σήμερα (π.χ. για βελτίωση της μόνωσης και του κλιματισμού της κατοικίας τους, για αξιοποίηση της ηλιακής ενέργειας, για μεταστέγασή τους σε απόσταση από ευάλωτες παράκτιες περιοχές) προκειμένου να μειωθούν οι ετήσιες πληρωμές στο μέλλον, συγκριτικά με εξέλιξη κατά την οποία δεν λαμβάνεται μέριμνα για προστασία. Αυτό όμως δεν είναι εφικτό για φτωχά νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν ισχυρούς περιορισμούς ρευστότητας, καθώς δεν διαθέτουν αποταμιεύσεις ούτε πρόσβαση σε τραπεζικό δανεισμό. Επομένως, τα νοικοκυριά που διαβιούν σε συνθήκες φτώχειας, αλλά και οι μειονότητες και οι μετανάστες, που ήδη κατοικούν σε υποβαθμισμένες περιοχές με σημαντικά περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα και ανεπαρκή παροχή κοινωνικών και υγειονομικών υπηρεσιών, θα αντιμετωπίσουν ακόμη σοβαρότερα προβλήματα στέγασης, διατροφής, υγείας, εκπαίδευσης και πρόσβασης στις εν λόγω βασικές υπηρεσίες. Θα αντιμετωπίσουν επίσης δυσκολίες για να ενταχθούν σε προγράμματα εξοικονόμησης ενέργειας, αγοράς εξοπλισμών προηγμένης τεχνολογίας, κ.λπ., καθώς και για να καταβάλουν περισσότερα για καθαρότερη ενέργεια, όπως θα απαιτείται στο πλαίσιο της πολιτικής μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Επομένως, τα φτωχότερα νοικοκυριά θα κινδυνεύουν να αποκλειστούν τόσο από τα οφέλη τα οποία θα επιφέρει η πολιτική και τα μέτρα προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή όσο και από τις εξελίξεις στο πλαίσιο της οικονομίας χαμηλών εκπομπών η οποία αντιστοιχεί στην πολιτική που επιδιώκει το μετριασμό της κλιματικής αλλαγής. Είναι λοιπόν ορατός ο κίνδυνος να δημιουργηθεί ένας ***φαύλος κύκλος*** *φτώχειας, απουσίας πρόσβασης σε ενέργεια και τεχνολογία και μειωμένης προστασίας έναντι των ζημιών εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής: έτσι θα οξυνθούν τα φαινόμενα που αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία ως ενεργειακή και κλιματική φτώχεια".*[4]

Είναι επομένως θετικό ότι η πρόσφατη βρετανική έκθεση προωθεί αισθητά τον προβληματισμό ως προς τη μεθοδολογία μέτρησης της ενεργειακής φτώχειας και τον αποτελεσματικότερο τρόπο αντιμετώπισης του φαινομένου.

2 ΠΡΟΣΦΑΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΚΠΟΜΠΕΣ ΑΕΡΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΕ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το 2009 το σύνολο των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ-27, με εξαίρεση τον τομέα "χρήσεις γης, αλλαγή χρήσεων γης και δασοπονία", καθώς και τις εκπομπές που προέρχονται από τις διεθνείς αερομεταφορές και τη ναυτιλία, ανήλθε σε 4.615 εκατ. τόνους ισοδυνάμου διοξειδίου του άνθρακα (CO_2) και ήταν μειωμένο κατά 17% σε σύγκριση με το 1990. Το ίδιο έτος οι εκπομπές αερίων στην ΕΕ-15 ανήλθαν σε 3.724 εκατ. τόνους (μείωση κατά 13% σε σχέση με το 1990), αντιπροσωπεύοντας το 81% των συνολικών εκπομπών (έναντι 76% το 1990). Από τις παλαιές χώρες-μέλη, η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο

4 Βλ. σελ. 514 της μελέτης.

Πίνακας XI.1 Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου[1] στις χώρες-μέλη της ΕΕ-15 και στην ΕΕ-27

	Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου σε εκατ. τόνους ισοδυνάμου CO_2			Μερίδια συμμετοχής ποσοστά %			Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου κατά κεφαλήν σε τόνους ισοδυνάμου CO_2			Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου ανά μονάδα ΑΕΠ σε κιλά ισοδυνάμου CO_2		
	1990	**2000**	**2009**	**1990**	**2000**	**2009**	**1990**	**2000**	**2009**	**1990**	**2000**	**2009**
Αυστρία	78	80	80	1,8	1,9	2,1	10,2	10,0	9,6	0,45	0,35	0,31
Βέλγιο	143	145	124	3,4	3,5	3,3	14,4	14,2	11,5	0,64	0,52	0,39
Γαλλία	563	567	517	13,2	13,7	13,9	10,0	9,4	8,0	0,43	0,36	0,30
Γερμανία	1.248	1.042	920	29,3	25,2	24,7	15,8	12,7	11,2	0,67	0,48	0,40
Δανία	68	68	61	1,6	1,6	1,6	13,2	12,8	11,1	0,06	0,05	0,04
Ελλάδα	*104*	*126*	*123*	*2,4*	*3,0*	*3,3*	*10,3*	*11,6*	*10,9*	*0,83*	*0,80*	*0,61*
Ην. Βασίλειο	776	670	566	18,2	16,2	15,2	13,6	11,4	9,2	0,92	0,62	0,45
Ιρλανδία	55	68	62	1,3	1,6	1,7	15,6	18,0	13,9	0,86	0,53	0,38
Ισπανία	283	380	368	6,6	9,2	9,9	7,3	9,5	8,0	0,48	0,49	0,39
Ιταλία	519	552	491	12,2	13,3	13,2	9,2	9,7	8,2	0,44	0,40	0,35
Λουξεμβούργο	13	10	12	0,3	0,2	0,3	34,3	23,0	24,3	0,84	0,39	0,37
Ολλανδία	212	213	199	5,0	5,1	5,3	14,2	13,4	12,1	0,60	0,44	0,37
Πορτογαλία	59	81	75	1,4	2,0	2,0	5,9	7,9	7,1	0,54	0,55	0,48
Σουηδία	72	69	60	1,7	1,7	1,6	8,5	7,8	6,5	0,04	0,03	0,02
Φινλανδία	70	69	66	1,7	1,7	1,8	14,2	13,3	12,4	0,62	0,50	0,41
ΕΕ-15	**4.265**	**4.140**	**3.724**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**14,4**	**13,5**	**11,5**	**0,68**	**0,43**	**0,35**
ΕΕ-27	**5.589**	**5.086**	**4.615**				**11,9**	**10,5**	**9,2**	**0,67**	**0,50**	**0,41**

Πηγή: European Environment Agency, "*Annual European Union greenhouse gas inventory 1990-2009 and inventory report 2011*", 27.5.2011.
1 Εξαιρούνται οι εκπομπές του τομέα "χρήσεις γης, αλλαγή χρήσεων γης και δασοπονία", καθώς και οι εκπομπές από διεθνείς αερομεταφορές και ναυτιλία.

Πίνακας XI.2 Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου ανά κατηγορία σε ΕΕ-27, ΕΕ-15 και Ελλάδα

(σε εκατ. τόνους ισοδυνάμου CO_2)

	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
ΕΕ-27												
Ενέργεια	4.284	4.044	3.984	4.071	4.043	4.116	4.113	4.085	4.073	4.010	3.934	3.660
Βιομηχανικές διεργασίες	463	441	391	377	372	385	398	403	400	411	387	321
Διαλύτες	17	14	14	14	13	13	13	13	13	13	12	11
Γεωργία	610	528	515	507	503	496	495	490	487	485	487	476
Απόβλητα	214	205	182	176	174	168	162	159	157	152	149	147
Σύνολο[1]	*5.589*	*5.232*	*5.086*	*5.145*	*5.105*	*5.177*	*5.181*	*5.149*	*5.129*	*5.071*	*4.969*	*4.615*
ΕΕ-15												
Ενέργεια	3.274	3.200	3.252	3.323	3.313	3.361	3.363	3.342	3.317	3.258	3.196	2.973
Βιομηχανικές διεργασίες	353	351	309	298	295	303	311	309	302	306	290	250
Διαλύτες	14	12	12	12	11	11	10	11	11	10	10	9
Γεωργία	441	419	419	410	404	399	398	393	387	388	387	379
Απόβλητα	184	173	148	142	138	132	126	123	121	117	115	112
Σύνολο[1]	*4.265*	*4.155*	*4.140*	*4.185*	*4.162*	*4.205*	*4.208*	*4.178*	*4.137*	*4.080*	*3.998*	*3.724*
Ελλάδα												
Ενέργεια	77	81	97	99	99	103	103	107	105	108	104	100
Βιομηχανικές διεργασίες	10	12	14	13	13	13	14	14	12	12	11	9
Διαλύτες	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Γεωργία	11	10	10	10	10	10	10	10	9	10	9	9
Απόβλητα	5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	4	4
Σύνολο[1]	*104*	*109*	*126*	*127*	*127*	*131*	*131*	*134*	*131*	*133*	*129*	*123*

Πηγές: European Environment Agency, *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990-2009 and inventory report 2011*, 27.5.2011, ΥΠΕΚΑ, *Annual inventory submission under the Convention and the Kyoto Protocol for greenhouse and other gases for the years 1990-2009*, Απρίλιος 2011.
1 Σύνολο εκπομπών εξαιρουμένου του τομέα "χρήσεις γης, αλλαγή χρήσεων γης και δασοπονία".

Πίνακας XI.3 Εκπομπές αερίων θερμοκηπίου[1] και στόχοι του Πρωτοκόλλου του Κιότο

	1990	Πρωτόκολλο Κιότο (έτος βάσης)[2]	2009	Μεταβολή 2008-2009	Μεταβολή 1990-2009	Μεταβολή έτους βάσης-2009	Στόχοι Κιότο 2008-2012
	(σε εκατ. τόνους ισοδυνάμου CO_2)			(εκατοστιαίες μεταβολές)			
Αυστρία	78,2	79,0	80,1	-7,9	2,4	1,3	-13,0
Βέλγιο	143,3	145,7	124,4	-7,9	-13,2	-14,6	-7,5
Γαλλία	562,9	563,9	517,2	-4,1	-8,1	-8,3	0,0
Γερμανία	1.247,9	1.232,4	919,7	-6,3	-26,3	-25,4	-21,0
Δανία	68,0	69,3	61,0	-4,2	-10,3	-12,0	-21,0
Ελλάδα	*104,4*	*107,0*	*122,5*	*-4,7*	*17,4*	*14,5*	*25,0*
Ην. Βασίλειο	776,1	776,3	566,2	-8,7	-27,0	-27,1	-12,5
Ιρλανδία	54,8	55,6	62,4	-8,0	13,8	12,2	13,0
Ισπανία	283,2	289,8	367,5	-9,2	29,8	26,8	15,0
Ιταλία	519,2	516,9	491,1	-9,3	-5,4	-5,0	-6,5
Λουξεμβούργο	12,8	13,2	11,7	-4,7	-8,9	-11,3	-28,0
Ολλανδία	211,9	213,0	198,9	-2,8	-6,1	-6,6	-6,0
Πορτογαλία	59,4	60,1	74,6	-4,3	25,5	24,0	27,0
Σουηδία	72,5	72,2	60,0	-5,6	-17,2	-16,9	4,0
Φινλανδία	70,4	71,0	66,3	-5,8	-5,7	-6,6	0,0
ΕΕ-15	**4.264,9**	**4.265,5**	**3.723,7**	**-6,9**	**-12,7**	**-12,7**	**-8,0**

Πηγή: European Environment Agency, *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990-2009 and inventory report 2011*, 27.5.2011.
1 Σύνολο εκπομπών εξαιρουμένου του τομέα "χρήσεις γης, αλλαγή χρήσεων γης και δασοπονία".
2 Για τα αέρια CO_2, CH_4 και N_2O, το σύνολο των χωρών-μελών επέλεξε ως έτος βάσης το 1990. Για τα αέρια HFC, PFC και SF_6, 12 χώρες-μέλη επέλεξαν το 1995 ως έτος βάσης, ενώ η Αυστρία, η Γαλλία και η Ιταλία επέλεξαν το 1990.

ευθύνονται για το μεγαλύτερο μέρος της εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ το 2009 (29% των συνολικών εκπομπών της ΕΕ-27 και 40% των ρύπων της ΕΕ-15), ενώ ακολουθούν η Ιταλία και η Γαλλία (το αντίστοιχο ποσοστό είναι 11% για καθεμία). Οι χώρες-μέλη με τη μικρότερη συμβολή είναι το Λουξεμβούργο (0,3%), η Σουηδία, η Δανία και η Ιρλανδία (1%), με παρόμοια επίπεδα συμμετοχής και στο σύνολο των ρύπων της ΕΕ-15 (βλ. Πίνακα XI.1).

Όπως φαίνεται στον ίδιο πίνακα, χώρες οι οποίες λόγω μεγέθους συμβάλλουν περισσότερο στις συνολικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου έχουν καλύτερες επιδόσεις όσον αφορά τις εκπομπές ρύπων κατά κεφαλήν ή ανά μονάδα ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ).[5] Αντίθετα, το Λουξεμβούργο και η Φινλανδία, αν και έχουν μικρή συμβολή στην παραγωγή ρύπων, κατατάσσονται μεταξύ των χωρών με τις υψηλότερες εκπομπές ρύπων κατά κεφαλήν. Εξετάζοντας τη διαχρονική πορεία του συγκεκριμένου δείκτη, παρατηρείται ότι το σύνολο σχεδόν των παλαιών χωρών-μελών (με εξαίρεση την Ελλάδα, την Ισπανία και την Πορτογαλία) σημειώνει βελτίωση. Όσον αφορά τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ανά μονάδα ΑΕΠ, το σύνολο των χωρών-μελών της ΕΕ-15 το 2009 παρουσιάζει μείωση σε σύγκριση με το 1990. Την καλύτερη επίδοση παρουσιάζει η Σουηδία (0,02 χγρ. ισοδυνάμου CO_2/μονάδα ΑΕΠ), **ενώ**

5 Αυτό ενδεχομένως οφείλεται σε διαφοροποιήσεις ως προς την ενεργειακή απόδοση των μονάδων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και άλλων εργοστασιακών μονάδων, την εξοικονόμηση ενέργειας στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, την απελευθέρωση των αγορών ενέργειας κ.ά.

τη χειρότερη παρουσιάζει η Ελλάδα (0,61 χγρ. ισοδυνάμου CO_2/μονάδα ΑΕΠ), η οποία ωστόσο παρουσιάζει σημαντική βελτίωση σε σχέση με το 1990.

Όσον αφορά την ποσοστιαία κατανομή των έξι αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ-27 το 2009, το διοξείδιο του άνθρακα (CO_2) κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο (82%). Ακολουθούν με μικρότερα ποσοστά, 9% και 8% αντίστοιχα, το μεθάνιο (CH_4) και το υποξείδιο του αζώτου (N_2O). Σχετικά με την εξέλιξη των ρύπων των παραπάνω αερίων, το διοξείδιο του άνθρακα (CO_2) ανήλθε το 2009 σε 3.765 εκατ. τόνους (μείωση κατά 14% σε σχέση με το 1990), ενώ το μεθάνιο (CH_4) και το υποξείδιο του αζώτου (N_2O) έφθασαν το ίδιο έτος σε 418 και 358 τόνους ισοδυνάμου CO_2, μειωμένα κατά 32% και 33% αντίστοιχα σε σύγκριση με το 1990. Σχετικά με την προέλευση των εκπομπών αερίων (βλ. Πίνακα XI.2), οι δραστηριότητες που σχετίζονται με την ενέργεια αποτελούν την κυριότερη πηγή αερίων του θερμοκηπίου, με ποσοστό 79% το 2009 για την ΕΕ-27 (3.660 εκατ. τόνοι ισοδυνάμου CO_2). Δεύτερη σε σπουδαιότητα πηγή αερίων του θερμοκηπίου, μετά την ενέργεια, είναι η γεωργία, με μερίδιο 10% (476 εκατ. τόνοι ισοδυνάμου CO_2), ενώ ακολουθούν οι βιομηχανικές διεργασίες και τα απόβλητα, με μερίδια 7% και 3% (321 και 147 εκατ. τόνοι ισοδυνάμου CO_2 αντίστοιχα).

Ως προς την εξέλιξη της εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου σε σχέση με τους στόχους του Πρωτοκόλλου του Κιότο, αξίζει να σημειωθεί ότι τα περισσότερα κράτη-μέλη της ΕΕ-15 έχουν εκπληρώσει το στόχο που ορίζει το πρωτόκολλο του Κιότο για καθένα από αυτά (βλ. Πίνακα XI.3). Ειδικότερα, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Σουηδία και το Βέλγιο έχουν ήδη υπερκαλύψει τους στόχους τους βάσει του Κιότο, ενώ η Ισπανία και η Αυστρία είναι οι χώρες που απέχουν περισσότερο από το στόχο του Κιότο. **Για την Ελλάδα, ο στόχος του Πρωτοκόλλου του Κιότο είναι να περιοριστεί στο 25% η αύξηση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου μεταξύ του "έτους βάσης" και της περιόδου 2008-2012. Το 2008 το επίπεδο των εκπομπών ήταν υψηλότερο κατά 18,6% από ό,τι το έτος βάσης (δηλ. εντός του στόχου), ενώ το 2009 σημειώθηκε περαιτέρω βελτίωση, καθώς η αύξηση περιορίστηκε στο 14,5%.**

3 ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΙΚΗΣ ΡΥΠΑΝΣΗΣ: ΘΕΤΙΚΕΣ ΟΙ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Στο πλαίσιο του πανευρωπαϊκού ελέγχου της εφαρμογής της ευρωπαϊκής Οδηγίας για τα ανώτατα εθνικά όρια εκπομπών και την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, σε πρόσφατη έκθεση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος δημοσιεύθηκαν οι εκπομπές αέριων ρύπων των χωρών-μελών της ΕΕ-27 το 2010.[6] Οι συγκεκριμένες εκπομπές αναφέρονται σε τέσσερις βασικούς αέριους ρυπαντές (διοξείδιο του θείου, οξείδια του αζώτου, τις μη μεθανικές πτητικές οργανικές ενώσεις, αμμωνία), οι οποίοι μπορούν να προκαλέσουν αναπνευστικά προβλήματα, όξινη βροχή και γενικότερα οξίνιση του εδάφους και των επιφανειακών υδάτων. Ειδικότερα, οι εκπομπές ρύπων 11 χωρών-μελών (Αυστρίας, Βελγίου, Δανίας, Γαλλίας, Γερμανίας, Ιρλανδίας, Λουξεμβούργου, Μάλτας, Ολλανδίας, Ισπανίας, Σουηδίας) κυμάνθηκαν εκτός στόχου (δηλ. υπερέβησαν τα ανώτατα εθνικά όρια εκπομπών). Επίσης, ο αέριος ρυπαντής για τον οποίο σημειώθηκαν οι περισσότερες υπερβάσεις ήταν τα οξείδια του αζώτου, ενώ οι οδικές μεταφορές ήταν ο τομέας που συνέβαλε περισσότερο στην αύξηση του συγκεκριμένου ρυπαντή (40% των συνολικών εκπομπών στην ΕΕ-27). Βασική αιτία είναι η επέκταση των οδικών μεταφορών την τελευταία εικοσαετία, γεγονός που εξουδετέρωσε τη μείωση των ρύπων που εκπέμπουν τα οχήματα σήμερα σε σχέση με το παρελθόν λόγω της βελτιωμένης απόδοσης των κινητήρων.

Αντίθετα, όσον αφορά την Ελλάδα σημειώθηκε σημαντική πρόοδος στην καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, καθώς εκλύ-

6 European Environment Agency, Δελτίο τύπου 22.2.2012.

θηκαν 315,5 χιλιοτόνοι οξειδίων του αζώτου (έναντι στόχου 344 χιλιοτόνων), 183,5 χιλιοτόνοι πτητικών οργανικών ενώσεων (έναντι στόχου 261 χιλιοτόνων), 265,6 χιλιοτόνοι διοξειδίου του θείου (έναντι στόχου 523 χιλιοτόνων) και 64,6 χιλιοτόνοι αμμωνίας (έναντι στόχου 73 χιλιοτόνων). **Ωστόσο, στον περιορισμό των ανωτέρω αέριων ρυπαντών επέδρασε σε μεγάλο βαθμό η οικονομική ύφεση του 2010, η οποία οδήγησε στην πτώση της βιομηχανικής παραγωγής και της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας, στη μείωση της θέρμανσης, καθώς και στον περιορισμό των μετακινήσεων.**

4 ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

• Νόμος 4042/2012 που αφορά την ποινική προστασία του περιβάλλοντος, την εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/99/ΕΚ, το πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων και την εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ

Σημαντική εξέλιξη για την ενίσχυση του παρεμβατικού ρόλου της πολιτείας στη διαμόρφωση και άσκηση αποτελεσματικών πολιτικών για το περιβάλλον, καθώς και την αποτροπή ζημιογόνων για το περιβάλλον ενεργειών αποτελεί η ψήφιση του νόμου 4042/2012 ("*Ποινική προστασία του περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/99/ΕΚ – Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ – Ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής*"), ο οποίος ανταποκρίνεται ουσιαστικά στην ανάγκη ενσωμάτωσης στο εθνικό δίκαιο των ρυθμίσεων της ευρωπαϊκής νομοθεσίας που αφορούν (α) την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου και (β) τον εκσυγχρονισμό του πλαισίου παραγωγής και διαχείρισης των αποβλήτων.

Ειδικότερα, με τις ρυθμίσεις του νόμου που περιλαμβάνονται στην ενότητα Α′ (ενσωμάτωση Οδηγίας 2008/99/ΕΚ)[7] θεσπίζονται αποτρεπτικές, αναλογικές και αποτελεσματικές κυρώσεις, μέσω του ποινικού δικαίου για τις περιπτώσεις που προκαλείται ή ενδέχεται να προκληθεί ρύπανση ή υποβάθμιση του περιβάλλοντος, με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικής προστασίας του. Πιο συγκεκριμένα, οι ρυθμίσεις της ενότητας αυτής προβλέπουν:

• τη θέσπιση ειδικών διατάξεων με τις οποίες ενισχύεται ο ρόλος των *επιθεωρητών περιβάλλοντος* με προανακριτικές αρμοδιότητες για την πρόληψη και την αποτροπή της δημιουργίας και της έκτασης περιβαλλοντικών εγκλημάτων,

• τη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής άλλων ποινικών νόμων ώστε να καλύπτουν εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος και ειδικότερα σε ό,τι αφορά την τέλεση περιβαλλοντικών εγκλημάτων στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης, την αποστέρηση από έσοδα που αποκτήθηκαν κατά του περιβάλλοντος και την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και

• την περαιτέρω βελτίωση επί το αυστηρότερο των υφιστάμενων ρυθμίσεων που σχετίζονται με την ποινικοποίηση των περιβαλλοντικών παραβάσεων (άρθρο 28 του Ν. 1650/1986).[8]

Με τις διατάξεις του νόμου που περιλαμβάνονται στην ενότητα Β′ (ενσωμάτωση Οδηγίας 2008/98/ΕΚ)[9] θεσπίζονται μέτρα για τη συνολική ρύθμιση της διαχείρισης των αποβλήτων, ώστε να προστατεύονται αποτελεσματικά το περιβάλλον και η ανθρώπινη υγεία, καθώς και να εξοικονομούνται οι φυσικοί πόροι μέσω

7 Η Οδηγία 2008/99/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Νοεμβρίου 2008 σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου αφορά την καθιέρωση ενός ελάχιστου ενιαίου πλαισίου ποινικής προστασίας αναφορικά με την καταπολέμηση των περιβαλλοντικών αδικημάτων σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση, θεσπίζοντας παράλληλα κοινές αρχές και προσεγγίσεις για τα κράτη-μέλη.

8 Σημειώνεται ότι, πέραν της κοινοτικής νομοθεσίας που περιλαμβάνεται στην Οδηγία 2008/99/ΕΚ, πολλές ακόμη κοινοτικές Οδηγίες για το περιβάλλον έχουν ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία με τον Ν. 1650/1986.

9 Η Οδηγία-πλαίσιο 2008/98/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Νοεμβρίου 2008 για τα απόβλητα αφορά τη θέσπιση ενιαίων κανόνων διαχείρισης για όλα τα είδη αποβλήτων για το σύνολο των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με ενσωμάτωση ειδικών ρυθμίσεων για τα επικίνδυνα απόβλητα.

της επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης των αποβλήτων και της ανάκτησης υλικών ή/και ενέργειας από τα απόβλητα. Με τις ρυθμίσεις της ενότητας αυτής:

• Εισάγονται στο εθνικό μας δίκαιο νέες έννοιες και αποσαφηνίζονται οι ορισμοί των *αποβλήτων*, της *επαναχρησιμοποίησης*, της *ανακύκλωσης*, της *ανάκτησης* και της *διάθεσης* αποβλήτων.

• Ενισχύεται η λήψη μέτρων για την πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων με εφαρμογή σχεδίων και προγραμμάτων, ενώ καθιερώνεται η *ιεράρχηση των εργασιών διαχείρισης* των αποβλήτων και ευνοείται η ανάκτηση των αποβλήτων και η χρησιμοποίηση των ανακτηθέντων υλικών, προκειμένου να διαφυλάσσονται οι φυσικοί πόροι. Συγχρόνως, εξασφαλίζεται ότι η διαχείριση των αποβλήτων πραγματοποιείται χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η ανθρώπινη υγεία και χωρίς να βλάπτεται το περιβάλλον.

• Επιβάλλεται η πλήρης εφαρμογή του *Ευρωπαϊκού Καταλόγου Αποβλήτων (ΕΚΑ)* με στόχο την αποφυγή παρερμηνειών.

• Καθιερώνεται η *διευρυμένη ευθύνη του παραγωγού προϊόντων* (άρθρο 25) και κατ' επέκταση η ευθύνη του στη διαχείριση των αποβλήτων που απορρέουν κατά την παραγωγική διαδικασία. Επίσης, ισχυροποιείται και επιμερίζεται η ευθύνη για τη διαχείριση των αποβλήτων σε όλους τους εμπλεκομένους στη διαχείριση των αποβλήτων (παραγωγούς, κατόχους αποβλήτων, εμπόρους και μεσίτες), ενώ ορίζονται διοικητικές και ποινικές κυρώσεις για τους εμπλεκομένους στη διαχείριση των αποβλήτων οι οποίοι παρανομούν.

• Καθιερώνεται η κατάρτιση του *Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ)*, το οποίο καθορίζει τη στρατηγική, τις πολιτικές και τους στόχους για τη διαχείριση του συνόλου των αποβλήτων σε όλη την επικράτεια και εκπονείται από το ΥΠΕΚΑ, ενώ καθιερώνεται και η κατάρτιση των *Περιφερειακών Σχεδίων Διαχείρισης (ΠΕΣΔΑ)*, τα οποία αφορούν τη διαχείριση των αποβλήτων που παράγονται σε επίπεδο περιφέρειας.

• Θεσπίζονται διαρκείς επιθεωρήσεις και έλεγχοι με πλήρως κατανεμημένους ρόλους μεταξύ των υπηρεσιών της κεντρικής διοίκησης και των περιφερειών.

• Εισάγεται η τεκμηρίωση και η παρακολούθηση στην παραγωγή των αποβλήτων και καθιερώνεται η ηλεκτρονική καταχώρηση επιχειρήσεων, αδειοδοτήσεων και ελέγχων, ώστε τα πάντα να είναι διαφανή και προσβάσιμα από όλους τους ενδιαφερόμενους.

Τέλος, στις ενότητες Γ΄ και Δ΄ του νόμου περιέχονται τροποποιητικές διατάξεις που αφορούν κυρίως θέματα αρμοδιότητας του ΥΠΕΚΑ για τη ρύθμιση διαφόρων θεμάτων χωροταξίας, πολεοδομίας και αστικής ανάπλασης, την αποκατάσταση υφιστάμενων παράνομων χώρων ανεξέλεγκτης ταφής απορριμμάτων, τη ρύθμιση θεμάτων ενέργειας, όπως η επιβολή ειδικού τέλους (δύο ευρώ ανά MWh παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας) σε βάρος των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας από λιγνίτη κ.ά.

• Νόμος 4062/2012 που μεταξύ άλλων αφορά το πρόγραμμα "ΗΛΙΟΣ", την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (ενσωμάτωση Οδηγίας 2009/28/ΕΚ) και τα κριτήρια αειφορίας βιοκαυσίμων και βιορευστών (ενσωμάτωση Οδηγίας 2009/30/ΕΚ).

Η Ελλάδα φιλοδοξεί να είναι η πρώτη χώρα-μέλος της Ε.Ε. η οποία θα εφαρμόσει σε μεγάλη έκταση τη διακρατική μεταφορά ενέργειας από ΑΠΕ.[10] Αυτό προβλέπεται να γίνει με την υλοποίηση του προγράμματος "ΗΛΙΟΣ" στο πλαίσιο του Νόμου 4062 που ψηφίστηκε στα τέλη Μαρτίου. Το πρόγραμμα αποσκοπεί στην ανάπτυξη, παραγωγή και εξαγωγή ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ηλιακή ακτινοβολία στην ελληνική επικράτεια και περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, τη

10 Προβλέπεται από την Οδηγία 2009/28/ΕΚ, η οποία ενσωματώνεται στην ελληνική νομοθεσία με τον ίδιο νόμο.

σύσταση σχετικού φορέα υλοποίησης με την επωνυμία "ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΗΛΙΟΣ ΑΕ". Σύμφωνα με το άρθρο 12 του νόμου, επιτρέπεται η δωρεάν παραχώρηση στον εν λόγω φορέα ακινήτων του Δημοσίου ή και η απευθείας εκμίσθωση ακινήτων που ανήκουν σε ΝΠΔΔ ή ΟΤΑ α′ και β′ βαθμού. Στο πλαίσιο αυτό, λιγότερο από 0,1% της συνολικής επιφάνειας της χώρας αναμένεται να δεσμευθεί για την εγκατάσταση κατόπτρων, ενώ, ταυτόχρονα, με τη χρήση γεωχωρικών συστημάτων πληροφοριών θα ενημερώνονται οι ενδιαφερόμενοι επενδυτές. Η υλοποίηση του προγράμματος υποστηρίζεται από ένα σύστημα εκχώρησης προτεραιότητας στις σχετικές υποψηφιότητες προκειμένου η διαδικασία αδειοδότησης να καταστεί σαφής, διαφανής και ταχεία.

Στο πρόγραμμα "ΗΛΙΟΣ" εκτιμάται ότι συναντώνται διαφορετικές ενεργειακές, περιβαλλοντικές και οικονομικές πτυχές, όπως η οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα, η ενοποιημένη ευρωπαϊκή αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και η αξιοποίηση των σημαντικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας,[11] δυναμική είσοδος ιδιωτών επενδυτών στην εγχώρια παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης, καθώς και η δημοσιονομική ελάφρυνση. Επισημαίνεται πάντως ότι η μεγάλη έκταση του προγράμματος και οι ενδεχομένως φιλόδοξοι και ετερογενείς στόχοι του είναι δυνατόν, εάν συντρέξουν ορισμένες *αρνητικές* συγκυρίες, να υποθηκεύσουν τις πραγματικά μεγάλες αναπτυξιακές του δυνατότητες. Συγκεκριμένα, κρίσιμοι παράγοντες θεωρούνται *οι τεχνικές δυνατότητες του υπάρχοντος ενεργειακού δικτύου* για τη μεταφορά μιας τόσο μεγάλης ποσότητας ηλεκτρικής ενέργειας[12] αλλά και η *τιμή* στην οποία θα αγοράσουν τη μεταφερόμενη ενέργεια οι Ευρωπαίοι αντισυμβαλλόμενοι.[13] Επίσης, σημαντικό ρόλο αναμένεται να διαδραματίσουν παράγοντες όπως ο βαθμός κινητοποίησης των εγχώριων και αλλοδαπών ιδιωτικών κεφαλαίων υπό συνθήκες κρίσης και χρηματοπιστωτικής ασφυξίας, αλλά και η ανταπόκριση των αρμόδιων υπηρεσιών και φορέων στην ανάγκη ταχύρρυθμης και διαφανούς διεκπεραίωσης των επενδυτικών αιτημάτων. Τέλος, ευρύτερες αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές παράμετροι, όπως αυτές που συνδέονται με τις δυνατότητες εγχώριας παραγωγής του κεφαλαιακού εξοπλισμού που θα απαιτηθεί για το πρόγραμμα, καθώς και με την αποφυγή υπέρμετρης επιβάρυνσης περιοχών από τις εγκαταστάσεις, θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη.

• Σχέδιο Οδικού Χάρτη Πορείας της Ελλάδος στον τομέα της ενέργειας με ορίζοντα το 2050

Ιδιαίτερο περιβαλλοντικό και ενεργειακό ενδιαφέρον παρουσιάζει το σχέδιο Οδικού Χάρτη Πορείας της Ελλάδος στον Τομέα της Ενέργειας με ορίζοντα το 2050, το οποίο συνέταξε η Επιτροπή Εθνικού Ενεργειακού Σχεδιασμού του ΥΠΕΚΑ το Μάρτιο του 2012. Οι βασικότεροι άξονες του εγχώριου μελλοντικού ενεργειακού τοπίου αφορούν τη σημαντική μείωση της χρήσης πετρελαιοειδών, την κατακόρυφη αύξηση της διείσδυσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ) στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά και τη χρήση βιοκαυσίμων στο σύνολο των μεταφορών σε ποσοστό 31%-34% μέχρι το 2050. Στο σχέδιο αυτό εξετάζονται τα εξής τρία σενάρια εναλλακτικών ενεργειακών πολιτικών:

(α) το σενάριο Υφιστάμενων Πολιτικών, στο οποίο η διείσδυση των ΑΠΕ και η εξοικονόμηση ενέργειας κινούνται σε επίπεδα μέτρια και όχι επαρκή για την επίτευξη εθνικών και ευρωπαϊκών στόχων,

(β) το σενάριο Μέτρων Μεγιστοποίησης ΑΠΕ, όπου η διείσδυση των ΑΠΕ αγγίζει το 100% της ηλεκτροπαραγωγής και

11 Σύμφωνα με υπολογισμούς που ανέφερε ο Πρωθυπουργός σε ομιλία του σε σχετική ημερίδα του ΥΠΕΚΑ (3.4.2012), η ίδια ακριβώς επένδυση σε χώρα της Κεντρικής Ευρώπης θα αντιπροσώπευε ένα επιπλέον κόστος 6 δισεκ. ευρώ, αν ληφθεί υπόψη ότι η χώρα μας διαθέτει 50% υψηλότερο ηλιακό δυναμικό.

12 Σύμφωνα με τον αρμόδιο Υπουργό, η αρχική δυνατότητα εξαγωγής των υπαρχόντων δικτύων φθάνει τα 2-3 χιλ. MW σε σχέση με το προτεινόμενο μέγεθος των 10 χιλ. MW, το οποίο και αναμένεται να εξυπηρετηθεί με την ένταξη της Ελλάδος στα ευρωπαϊκά "έξυπνα" δίκτυα (smart grids).

13 Σύμφωνα με τις δηλώσεις του Υφυπουργού Ενέργειας της Γερμανίας, οι τρέχουσες ελληνικές τιμές ηλεκτρικής ενέργειας από Φ/Β θα επιβάρυναν δυσανάλογα τον Γερμανό καταναλωτή.

(γ) το σενάριο Περιβαλλοντικών Μέτρων Ελαχίστου Κόστους, στο οποίο η διείσδυση των ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή συνδέεται με το ελάχιστο επενδυτικό κόστος.

Σε κάθε περίπτωση, η πρόκριση ενός από τα ανωτέρω σενάρια προϋποθέτει υψηλή μόχλευση επενδυτικών κεφαλαίων στις ΑΠΕ και έγκαιρο τεχνολογικό σχεδιασμό του ελληνικού ενεργειακού συστήματος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 2011

ΚΑΙ Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ ΛΟΓΙΣΤΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελ.

ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ..... Π 4-5

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΚΕΡΔΩΝ ..... Π 6

ΕΚΘΕΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ ΛΟΓΙΣΤΗ ..... Π 7

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ..... Π 9-14

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ..... Π 15-57

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΕΤΗΣΙΑΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ ..... Π 58

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ..... Π 59

(σε ευρώ)

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ	31.12.2011	31.12.2010
1. Χρυσός και απαιτήσεις σε χρυσό	**5.770.281.682**	**5.005.114.533**
2. Απαιτήσεις σε συνάλλαγμα έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ	**982.306.649**	**1.009.983.571**
2.1 Απαιτήσεις έναντι του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ)	942.163.589	908.925.790
2.2 Καταθέσεις σε τράπεζες, χρεόγραφα, δάνεια και λοιπές απαιτήσεις	40.143.060	101.057.781
3. Απαιτήσεις σε συνάλλαγμα έναντι κατοίκων ζώνης ευρώ	**1.018.555.147**	**283.797.006**
3.1 Απαιτήσεις έναντι της γενικής κυβέρνησης	290.508.741	200.915.553
3.2 Λοιπές απαιτήσεις	728.046.406	82.881.453
4. Απαιτήσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ	**113.867**	**165.813**
4.1 Καταθέσεις σε τράπεζες, χρεόγραφα και δάνεια	113.867	165.813
4.2 Απαιτήσεις που απορρέουν από πιστωτικές διευκολύνσεις στο πλαίσιο του ΜΣΙ ΙΙ	0	0
5. Δάνεια σε ευρώ προς πιστωτικά ιδρύματα ζώνης ευρώ σχετιζόμενα με πράξεις νομισματικής πολιτικής	**76.159.500.000**	**97.668.800.000**
5.1 Πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης	15.177.500.000	18.023.000.000
5.2 Πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης	60.942.000.000	78.382.800.000
5.3 Αντιστρεπτέες πράξεις εξομάλυνσης βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας	0	1.263.000.000
5.4 Διαρθρωτικές αντιστρεπτέες πράξεις	0	0
5.5 Διευκόλυνση οριακής χρηματοδότησης	40.000.000	0
5.6 Πιστώσεις για την κάλυψη περιθωρίων	0	0
6. Λοιπές απαιτήσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων ζώνης ευρώ	**71.745.340**	**71.609.150**
7. Χρεόγραφα σε ευρώ κατοίκων ζώνης ευρώ	**21.149.321.189**	**23.860.877.515**
7.1 Χρεόγραφα που διακρατούνται για σκοπούς νομισματικής πολιτικής	7.766.490.399	4.898.275.295
7.2 Λοιπά χρεόγραφα σε ευρώ κατοίκων ζώνης ευρώ	13.382.830.790	18.962.602.220
8. Μακροπρόθεσμες απαιτήσεις σε ευρώ έναντι της γενικής κυβέρνησης	**6.659.874.462**	**6.867.002.312**
9. Απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος	**1.632.798.971**	**1.600.050.638**
9.1 Συμμετοχή στο κεφάλαιο, τα αποθεματικά και τις προβλέψεις της ΕΚΤ	500.888.380	468.140.047
9.2 Απαιτήσεις από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ	1.131.910.591	1.131.910.591
9.3 Καθαρές απαιτήσεις που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ	0	0
9.4 Καθαρές απαιτήσεις που απορρέουν από το υπόλοιπο του λογαριασμού δοσοληψιών με το ΕΣΚΤ (TARGET2)	0	0
9.5 Λοιπές απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)	0	0
10. Στοιχεία ενεργητικού υπό τακτοποίηση	**317.653**	**415.701**
11. Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	**54.991.468.016**	**2.272.489.005**
11.1 Κέρματα	72.132.824	69.322.438
11.2 Ενσώματα και ασώματα πάγια στοιχεία ενεργητικού	827.039.091	755.550.905
11.3 Λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού	29.104.193	29.172.193
11.4 Διαφορές αναπροσαρμογής της αξίας πράξεων εκτός ισολογισμού σε ξένο νόμισμα	7.256.329	1.653.134
11.5 Μεταβατικοί λογαριασμοί και δεδουλευμένα έσοδα	1.203.167.522	988.458.366
11.6 Λοιπά στοιχεία	52.852.768.057	428.331.969
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	**168.436.282.976**	**138.640.305.244**

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΕΚΤΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ (ΤΑΞΕΩΣ)	31.12.2011	31.12.2010
1. Τίτλοι του Ελληνικού Δημοσίου από τη διαχείριση του "Κοινού Κεφαλαίου Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και Ασφαλιστικών Φορέων" σύμφωνα με τον Ν. 2469/97	23.415.359.594	22.599.433.438
2. Τίτλοι του Ελληνικού Δημοσίου και λοιπά χρεόγραφα από τη διαχείριση και θεματοφύλαξη κεφαλαίων δημόσιων οργανισμών, ασφαλιστικών φορέων και ιδιωτών	6.745.993.739	9.408.108.799
3. Περιουσιακά στοιχεία αποδεκτά από το Ευρωσύστημα ως ασφάλεια για πράξεις νομισματικής πολιτικής και παροχή ενδοημερήσιας ρευστότητας μεταξύ των Π.Ι.	142.876.476.764	162.000.732.695
4. Λοιποί λογαριασμοί τάξεως	106.545.923.428	10.870.038.657
ΣΥΝΟΛΟ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΤΑΞΕΩΣ	**279.583.753.525**	**204.878.313.589**

Σημειώσεις:

1 Σύμφωνα με το άρθρο 54Α του Καταστατικού της Τράπεζας, οι οικονομικές καταστάσεις καταρτίζονται με βάση τους κανόνες και τις λογιστικές αρχές που έχουν καθοριστεί από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και ισχύουν για τα μέλη του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ).

2 Η κλείδα κατανομής για τη συμμετοχή της Τράπεζας στο καταβεβλημένο εξ ολοκλήρου κεφάλαιο της ΕΚΤ από τις 17 Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες του Ευρωσυστήματος είναι 2,80818%.

3 Οι απαιτήσεις και οι υποχρεώσεις σε ευρώ ή συνάλλαγμα διαχωρίζονται σε απαιτήσεις/υποχρεώσεις έναντι κατοίκων ή μη κατοίκων της ζώνης του ευρώ.

(σε ευρώ)

ΠΑΘΗΤΙΚΟ	31.12.2011	31.12.2010
1. Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία	**22.957.704.380**	**21.748.281.800**
2. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων ζώνης ευρώ σχετιζόμενες με πράξεις νομισματικής πολιτικής	**4.703.006.264**	**10.528.376.123**
2.1 Τρεχούμενοι λογαριασμοί (περιλαμβανομένων των υποχρεωτικών καταθέσεων)	2.506.356.264	3.303.376.123
2.2 Διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων	1.179.500.000	7.165.000.000
2.3 Καταθέσεις προθεσμίας	0	60.000.000
2.4 Αντιστρεπτέες πράξεις εξομάλυνσης βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας	0	0
2.5 Καταθέσεις για την κάλυψη περιθωρίων	1.017.150.000	0
3. Λοιπές υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων ζώνης ευρώ	**0**	**0**
4. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι λοιπών κατοίκων ζώνης ευρώ	**5.553.155.243**	**2.339.465.608**
4.1 Γενική κυβέρνηση	3.838.270.484	781.941.428
4.2 Λοιπές υποχρεώσεις	1.714.884.759	1.557.524.180
5. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ	**1.041.850.236**	**766.281.837**
6. Υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα έναντι κατοίκων ζώνης ευρώ	**16.178.298**	**22.321.537**
7. Υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ	**2.268**	**56.827**
7.1 Καταθέσεις και λοιπές υποχρεώσεις	2.268	56.827
7.2 Υποχρεώσεις που απορρέουν από πιστωτικές διευκολύνσεις στο πλαίσιο του ΜΣΙ ΙΙ	0	0
8. Λογαριασμός ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων του ΔΝΤ	**928.426.952**	**905.349.233**
9. Υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος	**123.244.992.854**	**95.054.832.880**
9.1 Υποχρεώσεις συνδεόμενες με γραμμάτια τα οποία καλύπτουν την έκδοση χρεογράφων από την ΕΚΤ	0	0
9.2 Καθαρές υποχρεώσεις που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ	18.437.110.570	7.921.552.125
9.3 Καθαρές υποχρεώσεις που απορρέουν από το υπόλοιπο του λογαριασμού δοσοληψιών με το ΕΣΚΤ (TARGET2)	104.750.000.738	87.088.090.137
9.4 Λοιπές υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)	57.881.546	45.190.618
10. Στοιχεία παθητικού υπό τακτοποίηση	**15.074.984**	**23.305.724**
11. Λοιπές υποχρεώσεις	**1.159.632.924**	**787.477.099**
11.1 Διαφορές αναπροσαρμογής της αξίας πράξεων εκτός ισολογισμού σε ξένο νόμισμα	2.889	1.719
11.2 Μεταβατικοί λογαριασμοί και δεδουλευμένα έξοδα	181.090.409	114.941.633
11.3 Λοιπά στοιχεία	978.539.626	672.533.747
12. Προβλέψεις	**3.951.100.114**	**2.385.419.686**
13. Λογαριασμοί αναπροσαρμογής	**4.049.716.285**	**3.263.692.564**
14. Μετοχικό Κεφάλαιο και Αποθεματικά	**815.442.174**	**815.444.326**
14.1 Μετοχικό κεφάλαιο	111.243.362	111.243.362
14.2 Τακτικό αποθεματικό	111.243.362	111.243.362
14.3 Έκτακτο αποθεματικό	84.500.000	84.500.000
14.4 Ειδικό αποθεματικό από την αναπροσαρμογή της αξίας των ακινήτων	507.247.856	507.247.856
14.5 Λοιπά ειδικά αποθεματικά	1.207.594	1.209.746
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ	**168.436.282.976**	**138.640.305.244**

4 Τα υπόλοιπα των λογαριασμών που σχετίζονται με πράξεις νομισματικής πολιτικής εμφανίζονται σε διακριτές κατηγορίες.

5 Η αξία του χρυσού έχει υπολογιστεί με βάση την τιμή σε ευρώ ανά ουγγιά χρυσού που αναφέρεται στο δελτίο τιμών της ΕΚΤ της 30 Δεκεμβρίου 2011: 1.216,864 ευρώ ανά ουγγιά, έναντι 1.055,418 ευρώ στις 31 Δεκεμβρίου 2010.

6 Οι απαιτήσεις και οι υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα έχουν αποτιμηθεί με βάση τις ισοτιμίες του ευρώ έναντι των ξένων νομισμάτων που αναφέρονται στο δελτίο τιμών της ΕΚΤ της 30 Δεκεμβρίου 2011.

7 Η αξία των εμπορεύσιμων χρεογράφων (εκτός αυτών που πρόκειται να διακρατηθούν μέχρι τη λήξη τους) έχει υπολογιστεί με βάση τις μέσες αγοραίες τιμές που ίσχυαν στις 30 Δεκεμβρίου 2011. Τα εμπορεύσιμα χρεόγραφα που πρόκειται να διακρατηθούν μέχρι τη λήξη τους καθώς και οι μη εμπορεύσιμοι τίτλοι αποτιμώνται στο κόστος κτήσης προσαρμοσμένο με τις υπό και τις υπέρ το άρτιο αποσβεσθείσες διαφορές και υπόκεινται σε έλεγχο απομείωσης της αξίας τους. Από τον έλεγχο που διενεργήθηκε στο τέλος της χρήσης 2011 διαπιστώθηκε ότι δεν συντρέχει λόγος απομείωσης της αξίας τους.

8 Τα πάγια στοιχεία ενεργητικού αποτιμώνται στις τιμές κτήσεως εκτός από τα ακίνητα, τα οποία αποτιμώνται στις αγοραίες τιμές, όπως αυτές προσδιορίζονται από ανεξάρτητους εκτιμητές, μειωμένες κατά τις αποσβεσθείσες αξίες.

9 Η απόσβεση της αξίας των κτιρίων υπολογίζεται από τη χρήση 2005 με συντελεστή 2,5%, σύμφωνα με την εκτιμώμενη ωφέλιμη ζωή τους (40 χρόνια).

10 Στους λοιπούς λογαριασμούς τάξεως παρακολουθείται και η υποσχετική επιστολή ύψους 20,8 δισεκ. ευρώ (SDR 17,5 δισεκ.) που έχει εκδώσει η ελληνική κυβέρνηση για το συνολικό ποσό του δανείου που έχει λάβει από το ΔΝΤ μέχρι 31.12.2011.

11 Στη χρήση 2011 ενσωματώθηκαν στις οικονομικές καταστάσεις τα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού των πρώην ασφαλιστικών ταμείων του προσωπικού των κλάδων κύριας και επικουρικής σύνταξης (Ν. 3863/2010, άρθρο 64).

12 Ορισμένα στοιχεία των αποτελεσμάτων της χρήσεως 2010 έχουν αναμορφωθεί για να είναι συγκρίσιμα με τα αντίστοιχα της χρήσεως 2011.

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΧΡΗΣΕΩΣ 2011

(σε ευρώ)

	2011	2010
1. Καθαροί τόκοι - έσοδα	**1.468.721.829**	**825.890.005**
1.1 Τόκοι - έσοδα	2.930.940.084	1.741.334.930
1.2 Τόκοι - έξοδα	-1.462.218.255	-915.444.925
2. Καθαρό αποτέλεσμα από χρηματοοικονομικές πράξεις, αποσβέσεις και προβλέψεις για κινδύνους	**33.468.983**	**50.321.799**
2.1 Πραγματοποιηθέντα κέρδη από χρηματοοικονομικές πράξεις	33.468.983	50.321.799
2.2 Αποσβέσεις χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού και θέσεων	-299.303	-21.326.568
2.3 Μεταφορά από πρόβλεψη έναντι πιστωτικών κινδύνων και κινδύνων από τη διακύμανση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων και της τιμής του χρυσού	299.303	21.326.568
3. Καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες	**98.293.953**	**141.548.446**
3.1 Έσοδα από αμοιβές και προμήθειες	100.360.667	143.186.356
3.2 Έξοδα για αμοιβές και προμήθειες	-2.066.714	-1.637.910
4. Έσοδα από μετοχές και συμμετοχές	**23.770.587**	**12.288.700**
5. Καθαρό αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση και την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος	**-43.398.113**	**1.834.971**
6. Λοιπά έσοδα	**13.938.443**	**12.538.894**
Σύνολο καθαρών εσόδων	**1.594.795.682**	**1.044.422.815**
7. Δαπάνες προσωπικού και συντάξεις	**-286.055.899**	**-319.516.458**
8. Διοικητικές δαπάνες και λοιπά έξοδα	**-47.018.524**	**-48.106.674**
9. Αποσβέσεις ενσώματων και ασώματων πάγιων στοιχείων ενεργητικού	**-13.642.905**	**-13.481.729**
10. Προβλέψεις	**-1.151.441.512**	**-472.865.662**
Σύνολο εξόδων	**-1.498.158.840**	**-853.970.523**
ΚΕΡΔΗ ΧΡΗΣΕΩΣ	**96.636.842**	**190.452.292**

Σημείωση: Στο στοιχείο 5 "Καθαρό αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση και την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος" περιλαμβάνονται ποσά που προέρχονται από την απελευθέρωση μέρους της πρόβλεψης ύψους 149.522.606 ευρώ, που είχε σχηματιστεί το 2008 έναντι κινδύνων αντισυμβαλλομένων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος (2011: 32.792.789 ευρώ, 2010: 47.025.589 ευρώ).

ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ

(Άρθρο 71 του Καταστατικού)

(σε ευρώ)

	2011	2010**
Μέρισμα 0,67 ευρώ ανά μετοχή (αριθμός μετοχών 19.864.886)*	13.309.473	13.309.473
Έκτακτο αποθεματικό	0	12.000.000
Πρόσθετο μέρισμα	0	25.943.542
Φόρος μερισμάτων (συντελεστής 20%, άρθρο 14, παρ. 9 και 10 του Ν.3943/2011)	3.327.369	12.395.689
Υπόλοιπο περιεχόμενο στο Ελληνικό Δημόσιο	80.000.000	126.803.588
	96.636.842	**190.452.292**

* *Το συνολικό μικτό μέρισμα της χρήσεως 2011 ανέρχεται σε 0,8375 ευρώ ανά μετοχή έναντι 2,60 ευρώ της χρήσεως 2010. Στο διανεμόμενο μέρισμα θα γίνει παρακράτηση φόρου με συντελεστή 25% σύμφωνα με τον Ν. 3943/2011, άρθρο 14 παρ. 1 και 2.*

** *Η διάθεση των κερδών της χρήσεως 2010 απεικονίζεται όπως διενεργήθηκε στο πλαίσιο της εφαρμογής του Ν. 3943, ο οποίος δημοσιεύθηκε στις 31.3.2011, ημερομηνία μεταγενέστερη της δημοσίευσης των οικείων οικονομικών καταστάσεων (14.3.2011).*

Αθήνα, 19 Μαρτίου 2012

Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΡΟΒΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ

ΧΡΗΣΤΟΣ Κ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Προς τους Μετόχους της ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΕ

Έκθεση επί των Οικονομικών Καταστάσεων:

Ελέγξαμε τις συνημμένες οικονομικές καταστάσεις της ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε. (η Τράπεζα), που αποτελούνται από τον Ισολογισμό της 31 Δεκεμβρίου 2011, την κατάσταση των αποτελεσμάτων χρήσεως και τον πίνακα διάθεσης αποτελεσμάτων της χρήσεως που έληξε την ημερομηνία αυτή, καθώς και περίληψη σημαντικών λογιστικών πολιτικών και λοιπές επεξηγηματικές πληροφορίες.

Ευθύνη της Διοίκησης για τις Οικονομικές Καταστάσεις

Η Διοίκηση είναι υπεύθυνη για την κατάρτιση και εύλογη παρουσίαση αυτών των οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με τις λογιστικές αρχές που έχει καθορίσει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) όπως αυτές έχουν υιοθετηθεί από την Τράπεζα στο άρθρο 54Α του Καταστατικού της, και όσον αφορά τη μέθοδο που εφάρμοσε για το σχηματισμό προβλέψεων για επιτοκιακό, συναλλαγματικό, πιστωτικό, τιμών χρυσού και λειτουργικών κινδύνων όπως αναφέρεται στη σημείωση 12 των οικονομικών καταστάσεων, και τα Λογιστικά Πρότυπα που προδιαγράφονται από την Ελληνική Νομοθεσία, όπως και για εκείνες τις εσωτερικές δικλείδες, που η Διοίκηση καθορίζει ως απαραίτητες, ώστε να καθίσταται δυνατή η κατάρτιση οικονομικών καταστάσεων απαλλαγμένων από ουσιώδη ανακρίβεια, που οφείλεται είτε σε απάτη είτε σε λάθος.

Ευθύνη του Ελεγκτή

Η δική μας ευθύνη είναι να εκφράσουμε γνώμη επί αυτών των οικονομικών καταστάσεων με βάση τον έλεγχό μας. Διενεργήσαμε τον έλεγχό μας σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου. Τα πρότυπα αυτά απαιτούν να συμμορφωνόμαστε με κανόνες δεοντολογίας, καθώς και να σχεδιάζουμε και διενεργούμε τον έλεγχο με σκοπό την απόκτηση εύλογης διασφάλισης για το εάν οι οικονομικές καταστάσεις είναι απαλλαγμένες από ουσιώδη ανακρίβεια.

Ο έλεγχος περιλαμβάνει τη διενέργεια διαδικασιών για την απόκτηση ελεγκτικών τεκμηρίων, σχετικά με τα ποσά και τις γνωστοποιήσεις στις οικονομικές καταστάσεις. Οι επιλεγόμενες διαδικασίες βασίζονται στην κρίση του ελεγκτή περιλαμβανομένης της εκτίμησης των κινδύνων ουσιώδους ανακρίβειας των οικονομικών καταστάσεων, που οφείλεται είτε σε απάτη είτε σε λάθος. Κατά τη διενέργεια αυτών των εκτιμήσεων κινδύνου, ο ελεγκτής εξετάζει τις εσωτερικές δικλείδες που σχετίζονται με την κατάρτιση και εύλογη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων της Τράπεζας, με σκοπό το σχεδιασμό ελεγκτικών διαδικασιών κατάλληλων για τις περιστάσεις, αλλά όχι με σκοπό την έκφραση γνώμης επί της αποτελεσματικότητας των εσωτερικών δικλείδων της Τράπεζας. Ο έλεγχος περιλαμβάνει επίσης την αξιολόγηση της καταλληλότητας των λογιστικών πολιτικών που χρησιμοποιήθηκαν και του εύλογου των εκτιμήσεων που έγιναν από τη Διοίκηση, καθώς και αξιολόγηση της συνολικής παρουσίασης των οικονομικών καταστάσεων.

Πιστεύουμε ότι τα ελεγκτικά τεκμήρια που έχουμε συγκεντρώσει είναι επαρκή και κατάλληλα για τη θεμελίωση της ελεγκτικής μας γνώμης.

Βάση για Γνώμη με Επιφύλαξη

Από τον έλεγχο μας προέκυψε ότι στο κονδύλι του Ισολογισμού "Προβλέψεις" ύψους €1.939 εκατ. περιλαμβάνονται σχηματισμένες προβλέψεις για συντάξεις και λοιπές παροχές προσωπικού ποσού €1.465 εκατ. (31 Δεκεμβρίου 2010: €1.465 εκατ.) και προβλέψεις εξομοιούμενες με αποθεματικά ποσού €474 εκατ. προερχόμενες από την ενσωμάτωση στη Τράπεζα, στην

παρούσα χρήση, των πρώην ασφαλιστικών ταμείων των κλάδων κύριας και επικουρικής σύνταξης του προσωπικού της, για τις οποίες δεν λάβαμε τεκμηρίωση του τρόπου υπολογισμού τους και κατά συνέπεια δεν είμαστε σε θέση να αξιολογήσουμε την επάρκειά τους.

Γνώμη με επιφύλαξη

Κατά τη γνώμη μας, εκτός από τις πιθανές επιπτώσεις του θέματος που μνημονεύεται στην προηγούμενη παράγραφο, οι συνημμένες οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζουν εύλογα, από κάθε ουσιώδη άποψη, την οικονομική θέση της Τράπεζας κατά την 31 Δεκεμβρίου 2011 και τη χρηματοοικονομική της επίδοση για τη χρήση που έληξε την ημερομηνία αυτή σύμφωνα με τις λογιστικές αρχές που έχει καθορίσει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, όπως αυτές έχουν υιοθετηθεί από την Τράπεζα στο άρθρο 54Α του Καταστατικού της, και όσον αφορά τη μέθοδο που εφάρμοσε για το σχηματισμό προβλέψεων για επιτοκιακό, συναλλαγματικό, πιστωτικό, τιμών χρυσού και λειτουργικών κινδύνων όπως αναφέρεται στη σημείωση 12 των οικονομικών καταστάσεων, και τα Λογιστικά Πρότυπα που προδιαγράφονται από την Ελληνική Νομοθεσία.

Θέμα Έμφασης

Χωρίς να διατυπώνουμε περαιτέρω επιφύλαξη στη γνώμη μας, παραπέμπουμε στη σημείωση 7 των οικονομικών καταστάσεων της Τράπεζας και επισημαίνουμε το γεγονός ότι για το σύνολο των Ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου που κατέχει η Τράπεζα στο χαρτοφυλάκιο των χρεογράφων της και έχουν χαρακτηριστεί ως διακρατούμενα μέχρι τη λήξη, από τον ετήσιο έλεγχο απομείωσης που διενέργησε η ΕΚΤ και η Τράπεζα προέκυψε ότι δεν υφίσταται ανάγκη για σχηματισμό πρόβλεψης απομείωσης της αξίας των.

Αναφορά επί Άλλων Νομικών και Κανονιστικών Θεμάτων

Επαληθεύσαμε τη συμφωνία και την αντιστοίχηση του περιεχομένου της Έκθεσης του Διοικητή επί των αποτελεσμάτων χρήσεως του 2011 με τις συνημμένες οικονομικές καταστάσεις, στα πλαίσια των οριζόμενων από τα άρθρα 43α και 37 του Κ.Ν. 2190/1920.

Αθήνα, 19 Μαρτίου 2012
Οι Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές

Χριστόδουλος Σεφέρης	Σοφία Καλομενίδου
(Α.Μ. ΣΟΕΛ 23 431)	(Α.Μ. ΣΟΕΛ 13 301)

Ernst & Young (Hellas) Α.Ε.
Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές
(Α.Μ. ΣΟΕΛ 107)
11ο ΧΛΜ Εθνικής Οδού Αθηνών-Λαμίας
144 51 Μεταμόρφωση Αττικής
ERNST & YOUNG

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Γενικές αρχές κατάρτισης των οικονομικών καταστάσεων

Οι οικονομικές καταστάσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, σύμφωνα με το άρθρο 54Α του Καταστατικού της, καταρτίζονται με βάση τους κανόνες και τις λογιστικές αρχές που ισχύουν κάθε φορά για το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών, όπως καθορίζονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) (Κατευθυντήρια Γραμμή ΕΚΤ της 11.11.2010 ΕΚΤ/2010/20 – τροποποιητική απόφαση της 21.12.2011 ΕΚΤ 2011/27).

Οι κανόνες και οι αρχές αυτές βασίζονται σε γενικώς αποδεκτά διεθνή λογιστικά πρότυπα και έχουν σχεδιαστεί κατά τρόπο ώστε να καλύπτουν με το βέλτιστο τρόπο τις ανάγκες των Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών (ΕθνΚΤ) του Ευρωσυστήματος, στις ιδιαίτερες συνθήκες λειτουργίας τους.

Για τα θέματα που τυχόν δεν καλύπτονται από τους κανόνες και τις οδηγίες της ΕΚΤ ή η εφαρμογή τους δεν είναι υποχρεωτική αλλά συνιστώμενη, ακολουθούνται είτε οι συστάσεις της ΕΚΤ είτε οι διατάξεις του Καταστατικού της Τράπεζας και ο Κ.Ν. 2190/1920 “Περί ανωνύμων εταιριών”.

Βασικές λογιστικές αρχές

Οι βασικές λογιστικές αρχές οι οποίες ισχύουν για το Ευρωσύστημα (ΕΚΤ και ΕθνΚΤ των χωρών της ζώνης του ευρώ) και κατά συνέπεια εφαρμόζονται και από την Τράπεζα της Ελλάδος είναι οι εξής:

- ***Η αρχή της διαφάνειας*** στην απεικόνιση των χρηματοοικονομικών στοιχείων της Τράπεζας, ώστε να παρουσιάζουν την πραγματική οικονομική της κατάσταση.

- ***Η αρχή της συντηρητικότητας.*** Με βάση την αρχή αυτή, τα μη πραγματοποιηθέντα κέρδη από την αποτίμηση του χρυσού, των χρηματοοικονομικών μέσων σε ξένο νόμισμα και των χρεογράφων δεν λογίζονται ως έσοδα στο λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως, αλλά μεταφέρονται απευθείας σε λογαριασμούς αναπροσαρμογής (revaluation accounts). Αντίθετα, οι μη πραγματοποιηθείσες ζημίες από αποτίμηση που προκύπτουν στο τέλος της χρήσεως, κατά το ποσό που υπερβαίνουν προηγούμενα μη πραγματοποιηθέντα κέρδη που έχουν καταγραφεί στους λογαριασμούς αναπροσαρμογής, λογίζονται ως έξοδα και μεταφέρονται στο λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως.

- ***Η αρχή της αναγνώρισης γεγονότων*** που συνέβησαν μεταξύ της ημερομηνίας κλεισίματος του ετήσιου ισολογισμού και της ημερομηνίας έγκρισης των οικονομικών καταστάσεων. Εφόσον τα γεγονότα αυτά επηρεάζουν ουσιωδώς την οικονομική κατάσταση της Τράπεζας, πραγματοποιείται προσαρμογή των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού.

- ***Η αρχή του ουσιώδους των λογιστικών γεγονότων και της μη παρέκκλισης από τους λογιστικούς κανόνες.***

- ***Η αρχή της συνεχιζόμενης δραστηριότητας.*** Οι οικονομικές καταστάσεις καταρτίζονται με βάση την αρχή της συνεχιζόμενης δραστηριότητας.

- ***Η αρχή των δεδουλευμένων στα έσοδα/έξοδα.*** Τα έσοδα και τα έξοδα αναγνωρίζονται στο οικονομικό έτος το οποίο αφορούν, ανεξάρτητα από το χρόνο είσπραξης ή πληρωμής τους.

- ***Η αρχή της συνέπειας και συγκρισιμότητας.*** Τα κριτήρια για την αποτίμηση των στοιχείων του ισολογισμού και τη λογιστικοποίηση των αποτελεσμάτων εφαρμόζονται με συνέπεια, προκειμένου να διασφαλίζεται η συγκρισιμότητα των στοιχείων στις οικονομικές καταστάσεις.

Μέθοδοι λογιστικής καταγραφής των συναλλαγών

• Η λογιστική καταγραφή των συναλλαγών σε ευρώ γίνεται την ημερομηνία του διακανονισμού της συναλλαγής (value date), σύμφωνα με τη μέθοδο της ταμειακής προσέγγισης.

• Για τη λογιστική καταγραφή των συναλλαγών σε ξένο νόμισμα, των χρηματοοικονομικών μέσων που είναι εκφρασμένα σε ξένο νόμισμα και των σχετικών δεδουλευμένων εσόδων/εξόδων, ακολουθείται η μέθοδος της οικονομικής προσέγγισης, σύμφωνα με την οποία:

– Την ημερομηνία συμφωνίας της συναλλαγής (transaction/trade date) γίνεται καταχώρηση του ποσού της συναλλαγής σε λογαριασμούς εκτός ισολογισμού (τάξεως).

– Την ημερομηνία διακανονισμού της συναλλαγής (settlement/value date) αντιλογίζονται οι εγγραφές στους λογαριασμούς τάξεως και γίνονται εγγραφές σε λογαριασμούς του ισολογισμού.

– Με την εφαρμογή της μεθόδου της οικονομικής προσέγγισης, η θέση κάθε ξένου νομίσματος, τα πραγματοποιηθέντα κέρδη και ζημίες που προκύπτουν από τις καθαρές πωλήσεις, καθώς και ο προσδιορισμός του μέσου κόστους επηρεάζονται από την ημερομηνία συμφωνίας της συναλλαγής.

– Οι δεδουλευμένοι τόκοι των χρηματοοικονομικών μέσων σε ξένο νόμισμα, καθώς και οι σχετικές διαφορές υπέρ ή υπό το άρτιο υπολογίζονται και λογιστικοποιούνται σε ημερήσια βάση και αντίστοιχα επηρεάζεται η συναλλαγματική θέση.

Κανόνες αποτίμησης του ισολογισμού

• Οι απαιτήσεις και υποχρεώσεις της Τράπεζας σε ξένα νομίσματα και χρυσό αποτιμώνται με βάση τις ισχύουσες ισοτιμίες της ημερομηνίας κλεισίματος του ισολογισμού που αναφέρονται στο δελτίο συναλλαγματικών ισοτιμιών αναφοράς της ΕΚΤ.

• Τα έσοδα και τα έξοδα μετατρέπονται σε ευρώ με την ισοτιμία που ίσχυε κατά το χρόνο της συναλλαγής.

• Για τον χρυσό δεν γίνεται καμία διάκριση μεταξύ των διαφορών από αναπροσαρμογή της τιμής και της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Λογιστικοποιείται μία και μόνη αποτίμηση της αξίας του χρυσού με βάση την τιμή του σε ευρώ ανά ουγγιά καθαρού χρυσού, όπως αυτή προκύπτει από τη συναλλαγματική ισοτιμία ευρώ/δολαρίου ΗΠΑ την ημερομηνία κλεισίματος του ισολογισμού.

• Η αναπροσαρμογή της αξίας των απαιτήσεων και υποχρεώσεων σε συνάλλαγμα γίνεται χωριστά κατά νόμισμα, συμπεριλαμβανομένων των εντός και εκτός ισολογισμού στοιχείων.

• Τα εμπορεύσιμα χρεόγραφα, εκτός από αυτά που πρόκειται να διακρατηθούν μέχρι τη λήξη τους, αποτιμώνται στις μέσες αγοραίες τιμές της ημερομηνίας κλεισίματος του ισολογισμού, χωριστά για κάθε τίτλο (κατά ISIN). Για τη χρήση που έληξε στις 31 Δεκεμβρίου 2011 χρησιμοποιήθηκαν οι μέσες αγοραίες τιμές της 30ής Δεκεμβρίου 2011.

• Τα εμπορεύσιμα χρεόγραφα που πρόκειται να διακρατηθούν μέχρι τη λήξη τους και οι μη εμπορεύσιμοι τίτλοι αποτιμώνται στο κόστος κτήσης προσαρμοσμένο με τις αποσβεσθείσες διαφορές υπέρ ή υπό το άρτιο και υπόκεινται σε έλεγχο απομείωσης της αξίας τους.

• Τα χρεόγραφα που διακρατούνται για σκοπούς νομισματικής πολιτικής μέχρι τη λήξη τους αποτιμώνται στο κόστος κτήσης προσαρμοσμένο με τις αποσβεσθείσες διαφορές υπέρ ή υπό το άρτιο και υπόκεινται σε έλεγχο απομείωσης της αξίας τους σε εναρμονισμένη βάση σε επίπεδο Ευρωσυστήματος.

Αναγνώριση εσόδων

• Τα πραγματοποιηθέντα κέρδη και οι πραγματοποιηθείσες ζημίες από πράξεις επί συναλλάγματος και χρεογράφων μεταφέρονται στο λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως. Τα εν λόγω κέρδη και ζημίες υπολογίζονται με βάση το μέσο κόστος των αντίστοιχων στοιχείων κατά την ημερομηνία πραγματοποίησής τους.

• Τα μη πραγματοποιηθέντα κέρδη (κέρδη από αποτίμηση) δεν αναγνωρίζονται ως έσοδα, αλλά μεταφέρονται απευθείας σε λογαριασμούς αναπροσαρμογής (revaluation accounts).

• Οι μη πραγματοποιηθείσες ζημίες (ζημίες από αποτίμηση), κατά το ποσό που υπερβαίνουν προηγούμενα κέρδη από αποτίμηση, τα οποία έχουν καταγραφεί στον αντίστοιχο λογαριασμό αναπροσαρμογής, μεταφέρονται στο τέλος της χρήσεως στο λογαριασμό αποτελεσμάτων και δεν αντιλογίζονται έναντι νέων εξ αποτιμήσεως κερδών επόμενων χρήσεων. Επίσης, μη πραγματοποιηθείσες ζημίες που αφορούν οποιοδήποτε χρεόγραφο ή νόμισμα ή διαθέσιμα σε χρυσό δεν συμψηφίζονται με μη πραγματοποιηθέντα κέρδη από άλλα χρεόγραφα ή νομίσματα ή χρυσό. Το μέσο κόστος του χρηματοοικονομικού στοιχείου από το οποίο θα προκύψουν μη πραγματοποιηθείσες ζημίες στο τέλος του έτους προσαρμόζεται στη συναλλαγματική ισοτιμία ή στην αγοραία τιμή που ίσχυε στο τέλος του έτους.

• Οι διαφορές υπέρ ή υπό το άρτιο που προκύπτουν από αγορασθέντες τίτλους υπολογίζονται και εμφανίζονται ως τμήμα των εσόδων από τόκους και αποσβένονται κατά την εναπομένουσα διάρκεια ζωής των χρεογράφων.

• Οι ζημίες από απομείωση μεταφέρονται στα αποτελέσματα χρήσεως και δεν αντιλογίζονται τα επόμενα έτη, εκτός εάν η απομείωση μειώνεται και η μεταβολή αυτή μπορεί να σχετιστεί με παρατηρήσιμο γεγονός που επήλθε μετά την καταγραφή της απομείωσης για πρώτη φορά.

Πράξεις εκτός ισολογισμού

Οι προθεσμιακές πράξεις συναλλάγματος, τα προθεσμιακά σκέλη των πράξεων ανταλλαγής νομισμάτων και άλλες πράξεις επί νομισμάτων οι οποίες συνεπάγονται την ανταλλαγή ορισμένου νομίσματος έναντι άλλου σε μελλοντική ημερομηνία, περιλαμβάνονται στις καθαρές συναλλαγματικές θέσεις, προς το σκοπό του υπολογισμού του μέσου κόστους αγοράς και των συναλλαγματικών κερδών και ζημιών.

Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία

Η ΕΚΤ και οι 17 Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες (ΕθνΚΤ), οι οποίες συναποτελούν το Ευρωσύστημα, εκδίδουν τα τραπεζογραμμάτια ευρώ.[1] Η συνολική αξία των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ κατανέμεται στις ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος την τελευταία εργάσιμη ημέρα κάθε μήνα, σύμφωνα με την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων.[2]

Επί της συνολικής αξίας των τραπεζογραμματίων ευρώ σε κυκλοφορία το 8% θεωρείται πως εκδίδεται από την ΕΚΤ, ενώ το υπόλοιπο 92% κατανέμεται στις ΕθνΚΤ με βάση την κλείδα συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ. Το μερίδιο των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ

1 Αποφάσεις της ΕΚΤ σχετικές με την έκδοση τραπεζογραμματίων ευρώ: (αναδιατύπωση) ΕΚΤ/2010/29. ΕΕ L35, 9.2.2011, σελ. 26.
2 Με τον όρο "κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων" νοείται το 92% του ποσοστού με βάση το οποίο υπολογίζεται το μερίδιο συμμετοχής κάθε ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος στο καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

που αναλογεί στην Τράπεζα της Ελλάδος απεικονίζεται στην κατάσταση του ισολογισμού στο στοιχείο 1 του παθητικού "Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία".

Η διαφορά μεταξύ της αξίας των τραπεζογραμματίων ευρώ που κατανέμεται σε κάθε ΕθνΚΤ, σύμφωνα με την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων, και της αξίας των τραπεζογραμματίων ευρώ που αυτή πράγματι θέτει σε κυκλοφορία, δημιουργεί "υπόλοιπα απαιτήσεων ή υποχρεώσεων εντός του Ευρωσυστήματος". Οι εν λόγω απαιτήσεις ή υποχρεώσεις, οι οποίες είναι έντοκες,[3] απεικονίζονται αντίστοιχα στα στοιχεία του ισολογισμού "Καθαρές απαιτήσεις ή υποχρεώσεις που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ".

Από το 2002 έως το 2007, τα "υπόλοιπα εντός του Ευρωσυστήματος" που δημιουργήθηκαν από την κατανομή των τραπεζογραμματίων ευρώ προσαρμόστηκαν προκειμένου να μην προκύψουν σημαντικές μεταβολές στο νομισματικό εισόδημα των ΕθνΚΤ σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια.

Τα ποσά των προσαρμογών υπολογίστηκαν αφού ελήφθησαν υπόψη οι διαφορές μεταξύ του μέσου όρου της αξίας των τραπεζογραμματίων σε κυκλοφορία κάθε ΕθνΚΤ κατά την περίοδο από τον Ιούλιο του 1999 έως και τον Ιούνιο του 2001 και του μέσου όρου της αξίας των τραπεζογραμματίων που αναλογούσαν σε καθεμιά από τις ΕθνΚΤ κατά τη διάρκεια εκείνης της περιόδου, σύμφωνα με την κλείδα κατανομής στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

Η συνεχιζόμενη έκτοτε προσαρμογή των υπολοίπων, κατά ένα πολύ μικρό ποσό, οφείλεται στις προσαρμογές που γίνονται στα υπόλοιπα των ΕθνΚΤ που εντάσσονται στο Ευρωσύστημα και οι οποίες επηρεάζουν και τα υπόλοιπα των ήδη ενταγμένων ΕθνΚΤ.

Τα έσοδα και τα έξοδα από τόκους που απορρέουν από τις εν λόγω απαιτήσεις/υποχρεώσεις εκκαθαρίζονται μέσω των λογαριασμών της ΕΚΤ και απεικονίζονται στο λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως, στο στοιχείο "καθαρά έσοδα/ έξοδα από τόκους" κάθε ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος.

Ενδιάμεση διανομή των εσόδων της ΕΚΤ από τα κυκλοφορούντα τραπεζογραμμάτια ευρώ και το χαρτοφυλάκιο στο πλαίσιο του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων του Ευρωσυστήματος (Securities Markets Programme - SMP).

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ έχει αποφασίσει ότι τα έσοδά της που απορρέουν από το μερίδιό της (8%) επί της συνολικής αξίας των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ τα οποία εκδίδονται για λογαριασμό της, καθώς και το καθαρό έσοδο από τα χρεόγραφα που έχει αγοράσει για σκοπούς νομισματικής πολιτικής στο πλαίσιο του προγράμματος SMP (Securities Markets Programme), αποτελούν οφειλή που θα πρέπει να αποδοθεί εξολοκλήρου στις ΕθνΚΤ εντός του οικονομικού έτους το οποίο αφορά. Η ΕΚΤ θα διανείμει τα έσοδα αυτά τον Ιανουάριο του επόμενου έτους, με τη μορφή ενδιάμεσης διανομής κερδών.[4] Τα έσοδα της ΕΚΤ από την έκδοση τραπεζογραμματίων ευρώ θα διανέμονται εξ ολοκλήρου, εκτός εάν το Διοικητικό της Συμβούλιο αποφασίσει να μειώσει αυτό το έσοδο λόγω εξόδων της ΕΚΤ που σχετίζονται με την έκδοση και

3 Απόφαση της ΕΚΤ της 25ης Νοεμβρίου 2010 σχετικά με την κατανομή του νομισματικού εισοδήματος των Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών των κρατών-μελών με νόμισμα το ευρώ: (αναδιατύπωση) ΕΚΤ/2010/23 ΕΕ L35, 9.2.2011, σελ. 17.

4 Απόφαση της ΕΚΤ της 25.11.2010 σχετικά με την ενδιάμεση διανομή στις ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος του εισοδήματος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας από τα κυκλοφορούντα τραπεζογραμμάτια ευρώ και από την αγορά τίτλων βάσει του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων (Securities Markets Programme - SMP): (αναδιατύπωση) ΕΚΤ/2010/24, ΕΕ L6, 11.1.2011, σελ. 35.

διαχείριση των τραπεζογραμματίων ευρώ. Πριν το τέλος κάθε χρήσης το Διοικητικό Συμβούλιο αποφασίζει εάν το σύνολο ή μέρος των εσόδων της ΕΚΤ από το χαρτοφυλάκιο SMP και, αν το κρίνει απαραίτητο, το σύνολο ή μέρος των εσόδων της από τα κυκλοφορούντα τραπεζογραμμάτια ευρώ θα διακρατηθεί, ώστε το διανεμηθέν από αυτές τις πηγές εισόδημα να μην υπερβαίνει το συνολικό καθαρό κέρδος της ΕΚΤ για το συγκεκριμένο έτος.

Επίσης, το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ μπορεί να αποφασίσει να μεταφέρει μέρος ή το σύνολο των εσόδων της ΕΚΤ από το χαρτοφυλάκιο SMP και, αν κρίνει απαραίτητο, μέρος ή το σύνολο των εσόδων της από τα κυκλοφορούντα τραπεζογραμμάτια ευρώ για την ενίσχυση της πρόβλεψης έναντι πιστωτικού κινδύνου και κινδύνων από τη διακύμανση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων και της τιμής του χρυσού.

Για τη χρήση 2011, με βάση την απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ της 21.12.2011, η ΕΚΤ θα μεταφέρει το σύνολο των εσόδων της από το χαρτοφυλάκιο SMP ύψους 1.003 εκατ. ευρώ και μέρος των εσόδων της από τα κυκλοφορούντα τραπεζογραμμάτια ευρώ ύψους 163 εκατ. ευρώ για την ενίσχυση της παραπάνω πρόβλεψης.

Γεγονότα μετά την ημερομηνία κλεισίματος του Ισολογισμού

Σε περίπτωση κατά την οποία, μεταξύ της ημερομηνίας κλεισίματος του ισολογισμού και της ημερομηνίας έγκρισής του από το Γενικό Συμβούλιο της Τράπεζας λάβουν χώρα γεγονότα που επηρεάζουν ουσιαστικά τις απαιτήσεις και υποχρεώσεις, προσαρμόζονται κατ' αρχήν αναλόγως οι αντίστοιχοι λογαριασμοί και αν απαιτείται σχηματίζονται προβλέψεις σε βάρος των αποτελεσμάτων της κλειόμενης χρήσης.

Σε περίπτωση που δεν επηρεάζουν τα μεγέθη του ισολογισμού, τα εν λόγω γεγονότα αναφέρονται μόνο στις γνωστοποιήσεις.

Υπόλοιπα εντός του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών/Υπόλοιπα εντός του Ευρωσυστήματος

Οι συναλλαγές εντός ΕΣΚΤ αφορούν διασυνοριακές συναλλαγές που πραγματοποιούνται μεταξύ δύο κεντρικών τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι συναλλαγές αυτές κατά κύριο λόγο πραγματοποιούνται μέσω του TARGET2[5] δημιουργώντας διμερή υπόλοιπα σε λογαριασμούς τηρούμενους μεταξύ των κεντρικών τραπεζών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που συνδέονται με το TARGET2. Αυτά τα διμερή υπόλοιπα συμψηφίζονται καθημερινά με την ΕΚΤ, ώστε κάθε ΕθνΚΤ να εμφανίζεται με μία καθαρή διμερή θέση έναντι της ΕΚΤ και μόνο. Αυτή η θέση στα βιβλία της ΕΚΤ αντιπροσωπεύει την καθαρή απαίτηση ή την υποχρέωση κάθε ΕθνΚΤ έναντι του υπόλοιπου ΕΣΚΤ.

Τα εκφρασμένα σε ευρώ υπόλοιπα των συμμετεχουσών στο Ευρωσύστημα ΕθνΚΤ έναντι της ΕΚΤ (εκτός από το κεφάλαιο της ΕΚΤ, και τις θέσεις που προκύπτουν από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ) περιγράφονται ως ενδοσυστημικές απαιτήσεις ή υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος και εμφανίζονται στον ισολογισμό της ΕΚΤ ως μία καθαρή απαίτηση ή υποχρέωση.

5 TARGET2: Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer system (Διευρωπαϊκό Αυτοματοποιημένο Σύστημα Ταχείας Μεταφοράς Κεφαλαίων σε Συνεχή Χρόνο).

Τα υπόλοιπα εντός του Ευρωσυστήματος που προκύπτουν από την κατανομή των τραπεζογραμματίων ευρώ μεταξύ των ΕθνΚΤ περιλαμβάνονται συμψηφιστικά σε ένα στοιχείο, είτε ενεργητικού είτε παθητικού, ως "Καθαρές απαιτήσεις/υποχρεώσεις σχετιζόμενες με την κατανομή των τραπεζογραμματίων ευρώ εντός του Ευρωσυστήματος".

Κατάσταση Ταμειακών Ροών

Δεδομένου του ειδικού ρόλου που επιτελεί η Τράπεζα της Ελλάδος ως Κεντρική Τράπεζα της χώρας στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, η δημοσίευση κατάστασης ταμειακών ροών δεν κρίνεται σκόπιμη, καθόσον δεν θα παρέχει στους αναγνώστες των οικονομικών καταστάσεων χρήσιμες πρόσθετες πληροφορίες. Η πρακτική αυτή ακολουθείται και από τις λοιπές Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες του Ευρωσυστήματος.

Ενσωμάτωση στις οικονομικές καταστάσεις της Τράπεζας των πρώην ασφαλιστικών ταμείων του προσωπικού των κλάδων κύριας και επικουρικής σύνταξης.

Σύμφωνα με τον Ν. 3863/2010, άρθρο 64, η Τράπεζα ανέλαβε και ενεργεί από 1.1.2011 την κοινωνική ασφάλιση του προσωπικού της, ως προς τους κλάδους κύριας και επικουρικής σύνταξης.

Από την ίδια ως άνω ημερομηνία έπαυσε η ασφάλιση του προσωπικού στον κλάδο σύνταξης του ΙΚΑ – ΕΤΑΜ και καταργήθηκε το Μετοχικό Ταμείο Υπαλλήλων Τράπεζας της Ελλάδος (Μ.Τ.Υ.Τ.Ε).

Το σύνολο του ενεργητικού και παθητικού τόσο του πρώην Ταμείου Συντάξεων προσωπικού ΤτΕ που είχε περιέλθει στο ΙΚΑ – ΕΤΑΜ όσο και του καταργηθέντος ΜΤΥΤΕ περιήλθε αυτοδίκαια στην Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία αποτελεί καθολική διάδοχο αυτών.

Οι συνταξιούχοι των παραπάνω Ταμείων καθίστανται συνταξιούχοι της Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία ενεργεί πλέον ως φορέας ασφάλισης του προσωπικού της και βαρύνεται στο εξής με την καταβολή των συντάξεών τους.

Στο πλαίσιο αυτό, στη χρήση 2011, ενσωματώθηκαν στις οικονομικές καταστάσεις της Τράπεζας τα στοιχεία ενεργητικού και παθητικού των παραπάνω πρώην ασφαλιστικών ταμείων αποτιμημένα στις τρέχουσες τιμές της ημερομηνίας ένταξής τους στην Τράπεζα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ

1. Χρυσός και απαιτήσεις σε χρυσό

Διαθέσιμα και απαιτήσεις σε χρυσό	31.12.2011	31.12.2010	Μεταβολή
Βάρος σε χιλιάδες ουγγιές	4.742	4.742	0
Βάρος σε τόνους	147,5	147,5	0
Αξία χρυσού σε εκατ. ευρώ	5.770,3	5,005,1	765,2

Στην παραπάνω αξία του χρυσού περιλαμβάνονται τα διαθέσιμα της Τράπεζας σε χρυσό διεθνών προδιαγραφών (3.589 χιλιάδες ουγγιές), οι απαιτήσεις της σε χρυσό (986 χιλιάδες ουγγιές) έναντι του Ελληνικού Δημοσίου, οι οποίες απορρέουν από τη συμμετοχή της Ελλάδος στο ΔΝΤ (καταβολή από την Τράπεζα στο ΔΝΤ για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου του μεριδίου συμμετοχής του σε χρυσό), καθώς και ο χρυσός και τα χρυσά νομίσματα μη διεθνών προδιαγραφών (167 χιλιάδες ουγγιές). Σημαντικό μέρος των διαθεσίμων σε χρυσό φυλάσσεται σε τράπεζες του εξωτερικού.

Τα διαθέσιμα και οι απαιτήσεις σε χρυσό παρέμειναν στα ίδια επίπεδα με τη προηγούμενη χρήση, ενώ η σημαντική αύξηση κατά 765,2 εκατ. ευρώ της αξίας του χρυσού σε ευρώ οφείλεται στην άνοδο της τιμής του κατά τη διάρκεια του 2011.

Το συνολικό ποσό που έχει προκύψει από την άνοδο της τιμής του χρυσού (αποτέλεσμα της σύγκρισης της αξίας του χρυσού στις 30.12.2011 με το μέσο κόστος κτήσης) ανέρχεται σε 4.018,4 εκατ. ευρώ και απεικονίζεται στο στοιχείο 13 του παθητικού "Λογαριασμοί αναπροσαρμογής". Το ποσό αυτό αφορά μη πραγματοποιηθέν κέρδος και αντιπροσωπεύει αποθεματικό ασφαλείας έναντι πιθανών δυσμενών εξελίξεων στη διακύμανση της τιμής του χρυσού.

Η αποτίμηση του χρυσού γίνεται με βάση την τιμή του σε ευρώ ανά ουγγιά καθαρού χρυσού που ισχύει στο τέλος του έτους. Η τιμή αυτή αναφέρεται στο Δελτίο Συναλλαγματικών Ισοτιμιών Αναφοράς της ΕΚΤ και προκύπτει από την ισχύουσα τιμή του χρυσού σε δολάρια ΗΠΑ στην αγορά του Λονδίνου στο τέλος του έτους, σε συνάρτηση με την ισοτιμία ευρώ/δολαρίου ΗΠΑ την ίδια ημερομηνία. Στις 30.12.2011 η τιμή του χρυσού ανήλθε σε 1.216,864 ευρώ ανά ουγγιά, έναντι 1.055,418 ευρώ στις 31.12.2010.

2. Απαιτήσεις σε συνάλλαγμα έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ

Στο στοιχείο αυτό περιλαμβάνονται οι απαιτήσεις σε ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα (SDR) έναντι του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), υπόλοιπα τρεχούμενων λογαριασμών σε τράπεζες του εξωτερικού (ανταποκριτές), προθεσμιακές καταθέσεις, τοποθετήσεις σε τίτλους, καθώς και η αξία των ξένων τραπεζογραμματίων που βρίσκονται στα ταμεία της Τράπεζας.

2.1 Απαιτήσεις σε SDR έναντι του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ)
Οι απαιτήσεις αυτές απορρέουν από τη συμμετοχή της Ελλάδος στο ΔΝΤ.

Ειδικότερα περιλαμβάνονται:

– Τα διαθέσιμα και οι καταθέσεις στο ΔΝΤ σε SDR.

– Το μερίδιο της συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ που είναι εκφρασμένο σε SDR. Η Τράπεζα της Ελλάδος έχει χρηματοδοτήσει το Ελληνικό Δημόσιο για τη συμμετοχή του αυτή και διαχειρίζεται τις εν λόγω απαιτήσεις. Το μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ που είναι εκφρασμένο σε ευρώ (1.021,7 εκατ. ευρώ) εμφανίζεται στο στοιχείο 5 του παθητικού "Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ". Το συνολικό μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ (Quota σε SDR και ευρώ) ανέρχεται σε 1.101,8 εκατ. SDR.

Απαιτήσεις έναντι του ΔΝΤ	**31.12.2011**		**31.12.2010**		**Μεταβολή**	
(σε εκατ.)	***SDR***	***Ευρώ***	***SDR***	***Ευρώ***	***SDR***	***Ευρώ***
Διαθέσιμα σε SDR	553,2	656,5	609,1	704,8	-55,9	-48,3
Μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ σε SDR (Quota)	240,6	285,7	170,9	197,8	69,7	87,9
Ειδική άτοκη κατάθεση σε SDR	0	0	5,4	6,3	-5,4	-6,3
Σύνολο	**793,8**	**942,2**	**785,4**	**908,9**	**8,4**	**33,3**

- **Διαθέσιμα σε SDR**

Η μείωση των διαθεσίμων σε SDR οφείλεται στην πληρωμή προμηθειών, τόκων, διαφόρων εξόδων και λοιπών επιβαρύνσεων, που αφορούν τις δόσεις του δανείου του ΔΝΤ προς την Ελλάδα στο πλαίσιο του Μηχανισμού Στήριξης της χώρας μας από το ΔΝΤ και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα έξοδα αυτά πληρώθηκαν από τα παραπάνω διαθέσιμα, με αντίστοιχη χρέωση του λογαριασμού του Ελληνικού Δημοσίου σε ευρώ. Το μεγαλύτερο μέρος των διαθεσίμων αυτών αναπληρώθηκε από αγορές SDR που πραγματοποίησε η Τράπεζα.

Σημειώνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των διαθεσίμων σε SDR στο ΔΝΤ προήλθαν από κατανομές SDR του ΔΝΤ προς τη χώρα μας που έγιναν το 2009 στο πλαίσιο της γενικής κατανομής SDR ύψους αντίστοιχου των 250 δισεκ. δολαρίων ΗΠΑ προς όλες τις χώρες–μέλη του ΔΝΤ, η οποία εγκρίθηκε από το Συμβούλιο των Διοικητών του ΔΝΤ στις 7.8.2009 και τέθηκε σε ισχύ στις 28.8.2009.

Σκοπός της εν λόγω κατανομής είναι η παροχή ρευστότητας στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα με την ενίσχυση των συναλλαγματικών διαθεσίμων των χωρών–μελών του ΔΝΤ. Η κατανομή πραγματοποιήθηκε κατ' αναλογία προς τα ισχύοντα μερίδια συμμετοχής τους.

- **Μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ σε SDR (Quota)**

Το 2011 αυξήθηκε το παραπάνω μερίδιο της Ελλάδος κατά 69,7 εκατ. SDR, σύμφωνα με την 63-2/28.4.2008 Απόφαση του Συμβουλίου των Διοικητών του ΔΝΤ με την οποία αυξήθηκαν τα μερίδια συμμετοχής του συνόλου των χωρών-μελών του ΔΝΤ.

Η αύξηση καλύφθηκε με ισόποσο δάνειο σε SDR που χορήγησε η Τράπεζα στο Ελληνικό Δημόσιο.

Οι παραπάνω απαιτήσεις έναντι του ΔΝΤ αποτιμήθηκαν με την ισχύουσα στις 30.12.2011 ισοτιμία του SDR έναντι του ευρώ, όπως αναφέρεται στο Δελτίο Συναλλαγματικών Ισοτιμιών Αναφοράς της ΕΚΤ, δηλαδή 1 SDR=1,1867 ευρώ, έναντι 1 SDR=1,1572 ευρώ στις 31.12.2010.

- **Ειδική άτοκη κατάθεση σε SDR**

Το Φεβρουάριο του 2011 έληξε η ειδική άτοκη κατάθεση στο ΔΝΤ ύψους 5,4 εκατ. SDR.

2.2 Καταθέσεις σε τράπεζες, χρεόγραφα, δάνεια και λοιπές απαιτήσεις

Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνονται απαιτήσεις σε συνάλλαγμα έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ, οι οποίες αφορούν: προθεσμιακές καταθέσεις, υπόλοιπα τρεχούμενων λογαριασμών σε ανταποκριτές εξωτερικού, έντοκα γραμμάτια, καθώς και τα ξένα τραπεζογραμμάτια που βρίσκονται στα ταμεία της Τράπεζας.

Κατηγορίες απαιτήσεων	**31.12.2011**	**31.12.2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
Προθεσμιακές καταθέσεις σε τράπεζες του εξωτερικού	10,4	4,2	6,2
Υπόλοιπα τρεχούμενων λογαριασμών σε ανταποκριτές εξωτερικού	9,2	22,7	-13,5
Εμπορεύσιμοι τίτλοι (ομόλογα/έντοκα γραμμάτια) που δεν αποτελούν πάγια επένδυση	10,4	58,0	-47,6
Ξένα τραπεζογραμμάτια στα ταμεία της Τράπεζας	10,1	16,2	-6,1
Σύνολο	**40,1**	**101,1**	**-61**

Στις 31.12.2011 το μεγαλύτερο μέρος των παραπάνω απαιτήσεων αφορούσε τοποθετήσεις σε δολάρια ΗΠΑ, γιεν Ιαπωνίας και λίρες Αγγλίας.

3. Απαιτήσεις σε συνάλλαγμα έναντι κατοίκων ζώνης ευρώ

Περιλαμβάνονται απαιτήσεις έναντι του Ελληνικού Δημοσίου από χορήγηση μακροπρόθεσμων δανείων, προθεσμιακές καταθέσεις σε τράπεζες του εξωτερικού (ανταποκριτές), καθώς και απαιτήσεις από αντιστρεπτέες συναλλαγές της Τράπεζας με εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα.

3.1 Απαιτήσεις έναντι της γενικής κυβέρνησης

Στις απαιτήσεις αυτές περιλαμβάνονται:

– Τα δάνεια σε SDR που έχει χορηγήσει η Τράπεζα προς το Ελληνικό Δημόσιο για τη συμμετοχή του στο κεφάλαιο του ΔΝΤ (Quota) και αφορούν το μερίδιο συμμετοχής του που είναι εκφρασμένο σε SDR.

– Τα δάνεια σε δολάρια ΗΠΑ και το δάνειο με ρήτρα χρυσού που έχουν χορηγηθεί στο Ελληνικό Δημόσιο για τη συμμετοχή του σε διεθνείς οργανισμούς.

Το ύψος των απαιτήσεων αυτών στις 31.12.2011 ανέρχεται σε 290,5 εκατ. ευρώ έναντι 200,9 εκατ. ευρώ στις 31.12.2010. Η αύξηση οφείλεται κυρίως στη χορήγηση στις 5.4.2011 δανείου προς το Ελληνικό Δημόσιο ύψους 69,7 εκατ. SDR προκειμένου να συμμετάσχει στην αύξηση του μεριδίου συμμετοχής του στο κεφάλαιο του ΔΝΤ (βλ. στοιχείο 2.1 Ενεργητικού "Μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ σε SDR").

3.2 Λοιπές απαιτήσεις

Το υπόλοιπο στις 31.12.2011 αφορά προθεσμιακές καταθέσεις σε συνάλλαγμα σε ανταποκριτές της ζώνης του ευρώ και αντιστρεπτέες συναλλαγές σε δολάρια ΗΠΑ με εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα.

Κατηγορίες απαιτήσεων	**31.12.2011**	**31.12.2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
Προθεσμιακές καταθέσεις	71,1	26,8	44,3
Αντιστρεπτέες συναλλαγές με εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα	656,9	56,1	600,8
Σύνολο	**728,0**	**82,9**	**645,1**

Η σημαντική αύξηση που παρατηρείται οφείλεται στην επαναλειτουργία από το Μάιο του 2010 του βραχυπρόθεσμου προγράμματος χορήγησης ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ προς τα πιστωτικά ιδρύματα της Ευρωζώνης, μέσω αντιστρεπτέων συναλλαγών και έναντι κατάθεσης επαρκών ασφαλειών αποδεκτών από το Ευρωσύστημα. Οι πράξεις αυτές γίνονται στο πλαίσιο της προσωρινής συμφωνίας αμοιβαίας ανταλλαγής νομισμάτων (swap lines) μεταξύ Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και Ομοσπονδιακής Τράπεζας των ΗΠΑ (Fed) για τη χορήγηση βραχυπρόθεσμης ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ στις χρηματοπιστωτικές αγορές.

Με βάση τη συμφωνία αυτή, η Fed έχει θέσει στη διάθεση της ΕΚΤ δολάρια ΗΠΑ μέσω προσωρινής συμφωνίας ανταλλαγής νομισμάτων (πράξη swap), με σκοπό τη βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση σε δολάρια ΗΠΑ πιστωτικών ιδρυμάτων χωρών της ζώνης του ευρώ.

Ταυτόχρονα η ΕΚΤ διενεργεί πράξεις swap με τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες (ΕθνΚΤ) του Ευρωσυστήματος, οι οποίες χρησιμοποιούν τα κεφάλαια αυτά για τη διενέργεια πράξεων χορήγησης ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ σε πιστωτικά ιδρύματα χωρών της ζώνης του ευρώ μέσω αντιστρεπτέων συναλλαγών και πράξεων swap.

Στο πλαίσιο αυτό η Τράπεζα χορήγησε ρευστότητα σε δολάρια ΗΠΑ προς εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα το ύψος της οποίας στις 31.12.2011 ανερχόταν σε 656,9 εκατ. ευρώ.

4. Απαιτήσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ

4.1 Καταθέσεις σε τράπεζες, χρεόγραφα και δάνεια

Περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα έντοκων τρεχούμενων λογαριασμών σε τράπεζες του εξωτερικού (υπόλοιπο 31.12.2011: 114 χιλ. ευρώ).

5. Δάνεια σε ευρώ προς πιστωτικά ιδρύματα ζώνης ευρώ σχετιζόμενα με πράξεις νομισματικής πολιτικής

Στο στοιχείο αυτό περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των λογαριασμών χορηγήσεων της Τράπεζας προς τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στις χώρες της ζώνης του ευρώ.

Η χορήγηση ρευστότητας πραγματοποιείται κυρίως μέσω πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης (διάρκειας 7 ημερών) και μέσω πράξεων πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (διάρκειας 35 ημερών και 3, 6, 12 και 36 μηνών) έναντι επαρκών ασφαλειών που παρέχουν οι αντισυμβαλλόμενοι με τη μορφή περιουσιακών στοιχείων αποδεκτών από το Ευρωσύστημα (εμπορεύσιμα χρεόγραφα, λοιποί τίτλοι).

Κατηγορίες πράξεων	**31.12.2011**	**31.12.2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
Πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης (διάρκειας 7 ημερών)	15.177,5	18.023,0	-2.845,5
Πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης (διάρκειας 35 ημερών, 3, 6, 12 και 36 μηνών)	60.942,0	78.382,8	-17.440,8
Αντιστρεπτέες πράξεις εξομάλυνσης βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας	0	1.263,0	-1.263,0
Διευκόλυνση οριακής χρηματοδότησης	40,0	0	40,0
Σύνολο	**76.159,5**	**97.668,8**	**-21.509,3**

Σημειώνεται ότι σύμφωνα με το άρθρο 32 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ, οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες που διενεργούν πράξεις στο πλαίσιο της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος συμμετέχουν στα έσοδα και τις προβλέψεις έναντι κινδύνων, σύμφωνα με τα μερίδια συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

6. Λοιπές απαιτήσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων ζώνης ευρώ

Στο στοιχείο αυτό παρακολουθούνται υπόλοιπα σε τρεχούμενους λογαριασμούς σε ανταποκριτές εξωτερικού, καθώς και λοιπές απαιτήσεις έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων, εκτός πράξεων της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος.

Το ύψος αυτών των απαιτήσεων στις 31.12.2011 διαμορφώθηκε σε 71,7 εκατ. ευρώ έναντι 71,6 εκατ. ευρώ στις 31.12.2010.

7. Χρεόγραφα σε ευρώ κατοίκων ζώνης ευρώ

7.1 Χρεόγραφα που διακρατούνται για σκοπούς νομισματικής πολιτικής

Περιλαμβάνονται δύο κατηγορίες χρεογράφων:

– **Χρεόγραφα στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγοράς Καλυμμένων Ομολογιών του Ευρωσυστήματος (Covered Bonds Purchase Programme – CBPP1)[6]**

Αφορούν καλυμμένες ομολογίες σε ευρώ εκδόσεως τραπεζικών και επενδυτικών ιδρυμάτων χωρών της ζώνης του ευρώ, διάρκειας μέχρι 12 έτη, που αγοράστηκαν από την Τράπεζα, στο πλαίσιο του παραπάνω προγράμματος.

Σημειώνεται ότι το πρόγραμμα αυτό ολοκληρώθηκε στις 30.06.2010 και η συνολική αξία των καλυμμένων ομολογιών που κατέχει η Τράπεζα ανέρχεται σε 1,4 δισεκ. ευρώ, ενώ το αντίστοιχο ποσό για το σύνολο του Ευρωσυστήματος ανέρχεται σε 58,8 δισεκ. ευρώ.

– **Χρεόγραφα στο πλαίσιο του Προγράμματος του Ευρωσυστήματος για τις Αγορές Τίτλων (Securities Markets Programme – SMP)[7]**

Το ΔΣ της ΕΚΤ αποφάσισε να θέσει σε εφαρμογή πρόγραμμα αγοράς χρεογράφων που εκδίδονται στην Ευρωζώνη προκειμένου να αποκαθίσταται η εύρυθμη λειτουργία του μηχανισμού μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής στις χώρες της ζώνης του ευρώ (Securities Markets Programme – SMP).

Στο πλαίσιο του εν λόγω προγράμματος, οι ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος και η ΕΚΤ αγόρασαν ομόλογα η συνολική αξία των οποίων στις 31.12.2011 ανερχόταν σε 211,9 δισεκ. ευρώ, ενώ το αντίστοιχο ποσό της Τράπεζας την ίδια ημερομηνία ανερχόταν σε 6,4 δισεκ. ευρώ. Οι αγορές αφορούν ομόλογα των κυβερνήσεων της Ελλάδος, της Πορτογαλίας, της Ιρλανδίας, της Ισπανίας και της Ιταλίας.

Σύμφωνα με το άρθρο 32.4 του Καταστατικού της ΕΚΤ, τυχόν κίνδυνοι από τη διακράτηση χρεογράφων στο πλαίσιο του προγράμματος SMP, εάν αυτοί πραγματοποιηθούν, θα κατανέμονται εξ ολοκλήρου στις ΕΘνΚΤ του Ευρωσυστήματος, σύμφωνα με τα ισχύοντα μερίδια συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

Τα χρεόγραφα του προγράμματος αγοράς καλυμμένων ομολογιών (CBPP1) και του προγράμματος για τις αγορές τίτλων (SMP) πρόκειται να διακρατηθούν έως τη λήξη τους, αποτιμώνται στο κόστος κτήσης, προσαρμοσμένο με τις υπό ή υπέρ το άρτιο αποσβεσθείσες διαφορές και υπόκεινται σε έλεγχο απομείωσης της αξίας τους (impairment tests). Από τον έλεγχο που διενεργήθηκε στο τέλος της χρήσης 2011 σε εναρμονισμένη βάση σε επίπεδο Ευρωσυστήματος, διαπιστώθηκε ότι δεν συντρέχουν αντικειμενικές αποδείξεις για απομείωση της αξίας τους.

6 Απόφαση της ΕΚΤ της 2.7.2009 σχετικά με την εφαρμογή του Προγράμματος Αγοράς Καλυμμένων Ομολογιών CBPP1 (ECB/2009/16), ΕΕ L175, 4.7.2009, σελ.18.

7 Απόφαση της ΕΚΤ της 14.5.2010 σχετικά με την υιοθέτηση του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων (Securities Markets Programme-SMP) (ECB/2010/5), ΕΕ L124, 20.5.2010, σελ. 8.

7.2 Λοιπά χρεόγραφα σε ευρώ κατοίκων ζώνης ευρώ

Περιλαμβάνονται ομόλογα, έντοκα γραμμάτια και εμπορικά χρεόγραφα (commercial paper) σε ευρώ που έχουν εκδοθεί από κυβερνήσεις χωρών της ζώνης του ευρώ, συμπεριλαμβανομένου του Ελληνικού Δημοσίου. Πρόκειται για τα χαρτοφυλάκια που κατέχει η Τράπεζα για καθαρά επενδυτικούς σκοπούς.

Είδη χρεογράφων	**31.12.2011**	**31.12.2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
Α′ Εμπορεύσιμα χρεόγραφα κυβερνήσεων χωρών της ζώνης του ευρώ (εκτός αυτών που χαρακτηρίζονται ως διακρατούμενα έως τη λήξη τους)			
Χρεόγραφα χωρών ζώνης ευρώ εκτός ΕΔ			
Ομόλογα	1.400,7	2.984,9	-1.584,2
Έντοκα γραμμάτια	1.437,0	2.383,5	-946,5
Εμπορικά χρεόγραφα (commercial paper)	97,2	67,4	29,8
Ομόλογα χωρίς τοκομερίδιο (zero coupon)	0	19,9	-19,9
Χρεόγραφα ΕΔ			
Ομόλογα	0	877,9	-877,9
Έντοκα γραμμάτια	119,7	214,0	-94,3
Σύνολο	**3.054,6**	**6.547,6**	**-3.493,0**
Β′ Εμπορεύσιμα χρεόγραφα διακρατούμενα έως τη λήξη τους			
Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου	4.542,7	4.389,4	153,3
Κρατικά ομόλογα άλλων χωρών της ζώνης του ευρώ	5.785,5	8.025,6	-2.240,1
Σύνολο	**10.328,2**	**12.415,0**	**-2.086,8**
Γενικό σύνολο	**13.382,8**	**18.962,6**	**-5.579,8**

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, το μεγαλύτερο μέρος των χαρτοφυλακίων της Τράπεζας αποτελείται από χρεόγραφα που πρόκειται να διακρατηθούν έως τη λήξη τους (σύνολο Β′).

Τα χρεόγραφα αυτά αποτιμώνται στο κόστος κτήσης προσαρμοσμένο με τις υπό ή υπέρ το άρτιο αποσβεσθείσες διαφορές και υπόκεινται σε έλεγχο απομείωσης. Από τον έλεγχο που διενεργήθηκε στο τέλος της χρήσεως 2011, διαπιστώθηκε ότι δεν συντρέχουν αντικειμενικές αποδείξεις για απομείωση της αξίας τους.

Τα λοιπά χρεόγραφα (σύνολο Α′) αποτιμήθηκαν με τις μέσες αγοραίες τιμές της 30.12.2011. Τα κέρδη που προέκυψαν μεταφέρθηκαν στους λογαριασμούς αναπροσαρμογής (revaluation accounts), ενώ οι ζημίες καλύφθηκαν από την πρόβλεψη που έχει σχηματιστεί για το σκοπό αυτό.

Η σημαντική μείωση της αξίας των παραπάνω χαρτοφυλακίων οφείλεται στη διαχειριστική πολιτική μείωσης της έκθεσης σε κινδύνους που ακολούθησε η Τράπεζα το 2011 λόγω της συνεχιζόμενης δημοσιονομικής κρίσης στην Ευρωζώνη.

Γεγονότα που συνέβησαν μεταξύ της ημερομηνίας κλεισίματος του ισολογισμού και της ημερομηνίας έγκρισης των οικονομικών καταστάσεων

Το Φεβρουάριο του 2012, τα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου που κατείχαν οι Κεντρικές Τράπεζες του Ευρωσυστήματος στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγοράς Τίτλων (Securities Markets Programme - SMP) και στο επενδυτικό τους χαρτοφυλάκιο αντηλλάγησαν με νέα, τα οποία έχουν τα ίδια χαρακτηριστικά με τα παλαιά όσον αφορά την ονομαστική τους αξία, τα τοκομερίδια, τις ημερομηνίες πληρωμής τόκων και λήξεων. Τα νέα ομόλογα δεν συμπεριελήφθησαν στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους – PSI.

8. Μακροπρόθεσμες απαιτήσεις σε ευρώ έναντι της γενικής κυβέρνησης

Αφορούν τα μακροπρόθεσμα δάνεια σε ευρώ που είχε χορηγήσει η Τράπεζα στο Ελληνικό Δημόσιο μέχρι 31.12.1993 και το δάνειο που χορήγησε το 2011 για τη συμμετοχή του στην αύξηση του κεφαλαίου του ΔΝΤ.

Ειδικότερα πρόκειται για:

– έντοκα δάνεια τα οποία χορηγήθηκαν στο Ελληνικό Δημόσιο μέχρι 31.12.1993,

– έντοκα δάνεια που χορήγησε η Τράπεζα στο Ελληνικό Δημόσιο στις 31.12.1993 στο πλαίσιο της ρύθμισης του υπολοίπου του λογαριασμού "Συναλλαγματικές διαφορές Ν. 1083/80",

– άτοκα δάνεια σε ευρώ που έχουν χορηγηθεί από την Τράπεζα στο Ελληνικό Δημόσιο για τη συμμετοχή του στο κεφάλαιο του ΔΝΤ και αφορούν το μερίδιο συμμετοχής του που είναι εκφρασμένο σε ευρώ. Το ποσό του μεριδίου είναι κατατεθειμένο από το ΔΝΤ στην Τράπεζα και απεικονίζεται στο στοιχείο 5 του παθητικού "Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ". Δάνειο αυτής της μορφής ύψους 233,4 εκατ. ευρώ χορηγήθηκε και στις 5.4.2011 για τη συμμετοχή του Ελληνικού Δημοσίου στην αύξηση του μεριδίου συμμετοχής του στο κεφάλαιο του ΔΝΤ σύμφωνα με την απόφαση 63-2/28.4.2008 του Συμβουλίου των Διοικητών του ΔΝΤ.

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	6.659,9 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2010	6.867,0 εκατ. ευρώ
Μ ε ί ω σ η	207,1 εκατ. ευρώ

Η μείωση οφείλεται στη σταδιακή εξόφληση των έντοκων δανείων.

Το ύψος των εξοφληθέντων δανείων ανήλθε σε 472,1 εκατ. ευρώ, όμως το τελικό ποσό της μείωσης διαμορφώθηκε σε 207,1 εκατ. ευρώ λόγω κυρίως του νέου δανείου που χορηγήθηκε για τη συμμετοχή του Ελληνικού Δημοσίου στην αύξηση του κεφαλαίου του ΔΝΤ.

9. Απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος

9.1 Συμμετοχή στο κεφάλαιο, τα αποθεματικά και τις προβλέψεις της ΕΚΤ

Στον παρακάτω πίνακα απεικονίζονται τα στοιχεία που αφορούν τις συμμετοχές της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο, τα αποθεματικά και τις προβλέψεις της ΕΚΤ.

Στοιχεία 31.12.2011	*(σε ποσοστά %)*	*(σε εκατ. ευρώ)*
Εγγεγραμμένο κεφάλαιο της ΕΚΤ (συμμετέχουν και οι 27 χώρες-μέλη της ΕΕ)		**10.760,7**
Κλείδα κατανομής της Τράπεζας της Ελλάδος στο εγγεγραμμένο κεφάλαιο της ΕΚΤ	1,9649	
Καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ από τις 17 ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος		**6.363,1**
Σταθμισμένη κλείδα κατανομής της Τράπεζας της Ελλάδος στο καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ από τις 17 ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος	2,80818	
Μερίδιο συμμετοχής της Τράπεζας της Ελλάδος στο καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ		178,7
Συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στα αποθεματικά και τις προβλέψεις της ΕΚΤ		322,2
Συνολικό μερίδιο συμμετοχής της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο, τα αποθεματικά και τις προβλέψεις της ΕΚΤ στις 31.12.2011		**500,9**

Σύμφωνα με το άρθρο 28 του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) και της ΕΚΤ, οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες του ΕΣΚΤ είναι οι μόνοι εγγεγραμμένοι μεριδιούχοι και κάτοχοι του κεφαλαίου της ΕΚΤ.

Η εγγραφή στο κεφάλαιο της ΕΚΤ πραγματοποιείται σύμφωνα με την κλείδα κατανομής κάθε ΕθνΚΤ, η οποία ισούται με το άθροισμα του 50% του μεριδίου συμμετοχής του οικείου κράτους-μέλους στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του 50% του μεριδίου συμμετοχής του στον πληθυσμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 29 παρ. 1 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ).

Η ΕΚΤ, σύμφωνα με το άρθρο 28.1 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ, τον Κανονισμό του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης αριθ. 1009/2000 της 8.5.2000 και μετά από σχετική απόφαση του Δ.Σ. της 13.12.2010, προχώρησε σε αύξηση του εγγεγραμμένου κεφαλαίου της κατά 5 δισεκ. ευρώ από 5.760,7 εκατ. ευρώ σε 10.760,7 εκατ. ευρώ με ισχύ από τις 29.12.2010. Οι ΕθνΚΤ των χωρών

της ζώνης ευρώ θα καταβάλλουν το ποσό που αντιστοιχεί στην αύξηση του μεριδίου τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ (σύνολο 3,5 δισεκ. ευρώ) σε τρεις ισόποσες ετήσιες δόσεις. Η πρώτη δόση καταβλήθηκε στις 29.12.2010, η δεύτερη δόση στις 28.12.2011, ενώ η τελευταία θα καταβληθεί στο τέλος του 2012.

Η αύξηση του κεφαλαίου της ΕΚΤ κρίθηκε ενδεδειγμένη λόγω της αυξημένης μεταβλητότητας των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων, των τιμών του χρυσού, καθώς και του πιστωτικού κινδύνου. Καθώς το μέγιστο ύψος των προβλέψεων και των αποθεματικών της ΕΚΤ ισούται με το ύψος του καταβεβλημένου κεφαλαίου της, η απόφαση αυτή παρέχει τη δυνατότητα στο Διοικητικό Συμβούλιο να αυξήσει την πρόβλεψη κατά ποσό ισοδύναμο προς την αύξηση του κεφαλαίου, ξεκινώντας από την κατανομή μέρους των κερδών της χρήσης 2010. Από μια πιο μακροχρόνια σκοπιά, η αύξηση του κεφαλαίου —η πρώτη γενική αύξηση μετά από 12 έτη— στηρίχθηκε επίσης στην ανάγκη να αποκτήσει επαρκή κεφαλαιακή βάση ένα χρηματοοικονομικό σύστημα που έχει μεγεθυνθεί σημαντικά.

Στο πλαίσιο αυτό η Τράπεζα της Ελλάδος κατέβαλε στις 28.12.2011 ποσό 32,8 εκατ. ευρώ, που αντιστοιχεί στη δεύτερη δόση του μεριδίου συμμετοχής της στην αύξηση του κεφαλαίου της ΕΚΤ.

Μετά την παραπάνω καταβολή το ύψος του μεριδίου συμμετοχής της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο, τα αποθεματικά και τις εξομοιούμενες με αυτά προβλέψεις της ΕΚΤ ανέρχεται σε 500,9 εκατ. ευρώ στις 31.12.2011.

Το μερίδιο συμμετοχής της Τράπεζας στο κεφάλαιο της ΕΚΤ ανέρχεται σε 178,7 εκατ. ευρώ και είναι εξ ολοκλήρου καταβεβλημένο. Αντιστοιχεί στο 2,80818% (σταθμισμένη κλείδα κατανομής) του καταβεβλημένου από τις 17 ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος κεφαλαίου της ΕΚΤ, το οποίο, μετά τις αναπροσαρμογές που έλαβαν χώρα το 2011, ανέρχεται σε 6.363,1 εκατ. ευρώ.

Το υπόλοιπο ποσό, ύψους 322,2 εκατ. ευρώ, αφορά τη συμμετοχή της Τράπεζας στα αποθεματικά και τις εξομοιούμενες με αυτά προβλέψεις της ΕΚΤ. Το ποσό αυτό έχει καταβληθεί εξ ολοκλήρου στην ΕΚΤ.

Με βάση το άρθρο 29 παρ. 3 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ, οι κλείδες κατανομής των ΕθνΚΤ για τη συμμετοχή τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ αναπροσαρμόζονται ανά πενταετία μετά την ίδρυση του ΕΣΚΤ (τελευταία αναπροσαρμογή 2009). Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 49.3 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ, το εγγεγραμμένο κεφάλαιο της ΕΚΤ αυξάνεται αυτομάτως όταν ένα νέο μέλος (κράτος) εντάσσεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και η αντίστοιχη ΕθνΚΤ εντάσσεται στο ΕΣΚΤ.

Την 1.1.2011, αναπροσαρμόστηκαν οι κλείδες κατανομής των ΕθνΚΤ για τη συμμετοχή τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ, λόγω της υιοθέτησης από την Εσθονία του ευρώ ως εθνικού της νομίσματος την 1.1.2011 και της ένταξης της Κεντρικής της Τράπεζας από την ίδια ημερομηνία στο Ευρωσύστημα. Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν η μεταβολή της σταθμισμένης κλείδας κατανομής της Τράπεζας από 2,81539% σε 2,80818% και της κλείδας κατανομής τραπεζογραμματίων από 2,590% σε 2,5835%, ενώ η κλείδα κατανομής της Τράπεζας στο εγγεγραμμένο κεφάλαιο της ΕΚΤ δεν μεταβλήθηκε.

9.2 Απαιτήσεις από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ

Στοιχεία 31.12.2011	*(σε ποσοστά %)*	*(σε εκατ. ευρώ)*
Συνολικά συναλλαγματικά διαθέσιμα που έχουν μεταβιβαστεί στην ΕΚΤ από τις 17 ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος		40.307,6
Σταθμισμένη κλείδα κατανομής της Τράπεζας της Ελλάδος στο καταβεβλημένο από τις 17 ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος κεφάλαιο της ΕΚΤ	2,80818	
Απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος στις 31.12.2011 από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ		**1.131,9**

Αφορούν τις απαιτήσεις της Τράπεζας που απορρέουν από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ, σύμφωνα με τις διατάξεις της Συνθήκης Ίδρυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 30 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ).

Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα μεταφέρθηκαν κατ' αναλογία του μεριδίου συμμετοχής της Τράπεζας στο καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ και αφορούσαν κατά 85% δολάρια ΗΠΑ και γιεν Ιαπωνίας και κατά 15% χρυσό.

Οι απαιτήσεις αυτές είναι εκφρασμένες σε ευρώ, με βάση τις ισοτιμίες που ίσχυαν κατά το χρόνο της μεταβίβασής τους, και αποφέρουν τόκο που υπολογίζεται με το 85% του εκάστοτε οριακού επιτοκίου των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος (η διαφορά 15% αντιστοιχεί στα διαθέσιμα σε χρυσό, τα οποία έχουν μηδενικό επιτόκιο).

9.5 Λοιπές απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)

Στις 31.12.2011 το καθαρό αποτέλεσμα των λοιπών συναλλαγών της Τράπεζας της Ελλάδος με το Ευρωσύστημα αντιπροσωπεύει υποχρέωση της Τράπεζας και απεικονίζεται στο στοιχείο 9.4 του Παθητικού "Λοιπές υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)".

10. Στοιχεία ενεργητικού υπό τακτοποίηση

Το υπόλοιπο στις 31.12.2011 των υπό τακτοποίηση στοιχείων του ενεργητικού ύψους 318 χιλ. ευρώ αφορούσε εισπρακτέες επιταγές που έχουν εκδοθεί από τράπεζες του εξωτερικού και δεν είχαν διακανονιστεί.

11. Λοιπά στοιχεία ενεργητικού

11.1 Κέρματα

Στο στοιχείο αυτό παρακολουθείται η αξία των κερμάτων που υπάρχουν στα ταμεία της Τράπεζας και τα οποία έχουν εκδοθεί από τις 17 χώρες της ζώνης του ευρώ.

Τα κέρματα που τίθενται σε κυκλοφορία από την Τράπεζα της Ελλάδος καταχωρούνται αντίστοιχα και σε ειδικό λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου, ο οποίος περιλαμβάνεται στο στοιχείο 4.1 του παθητικού "Γενική κυβέρνηση".

Αξία κερμάτων στις 31.12.2011	72,1 εκατ. ευρώ
Αξία κερμάτων στις 31.12.2010	69,3 εκατ. ευρώ
Α ύ ξ η σ η	2,8 εκατ. ευρώ

11.2 Ενσώματα και ασώματα πάγια στοιχεία ενεργητικού

Στα πάγια στοιχεία περιλαμβάνονται τα ακίνητα (οικόπεδα, κτίρια και εγκαταστάσεις κτιρίων, κτίρια υπό κατασκευή), τα έπιπλα, τα μηχανήματα, ο ηλεκτρονικός εξοπλισμός, τα έξοδα λογισμικού. Εκτός από τα ακίνητα, τα οποία αποτιμώνται στην αγοραία αξία τους, όπως αυτή προσδιορίζεται από ανεξάρτητους εκτιμητές, τα υπόλοιπα πάγια στοιχεία αποτιμώνται στο κόστος κτήσης. Επίσης, από το 2011 περιλαμβάνονται και τα πάγια στοιχεία (οικόπεδα – κτίρια) των κλάδων κύριας και επικουρικής σύνταξης του προσωπικού της Τράπεζας.

Η αξία των παγίων στις 31.12.2011 είναι μειωμένη κατά τα ποσά των αποσβέσεων που έχουν διενεργηθεί μέχρι την ημερομηνία αυτή.

Οι αποσβέσεις διενεργούνται με τη μέθοδο της σταθερής απόσβεσης για όλη τη διάρκεια της προσδοκώμενης ωφέλιμης ζωής του πάγιου στοιχείου.

Αναπόσβεστη αξία πάγιων στοιχείων

Κατηγορίες παγίων:	**31.12.2011**	**31.12.2010**	**Μεταβολή**	**Συντελεστές απόσβεσης (%)**
	(σε εκατ. ευρώ)			
Οικόπεδα	493,8	493,8	0	0
Κτίρια - εγκαταστάσεις κτιρίων	220,9	225,6	-4,7	2,5
Κτίρια υπό κατασκευή και προκαταβολές κτήσεως παγίων	10,4	3,7	6,7	0
Λοιπός εξοπλισμός	33,0	31,0	2,0	8-24
Έξοδα πολυετούς απόσβεσης (έξοδα λογισμικού κ.λπ.)	1,1	1,4	-0,3	20-24
Οικόπεδα κλάδων κύριας και επικουρικής σύνταξης	48,5	0	48,5	0
Κτίρια κλάδων κύριας και επικουρικής σύνταξης	19,3	0	19,3	2,5
Σύνολο	**827,0**	**755,5**	**71,5**	

11.3 Λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία ενεργητικού

Περιλαμβάνονται οι μετοχές της εταιρείας ΔΙΑΣ (Διατραπεζικά Συστήματα Α.Ε.), η συμμετοχή στο ΤΕΚΕ (Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων), οι μετοχές της εταιρείας ΕΧΑΕ (Ελληνικά Χρηματιστήρια Α.Ε.), οι μετοχές του οργανισμού SWIFT, καθώς και οι μετοχές σε SDR της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (BIS) που έχει στην κατοχή της η Τράπεζα.

Η αξία των παραπάνω μετοχών και συμμετοχών, οι οποίες αποτιμώνται στο κόστος κτήσης, ανέρχεται σε 29,1 εκατ. ευρώ στις 31.12.2011, μειωμένη κατά 68 χιλ. ευρώ σε σχέση με την 31.12.2010 λόγω ισόποσης επιστροφής κεφαλαίου από την ΕΧΑΕ (μειώθηκε το μετοχικό της κεφάλαιο).

11.4 Διαφορές αναπροσαρμογής της αξίας πράξεων εκτός ισολογισμού σε ξένο νόμισμα

Υπόλοιπο 31.12.2011	7,3 εκατ. ευρώ

Στο στοιχείο αυτό εμφανίζεται το αποτέλεσμα που προέκυψε από την αναπροσαρμογή στο τέλος του έτους των εκκρεμών πράξεων σε ξένο νόμισμα που παρακολουθούνται σε λογαριασμούς εκτός ισολογισμού (τάξεως).

Πρόκειται για μη πραγματοποιηθέντα κέρδη ύψους 7,3 εκατ. ευρώ, τα οποία προήλθαν από πράξεις ανταλλαγής νομισμάτων (swaps) και προθεσμιακές πράξεις (forwards) και καταχωρήθηκαν σε λογαριασμούς αναπροσαρμογής (revaluation accounts).

11.5 Μεταβατικοί λογαριασμοί και δεδουλευμένα έσοδα

Περιλαμβάνονται οι αγορασθέντες-δεδουλευμένοι τόκοι χρεογράφων και οι δεδουλευμένοι και μη εισπραχθέντες μέχρι 31.12.2011 πιστωτικοί τόκοι και λοιπά δεδουλευμένα έσοδα. Τα τελευταία θα εισπραχθούν το νέο οικονομικό έτος και αφορούν κυρίως τόκους χορηγηθέντων από την Τράπεζα δανείων στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, χρεογράφων, τοποθετήσεων σε τράπεζες, καθώς και τους τόκους που αντιστοιχούν στα συναλλαγματικά διαθέσιμα που έχουν μεταβιβαστεί στην ΕΚΤ. Επίσης, περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα διαφόρων λογαριασμών διαχείρισης προκαταβολών, καθώς και η αξία των τραπεζογραμματίων δραχμών ύψους 237,9 εκατ. ευρώ, τα οποία δεν είχαν προσκομιστεί μέχρι 31.12.2011 για ανταλλαγή με ευρώ και λογίζονται ως προϋπολογισμένα έσοδα.

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	1.203,2 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2010	988,5 εκατ. ευρώ
Α ύ ξ η σ η	214,7 εκατ. ευρώ

11.6 Λοιπά στοιχεία

Στα λοιπά στοιχεία ενεργητικού περιλαμβάνονται τα αποθέματα του ΙΕΤΑ, τα υπόλοιπα των προσωρινών χρεωστικών λογαριασμών, τα ανεξόφλητα υπόλοιπα των δανείων προς το προσωπικό της Τράπεζας, ενώ από το 2011 περιλαμβάνονται και τα περιουσιακά στοιχεία των κλάδων κύριας και επικουρικής σύνταξης του προσωπικού της Τράπεζας, ήτοι: διαθέσιμα ύψους 302 εκατ. ευρώ, απαιτήσεις από διάφορους ασφαλιστικούς φορείς ύψους 67,9 εκατ. ευρώ και χρεόγραφα, κυρίως ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου, ύψους 53,4 εκατ. ευρώ. Τα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου χαρακτηρίζονται ως διακρατούμενα μέχρι τη λήξη τους, αποτιμώνται στο κόστος κτήσης προσαρμοσμένο με τις υπό και υπέρ το άρτιο αποσβεσθείσες διαφορές και υπόκεινται σε έλεγχο απομείωσης της αξίας τους.

Επισημαίνεται ότι τα ομόλογα αυτά συμμετέχουν στο πρόγραμμα εθελοντικής ανταλλαγής ομολόγων, στο πλαίσιο αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους (PSI).

Επίσης, περιλαμβάνονται:

– ποσό 38,6 δισεκ. ευρώ που αφορά την έκτακτη χορήγηση ρευστότητας στα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα μέσω πράξεων ELA (Emergency Liquidity Assistance), προκειμένου να αντισταθ-

μιστούν παράγοντες που μειώνουν τη ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος. Οι πράξεις αυτές είναι μεν εκτός νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, πλην όμως διενεργούνται από τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες με βάση το ισχύον θεσμικό πλαίσιο του Ευρωσυστήματος και με την έγκριση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Για τη χορήγηση της παραπάνω ρευστότητας η Τράπεζα έλαβε επαρκή περιουσιακά στοιχεία ως ασφάλεια, μέρος των οποίων είναι εγγυημένο από το Ελληνικό Δημόσιο. Επίσης, το Ελληνικό Δημόσιο χορήγησε συμπληρωματική εγγύηση απευθείας στην Τράπεζα για τη διενέργεια αυτών των πράξεων.

– ποσό 13,3 δισεκ. ευρώ που αφορά τη χορήγηση ρευστότητας στα Π.Ι. μέσω συμφωνιών επαναπώλησης (reverse repos) μετά από ειδική άδεια της ΕΚΤ.

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	52.852,8 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2010	428,3 εκατ. ευρώ
Α ύ ξ η σ η	52.424,5 εκατ. ευρώ

ΠΑΘΗΤΙΚΟ

1. Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	22.957,7 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2010	21.748,3 εκατ. ευρώ
Αύξηση	1.209,4 εκατ. ευρώ

Αφορά το μερίδιο της Τράπεζας της Ελλάδος στο σύνολο των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ, υπολογιζόμενο με βάση την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων της Τράπεζας (2,5835%). Η μεταβολή οφείλεται στην αύξηση της συνολικής κυκλοφορίας τραπεζογραμματίων ευρώ σε όλες τις χώρες, εντός και εκτός ζώνης ευρώ, η οποία ανήλθε σε 888,6 δισεκ. ευρώ στις 31.12.2011, έναντι 839,7 δισεκ. ευρώ στις 31.12.2010.

(βλ. "Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία" στην ενότητα "Λογιστικές πολιτικές").

Το μέσο ύψος της κυκλοφορίας τραπεζογραμματίων ευρώ που αντιστοιχεί στην Τράπεζα της Ελλάδος, με βάση την κλείδα κατανομής, ανήλθε κατά τη διάρκεια του 2011 σε 22,2 δισεκ. ευρώ έναντι 21,1 δισεκ. ευρώ το 2010.

	31.12.2011	**31.12.2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
Αξία τραπεζογραμματίων ευρώ που πράγματι έχουν τεθεί σε κυκλοφορία από την Τράπεζα	41.394,8	29.669,8	11.725
Μείον:			
Υποχρέωση που απορρέει από το μερίδιο που εκδίδεται για λογαριασμό της ΕΚΤ (8% επί της συνολικής αξίας των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ επί την κλείδα συμμετοχής στο Ευρωσύστημα)	-1.996,3[8]	-1.891,2[8]	-105,1
Μείον:			
Υποχρέωση που απορρέει από την κατανομή εντός του Ευρωσυστήματος των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ	-16.440,8[8]	-6.030,3[8]	-10.410,5
Αξία τραπεζογραμματίων ευρώ σε κυκλοφορία από την Τράπεζα της Ελλάδος με βάση την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων	**22.957,7**	**21.748,3**	**1.209,4**

8 Απεικονίζονται στο στοιχείο του παθητικού 9.2 "Καθαρές υποχρεώσεις που απορρέουν από την κατανομή εντός του Ευρωσυστήματος των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ".

2. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων ζώνης ευρώ σχετιζόμενες με πράξεις νομισματικής πολιτικής

2.1 Τρεχούμενοι λογαριασμοί (περιλαμβανομένων των υποχρεωτικών καταθέσεων)

Οι λογαριασμοί αυτοί περιέχουν τις καταθέσεις των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων στην Τράπεζα της Ελλάδος, οι οποίες χρησιμοποιούνται για την εκπλήρωση της υποχρέωσής τους για τήρηση ελάχιστων αποθεματικών στο Ευρωσύστημα και για την τακτοποίηση των μεταξύ τους πληρωμών.

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	2.506,4 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2010	3.303,4 εκατ. ευρώ
Μ ε ί ω σ η	797,0 εκατ. ευρώ

Το μέσο υπόλοιπο των τρεχούμενων λογαριασμών των πιστωτικών ιδρυμάτων κατά τη διάρκεια του 2011 ανήλθε σε 4,4 δισεκ. ευρώ έναντι 5,1 δισεκ. ευρώ το 2010.

2.2 Διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων

Αφορά την πάγια διευκόλυνση αποδοχής καταθέσεων που παρέχει το Ευρωσύστημα στα πιστωτικά ιδρύματα, στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στις χώρες της ζώνης του ευρώ.

Ειδικότερα, πρόκειται για τις καταθέσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων στην Τράπεζα της Ελλάδος διάρκειας μίας ημέρας (overnight), με προκαθορισμένο επιτόκιο.

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	1.179,5 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2010	7.165,0 εκατ. ευρώ
Μ ε ί ω σ η	5.985,5 εκατ. ευρώ

2.3 Καταθέσεις προθεσμίας

Πρόκειται για αποδοχή καταθέσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων με σκοπό την απορρόφηση ρευστότητας, στο πλαίσιο πράξεων εξομάλυνσης βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας.

Στις 31.12.2011 δεν υπήρχαν υπόλοιπα καταθέσεων αυτής της μορφής.

2.4 Καταθέσεις για την κάλυψη περιθωρίων

Υπόλοιπο στις 31.12.2011: 1.017,2 εκατ. ευρώ.

Πρόκειται για καταθέσεις των πιστωτικών ιδρυμάτων με σκοπό την κάλυψη της μείωσης της αξίας των περιουσιακών στοιχείων που έχουν χορηγηθεί στην Τράπεζα ως ασφάλεια έναντι παροχής ρευστότητας στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος (στοιχείο Α5 ενεργητικού).

4. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι λοιπών κατοίκων ζώνης ευρώ

4.1 Γενική κυβέρνηση

Περιλαμβάνονται τα υπόλοιπα των λογαριασμών καταθέσεων του Ελληνικού Δημοσίου, των Δημόσιων Οργανισμών και του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων.

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	3.838,3 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2010	781,9 εκατ. ευρώ
Α ύ ξ η σ η	3.056,4 εκατ. ευρώ

Το μέσο υπόλοιπο των παραπάνω καταθέσεων μειώθηκε κατά τη διάρκεια του 2011 και διαμορφώθηκε σε 3,1 δισεκ. ευρώ έναντι 3,8 δισεκ. ευρώ το 2010.

4.2 Λοιπές υποχρεώσεις

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	1.714,9 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2010	1.557,5 εκατ. ευρώ
Αύξηση	157,4 εκατ. ευρώ

Πρόκειται για υπόλοιπα λογαριασμών καταθέσεων διαφόρων φορέων και οργανισμών.

Το μεγαλύτερο μέρος αφορά την κατάθεση του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ύψους 1,3 δισεκ. ευρώ και τα κεφάλαια του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων ύψους 245,6 εκατ. ευρώ.

Η κατάθεση του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας είναι έντοκη και τα κεφάλαια προήλθαν από το Μηχανισμό Στήριξης της Ελλάδος από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΔΝΤ. Τα συνολικά κεφάλαια του Ταμείου θα ανέλθουν, σύμφωνα με τον ιδρυτικό Νόμο 3864/2010, σε 10 δισεκ. ευρώ. Σκοπός του Ταμείου είναι η διατήρηση της σταθερότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μέσω της ενίσχυσης, εφόσον απαιτηθεί, της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων.

5. Υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	1.041,9 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2010	766,3 εκατ. ευρώ
Αύξηση	275,6 εκατ. ευρώ

Περιλαμβάνονται καταθέσεις διαφόρων φορέων και οργανισμών.

Το μεγαλύτερο μέρος (1.021,8 εκατ. ευρώ) αφορά το λογαριασμό καταθέσεων σε ευρώ που τηρεί το ΔΝΤ στην Τράπεζα και αντιστοιχούν στο μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ που είναι εκφρασμένο σε ευρώ (Quota). Μέσω του παραπάνω λογαριασμού διενεργούνται οι συναλλαγές της Τράπεζας (εισπράξεις/πληρωμές) με τρίτες χώρες σύμφωνα με σχετικές εντολές του ΔΝΤ, στο πλαίσιο των διεθνών συναλλαγών του.

Η αύξηση που παρατηρείται οφείλεται κυρίως στην αύξηση κατά 233,4 εκατ. ευρώ του μεριδίου συμμετοχής της Ελλάδος στο κεφάλαιο του ΔΝΤ σύμφωνα με την 63-2/28.4.2008 Απόφαση του Συμβουλίου των Διοικητών του ΔΝΤ. Η αύξηση καλύφθηκε με ισόποσο δάνειο που χορήγησε η Τράπεζα στο Ελληνικό Δημόσιο.

6. Υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα έναντι κατοίκων ζώνης ευρώ

Οι υποχρεώσεις αυτές αφορούν κυρίως έντοκες καταθέσεις δημόσιων οργανισμών σε συνάλλαγμα.

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	16,2 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2010	22,3 εκατ. ευρώ
Μείωση	6,1 εκατ. ευρώ

7. Υποχρεώσεις σε συνάλλαγμα έναντι μη κατοίκων ζώνης ευρώ

7.1 Καταθέσεις και λοιπές υποχρεώσεις

Πρόκειται για άτοκες και έντοκες καταθέσεις διαφόρων φορέων και οργανισμών ύψους 2 χιλ. ευρώ.

8. Λογαριασμός ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων του ΔΝΤ

Στο λογαριασμό αυτό εμφανίζονται οι υποχρεώσεις της Τράπεζας προς το ΔΝΤ από κατανομές ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων (SDR) ύψους 782,3 εκατ. Η διάθεση του εν λόγω ποσού από το ΔΝΤ προς την Ελλάδα έγινε τμηματικά. Ποσό 103,5 εκατ. SDR διατέθηκε από το 1970 μέχρι το 1981 και το υπόλοιπο 678,8 εκατ. SDR το 2009. Οι κατανομές του έτους 2009 πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο της γενικής κατανομής SDR ύψους αντίστοιχου των 250 δισεκ. δολαρίων ΗΠΑ προς όλες τις χώρες – μέλη του ΔΝΤ, η οποία εγκρίθηκε από το Συμβούλιο των Διοικητών του ΔΝΤ στις 7.8.2009 και τέθηκε σε ισχύ στις 28.8.2009.

Σκοπός της εν λόγω κατανομής είναι η παροχή ρευστότητας στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα με την ενίσχυση των συναλλαγματικών διαθεσίμων των χωρών – μελών του ΔΝΤ και πραγματοποιήθηκε κατ' αναλογία προς τα ισχύοντα μερίδια συμμετοχής τους.

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	928,4 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2010	905,3 εκατ. ευρώ
Α ύ ξ η σ η	23,1 εκατ. ευρώ

Η αύξηση οφείλεται στην αναπροσαρμογή του υπολοίπου λόγω υποτίμησης του ευρώ έναντι του SDR το 2011.

9. Υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος

9.2 Καθαρές υποχρεώσεις που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ

Στο στοιχείο αυτό περιλαμβάνονται οι υποχρεώσεις της Τράπεζας της Ελλάδος που απορρέουν από την κατανομή εντός του Ευρωσυστήματος των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ (βλ. "Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία" στην ενότητα "Λογιστικές πολιτικές").

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	18.437,1 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2010	7.921,5 εκατ. ευρώ
Α ύ ξ η σ η	10.515,6 εκατ. ευρώ

Το ύψος της υποχρέωσης στις 31.12.2011 διαμορφώθηκε από τα μεγέθη:

– 1.996,3 εκατ. ευρώ αφορούν την αξία των τραπεζογραμματίων ευρώ τα οποία έχουν εκδοθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος για λογαριασμό της ΕΚΤ (ποσοστό 8% επί της συνολικής αξίας των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ εκδίδεται για λογαριασμό της ΕΚΤ). Το μερίδιο που αντιστοιχεί στην Τράπεζα υπολογίζεται σύμφωνα με το μερίδιο συμμετοχής της στο καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ. Το παραπάνω ποσό είναι αυξημένο κατά 105,1 εκατ. ευρώ σε σχέση με την 31.12.2010 (1.891,2 εκατ. ευρώ), λόγω της γενικής αύξησης των τραπεζογραμματίων ευρώ σε κυκλοφορία.

– 16.440,8 εκατ. ευρώ αφορούν το ποσό κατά το οποίο προσαρμόστηκε (μειώθηκε) η αξία των τραπεζογραμματίων ευρώ που έχουν πράγματι τεθεί σε κυκλοφορία από την Τράπεζα, μετά την αφαίρεση του 8% υπέρ της ΕΚΤ, ώστε το μερίδιο της Τράπεζας στο σύνολο των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ (στοιχείο 1 του παθητικού) να αντιστοιχεί σ' αυτό που προκύπτει με βάση την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων.

Η σημαντική μεταβολή που σημειώθηκε στο μέγεθος αυτό (από υποχρέωση 6.030,3 εκατ. ευρώ στις 31.12.2010 σε 16.440,8 εκατ. ευρώ στις 31.12.2011) αντανακλά τη μεγάλη αύξηση που σημειώθηκε στην αξία των τραπεζογραμματίων ευρώ που πράγματι τέθηκαν σε κυκλοφορία από την Τράπεζα κατά τη διάρκεια του 2011 (βλ. πίνακα σελ. 29).

9.3 Καθαρές υποχρεώσεις που απορρέουν από το υπόλοιπο του λογαριασμού δοσοληψιών με το ΕΣΚΤ (TARGET2)

Πρόκειται για τις καθαρές υποχρεώσεις της Τράπεζας έναντι του ΕΣΚΤ που απορρέουν από τις διευρωπαϊκές συναλλαγές των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και τις συναλλαγές της Τράπεζας της Ελλάδος με τις λοιπές Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες του Ευρωσυστήματος, με την ΕΚΤ, καθώς και με τις κεντρικές τράπεζες των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εκτός Ευρωσυστήματος) που συμμετέχουν στο σύστημα TARGET2 (Διευρωπαϊκό Αυτοματοποιημένο Σύστημα Ταχείας Μεταφοράς Κεφαλαίων σε Συνεχή Χρόνο).

Υπόλοιπα λογαριασμού TARGET2 *(σε εκατ. ευρώ)*						
31.12.2005	**31.12.2006**	**31.12.2007**	**31.12.2008**	**31.12.2009**	**31.12.2010**	**31.12.2011**
7.216,8	8.183,5	10.796,6	35.348,3	49.036,1	87.088,1	104.750,0

Μέσα ετήσια υπόλοιπα λογαριασμού TARGET2 *(σε εκατ. ευρώ)*						
2005	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
12.019	11.762	9.298	14.650	37.647	77.022	93.090

Η δημιουργία των υποχρεώσεων αυτών χρονολογείται από την ημερομηνία ένταξης της Τράπεζας στο Ευρωσύστημα (1.1.2001).

Με την έναρξη της χρηματοπιστωτικής κρίσης το έτος 2008 και ιδιαίτερα κατά την τριετία 2009-2011, σημειώνεται σημαντική σταδιακή αύξηση του υπολοίπου του λογαριασμού λόγω των χρηματοπιστωτικών συνθηκών που επικράτησαν και των επιπτώσεών τους στις πληρωμές προς και από το εξωτερικό.

Η αύξηση του υπολοίπου του λογαριασμού δεν είχε επίπτωση στα αποτελέσματα της Τράπεζας, καθώς τα αυξημένα ποσά χρεωστικών τόκων που η Τράπεζα κατέβαλε στο Ευρωσύστημα αντισταθμίστηκαν από ίσα ποσά πιστωτικών τόκων που εισέπραξε η Τράπεζα από την παροχή ρευστότητας προς τα πιστωτικά ιδρύματα.

9.4 Λοιπές υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος (καθαρές)

Οι λοιπές υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος ύψους 57,9 εκατ. ευρώ προέκυψαν ως εξής:

– Από το αρνητικό αποτέλεσμα που προέκυψε για την Τράπεζα από την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος του Ευρωσυστήματος του 2011 ύψους 77,3 εκατ. ευρώ. Το πραγματικό συγκεντρωθέν από την Τράπεζα νομισματικό εισόδημα ήταν μεγαλύτερο του αναλογούντος με βάση τη σταθμισμένη κλείδα κατανομής της, ήτοι:

Συγκεντρωθέν νομισματικό εισόδημα από την Τράπεζα	517,8 εκατ. ευρώ
Αναλογούν νομισματικό εισόδημα σύμφωνα με το μερίδιο συμμετοχής της στο κεφάλαιο της ΕΚΤ	440,5 εκατ. ευρώ
Διαφορά	77,3 εκατ. ευρώ

Η εξέλιξη αυτή ήταν απόρροια του γεγονότος ότι η αξία των χρεογράφων του Ελληνικού Δημοσίου (με υψηλότερες αποδόσεις έναντι των λοιπών κρατικών χρεογράφων της Ευρωζώνης) που κατέχει η Τράπεζα στο πλαίσιο του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων Securities Markets Programme (SMP) είναι μεγαλύτερη του μεριδίου που της αναλογεί.

– Από το ποσό 1,1 εκατ. ευρώ που εισέπραξε η Τράπεζα από διορθώσεις που έγιναν στην αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος των ετών 2008-2009-2010.

– Από το ποσό 18,3 εκατ. ευρώ που εισέπραξε η Τράπεζα ως έσοδο από τη διανομή των εσόδων της ΕΚΤ από τα κυκλοφορούντα τραπεζογραμμάτια ευρώ.

10. Στοιχεία παθητικού υπό τακτοποίηση

Περιλαμβάνονται κυρίως επιταγές και εντολές πληρωτέες που δεν έχουν ακόμη διακανονιστεί, καθώς και ατακτοποίητα υπόλοιπα ενδιάμεσων λογαριασμών, συνολικού ύψους 15,1 εκατ. ευρώ.

11. Λοιπές υποχρεώσεις

11.1 Διαφορές αναπροσαρμογής της αξίας πράξεων εκτός ισολογισμού σε ξένο νόμισμα

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	2.889 ευρώ

Στο στοιχείο αυτό εμφανίζεται το αποτέλεσμα που προέκυψε από την αναπροσαρμογή στο τέλος του έτους των εκκρεμών πράξεων σε ξένο νόμισμα που παρακολουθούνται σε λογαριασμούς εκτός ισολογισμού (τάξεως).

Πρόκειται για μη πραγματοποιηθείσες ζημίες ύψους 2.889 ευρώ, οι οποίες προήλθαν από πράξεις spot, μεταφέρθηκαν στα αποτελέσματα χρήσεως και καλύφθηκαν από την πρόβλεψη που έχει σχηματιστεί για το σκοπό αυτό.

11.2 Μεταβατικοί λογαριασμοί και δεδουλευμένα έξοδα

Στους λογαριασμούς αυτούς περιλαμβάνονται οι δεδουλευμένοι και μη πληρωθέντες μέχρι 31.12.2011 χρεωστικοί τόκοι και λοιπά έξοδα. Οι τόκοι και τα έξοδα αυτά θα καταβληθούν το νέο οικονομικό έτος και αφορούν κυρίως διάφορους χρεωστικούς τόκους (επί του υπολοίπου του λογαριασμού TARGET2, των υποχρεωτικών καταθέσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων και λοιπών υποχρεώσεων).

Υπόλοιπο στις 31.12.2011	181,1 εκατ. ευρώ
Υπόλοιπο στις 31.12.2010	114,9 εκατ. ευρώ
Αύξηση	66,2 εκατ. ευρώ

11.3 Λοιπά στοιχεία

Λοιπά στοιχεία παθητικού	**31.12.2011**	**31.12.2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
Ποσό μερισμάτων προς διανομή τρέχουσας χρήσης	13,3	31,0	-17,7
Φόρος μερισμάτων	3,3	20,7	-17,4
Υπόλοιπο κερδών χρήσης περιερχόμενο στο Ελληνικό Δημόσιο	80,0	126,8	-46,8
Αξία τραπεζογραμματίων δραχμών που δεν έχουν ακόμη προσκομιστεί για ανταλλαγή έναντι ευρώ	237,9	240,9	-3,0
Υποχρέωση προς το Ελληνικό Δημόσιο (μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ σε SDR)	285,7	197,8	87,9
Λοιπές υποχρεώσεις	58,3	55,3	3,0
Υποχρεώσεις προς τους κλάδους κύριας και και επικουρικής σύνταξης	300,0	0	300,0
Σύνολο	**978,5**	**672,5**	**306,0**

Περιλαμβάνονται τα προς καταβολή μερίσματα της κλειόμενης χρήσεως, ο φόρος που αναλογεί επί των μερισμάτων, το υπόλοιπο κερδών χρήσης που περιέρχεται στο Ελληνικό Δημόσιο, η αξία των τραπεζογραμματίων δραχμών που δεν έχουν ακόμη προσκομιστεί για ανταλλαγή έναντι ευρώ (καταληκτική ημερομηνία ανταλλαγής τραπεζογραμματίων δραχμών έναντι ευρώ: 1.3.2012), η υποχρέωση της Τράπεζας προς το Ελληνικό Δημόσιο που αφορά το μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ σε SDR (η αντίστοιχη απαίτηση της Τράπεζας έναντι του ΔΝΤ εμφανίζεται στο στοιχείο του ενεργητικού 2.1 "Απαιτήσεις έναντι του ΔΝΤ"), λοιποί φόροι προς απόδοση, καθώς και τα υπόλοιπα των προσωρινών πιστωτικών λογαριασμών και διαφόρων λογαριασμών υπέρ τρίτων (προμηθευτές κ.λπ.).

Στα λοιπά στοιχεία παθητικού περιλαμβάνονται από τη χρήση 2011 και οι υποχρεώσεις της Τράπεζας προς τους κλάδους κύριας και επικουρικής σύνταξης, και οι υποχρεώσεις των κλάδων αυτών προς τρίτους (φόροι, ασφαλιστικές εισφορές κ.λπ.).

12. Προβλέψεις

Κατηγορίες προβλέψεων	31.12.2011	31.12.2010	Μεταβολή
	(σε εκατ. ευρώ)		
α. Ειδικές προβλέψεις για πιθανούς κινδύνους εκμετάλλευσης, έκτακτες ζημίες και επισφαλείς απαιτήσεις	128,8	150,6	-21,8
β. Πρόβλεψη για την υποχρέωση της Τράπεζας για κάλυψη της κοινωνικής ασφάλισης του προσωπικού της	1.464,7	1.464,7	0
γ. Πρόβλεψη έναντι πιστωτικών κινδύνων και κινδύνων από τη διακύμανση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων και της τιμής του χρυσού	1.758,9	215,4	1.543,5
δ. Πρόβλεψη έναντι κινδύνων αντισυμβαλλομένων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος	24,7	57,5	-32,8
ε. Πρόβλεψη έναντι γενικών λειτουργικών κινδύνων και υποχρεώσεων (άρθρο 71 Καταστατικού)	100	497,2	-397,2
στ. Προβλέψεις εξομοιούμενες με αποθεματικά των κλάδων κύριας και επικουρικής σύνταξης	474,0	0	474,0
Σύνολο	**3.951,1**	**2.385,4**	**1.565,7**

Το συνολικό ύψος των προβλέψεων διαμορφώθηκε σε 3.951,1 εκατ. ευρώ.

Η πρακτική σχηματισμού υψηλών προβλέψεων και αποθεματικών ακολουθείται στο πλαίσιο της εφαρμοζόμενης από την ΕΚΤ και τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες του Ευρωσυστήματος αρχή της συντηρητικότητας, με στόχο να ισχυροποιηθεί η οικονομική θέση της Τράπεζας της Ελλάδος, ώστε αυτή να αντεπεξέρχεται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στα καθήκοντα που της έχουν ανατεθεί.

Η Τράπεζα επαναξιολογεί σε ετήσια βάση το σύνολο των προβλέψεων και επαναπροσδιορίζει το ύψος τους μετά από αξιολόγηση των κινδύνων. Η αξιολόγηση λαμβάνει υπόψη μια σειρά παραγόντων όπως:

– το ύψος των περιουσιακών στοιχείων που ενέχουν κινδύνους,

– το βαθμό έκθεσης σε κινδύνους,

– μελέτες αξιολόγησης και εκτίμησης των κινδύνων,

– τις εξελίξεις στις αγορές χρήματος και τις γενικότερες οικονομικές συνθήκες στην Ευρωζώνη και την Ελλάδα,

– τα υφιστάμενα αποθεματικά και προβλέψεις,

– τα υπόλοιπα των λογαριασμών αναπροσαρμογής (revaluation accounts).

Αναλυτικά οι προβλέψεις έχουν ως εξής:

α. Ειδικές προβλέψεις για πιθανούς κινδύνους εκμετάλλευσης, έκτακτες ζημίες και επισφαλείς απαιτήσεις

Πρόκειται για ειδικές προβλέψεις που σχηματίστηκαν για την κάλυψη πιθανών κινδύνων, ζημιών, εξόδων και υποχρεώσεων που συνδέονται άμεσα με τη λειτουργία της Τράπεζας, όπως:

– διαχειριστικά ελλείμματα,

– κάλυψη της αξίας των τραπεζογραμματίων δραχμών που ανταλλάσσονται έναντι ευρώ,

– καταβολή αποζημιώσεων σε υπαλλήλους κατά την έξοδο από την υπηρεσία,

– επισφαλείς απαιτήσεις.

Ο σχηματισμός των παραπάνω ειδικών προβλέψεων προήλθε από πραγματικές ανάγκες και υποχρεώσεις, ενώ ο προσδιορισμός του ύψους των προβλέψεων έγινε μετά από εκτιμήσεις των ποσών που ενδεχομένως απαιτηθούν για την κάλυψη κινδύνων και ζημιών και των ποσών των επισφαλών απαιτήσεων που δεν θα εισπραχθούν.

β. Πρόβλεψη για την υποχρέωση της Τράπεζας για κάλυψη της κοινωνικής ασφάλισης του προσωπικού της

Από την 1.1.2011 η Τράπεζα ανέλαβε και ενεργεί, σύμφωνα με τον Ν. 3863/2010, άρθρο 64, την κοινωνική ασφάλιση του προσωπικού της στους κλάδους κύριας και επικουρικής σύνταξης.

Για την κάλυψη της παραπάνω υποχρέωσης, αλλά και γενικότερα για την κάλυψη στο υπό ευρεία έννοια πεδίο της κοινωνικής ασφάλισης του προσωπικού της, σχηματίστηκε η παραπάνω πρόβλεψη.

γ. Πρόβλεψη έναντι πιστωτικών κινδύνων και κινδύνων από τη διακύμανση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων και της τιμής του χρυσού

Η Τράπεζα και στη χρήση 2011 ακολουθώντας την πάγια πρακτική της, η οποία συνάδει με την πρακτική της ΕΚΤ και άλλων κεντρικών τραπεζών στην ευρωζώνη, και λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα της εκτίμησης των παραπάνω κινδύνων που διενεργήθηκε από τη Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων, καθώς και τα αποτελέσματα των ελέγχων απομείωσης (impairment tests) της αξίας των χαρτοφυλακίων SMP και CBPP1 που διενεργήθηκαν σε εναρμονισμένη βάση σε επίπεδο Ευρωσυστήματος, ενίσχυσε σημαντικά την πρόβλεψη για την κάλυψη των παραπάνω κινδύνων.

Ειδικότερα η πρόβλεψη αυτή προορίζεται να καλύψει:

- κινδύνους σε επίπεδο Ευρωσυστήματος που ενδέχεται να προκύψουν κατά την εκπλήρωση του βασικού του ρόλου, που είναι η χάραξη και η άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στις χώρες της ζώνης του ευρώ.

Συγκεκριμένα, κινδύνους που ενδέχεται να προέλθουν από:

– τη χορήγηση ρευστότητας στο πιστωτικό σύστημα,

– τα χαρτοφυλάκια που αποκτήθηκαν στο πλαίσιο του Προγράμματος για τις Αγορές Τίτλων (SMP) και του Προγράμματος Αγοράς Καλυμμένων Ομολογιών (CBPP1).

- πιστωτικούς κινδύνους και κινδύνους αγοράς (επιτοκιακός, συναλλαγματικός) των χαρτοφυλακίων χρεογράφων και συναλλάγματος που διαχειρίζεται η Τράπεζα.

δ. Πρόβλεψη έναντι κινδύνων αντισυμβαλλομένων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος

Σχηματίστηκε στη χρήση 2008, μετά από απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ και σύμφωνα με το άρθρο 32.4 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ, για την κάλυψη κινδύνων αντισυμβαλλομένων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος.

Το αρχικό ύψος της πρόβλεψης ανερχόταν σε 149,5 εκατ. ευρώ για την Τράπεζα, ενώ σε επίπεδο Ευρωσυστήματος ανερχόταν σε 5.736 εκατ. ευρώ.

Στις χρήσεις 2009, 2010 και 2011, μετά την επανεκτίμηση των ασφαλειών που έχουν ληφθεί από το Ευρωσύστημα για τη διενέργεια πράξεων νομισματικής πολιτικής και τη μείωση του σχετικού κινδύνου, απελευθερώθηκε ποσό 4.787 εκατ. ευρώ από την συνολική πρόβλεψη, η οποία διαμορφώθηκε στις 31.12.2011 σε 949 εκατ. ευρώ. Τα αντίστοιχα ποσά που απελευθερώθηκαν για την Τράπεζα ανήλθαν σε 45 εκατ. ευρώ το 2009, 47 εκατ. ευρώ το 2010 και 32,8 εκατ. ευρώ το 2011. Τα ποσά αυτά μεταφέρθηκαν στα έσοδα από αχρησιμοποίητες προβλέψεις.

Σημειώνεται ότι οι ΕθνΚΤ που διενεργούν πράξεις νομισματικής πολιτικής εκ μέρους του Ευρωσυστήματος, περιλαμβανομένης και της Τράπεζας της Ελλάδος, συμμετέχουν στο νομισματικό εισόδημα και κατά συνέπεια και στις προβλέψεις έναντι κινδύνων, σύμφωνα με τα μερίδια συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

Το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει σήμερα, όσον αφορά αφενός τη χορήγηση από τα πιστωτικά ιδρύματα επαρκών και αποδεκτών από το Ευρωσύστημα περιουσιακών στοιχείων ως ασφάλειας έναντι της παροχής ρευστότητας στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής, και αφετέρου τον έλεγχο των σχετικών κινδύνων, είναι επαρκές.

Η αυξημένη όμως δραστηριότητα του Ευρωσυστήματος στις αγορές χρήματος, κατά τη τελευταία κυρίως τετραετία 2008-2011, προκειμένου να συμβάλει στη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού τομέα, είχε αποτέλεσμα την έκθεση σε υψηλότερους κινδύνους, παράλληλα βέβαια με την πραγματοποίηση ικανοποιητικών εσόδων.

Στο πλαίσιο αυτό και για την κάλυψη πιθανών κινδύνων σχηματίζονται οι αναγκαίες προβλέψεις, με βάση την αρχή της συντηρητικότητας.

Ο βαθμός χρησιμοποίησης των προβλέψεων αυτών εξαρτάται από τις μελλοντικές εξελίξεις στις αγορές χρήματος.

ε. Πρόβλεψη έναντι γενικών λειτουργικών κινδύνων και υποχρεώσεων (άρθρο 71 του Καταστατικού)

Η πρόβλεψη αυτή προορίζεται να καλύψει:

- λοιπούς κινδύνους και υποχρεώσεις που ενδέχεται να υφίστανται και δημιουργούνται κατά την εκτέλεση των εργασιών της ως κεντρικής τράπεζας της χώρας,

- τυχόν πρόσθετες υποχρεώσεις για την κάλυψη της κοινωνικής ασφάλισης του προσωπικού της.

στ. Προβλέψεις εξομοιούμενες με αποθεματικά των κλάδων κύριας και επικουρικής σύνταξης

Σχηματίστηκαν από πλεονάσματα των πρώην ασφαλιστικών ταμείων κύριας και επικουρικής σύνταξης και ενσωματώθηκαν στους λογαριασμούς της Τράπεζας στη χρήση 2011, μετά την ανάληψη από αυτήν της κοινωνικής ασφάλισης του προσωπικού της στους κλάδους κύριας και επικουρικής σύνταξης.

13. Λογαριασμοί αναπροσαρμογής (Revaluation Accounts)

Σύμφωνα με τους κανόνες και τις λογιστικές αρχές που έχει καθορίσει η ΕΚΤ για τις τράπεζες–μέλη του ΕΣΚΤ, ιδίως την αρχή της συντηρητικότητας, τα μη πραγματοποιηθέντα κέρδη που προκύπτουν από την αποτίμηση του χρυσού, των χρηματοοικονομικών μέσων σε ξένο νόμισμα και των χρεογράφων δεν λογίζονται ως έσοδα στο λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως, αλλά μεταφέρονται απευθείας σε λογαριασμούς αναπροσαρμογής (λειτουργούν ως αποθεματικά μόνο για τα συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία). Αντιθέτως, οι ζημίες από αποτίμηση που προκύπτουν στο τέλος του έτους λογίζονται ως έξοδα και μεταφέρονται στα αποτελέσματα χρήσεως (βλ. "Αναγνώριση εσόδων" στην ενότητα "Λογιστικές Πολιτικές").

Από την αποτίμηση στο τέλος της χρήσεως 2011 προέκυψαν μη πραγματοποιηθέντα κέρδη ύψους 4.049,7 εκατ. ευρώ (το μεγαλύτερο μέρος αφορά τον χρυσό), τα οποία μεταφέρθηκαν στους αντίστοιχους λογαριασμούς αναπροσαρμογής (revaluation accounts) και εμφανίζονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα.

Μη πραγματοποιηθέντα κέρδη από την αποτίμηση	**31.12.2011**	**31.12.2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
– του συναλλάγματος	0,1	0,1	0
– των χρεογράφων	31,2	4,5	26,7
– του χρυσού	4.018,4	3.259,1	759,3
Σύνολο	**4.049,7**	**3.263,7**	**786,0**

Οι μη πραγματοποιηθείσες ζημίες ύψους 299 χιλ. ευρώ, που προέκυψαν από την αποτίμηση των χρεογράφων και του συναλλάγματος στις 31.12.2011, μεταφέρθηκαν στα αποτελέσματα χρήσεως και καλύφθηκαν από την πρόβλεψη που έχει σχηματιστεί για το σκοπό αυτό.

14. Μετοχικό κεφάλαιο και αποθεματικά

Το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων της Τράπεζας ανέρχεται σε 815,4 εκατ. ευρώ.

Το μετοχικό κεφάλαιο και το τακτικό αποθεματικό είναι εξισωμένα και ανέρχονται σε 111,2 εκατ. ευρώ έκαστο.

Αναλυτικά το μετοχικό κεφάλαιο και τα αποθεματικά έχουν ως εξής:

14.1 Μετοχικό κεφάλαιο

Το μετοχικό κεφάλαιο της Τράπεζας, μετά τις αυξήσεις που έγιναν σύμφωνα με τα Ν.Δ. 413/70 και 889/71, τους Ν. 542/77 και 1249/82, την Υπουργική Απόφαση Ε. 2665/88, τον Ν. 2065/92, την Υπουργική Απόφαση 1281/30.10.96 και τις Πράξεις Υπουργικού Συμβουλίου 8/4.2.2000, 32/23.5.2002, 17/4.7.2005 και 8/10.6.2008, **ανέρχεται σε 111.243.362 ευρώ, διαιρούμενο σε 19.864.886 μετοχές ονομαστικής αξίας 5,60 ευρώ εκάστη.**

14.2 Τακτικό αποθεματικό

Το τακτικό αποθεματικό ανέρχεται σε 111.243.362 ευρώ και είναι εξισωμένο με το μετοχικό κεφάλαιο.

14.3 Έκτακτο αποθεματικό

Το έκτακτο αποθεματικό ανέρχεται σε 84,5 εκατ. ευρώ.

14.4 Ειδικό αποθεματικό από την αναπροσαρμογή της αξίας των ακινήτων

Το ειδικό αυτό αποθεματικό σχηματίστηκε από την υπεραξία που προέκυψε από την αναπροσαρμογή της λογιστικής αξίας των ακινήτων της Τράπεζας στην εύλογη (αγοραία) αξία τους, κατά τις χρήσεις 2004 και 2007, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις ανεξάρτητων εκτιμητών.

Μέρος της υπεραξίας κεφαλαιοποιήθηκε κατά τις χρήσεις 2005 και 2008 με διανομή δωρεάν μετοχών στους μετόχους, ενώ μικρό μέρος που προερχόταν από τα ακίνητα της Τράπεζας που πωλήθηκαν μεταφέρθηκε στα κέρδη της Τράπεζας κατά τις χρήσεις 2008, 2009 και 2010.

14.5 Λοιπά ειδικά αποθεματικά

Ανέρχονται σε 1,2 εκατ. ευρώ και αφορούν την αξία έργων τέχνης και πάγιων στοιχείων (κυρίως κτίρια) τα οποία έχουν παραχωρηθεί δωρεάν στην Τράπεζα.

ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΕΚΤΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ (ΤΑΞΕΩΣ)

	31.12.2011	31.12.2010	Μεταβολή
	(σε εκατ. ευρώ)		
– Τίτλοι του Ελληνικού Δημοσίου από τη διαχείριση του "Κοινού Κεφαλαίου Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και Ασφαλιστικών Φορέων" σύμφωνα με τον Ν. 2469/97	23.415,4	22.599,5	815,9
– Τίτλοι του Ελληνικού Δημοσίου και λοιπά χρεόγραφα από τη διαχείριση και θεματοφύλαξη κεφαλαίων δημόσιων οργανισμών, ασφαλιστικών φορέων και ιδιωτών	6.746,0	9.408,1	-2.662,1
– Περιουσιακά στοιχεία αποδεκτά από το Ευρωσύστημα ως ασφάλεια για πράξεις νομισματικής πολιτικής και παροχή ενδοημερήσιας ρευστότητας μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων	142.876,5	162.000,7	-19.124,2
– Λοιποί λογαριασμοί τάξεως[1]	106.545,9	10.870,0	95.675,9
Σύνολο	**279.583,8**	**204.878,3**	**74.705,5**

1. Στους λοιπούς λογαριασμούς τάξεως παρακολουθούνται:
– η υποσχετική επιστολή (promissory note) ύψους 20,8 δισεκ. ευρώ (17,5 δισεκ. SDR) που εξέδωσε η ελληνική κυβέρνηση για το συνολικό ποσό του δανείου που έχει λάβει μέχρι 31.12.2011 από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Η υποσχετική επιστολή δεν δημιουργεί τόκους, είναι μη διαπραγματεύσιμη και φυλάσσεται στην Τράπεζα της Ελλάδος η οποία ενεργεί ως αντιπρόσωπος (fiscal agent) της Ελλάδος έναντι του ΔΝΤ.
– περιουσιακά στοιχεία ύψους 84,8 δισεκ. ευρώ που έχουν χορηγηθεί στην Τράπεζα ως εξασφαλίσεις από τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα, έναντι χορήγησης από την Τράπεζα έκτακτης ρευστότητας μέσω πράξεων ELA (Emergency Liquidity Assistance).
– πράξεις forward (προθεσμιακές), spot και πράξεις swap που αφορούν τα χαρτοφυλάκια της Τράπεζας,
– εντολές ενέγγυων πιστώσεων προς εκτέλεση, εγγυητικές επιστολές τρίτων για εξασφάλιση καλής εκτέλεσης έργων ή συμβάσεων προμηθειών, κέρματα στην αποθήκη της Τράπεζας κ.λπ.,
– προθεσμιακές υποχρεώσεις προς την ΕΚΤ και προθεσμιακές απαιτήσεις έναντι εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων, οι οποίες δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο της χρηματοδότησης αντισυμβαλλόμενων πιστωτικών ιδρυμάτων σε δολάρια ΗΠΑ. Μέσω προσωρινών συμφωνιών ανταλλαγής νομισμάτων (swap), η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ (FED) έθεσε στη διάθεση της ΕΚΤ δολάρια ΗΠΑ. Ταυτόχρονα η ΕΚΤ διενήργησε πράξεις swap με τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες του Ευρωσυστήματος, οι οποίες χρησιμοποίησαν τα κεφάλαια αυτά για τη χορήγηση ρευστότητας σε δολάρια ΗΠΑ έναντι ευρώ σε πιστωτικά ιδρύματα χωρών της ζώνης του ευρώ μέσω πράξεων swap.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 2011

Τα κέρδη της Τράπεζας στη χρήση 2011 ανήλθαν σε 96,6 εκατ. ευρώ, έναντι 190,4 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, σημειώνοντας μείωση κατά 49,3%, ως αποτέλεσμα σχηματισμού υψηλών προβλέψεων.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ 2011

ΕΣΟΔΑ

Τα συνολικά καθαρά έσοδα από την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, τους τόκους των χαρτοφυλακίων, τις προμήθειες και τα λοιπά έσοδα από τις εργασίες εσωτερικού και εξωτερικού διαμορφώθηκαν σε 1.594,8 εκατ. ευρώ, έναντι 1.044,4 εκατ. ευρώ στη χρήση 2010, σημειώνοντας αύξηση κατά 52,7%.

Ειδικότερα:

- ***τα καθαρά έσοδα από τόκους, χρηματοοικονομικές πράξεις και την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος του Ευρωσυστήματος*** διαμορφώθηκαν σε 1.458,8 εκατ. ευρώ, έναντι 878 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, σημειώνοντας αύξηση κατά 66,2%,

- ***τα καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες*** μειώθηκαν κατά 30,6% και διαμορφώθηκαν σε 98,3 εκατ. ευρώ, έναντι 141,5 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, λόγω των μειωμένων αμοιβών που εισπράττονται από 1.1.2011 για τις εργασίες που εκτελούνται για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου,

- ***τα έσοδα από μετοχές και συμμετοχές*** αυξήθηκαν κατά 11,5 εκατ. ευρώ και ανήλθαν σε 23,8 εκατ. ευρώ, έναντι 12,3 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, λόγω της αύξησης των διανεμόμενων κερδών από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα,

- ***τέλος, τα λοιπά έσοδα*** ανήλθαν σε 13,9 εκατ. ευρώ, έναντι 12,5 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, σημειώνοντας αύξηση κατά 11,2%.

ΕΞΟΔΑ

Τα συνολικά έξοδα στη χρήση 2011 αυξήθηκαν κατά 644,2 εκατ. ευρώ (ποσοστό 75,4%) και διαμορφώθηκαν σε 1.498,2 εκατ. ευρώ, έναντι 854 εκατ. ευρώ στη χρήση 2010.

Ειδικότερα:

- ***Τα γενικά λειτουργικά έξοδα της Τράπεζας πλην προβλέψεων*** (δαπάνες προσωπικού, συντάξεις, αποσβέσεις, λοιπά έξοδα) μειώθηκαν, για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, κατά 34,4 εκατ. ευρώ (ποσοστό 9%) και διαμορφώθηκαν σε 346,7 εκατ. ευρώ, έναντι 381,1 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, λόγω κυρίως της σημαντικής μείωσης κατά 33,5 εκατ. ευρώ (ποσοστό 10,5%) των δαπανών προσωπικού και συντάξεων.

- ***Οι προβλέψεις*** είναι σημαντικά ενισχυμένες και στη χρήση 2011 (κατά 1.151,4 εκατ. ευρώ) και έχουν διαμορφωθεί σε 3.951,1 εκατ. ευρώ (βλ. σχετικές σημειώσεις στο στοιχείο 12 του παθητικού).

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΑΠΟ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Τα συνολικά καθαρά έσοδα της Τράπεζας στη χρήση 2011 από την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, τους τόκους των χαρτοφυλακίων, τις προμήθειες και τα λοιπά έσοδα από τις εργασίες εσωτερικού και εξωτερικού διαμορφώθηκαν σε 1.594,8 εκατ. ευρώ έναντι 1.044,4 εκατ. ευρώ στη χρήση 2010, σημειώνοντας αύξηση κατά 52,7%.

Τα καθαρά έσοδα αναλύονται κατά κατηγορία και σε σύγκριση με την προηγούμενη χρήση ως εξής:

1. Καθαροί τόκοι-έσοδα

Τα καθαρά έσοδα από τόκους (τόκοι-έσοδα μείον τόκοι-έξοδα) αυξήθηκαν κατά 77,8% και ανήλθαν σε 1.468,7 εκατ. ευρώ, έναντι 825,9 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

Αναλυτικά οι επιμέρους κατηγορίες τόκων έχουν ως εξής:

1.1 Τόκοι-έσοδα

Αυξήθηκαν κατά 1,2 δισεκ. ευρώ και ανήλθαν σε 2,9 δισεκ. ευρώ, έναντι 1,7 δισεκ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

Τόκοι - έσοδα	**2011**	**2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
α. από δάνεια σε πιστωτικά ιδρύματα σχετιζόμενα με πράξεις νομισματικής πολιτικής	1.125,0	848,0	277,0
β. χρεογράφων που διακρατούνται για σκοπούς νομισματικής πολιτικής	329,2	166,3	162,9
γ. ειδικών χορηγήσεων σε Π.Ι. με ενέχυρο τίτλους και εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου	574,0	0	574,0
δ. επενδυτικών χαρτοφυλακίων (εκτός χρεογράφων Ελληνικού Δημοσίου)	431,2	395,5	35,7
ε. επενδυτικού χαρτοφυλακίου σε χρεόγραφα Ελληνικού Δημοσίου	336,6	205,3	131,3
στ. μακροπρόθεσμων απαιτήσεων σε ευρώ από τη μεταφορά συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ	12,2	9,8	2,4
ζ. μακροπρόθεσμων απαιτήσεων έναντι του Ελληνικού Δημοσίου	115,4	109,6	5,8
η. από διαθέσιμα και συμμετοχές σε SDR στο ΔΝΤ	3,6	2,6	1,0
θ. από δάνεια στο προσωπικό της Τράπεζας	3,5	4,0	-0,5
ι. λοιποί τόκοι - έσοδα	0,2	0,2	0
Σύνολο	**2.930,9**	**1.741,3**	**1.189,6**

Ειδικότερα:

α) Τόκοι από δάνεια σε πιστωτικά ιδρύματα σχετιζόμενα με πράξεις νομισματικής πολιτικής

Πρόκειται για τους τόκους που προέρχονται από δάνεια της Τράπεζας προς τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα μέσω των πράξεων ανοικτής αγοράς που διενεργούνται από το Ευρωσύστημα για τη χορήγηση ρευστότητας, στο πλαίσιο της άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στις χώρες της ζώνης του ευρώ.

Στη χρήση 2011, οι τόκοι της κατηγορίας αυτής αυξήθηκαν και ανήλθαν σε 1.125 εκατ. ευρώ, έναντι 848 εκατ. ευρώ το 2010. Η μεταβολή οφείλεται τόσο στην αύξηση της χορήγησης δανείων προς τα πιστωτικά ιδρύματα, λόγω των αυξημένων αναγκών τους για ρευστότητα που προέκυψαν εξαιτίας της χρηματοπιστωτικής κρίσης (το μέσο ύψος των χορηγηθέντων δανείων κατά τη διάρκεια του 2011 ανήλθε σε 89 δισεκ. ευρώ, έναντι 83,4 δισεκ. ευρώ το 2010), όσο και στην αύξηση του επιτοκίου των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος, το οποίο διαμορφώθηκε στο 1,25% το 2011 (μέσος όρος), έναντι 1% το 2010.

Τόκοι από δάνεια προς πιστωτικά ιδρύματα	**2011**	**2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
– από πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης	203,4	171,8	31,6
– από πράξεις πιο μακροπρόθεσμης αναχρηματοδότησης	920,2	672,3	247,9
– από αντιστρεπτέες πράξεις εξομάλυνσης των βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της ρευστότητας	0,1	3,2	-3,1
– από πάγια διευκόλυνση οριακής χρηματοδότησης	1,3	0,7	0,6
Σύνολο	**1.125**	**848,0**	**277**

β) Τόκοι χρεογράφων που διακρατούνται για σκοπούς νομισματικής πολιτικής

Ανήλθαν σε 329,2 εκατ. ευρώ (2010: 166,3 εκατ. ευρώ) και αφορούν τους τόκους των χρεογράφων που αγοράστηκαν από την Τράπεζα στο πλαίσιο των Προγραμμάτων του Ευρωσυστήματος για την αγορά Αποδεκτών Καλυμμένων Ομολογιών (CBPP1) και για την Αγορά Τίτλων (Securities Markets Programme – SMP). Τα προγράμματα αυτά τέθηκαν σε εφαρμογή στο πλαίσιο των παρεμβάσεων του Ευρωσυστήματος στις αγορές χρεογράφων της ευρωζώνης προκειμένου να διασφαλιστεί η ρευστότητα και να αντιμετωπιστούν οι δυσλειτουργίες ορισμένων τμημάτων της αγοράς χρεογράφων, καθώς επίσης και να αποκατασταθεί η εύρυθμη λειτουργία του μηχανισμού μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής. Η αξία των χρεογράφων αυτής της μορφής που κατείχε η Τράπεζα στις 31.12.2011 ανερχόταν σε 7,8 δισεκ. ευρώ, έναντι 4,9 δισεκ. ευρώ στις 31.12.2010. Η αξία αυτή αντιπροσωπεύει την αξία κτήσης προσαρμοσμένη με τις υπό και υπέρ το άρτιο αποσβεσθείσες διαφορές.

γ) Τόκοι ειδικών χορηγήσεων σε πιστωτικά ιδρύματα με ενέχυρο τίτλους και εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου

Ανήλθαν σε 574 εκατ. ευρώ και αφορούν τους τόκους των ειδικών χορηγήσεων προς τα πιστωτικά ιδρύματα κυρίως μέσω πράξεων έκτακτης χορήγησης ρευστότητας (ELA) και πράξεων Reverse Repos (βλ. σημειώσεις σελ. 27, 28 "Λοιπά στοιχεία ενεργητικού").

δ) Τόκοι επενδυτικών χαρτοφυλακίων (εκτός χρεογράφων Ελληνικού Δημοσίου)

Το μεγαλύτερο ποσό των τόκων της κατηγορίας αυτής αφορά τους τόκους χρεογράφων σε ευρώ εκδόσεως κυβερνήσεων χωρών της ζώνης του ευρώ.

Τόκοι κατά κατηγορία επενδύσεων	**2011**	**2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
– από χρεόγραφα	430,7	395,3	35,4
– από προθεσμιακές καταθέσεις και τρεχούμενους λογαριασμούς	0,5	0,2	0,3
Σύνολο	**431,2**	**395,5**	**35,7**

ε) Τόκοι επενδυτικού χαρτοφυλακίου σε χρεόγραφα Ελληνικού Δημοσίου

Οι τόκοι του χαρτοφυλακίου της Τράπεζας από χρεόγραφα του Ελληνικού Δημοσίου σημείωσαν σημαντική αύξηση κατά 131,3 εκατ. ευρώ σε σχέση με την προηγούμενη χρήση (2011: 336,6 εκατ. ευρώ, 2010: 205,3 εκατ. ευρώ).

στ) Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων σε ευρώ από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ

Η κατηγορία αυτή αφορά τους τόκους επί του ισόποσου σε ευρώ των συναλλαγματικών διαθεσίμων που έχουν μεταβιβαστεί στην ΕΚΤ σύμφωνα με το άρθρο 30 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ. Το 2011 οι τόκοι αυτοί, οι οποίοι υπολογίζονται με το 85% του εκάστοτε διαθέσιμου οριακού επιτοκίου των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος, παρουσίασαν αύξηση κατά 2,4 εκατ. ευρώ έναντι της προηγούμενης χρήσης και διαμορφώθηκαν σε 12,2 εκατ. ευρώ (2010: 9,8 εκατ. ευρώ). Η αύξηση οφείλεται αποκλειστικά στην αύξηση του επιτοκίου (μέσος όρος 2011: 1,25% έναντι 1% το 2010).

ζ) Τόκοι μακροπρόθεσμων απαιτήσεων έναντι του Ελληνικού Δημοσίου

Η κατηγορία αυτή αφορά τους τόκους επί των δανείων που έχει χορηγήσει η Τράπεζα προς το Ελληνικό Δημόσιο μέχρι 31.12.1993.

Το 2011 οι τόκοι αυτοί ανήλθαν συνολικά σε 115,4 εκατ. ευρώ, σημειώνοντας αύξηση κατά 5,8 εκατ. ευρώ σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2010: 109,6 εκατ. ευρώ). Η αύξηση αυτή προήλθε από την αύξηση των επιτοκίων του ευρώ (LIBOR και LIBID για καταθέσεις 12 μηνών) με τα οποία εκτοκίζονται τα δάνεια προς το Ελληνικό Δημόσιο που προήλθαν από τη ρύθμιση του υπολοίπου του λογαριασμού "Συναλλαγματικές διαφορές Ν. 1083/80".

η) Τόκοι από διαθέσιμα και συμμετοχές σε SDR στο ΔΝΤ

Διαμορφώθηκαν σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με την περυσινή χρήση (2011: 3,6 εκατ. ευρώ, 2010: 2,6 εκατ. ευρώ) και αφορούν κυρίως τους τόκους που προέρχονται από το μερίδιο συμμετοχής της Ελλάδος στο ΔΝΤ σε SDR (Quota) και από τα διαθέσιμα σε SDR, που προέρχονται από τις κατανομές SDR του ΔΝΤ που έλαβαν χώρα το 2009, στο πλαίσιο της γενικής κατανομής SDR προς όλες τις χώρες-μέλη του ΔΝΤ. Η αύξηση των τόκων αυτών οφείλεται κυρίως στην αύξηση του επιτοκίου του SDR. Σημειώνεται ότι ανάλογη αύξηση σημειώθηκε και στους χρεωστικούς τόκους επί των υποχρεώσεων της Τράπεζας σε SDR προς το ΔΝΤ.

θ) Τόκοι από δάνεια στο προσωπικό της Τράπεζας

Οι τόκοι αυτοί, οι οποίοι προέρχονται από δάνεια που έχουν χορηγηθεί στο προσωπικό της Τράπεζας (στεγαστικά και οικονομικών αναγκών), ανήλθαν σε 3,5 εκατ. ευρώ, έναντι 4 εκατ. ευρώ το 2010.

ι) Λοιποί τόκοι-έσοδα

Ανήλθαν σε 223 χιλ. ευρώ, έναντι 235 χιλ. ευρώ στη χρήση 2010.

1.2 Τόκοι-έξοδα

Αυξήθηκαν κατά 59,7% και ανήλθαν σε 1.462,2 εκατ. ευρώ, έναντι 915,4 εκατ. ευρώ το 2010.

Αναλυτικά:

Τόκοι - έξοδα	**2011**	**2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
α. του λογαριασμού δοσοληψιών της Τράπεζας με το ΕΣΚΤ (TARGET2)	1.186,8	779,8	407,0
β. υποχρεώσεων που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ	162,2	39,0	123,2
γ. λογαριασμών καταθέσεων τραπεζών από άσκηση νομισματικής πολιτικής (περιλαμβανομένων των υποχρεωτικών καταθέσεων)	65,1	58,4	6,7
δ. επί των καταθέσεων του Ελληνικού Δημοσίου	32,2	34,9	-2,7
ε. καταθέσεων διαφόρων φορέων και οργανισμών σε ευρώ και συνάλλαγμα	0,3	0,1	0,2
στ. από κατανομές ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων (SDR) του ΔΝΤ	3,6	2,6	1,0
ζ. επί καταθέσεων του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας	12,0	0,6	11,4
Σύνολο	**1.462,2**	**915,4**	**546,8**

α) Τόκοι και έξοδα του λογαριασμού δοσοληψιών της Τράπεζας με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (σύστημα TARGET2)

Τόκοι-έξοδα λογαριασμού TARGET2 *(σε εκατ. ευρώ)*						
2005	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
252,1	333,5	369,7	545,2	477,1	779,8	1.186,8

Οι παραπάνω τόκοι και έξοδα υπολογίζονται επί των ημερήσιων υπολοίπων του λογαριασμού δοσοληψιών της Τράπεζας της Ελλάδος με την ΕΚΤ και τις ΕθνΚΤ του ΕΣΚΤ (σύστημα TARGET2).

Η σημαντική αύξηση που παρατηρείται το 2011 οφείλεται αφενός στην αύξηση του βασικού επιτοκίου της ΕΚΤ με το οποίο εκτοκίζεται το υπόλοιπο του TARGET2 (ο μέσος όρος του επιτοκίου από 1% το 2010 ανήλθε σε 1,25% το 2011) και αφετέρου στην αύξηση της παροχής ρευστότητας προς τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα. Το μεγαλύτερο μέρος της παρεχόμενης ρευστότητας μεταφέρθηκε από τα πιστωτικά ιδρύματα μέσω του λογαριασμού TARGET2 προς τις λοιπές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το γεγονός αυτό δεν είχε επίπτωση στα αποτελέσματα της Τράπεζας, καθόσον το ποσό των χρεωστικών τόκων που η Τράπεζα κατέβαλε στο Ευρωσύστημα επί του υπολοίπου του λογαριασμού TARGET2 αντισταθμίστηκε από ίσο ποσό πιστωτικών τόκων που εισέπραξε η Τράπεζα από την παροχή ρευστότητας προς τα πιστωτικά ιδρύματα.

β) Τόκοι καθαρών υποχρεώσεων που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ

Ανήλθαν σε 162,2 εκατ. ευρώ, έναντι 39 εκατ. ευρώ το 2010. Η σημαντική αύξηση που σημειώθηκε ήταν απόρροια του γεγονότος ότι, κατά τη διάρκεια του 2011, η αξία των τραπεζογραμματίων που πράγματι τέθηκαν σε κυκλοφορία από την Τράπεζα ήταν σημαντικά μεγαλύτερη του μεριδίου που της αναλογούσε με βάση την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων. Επί της διαφοράς που προέκυψε, η οποία αντιπροσωπεύει υποχρέωση της Τράπεζας έναντι του Ευρωσυστήματος, πληρώθηκαν τόκοι 162,2 εκατ. ευρώ, οι οποίοι υπολογίστηκαν με το βασικό επιτόκιο της ΕΚΤ.

Ειδικότερα, οι παραπάνω τόκοι υπολογίζονται:

– επί της ενδοσυστημικής απαίτησης/υποχρέωσης που προκύπτει από την προσαρμογή του πραγματικού υπολοίπου των τραπεζογραμματίων ευρώ σε κυκλοφορία, ώστε το μερίδιο της Τράπεζας στο σύνολο των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ, μετά την αφαίρεση ποσοστού 8% υπέρ της ΕΚΤ, να αντιστοιχεί σ' αυτό που προκύπτει με βάση την κλείδα κατανομής τραπεζογραμματίων ευρώ,

– επί της υποχρέωσης της Τράπεζας που απορρέει από την έκδοση τραπεζογραμματίων ευρώ για λογαριασμό της ΕΚΤ (ποσοστό 8% επί της συνολικής αξίας των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ εκδίδεται για λογαριασμό της ΕΚΤ),

– επί του αντισταθμιστικού ποσού εξομάλυνσης. Πρόκειται για το ποσό με το οποίο προσαρμόζονται, από το 2002, τα υπόλοιπα εντός του Ευρωσυστήματος που απορρέουν από την κατανομή των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ, προκειμένου να μην προκαλούνται σημαντικές μεταβολές του νομισματικού εισοδήματος των ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος.

Σχετικά με τα παραπάνω βλ. “Τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία” στην ενότητα “Λογιστικές Πολιτικές”, καθώς και τη σημείωση στο στοιχείο 9.2 του παθητικού.

γ) Τόκοι λογαριασμών καταθέσεων τραπεζών από την άσκηση νομισματικής πολιτικής (περιλαμβανομένων των υποχρεωτικών καταθέσεων)

Αφορούν κυρίως τόκους επί των υποχρεωτικών καταθέσεων (ελάχιστα υποχρεωτικά αποθεματικά) και σε μικρότερο βαθμό τόκους επί των καταθέσεων για κάλυψη περιθωρίων και των καταθέσεων διάρκειας μίας ημέρας (overnight) των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων στην Τράπεζα της Ελλάδος, στο πλαίσιο άσκησης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής στις χώρες της ζώνης του ευρώ.

Στη χρήση 2011 οι εν λόγω τόκοι παρουσίασαν αύξηση κατά 6,7 εκατ. ευρώ (2011: 65,1 εκατ. ευρώ, 2010: 58,4 εκατ. ευρώ), η οποία οφείλεται αποκλειστικά στην αύξηση του βασικού επιτοκίου της ΕΚΤ (το μέσο ετήσιο επιτόκιο διαμορφώθηκε σε 1,25%, έναντι 1% το 2010). Αντιθέτως, οι καταθέσεις σημείωσαν μείωση (το μέσο ύψος των καταθέσεων ανήλθε σε 6,1 δισεκ. ευρώ κατά τη διάρκεια του 2011, έναντι 7,6 δισεκ. ευρώ το 2010).

δ) Τόκοι επί των καταθέσεων του Ελληνικού Δημοσίου

Μειώθηκαν κατά 7,7% σε 32,2 εκατ. ευρώ, έναντι 34,9 εκατ. ευρώ το 2010, λόγω της μείωσης των καταθέσεων.

Το μέσο ημερήσιο υπόλοιπο των συνολικών διαθεσίμων του Ελληνικού Δημοσίου στην Τράπεζα διαμορφώθηκε σε 2,7 δισεκ. ευρώ κατά τη διάρκεια του 2011, έναντι 3,5 δισεκ. ευρώ το 2010. Αντιθέτως, το μέσο επιτόκιο ανήλθε σε 1,16%, έναντι 0,99% το 2010.

Αφορούν τους τόκους που καταβλήθηκαν επί των διαθεσίμων και προθεσμιακών καταθέσεων που διατηρούσε το Ελληνικό Δημόσιο στην Τράπεζα μετά την αναθεώρηση της οικείας Σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και της Τράπεζας, με την οποία συμφωνήθηκε ότι από 29.1.2008 θα καταβάλλεται τόκος και επί του ημερήσιου υπολοίπου καταθέσεων του Ελληνικού Δημοσίου άνω των 2 δισεκ. ευρώ, το οποίο μετά από ειδική συμφωνία μεταξύ των δύο αντισυμβαλλόμενων κατατίθεται στη Τράπεζα με τη μορφή προθεσμιακών καταθέσεων.

ε) Τόκοι καταθέσεων διαφόρων φορέων και οργανισμών σε ευρώ και συνάλλαγμα

Αυξήθηκαν σημαντικά σε 298 χιλ. ευρώ, έναντι 134 χιλ. ευρώ το 2010, λόγω της σημαντικής αύξησης των καταθέσεων.

στ) Τόκοι από κατανομές ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων (SDR) του ΔΝΤ

Οι τόκοι επί των υποχρεώσεων της Τράπεζας από τις κατανομές ειδικών τραβηκτικών δικαιωμάτων (SDR) του ΔΝΤ σημείωσαν αύξηση κατά 1 εκατ. ευρώ (2011: 3,6 εκατ. ευρώ, 2010: 2,6 εκατ. ευρώ), λόγω της αύξησης του επιτοκίου του SDR.

ζ) Τόκοι καταθέσεων του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας

Οι τόκοι επί των καταθέσεων του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ανήλθαν σε 12 εκατ. ευρώ. Το μέσο ύψος των καταθέσεων διαμορφώθηκε το 2011 σε 1,5 δισεκ. ευρώ και το μέσο επιτόκιο σε 0,761%.

2. Καθαρό αποτέλεσμα από χρηματοοικονομικές πράξεις, αποσβέσεις και προβλέψεις για κινδύνους

Το καθαρό αποτέλεσμα από χρηματοοικονομικές πράξεις στη χρήση 2011 μειώθηκε κατά 16,8 εκατ. ευρώ και διαμορφώθηκε σε 33,5 εκατ. ευρώ, έναντι 50,3 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

Αναλυτικά το αποτέλεσμα αυτό προέκυψε ως εξής:

2.1 Πραγματοποιηθέντα κέρδη από χρηματοοικονομικές πράξεις	**2011**	**2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
– από πράξεις επί συναλλάγματος	6,7	11,0	-4,3
– από πράξεις επί χρεογράφων	10,3	20,8	-10,5
– από συναλλαγματικές διαφορές λόγω μεταβολών της σχέσης €/SDR	-0,6	-1,7	1,1
– από αγοραπωλησίες χρυσών νομισμάτων	17,1	20,2	-3,1
Σύνολο	**33,5**	**50,3**	**-16,8**
2.2 Αποσβέσεις χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού και θέσεων (μη πραγματοποιηθείσες ζημίες)			
– από την αποτίμηση του συναλλάγματος	0	0	0
– από την αποτίμηση των χρεογράφων	-0,3	-21,3	21,0
Σύνολο	**-0,3**	**-21,3**	**21,0**
2.3 Μεταφορά από πρόβλεψη έναντι πιστωτικών κινδύνων και κινδύνων από τη διακύμανη των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων και της τιμής του χρυσού	**0,3**	**21,3**	**-21,0**
Γενικό σύνολο	**33,5**	**50,3**	**-16,8**

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, η μείωση κατά 16,8 εκατ. ευρώ του καθαρού αποτελέσματος από χρηματοοικονομικές πράξεις οφείλεται κυρίως στα μειωμένα κέρδη από τις πράξεις επί χρεογράφων (μειώθηκαν κατά 10,5 εκατ. ευρώ) λόγω της σημαντικής μείωσης των χαρτοφυλακίων (όπως αναφέρεται στο στοιχείο 7.2 του ενεργητικού), τα οποία αντισταθμίστηκαν από έσοδα από τόκους. Στα κέρδη από τις πράξεις σε συνάλλαγμα σημειώθηκε μείωση κατά 4,3 εκατ. ευρώ , ενώ τα κέρδη από τις πωλήσεις χρυσών νομισμάτων (λίρες Αγγλίας) ανήλθαν σε 17,1 εκατ. ευρώ, έναντι 20,2 εκατ. ευρώ το 2010.

Τέλος, στα αποτελέσματα του 2011 καταγράφηκαν και οι μη πραγματοποιηθείσες ζημίες από την αποτίμηση στο τέλος του έτους των χρεογράφων, ύψους 0,3 εκατ. ευρώ, έναντι 21,3 εκατ. ευρώ το 2010. Οι ζημίες αυτές καλύφθηκαν εξ ολοκλήρου από την πρόβλεψη που έχει σχηματιστεί για το σκοπό αυτό.

3. Καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες

Τα καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες στη χρήση 2011 μειώθηκαν κατά 30,6% και διαμορφώθηκαν σε 98,3 εκατ. ευρώ, έναντι 141,5 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, λόγω των μειωμένων αμοιβών που εισπράττονται από 1.1.2011 για τις εργασίες που εκτελούνται για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου.

Αναλυτικά, οι επιμέρους κατηγορίες των αμοιβών και προμηθειών απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα.

Καθαρά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες	**2011**	**2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
3.1΄Εσοδα από αμοιβές και προμήθειες			
– από τη διαχείριση τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου	16,8	26,1	-9,3
– από τη διενέργεια εισπράξεων και πληρωμών για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου	32,8	75,9	-43,1
– από τη διαχείριση του "Κοινού Κεφαλαίου Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και Ασφαλιστικών Φορέων Ν. 2469/97"	35,7	31,8	3,9
– από τις υπηρεσίες εποπτείας των ιδιωτικών ασφαλιστικών εταιρειών	5,2	0	5,2
– λοιπά έσοδα από αμοιβές και προμήθειες	9,9	9,3	0,6
Σύνολο	**100,4**	**143,1**	**-42,7**
3.2 ΄Εξοδα για αμοιβές και προμήθειες	**-2,1**	**-1,6**	**-0,5**
Σύνολο καθαρών εσόδων από αμοιβές και προμήθειες	**98,3**	**141,5**	**-43,2**

4. ΄Εσοδα από μετοχές και συμμετοχές

Τα έσοδα από μετοχές και συμμετοχές της Τράπεζας στη χρήση 2011 αυξήθηκαν σημαντικά και διαμορφώθηκαν σε 23,8 εκατ. ευρώ, έναντι 12,3 εκατ. ευρώ στη χρήση 2010, λόγω της αύξησης των διανεμόμενων κερδών από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ).

΄Εσοδα από μετοχές και συμμετοχές	**2011**	**2010**	**Μεταβολή**
	(σε εκατ. ευρώ)		
• έσοδα από την ΕΚΤ			
– έσοδα από τη διανομή των εσόδων της ΕΚΤ από τα κυκλοφορούντα τραπεζογραμμάτια ευρώ	18,3	0	18,3
– έσοδα από τη διανομή των καθαρών κερδών της ΕΚΤ	2,2	4,8	-2,6
• λοιπά έσοδα από μετοχές και συμμετοχές	3,3	7,5	-4,2
Σύνολο	**23,8**	**12,3**	**11,5**

• **Έσοδα από την ΕΚΤ**

Η Τράπεζα στη χρήση 2011 εισέπραξε από την ΕΚΤ ποσό 18,3 εκατ. ευρώ που αντιστοιχεί στο μερίδιό της επί των διανεμηθέντων εσόδων της ΕΚΤ από τα κυκλοφορούντα τραπεζογραμμάτια ευρώ και 2,2 εκατ. ευρώ από τη διανομή του υπολοίπου των καθαρών κερδών της μετά την παρακράτηση ποσού 1.166 εκατ. ευρώ για την ενίσχυση της πρόβλεψης έναντι πιστωτικού κινδύνου και κινδύνου από τη διακύμανση των συναλλαγματικών ισοτιμιών, των επιτοκίων και της τιμής του χρυσού. Η διανομή των κερδών της ΕΚΤ στις ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος γίνεται κατ' αναλογία των μεριδίων συμμετοχής τους στο καταβεβλημένο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

• **Λοιπά έσοδα από μετοχές και συμμετοχές**

Ανήλθαν σε 3,3 εκατ. ευρώ και το μεγαλύτερο μέρος αφορά εισπραχθέντα μερίσματα για τη χρήση 2010 από τις συμμετοχές της Τράπεζας στις εταιρίες: BIS (Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών), ΔΙΑΣ (Διατραπεζικά Συστήματα Α.Ε.) και ΕΧΑΕ (Ελληνικά Χρηματιστήρια Α.Ε.), ενώ μικρό μέρος 32 χιλ. ευρώ αφορά έσοδο από επιστροφή κεφαλαίου από την ΕΧΑΕ.

5. Καθαρό αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση και την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος

	2011	2010	Μεταβολή
	(σε εκατ. ευρώ)		
– Καθαρό αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση και την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος του Ευρωσυστήματος	-76,2	-45,2	-31,0
– Μεταφορά στα έσοδα από την πρόβλεψη έναντι κινδύνων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος	32,8	47,0	-14,2
Σύνολο	**-43,4**	**1,8**	**-45,2**

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, το τελικό αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση και αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος του Ευρωσυστήματος ήταν αρνητικό κατά 43,4 εκατ. ευρώ, έναντι θετικού αποτελέσματος 1,8 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

Αναλυτικά, η διάρθρωση των επιμέρους μεγεθών έχει ως εξής:

Καθαρό αποτέλεσμα από τη συγκέντρωση και την αναδιανομή του νομισματικού εισοδήματος του Ευρωσυστήματος

Νομισματικό εισόδημα είναι το εισόδημα που συγκεντρώνουν οι ΕθνΚΤ κατά την άσκηση των καθηκόντων τους στον τομέα της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος.

Το ποσό του νομισματικού εισοδήματος κάθε ΕθνΚΤ προσδιορίζεται με υπολογισμό των πραγματικών και τεκμαρτών ετήσιων εσόδων τα οποία απορρέουν από τα στοιχεία του ενεργητικού που έχει στην κατοχή της έναντι της νομισματικής βάσης.

Η νομισματική βάση αποτελείται από τα ακόλουθα στοιχεία του παθητικού:

– τραπεζογραμμάτια σε κυκλοφορία,

– υποχρεώσεις σε ευρώ έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων της ζώνης του ευρώ σχετιζόμενες με πράξεις νομισματικής πολιτικής,

– καθαρές υποχρεώσεις εντός του Ευρωσυστήματος που απορρέουν από το υπόλοιπο του λογαριασμού δοσοληψιών με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (TARGET2),

– καθαρές υποχρεώσεις που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ.

Ποσά τόκων που έχουν πληρωθεί επί των παραπάνω υποχρεώσεων που αποτελούν τη νομισματική βάση αφαιρούνται από το νομισματικό εισόδημα κάθε ΕθνΚΤ.

Τα στοιχεία του ενεργητικού των οποίων οι αποδόσεις λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του νομισματικού εισοδήματος είναι τα ακόλουθα:

– δάνεια σε ευρώ προς πιστωτικά ιδρύματα της ζώνης του ευρώ σχετιζόμενα με πράξεις νομισματικής πολιτικής,

– χρεόγραφα που διακρατούνται για σκοπούς νομισματικής πολιτικής. Πρόκειται για καλυμμένες ομολογίες (covered bonds) πιστωτικών ιδρυμάτων χωρών της ζώνης του ευρώ και χρεόγραφα στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγοράς Τίτλων του Ευρωσυστήματος (Security Markets Programme-SMP). Η απόδοση των καλυμμένων ομολογιών υπολογίζεται σε ημερήσια βάση με το τελευταίο διαθέσιμο οριακό επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος, ενώ για τα χρεόγραφα του Προγράμματος Αγοράς Τίτλων υπολογίζεται η πραγματική τους απόδοση,

– απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος από τη μεταβίβαση συναλλαγματικών διαθεσίμων στην ΕΚΤ,

– καθαρές απαιτήσεις εντός του Ευρωσυστήματος που απορρέουν από το υπόλοιπο του λογαριασμού δοσοληψιών με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Κεντρικών Τραπεζών (TARGET2),

– καθαρές απαιτήσεις που απορρέουν από την κατανομή, εντός του Ευρωσυστήματος, των κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων ευρώ,

– ένα ελάχιστο ποσό διαθεσίμων χρυσού για κάθε ΕθνΚΤ, κατ' αναλογία της κλείδας κατανομής της. Ο χρυσός θεωρείται ότι δεν παράγει εισόδημα.

Στις περιπτώσεις που η αξία των στοιχείων του ενεργητικού των οποίων οι αποδόσεις λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό του νομισματικού εισοδήματος υπερβαίνει ή υπολείπεται της αξίας της νομισματικής βάσης, η απόδοση της διαφοράς (gap) υπολογίζεται σε ημερήσια βάση με το τελευταίο διαθέσιμο οριακό επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος.

Στο τέλος κάθε οικονομικού έτους, το συνολικό ποσό του συγκεντρωθέντος νομισματικού εισοδήματος του Ευρωσυστήματος αναδιανέμεται μεταξύ των ΕθνΚΤ, κατ' αναλογία των αντίστοιχων καταβεβλημένων μεριδίων συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

Το αρνητικό αποτέλεσμα 76,2 εκατ. ευρώ που προέκυψε για την Τράπεζα το 2011 οφείλεται στο γεγονός ότι το πραγματικό συγκεντρωθέν από την Τράπεζα νομισματικό εισόδημα το 2011, το οποίο ανήλθε σε 517,8 εκατ. ευρώ, ήταν μεγαλύτερο κατά 77,3 εκατ. ευρώ του αναλογούντος με βάση το μερίδιο συμμετοχής της στο κεφάλαιο της ΕΚΤ, που υπολογίστηκε σε 440,5 εκατ. ευρώ. Το τελικό ποσό του αποτελέσματος διαμορφώθηκε και από την είσπραξη 1,1 εκατ. ευρώ

που προήλθε από διορθώσεις του νομισματικού εισοδήματος των ετών 2008, 2009, 2010 (βλ. σχετική σημείωση στο στοιχείο 9.4 του παθητικού).

Ο παραπάνω τρόπος κατανομής που νομισματικού εισοδήματος του Ευρωσυστήματος καθιερώθηκε με την απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ 2010/23.

Μεταφορά στα έσοδα από την πρόβλεψη έναντι κινδύνων από πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος

Στα έσοδα της Τράπεζας στη χρήση 2011 μεταφέρθηκε επιπλέον ποσό 32,8 εκατ. ευρώ (τα έτη 2009 και 2010 είχαν μεταφερθεί 45 και 47 εκατ. ευρώ αντίστοιχα) από την πρόβλεψη έναντι κινδύνων από πράξεις νομισματικής πολιτικής συνολικού ύψους 149,5 εκατ. ευρώ.

Η πρόβλεψη αυτή σχηματίστηκε αρχικά το 2008 μετά από σχετική απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ (18.12.2008) για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερα δυσμενών συνθηκών που επικρατούσαν την περίοδο εκείνη στην αγορά χρήματος, οι οποίες επηρέασαν και τις πράξεις νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος για την παροχή ρευστότητας στο πιστωτικό σύστημα.

Στο πλαίσιο αυτό το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ, τηρώντας τη γενική λογιστική αρχή της συντηρητικότητας, θεώρησε ορθό να δημιουργηθεί μία πρόβλεψη "ως απόθεμα ασφαλείας", ύψους 5,7 δισεκ. ευρώ, έναντι κινδύνων αντισυμβαλλομένων κατά τη διενέργεια πράξεων νομισματικής πολιτικής.

Σύμφωνα με το Καταστατικό του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (ΕΣΚΤ) και της ΕΚΤ, η πρόβλεψη αυτή χρηματοδοτήθηκε από όλες τις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες των συμμετεχόντων κρατών-μελών με βάση τα μερίδια συμμετοχής τους στο κεφάλαιο της ΕΚΤ.

Με βάση την ίδια απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚΤ της 18.12.2008, η συνολική πρόβλεψη 5,7 δισεκ. ευρώ θα αναπροσαρμόζεται μετά την ετήσια αποτίμηση των χρεογράφων που έχουν ληφθεί ως ασφάλεια έναντι της χορηγηθείσης ρευστότητας στις τράπεζες που δεν εκπλήρωσαν τις υποχρεώσεις τους.

Το ευνοϊκό αποτέλεσμα από την επανεκτίμηση των ασφαλειών που έγινε τα έτη 2009, 2010 και 2011 λόγω της βελτίωσης των συνθηκών στις χρηματοπιστωτικές αγορές σε συνάρτηση με το μειωμένο υπόλοιπό τους λόγω πώλησης μέρους του χαρτοφυλακίου και είσπραξης τοκομεριδίων, οδήγησε σε μείωση του σχετικού κινδύνου και κατά συνέπεια σε μείωση της συνολικής πρόβλεψης του Ευρωσυστήματος από 5,7 δισεκ. ευρώ σε 949 εκατ. ευρώ και στη μεταφορά του ποσού των 4,8 δισεκ. ευρώ στα έσοδα από αχρησιμοποίητες προβλέψεις των χρήσεων 2009, 2010 και 2011 των ΕθνΚΤ του Ευρωσυστήματος.

Στην Τράπεζα το συνολικό ποσό που έχει μεταφερθεί στα έσοδα ανέρχεται σε 124,8 εκατ. ευρώ, ενώ το υπόλοιπο 24,7 εκατ. ευρώ παραμένει ως πρόβλεψη.

6. Λοιπά έσοδα

Τα λοιπά έσοδα αυξήθηκαν κατά 1,4 εκατ. ευρώ και ανήλθαν σε 13,9 εκατ. ευρώ, έναντι 12,5 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

Στα λοιπά έσοδα περιλαμβάνονται τα έσοδα του ΙΕΤΑ ύψους 11,8 εκατ. ευρώ που προέρχονται από την παραγωγή προϊόντων για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου (κέρματα, λαχεία, διαβατήρια, έντυπα), καθώς επίσης και διάφορα άλλα έσοδα ύψους 2,1 εκατ. ευρώ που προέρχονται από χορήγηση πιστοποίησης επαγγελματικής επάρκειας, έκπτωση φόρου κ.λπ.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ ΕΞΟΔΑ - ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ

	2011	2010	Μεταβολή
		(σε ευρώ)	
ΔΑΠΑΝΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ	286.055.899	319.516.458	-33.460.559
ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑ ΕΞΟΔΑ	47.018.524	48.106.674	-1.088.150
ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΣΩΜΑΤΩΝ ΠΑΓΙΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	13.642.905	13.481.729	161.176
ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ	1.151.441.512	472.865.662	678.575.850
ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΟΔΩΝ	1.498.158.840	853.970.523	644.188.317

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ ΕΞΟΔΩΝ

Τα έξοδα στη χρήση 2011 αυξήθηκαν κατά 644,2 εκατ. ευρώ (75,4%) και διαμορφώθηκαν σε 1.498,2 εκατ. ευρώ έναντι 854,0 εκατ. ευρώ στη χρήση 2010, αποκλειστικά λόγω του σχηματισμού υψηλών προβλέψεων, ενώ αντιθέτως τα λειτουργικά έξοδα, πλην προβλέψεων, σημείωσαν μείωση.

Ειδικότερα:

• **Τα λειτουργικά έξοδα, πλην προβλέψεων, (δαπάνες προσωπικού, συντάξεις, αποσβέσεις, λοιπά έξοδα)** μειώθηκαν κατά 34,4 εκατ. ευρώ (ποσοστό 9%) και διαμορφώθηκαν σε 346,7 εκατ. ευρώ, έναντι 381,1 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, λόγω κυρίως της σημαντικής μείωσης κατά 33,5 εκατ. ευρώ (ποσοστό 10,5%) των δαπανών προσωπικού και συντάξεων.

Αναλυτικά τα λειτουργικά έξοδα, πλην προβλέψεων, διαμορφώθηκαν ως εξής:

— ***Οι δαπάνες για το προσωπικό (μισθοδοσία, ασφαλιστικές εισφορές κ.λπ.) και για καταβολή συντάξεων*** μειώθηκαν κατά 33,5 εκατ. ευρώ (ποσοστό 10,5%) και διαμορφώθηκαν σε 286,1 εκατ. ευρώ, έναντι 319,5 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση.

— ***Οι διοικητικές δαπάνες και τα λοιπά έξοδα διαχείρισης*** σημείωσαν μείωση κατά 2,3% και διαμορφώθηκαν σε 47,0 εκατ. ευρώ, έναντι 48,1 εκατ. ευρώ το 2010. Στα έξοδα αυτά περιλαμβάνονται κυρίως οι αναλώσεις πρώτων υλών από το ΙΕΤΑ για την παραγωγή τραπεζογραμματίων και προϊόντων για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου (κέρματα, λαχεία, διαβατήρια, έντυπα), τα έξοδα για επισκευές και συντήρηση κτιρίων, οι προμήθειες μηχανογραφικού και λοιπού εξοπλισμού, ασφάλιστρα και λοιπές τρέχουσες λειτουργικές δαπάνες.

Το ποσοστό μείωσης διαμορφώθηκε σε χαμηλά επίπεδα, λόγω αύξησης των αναλώσεων πρώτων υλών από το ΙΕΤΑ για την παραγωγή προϊόντων του Ελληνικού Δημοσίου (ανάλογα αυξήθηκαν και τα έσοδα) και των αυξημένων υποχρεώσεων της Τράπεζας για τη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος (διενέργεια πρόσθετων ελέγχων κ.λπ).

Και το 2011 συνεχίστηκε η προσπάθεια εξορθολογισμού των δαπανών και βασικές λειτουργικές δαπάνες της Τράπεζας σημείωσαν μείωση. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι τα έξοδα για εκτός έδρας υπηρεσιακές μετακινήσεις μειώθηκαν κατά 36% και οι νέες συμβάσεις για διάφορες εργασίες της Τράπεζας είναι μειωμένες κατά 14%.

— ***Οι αποσβέσεις*** σημείωσαν ελαφρά αύξηση κατά 1,2% και ανήλθαν σε 13,6 εκατ. ευρώ, έναντι 13,5 εκατ. ευρώ την περυσινή χρήση.

• ***Οι προβλέψεις και στη χρήση 2011*** είναι σημαντικά ενισχυμένες, κατά 1.151,4 εκατ. ευρώ, για την κάλυψη λειτουργικών κινδύνων και λοιπών υποχρεώσεων της Τράπεζας (βλ. σχετικές σημειώσεις στο στοιχείο 12 του παθητικού "Προβλέψεις").

ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΕΡΔΩΝ

(Άρθρο 71 του Καταστατικού)

Τα κέρδη της Τράπεζας στη χρήση 2011 ανήλθαν σε 96,6 εκατ. ευρώ, έναντι 190,4 εκατ. ευρώ την προηγούμενη χρήση, σημειώνοντας μείωση κατά 49,3%.

Το Γενικό Συμβούλιο προτείνει στη Γενική Συνέλευση τα κέρδη να διατεθούν ως εξής:

	2011	2010**
	(σε ευρώ)	
Μέρισμα 0,67 ευρώ ανά μετοχή (αριθμός μετοχών 19.864.886)*	13.309.473	13.309.473
Έκτακτο αποθεματικό	0	12.000.000
Πρόσθετο μέρισμα	0	25.943.542
Φόρος μερισμάτων (συντελεστής 20%, άρθρο 14, παρ. 9 και 10 του Ν. 3943/2011)	3.327.369	12.395.689
Υπόλοιπο περιερχόμενο στο Ελληνικό Δημόσιο	80.000.000	126.803.588
	96.636.842	**190.452.292**

* Το συνολικό μικτό μέρισμα της χρήσεως 2011 ανέρχεται σε 0,8375 ευρώ ανά μετοχή, έναντι 2,60 ευρώ της χρήσεως 2010. Στο διανεμόμενο μέρισμα θα γίνει παρακράτηση φόρου με συντελεστή 25% σύμφωνα με τον Ν. 3943/2011, άρθρο 14 παρ. 1 και 2.
** Η διάθεση των κερδών της χρήσεως 2010 απεικονίζεται όπως διενεργήθηκε στο πλαίσιο της εφαρμογής του Ν. 3943, ο οποίος δημοσιεύθηκε στις 31.3.2011, ημερομηνία μεταγενέστερη της δημοσίευσης των οικείων οικονομικών καταστάσεων (14.3.2011).

Αθήνα, 19 Μαρτίου 2012

Για το Γενικό Συμβούλιο
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΡΟΒΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΤΗΝ 78η ΕΤΗΣΙΑ ΤΑΚΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΙΣ 18 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2011

(ΜΕ ΠΡΟΕΔΡΟ ΤΟΝ κ. ΓΕΩΡΓΙΟ Α. ΠΡΟΒΟΠΟΥΛΟ, ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ)

1. Εγκρίθηκαν:

- η Ετήσια Έκθεση του Διοικητή, ο Ισολογισμός και οι λοιπές Οικονομικές Καταστάσεις χρήσεως 2010, καθώς και η σχετική Έκθεση των Ελεγκτών,

- η διάθεση των καθαρών κερδών ύψους €190.452.292, ως εξής:

  – για μέρισμα €0,67 ανά μετοχή σε 19.864.886 μετοχές €13.309.473.-

  – για αύξηση του έκτακτου αποθεματικού €12.000.000.-

  – για πρόσθετο μέρισμα €1,306 ανά μετοχή σε 19.864.886 μετοχές €25.943.542.-

  – για φόρο εισοδήματος (συντελεστής 24%, άρ. 14 παρ. 10 Ν. 3943/2011) €12.395.689.-

  – υπόλοιπο περιερχόμενο στο Ελληνικό Δημόσιο €126.803.588.-

- η τροποποίηση των άρθρων 2, 5Β΄, 13, 14, 17 και 55Α΄ του Καταστατικού της Τράπεζας και η προσθήκη νέων άρθρων 37Α΄ και 55Ε΄.

2. Ανακοινώθηκαν:

- οι συμβάσεις που υπέγραψε η Τράπεζα με το Ελληνικό Δημόσιο, πιστωτικά ιδρύματα και οργανισμούς,

- η σύσταση Επιτροπής Ελέγχου και

- η παραίτηση του κ. Παναγιώτη-Αριστείδη Θωμόπουλου από τη θέση του μέλους του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής λόγω του διορισμού του στη θέση του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΦΕΚ ΥΟΔΔ 319/30.9.2010).

3. Καθορίστηκαν:

- η αποζημίωση και τα οδοιπορικά έξοδα των μελών του Γενικού Συμβουλίου, καθώς και

- η αμοιβή των Ελεγκτών για τη χρήση 2011.

4. Απαλλάχθηκαν:

- από κάθε προσωπική ευθύνη τα μέλη του Γενικού Συμβουλίου και οι Ελεγκτές για τα πεπραγμένα και τη διαχείριση του έτους 2010.

5. Εκλέχθηκαν:

- **Σύμβουλοι:** Δημήτριος Ασημακόπουλος, Γεώργιος Μυλωνάς και Μιχαήλ Χανδρής
- **Ελεγκτής της Διαχείρισης του έτους 2011:** ERNST & YOUNG A.E.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΥΝΑΜΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ 2006-2011 (31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ)

ΚΛΑΔΟΣ	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Διοίκηση	6	6	6	6	5	6
Οικονομολόγων	40	39	30	25	24	20
Λογιστικός	1.060	1.123	981	923	896	842
Ταμιακός	843	815	742	693	705	668
Τεχνικός	280	277	258	238	223	216
Δικηγόρων	32	36	34	35	41	36
Δακτυλογράφων	22	19	17	9	4	2
Ασφαλείας	356	342	333	322	301	295
Βοηθητικού προσωπικού	48	35	31	28	47	47
Καθαριστριών	79	71	62	55	6	4
Γενικό σύνολο	**2.766**	**2.763**	**2.494**	**2.334**	**2.252**	**2.136**

ISSN: 1105 - 0497